ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΤΩΝ

ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ

ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΕΝ ΗΙ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΙΝ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΝ ΗΘΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Ο ΝΟΥΣ ΚΑΘΑΙΡΕΤΑΙ, ΦΩΤΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΥΤΑΙ

καὶ εἰς ἣν προσετέθησαν τὰ ἐκ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως
ἐλλείποντα κεφάλαια τοῦ μακαρίου Πατριάρχου Καλλίστου

ΝΥΝ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ.

ΤΟΜΟΣ Α´

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ„
ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10 – ΑΘΗΝΑΙ
αϡπβ´

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ
ΝΗΠΤΙΚΩΝ·

ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ

ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΕΝ ΗΙ,

Διὰ τῆς κατὰ τὴν Πρᾶξιν καὶ Θεωρίαν Ἠθικῆς Φιλοσοφίας ὁ νοῦς καθαίρεται, φωτίζεται, καὶ τελειοῦται

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΝ ΟΤΙ ΠΛΕΙΣΤΗ, ΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ·

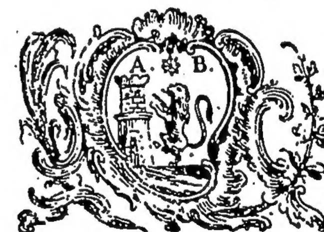
ΝΥΝ ΔΕ ΠΡΩΤΟΝ ΤΥΠΟΙΣ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ

ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ, ΚΑΙ ΘΕΟΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ

ΕΙΣ ΚΟΙΝΗΝ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΝ.

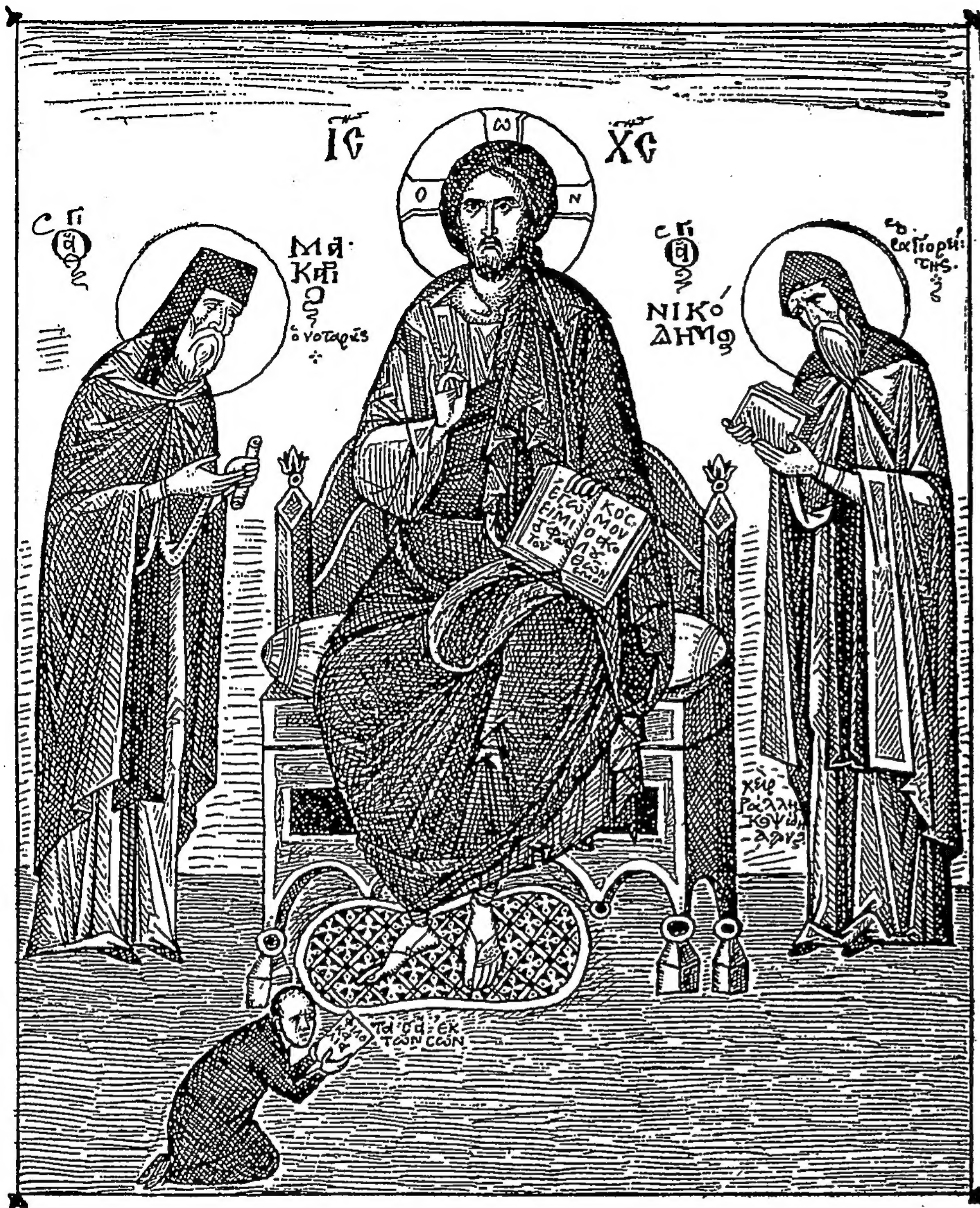

αψπβ. ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ, 1782.

ΠΑΡΑ ΑΝΤΩΝΙΩ ΤΩ ΒΟΡΤΟΛΙ.

CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

Τὸ ἐξώφυλλον τῆς Α' ἐκδόσεως.

Ἔλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλάνθρωπε Δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς, καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμούς, εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω.
Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου·
ἐν γῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ.

ΨΑΛΜΟΣ ΞΒ΄

Ἡ ἔκδοσις τῆς «Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν» τοποθετεῖται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ ἡμετέρου Ἐκδοτικοῦ Οἴκου, αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν νὰ φέρουν εἰς τὸ φῶς τῆς συγχρόνου εὐρυτέρας δημοσιότητος τὰ χαρακτηριστικώτερα κείμενα τῆς Ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ἡ Φιλοκαλία ἀποτελεῖ μεγαλόπνοον ἀπαύγασμα ἡγιασμένου ἀσκητικοῦ βιώματος θειοτάτων Πατερικῶν μορφῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέλαμψε τὸ Πανάγιον καὶ Φωτιστικὸν πνεῦμα.

Ἀλλὰ τί σημαίνει Φιλοκαλία; Ἀγάπη τοῦ κάλλους, τὸ ὁποῖον ταυτίζεται μὲ τὸ ἀγαθόν, τὸ πηγάζον ἐκ τῆς πηγῆς τῆς Ζωῆς, δηλαδὴ τὸ Θεῖον.

Ὁ ὅρος Φιλοκαλία, ὡς τίτλος ἀνθολογήσεως κειμένων μυστικῆς θεολογίας, ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὸν Μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν διὰ τὴν ἀνθολογίαν ἔργων τοῦ Ὠριγένους.

Εἰς τὰ 1782 εἶδε τὸ φῶς εἰς τὴν Βενετίαν μία νέα Φιλοκαλία, μὲ τὸν τίτλον «ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ». Οἱ ἀνθολόγοι τῆς νέας Φιλοκαλίας ἦσαν δύο νεώτεροι ἅγιοι τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ ἐπίσκοπος πρ. Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς (1731-1805) καὶ ὁ Ὅσιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (1749-1809). Ἡ πρώτη αὐτὴ ἀνθολογικὴ ἐργασία εἶναι ἔργον τοῦ ἀπὸ Κορινθίας ἁγίου Μακαρίου, ὁ ὁποῖος παρέδωκε ταύτην εἰς τὸν ἅγιον Νικόδημον, ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς ἐπίσκεψίν του, κατὰ τὸ ἔτος 1777, πρὸς πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν, συμπλήρωσιν καὶ ἔκδοσιν.

῾Ο ῾Ιερὸς Νικόδημος, μολονότι ἦγε τότε μόνον τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του, κατεῖχεν εἰς τοσοῦτον καταπλήσσοντα βαθμὸν τὴν Χριστιανικὴν σοφίαν καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν καὶ τοσαύτην ἐκέκτητο ἐμπειρίαν τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, ὥστε περισσότερον παντὸς ἄλλου ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοιαύτης ἀνθολογίας. Διότι τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπωμίζετο ὁ ῞Αγιος Νικόδημος ὁ ῾Αγιορείτης, ἦτο ἡ ἀποκάθαρσις τῆς ὅλης Φιλοκαλίας διὰ τῆς παραβολῆς τῶν κειμένων τὰ ὁποῖα περιελάμβανε πρὸς τὰ πρωτότυπα τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐγκατεσπαρμένα εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους, ἐπὶ μεμβράνης, κώδικας τῶν ῾Ιερῶν Μονῶν τοῦ ῾Αγίου ῎Ορους. ᾿Εκτὸς δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις προϋπέθετε σοφίαν θεολογικὴν καὶ ἀρτίαν φιλολογικὴν κατάρτισιν, ὁ ῾Ιερὸς Νικόδημος προέταξεν ἀνυπογράφως τὸ προοίμιον τοῦ ὅλου ἔργου, συνέταξε συνοπτικοὺς βίους τῶν ὁσίων συγγραφέων καί, μετὰ δύο ἔτη, παρέδωκε τὸ χειρόγραφον, μετ᾽ ἄλλων ἐργασιῶν του, εἰς τὸν ῞Αγιον Μακάριον, ὅστις, μεταβὰς εἰς Σμύρνην, ἔπεισε τὸν φίλον του θεοσεβέστατον πρίγκιπα τῆς Μολδοβλαχίας ᾿Ιωάννην Μαυρογορδᾶτον ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως, ἥτις καὶ ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν Βενετίαν τὸ ἔτος 1782.

᾿Αλλὰ τί εἶναι ὡς πνευματικὸν περιεχόμενον ἡ Φιλοκαλία; Τοῦτο καθορίζει ὁ ἴδιος ὁ ῞Αγιος Νικόδημος ὁ ῾Αγιορείτης εἰς τὸ Προοίμιόν του πρὸς τὸν ἀναγνώστην, ὅπερ ἀναδημοσιεύεται περαιτέρω. Εἶναι λοιπόν, κατὰ τὸν ῞Αγιον Νικόδημον: «...τὸ τῆς νήψεως ταμιεῖον· τὸ τοῦ νοὸς φυλακτήριον· τὸ μυστικὸν διδασκαλεῖον τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Βίβλον, τῆς πρακτικῆς τὴν ἐξαίρετον ὑποτύπωσιν· τῆς θεωρίας τὴν ἀπλανῆ ὁδηγίαν· τὸν τῶν Πατέρων Παράδεισον· τῶν ἀρετῶν τὴν χρυσῆν σειράν· Βίβλον, τὸ πυκνὸν τοῦ ᾿Ιησοῦ ἀδολέσχημα, τὴν ἀνακλητικὴν τῆς χάριτος σάλπιγγα, καὶ συνελόντα φάναι, αὐτὸ δὴ αὐτὸ τὸ τῆς θεώσεως ὄργανον, χρῆμα εἴπερ τι ἄλλο μυριοπόθητον...».

Πότε ἀκριβῶς συνερανίσθησαν αἱ πραγματεῖαι τῶν θεοφόρων Πατέρων, δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον. Κατὰ πᾶσαν ἔνδειξιν, ἡ συλλογὴ ἐγένετο ὑπὸ ῾Αγιορειτῶν Μοναχῶν, ὑψηλῆς πνευματικότητος, ἀπὸ τὰς ῾Αγιορειτικὰς βιβλιοθήκας, ἀρχῆς γενομένης κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1350 μ.Χ. καὶ ἐντεῦθεν. ῾Η περίοδος αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν κατάπαυσιν τῶν περιφήμων ἡσυχαστικῶν ἐρίδων, καὶ συγκεκριμένως μὲ τὴν πανηγυρικὴν Συνοδικὴν δικαίωσιν τῶν ῾Αγιορειτῶν Πατέρων, ὁπότε ἔκδηλος κατέστη ἡ ἀνάγκη μιᾶς κωδικοποιήσεως τῆς διδασκαλίας τῶν ῾Αγίων Πατέρων τῆς κατ᾽ ᾿Ανατολὰς ᾿Ορθοδοξίας, περὶ τῆς ῾Ησυχαστικῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς Νοερᾶς προσευχῆς, αἵτινες εἶχον καταστῆ στόχοι τοῦ ὀρθολογίζοντος καὶ κοινωνικῶς δρῶντος Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, μὲ προβεβλημένον συκοφάντην τὸν ἐκ Καλαβρίας μοναχὸν καὶ κατόπιν ἐπίσκοπον τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ᾿Εκκλησίας Βαρλαάμ.

᾿Αποστολικαὶ μορφαὶ καὶ ὁ ἀπὸ Κορίνθου Μακάριος καὶ ὁ Νικόδημος ὁ ῾Αγιορείτης ἐπεχείρησαν νὰ δώσουν ὁλόκληρον τὴν χρυσῆν ἅλυσον τῶν μεγάλων Πατερικῶν μορφῶν, ἀφοῦ ἕκαστος κρῖκός της εἶναι καὶ ἓν ἀνάστημα θεοπνεύστου πνευματικότητος, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοὺς τρισμεγίστους μυστικοὺς ἀσκητὰς τῆς Αἰγυπτιακῆς ᾿Ερήμου, μέχρι τῶν ἀσκητῶν τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, κατὰ τὸν ὁποῖον δεσπόζει ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ ἀπολογητοῦ τοῦ ῾Ησυχαστοῦ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ῾Αγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, καθὼς καὶ τὰ θαυμαστὰ ἀναστήματα ἄλλων Πατέρων. Μὲ τὴν μέθοδον τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν οἱ δύο ἀνθολόγοι, οἱ ῞Αγιοι Μακάριος καὶ Νικόδημος, ἡ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ προσλαμβάνει τὰς διαστάσεις Συνοδικῆς τρόπον τινὰ ἐμφανίσεως τῆς Μυστικῆς Θεολογίας τῆς ᾿Ορθοδόξου κατ᾽ ᾿Ανατολὰς ᾿Εκκλησίας, μὲ τὰς φυσικὰς ἀνισότητας εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν κειμένων ἑκάστου τῶν θεοφόρων Πατέρων.

Τοιαύτη, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀναγκαία, κωδικοποίησις τῆς μυστικῆς ᾿Ορθοδόξου Θεολογίας, ἀπευθυνομένη οὐχὶ μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἀρνησικόσμους καὶ μονάζοντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πιστοὺς ἐν γένει τοὺς ἐντὸς τοῦ κόσμου διαβιοῦντας, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ διατηρήσωσι θέσιν ἀπαρασάλευτον ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ τῆς ᾿Ορθοδόξου σωτηρολογίας καὶ τῆς ἀδιαλείπτου, καθὼς ἐντέλλεται ὁ Θεῖος Παῦλος, προσευχῆς, διὰ ν᾽ ἀξιωθῶσι τοῦ Θείου δώρου τῆς Θεώσεως, ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσῃ, κατὰ πρῶτον λόγον, καθ᾽ ἑαυτὸ ἐνθουσιαστικὸν συναγερμὸν εἰς τὸ ᾿Ορθόδοξον πλήρωμα.

῞Οπερ καὶ ἐγένετο. ῾Ολόκληρος ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας τοῦ 1782 ἐγένετο ἀνάρπαστος ἀπὸ μονάζοντας καὶ μή, εἰς τὰς περιοχὰς τῶν ᾿Ορθοδόξων Πατριαρχείων καὶ ᾿Εκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῶν.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σλαυϊκῆς ᾿Ορθοδοξίας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ρωσίαν, ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς Βενετίας τοῦ 1782 εὑρίσκει μίαν καταπλήσσουσαν ἀπήχησιν.

῾Ο Ρῶσος μοναχός, κοινοβιάρχης καὶ μυστικὸς Παΐσιος Βελιτσκόφσκυ (1722 - 1794), ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡγεῖται ἑνὸς κινήματος οὐσιαστικῆς ᾿Ορθοδόξου ἀναγεννήσεως εἰς τὴν Ρωσίαν, μεταφράζει τὴν ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΝ εἰς τὴν σλαυονικὴν καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐκδίδεται εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸ 1793, ἓν ἔτος δηλαδὴ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ στάρετς ὅστις τὴν μετέφρασε.

῾Η μετάφρασις αὕτη τῆς Φιλοκαλίας τοῦ Νικοδήμου ὑπὸ τοῦ Παϊσίου εἶναι ἀπολύτως πιστή. Οὔτε παραλείψεις ὑπάρχουν, οὔτε προσθῆκαι.

Ἀντιθέτως, ἡ νεωτέρα ἔκδοσις τῆς Φιλοκαλίας, εἰς ρωσικὴν γλῶσσαν αὐτὴν τὴν φοράν, ἀπὸ τὸν Θεοφάνην τοῦ Ταμπὼβ καὶ τὸν Βλαδίμηρον, κατὰ τὸ ἔτος 1877, ἔχει σημαντικὰς προσθαφαιρέσεις. Περιεκόπησαν ὁλόκληρος ὁ Πέτρος Δαμασκηνός, τὰ Συλλογιστικὰ κεφάλαια τοῦ Καλλίστου Καταφυγιώτου, τὰ Πρακτικὰ Κεφάλαια τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ κ. ἄ. Εἰς ἀντιστάθμισμα αὐτῶν τῶν περικοπῶν ὁ Θεοφάνης ἀρδεύεται πλουσίως ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Ἐφραίμ, τοῦ Βαρσανουφίου, τοῦ Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, τοῦ Δωροθέου καὶ σοβαρώτατα ἀπὸ τὸν Δ' τόμον τῶν Κατηχήσεων τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἑλλάδα ὁ Παναγιώτης Ἀθ. Τζελάτης ἐπανεκδίδει πιστῶς τὴν Φιλοκαλίαν τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1893, προσθέτων ἐπὶ πλέον καὶ τὰ «περὶ προσευχῆς» κεφάλαια τοῦ μακαρίου Πατριάρχου Καλλίστου.

Ἔργον ὅμως τοιαύτης καὶ τοσαύτης πνευματικότητος ἦτο ἀδύνατον ν' ἀφήσῃ ἐπ' ἄπειρον ἀδιάφορον τὸν ἀποξηρανθέντα ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμὸν τοῦ Προτεσταντισμοῦ καὶ τὸν ἀπομακρυνθέντα ἀπὸ τὰς Ὀρθοδόξους Θεοπνεύστους Πηγὰς Ρωμαιοκαθολικισμόν.

Τοιουτοτρόπως μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον δίδεται ἰδιαιτέρα ὅλως προσοχὴ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον πνευματικότητα ἀπὸ θεολόγους καὶ μελετητὰς τῆς Δύσεως καί, μεταξὺ τῶν καρπῶν αὐτοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶναι μεταφράσεις ἀλλεπάλληλοι, μεταφράσεις καὶ ἐκδόσεις σημαντικῶν τμημάτων τῆς Φιλοκαλίας γερμανιστί, ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστί. Πρὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν ἐκδόσεων τῆς Φιλοκαλίας κατὰ τὸ ἔτος 1946, ἐξεδόθη εἰς ἕνα τόμον ρουμανιστὶ ἡ Φιλοκαλία ὑπό τινος Ρουμάνου ὀρθοδόξου ἱερομονάχου.

Οἱ E. Kadloubovsky καὶ G. E. H. Palmer, οἵτινες μετέφρασαν εἰς δύο τόμους μνημειώδη μέρη τῆς Φιλοκαλίας, μετέφρασαν ταῦτα ἐκ τοῦ ρωσικοῦ. Ἡ ἀνθολόγησίς των δὲν κρίνεται ἀπολύτως ἐπιτυχής, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι παρελείφθησαν ὀνόματα ὅπως τοῦ Διαδόχου ἐπισκόπου Φωτικῆς κ. ἄ. Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ σ. Jean Gouillard, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκαν τὰ Cahiers du Sud τὸ 1953 εἰς Παρισίους, εἶναι ἡ περισσότερον συνεπτυγμένη ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας δυτικὰς ἐκδόσεις τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἴσως διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἐκδόται ὠνόμασαν τὴν ἔκδοσιν «Petite Philokalie de la Prière du cœur». Ἔχει ὅμως ἡ γαλλικὴ αὕτη μετάφρασις, ἔναντι ἰδίως τῆς ἀγγλικῆς ἐκδόσεως, τὸ πλεονέκτημα νὰ ἔχῃ ὡς πηγὴν τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου (ἔκδοσις Βενετίας καὶ Ἀθηνῶν) καὶ διὰ τοῦτο ἀπέφυγε παραλείψεις δημιουργούσας δυσαναπλήρωτα κενά. Παρὰ ταῦτα, ὅλαι αἱ ἐκδόσεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἀκολουθοῦν πιστῶς τὸ ἑλληνικὸν πρότυπον πόρρω ἀπέχουν τῆς πληρότητος, τὴν

ὁποίαν παρουσιάζει ἡ Φιλοκαλία τῶν ἐκδόσεων Βενετίας καὶ Ἀθηνῶν. Ἀποκαλύπτουν ἀναμφισβητήτως ἕνα ὄψιμον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ὀρθόδοξον πνευματικὴν παράδοσιν, ἀλλ' εἰς τὰ σχόλιά των δὲν εἶναι ἀπηλλαγμέναι παλαιῶν προκαταλήψεων, αἵτινες ἐμποδίζουν τὸν Ρωμαιοκαθολικὸν μελετητήν, ὅπως καὶ τὸν Διαμαρτυρόμενον, νὰ γευθοῦν τελείως καὶ μὲ ἄνεσιν τὴν Ὀρθόδοξον ταύτην πνευματικότητα. Βεβαίως, ἀπό τινων χρόνων πολλοὶ Δυτικοὶ μελετηταὶ τῶν πηγῶν τῆς Ὀρθοδόξου πνευματικῆς παραδόσεως ἐπιχειροῦν νὰ σταθοῦν ἀντικειμενικοί, μὴ διστάζοντες μάλιστα νὰ ἀφιερώνουν καὶ ἐνθουσιαστικοὺς χαρακτηρισμοὺς διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ἐφ' ὅσον ὅμως οἱ ἐνθουσιαστικοὶ αὐτοὶ χαρακτηρισμοὶ δὲν ἐκκινοῦν ἀπὸ μίαν εἰλικρινῆ καὶ ἀνυπόκριτον ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν, παραμένουν λόγοι ὑπηρετοῦντες ἄλλας σκοπιμότητας καὶ ἄλλα σχέδια, ἅτινα δὲν ὑποπίπτουν εὐχερῶς εἰς τῶν πλημμελῶς μεμυημένων τὰς συνειδήσεις καὶ κακῶς θεωροῦνται ὡς πραγματικὴ ἀγάπη καὶ ἐκτίμησις τῆς Ὀρθοδοξίας. Πρόκειται περὶ μιᾶς μορφῆς «ἐπιθέσεως εἰρήνης» κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, χωρὶς ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ Δύσις νὰ μετακινῆται οὐδὲ κατὰ πολλοστημόριον ἀπὸ τὰς αἰωνοβίους καταστάσεις καὶ πεπλανημένας θέσεις της.

Μέχρι πρό τινος ἀκόμη ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ γραμματεία, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν π. I. Hausherr, Ἰησουΐτην, συνεμερίζετο εἰς τὸ ἀκέραιον τὰς περὶ Ἡσυχίας εἰρωνικὰς παραχαράξεις τοῦ ἐκ Καλαβρίας μοναχοῦ Βαρλαάμ. Τελευταίως, ὄχι μόνον οἱ νεώτεροι Δυτικοὶ μελετηταί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησουΐτης Hausherr, ὅστις εἶχε χαρακτηρίσει τὴν μέθοδον τῆς προσευχῆς τῶν Ἡσυχαστῶν ὡς «ἀνθρωπίνην ἠλιθιότητα», ἐγκατέλειψαν τὴν ἀνοίκειον φρασεολογίαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ ἐδέχθησαν ν' ἀναθεωρήσουν τὰς παλαιάς των ἀδιαλλάκτους καὶ συκοφαντικὰς κατηγορίας, κατὰ δὲ τὴν φράσιν τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ τῆς Φιλοκαλίας Jean Gouillard: «ἡ μέθοδος... ἀρχίζει ν' ἀπασχολῇ σήμερον εὐρυτέρους ὁλονὲν κύκλους».

Καὶ ἀναφερόμενος ὁ ἴδιος Ρωμαιοκαθολικὸς μεταφραστὴς καὶ σχολιαστὴς τῆς Φιλοκαλίας εἰς τὸ θέμα τῆς Ἡσυχαστικῆς Μεθόδου τῆς προσευχῆς, γράφει εἰς τὸν πρόλογον τῆς γαλλικῆς ἐκδόσεως τῆς Φιλοκαλίας τὰ ἑξῆς: «... Ἐπιβάλλεται ἡ Ἡσυχαστικὴ μέθοδος καθημερινῶς καὶ περισσότερον καὶ ἑλκύει τὴν προσοχὴν τῶν ψυχολόγων, τῶν ἱστορικῶν τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν θεολόγων». Κερδίζει τουτέστι τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων, καὶ διὰ τοῦτο συγκινεῖται ὁ ἐπιστημονίζων καὶ κοινωνιολογῶν Χριστιανισμὸς τῆς Δύσεως καὶ οἱ ἀνυπόπτως ἐν Ἑλλάδι μετ' αὐτοῦ συνοδοιποροῦντες.

Περὶ αὐτοῦ ὅμως πρόκειται; Χρειάζεται ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ψυχο-

λόγου, τοῦ ἱστορικοῦ ἢ τοῦ ἀπὸ καθέδρας ὀρθολογίζοντος θεολόγου διὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ οὐσιαστικότης βιωμάτων ἀπὸ αἰώνων γνωστῶν, σεβαστῶν καὶ καθηγιασμένων;

Ἡ Φιλοκαλία, ἀκριβῶς ὡς μορφὴ συνοδικῆς, τρόπον τινά, κωδικοποιήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Μυστικῆς Θεολογίας, εἶναι ἡ ἀπόδειξις, ἡ πανηγυρικὴ καὶ ἀδιάψευστος, μιᾶς ἀκτινοβολίας μὴ ἐχούσης τὴν ἀνάγκην τῶν λύχνων διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν. Διὰ τοῦτο ὁ Δυτικὸς σχολιαστὴς εἰς τὸ θέμα τῆς προσευχῆς ὑποπτεύεται ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν πατέρων, αἱ ὁποῖαι, ὑπὸ τὸ Ὀρθόδοξον πρίσμα, δὲν ὑφίσταντο ποτὲ καὶ οὐδέποτε τὰς ὑπεγράμμισαν ὁ Μακάριος Νοταρᾶς ἢ ὁ Νικόδημος Ἁγιορείτης. Ὁ Δυτικὸς σχολιαστὴς βλέπει, ὅτι ἡ προσευχή, ἥτις ἔχει ὡς πηγὴν τὴν καρδίαν, φέρει εἰς ἀντίθεσιν ἕνα ρεῦμα πνευματικὸν καὶ μοναστικὸν πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ δρῶντος καὶ κοινοβιακοῦ Χριστιανισμοῦ. Βλέπει ἰσχυρὰς ἀντιθέσεις μεταξὺ Εὐαγρίου Ποντικοῦ καὶ Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου. Βλέπει ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν τὸν Εὐάγριον καὶ τὸν Ἀντώνιον καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην τὸν Βασίλειον, τὸν Παχώμιον καὶ βραδύτερον τὸν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην.

Ἀλλὰ δὲν εὐσταθεῖ ἡ κριτικὴ αὕτη στάσις ἔναντι τοῦ προβλήματος τῆς Ὀρθοδόξου πνευματικότητος. Διότι, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀποχρώσεων αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν καταπλήσσουσαν ποικιλίαν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς προσευχῆς καί, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ποιότητα αὐτῆς τῆς προσευχῆς, παραμένει ἀναντίρρητον ὅτι ἡ προσευχή, ὡς μέσον ἐπικοινωνίας πρὸς τὸ Θεῖον καί, ἔτι περισσότερον, ὡς ἡ ὁδὸς ἡ προσεγγίζουσα τὸ πλάσμα πρὸς τὸν Πλάστην καὶ ἡ σκοποῦσα τὴν ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θείου, εὑρίσκει συμφώνους κατὰ βάσιν ὅλους τοὺς Πατέρας, καὶ βασικῶς δὲ συμφώνους ὅλας τὰς τάξεις τῆς Ὀρθοδόξου πνευματικότητος.

Ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ πνευματικὴ καὶ ἐξωτερικεύεται διὰ τοῦ λόγου καὶ ὅτι καὶ αἱ καλαὶ πράξεις ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ προσευχήν, χωρὶς ἡ μία μορφὴ προσευχῆς νὰ καταργῇ τὴν ἄλλην ἢ νὰ κατακαλύπτῃ τὴν παράλληλον, εἶναι μία βασικὴ ἀρχή, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀποδέχονται ὅλοι οἱ Πατέρες, ὧν ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον ἐδημιούργησαν τὴν Ὀρθόδοξον πνευματικὴν παράδοσιν.

Ὅταν ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, ἡ πλέον αὐθεντικὴ ἔκφρασις τοῦ Ἡσυχασμοῦ, καὶ τὸν Ἄθωνα ἐγκατέλειψε καὶ μάχας ἔδωκε καὶ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης κατεστάθη, ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ διεκήρυξεν ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅτι «προσευχῆς καιρὸς ἔστω ἅπας ὁ βίος», δὲν ἐντοπίζει τὸν Χριστιανὸν εἰς μόνην τὴν ἡσυχαστικὴν μέθοδον τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ τὸν στρατεύει, ὀψέποτε τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη, καὶ στρατηγὸν καὶ στρατιώτην τῆς πίστεως καὶ προσευχόμενον ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἡσυχίᾳ. Τὰ περιεχόμενα ἐν τῇ Φιλοκαλίᾳ Πατερικὰ κείμενα ἐξαντλοῦν, ὑπὲρ οἱονδήποτε ἄλλο θέμα, τὸ θέμα τῆς Νοερᾶς Προσευχῆς κατὰ τρόπον μὴ ἀφίνοντα κενὰ εἰς τὸν πιστὸν ἀναγνώστην, ὅστις ἐπιζητεῖ φωτισμὸν καὶ ἀλήθειαν, ὁδὸν καὶ ὁδηγόν.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐπαναλαμβάνομεν ὅ,τι καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ὑπεγραμμίσαμεν, ὅτι σκοπὸς τῶν Ἁγίων Μακαρίου καὶ Νικοδήμου ἦτο βεβαίως νὰ κωδικοποιήσουν τὰ πνευματικὰ ταῦτα τεκμήρια τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς φωτισμὸν καὶ στήριγμα τῶν ἀρνησικόσμων μοναχῶν, χωρὶς ὁ σκοπός των νὰ ἐντοπίζεται εἰς τούτους καὶ μόνους καὶ ν' ἀποκλείῃ τοὺς λοιποὺς πιστούς, οἵτινες θέλουν νὰ ζήσουν κατὰ Χριστὸν καὶ νὰ σωθοῦν βιοῦντες ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐπιγείων. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ ἀπήχησις τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἡ ἔκδοσις τῆς Φιλοκαλίας, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀρνησικόσμους μονάζοντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κοινοὺς πιστούς, οἱ ὁποῖοι διετήρησαν τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας καί, ἀναζητοῦντες πανταχόθεν τὴν ἀλήθειαν, εὗρον τὸ ζητούμενον φῶς εἰς τὰς σελίδας τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἀφυπνισθέντες ἠσθάνθησαν στερεουμένην καὶ γιγαντουμένην τὴν πίστιν καὶ τὴν συνακολουθοῦσαν ταύτην γαλήνην πνεύματος καὶ καρδίας.

Τὸ βιβλίον «Οἱ περιπέτειες ἑνὸς Προσκυνητοῦ», τὸ ὁποῖον ἔχει μεταφρασθῆ ἐκ τοῦ ρωσικοῦ εἰς πλείστας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὸ ὁποῖον πρό τινος ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἡμέτερος Ἐκδοτικὸς Οἶκος κατὰ γλαφυρὰν μετάφρασιν τοῦ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Παντελεήμονος Καρανικόλα, δίδει, ὅσον τίποτε ἄλλο, τὸ μέτρον τῆς ἀπηχήσεως τὸ ὁποῖον ἔσχεν ἡ Φιλοκαλία ἐπὶ τῶν λαϊκῶν ἀνθρώπων, οἵτινες κατὰ τρόπον ἀνυπόκριτον ζητοῦν τὴν ἀλήθειαν.

Πολλοὶ σχολιασταὶ τῆς Φιλοκαλίας ὡμολόγησαν, ὅτι τὸ βιβλίον «Οἱ περιπέτειες ἑνὸς Προσκυνητοῦ» ἀπεκάλυψε τὴν Φιλοκαλίαν εἰς τὸ εὐρὺ κοινὸν τῆς ἐποχῆς μας. Αὐτὸς ὁ περιπλανώμενος προσκυνητὴς ἐφώτισε μὲ τόσον ἔντονον φῶς τὴν Φιλοκαλίαν εἰς τὰς ἐξομολογήσεις του, ὥστε τὴν κατέστησε, κατὰ ξένην ὁμολογίαν, «τὸ Εὐαγγέλιον τῆς προσευχῆς τῆς ξενιζούσης καὶ ταυτοχρόνως οἰκείας, τῆς ἁπλῆς καὶ ἐγκαρδίου...». Αὐτὸς ἐπληροφόρησε τοὺς πολλούς, ὅτι ὁποιανδήποτε σελίδα τῆς Φιλοκαλίας καὶ ἂν ἀναγνώσῃς κατὰ τύχην, θὰ εὕρῃς ἐν αὐτῇ «τὸν λόγον ποὺ σῴζει» καὶ θὰ ἔχῃς τὸ αἴσθημα, ὅτι ἡ Φιλοκαλία εἶναι μία καπνισμένη ὕαλος, ἡ ὁποία προφυλάσσει ἀπὸ τὴν ἐκτυφλωτικὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ Ἡλίου. Καὶ ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ Φιλοκαλία εἶναι ἡ ἠχὼ τῆς μεγαλυτέρας θρησκευτικῆς ἐμπειρίας.

* * *

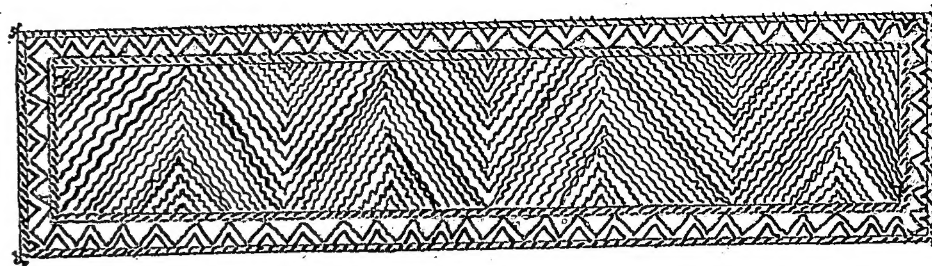
Ὁ ἡμέτερος Ἐκδοτικὸς Οἶκος προσφέρει εἰς τὸν Ὀρθόδοξον

Ἑλληνικὸν Λαὸν μίαν ἀρτίαν ἔκδοσιν τῆς Φιλοκαλίας, εἰς πέντε ἐπιμεμελημένους τόμους, εἰς ἐποχὴν κεκορεσμένην ἀπὸ τὰ ὀρθολογιστικὰ στοιχεῖα ἑνὸς ἀπίστου Οὑμανισμοῦ, ἐν πλήρει συνειδήσει ὅτι θέτει τὴν πνευματικὴν στάθμην τῶν συγχρόνων Χριστιανῶν εἰς μίαν ἄνευ προηγουμένου δοκιμασίαν. Καὶ πράττει τοῦτο ἐν γνώσει τοῦ ὅτι θὰ προκληθῇ ἀναστάτωσις εἰς τὰς ἤδη διαμορφουμένας ἀπὸ μακροῦ ἀντιλήψεις περὶ τῶν Ὀρθοδόξων αἰτημάτων, καθὼς καὶ εἰς τὰ περὶ ἀρετῆς κριτήρια. Ἀλλὰ «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται». Διὰ τοῦτο ἔχομεν ἥσυχον τὴν συνείδησιν διὰ τὴν προσφορὰν ταύτην, ἡ ὁποία εὑρίσκεται μακρὰν πάσης ἐπαγγελματικῆς σκοπιμότητος. Ἡ Φιλοκαλία, ἐκφράζουσα τὴν πνευματικὴν λειτουργίαν τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, κέκτηται τὸ προνόμιον ν' ἀποτελῇ συμπύκνωσιν καὶ ἀνακεφαλαίωσιν τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν προβολὴν καὶ διάδοσιν τῶν ἱερῶν Πατερικῶν κειμένων. Διότι, ἂν ὅλα τὰ ἱερὰ συγγράμματα τῶν θεοφόρων Πατέρων εἶναι ἅγια, ἀναμφιβόλως ἡ Φιλοκαλία ἀποτελεῖ τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων.

Ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον, κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος, ἀπογυμνωθὲν τῆς διδασκαλίας περὶ τελειότητος, κατήντησεν εὔπλαστος ὕλη εἰς τὰς χεῖρας ἑκάστου, διαμορφουμένη κατὰ τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας, θὰ χρησιμεύσῃ ὡς σάλπιγξ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ τελειοτέρων ἐπαγγελιῶν τοῦ πνεύματος.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔκδοσιν, αὕτη ἐγένετο βάσει τῶν δύο προηγουμένων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως τῶν κειμένων, προστεθεισῶν μόνον παραπομπῶν εἰς τὴν Θείαν Γραφὴν πρὸς εὐχερῆ ἔλεγχον τῶν μνημονευομένων χωρίων. Τὸ ὅλον ἔργον, ὅπερ συνεκεντροῦτο εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους, διῃρέσαμεν εἰς πέντε, διὰ νὰ καταστήσωμεν πλέον εὔχρηστον τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐπιπροσθέτως δὲ ἐκαλλωπίσαμεν τὴν ἔκδοσιν δι' εἰκόνων τῶν Θεοφόρων Πατέρων, βυζαντινῆς τεχνοτροπίας, διὰ πλήθους κοσμημάτων καὶ διὰ διχρώμου ἐκτυπώσεως, οὕτως ὥστε καὶ ἡ διὰ τοῦ τύπου ἐμφάνισις τῆς Φιλοκαλίας νὰ εἶναι, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑψηλὴν στάθμην τῶν κειμένων.

Οἱ ἐκδόται.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΟΥ

Ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Ἐκδοτικοῦ Οἴκου τῶν Ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Εὐαγγέλου Παπαδημητρίου, ἀποφασίσαντος ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς περιωνύμου «Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν», προὐτάθη μοι ἡ ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσεως. Καίτοι τὸ ἔργον ἐφαίνετό μοι ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου, δὲν ἠθέλησα ἐν τούτοις νἀρνήσωμαι τὴν προσφορὰν τῶν ἀσημάντων ὑπηρεσιῶν μου πρὸς ἐπανέκδοσιν τοῦ ἀθανάτου βιβλίου.

Περὶ τῆς ἀξίας τῆς «Φιλοκαλίας» οὐδὲν εἶνε ἀνάγκη ἵνα εἴπω. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον διότι αὕτη (ἡ ἀξία) τυγχάνει γνωστὴ πᾶσι τοῖς περὶ τὰ ἀκραιφνῶς Ὀρθόδοξα Γράμματα ἀσχολουμένοις καὶ ἐκ τῶν διαυγῶν καὶ ἀστειρεύτων πηγῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Χριστιανικοῦ Στοχασμοῦ ἀντλοῦσι τὸ ἑαυτῶν ὕδωρ, τὸ τὴν δίψαν τῆς τε καρδίας καὶ διανοίας θαυμαστῶς καταστέλλον· ἀλλὰ καὶ διότι αὕτη ἐπαρκῶς ἐξαίρεται ἐν τῷ τῶν Ἐκδοτῶν Προλόγῳ. Ἀνάγκη μόνον ἵνα εἴπω τινὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας μου πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ μελετητοῦ:

1) Εἶχον ἐνώπιόν μου τοῦτο μὲν τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἑνετίας τοῦ 1782, τοῦτο δὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1893. Ὁσάκις γραφή τις ἦτο διάφορος παρὰ τοῖς κειμένοις τούτοις, ἠκολούθουν τῇ κατὰ τὴν γνώμην μου ὀρθοτέρᾳ. Ὁσάκις δ' ἀμφότερα τὰ κείμενα συνεφώνουν, ἔν τινι ἀμφιβόλου ἀκριβείας γραφῇ, δὲν ἤλλασσον τὴν γραφὴν ταύτην, ἔστω καὶ ἂν τὸ ἐσφαλμένον αὐτῆς ἦτο προφανές. Διετήρουν αὐτὴν ὡς εἶχε καὶ προὔβαινον ἐν τῷ ὑπὸ τὸ κείμενον περισελίδῳ (δηλ. ἐν τῷ τόπῳ τῶν ὑποσημειώσεων) εἰς τὴν ὑπόδειξιν τῆς κατὰ τὴν γνώμην μου προσηκούσης γραφῆς. Ἄλλοτε τὴν διόρθωσιν ἐπετέλουν ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ, μὴ παραλείπων ὅμως τὴν ἐν τῷ ὑπὸ τὸ κείμενον περισελίδῳ μνείαν τῆς ἐσφαλμένης γραφῆς τῶν παλαιῶν ἐκδόσεων.

2) Αἱ ἐν τοῖς πλαγίοις μέρεσι τοῦ περισελίδου σημειώσεις ἀνήκουσι πᾶσαι εἰς τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις. Πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς ἐμέ, ἐτέθη ὑπὸ τὸ κείμενον, ἐν τῷ τόπῳ τῶν ὑποσημειώσεων.

3) Ἡ στίξις πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ ὁμαλή. Ἠναγκάσθην ὅμως ἵνα, κατὰ μέγα μέρος, διατηρήσω ταύτην, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν συνείδησιν τῶν ἁπλῶν ἐκείνων ἀδελφῶν, οἵτινες οὐδεμίαν ἀνέχονται ἐπέμβασιν εἰς τὰ κλασσικὰ ἱερὰ κείμενα. Ἀπήλλαξα μόνον τὸ κείμενον ἐκ τοῦ φόρτου τῶν κομμάτων (παντὸς

καί, φερ᾿ εἰπεῖν, προηγεῖτο κόμμα) καὶ ἐνιαχοῦ ἐθέμην τελείας στιγμὰς ἢ ἐρωτηματικά, ὅπου ἡ ἀνάγκη αὐτῶν ἦτο προφανής.

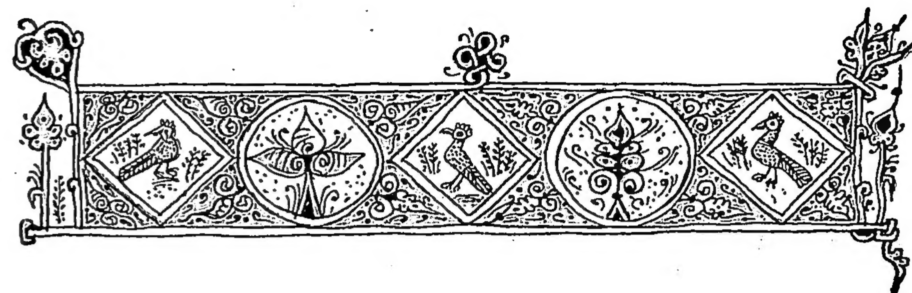
4) Ὅσα κείμενα δὲν ἦσαν διῃρημένα εἰς παραγράφους, ἔλαβον ἀρίθμησιν τῶν στίχων αὐτῶν κατὰ σελίδα. Τοῦτο ἐγένετο πρὸς διευκόλυνσιν τῶν εἰς τὸ κείμενον παραπομπῶν τῶν πινάκων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων, οἵτινες θὰ τεθῶσιν ἐν τῷ τέλει τοῦ ὅλου ἔργου, δηλ. ἐν τῷ Ε' Τόμῳ. Τοὺς πίνακας τούτους καταρτίζει ὁ Ἀρχιμ. κ. Παντελεήμων Καρανικόλας, ἐμοῦ ἀδυνατοῦντος, λόγῳ ἀσθενείας, εἰς τὴν ἀνάληψιν καὶ τούτου τοῦ κόπου, ἅμα δὲ καὶ στερουμένου συναφοῦς πείρας.

5) Αἱ προηγούμεναι ἐκδόσεις οὐδεμίαν εἶχον παραπομπὴν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν διὰ τὰ κατὰ χιλιάδας χρησιμοποιούμενα αὐτῆς χωρία. Ἐνόμισα ὅτι τοῦτο ἦτο σοβαρὰ ἔλλειψις καὶ ἠθέλησα ἵνα ἀναπληρώσω αὐτὴν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μου ὅπως ἡ νέα ἔκδοσις ἀποβῇ ὡς οἷόν τε ἀρτιωτάτη. Τὰς παραπομπὰς καταχωρίζω ἔνθα καὶ τὰς διορθώσεις, ἤτοι ἐν τῷ κάτω μέρει τοῦ περισελίδου. Παραπέμπω δ᾿ οὐ μόνον ὅταν ἀναφέρωνται χωρία, ἀλλὰ καὶ ὅταν γεγονότα ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἀναφέρωνται ἁπλαῖ φράσεις αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν ἡ περιοχὴ τῆς «Φιλοκαλίας», ἐν ᾗ εὑρίσκονται αὗται, ἔχῃ ἕτερον νόημα καὶ οὐχὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν τῆς Γραφῆς περιοχήν, ἐν ᾗ ἀπαντῶσιν αἱ φράσεις αὗται. Ἐνίοτε ἐν τῷ κειμένῳ μνημονεύονται, ὡς χωρία τῆς Γραφῆς, ῥητὰ μὴ ἀνήκοντα εἰς αὐτήν. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις, σπανίαις βεβαίως, δὲν ἀναγράφω παραπομπήν. Ὅταν τὰ χρησιμοποιούμενα χωρία τυγχάνωσι παρηλλαγμένα φραστικῶς, δὲν διορθῶ ταῦτα συμφώνως πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφῆς. Ἀρκοῦμαι ἁπλῶς εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς παραπομπῆς.

Εἶνε αὐτονόητον, ὅτι δὲν θὰ συνέλαβον ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐν τῇ «Φιλοκαλίᾳ» χωρία τῆς Γραφῆς. Συνέλαβον ὅσα ἠδυνήθην. Ὅτι τινὰ θὰ ἐξέφυγον, εἶνε ἀναμφισβήτητον. Ἡ σύλληψις ἁπάντων τῶν χωρίων (ὧν πλεῖστα, ἐνσωματούμενα ὅλως φυσικῶς καὶ ἀβιάστως ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ἱερῶν συγγραφέων, οὐδόλως φαίνονται ξένα πρὸς αὐτὸ καὶ ἀλλαχόθεν, δηλ. ἐκ τῆς Γραφῆς, εἰλημμένα) ἀπῄτει τελειοτάτην ἐγκράτειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μᾶλλον δ᾿ εἰπεῖν γνῶσιν αὐτῆς ἀπὸ μνήμης, ἣν ἐγκράτειαν καὶ γνῶσιν τοιαύτην δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι ἔχω. Πολλάκις δὲ τόσον μὲ εἵλκυε τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ τόσον πᾶσαν τὴν προσοχήν μου ἀπερρόφει, ὥστε δὲν κατώρθουν νὰ συλλάβω χωρία τινά, ἐνίοτε καὶ ἐμφανῆ, εἰμὴ μόνον μετὰ πέντε ἢ ἓξ ἀναγνώσεις.

Διὰ πᾶσαν δὲ τοιαύτης ἢ ἑτέρας φύσεως παράλειψιν ἢ ἀτέλειαν αἰτοῦμαι τὴν συγγνώμην τῶν μελετητῶν. Πράττω τοῦτο, καίτοι εἶνε λίαν πιθανὸν ἡ αἴτησις αὕτη νἀποδειχθῇ περιττή, διότι πιστεύω, ὅτι τὰ ἐκπάγλου πνευματικοῦ κάλλους νοήματα τοῦ ἱεροῦ κειμένου θὰ καταθέλξωσι τοὺς μελετητὰς καὶ θὰ αἰχμαλωτίσωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε οὐδ᾿ αἴσθησιν κἂν θὰ λάβωσι τῶν τῆς ἐμῆς ἐργασίας ἀτελειῶν καὶ ἐλλείψεων...

ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
Διάκονος

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΒΙΒΛΟΝ*

Θεός, ἡ μακαρία Φύσις, ἡ ὑπερτελὴς τελειότης, ἡ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ καλῶν Ποιητικὴ Ἀρχὴ ὑπεράγαθος καὶ ὑπέρκαλλος· ἐξ ἀϊδίου προορίσας κατὰ τὴν θεαρχικὴν αὐτοῦ ἰδέαν θεῶσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον περὶ αὐτοῦ ἀπ᾿ ἀρχῆς ἐν ἑαυτῷ προηγουμένως θεὶς τὸν σκοπόν, ἐν χρόνῳ καθ᾿ ὃν ηὐδόκησε τοῦτον δημιουργεῖ. Καὶ παρὰ μὲν τῆς ὕλης τὸ σῶμα λαβών, παρ᾿ ἑαυτοῦ δὲ ψυχὴν ἐνθείς, οἷόν τινα κόσμον, μέγαν τῷ πλήθει τῶν δυνάμεων καὶ τῇ ὑπεροχῇ, ἐν τῷ μικρῷ ἵστησιν· ἐπόπτην τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως καὶ μύστην τῆς νοουμένης, κατὰ τὸν πολὺν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον. Καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἀλλ᾿ ἢ ἄγαλμα τῷ ὄντι καὶ εἰκόνα θεότευκτον πασῶν χαρίτων ἀνάπλεων; Εἶθ᾿ οὕτω, καὶ τὸν τῆς Ἐντολῆς νόμον αὐτῷ παρασχών, οἷόν τινα τοῦ Αὐτεξουσίου ἀπόπειραν, ὑποχωρῆσαι τούτῳ τοῦ λοιποῦ δεῖν ἔγνω καί, ὅ φησιν ὁ Σειράχ, ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ διαβουλίου αὐτοῦ [1], κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἑλέσθαι τὸ παριστάμενον· καὶ ἔπαθλον ὥσπερ τῆς τηρηθείσης παρ᾿ αὐτοῦ ἐντολῆς, τὴν ἐνυπόστατον τῆς θεώσεως χάριν κομίσεσθαι Θεὸν γενόμενον, καὶ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ εἰς αἰῶνας καταστραπτόμενον. Ἀλλὰ γάρ, ὢ τῆς πονηρᾶς τοῦ φθόνου ῥᾳδιουργίας! οὐκ ἤνεγκε ταῦτα εἰς ἔργον προβῆναι ὁ τῆς κακίας ἀρχῆθεν εἰσηγητής· φθόνον δὲ συλλαβὼν κατά τε τοῦ Πλάστου καὶ πλάσματος, ὡς ὁ Ἱερός φησι Μάξιμος· τοῦ μέν, ἵνα μὴ διάδηλος γένηται ἡ κατ᾿ ἐνέργειαν πανύμνητος τῆς Ἀγαθότητος δύναμις θεουργοῦσα τὸν ἄνθρωπον· τοῦ δέ, ἵνα μὴ τῆς τοιαύτης ὑπερφυοῦς κατὰ θέωσιν δόξης φανείη μέτοχος· δόλῳ ὁ δόλιος τὸν δείλαιον κατασοφισάμενος ἄνθρωπον, χρηστολόγοις δῆθεν βουλαῖς παραβῆναι τὴν θεοποιὸν ἐντολὴν παρεσκεύασε. Καὶ τῆς θείας δόξης, φεῦ, τοῦτον ἀποχωρίσας, Ὀλυμπιονίκης τις εἶναι ὁ ἀντάρτης ἐδόκει καθ᾿ ἑαυτόν, ὡς δυνηθεὶς διακόψαι τῆς προαιωνίου βουλῆς τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν.

Ἐπεὶ δὲ κατὰ τοὺς θείους φάναι χρησμούς, ἡ ἐπὶ θεώσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γεγονυῖα βουλὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένει, λογισμοί τε τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν [2], οἱ τῆς Προνοίας, δηλαδή, καὶ Κρίσεως λόγοι οἱ ἐπὶ τουτονὶ τείνοντες τὸν σκοπόν, κατά τε τὸν παρόντα κατά τε τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἀμετατρέπτως βεβήκασι, κατὰ τὴν τοῦ Ἱεροῦ Μαξίμου ἀνάπτυξιν. Ηὐδόκησεν ἐπ᾿ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους αὐτὸς ὁ τοῦ Πατρὸς Θεαρχικώτατος Λό-

* Νικοδήμου Ἁγιορείτου. 1. Σοφ. Σειρ. ιε', 14. 2. Ψαλμ. 32, 11.

γος, ἀθετῆσαι μὲν τὰς βουλὰς τῶν Ἀρχόντων τοῦ σκότους, περᾶναι δὲ καὶ εἰς ἔργον προαγαγεῖν, ἣν προέθετο βουλὴν ἀρχαίαν τε καὶ ἀληθινήν. Καὶ τοίνυν, εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σαρκωθεὶς καὶ τὴν ἡμετέραν ὅλην προσλαβόμενος φύσιν καὶ θεώσας αὐτήν· εἶτα καὶ τὰς σωτηρίους καὶ θεουργοὺς αὐτοῦ ἐντολὰς ἡμῖν δωρησάμενος, καὶ τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος αὐτοῦ τελείαν χάριν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, οἱονεὶ σπέρμα θεῖον ἐγκατασπείρας ταῖς καρδίαις ἡμῶν, δέδωκεν ἡμῖν, κατὰ τὸν θεῖον Εὐαγγελιστήν, ἐξουσίαν, ὥστε, κατὰ τὰς ζωοποιοὺς αὐτοῦ ἐντολάς, καὶ τὰς πνευματικὰς μεθηλικιώσεις πολιτευομένους καὶ διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἄσβεστον τὴν ἐν ἡμῖν χάριν διατηρήσαντας, τελευταῖον καρποφορῆσαι καὶ τέκνα Θεοῦ δι' αὐτῆς γενέσθαι [1] καὶ θεωθῆναι, καταντήσαντας εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ [2]. Τοῦτο γὰρ ἦν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, τὸ τέλος ἅπαν καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς περὶ ἡμᾶς ὅλης τοῦ λόγου οἰκονομίας. Ἀλλ' οἴμοι! καλὸν γὰρ ἐνταῦθα στενάξαι πικρόν, κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον. Οἱ γὰρ τοσαύτης χάριτος ἀπολαύσαντες καὶ τηλικαύτης εὐγενείας ἀξιωθέντες, ὥστε τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ὑπὲρ Ἥλιον λάμπειν ἐν τῷ Βαπτίσματι καθαιρομένην τῷ Πνεύματι. Ἐπεὶ δὲ νήπιοι τὴν τοιαύτην εἰσδεχόμεθα θεοειδεστάτην λαμπρότητα· τοῦτο μέν, ὑπ' ἀγνοίας, τὸ πλέον δὲ ὑπὸ τῆς τῶν βιοτικῶν φροντίδων σκοτομήνης ἐκτυφλωθέντες, ἐπὶ τοσοῦτον τὴν χάριν τοῖς πάθεσι συνεχώσαμεν, ὥστε κινδυνεύειν τελέως τὸ ἐν ἡμῖν ἀποσβῆναι τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα· καὶ τὰ ἴσα σχεδὸν τοῖς πρὸς τὸν Παῦλον ἀποκριναμένοις ἐκείνοις παθεῖν, τοῖς, ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα Ἅγιον, εἰποῦσιν, ἐστὶν ἠκούσαμεν [3] καὶ γενέσθαι ἡμᾶς ἀληθῶς ὡς τὸ ἀπαρχῆς, κατὰ τὸν Προφήτην, ὅτε οὐκ ἦρχεν ἡ χάρις ἡμῶν. Φεῦ τῆς ἡμῶν ἀσθενείας! ὡς ἀπώλοιτο ἡ κακία, καὶ ἡ περὶ τὰ αἰσθητὰ ἡμῶν παρὰ τὸ δέον προσπάθεια. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι καὶ εἰ παρ' ἑτέροις, τυχόν, ἐνεργουμένην τὴν χάριν ἀκούσαιμεν, φθονοῦντες διαβάλλομεν καὶ οὐδὲ εἶ ἔστιν ἐνέργεια χάριτος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πιστεύομεν. Τί οὖν ἐντεῦθεν; σοφίζει μὲν τὸ Πνεῦμα τοὺς θεοσόφους Πατέρας καὶ πρὸς τῇ καθόλου νήψει καὶ τῇ κατὰ πάντα προσοχῇ, καὶ φυλακῇ τοῦ νοὸς καὶ τρόπον αὐτοῖς ἀποκαλύπτει εἰς τὸ τὴν χάριν αὖθις εὑρεῖν, ὡς θαυμαστὸν ἀληθῶς καὶ ἐπιστημονικώτατον. Ὁ [4] δὲ ἦν τὸ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι [5] οὐχ ἁπλῶς, ἐν νοΐ, φημί, μόνον καὶ χείλεσι· (τοῦτο καὶ γὰρ ἅπασι κοινῶς τοῖς εὐσεβεῖν αἱρουμένοις προφανὲς καὶ τῷ τυχόντι ἐστὶν εὐχερές)· ἀλλ' ὅλον τὸν νοῦν κατὰ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἐπιστρεψαμένους, ὃ καὶ θαυμαστόν, οὕτως ἔνδον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τῆς καρδίας βάθει τὸ τοῦ Κυρίου ἐπικαλεῖσθαι Πανάγιον ὄνομα καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐκζητεῖν, αὐτοῖς καὶ μόνοις γυμνοῖς τοῖς τῆς προσευχῆς προσέχοντας ῥήμασι καὶ μηδὲν ἕτερον οὔτ' ἔσωθεν, οὔτ' ἔξωθεν τὸ σύνολον παραδεχομένους ἀσχημάτιστον ὅλως καὶ ἄχροον τηρεῖν τὴν διάνοιαν. Τὰς δὲ δὴ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀφορμὰς καὶ τήν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὕλην, ἐξ αὐτῆς ἔσχον τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας, ποτὲ μὲν λέγοντος· «Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν» [6]· ποτὲ δέ· «Ὑποκριτά, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος καὶ τότε τὸ ἐκτὸς αὐτῶν ἔσται καθαρόν» [7]. Ἅπερ, οὐκ αἰσθητῶς, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ἐννοεῖται ἀνθρώπου. Ἔκ τε τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς Ἐφεσίους γράφοντος οὑτωσί· «Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡ-

1. Ἰωάνν. α', 12. 2. Ἐφεσ. δ', 13. 3. Πράξ. ιθ', 2. 4. Γραπτέον μᾶλλον Ὃ
5. Α' Θεσσ. ε', 17. 6. Λουκ. ιζ'. 21. 7. Ματθ. κγ', 26.

μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἵνα δῴη ὑμῖν δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν [1]. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας σαφέστερον γένοιτ' ἄν; Καὶ ἀλλαχοῦ δέ· «ᾄδοντες, φησί, καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ» [2]. Ἀκούεις; ἐν τῇ καρδίᾳ, φησίν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Κορυφαῖος τοῦτο προσεμπεδοῖ· «ἕως οὗ, φάσκων, ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν» [3]. Τοῦτο δέ, ὡς ἀναγκαῖον παντὶ εὐσεβοῦντι καὶ ἐν μυρίαις ὅσαις ἄλλαις σελίσι τῆς Νέας Γραφῆς τὸ Πνεῦμα ἐκπαιδεύει τὸ Ἅγιον, ὡς ἔξεστι κατιδεῖν τοῖς ἐπεσκεμμένως ταύταις ἐγκύπτουσιν. Ὑπὸ τῆς τοιαύτης, καὶ γὰρ πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, μετὰ καὶ τῆς ἐφικτῆς τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἠθικῶν ἀρετῶν πράξεως, διὰ τῆς ἐκ τῆς τοῦ Παναγίου ὀνόματος ἐπικλήσεως ἐγγινομένης τῇ καρδίᾳ θέρμης καὶ τῆς κατ' αὐτὴν πνευματικῆς ἐνεργείας, τὰ μὲν πάθη καταναλίσκονται· «πῦρ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ πῦρ καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν» [4]· ὅ τε νοῦς καὶ ἡ καρδία κατ' ὀλίγον καθαίρονται, καὶ πρὸς ἑαυτὰ ἑνοῦνται. Κεκαθαρμένων δὲ τούτων καὶ πρὸς ἑαυτὰ ἡνωμένων, ἐντεῦθεν, αἱ σωτηριώδεις ἐντολαὶ εὐχερέστερον κατορθοῦνται· ἐντεῦθεν, οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐπανατέλλουσι τῇ ψυχῇ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν σωρεία ἐπιδαψιλεύεται· καί, ἵνα συνελὼν εἴπω, ἐντεῦθεν, συντομωτέρως ἔξεστιν ἡμῖν ἐπαναδραμεῖν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς δωρηθεῖσαν ἐν τῷ Βαπτίσματι τελείαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἐν ἡμῖν μὲν οὖσαν, ἀλλὰ δίκην τοῦ ἐν αἰθάλῃ σπινθῆρος συγκεχωσμένην τοῖς πάθεσι καί, τηλαυγῶς ἀναλάμψασαν αὐτήν, κατοπτεῦσαι καὶ φωτισθῆναι νοερῶς καὶ ἑπομένως τελειωθῆναι καὶ θεωθῆναι κατάλληλα. Τῆς γε μὴν ἐργασίας ταύτης οἱ πλείους μὲν τῶν Πατέρων σποράδην ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι μνημονεύουσιν, ὡς πρὸς εἰδότας τὸν λόγον ποιούμενοι. Ἔνιοι δὲ τοῦτο προειδότες ἴσως, τὴν τῆς ἡμετέρας γενεᾶς περὶ ταύτην τὴν σωτηριώδη μελέτην, ἀγνωσίαν ὁμοῦ καὶ ἀμέλειαν· καὶ τὸν πρακτικὸν αὐτῆς τρόπον διά τινων φυσικῶν μεθόδων λεπτομερῶς ἑρμηνεύσαντες, καθάπερ τινὰ πατρικὴν κληρονομίαν ἡμῖν τοῖς ἑαυτῶν τέκνοις παραδοῦναι οὐκ ὤκνησαν. Οἳ καὶ πολυωνύμως ταύτην ἀποσεμνύνοντες καὶ ἀρχὴν πάσης ἄλλης θεοφιλοῦς ἐργασίας καὶ σωρείαν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀκραιφνέστατον γνώρισμα μετανοίας καὶ πρᾶξιν νοερὰν ἐπίβασιν οὖσαν ἀληθοῦς θεωρίας αὐτὴν προσειπόντες, ἅπαντας ἐπὶ τὸ ὀνησιφόρον τοῦ ἔργου προτρέπουσι. Θρηνῶ δὲ τὸ ἐντεῦθεν· καί μοι τὸ πάθος ἐπικόπτει τὸν λόγον. Τῶν γὰρ περὶ τῆς τοιαύτης τῷ ὄντι Καθαρτικῆς καὶ Φωτιστικῆς καὶ Τελειωτικῆς, κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην εἰπεῖν, ἐργασίας φιλοσοφούντων βιβλίων, οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα, διὰ τὸ περὶ προσοχῆς καὶ νήψεως διεξιέναι, Νηπτικὰ τοῖς πολλοῖς ἀκούει· πάντων ὁμοῦ ὥσπερ ἀναγκαίων τινῶν μέσων τε καὶ ὀργάνων εἰς τὴν αὐτὴν τεινόντων ὑπόθεσιν καὶ σκοπὸν ἕνα ἐχόντων τὸ θεουργῆσαι τὸν ἄνθρωπον· διά τε τὴν τοῦ χρόνου παλαιότητα, διά τε τὴν σπάνιν, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῷ μηδέποτε τύποις ἐκδοθῆναι, μονονουχὶ ἐκλελοιπότων· εἰ δὲ καί τινά που περιελέλειπτο, κἀκείνων σητοβρώτων ὄντων καὶ πάντῃ διεφθαρμένων καὶ ἴσα σχεδὸν τοῖς, εἰ μηδέποτ' ἦσαν, μνημονευομένων. Προσθήσω δ' ὅτι, ἐπεὶ καὶ οἱ πλείους τῶν ἡμετέρων ἀμελῶς διάκεινται καὶ περὶ μὲν τὰ πολλὰ τυρβαζόμενοι, τὰς σωματικάς φημι καὶ πρακτικὰς τῶν ἀρετῶν· ἤ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, περὶ μόνα τὰ τῶν ἀρετῶν ἐργαλεῖα, ἐν αὐτοῖς τὸν ἅπαντα κατατρίβουσι βίον· τοῦ δὲ ἑνός, τῆς φυλακῆς δηλαδὴ τοῦ νοὸς καὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνεπιστημόνως γε λίαν ὀλιγωροῦσι· κιν-

1. Ἐφεσ. γ', 14-17. 9. Ἐφεσ. ε', 19. 3. Β' Πέτρ. α', 19. 4. Δευτ. δ', 24.

δυνεύει τὴν τοιαύτην σύντομον καὶ γλυκυτάτην ἐργασίαν τέλεον ἐκλιπεῖν· ἀμαυρωθῆναί τε ἐντεῦθεν καὶ ἀποσβεσθῆναι τὴν χάριν· σὺν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῶν ἕνωσιν καὶ θεουργίαν διαπεσεῖν. (Ὅπερ ἦν τό, ὡς εἴρηται, προηγούμενον ἀπ᾽ ἀρχῆς καὶ κατ᾽ εὐδοκίαν θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πρὸς ὃ δή, ὡς εἰς σκοπιμώτατον τέλος ἀφορῶσιν, ἥ τε πρὸς τὸ εἶναι δημιουργία καὶ ἡ πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ ἀεὶ εὖ εἶναι περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομία καὶ ἁπλῶς ὅσα γε ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ὅσα ἐν τῇ Καινῇ θεοπρεπῶς διαπέπρακται.)

Ὅπου γὰρ πρότερον πολλοὶ καὶ τῶν κατὰ Κόσμον ὄντες καὶ Βασιλεῖς αὐτοὶ καὶ ἐν Βασιλείοις διατρίβοντες καὶ μυρίαις ὅσαις φροντίσι καὶ μερίμναις βιοτικαῖς ὁσημέραι κατατεινόμενοι, ἓν καὶ καθ᾽ αὑτὸ ἔργον εἶχον, τὸ ἀδιαλείπτως ἐν καρδίᾳ προσεύχεσθαι, ὡς πολλοὺς ἐν ταῖς ἱστορίαις εὑρίσκομεν· νῦν ἐξ ἀμελείας τε καὶ ἀγνωσίας, οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐν κόσμῳ οὖσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς μοναχοῖς αὐτοῖς καὶ ἡσύχως μονάζουσι, σπανιώτατον ἐστίν, ὢ τῆς ζημίας! καὶ πάνυ δυσεύρετον. Οὗτινος καὶ στερούμενοι, καίτοι κατὰ τὸ δυνατὸν ἀγωνιζόμενοι ἕκαστος καὶ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ὑπομένοντες πόνους, οὐδένα ὅμως καρπὸν ἀποδρέπονται· ὅτι τῆς ἀδιαλείπτου τοῦ Κυρίου μνήμης καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τικτομένης καρδίας τε καὶ νοὸς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καθαρότητος χωρίς, καρποφορῆσαι ἀδύνατον· «χωρίς, γάρ φησιν, ἐμοῦ, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Καὶ πάλιν· «ὁ μένων ἐν ἐμοί, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν» [1].

Ἐντεῦθεν δὴ καὶ τεκμαίρομαι μὴ ἄλλην εἶναι τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν οὕτως ἐξέλιπον οἱ ἁγιότητι διαπρέποντες καὶ ζῶντες ἔτι καὶ μετὰ θάνατον καὶ οὕτως ὀλίγοι εἰσὶν οἱ σῳζόμενοι [2] ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰ μὴ ταύτην, ὅτι δηλαδή, τούτου τοῦ πρὸς θέωσιν ἀνάγοντος ἔργου παρημελήσαμεν· δίχα δὲ τοῦ θεωθῆναι τὸν νοῦν, ἔφη τις, οὐχ ὅπως ἁγιάσαι, ἀλλ᾽ οὐδὲ σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐνδέχεται· ὃ καὶ μόνῃ ἀκοῇ φρικωδέστατον, ταὐτὸν γάρ ἐστι σωθῆναι καὶ θεωθῆναι κατὰ τὴν τῶν θεοσόφων ἐκφαντορίαν. Τὸ δὲ πλέον καὶ κυριώτερόν, ὅτι καὶ τῶν εἰς τοῦτο χειραγωγούντων βιβλίων στερούμεθα. Τούτων δὲ χωρίς, τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν.

Ἀλλ᾽ ἰδοὺ ὁ πάντα καλὸς κἀγαθός, ὁ τῷ ὄντι φιλόχριστος Κύριος Ἰωάννης Μαυρογορδάτος· ὁ μηδενὶ τῶν ἁπάντων τῶν πρωτείων παραχωρῶν, ὅσα γε εἰς ἐλευθεριότητος ἥκει λόγον, φιλοπτωχίας τε καὶ φιλοξενίας καὶ τῆς ἄλλης χορείας τῶν ἀρετῶν· ὁ τῷ ἐνθέῳ ζήλῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ κοινοῦ ὠφελείας διαπαντὸς πυρπολούμενος.

Οὗτος δὴ οὗτος παρὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος, τοῦ πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ θεωθῆναι ἐθέλοντος [3] ἐμπνευσθείς, εἰς χαρὰν μεταβάλλει τὸν θρῆνον, λύων τὸ ἄπορον. Εἰς τὸ Κοινὸν γὰρ προτιθεὶς τὸ τῆς θεώσεως Μέσον, ὁλοψύχως, καὶ ἵν᾽ οὕτως εἴπω, χερσί τε ποσί τε συντρέχει καὶ τρόπῳ παντὶ συνεργεῖ ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῇ, ὡς εἴρηται, προαιωνίῳ βουλῇ τοῦ Θεοῦ. Βαβαὶ τῆς δόξης! εὖγε τῶν μεγαλείων! Ἰδοὺ γὰρ τὰ ποτὲ μηδέποτε ἐν τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις ἐκδοθέντα· ἰδοὺ τὰ ἐν παραβύστῳ καὶ σκότῳ καὶ γωνίᾳ που κείμενα ἀκλεῆ καὶ σητόβρωτα καὶ τῇδε κἀκεῖσε παρερριμμένα τε καὶ διεσπαρμένα· ἰδοὺ τὰ πρὸς τὴν καθαρότητα καρδίας καὶ νῆψιν νοὸς καὶ ἀνάκλησιν τῆς ἐν ἡμῖν χάριτος, πρόσθες δὲ καὶ θεώσεως, ἐπιστημονικῶς χειραγωγοῦντα, εἰς ἓν συναγαγὼν καὶ δαπάνης οὐδόλως φεισάμενος, ἐπὶ τὸ [4] μέγα καὶ περιφανὲς φῶς τῆς Τυπογραφίας ἐκδίδωσιν. (Ἔδει γάρ, ἔδει τὰ περὶ φωτισμοῦ θείου διαγορεύοντα, καὶ φωτὸς τοῦ κατὰ τύπον ἀξιωθῆναι.) Καὶ διὰ ταύτης, ἀπαλ-

1. Ἰωάνν. ιε', 5. 2. Πρβλ. Λουκ. ιγ', 23. 3. Α' Τιμ. β', 4.
4. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ τῷ.

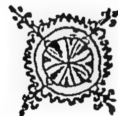
λάττει μὲν τοὺς εἰδότας τῶν περὶ τὴν ἀντιγραφὴν πόνων, διεγείρει δὲ ἐνταὐτῷ καὶ τοὺς μὴ εἰδότας ἐπὶ τὸν τῆς κτήσεως, εἴπω δ᾽ ὅτι καὶ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν πράξεως, ἔρωτα. Καὶ ἔχεις τοιγαροῦν, ὦ φίλτατε Ἀναγνῶστα, διὰ τοῦ πάντ᾽ ἀρίστου Κυρίου Ἰωάννου, ἄπονον τοῦ λοιποῦ καὶ εὐπόριστον, τὴν παροῦσαν πνευματικὴν Βίβλον. Βίβλον, τὸ τῆς νήψεως ταμιεῖον· τὸ τοῦ νοὸς φυλακτήριον· τὸ μυστικὸν διδασκαλεῖον τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Βίβλον, τῆς πρακτικῆς τὴν ἐξαίρετον ὑποτύπωσιν· τῆς θεωρίας τὴν ἀπλανῆ ὁδηγίαν· τὸν τῶν Πατέρων Παράδεισον· τῶν ἀρετῶν τὴν χρυσῆν σειράν. Βίβλον, τὸ πυκνὸν τοῦ Ἰησοῦ ἀδολέσχημα, τὴν ἀνακλητικὴν τῆς χάριτος σάλπιγγα καί, συνελόντα φάναι, αὐτὸ δὴ αὐτὸ τὸ τῆς θεώσεως ὄργανον, χρῆμα εἴπέρ τι ἄλλο μυριοπόθητον, καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν μελετώμενον μὲν καὶ ζητούμενον, ἀλλ᾽ οὐχ εὑρισκόμενον. Διὰ τοῦτο ἄρα καὶ χρέος ἄφυκτον ἐπικείμενόν σοι ἂν εἴη καὶ παντὶ λόγῳ δικαίου ἐποφειλόμενον, ὑπὲρ τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῶν συνεργῶν, εὐχαῖς ἐκτενέσι τὸ Θεῖον καθικετεύειν, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ τοῦ ἴσου μέτρου τῆς θεώσεως ἐπιτύχωσι καί, ὡς εἰς τοῦτο κοπιάσαντες, πρῶτοι καὶ τῶν καρπῶν ἀπολαύωσιν.

Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένοις ὑποκρούσειεν ἄν τις ἴσως, μὴ θεμιτόν, εἶναι φάσκων, ἔστιν ἅττα τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ δημοσιεύειν ταῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς ὡς ξενήκουστα· ὅτι, φησί, καὶ κίνδυνός τις ἐκ τούτων παρακολουθεῖ. Πρὸς ὃν δῆτα συντόμως ἀνθυποκρούομεν· ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς, ὦ φίλ᾽ ἑταῖρε, οἰκείοις λογισμοῖς στοιχοῦντες ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν ἤλθομεν, παραδείγμασι δὲ μᾶλλον χρησάμενοι, ἔνθα μὲν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἀδιορίστως ἅπασι τοῖς εὐσεβέσιν ἐντελλομένης ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι [1], καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν διαπαντὸς ἔχειν τὸν Κύριον· ἀσεβὲς δὲ τὸ λέγειν κεκωλυμένον τι, ἢ ἀδύνατον ἔχειν τὰ τοῦ Πνεύματος παραγγέλματα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἔνθα δέ, καὶ τῆς τῶν Πατέρων ἐγγράφου παραδόσεως· ὁ γὰρ Θεολόγος Γρηγόριος ἅπασι κοινῶς τοῖς ὑπ᾽ αὐτὸν λαοῖς ὑποτίθεται, μνημονεύειν τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖν. Ὅ τε Θεῖος Χρυσόστομος τρεῖς ὅλους λόγους ἐκτίθεται περὶ τῆς ἀδιαλείπτου καὶ νοερᾶς προσευχῆς, καὶ μυριαχοῦ δὲ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ λόγων ἅπαντας κοινῶς ἐπὶ τῷ διαπαντὸς προσεύχεσθαι παραινεῖ. Καὶ ὁ θαυμαστὸς δ᾽ ἐκεῖνος Σιναΐτης Γρηγόριος διαφόρους πόλεις περιερχόμενος τὴν τοιαύτην σωτήριον ἐργασίαν ἐδίδασκεν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ Θεὸς αὐτὸς διὰ θαυματουργίας ἄνωθεν Ἄγγελον ἀποστείλας, τὴν τοιαύτην ἀλήθειαν ἐπεσφράγισεν, ἐπιστομίσας τὸν ἀντιλέγοντα μοναχόν, ὡς ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης Βίβλου ὁρᾶται. Καὶ τί δεῖ μοι πρὸς τοῦτο λόγων; ὅπου γε αὐτοὶ οἱ κατὰ κόσμον ὄντες, καὶ ἐν βασιλείοις διατρίβοντες, ἔργον ἀδιάκοπον, ὡς εἴπομεν, τὴν τοιαύτην μελέτην ἔχοντες, πραγματικῶς ἐπικυροῦσι τὸν λόγον, καὶ ἱκανοὶ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐπιστομίσαι τοὺς ἀντιλέγοντας. Εἰ δὲ καί τινες ἔσθ᾽ ὅτε μικρόν τι παρετράπησαν, τί θαυμαστόν; ἐξ οἰήσεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο πεπόνθασι, κατὰ τὸν Σιναΐτην Γρηγόριον. Ἐγὼ δ᾽ οἶμαι τὸ μάλιστα, καὶ κυρίως τῆς παρατροπῆς ταύτης αἴτιον τοῦτο εἶναι, τὸ μὴ ἀκριβῶς κατὰ πάντα στοιχεῖν τῇ περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης τῶν Πατέρων διδασκαλίᾳ· οὐ παρὰ τὴν ἐργασίαν αὐτήν· ἄπαγε. Ἁγία γὰρ αὕτη, καὶ δι᾽ αὐτῆς μᾶλλον πλάνης ἁπάσης ἀπαλλαγῆναι δεόμεθα· ἐπεὶ καὶ ἡ κατὰ νόμον τοῦ Θεοῦ ἐντολή, ἡ εἰς ζωὴν ὁδηγοῦσα, εὑρέθη, φησὶν ὁ Παῦλος, τισὶν εἰς θάνατον· ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦτο γέγονε· πῶς γάρ; ἁγίας τε οὔσης ταύτης καὶ δικαίας καὶ ἀληθοῦς; [2] διὰ δὲ τὴν μοχθηρίαν τῶν πεπραμένων ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν· τί οὖν διὰ τοῦτο; καταγνωστέον μὲν τῆς θείας ἐντολῆς

1. Α' Θεσσ. ε', 17. 2. Ῥωμ. ζ'. 12.

διὰ τὴν τινῶν ἁμαρτίαν; ὀλιγωρητέον δὲ καὶ τῆς τοιαύτης σωτηριώδους ἐργασίας διὰ τήν τινων παρατροπήν; οὐδαμῶς· οὔτ᾿ ἐκείνης, οὔτε μὴν ταύτης· θαρροῦντας δὲ μᾶλλον τῷ εἰπόντι, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια [1], μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πενθικῆς διαθέσεως ἐγχειρητέον τῷ ἔργῳ· τῷ γὰρ οἰήσεως καὶ ἀνθρωπαρεσκείας ἀπηλλαγμένῳ, κἂν πᾶσα ἡ πονηρὰ τῶν δαιμόνων φάλαγξ κατ᾿ αὐτοῦ συρραγῇ, οὐδὲ προσεγγίσαι δυνήσεται, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ τῆς Βίβλου πανταχόθεν, ἐξ ὧν εἴρηται, τὸ ἀνεπίληπτον πάντη πάντως προβαλλομένης, ἐπικαιρότατον ἂν εἴη λοιπὸν τὸ δειπνοκλητικὸν ἐκεῖνο τῆς Σοφίας [2] εἰς χεῖρας ἀναλαβεῖν, μετὰ ὑψηλοῦ τοῦ κηρύγματος ἐπὶ τὴν τῆς Βίβλου ταύτης πνευματικὴν ἑστιατορίαν συγκαλέσαι τοὺς ἅπαντας· ὅσοι μὴ περὶ τὰ θεῖα μισόδειπνοι, μηδὲ κατὰ τοὺς ἐν Εὐαγγελίοις ἐκείνους, ἀγροὺς καὶ βόας καὶ γυναῖκας προφασιολογούμενοι [3]· ἔλθετε τοίνυν, ἔλθετε· φάγετε τὸν ἐν αὐτῇ γνωστικὸν τῆς σοφίας ἄρτον, καὶ πίετε οἶνον τὸν εὐφραίνοντα μὲν νοητῶς τὴν καρδίαν, ἐξιστῶντα δὲ πάντων αἰσθητῶν ὁμοῦ τε καὶ νοητῶν διὰ τὴν κατ᾿ ἔκστασιν θέωσιν, καὶ μεθύσθητε μέθην τῷ ὄντι νηφάλιον. Ἔλθετε πάντες ὅσοι κλήσεως ὀρθοδόξου τυγχάνετε μέτοχοι, συνάμα Λαϊκοί τε καὶ Μοναχοί, οἱ τὴν ἐντὸς ὑμῶν οὖσαν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν [4] καὶ τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς καρδίας κεκρυμμένον εὑρηκέναι σπουδάζοντες θησαυρόν [5]· ὅς ἐστιν ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς Χριστός· ἵν᾿ ὅπως, τῆς περὶ τὰ κάτω αἰχμαλωσίας, καὶ τῆς περιφορᾶς τοῦ νοὸς ὑμῶν ἐλευθερωθέντος, καὶ τῆς καρδίας τῶν παθῶν καθαρθείσης, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φοβερᾶς ἐπικλήσεως, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν ἀρετῶν, τῶν ἐν τῇ παρούσῃ Βίβλῳ διδασκομένων, ἑνωθείητε μὲν πρὸς ἑαυτούς, δι᾿ ἑαυτῶν δὲ καὶ πρὸς Θεόν, κατὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου παράκλησιν, ἵνα ὦσι, λέγοντος, ἕν, ὡς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν [6]· καὶ οὕτως αὐτῷ ἡνωμένοι καὶ ὅλως ἠλλοιωμένοι τῇ κατοχῇ καὶ ἐκστάσει τοῦ Θείου ἔρωτος δαψιλέστατα θεωθείητε, ἐν αἰσθήσει νοερᾷ καὶ ἀδιστάκτῳ πληροφορίᾳ καὶ πρὸς τὸν πρῶτον σκοπὸν τοῦ Θεοῦ ἐπανέλθοιτε, δοξάζοντες Πατέρα, Υἱὸν καὶ Πνεῦμα Ἅγιον, τὴν μίαν Θεαρχικωτάτην Θεότητα. Ἧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν.

1. Ἰωάνν. ιδ', 6. 2. Παροιμ. θ', 1-6 3. Λουκ. ιδ', 18-20. 4. Λουκ. ιζ', 21.
5. Ματθ. ιγ', 44. 6. Ἰωάνν. ιζ', 11.

Σὺ δὲ ὄρθριζε πρὸς Κύριον Παντοκράτορα δεόμενος. Εἰ καθαρὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεταί σου, ἀποκαταστήσει δέ σοι δίαιταν δικαιοσύνης.

ΙΩΒ η', 5

Οἱ γινώσκοντες τὸν Θεόν, πληροῦνται πάσης ἀγαθῆς εὐνοίας καὶ τῶν οὐρανίων ἐπιθυμοῦντες, τῶν βιοτικῶν καταφρονοῦσιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι, οὔτε πολλοῖς ἀρέσκουσιν, οὔτε πολλοῖς ἀρέσκονται.

Βίος σύντομος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν ἈΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ, οὗ ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιζ'

ΝΤΩΝΙΟΣ ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀσκητῶν κορυφαῖος, ἤκμασε μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, περίπου τὸ τριακοσιοστὸν τριακοστὸν ἔτος ἀπὸ Θεογονίας· σύγχρονος δὲ τῷ Μεγάλῳ Ἀθανασίῳ ἐγένετο, τῷ καὶ τὸν βίον αὐτοῦ κατὰ πλάτος συγγραψαμένῳ. Εἰς ἀκρότατον δὲ ἀρετῆς καὶ ἀπαθείας ἐληλακώς· καίτοι ἰδιώτης καὶ ἀγράμματος, διδάσκαλον ἄνωθεν ἔσχε τὴν τοὺς ἁλιεῖς καὶ νηπίους συνετίζουσαν σοφίαν τοῦ Πνεύματος· παρ' ἧς καὶ τὸν νοῦν ἐλλαμπόμενος πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας ἱερὰς καὶ πνευματικὰς ὑποθήκας διαφόροις ὑποθέσεσιν ἀνηκούσας εἰσηγήσατο καὶ σοφωτάτας ἀποκρίσεις, πρὸς τοὺς ἐπερωτῶντας, ψυχικῆς ὠφελείας μεστὰς ἀπεκρίνατο· ὡς πολλαχοῦ τῶν Γεροντικῶν καθορῶνται. Πρὸς δὴ ταύταις καὶ τὰ τῇ παρούσῃ ἐμφερόμενα Βίβλῳ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα κεφάλαια, ὁ ἀοίδιμος ἡμῖν καταλέλοιπεν. Ὅτι δὲ γνήσιος γόνος ταῦτα τῆς Θεοειδοῦς ἐκείνου διανοίας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ Ὁσιομάρτυς Πέτρος ἐπικυροῖ· ἀλλὰ ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ὑφὴ τῆς φράσεως πᾶσαν ἐξαίρει ἀμφιβολίας λαβὴν καὶ μονονουχὶ φωνὴν ἀφίησι τοῖς περιέργως διεξιοῦσι, σύγχρονα εἶναι τῆς ἀρχαιότητος ἐκείνης τῆς ἱερᾶς.

Οὐ θαυμαστὸν οὖν, εἰ πρὸς τὸ ἁπλούστερον τῆς Ὁμιλίας καὶ ἀρχαιότροπον καὶ ἠμελημένον τὰ τῆς λέξεως ἀπονένευκεν· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστόν, εἰ διὰ τοσαύτης ἁπλότητος τηλικαύτη σωτηρία καὶ ὠφέλεια τοῖς ἀναγινώσκουσι προσγίνεται. Ὅσον ἐν αὐτοῖς ἐνακμάζει τὸ πεῖθον· ὅσον δ' αὐτοῖς ἀποστάζει τὸ ἡδύνον· καὶ ὅλως ὅσον ἐναπομβρύει τὸ χρηστὸν ἦθος καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας τὸ ἀκριβές· εἴσονται δὲ πάντως τὴν ἡδονήν, οἱ τοῦ μέλιτος τούτου κατὰ τὸν νοητὸν φάρυγγα τῆς διανοίας γευσόμενοι.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΗΘΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΕΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΙΣ ΡΟʹ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ λογικοὶ καταχρηστικῶς λέγονται· οὐκ εἰσὶ δὲ λογικοί, οἱ τοὺς λόγους καὶ τὰ βιβλία τῶν πάλαι σοφῶν ἐκμαθόντες· ἀλλ᾽ οἱ λογικὴν ἔχοντες ψυχὴν καὶ δυνάμενοι διακρίνειν, τί μὲν ἐστι τὸ καλόν, ποῖον δὲ ἐστι τὸ κακόν· καὶ τὰ μὲν πονηρὰ καὶ ψυχοβλαβῆ φεύγοντες, τὰ δὲ ἀγαθὰ καὶ ψυχωφελῆ σπουδαίως διὰ μελέτης ἔχοντες· καὶ ταῦτα πράττοντες μετὰ πολλῆς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίας· οὗτοι μόνοι λογικοὶ ἄνθρωποι κατὰ ἀλήθειαν ὀφείλουσι λέγεσθαι.

βʹ. Ὁ τῇ ἀληθείᾳ λογικὸς ἄνθρωπος, μίαν ἔχει σπουδήν, τὸ πείθεσθαι καὶ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ τῶν ὅλων· καὶ εἰς τοῦτο καὶ μόνον παιδεύεσθαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, ὅπως εὐαρεστήσῃ τῷ Θεῷ, εὐχαριστῶν τῇ τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ αὐτοῦ προνοίᾳ καὶ διοικήσει τῶν ὅλων, κἂν ὁποίᾳ ἐν τύχῃ κατὰ τὸν βίον. Ἄτοπον γάρ, τοῖς μὲν ἰατροῖς καὶ πικρὰ καὶ οὐκ ἀρέσκοντα ἡμῖν παρέχουσι φάρμακα, εὐχαριστεῖν ὑπὲρ τῆς ὑγείας τοῦ σώματος· τῷ δὲ Θεῷ ὑπὲρ τῶν δοκούντων ἡμῖν δυσχερῶν ἀχαριστεῖν καὶ μὴ γινώσκειν, ὅτι πάντα δεόντως καὶ εἰς τὸ συμφέρον ἡμῖν καὶ* πρόνοιαν αὐτοῦ γίνεται· ἡ γὰρ γνῶσις καὶ ἡ πίστις ἡ πρὸς τὸν Θεόν, σωτηρία καὶ τελειότης ἐστὶ τῆς ψυχῆς.

γʹ. Τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, μεγίστας καὶ ἐναρέτους δυνάμεις εἰλήφαμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἀντιτεταγμένας καὶ ἀνθισταμένας καὶ βοηθούσας πρὸς τὰ ἐκεῖθεν δυσχερῆ· ἅς τινας δυνάμεις ἐὰν γυμνάζωμεν καὶ πρὸς χεῖρας ἔχωμεν, οὐδὲν ἔτι χαλεπόν ἢ ὀδυνηρόν ἢ ἀφόρητον ὑπολαμβάνομεν ἡμῖν γίνεσθαι· λογιζόμενοι, ὅτι πάντα ἀνθρώπινά ἐστι καὶ νικῶνται ὑπὸ τῶν ἐν ἡμῖν ἀρετῶν. Τοῦτο οὐκ ἐνθυμοῦνται οἱ ἀνόητοι τὴν ψυχήν· οὐδὲ γὰρ λογίζονται, ὅτι πάντα καλῶς καὶ δεόντως γίνεται εἰς τὸ συμφέρον ἡμῖν, ἵνα διαλάμψωσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ στεφανωθῶμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

δʹ. Τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν καὶ τὴν πλουσίαν χρῆσιν, φαντασίαν

* **Γραπτέον μᾶλλον κατά.**

μόνην ὀλιγοχρόνιον λογιζόμενος καὶ γινώσκων, ὅτι ἡ ἐνάρετος καὶ τῷ Θεῷ ἀρέσκουσα πολιτεία, τοῦ πλούτου διαφέρει· τοῦτο ἀσφαλῶς μελετῶν καὶ διὰ μνήμης ἔχων, οὐ στενάξεις, οὐκ οἰμώξεις, οὐ μέμψῃ οὐδένα, ἀλλὰ περὶ πάντων εὐχαριστήσεις τῷ Θεῷ, ὁρῶν τοὺς χείρονας σαυτοῦ, καὶ λόγῳ καὶ χρήμασιν ἐπερειδομένους· κάκιστον γὰρ πάθος ψυχῆς, ἥτε ἐπιθυμία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἄγνοια.

εʹ. Ὁ λογικὸς ἀνήρ, αὐτὸς ἑαυτὸν θεωρῶν, δοκιμάζει τὰ πρέποντα καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῷ· καὶ τίνα μὲν ἴδια τῆς ψυχῆς ὑπάρχει καὶ ὠφέλιμα, τίνα δὲ ἀλλότρια αὐτῆς· καὶ οὕτω φεύγει τὰ βλάπτοντα τὴν ψυχὴν ὡς ἀλλότρια καὶ χωρίζοντα αὐτὸν τῆς ἀθανασίας.

ϛʹ. Ὅσον τις μετριώτερον ἔχει τὸν βίον, τοσοῦτον ὑπάρχει εὐδαιμονέστερος· ὅτι οὐ φροντίζει περὶ πολλῶν· δούλων, γεωργῶν καὶ κτήσεως ἀλόγων· τούτοις γὰρ ἑαυτοὺς προσηλοῦντες καὶ εἰς τὰ ἐκ τούτων συμβαίνοντα δυσχερῆ περιπίπτοντες, μεμφόμεθα τὸν Θεόν· ἐκ δὲ τῆς αὐθαιρέτου ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ θάνατος ἀρδεύεται καὶ μένομεν ἐν τῷ σκότει τοῦ βίου τῶν ἁμαρτημάτων πλανώμενοι, μὴ ἀναγνωρίζοντες ἑαυτούς.

ζʹ. Οὐκ ὀφείλει τις λέγειν, ὅτι οὐ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἐνάρετον βίον ἐπιτυχεῖν, ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ εὐχερές· οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν εὔληπτόν ἐστι τὸ τοιοῦτον· ἐνάρετον δὲ μετέχουσι βίον, ὅσοι εἰσὶν ἐν ἀνθρώποις εὐσεβεῖς καὶ θεοφιλῆ ἔχοντες νοῦν· ὁ γὰρ κοινὸς νοῦς κοσμικός ἐστι καὶ τρεπτός, νοήσεις παρέχων ἀγαθάς τε καὶ κακάς, ἀλλοιούμενος τῇ φύσει καὶ πρὸς τὴν ὕλην ἀλλαττόμενος· ὁ δὲ θεοφιλὴς νοῦς τιμωρός ἐστι τῆς κακίας, τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐκ τῆς ῥαθυμίας αὐθαιρέτως προσγινομένης.

ηʹ. Οἱ ἀπαίδευτοι καὶ ἰδιῶται, γελοῖον τοὺς λόγους λογίζονται καὶ οὐ θέλουσιν αὐτῶν ἀκούειν, ἐπειδὴ ἐλέγχεται αὐτῶν ἡ ἀπαιδευσία καὶ θέλουσι πάντας ὁμοίους αὐτοῖς ὑπάρχειν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀκόλαστοι τὸν βίον καὶ τοὺς τρόπους, χείρονας αὐτῶν ἅπαντας σπουδάζουσιν εἶναι, τὸ ἀνέγκλητον ἑαυτοῖς, ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κακῶν θηρᾶσθαι νομίζοντες· ἀπόλλυται καὶ θολοῦται ἡ ἄτονος ψυχὴ ὑπὸ τῆς κακίας, ἐχούσης ἐν αὐτῇ ἀσωτείαν, ὑπερηφανίαν, ἀπληστίαν, ὀργήν, προπέτειαν, λύσσαν, φόνον, ὀδυρμόν, φθόνον, πλεονεξίαν, ἁρπαγήν, πόνον, ψεῦδος, ἡδονήν, ὄκνον, λύπην, δειλίαν, νόσον, μῖσος, μέμψιν, ἀδυναμίαν, πλάνην, ἄγνοιαν, ἀπάτην, λήθην Θεοῦ· διὰ τούτων καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις τιμωρεῖται ἡ ἀθλία ψυχὴ ἡ χωρίζουσα ἑαυτὴν τοῦ Θεοῦ.

θʹ. Οἱ τὸν ἐνάρετον καὶ εὐλαβῆ καὶ ἐπίδοξον βίον ἀσκεῖν βουλόμενοι, οὐκ ἐκ τοῦ πεπλασμένου ἤθους ἢ τῆς ψευδοῦς πολιτείας ὀφείλουσι κρίνεσθαι· ἀλλ᾽ ὥσπερ οἱ τεχνῖται τῶν ζωγράφων καὶ τῶν ἀνδριαντοπλάστων, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων τὴν ἐνάρετον καὶ θεοφιλῆ πολιτείαν ἐπιδείκνυνται καὶ ὥσπερ παγίδας, οὕτω πάσας τὰς πονηρὰς ἡδονὰς ἀποστρέφονται.

ιʹ. Ὁ πλούσιος καὶ εὐγενὴς παρὰ τοῖς καλῶς φρονοῦσι, παιδεύσεως ψυχικῆς δίχα καὶ ἀρετῆς βίου ἁπάσης, κακοδαίμων ὑπάρχει· ὥσπερ

ὁ πένης καὶ δοῦλος τὴν τύχην, παιδεύσει καὶ ἀρετῇ βίου κεκοσμημένος, εὐδαίμων ὑπάρχει· ὥσπερ δὲ οἱ ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς πλανῶνται, οὕτω καὶ οἱ ἐναρέτου βίου μὴ ἐπιμελούμενοι, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας πλανώμενοι ἀπόλλυνται.

ια΄. Ἀνθρωποποιὸς ὀφείλειν λέγεσθαι, ὁ τοὺς ἀπαιδεύτους ἡμερῶσαι δυνάμενος, ἵνα λόγων καὶ παιδεύσεως ἐρασθῶσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ τοὺς ἀκολάστους τὸν βίον, ἐπὶ τὴν ἐνάρετον καὶ Θεῷ ἀρέσκουσαν πολιτείαν μεταρρυθμίζοντες, ἀνθρωποποιοὶ ὀφείλουσι λέγεσθαι, ὡς τοὺς ἀνθρώπους ἀναπλάττοντες· πρᾳότης γὰρ καὶ ἐγκράτεια, εὐδαιμονία ἐστὶ καὶ ἐλπὶς ἀγαθὴ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων.

ιβ΄. Πρέπει τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ ἀλήθειαν, τὰ ἤθη καὶ τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν δεόντως ἀσκεῖν· τούτου γὰρ κατορθωθέντος, εὐχερῶς τὰ περὶ Θεοῦ γινώσκεται· ὁ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας καὶ πίστεως σεβόμενος τὸν Θεόν, προνοεῖται παρ᾽ αὐτοῦ, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας κρατεῖν· πάντων γὰρ τῶν κακῶν αἰτία ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός.

ιγ΄. Ἄνθρωπος λέγεται, ἢ ὁ λογικός, ἢ ὁ διορθωθῆναι ἀνεχόμενος· ὁ γὰρ ἀδιόρθωτος, ἀπάνθρωπος καλεῖται· ὅτι τοῦτο ἀπανθρώπων ἐστί· καὶ φευκτέοι εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι· τοῖς γὰρ τῇ κακίᾳ συζῶσιν, οὐκ ἔξεστιν ἐν ἀθανάτοις γενέσθαι ποτέ.

ιδ΄. Τὸ λογικὸν ἡμῖν κατὰ ἀλήθειαν συμπαρόν, ἀξίους ἡμᾶς ποιεῖ τοῦ ὀνομάζεσθαι ἀνθρώπους· ἀπολιμπανόμενοι δὲ τοῦ λογικοῦ, τῇ διαπλάσει τῶν μελῶν μόνῃ καὶ τῇ φωνῇ τῶν ἀλόγων διαφέρομεν· ἀναγνωρισάτω οὖν ὁ εὔνους ἄνθρωπος ἑαυτὸν ὄντα ἀθάνατον καὶ μισήσει πᾶσαν αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν, τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου γινομένην ἀνθρώποις.

ιε΄. Ὥσπερ ἑκάστη τῶν τεχνῶν τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ὕλας διακοσμοῦσα, τὴν ἑαυτῆς ἀρετὴν ἐπιδείκνυται· ἤως*, ὁ μὲν ξύλα ἐργαζόμενος· ἕτερος δὲ τὸν χαλκόν· ἄλλος δὲ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον· οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν εὐζωΐαν καὶ τὴν ἐνάρετον καὶ Θεῷ ἀρέσκουσαν πολιτείαν ἀκούοντες, ὀφείλομεν φαίνεσθαι, ὅτι ἄνθρωποι τῇ ἀληθείᾳ λογικοὶ ἐσμεν τῇ ψυχῇ καὶ οὐ μόνον τῇ διαπλάσει τοῦ σώματος· ἡ δὲ κατὰ ἀλήθειαν λογικὴ καὶ θεοφιλὴς ψυχή, εὐθὺς τὰ ἐν τῷ βίῳ πάντα γνωρίζει· καὶ τὸν Θεὸν ἱλάσκεται ἀγαπητικῶς καὶ εὐχαριστεῖ αὐτῷ ἐν ἀληθείᾳ, πρὸς αὐτὸν ἔχουσα τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν διάνοιαν πᾶσαν.

* Ἀντὶ τοῦ οἷον.

ις΄. Ὥσπερ οἱ κυβερνῆται σκοπῷ τὴν ναῦν ἰθύνουσιν, ἵνα μὴ ὑφάλῳ πέτρᾳ ἢ σκοπέλῳ τινὶ ταύτην προσερείσωσιν, οὕτως οἱ τὸν ἐνάρετον βίον ζηλοῦντες, ἐπιμελῶς διασκοπείτωσαν, τίνα μὲν αὐτοῖς πρακτέα καὶ τίνα φευκτέα· καὶ τοὺς ἀληθεῖς καὶ θείους συμφέρειν αὐτοῖς νόμους ἡγείσθωσαν, τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις ἐκκόπτοντες τῆς ψυχῆς.

ιζ΄. Ὥσπερ οἱ κυβερνῆται καὶ οἱ ἡνίοχοι μελέτῃ καὶ ἐπιμελείᾳ κατορθοῦσι τὸ σπουδαζόμενον, οὕτω χρὴ καὶ τοὺς ὀρθοῦ καὶ ἐναρέτου βίου ἐπιμελουμένους, μελετᾶν καὶ φροντίζειν ὅπως πρεπόντως καὶ Θεῷ ἀρεσκόν-

τως βιώσωνται· ὁ γὰρ θέλων καὶ νοήσας ὅτι δύναται, πιστεύων, εἰς ἀφθαρσίαν χωρεῖ.

ιη΄. Ἐλεύθεροί σοι νομιζέσθωσαν, οὐχ οἱ τὴν τύχην ἐλεύθεροι· ἀλλ᾽ οἱ τὸν βίον καὶ τοὺς τρόπους ἐλεύθεροι· οὐ γὰρ πρέπει καλεῖν ἐλευθέρους ταῖς ἀληθείαις, τοὺς ἄρχοντας, πονηροὺς ὄντας ἢ ἀκολάστους· δοῦλοι γάρ εἰσι τῶν παθῶν τῆς ὕλης· ἐλευθερία δὲ καὶ εὐδαιμονία ἐστὶ ψυχῆς, ἡ γνησία καθαρότης καὶ τῶν προσκαίρων ἡ καταφρόνησις.

ιθ΄. Ὑπομίμνησκε σαυτόν, ὅτι ἀδιαλείπτως ἐπιδείκνυσθαι χρή· ἀλλὰ ἐκ τῆς χρηστῆς πολιτείας καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν· οὕτω γὰρ καὶ τοὺς ἰατροὺς οἱ νοσοῦντες, οὐκ ἀπὸ τῶν λόγων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἔργων σωτῆρας καὶ εὐεργέτας εὑρίσκουσί τε καὶ γνωρίζουσι.

κ΄. Γνώρισμα τῆς λογικῆς καὶ ἐναρέτου ψυχῆς ὑπάρχει, τὸ βλέμμα, τὸ βάδισμα, ἡ φωνή, ὁ γέλως, αἱ διατριβαί, αἱ συντυχίαι*· πάντα γὰρ ἐξήλλακται καὶ μεθήρμοσται πρὸς τὸ εὐσχημονέστερον· ὁ γὰρ θεοφιλὴς νοῦς αὐτῶν, πυλωρός νηφάλιος ὑπάρχων, ἀποκλείει τὰς εἰσόδους τῶν κακῶν καὶ αἰσχρῶν ἐνθυμήσεων.

κα΄. Ἐξέταζε τὰ κατὰ σαυτὸν καὶ δοκίμαζε, ὅτι οἱ ἄρχοντες καὶ δεσπόται τοῦ σώματος μόνον, οὐ γὰρ τῆς ψυχῆς ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν· καὶ τοῦτο πρόχειρον ἔστω σοι διὰ παντός· ὅθεν, ἢ φόνους ἢ ἄτοπά τινα ἢ ἄδικα καὶ ψυχοβλαβῆ ἐπιτάττουσιν, αὐτοῖς οὐ χρὴ πειθαρχεῖν, κἂν τὸ σῶμα αἰκίζωσιν· ὁ γὰρ Θεὸς τὴν ψυχὴν ἐλευθέραν καὶ αὐτεξούσιον ἐδημιούργησεν, ἐφ᾽ οἷς πράττει καλῶς ἢ κακῶς.

κβ΄. Ἡ λογικὴ ψυχὴ σπουδάζει ἀπηλλάχθαι ἀνοδίας, τύφου, ἀλαζονίας, ἀπάτης, φθόνου, ἁρπαγῆς καὶ τῶν ὁμοίων, ὅσα ἔργα δαιμόνων καὶ πονηρᾶς ἐστι προαιρέσεως· πάντα δὲ σπουδῇ καὶ μελέτῃ ἐπιμόνῳ κατορθοῦται, ἀνθρώπῳ τῷ ἔχοντι τὴν ἐπιθυμίαν μὴ ὁρμῶσαν ἐπὶ φαύλας ἡδονάς.

κγ΄. Οἱ ὀλίγον καὶ μὴ παντελῆ ἀσκοῦντες βίον, καὶ κινδύνων ἀπαλλάττονται καὶ τῶν φυλαττόντων οὐ χρήζουσι· νικῶντες δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐν ἅπασι, τὴν ἐπὶ Θεὸν ὁδὸν εὑρίσκουσιν εὐμαρῶς.

κδ΄. Τοῖς λογικοῖς ἀνθρώποις, οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς πολλαῖς ὁμιλίαις προσέχειν, ἀλλὰ ταῖς ὠφελούσαις, ὧν ἡγεῖται ἡ τοῦ Θεοῦ θέλησις· οὕτω γὰρ εἰς ζωὴν καὶ φῶς αἰώνιον πάλιν χωροῦσιν οἱ ἄνθρωποι.

κε΄. Χρὴ τοὺς ἐνάρετον καὶ θεοφιλῆ ζητοῦντας βίον, ἀπηλλάχθαι οἰήσεως καὶ πάσης κενῆς καὶ ψευδοῦς δόξης καὶ σπουδάζειν ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γνώμης χρηστὴν διόρθωσιν· ὁ γὰρ θεοφιλὴς καὶ ἀπαράλλακτος νοῦς, ἀναγωγὴ καὶ ὁδὸς ἐστιν ἐπὶ τὸν Θεόν.

κς΄. Οὐδὲν ὄφελος, μανθάνειν τοὺς λόγους, ἐὰν ἀπῇ ἡ εὐάρεστος καὶ Θεῷ ἀρέσκουσα πολιτεία τῆς ψυχῆς· αἰτία δὲ πάντων τῶν κακῶν ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀπάτη καὶ ἡ ἀγνωσία τοῦ Θεοῦ.

* Πρβλ. τὸ τῆς Σοφ. Σειρὰχ ιθ΄, 30.

κζ'. Ἡ μελέτη τοῦ καλλίστου βίου καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς, τοὺς ἀγαθοὺς καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρας ἀπεργάζεται· ὁ γὰρ ζητῶν τὸν Θεόν, εὑρίσκει, νικῶν τὴν ἐπιθυμίαν ἐν ἅπασιν, εὐχῆς μὴ ἀφιστάμενος· ὁ γὰρ τοιοῦτος δαίμονας οὐ φοβεῖται.

κη'. Οἱ ταῖς βιοτικαῖς ἐλπίσιν ἐξαπατώμενοι καὶ μέχρι λόγου τὰ τῷ καλλίστῳ βίῳ πρακτέα γινώσκοντες, ὅμοιόν τι πάσχουσι, τοῖς φάρμακα μὲν καὶ ὄργανα τὰ τῆς ἰατρικῆς χρησαμένοις, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖς οὔτε εἰδόσιν, οὔτε φροντίζουσιν· ὅθεν πρὸς τὰ γενόμενα παρ' ἡμῶν ἁμαρτήματα μηδέποτε τὴν γένεσιν ἢ ἄλλον τινὰ αἰτιασώμεθα, ἀλλ' ἑαυτούς· ἐὰν γὰρ αὐτὴ θελήσῃ ῥαθυμῆσαι ἡ ψυχή, ἀνίκητος εἶναι οὐ δύναται.

κθ'. Τῷ μὴ εἰδότι διακρίνειν τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ ποῖόν ἐστι τὸ κακόν, οὐκ ἔξεστι κρίνειν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακούς· ἄνθρωπος γὰρ ὁ γινώσκων τὸν Θεόν, ἀγαθός ἐστιν· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀγαθός, οὐδὲν οἶδεν, οὐδὲ γνωσθήσεταί ποτε· τρόπος γὰρ γνώσεως Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν ἐστιν.

λ'. Ἀγαθοὶ καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρες, παρόντας κατὰ πρόσωπον τοὺς ἀνθρώπους περὶ τοῦ κακοῦ διελέγχουσι· μὴ παρόντας δὲ οὐ λοιδοροῦσιν· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐπιχειροῦντας λέγειν τι συγχωροῦσιν.

λα'. Ἐν ταῖς ὁμιλίαις πᾶσα τραχύτης ἀπέστω· τοὺς γὰρ λογικοὺς τῶν ἀνθρώπων, αἰδὼς καὶ σωφροσύνη πλέον τῶν παρθένων κοσμεῖν ἐπίσταται· ὁ γὰρ θεοφιλὴς νοῦς, φῶς ἐστι περιλάμπον τὴν ψυχήν, καθάπερ ὁ ἥλιος τὸ σῶμα.

λβ'. Ἐφ' ἕκαστον τῶν συμπιπτόντων σοι ψυχικῶν παθῶν, μέμνησο, ὅτι τῶν ὀρθῶς φρονούντων καὶ θελόντων ἐν δέοντι καὶ ἀσφαλείᾳ τὰ οἰκεῖα τίθεσθαι, οὐχ ἡ φθαρτὴ τῶν χρημάτων κτῆσις ἡδεῖα αὐτοῖς νομίζεται, ἀλλ' αἱ ὀρθαὶ καὶ ἀληθεῖς δόξαι· αὗται αὐτοὺς εὐδαίμονας ἀπεργάζονται· ὁ μὲν γὰρ πλοῦτος καὶ συλᾶται καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων ἁρπάζεται· ἡ δὲ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, μόνη ἐστὶ κτῆσις καὶ ἀσφαλὴς καὶ ἀσύλητος, καὶ μετὰ θάνατον σῴζουσα τοὺς κεκτημένους αὐτήν· οὕτω γὰρ φρονοῦντας, οὐ συναρπάζουσιν αἱ φαντασίαι τοῦ πλούτου καὶ τῶν λοιπῶν ἡδονῶν.

λγ'. Οὐ πρέπει τοὺς ἀστάτους καὶ ἀπαιδεύτους ἀποπειρᾶσθαι τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν, ἐλλόγιμος δέ, ὁ Θεῷ ἀρέσκων ἐστὶν ἀνήρ, ὁ τὰ πολλὰ σιωπῶν ἢ ὀλίγα καὶ ἀναγκαῖα καὶ Θεῷ ἀρέσκοντα διαλεγόμενος.

λδ'. Οἱ τὴν ἐνάρετον καὶ θεοφιλῆ πολιτείαν μεταδιώκοντες, τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν ἐπιμελοῦνται, ὡς ἰδίας αὐτῶν κτήσεως καὶ αἰωνίας τρυφῆς ὑπαρχούσης· τῶν δὲ προσκαίρων ἀπολαύουσιν ὡς ἐνδέχεται καὶ ὡς ὁ Θεὸς δίδωσι καὶ θέλει· μετὰ πάσης εὐφροσύνης καὶ εὐχαριστίας τὴν χρῆσιν αὐτῶν ποιούμενοι, κἂν πάνυ τύχῃ μέτρια· τὸ γὰρ πολυτελῶς ἐσθίειν, τὰ σώματα τρέφει ὡς ὑλικά· ἡ δὲ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ εὐποιΐα καί ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πρᾳότης τὴν ψυχὴν ἀποθεοῖ.

λε'. Ὅσοι τῶν κρατούντων ἀτόποις καὶ ψυχοβλαβέσι πράξεσιν ἐγχειρεῖν ἀναγκάζουσι, τῆς ψυχῆς αὐτεξουσίου δημιουργηθείσης, οὐ κυριεύουσι· τὸ σῶμα δεσμεύουσιν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν προαίρεσιν· ἧς ὁ λογικὸς ἄνθρωπος κύριος ὑπάρχει διὰ τὸν κτήσαντα Θεόν· ὅς ἐστιν πάσης ἐξουσίας καὶ ἀνάγκης καὶ πάσης δυνάμεως ἰσχυρότερος.

λς'. Οἱ δυστυχίαν νομίζοντες τὴν ἀποβολὴν τῶν χρημάτων ἢ τέκνων ἢ δούλων ἢ τῆς ἄλλης ὑπάρξεως, γινωσκέτωσαν, ὅτι πρῶτον μὲν ἀρκεῖσθαι δεῖ τοῖς διδομένοις παρὰ τοῦ Θεοῦ· ὅτε δὲ χρὴ ἀποδιδόναι αὐτά, ἑτοίμως τε καὶ εὐγνωμόνως· μηδὲν χαλεπαίνοντας ὑπὲρ τῆς τούτων στερήσεως, μᾶλλον δὲ ἀποδόσεως· χρησάμενοι γὰρ τοῖς οὐκ ἰδίοις, πάλιν αὐτὰ ἀπέδωκαν.

λζ'. Ἔργον χρηστοῦ ἀνθρώπου τὸ μὴ πιπράσκειν τὴν ἐλευθέραν γνώμην, λήψει χρημάτων προσέχοντος, κἂν πάνυ πολλὰ τύχῃ τὰ παρεχόμενα· ὀνείρῳ γὰρ ἔοικε τὰ βιοτικὰ καὶ ἀδήλους καὶ ὀλιγοχρονίους ἔχει τὰς φαντασίας ὁ πλοῦτος.

λη'. Οἱ τῇ ἀληθείᾳ ἄνθρωποι, τοσοῦτον σπουδαζέτωσαν θεοφιλῶς καὶ ἐναρέτως πολιτεύεσθαι, ὥστε διαλάμπειν αὐτῶν τὸν ἐνάρετον βίον μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ὥσπερ τὴν πορφύραν τὴν ἐπιβαλλομένην μικρὰν τοῖς λευκοῖς τῶν ἱματίων, διακοσμοῦσαν αὐτά, ἐκλάμπειν τε καὶ ἐπιγινώσκεσθαι, οὕτω γὰρ ἀσφαλέστερον τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν ἐπιμελοῦνται.

λθ'. Τοὺς ἔμφρονας ἀνθρώπους, χρὴ διασκοπεῖν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν καὶ τὴν παρασκευὴν τῆς οὔσης ἐν αὐτοῖς ψυχικῆς ἀρετῆς, καὶ οὕτω παρασκευάζεσθαι καὶ ἀντιτάσσεσθαι τοῖς ἀπαντῶσι πάθεσιν, κατὰ τὴν ἑαυτοῖς ὑπάρχουσαν δύναμιν, τὴν κατὰ φύσιν δωρηθεῖσαν αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἔστι δὲ πρὸς μὲν τὸ κάλλος καὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ψυχοβλαβῆ, ἡ ἐγράτεια· πρὸς δὲ πόνους καὶ ἔνδειαν, ἡ καρτερία· πρὸς δὲ λοιδορίαν καὶ θυμόν, ἡ ἀνεξικακία· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.

μ'· Ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ σοφόν, αἰφνιδίως γενέσθαι ἀμήχανον· ἀλλὰ ἐπιπόνῳ μελέτῃ καὶ ἀναστροφῇ καὶ πείρᾳ καὶ χρόνῳ καὶ ἀσκήσει καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου· ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ θεοφιλὴς ἄνθρωπος, ὁ ἐν ἀληθείᾳ γινώσκων τὸν Θεόν, οὐ παύεται ἀφθόνως πάντα ποιῶν τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ· σπάνιοι δὲ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες εὑρίσκονται.

μα'. Οὐ πρέπει τοὺς ἀφυεστέρους τῶν ἀνθρώπων ἀπελπίζοντας ἑαυτούς, καταρραθυμεῖν τῆς θεοφιλοῦς καὶ ἐναρέτου πολιτείας καὶ καταφρονεῖν αὐτῆς, ὡς ἀνεφίκτου καὶ ἀκαταλήπτου αὐτοῖς ὑπαρχούσης· ἀλλὰ χρὴ μελετᾶν αὐτοὺς τὴν δύναμιν καὶ ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτῶν· κἂν γὰρ μὴ δύνωνται εἰς ἄκρον κτήσασθαι κατὰ ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν, ἐκ μελέτης καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ἢ βελτίονες γίνονται ἢ οὐδὲ χείρονες· ὅπερ ἐστὶν οὐ μέτριον ὄφελος τῆς ψυχῆς.

μβ'. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ μὲν τὸ λογικὸν ἐκείνῃ τῇ ἀρρήτῳ καὶ θείᾳ δυνάμει συνάπτεται· κατὰ δὲ τὸ σωματικὸν ἔχει τὴν συγγένειαν πρὸς τὰ ζῷα· καὶ ὀλίγοι μέν τινες, ὅσοι τέλειοι ἄνθρωποι καὶ λογικοὶ ὑπάρχουσι, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν συγγένειαν ἔχειν σπου-

δάζουσι· καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐπιδείκνυνται· οἱ δὲ πλείονες τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἀνόητοι τὴν ψυχήν, ἐκείνην τὴν θείαν καὶ ἀθάνατον υἱοθεσίαν καταλείψαντες, πρὸς τὴν νεκρὰν καὶ ἀτυχῆ καὶ ὀλιγοχρόνιον συγγένειαν τοῦ σώματος κλίναντες, ὡς τὰ ἄλογα φρονοῦντες τὰ τῆς σαρκὸς καὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀναπτόμενοι, χωρίζουσιν ἑαυτοὺς τοῦ Θεοῦ· καὶ καθέλκουσι τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὸ βάραθρον ἀπὸ τῶν θελημάτων αὐτῆς.

μγ'. Ὁ λογικὸς ἀνήρ, τὴν πρὸς τὸ θεῖον μετουσίαν καὶ συνάφειαν ἐνθυμούμενος, οὐδέποτε οὐδενὸς γηΐνου ἢ ταπεινοῦ ἐρασθήσεται· ἀλλ' ἐπὶ τὰ οὐράνια καὶ αἰώνια ἔχει τὸν νοῦν· καὶ γινώσκει, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ θέλησις αὕτη ἐστί, τὸ σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ὡς αἰτία πάντων τῶν καλῶν καὶ πηγὴ οὖσα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τοῖς ἀνθρώποις.

μδ'. Ὅταν εὕρῃς τινὰ φιλονεικοῦντα καὶ μαχόμενον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φανερόν, παυσάμενος τῆς φιλονεικίας, παραχώρει τῷ τοιούτῳ ἅπαξ ἀπολιθωθέντι τὸ νοητικόν· ὥσπερ γὰρ τοὺς ἐπιτηδείους τῶν οἴνων, τὸ κάκιστον ὕδωρ ἀχρήστους ποιεῖ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοὺς ἐναρέτους τὸν βίον καὶ τὴν γνώμην, αἱ φαῦλαι ὁμιλίαι διαφθείρουσιν.

με'. Εἰ πάσῃ σπουδῇ καὶ μηχανῇ χρώμεθα, πρὸς τὸ ἀποφυγεῖν τῆς σωματικῆς ἀπονεκρώσεως, πολλῷ μᾶλλον σπουδάζειν ὀφείλομεν πρὸς τὴν ἀποφυγὴν τῆς ψυχικῆς ἀπονεκρώσεως· τῷ γὰρ θέλοντι σωθῆναι οὐδέν ἐστιν ἐμπόδιον, εἰμὴ μόνον ἀμέλεια καὶ ῥαθυμία ψυχῆς.

μς'. Ὅσοι δυσχεραίνουσι νοεῖν τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καλῶς λεγόμενα, οὗτοι κακῶς ἔχειν νομίζονται· ὅσοι δὲ νοοῦντες τὴν ἀλήθειαν, ἀναισχύντως φιλονεικοῦσι, τούτων τὸ λογιστικὸν νενέκρωται· καὶ ἐκτεθηρίωται αὐτῶν ὁ τρόπος· καὶ οὐ γνωρίζουσι τὸν Θεόν, οὐδὲ πεφώτισται αὐτῶν ἡ ψυχή.

μζ'. Τὰ γένη τῶν ζῴων ὁ Θεὸς ἀλλεπαλλήλῳ χρείᾳ παρήγαγε τῷ λόγῳ αὐτοῦ· τὰ μὲν ὡς ἐσθιόμενα· τὰ δὲ ὡς ὑπηρετήσοντα· τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐδημιούργησε θεατὴν αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ εὐχάριστον ἐξηγητήν· ὅθεν σπουδαζέτωσαν οἱ ἄνθρωποι, μήπως ἀθέατοι καὶ μὴ νοήσαντες τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀποθάνωσιν, ὡς τὰ θηρία τὰ ἄλογα· γινώσκειν δὲ χρὴ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ὁ Θεὸς πάντα δύναται· οὐδὲν δέ ἐστι τῷ τὰ πάντα δυναμένῳ ἐναντίον· ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πάντα ἃ βούλεται ἐποίησε καὶ ποιεῖ τῷ λόγῳ αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν ἀνθρώποις.

μη'. Τὰ ἐν οὐρανῷ ἐστιν ἀθάνατα, διὰ τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς ἀγαθότητα· τὰ δὲ ἐπὶ γῆς, ἐγένοντο θνητά, διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν αὐτοῖς αὐθαίρετον κακίαν, ἥτις ἐπιγίνεται τοῖς ἀνοήτοις ἐκ τῆς ῥαθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς ἀγνωσίας τοῦ Θεοῦ.

μθ'. Ὁ θάνατος νοούμενος τοῖς ἀνθρώποις, ἀθανασία ἐστί· μὴ νοούμενος δὲ τοῖς ἰδιώταις, θάνατός ἐστιν καὶ τοῦτον τὸν θάνατον οὐ χρὴ φοβεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐστὶ ἡ ἀγνωσία τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνο γὰρ δεινὸν τῇ ψυχῇ ἐστιν.

ν'. Ἡ κακία, πάθος τῆς ὕλης ἐστίν· ὅθεν οὐκ ἐγχωρεῖ σῶμα δίχα κακίας γενέσθαι· ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ νοοῦσα τοῦτο, διασείεται τῆς ὕλης τὸ βάρος, ὅπερ ἐστὶν ἡ κακία, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου βάρους ἀνανεύουσα, γινώσκει τὸν Θεὸν τῶν ὅλων καὶ ὥσπερ ἐχθρῷ καὶ πολεμίῳ προσέχει τῷ σώματι, μὴ πειθομένη αὐτῷ· καὶ οὕτω στεφανοῦται ἀπὸ Θεοῦ ἡ ψυχή, ὡς τὰ πάθη τῆς κακίας καὶ τῆς ὕλης νικήσασα.

να'. Ἡ κακία γνωσθεῖσα ὑπὸ τῆς ψυχῆς, μισεῖται ὡς θηρίον δυσωδέστατον· ἀγνοηθεῖσα δέ, φιλεῖται ὑπὸ τοῦ ἀγνοοῦντος αὐτήν· καὶ ἔχει αὐτὸν αἰχμάλωτον, δουλαγωγοῦσα τὸν ἑαυτῆς ἐραστήν· καὶ ὁ κακοδαίμων καὶ ἄθλιος, οὔτε ὁρᾷ τὸ συμφέρον αὐτῷ, οὔτε νοεῖ, ἀλλὰ νομίζει κοσμεῖσθαι ὑπὸ τῆς κακίας, καὶ ἀγάλλεται.

νβ'. Ἡ καθαρὰ ψυχή, ἀγαθὴ ὑπάρχουσα, φωτίζεται καὶ καταλάμπεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε ὁ νοῦς ἀγαθὰ νοεῖ καὶ λόγους θεοφιλεῖς γεννᾷ· ὅταν δὲ ὑπὸ τῆς κακίας βορβορωθῇ ἡ ψυχή, τοῦ Θεοῦ ἀποστρεφομένου αὐτήν, μᾶλλον δὲ τῆς ψυχῆς χωριζούσης ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πονηροὶ δαίμονες ἐπεισελθόντες τῷ λογισμῷ, τὰς ἀνοσίας πράξεις ὑποβάλλουσι τῇ ψυχῇ· μοιχείας, φόνους, ἁρπαγάς, ἱεροσυλίας καὶ τὰ ὅμοια, ὅσα ἔργα δαιμόνων ἐστί.

νγ'. Οἱ γινώσκοντες τὸν Θεόν, πληροῦνται πάσης ἀγαθῆς εὐνοίας καὶ τῶν οὐρανίων ἐπιθυμοῦντες, τῶν βιοτικῶν καταφρονοῦσιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι, οὔτε πολλοῖς ἀρέσκουσιν, οὔτε πολλοῖς ἀρέσκονται· ὡς ἐκ τούτου μὴ μόνον μισεῖσθαι αὐτούς, ἀλλὰ καὶ καταγελᾶσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνοήτων· πάντα δὲ πάσχειν ὑπὸ ἐνδείας ἀνέχονται, γινώσκοντες, ὅτι τὰ φαινόμενα τοῖς πολλοῖς κακά, ἐκείνοις ἀγαθά ἐστιν· ὁ γὰρ νοῶν τὰ οὐράνια, πιστεύει τῷ Θεῷ, γινώσκων ὅτι πάντα ποιήματά ἐστι τῆς ἐκείνου θελήσεως· ὁ δὲ μὴ νοῶν, οὐ πιστεύει ποτὲ ὅτι ὁ κόσμος ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ σωτηρίαν ἀνθρώπου ἐγένετο.

νδ'. Οἱ τῆς κακίας πεπληρωμένοι καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ μεθύοντες, οὐ γινώσκουσι τὸν Θεόν· οὐδὲ γὰρ νήφουσι τῇ ψυχῇ· ὁ δὲ Θεὸς νοητός· καὶ οὐχ ὁρατὸς μέν, φανερώτατος δὲ ἐν τοῖς ὁρατοῖς, ὥσπερ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι· εἰ δὲ σῶμα χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον συστῆναι, οὕτω καὶ πάντα τὰ δρώμενα καὶ ὄντα, χωρὶς Θεοῦ συστῆναι ἀδύνατον.

νε'. Διατί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος; ἵνα τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ κατανοῶν, θεάσηται αὐτὸν καὶ δοξάσῃ τὸν κτίσαντα αὐτὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ νοῦς ὁ τῷ Θεῷ ἐπέραστος, ἀόρατόν ἐστιν ἀγαθόν, ὑπὸ Θεοῦ τοῖς ἀξίοις δωρούμενος διὰ χρηστῆς πολιτείας.

νς'. Ἐλεύθερός ἐστιν, ὁ μὴ δουλεύων ταῖς ἡδοναῖς, ἀλλ' ἐκ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης κυριεύων τοῦ σώματος καὶ ἀρκούμενος μετὰ πολλῆς εὐχαριστίας τοῖς διδομένοις αὐτῷ παρὰ Θεοῦ, κἂν πάνυ τύχῃ μέτρια· ὁ

γὰρ θεοφιλὴς νοῦς καὶ ἡ ψυχή, ἐὰν συμφωνήσωσιν, εἰρηνεύει ὅλον τὸ σῶμα, καὶ μὴ βουλόμενον· τῆς γὰρ ψυχῆς θελούσης, πᾶσα σωματικὴ κίνησις ἀποσβέννυται.

νζʹ. Οἱ μὴ ἀγαπῶντες τὰ παρόντα αὐτοῖς εἰς ὕπαρξιν, ἀλλὰ πλειόνων ὀρεγόμενοι, δουλοῦσιν ἑαυτοὺς τοῖς πάθεσι τοῖς ταράττουσι τὴν ψυχὴν καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῇ λογισμοὺς καὶ φαντασίας, ὅτι τὰ αὐτὰ κακά ἐστι· καὶ ὥσπερ οἱ ὑπὲρ τὸ μέτρον χιτῶνες, τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς τὸν δρόμον ἐμποδίζουσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ὄρεξις τῆς ὑπὲρ τὸ μέτρον περιουσίας, τὰς ψυχὰς ἀγωνίζεσθαι ἢ σωθῆναι οὐ συγχωρεῖ.

νηʹ. Ἐν ᾧ τις ἄκων καὶ μὴ θέλων ἐστί, τούτῳ φυλακή ἐστιν αὐτῷ καὶ τιμωρία. Στέργε τοίνυν τὰ παρόντα σοι, ἵνα μὴ ἀχαρίστως φέρων, σεαυτὸν τιμωρήσῃ μὴ αἰσθανόμενος· μία δὲ ὁδός ἐστι πρὸς τοῦτο, ἡ τῶν βιοτικῶν καταφρόνησις.

νθʹ. Ὥσπερ τὸ ὁρατικὸν ἔχομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ γνωρίζειν τὰ φαινόμενα, τί μὲν τὸ λευκόν, ποῖον δὲ τὸ χρῶμα τοῦ μέλανος· οὕτω καὶ τὸ λογικὸν δεδώρηται ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ διακρίνειν τὰ συμφέροντα τῇ ψυχῇ· ἐπιθυμία δέ, λογισμοῦ ἀποσπωμένη, ἡδονὴν γεννᾷ· καὶ τὴν ψυχὴν σωθῆναι ἢ τῷ Θεῷ συναφθῆναι οὐ συγχωρεῖ.

ξʹ. Οὐ τὰ γινόμενα κατὰ φύσιν ἐστὶν ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τὰ κατὰ προαίρεσιν, πονηρά· οὐδὲ τὸ ἐσθίειν ἐστὶν ἁμαρτία, ἀλλὰ τὸ μὴ εὐχαρίστως καὶ κοσμίως καὶ ἐγκρατῶς ἐσθίειν· διὰ τὸ ἑστήκειν τὸ σῶμα ἐν τῇ ζωῇ δίχα πάσης πονηρᾶς ἐπινοίας· ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ ἁγνῶς ὁρᾶν ἐστιν ἁμαρτία, ἀλλὰ τὸ φθονερῶς καὶ ὑπερηφάνως καὶ ἀπλήστως ὁρᾶν, καὶ τὸ μὴ ἀκούειν εἰρηνικῶς, ἀλλ᾽ ὀργίλως· καὶ τὸ μὴ χαλιναγωγεῖν τὴν γλῶσσαν εἰς εὐχαριστίαν καὶ προσευχήν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ καταλαλεῖν· καὶ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι τὰς χεῖρας εἰς ἐλεημοσύνην, ἀλλ᾽ εἰς φόνους καὶ ἁρπαγάς· καὶ οὕτως ἕκαστον τῶν μελῶν ἁμαρτάνει, τὰ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, αὐτοπροαιρέτως ἐργαζόμενον.

ξαʹ. Εἰ ἀμφιβόλως ἔχεις, ὅτι ἕκαστον τῶν πραττομένων ἐφορᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, σκόπησον, ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ χοῦς, δύνασαι ἅμα καὶ ἐν ταὐτῷ περὶ παντοίων τόπων σκοπεῖν καὶ ἐννοεῖν· πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς ὁ τὰ πάντα ὁρῶν, ὡς κόκκον σινάπεως, ὁ τὰ πάντα ζωογονῶν καὶ τρέφων, ὡς βούλεται;

ξβʹ. Ὅταν κλείσῃς τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος καὶ μόνος ὑπάρχῃς, γίνωσκε, ὅτι συμπάρεστί σοι ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀφορισθεὶς ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ἄγγελος· ὃν οἱ ἕλληνες οἰκεῖον δαίμονα καλοῦσιν· οὗτος ἀκοίμητος καὶ ἀπαραλόγιστος ὑπάρχων, ἀεὶ συμπάρεστί σοι· πάντα βλέπων καὶ ὑπὸ σκότους μὴ ἐμποδιζόμενος· μετὰ τούτου καὶ τὸν Θεὸν ἐν παντὶ τόπῳ ὑπάρχοντα· οὐδὲ γάρ ἐστι τόπος ἢ ὕλη τις, ἐν ᾗ μή ἐστιν ὁ Θεός, ὡς πάντων μείζων καὶ πάντας ἐμπεριέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

ξγʹ. Εἰ οἱ στρατιῶται τῷ Καίσαρι πίστιν φυλάττουσι, διὰ τὸ χορηγεῖσθαι παρ᾽ αὐτοῦ τὰς τροφάς, πόσῳ μᾶλλον σπουδάζειν ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν ἀδιαλείπτως ἀσιγήτοις στόμασι καὶ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ τῷ πάντα κτίσαντι διὰ τὸν ἄνθρωπον;

ξδʹ. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ χρηστὴ πολιτεία, ἀνθρώπου καρπός ἐστιν, ἀρέσκων τῷ Θεῷ· οἱ δὲ καρποὶ τῆς γῆς, οὐκ ἐν μιᾷ ὥρᾳ τελεσφοροῦνται, ἀλλὰ χρόνῳ καὶ ὑετοῖς καὶ ἐπιμελείᾳ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ καρποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀσκήσει καὶ μελέτῃ καὶ χρόνῳ καὶ καρτερίᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ καὶ ὑπομονῇ λαμπρύνονται· ἐὰν δὲ διὰ τούτων δόξῃς ποτὲ εἶναί τισιν εὐλαβής, ἀπίστει σεαυτῷ, μέχρις ἂν ᾗς ἐν τῷ σώματι καὶ μηδὲν δόκει τῶν σῶν ἀρέσκειν τῷ Θεῷ· ἴσθι γάρ, ὅτι οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀνθρώπῳ, ἕως τέλους φυλάξαι τὸ ἀναμάρτητον.

ξεʹ. Λόγου παρὰ ἀνθρώποις οὐδὲν τιμιώτερον· οὕτω δυνατός ἐστιν ὁ λόγος, ὅτι λόγῳ καὶ εὐχαριστίᾳ τὸν Θεὸν θεραπεύομεν· ἀχρήστῳ δέ, ἢ δυσφήμῳ λόγῳ χρώμενοι, κατακρίνομεν ἡμῶν τὴν ψυχήν· ἀναισθήτου τοίνυν ἀνθρώπου ἐστὶν ἔργον, τὸ τῇ γενέσει ἑαυτοῦ ἢ ἄλλῳ τινὶ ἐγκαλεῖν, ἐφ᾽ οἷς ἁμαρτάνει· ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ πονηρῷ αὐτεξουσίως χρώμενος.

ξϛʹ. Εἰ τὰ πάθη τοῦ σώματος θεραπεύειν σπουδάζομεν, διὰ τὸ καταγέλαστον τῶν ἐντυγχανόντων, πολλῷ μᾶλλον πᾶσα ἀνάγκη τὰ πάθη τῆς ψυχῆς θεραπεύειν σπουδάζωμεν· ὡς κατὰ πρόσωπον Θεοῦ μέλλοντες κρίνεσθαι· ἵνα μὴ ἄτιμοι εὑρεθῶμεν ἢ καταγέλαστοι· ἔχοντες γὰρ τὸ αὐτεξούσιον, ἐὰν θελήσωμεν, ἐπιθυμοῦντες τῶν πονηρῶν πράξεων, μὴ ἐπιτυγχάνειν αὐτῶν, τοῦτο δυνάμεθα καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ ἐστί, τὸ τῷ Θεῷ ἀρεσκόντως βιῶσαι· καὶ οὐδεὶς ἡμᾶς ἀναγκάσει ποτέ, μὴ θέλοντας πρᾶξαί τι πονηρόν· οὕτω γὰρ ἀγωνιζόμενοι, ἐσόμεθα ἄξιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι· καὶ ὡς Ἄγγελοι ἐν οὐρανοῖς διαιτώμενοι.

ξζʹ. Ἐὰν θέλῃς, δοῦλος εἶ τῶν παθῶν· ἐὰν θέλῃς, ἐλεύθερος εἶ καὶ οὐχ ὑποκλινεῖς τοῖς πάθεσιν· ὁ γὰρ Θεὸς αὐτεξούσιόν σε ἐποίησε· καὶ ὁ νικῶν τὰ πάθη τῆς σαρκός, στεφανοῦται τῇ ἀφθαρσίᾳ· εἰ μὴ γὰρ ἦσαν τὰ πάθη, οὐκ ἂν ἦσαν αἱ ἀρεταί· οὔτε στέφανοι οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀξίοις τῶν ἀνθρώπων δωρούμενοι.

ξηʹ. Οἱ μὴ ὁρῶντες τὸ συμφέρον αὐτοῖς καὶ τὸ ἀγαθὸν γνωρίζοντες, τυφλώττουσι τὴν ψυχήν· καὶ τὸ διακριτικὸν ἐκπεπώρωται· ὅθεν τούτοις οὐ χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης περιπέσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπρονοήτως, ὡς τυφλοί.

ξθʹ. Ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, οὐ χρὴ ὀργίζεσθαι, κἂν ἐγκλήματα ᾖ τὰ δρώμενα παρ᾽ αὐτῶν, κολάσεως ἄξια· ἀλλὰ τοὺς μὲν πταίοντας, διὰ τὸ δίκαιον αὐτό, ἐπιστρέφειν ὀφείλομεν· καὶ κολάζειν εἰ οὕτω τύχοι, εἴτε δι᾽ ἑαυτῶν, εἴτε δι᾽ ἑτέρων· ὀργίζεσθαι δὲ ἢ θυμοῦσθαι οὐ χρή· διότι ἡ … ἡ κατὰ πάθος ποιεῖ μόνον καὶ οὐ κατὰ κρίσιν καὶ τὸ δίκαιον· ὅθεν …οὺς παρὰ δέον ἐλεοῦντας ἀποδέχεσθαι χρή· διὰ δὲ τὸ καλὸν αὐτὸ

καὶ τὸ δίκαιον, χρὴ τιμωρεῖσθαι τοὺς πονηροὺς καὶ οὐχὶ διὰ τὸ οἰκεῖον πάθος τῆς ὀργῆς.

ο΄. Ἡ κτῆσις τῆς ψυχῆς μόνη ὑπάρχει ἀσφαλὴς καὶ ἀσύλητος· ἔστι δέ, ἡ ἐνάρετος καὶ Θεῷ ἀρέσκουσα πολιτεία καὶ γνῶσις καὶ ἡ πρᾶξις τῶν ἀγαθῶν ἔργων· ὁ γὰρ πλοῦτος, τυφλός ἐστιν ὁδηγὸς καὶ σύμβουλος ἀνόητος· καὶ ἀπόλλυσι τὴν ἀναίσθητον ψυχήν, ὁ κακῶς καὶ τρυφηλῶς τῷ πλούτῳ χρησάμενος.

οα΄. Χρὴ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ μηδὲν περισσὸν κεκτῆσθαι, ἢ ἔχοντας, οὕτω γινώσκειν ἀσφαλῶς, ὅτι τὰ ἐν τῷ βίῳ πάντα, κατὰ φύσιν φθαρτὰ καὶ εὐαφαίρετά εἰσι καὶ ἀπόβλητα καὶ κλαστά, καὶ πρὸς τὰ συμβαίνοντα ὀλιγωρεῖν οὐκ ὀφείλουσι.

οβ΄. Τὰς σωματικὰς ἀλγηδόνας, γίνωσκε, φυσικῶς τοῦ σώματος ἰδίας ὑπαρχούσας, ὡς φθαρτοῦ καὶ ὑλικοῦ· χρὴ οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων παθῶν, καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν εὐχαρίστως προβαλέσθαι τὴν πεπαιδευμένην ψυχὴν καὶ μὴ μέμφεσθαι τῷ Θεῷ διατὶ σῶμα ἐποίησεν.

ογ΄. Οἱ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις ἀγωνιζόμενοι, οὐκ ἐπὶ τῇ τοῦ ἑνὸς ἢ δευτέρου ἢ τρίτου νίκῃ στεφανοῦνται· ἀλλ᾽ ὅταν πάντας τοὺς ἀγωνιζομένους αὐτοῖς νικήσωσιν· οὕτω τοίνυν χρή, ἕκαστον θέλοντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ στεφανωθῆναι, γυμνάζειν τὴν αὑτοῦ ψυχὴν ἐπὶ τὸ σωφρονεῖν· οὐ μόνον περὶ τὰ σωματικά, ἀλλὰ καὶ περὶ κέρδη καὶ ἁρπαγὰς καὶ φθόνον καὶ περὶ τροφὰς καὶ κενὰς δόξας καὶ λοιδορίας καὶ θανάτους καὶ ὅσα τοιαῦτά ἐστιν.

οδ΄. Μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπινον ἔπαινον, τὴν χρηστὴν καὶ θεοφιλῆ πολιτείαν ἐπιτηδεύσωμεν· ἀλλὰ διὰ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἐνάρετον ζωὴν ἐπιλεξώμεθα· ὁ γὰρ θάνατος καθ᾽ ἡμέραν ἐστὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν βλεπόμενος· καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἄδηλα.

οε΄. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ ἐστί, τὸ σωφρόνως βιῶσαι· τὸ δὲ πλουτῆσαι, οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ· τί οὖν; δεῖ κατακρίνειν τὴν ἡμῶν ψυχὴν διὰ φαντασίαν πλούτου ὀλιγοχρόνιον, ἣν κτήσασθαι ἐξουσίαν οὐκ ἔχομεν; ἀλλ᾽ ἐπιθυμοῦντες τοῦ πλούτου μόνον; ὦ! τί ἀνοήτως τρέχομεν, ἀγνοοῦντες, ὅτι πρὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐστιν ἡ ταπεινοφροσύνη, ὥσπερ καὶ πρὸ πάντων τῶν παθῶν ἐστιν ἡ γαστριμαργία καὶ ἐπιθυμία τῶν βιοτικῶν.

ος΄. Μεμνῆσθαι δεῖ ἀδιαλείπτως τοὺς ἔμφρονας, ὅτι μικρῶν καὶ ὀλιγοχρονίων πόνων ἀνεχόμενοι ἐν τῷ βίῳ, μεγίστης ἡδονῆς καὶ τρυφῆς αἰωνίου ἀπολαύομεν ἄνθρωποι μετὰ θάνατον· ὅθεν ὁ παλαίων τοῖς πάθεσι καὶ θέλων στεφανωθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν πέσῃ, μὴ μικροψυχήσῃ καὶ μείνῃ ἐν τῷ πτώματι, ἀπελπίζων ἑαυτοῦ· ἀλλ᾽ ἀναστὰς πάλιν παλαίσῃ καὶ φροντίσῃ στεφανωθῆναι· ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, ἐγειρόμενος ἐκ τοῦ συμβαίνοντος πτώματος· οἱ γὰρ σωματικοὶ κόποι, ὅπλα εἰσὶ τῶν ἀρετῶν καὶ σωτήριοι γίνονται τῆς ψυχῆς.

οζ΄. Αἱ βιοτικαὶ περιστάσεις, τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἀθλητὰς τοὺς ἀξίους, στεφανωθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ποιοῦσι· νεκρῶσαι οὖν δεῖ ἐν τῇ ζωῇ

αὐτῶν τὰ μέλη ἀπὸ τῶν βιοτικῶν πάντων· ὁ γὰρ νεκρός, οὐδέποτε φροντίσει περί τινος βιοτικοῦ.

οη΄. Οὐ πρέπει τὴν λογικὴν καὶ ἀθλοῦσαν ψυχήν, εὐθέως καταπτήσσειν καὶ δειλιᾶν πρὸς τὰ συμβαίνοντα πάθη, ἵνα μὴ καταγελασθῇ ὡς δειλή· ὑπὸ γὰρ τῶν βιοτικῶν φαντασιῶν ταρασσομένη, ἐξίσταται τοῦ πρέποντος ἡ ψυχή· τῶν γὰρ αἰωνίων ἀγαθῶν ἡγοῦνται αἱ ψυχικαὶ ἀρεταὶ ἡμῶν· τῶν δὲ κολάσεων αἴτιοι γίνονται αἱ αὐθαίρετοι κακίαι τῶν ἀνθρώπων.

οθ΄. Ὁ μὲν λογικὸς ἄνθρωπος, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ λογικῶν αἰσθήσεων, διὰ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, πολεμεῖται· εἰσὶ δὲ αἱ μὲν τοῦ σώματος αἰσθήσεις πέντε· ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις καὶ ἀφή· διὰ τῶν πέντε τούτων αἰσθήσεων, τοῖς τέσσαρσι πάθεσι τοῖς ἰδίοις ὑποπίπτουσα, αἰχμαλωτεύεται ἡ ἀθλία ψυχή· εἰσὶ δὲ τὰ τέσσαρα πάθη τῆς ψυχῆς, κενοδοξία, χαρά, θυμὸς καὶ δειλία· ὅταν τοίνυν διὰ φρονήσεως καὶ τοῦ ἐπιλογισμοῦ, καλῶς στρατηγήσας ὁ ἄνθρωπος κατακρατήσῃ καὶ νικήσῃ τὰ πάθη, οὐκ ἔτι πολεμεῖται· ἀλλ᾽ εἰρηνεύει τῇ ψυχῇ καὶ στεφανοῦται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς νικήσας.

π΄. Τῶν ἐν τοῖς πανδοχείοις εὑρισκομένων, τινὲς αὐτῶν κλίνας λαμβάνουσιν· ἄλλοι δὲ κλίνην οὐκ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθεύδοντες, οὐδὲν ἧττον, ὥσπερ οἱ ἐπὶ τῆς κλίνης κοιμώμενοι ῥέγχουσι· καὶ τὸ μέτρον τῆς νυκτὸς ἀναμείναντες, ἕωθεν τὰς κλίνας καταλείψαντες τοῦ πανδοχείου, κοινῇ πάντες ἐξέρχονται, τὰ ἴδια μόνα βαστάζοντες· τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ οἱ ἐν τῷ βίῳ ἐρχόμενοι ἅπαντες, καὶ οἱ μετρίως ζήσαντες καὶ οἱ ἐν δόξῃ καὶ πλούτῳ βιώσαντες, ὥσπερ ἐκ πανδοχείου τοῦ βίου ἐξέρχονται· μηδὲν τῆς ἐκ τοῦ βίου τρυφῆς καὶ τοῦ πλούτου λαμβάνοντες μεθ᾽ ἑαυτῶν, εἰμὴ μόνα τὰ ἴδια ἔργα, ἢ καλὰ ἢ κακά, τὰ πραχθέντα αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

πα΄. Ἐν ὑπερεχούσῃ ἐξουσίᾳ ὑπάρχων, μὴ εὐχερῶς τινι θανάτῳ ἀπειλήσῃς· γινώσκων, ὅτι κατὰ τὴν φύσιν καὶ σὺ θανάτῳ ὑπόκεισαι καὶ ὥσπερ τελευταῖον χιτῶνα ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα ἀποδύεται· τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενος, πρᾳότητα ἄσκησον, καὶ εὖ ποιῶν εὐχαρίστει διαπαντὸς τῷ Θεῷ· ὁ γὰρ μὴ οἰκτείρων, οὐκ ἔχει ἀρετὴν ἐν ἑαυτῷ.

πβ΄. Τὸν θάνατον διαφυγεῖν, ἐστὶν ἀδύνατον καὶ ἀμήχανον· ὅπερ γινώσκοντες οἱ κατὰ ἀλήθειαν λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ γεγυμνασμένοι ταῖς ἀρεταῖς καὶ τῷ θεοφιλεῖ λογισμῷ, δέχονται τὸν θάνατον δίχα στεναγμῶν καὶ φόβου καὶ πένθους· τὸ ἀπαραίτητον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐν τῷ βίῳ κακῶν ἐνθυμούμενοι.

πγ΄. Τοὺς ἐπιλελησμένους τῆς χρηστῆς πολιτείας καὶ Θεῷ ἀρεσκούσης καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ θεοφιλῆ δόγματα μὴ φρονοῦντας, μισεῖν μὲν οὐ χρή, ἐλεεῖν δὲ μᾶλλον ὡς πηροὺς τοῦ διακριτικοῦ * καὶ τυφλοὺς τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν· τὸ γὰρ κακὸν ὡς καλὸν ὑποδεξάμενοι, ὑπὸ ἀγνοίας ἀπόλ-

* Ἴσ. τὸ διακριτικόν.

λυνται· καὶ οὐ γνωρίζουσι τὸν Θεὸν οἱ τρισάθλιοι καὶ ἀνόητοι τὴν ψυχήν.

πδ'. Τοὺς περὶ εὐσεβείας καὶ εὐζωΐας λόγους πρὸς τοὺς πολλοὺς ὁμιλεῖν παραιτοῦ· οὐ διὰ φθόνον λέγω, ἀλλ' ὅτι τοῖς ἀλογίστοις καταγέλαστος, οἶμαι, δόξεις· τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ χαίρει· οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ὀλίγους ἔχουσι τοὺς ἀκροατάς· τάχα δὲ πάνυ σπανίους· βέλτιον δὲ τὸ μὴ λαλεῖν, ὅτι μή, ὃ θέλει ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπου.

πε'. Ἡ ψυχὴ συμπάσχει τῷ σώματι· τὸ δὲ σῶμα οὐ συμπάσχει τῇ ψυχῇ· ὡς οἷον τοῦ σώματος τεμνομένου, συμπάσχει καὶ ἡ ψυχή· ἐρρωμένου τε καὶ ὑγιαίνοντος τοῦ σώματος, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς συνήδεται· τῆς δὲ ψυχῆς διανοουμένης, οὐκ ἔτι διανοεῖται τὸ σῶμα· μένει δὲ καθ' ἑαυτὸ καταλελειμμένον· τὸ γὰρ διανοεῖσθαι πάθος ἐστὶ ψυχῆς· ὥσπερ καὶ ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ὑπερηφανία καὶ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ πλεονεξία καὶ τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος καὶ ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ὀλιγωρία καὶ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ διχόνοια καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ ἀγαθοῦ· τὰ γὰρ τοιαῦτα διὰ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖται.

πς'. Ἐννοῶν τὰ περὶ Θεοῦ, εὐσεβὴς ἔσο· ἄφθονος, ἀγαθός, σώφρων, πρᾷος, χαριστικὸς κατὰ δύναμιν, κοινωνικός, ἀφιλόνεικος, καὶ τὰ ὅμοια· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀσύλητος κτῆσις τῆς ψυχῆς, τὸ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ διὰ τῶν τοιούτων καὶ τὸ μηδένα κρίνειν ἢ λέγειν περὶ μηδενός, ὅτι ὁ δεῖνα κακός ἐστι καὶ ἥμαρτεν· ἀλλὰ βέλτιόν ἐστι τὰ ἑαυτοῦ κακὰ ζητεῖν καὶ σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸν τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, εἴ ἐστιν ἀρέσκουσα τῷ Θεῷ· τί γὰρ ἡμῖν μέλει, ἐὰν ἄλλος ἐστὶ πονηρός;

πζ'. Ὁ τῇ ἀληθείᾳ ἄνθρωπος, σπουδάζει εὐσεβὴς εἶναι· εὐσεβὴς δέ ἐστιν, ὁ τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθυμῶν· ἀλλότρια δέ ἐστι τοῦ ἀνθρώπου, πάντα τὰ κτιστά· πάντων τοίνυν καταφρονεῖ, ὡς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ· εἰκὼν δὲ Θεοῦ γίνεται ἄνθρωπος, ὅταν ὀρθῶς καὶ ἀρεσκόντως Θεῷ πολιτεύεται· ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε τοῦτο γενέσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇ ἄνθρωπος τῶν βιοτικῶν· ὁ δὲ νοῦν ἔχων θεοφιλῆ, πᾶσαν ψυχικὴν ὠφέλειαν καὶ πᾶσαν εὐλάβειαν ἐξ αὐτοῦ γενομένην ἐπίσταται· ὁ θεοφιλὴς ἀνὴρ οὐδένα ἄλλον μέμφεται, ἐφ' οἷς αὐτὸς ἁμαρτάνει· τοῦτο δέ, σῳζομένης ψυχῆς ἐστι σημεῖον.

πη'. Ὅσοι τὴν πρόσκαιρον κτῆσιν βιαίως ἔχειν σπουδάζουσι καὶ τὴν ὄρεξιν τῶν ἔργων τῆς κακίας ἀγαπῶσιν, ἀγνοοῦντες τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ οὐ σκοποῦσι οἱ ἄθλιοι τὸ συμφέρον αὐτοῖς· οὐ λογίζονται τί πάσχουσι μετὰ θάνατον ὑπὸ τῆς κακίας οἱ ἄνθρωποι.

πθ'. Ἡ κακία, πάθος τῆς ὕλης ἐστί· τῆς δὲ κακίας ἀναίτιος ὁ Θεός· γνῶσιν δὲ καὶ ἐπιστήμην καὶ τὸ διακριτικὸν τοῦ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ καὶ τὸ αὐτεξούσιον παρέσχε τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τίκτουσα τὰ πάθη τῆς κακίας, ἐστὶν ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ῥαθυμία τῶν ἀνθρώπων· ἀναίτιος γὰρ παντάπασίν ἐστιν ὁ Θεός· αἱρέσει δὲ γνώμης οἱ δαίμονες γεγένηνται πονηροί· ὥσπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ πλεῖστοι.

ϟ'. Ὁ τῇ εὐσεβείᾳ συζῶν ἄνθρωπος, τὴν κακίαν παρεισδύναι τῇ

ψυχῇ οὐ συγχωρεῖ· κακίας δὲ ἀπούσης, τὸ ἀκίνδυνον καὶ ἀβλαβὲς ὑπάρχει τῇ ψυχῇ· τῶν γὰρ τοιούτων, οὔτε δαίμων σκαιός, οὔτε εἱμαρμένη κρατεῖ· ὁ γὰρ Θεὸς ῥύεται αὐτοὺς τῶν κακῶν καὶ ζῶσιν ἀβλαβεῖς φυλαττόμενοι ἰσόθεοι· κἄν τις τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐπαινέσῃ, καταγελᾷ παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἐπαινοῦντας αὐτόν· κἂν ψέγῃ, οὐκ ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς λοιδοροῦντας· οὐδὲ γὰρ ἀγανακτεῖ πρὸς τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῦ.

ϟα'. Τὸ κακὸν τῇ φύσει παρέπεται, ὥσπερ ὁ ἰὸς τῷ χαλκῷ καὶ ὁ ῥύπος τῷ σώματι· ἀλλ' οὔτε τὸν ἰὸν ὁ χαλκουργὸς ἐποίησεν, οὔτε τὸν ῥύπον οἱ γεννήσαντες· οὕτως οὐδὲ τὴν κακίαν ὁ Θεὸς ἐποίησε· δέδωκε δὲ καὶ γνῶσιν καὶ διάκρισιν τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα φύγῃ τὸ κακόν, ὡς εἰδώς, ὅτι βλάπτεται παρ' αὐτοῦ καὶ κολάζεται· ὅρα οὖν ἀσφαλῶς, μήποτε, ἰδὼν εὐδαιμονοῦντά τινα ἐν δυναστείᾳ καὶ πλούτῳ, μακαρίσῃς αὐτόν, φαντασθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος· ἀλλ' ὁ θάνατος γενέσθω σοι εὐθέως πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς κακοῦ ἢ βιοτικοῦ ἐπιθυμήσῃς.

ϟβ'. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, τοῖς ἐν οὐρανοῖς ἀθανασίαν ἐχαρίσατο· τοῖς δὲ ἐπὶ γῆς μεταβολὴν ἔκτισεν· ἐν δὲ τῷ παντὶ ζωὴν καὶ κίνησιν ἐδωρήσατο· πάντα δὲ διὰ τὸν ἄνθρωπον· μὴ οὖν συναρπαζέτω σε ἡ βιοτικὴ φαντασία τοῦ δαίμονος, τοῦ ὑποβάλλοντος τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις τῇ ψυχῇ· ἀλλ' εὐθὺς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ ἐνθυμούμενος, παρὰ σεαυτῷ λέγε· ἐὰν θέλω, ἐν ἐμοί ἐστι τὸ νικῆσαι καὶ τοῦτον τὸν ἀγῶνα τοῦ πάθους· οὐ νικήσω δέ, ἐὰν θέλω ἐπιτυχεῖν τῆς ἐμῆς ὀρέξεως· τοῦτον οὖν ἄσκησον τὸν δυνάμενον σῴζειν σου τὴν ψυχήν.

ϟγ'. Ζωή ἐστιν ἡ ἕνωσις καὶ συνάφεια τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ὁ δὲ θάνατός ἐστιν οὐκ ἀπώλεια τῶν συναφθέντων, ἀλλὰ διάλυσις τῆς γνώσεως αὐτῶν· τῷ γὰρ Θεῷ πάντα σῴζεται καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν.

ϟδ'. Ὁ νοῦς οὐκ ἔστι ψυχή, ἀλλὰ δῶρον Θεοῦ, σῷζον τὴν ψυχήν, καὶ προτρέχει καὶ συμβουλεύει τῇ ψυχῇ ὁ νοῦς, ὁ τῷ Θεῷ ἀρεστός· τῶν μὲν προσκαίρων καὶ ὑλικῶν καὶ φθαρτῶν καταφρονῆσαι· ἐρασθῆναι δὲ τῶν αἰωνίων καὶ ἀφθάρτων καὶ ἀΰλων ἀγαθῶν· καὶ περιπατεῖν ἐν σώματι ἄνθρωπος, τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ περὶ Θεὸν καὶ πάντα ὁμοῦ διὰ τοῦ νοῦ κατανοῶν καὶ θεωρῶν· καὶ ἔστιν ὁ θεοφιλὴς νοῦς, εὐεργέτης καὶ σωτηρία ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

ϟε'. Ψυχὴ ἐν σώματι γενομένη, εὐθὺς ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς σκοτίζεται καὶ ἀπόλλυται· καὶ ὥσπερ χυμοί εἰσι τοῦ σώματος, ἥ τε λύπη καὶ ἡδονή· ὁ δὲ θεοφιλὴς νοῦς ἀντιπράττων, λυπεῖ τὸ σῶμα καὶ σῴζει τὴν ψυχήν, ὡς ἰατρὸς τέμνων ἢ καίων τὰ σώματα.

ϟς'. Ὅσαι ψυχαὶ ὑπὸ τοῦ λογικοῦ μὴ ἡνιοχοῦνται καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ νοῦ, ἵνα ἄγχῃ καὶ ἐπέχῃ καὶ κυβερνᾷ αὐτῶν τὰ πάθη, τουτέστι τήν τε λύπην καὶ τὴν ἡδονήν· αὗται αἱ ψυχαὶ ὡς τὰ ἄλογα ἀπόλλυνται

ζῷα, παρασυρομένου τοῦ λογικοῦ ὑπὸ τῶν παθῶν ὡς ἡνιόχου νικηθέντος ὑπὸ τῶν ἵππων.

ϟζ΄. Μεγίστη νόσος ψυχῆς καὶ ὄλεθρος καὶ ἀπώλεια τὸ μὴ γινώσκειν τὸν Θεόν, τὸν τὰ πάντα ποιήσαντα διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ δωρησάμενον αὐτῷ τόν τε νοῦν καὶ τὸν λόγον, δι᾿ ὧν ἀνιπτάμενος, Θεῷ συνάπτεται ἄνθρωπος, νοῶν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν.

ϟη΄. Ἡ μὲν ψυχὴ ἐστιν ἐν τῷ σώματι, ἐν δὲ τῇ ψυχῇ ἐστιν ὁ νοῦς· ἐν δὲ τῷ νῷ ἐστιν ὁ λόγος· δι᾿ ὧν ὁ Θεὸς νοούμενος καὶ δοξαζόμενος, ἀθανατίζει τὴν ψυχήν, ἀφθαρσίαν αὐτῇ καὶ τρυφὴν αἰώνιον δωρούμενος· ὁ γὰρ Θεὸς πᾶσι τοῖς γινομένοις τὸ εἶναι διὰ μόνην ἀγαθότητα ἐδωρήσατο.

ϟθ΄. Ὁ Θεὸς αὐτεξούσιον ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἄφθονος καὶ ἀγαθός, παρέσχεν αὐτῷ καὶ τὸ δύνασθαι, ἐὰν θέλῃ, ἀρέσκειν τῷ Θεῷ. Ἀρέσκει δὲ τῷ Θεῷ, τὸ μὴ εἶναι κακίαν ἐν ἀνθρώπῳ. Εἰ δὲ παρὰ ἀνθρώποις ἐπαινεῖται μὲν τὰ καλὰ ἔργα καὶ αἱ ἀρεταὶ τῆς ὁσίας καὶ θεοφιλοῦς ψυχῆς, καταγινώσκεται δὲ τὰ αἰσχρὰ καὶ αἱ πονηραὶ πράξεις, πόσῳ μᾶλλον παρὰ τῷ Θεῷ, τῷ θέλοντι σωτηρίαν ἀνθρώπου γίνεσθαι;

ρ΄. Τὰ μὲν ἀγαθὰ παρὰ Θεοῦ, ὡς ἀγαθοῦ, λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ κακὰ ἑαυτῷ ἐπισπᾶται ὁ ἄνθρωπος, ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν ἑαυτῷ κακίας καὶ ἐπιθυμίας καὶ ἀναισθησίας.

ρα΄. Ἡ ἀλόγιστος ψυχή, ἀθάνατος οὖσα καὶ δεσπόζουσα τοῦ σώματος, δουλεύει τῷ σώματι διὰ τῶν ἡδονῶν, οὐκ ἐννοοῦσα, ὅτι τρυφὴ σώματος, βλάβη ψυχῆς. Ἀναισθητοῦσα δὲ καὶ μωραίνουσα, φροντίζει τῆς τρυφῆς τοῦ σώματος.

ρβ΄. Ὁ Θεὸς ἀγαθός, ὁ ἄνθρωπος πονηρός. Οὐδὲν κακὸν ἐν οὐρανῷ, οὐδὲν ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος τὸ βέλτιον ἐπιλέγεται καὶ γνωρίζει τὸν Θεὸν τῶν ὅλων καὶ εὐχαριστεῖ καὶ ὑμνεῖ αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ θανάτου μυσάττεται τὸ σῶμα, καὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς πονηρὰς οὐκ ἐᾷ ἐκτελεσθῆναι, εἰδὼς αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν.

ργ΄. Ὁ πονηρὸς ἀνὴρ πλεονεξίαν μὲν ἀγαπᾷ, δικαιοσύνης δὲ καταφρονεῖ· μηδὲ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἄστατον καὶ ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου λογιζόμενος, μηδὲ τὸ ἀδωροδόκητον καὶ ἀπαραίτητον τοῦ θανάτου ἐνθυμούμενος. Εἰ δὲ πρεσβύτης ὑπάρχει αἰσχρὸς καὶ ἀνόητος, ὥσπερ σεσηπὸς ξύλον πρὸς πᾶσαν χρῆσίν ἐστιν ἀποίητος.

ρδ΄. Ὥσπερ τὴν πεῖραν τῶν λυπούντων λαμβάνοντες, τότε τῶν ἡδονῶν καὶ τῆς χαρᾶς αἰσθανόμεθα· οὐδὲ γὰρ ἡδέως πίνει, ὁ μὴ διψήσας· οὐδὲ ἡδέως ἐσθίει, ὁ μὴ πεινάσας· οὐδὲ ἡδέως κοιμᾶται, ὁ μὴ σφόδρα νυστάξας· οὐδὲ αἴσθησιν τῆς χαρᾶς λαμβάνει, ὁ μὴ πρότερον λυπηθείς· οὕτως οὐδὲ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσομεν, εἰμὴ τῶν ὀλιγοχρονίων καταφρονήσωμεν.

ρε΄. Ὁ λόγος τοῦ νοῦ ὑπηρέτης ἐστίν. Ὃ γὰρ θέλει ὁ νοῦς, τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἑρμηνεύει.

ρς΄. Ὁ νοῦς πάντα ὁρᾷ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς· καὶ οὐδὲν αὐτῷ ἐπισκοτεῖ, εἰμὴ μόνον ἡ ἁμαρτία· τῷ δὲ καθαρῷ οὐδὲν ἀκατάληπτον, ὥσπερ τῷ λόγῳ οὐδὲν ἄλεκτον.

ρζ΄. Διὰ μὲν τὸ σῶμα, ὁ ἄνθρωπος θνητός· διὰ δὲ τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον ἀθάνατος. Σιωπῶν νοεῖς· νοήσας λαλεῖς. Ἐν γὰρ τῇ σιωπῇ ὁ νοῦς τίκτει τὸν λόγον. Εὐχάριστος δὲ λόγος Θεῷ προσφερόμενος, σωτηρία ἀνθρώπου εὑρίσκεται.

ρη΄. Ὁ λαλῶν τὰ ἀλόγιστα, νοῦν οὐκ ἔχει. Οὐδὲν γὰρ νοῶν λαλεῖ. Ἀλλὰ σκόπησον τί σοι συμφέρει ποιεῖν πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς.

ρθ΄. Ὁ λόγος ὁ νοῦν ἔχων καὶ ψυχωφελὴς ὑπάρχων, Θεοῦ δῶρόν ἐστιν. Ὥσπερ καὶ λόγος ὁ φλυαρίας γέμων καὶ ζητῶν οὐρανοῦ καὶ γῆς μέτρα καὶ διαστήματα καὶ ἡλίου μεγέθη καὶ ἄστρων, ἀνθρώπου ματαιοπονοῦντος εὕρημά ἐστι. Τὰ γὰρ μηδὲν ὠφελοῦντα, μάτην κομπούμενος ζητεῖ, ὡς μετὰ κοσκίνου ὕδωρ θέλων ἀντλῆσαι. Ταῦτα γὰρ ἀνθρώποις οὐ δυνατὸν ἐστιν εὑρεῖν.

ρι΄. Οὐδεὶς τὸν οὐρανὸν βλέπει καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοῆσαι δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐναρέτου βίου ἐπιμελούμενος καὶ νοῶν καὶ δοξάζων τὸν ποιήσαντα αὐτὸν εἰς σωτηρίαν καὶ ζωὴν ἀνθρώπου. Ἐπίσταται γὰρ ἀσφαλῶς ὁ θεοφιλὴς καὶ τοιοῦτος ἀνήρ, ὅτι χωρὶς τοῦ Θεοῦ, οὐδέν ἐστι. Πανταχοῦ δέ ἐστι καὶ ἐν πᾶσιν, ὡς ἀπεριόριστος ὑπάρχων ὁ Θεός.

ρια΄. Ὡς ἀπὸ τῆς μητρῴας γαστρὸς ἐξέρχεται ἄνθρωπος, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ γυμνὴ ἐξέρχεται. Ἡ μὲν καθαρὰ καὶ φωτεινή· ἡ δὲ σπίλους ἔχουσα τὰ πταίσματα· ἑτέρα δέ, μέλαινα τοῖς πολλοῖς παραπτώμασιν. Ὅθεν ἡ λογικὴ καὶ θεοφιλὴς ψυχή, ἐνθυμουμένη καὶ λογιζομένη τὰ μετὰ θάνατον κακά, εὐσεβῶς πολιτεύεται· ἵνα μὴ αὐτοῖς κατακριθεῖσα περιπέσῃ. Οἱ γὰρ ἀπιστοῦντες, καὶ ἀσεβοῦσι καὶ ἁμαρτάνουσι, τῶν ἐκεῖ καταφρονοῦντες, οἱ ἀνόητοι τὴν ψυχήν.

ριβ΄. Ὥσπερ ἐξελθὼν τῆς γαστρός, τῶν ἐν τῇ γαστρὶ οὐ μνημονεύεις· οὕτω καὶ τοῦ σώματος ἐξελθών, οὐ μνημονεύεις τῶν ἐν σώματι.

ριγ΄. Ὥσπερ ἐξελθὼν τῆς γαστρός, κρείττων καὶ μείζων ἐγένου τῷ σώματι· οὕτω καὶ τοῦ σώματος καθαρὸς καὶ ἄσπιλος ἐξερχόμενος, κρείττων ἔσῃ καὶ ἄφθαρτος, ἐν τοῖς οὐρανοῖς διαιτώμενος.

ριδ΄. Ὥσπερ ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ σώματος τελειωθέντος, ἀνάγκη τεχθῆναι· οὕτω τὴν ψυχήν, ἐν τῷ σώματι τὸν ὁρισθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὅρον πληρώσασαν, ἀνάγκη ἐξελθεῖν τοῦ σώματος.

ριε΄. Ὥσπερ ἐὰν χρήσῃ τῇ ψυχῇ οὔσῃ ἐν τῷ σώματι, οὕτω καὶ αὐτὴ ἐξελθοῦσα τοῦ σώματος κέχρηταί σοι. Ὁ γὰρ τῷ σώματι καλῶς καὶ τρυφηλῶς ἐνταῦθα χρησάμενος, ἑαυτῷ κακῶς ἐχρήσατο μετὰ θάνατον. Κατέκρινε γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὡς ἀνόητος.

ρις΄. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἐκ τῆς μητρῴας γαστρὸς ἐξερχόμενον ἀτελές, ἀνατραφῆναι οὐ δύναται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἐξελθοῦσα καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν διὰ χρηστῆς πολιτείας μὴ κατορθώσασα, σωθῆναι ἢ Θεῷ συναφθῆναι οὐ δύναται.

ριζ΄. Τὸ σῶμα συναπτόμενον τῇ ψυχῇ, ἐκ τοῦ σκότους τῆς γαστρὸς εἰς τὸ φῶς ἐξέρχεται. Ἡ δὲ ψυχὴ συναπτομένη τῷ σώματι, εἰς τὸ σκότος τοῦ σώματος συνδεσμεῖται. Διὸ πρέπει μισεῖν καὶ παιδεύειν τὸ σῶμα ὡς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ὑπάρχοντα τῇ ψυχῇ. Πλῆθος γὰρ ἐδεσμάτων καὶ ἡδυφαγίας ἐπεγείρει τὰ πάθη τῆς κακίας τοῖς ἀνθρώποις. Ἐγκράτεια δὲ γαστρὸς ταπεινοῖ τὰ πάθη καὶ σῴζει τὴν ψυχήν.

ριη΄. Τοῦ σώματος ἡ ὅρασις, οἱ ὀφθαλμοί εἰσι· τῆς δὲ ψυχῆς ἡ ὅρασις, ὁ νοῦς ἐστι. Καὶ ὥσπερ σῶμα ὀφθαλμοὺς μὴ ἔχον, τυφλόν ἐστι καὶ τὸν ἥλιον, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καταλάμποντα, οὐ βλέπει, οὐδὲ τοῦ φωτὸς ἀπολαῦσαι δύναται, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, νοῦν ἀγαθὸν καὶ χρηστὴν πολιτείαν μὴ ἔχουσα, τυφλή ἐστι καὶ τὸν Θεὸν τὸν ποιητὴν καὶ εὐεργέτην τῶν ὅλων οὐ κατανοεῖ, οὔτε δοξάζει, οὔτε τῆς ἀφθαρσίας αὐτοῦ καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι οὐ δύναται.

ριθ΄. Ἀναισθησία καὶ μωρία ψυχῆς ἐστιν ἡ ἀγνωσία τοῦ Θεοῦ. Τὸ γὰρ κακὸν ἐκ τῆς ἀγνωσίας τίκτεται· τὸ δὲ ἀγαθὸν ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ προσγίνεται τοῖς ἀνθρώποις καὶ σῴζει τὴν ψυχήν. Ἐὰν οὖν τὰ θελήματά σου μὴ ποιεῖν σπουδάζῃς, νηφάλιος ὑπάρχων καὶ γνωρίζων τὸν Θεόν, ἔχεις τὸν νοῦν σου ἐπὶ τὰς ἀρετάς. Ἐὰν δὲ τὰ θελήματά σου τὰ πονηρὰ πρὸς ἡδονὴν σπουδάζῃς ποιεῖν, ἀγνωσίαν Θεοῦ μεθύων, ἀπόλλυσαι, ὡς τὰ ἄλογα, μὴ ἐνθυμούμενος τὰ μετὰ θάνατόν σοι συμβησόμενα κακά.

ρκ΄. Πρόνοιά ἐστι τὰ κατὰ ἀνάγκην θείαν γινόμενα, ὥσπερ τὸ ἐφ᾽ ἑκάστης ἡμέρας ἀνατέλλειν καὶ δύειν τὸν ἥλιον καὶ τὸ καρποφορεῖν τὴν γῆν. Οὕτω καὶ νόμος λέγεται τὸ κατὰ ἀνάγκην ἀνθρωπίνην γινόμενον. Πάντα δὲ διὰ τὸν ἄνθρωπον γέγονε.

ρκα΄. Ὅσα μὲν ὁ Θεὸς ποιεῖ, ὡς ἀγαθός, διὰ τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ. Ὅσα δὲ ὁ ἄνθρωπος ποιεῖ, ἑαυτῷ ποιεῖ καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά. Ἵνα δὲ μὴ θαυμάζῃς τὴν τῶν κακῶν εὐδαιμονίαν, γίνωσκε, ὅτι ὥσπερ αἱ πόλεις τρέφουσι τοὺς δημίους καὶ οὐκ ἐπαινοῦσι αὐτῶν τὴν κακίστην προαίρεσιν, ἀλλὰ διὰ τούτων τοὺς ἀξίους * κολάζουσαι, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ Θεὸς τοὺς πονηροὺς τῶν βιωτικῶν καταδυναστεύειν συγχωρεῖ, ὥστε δι᾽ αὐτῶν τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀσεβοῦντας. Ὕστερον δὲ καὶ τούτους παραδίδωσι τῇ κρίσει, ἐπειδὴ οὐχ ὡς τῷ Θεῷ διακονοῦντες, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ πονηρίᾳ δουλεύοντες, τὰ δεινὰ τοῖς ἀνθρώποις πεποιήκασιν.

ρκβ΄. Οἱ τὰ εἴδωλα σεβόμενοι, εἰ ἐγίνωσκον καὶ ἔβλεπον τῇ καρδίᾳ τί σέβονται, οὐκ ἂν ἀπεπλανῶντο οἱ ἄθλιοι τῆς εὐσεβείας. Ἀλλὰ θεω-

* Ἐννοεῖται, τοὺς ἀξίους τιμωρίας.

ροῦντες τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν πρόνοιαν τῶν γεγονότων τε καὶ τῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐγνώριζον ἂν τὸν ποιήσαντα αὐτὰ διὰ ἄνθρωπον.

ρκγ΄. Ὁ ἄνθρωπος ὡς κακὸς καὶ ἄδικος ἀποκτεῖναι δύναται. Ὁ δὲ Θεὸς ζωὴν χαριζόμενος καὶ τοῖς ἀναξίοις οὐ παύεται. Ὡς ἄφθονος γὰρ καὶ ἀγαθὸς τὴν φύσιν ὑπάρχων, ἠβουλήθη γενέσθαι τὸν κόσμον καὶ ἐγένετο. Καὶ γίνεται διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

ρκδ΄. Ἄνθρωπός ἐστιν ὁ τὸ σῶμα νοήσας τί ἐστιν· ὅτι φθαρτόν ἐστι καὶ ὀλιγοχρόνιον. Ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ τὴν ψυχὴν νοεῖ, ὅτι θεία ἐστὶ καὶ ἀθάνατος καὶ ἐμφύσημα Θεοῦ ὑπάρχουσα, εἰς δοκιμὴν καὶ ἀποθέωσιν συνεδέθη τῷ σώματι. Ὁ δὲ τὴν ψυχὴν νοήσας, ὀρθῶς καὶ ἀρεσκόντως Θεῷ πολιτεύεται, τῷ σώματι μὴ πειθόμενος, ἀλλ᾽ ὁρῶν τὸν Θεὸν τῷ νῷ ἑαυτοῦ καὶ τὰ δωρούμενα τῇ ψυχῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰώνια ἀγαθὰ θεωρεῖ νοητῶς.

ρκε΄. Ἀγαθὸς καὶ ἄφθονος ἀεὶ ὢν ὁ Θεός, τὴν ἐξουσίαν δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, γνῶσιν αὐτῷ δωρησάμενος, ἵνα θεωρῶν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, γνωρίσῃ τὸν ποιήσαντα τὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον. Τῷ δὲ ἀνοσίῳ ἔξεστι θέλειν καὶ μὴ νοεῖν. Ἔξεστι γὰρ αὐτῷ καὶ ἀπιστεῖν καὶ ἀτυχεῖν καὶ τὰ ἐναντία τῆς ἀληθείας νοεῖν· τοσαύτην ἔχει ἄνθρωπος ἐξουσίαν καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

ρκϛ΄. Πρόσταξίς ἐστι Θεοῦ τό, αὐξανομένης τῆς σαρκός, τὴν ψυχὴν πληροῦσθαι νοῦ· ἵνα ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ τὸ ἀρέσκον αὐτῷ ἐπιλέξηται. Ψυχὴ δὲ μὴ ἐπιλεγομένη τὸ καλόν, νοῦν οὐκ ἔχει. Ὅθεν, ὅλα μὲν τὰ σώματα ψυχὴν ἔχει· οὐ πᾶσα δὲ ψυχὴ λέγεται νοῦν ἔχειν. Ὁ γὰρ θεοφιλὴς νοῦς παραγίνεται τοῖς σώφροσι καὶ ὁσίοις καὶ δικαίοις καὶ καθαροῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ ἐλεήμοσι καὶ τοῖς εὐσεβοῦσι. Καὶ ἡ παρουσία τοῦ νοῦ γίνεται αὐτῷ βοήθεια πρὸς Θεόν.

ρκζ΄. Ἓν μόνον οὐκ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ, τὸ εἶναι ἀθάνατον *. Θεῷ συναφθῆναι ἔξεστιν αὐτῷ, ἐὰν νοήσῃ, ὅτι δύναται. Θέλων γὰρ καὶ νοῶν καὶ πιστεύων καὶ ἀγαπῶν, διὰ χρηστῆς πολιτείας, Θεοῦ συνόμιλος γίνεται ὁ ἄνθρωπος.

* Πάντως τῷ σώματι τοῦτο νόησον καὶ οὐ τῇ ψυχῇ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀθανατισθήσεται.

ρκη΄. Ὁ ὀφθαλμὸς τὰ φαινόμενα θεωρεῖ. Ὁ δὲ νοῦς τὰ ἀόρατα κατανοεῖ. Ὁ γὰρ θεοφιλὴς νοῦς, φῶς ἐστι τῆς ψυχῆς. Ὁ νοῦν ἔχων θεοφιλῆ, τὴν καρδίαν πεφώτισται καὶ ὁρᾷ τὸν Θεὸν τῷ νῷ ἑαυτοῦ.

ρκθ΄. Οὐδεὶς ἀγαθός, αἰσχρός· ὁ δὲ μὴ καλός, πάντως κακὸς καὶ φιλοσώματος. Πρώτη δὲ ἀρετή ἐστιν ἀνθρώπου, ἡ τῆς σαρκὸς καταφρόνησις. Τῶν γὰρ προσκαίρων καὶ φθαρτῶν καὶ ὑλικῶν ὁ χωρισμός, ὁ κατὰ προαίρεσιν καὶ οὐ κατ᾽ ἔνδειαν, τῶν αἰωνίων καὶ ἀφθάρτων ἀγαθῶν κληρονόμους ἡμᾶς ποιεῖ.

ρλ΄. Ὁ νοῦν ἔχων, οἶδεν ἑαυτὸν τί ἐστιν, ὅτι φθαρτός ἐστιν ἄνθρωπος. Ὁ δὲ εἰδὼς ἑαυτόν, πάντα οἶδεν, ὅτι ποιήματα Θεοῦ ἐστι καὶ διὰ σω-

τηρίαν ἀνθρώπου ἐγένετο. Πάντα γὰρ νοῆσαι καὶ πιστεῦσαι ὀρθῶς, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐστί. Γινώσκει δὲ ἀσφαλῶς ὁ τοιοῦτος ἀνήρ, ὅτι οἱ τῶν βιοτικῶν καταφρονοῦντες, κόπον μὲν ἐλάχιστον ἔχουσι, τρυφὴν δὲ καὶ ἀνάπαυσιν αἰωνίαν κομίζονται παρὰ τοῦ Θεοῦ μετὰ θάνατον.

ρλα'. Ὥσπερ τὸ σῶμα χωρὶς ψυχῆς νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ νοητικοῦ, ἀργή ἐστι καὶ τὸν Θεὸν κληρονομῆσαι οὐ δύναται.

ρλβ'. Μόνου ἀνθρώπου ὁ Θεὸς ἀκούει. Μόνῳ ἀνθρώπῳ ὁ Θεὸς φαίνεται. Φιλάνθρωπος ὁ Θεός, ὅπου ἐὰν ᾖ, καὶ Θεός. Μόνος ἄνθρωπος ἄξιος Θεοῦ προσκυνητής. Διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς μεταμορφοῦται.

ρλγ'. Ὁ Θεὸς ἀνθρώπῳ πάντα ἐποίησε τὸν οὐρανόν, καὶ κοσμοῦσιν ἀστέρες. Διὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν γῆν. Ἄνθρωποι γεωργοῦσι δι' ἑαυτούς. Οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τοσαύτης μὴ αἰσθανόμενοι, ἀνόητοι τὴν ψυχήν.

ρλδ'. Τὸ καλὸν ἀφανές ἐστιν, ὡς τὰ ἐν οὐρανῷ. Τὸ κακὸν φανερὸν ἐστι, ὡς τὰ ἐν τῇ γῇ. Καλόν ἐστι, τὸ σύγκρισιν μὴ ἔχον. Ὁ δὲ νοῦν ἔχων ἄνθρωπος, τὸ κάλλιον ἐπιλέγεται. Μόνῳ γὰρ ἀνθρώπῳ ὁ Θεὸς καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ νοητά ἐστιν.

ρλε'. Ὁ νοῦς ἐν τῇ ψυχῇ φαίνεται καὶ ἡ φύσις ἐν τῷ σώματι. Καὶ ὁ νοῦς μὲν τῆς ψυχῆς ἀποθέωσίς ἐστιν, ἡ δὲ φύσις τοῦ σώματος, διάχυσις ὑπάρχει. Καὶ ἐν παντὶ μὲν σώματι φύσις ἐστίν, οὐκ ἐν πάσῃ δὲ ψυχῇ νοῦς* ὑπάρχει· διόπερ οὐδὲ πᾶσα σῴζεται ψυχή.

* Δηλαδὴ φρόνησις

ρλς'. Ψυχή, ἐν τῷ κόσμῳ ὡς γεννητή. Νοῦς δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον, ὡς ἀγέννητος. Ἡ δὲ νοοῦσα τὸν κόσμον καὶ θέλουσα σωθῆναι ψυχή, ἐφ' ἑκάστης ὥρας ἔχει νόμον ἀπαράβατον καὶ καθ' ἑαυτὴν λογιζομένη, ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν καὶ ἡ ἐξέτασις, καὶ οὐ συγχωρεῖ ἀναλαβέσθαι τὸν κριτήν, καὶ ὅτι ἀπόλλυται ψυχὴ καὶ σῴζεται διὰ μικρὰν καὶ αἰσχρὰν ἡδονήν.

ρλζ'. Ἐν τῇ γῇ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γέννα καὶ θάνατος. Ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ πρόνοια καὶ ἀνάγκη. Πάντα δὲ διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ γέγονεν. Ἀνενδεὴς πάντων ἀγαθῶν ὑπάρχων ὁ Θεός, δι' ἀνθρώπους οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ στοιχεῖα ἐδημιούργησε, διὰ τούτων πᾶσαν ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν αὐτοῖς φιλοτιμούμενος.

ρλη'. Τὰ θνητὰ τοῖς ἀθανάτοις ὑπόκεινται. Τὰ δὲ ἀθάνατα* τοῖς θνητοῖς ὑπηρετεῖ, τουτέστι, τὰ στοιχεῖα τῷ ἀνθρώπῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἔμφυτον ἀγαθότητα τοῦ κτίσαντος Θεοῦ.

* Τὸ δὲ ἀθάνατον ἐνταῦθα, ὡς πολυχρόνιον καὶ ἐπὶ πολὺ διαμένον, ἐκλαμβάνεται.

ρλθ'. Ὁ πένης γενόμενος καὶ βλάψαι μὴ δυνάμενος, εἰς τοὺς εὐσεβεῖς (τῇ πράξει) οὐ λογίζεται. Ἀλλ' ὁ δυνάμενος βλάψαι καὶ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει εἰς τὸ κακὸν μὴ χρώμενος, ἀλλὰ τῶν ταπεινοτέρων φειδόμενος, διὰ τὴν περὶ Θεὸν εὐσέβειαν, ἐκεῖνος ἀμοιβῶν ἀγαθῶν ἐντὸς γίνεται καὶ μετὰ θάνατον.

ρμ'. Διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, πλεῖσταί εἰσι τῶν ἀνθρώπων πρὸς σωτηρίαν ὁδοί, αἱ τὰς ψυχὰς ἐπιστρέφουσαι καὶ ἀνάγουσαι αὐτὰς εἰς τοὺς οὐρανούς. Κομίζονται γὰρ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί,

ἀντὶ μὲν τῆς ἀρετῆς, ἀντιμισθίας· ἀντὶ δὲ τῶν πλημμελημάτων, τὰς τιμωρίας.

ρμα'. Ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἀμφοτέροις ἐστί. Πίστει δὲ πάντα τὰ ἀόρατα καὶ νοούμενα γινώσκει ὁ ἄνθρωπος. Πίστις δὲ ἐστιν ἡ ἐθελούσιος τῆς ψυχῆς συγκατάθεσις.

ρμβ'. Ὥσπερ οἱ διά τινας χρείας ἢ περιστάσεις τοῖς μεγίστοις τῶν ποταμῶν ἐγκολυμβᾶν ἀναγκαζόμενοι, ἐὰν νήφωσι, διασῴζονται· κἂν γὰρ βίαια τυγχάνῃ τὰ ῥεύματα, μικρὸν καὶ πωθέντες*, εἴτινος δήποτε τῶν παρὰ ταῖς ὄχθαις πεφυκότων δρασσόμενοι, διασῴζονται. Ὅσοι δὲ μεθύοντες εὑρεθῶσιν, εἰ καὶ μυριάκις εἰς τὸ ἄκρον τὸ κολυμβᾶν ἐμελέτησαν, ἀλλὰ τῷ οἴνῳ νικώμενοι, τοῦ ῥεύματος ὑποβρύχιοι γίνονται καὶ ἔξω τῶν ζώντων εὑρίσκονται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ εἰς τὰ σύρματα καὶ τὸν περισπασμὸν τῶν ῥευμάτων τοῦ βίου ἐμπίπτουσα, ἐὰν μὴ ἐκ τῆς κακίας τῆς ὕλης ἀνανήψασα, γνωρίσῃ ἑαυτήν, ὅτι θεία ὑπάρχουσα καὶ ἀθάνατος, τῇ ὀλιγοχρονίᾳ καὶ πολυπαθείᾳ καὶ θνητῇ ὕλῃ τοῦ σώματος εἰς δοκιμὴν συνεδέθη, καθέλκεσθαι ὑπὸ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν εἰς ἀπώλειαν· καὶ καταφρονοῦσα ἑαυτῆς καὶ ἀγνωσίᾳ μεθύουσα καὶ μὴ ἀντιλαμβανομένη ἑαυτῆς, ἀπόλλυται καὶ ἔξω τῶν σῳζομένων εὑρίσκεται· ποταμοῦ γὰρ δίκην, συνυποσύρει πολλάκις ἡμᾶς τὸ σῶμα πρὸς ἀπρεπεῖς ἡδονάς.

* Ἴσως κεπφωθέντες.

ρμγ'. Ἡ λογικὴ ψυχή, ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἀμετακίνητος ἑστῶσα, ὥσπερ ἵππον ἡνιοχεῖ τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τὰ ἀλόγιστα αὐτῆς πάθη καὶ νικῶσα καὶ ἄγχουσα καὶ περιγενομένη αὐτῶν, στεφανοῦται· καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀξιοῦται διαίτης· ἔπαθλον τοῦτο νίκης καὶ τῶν κόπων λαμβάνουσα παρὰ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν Θεοῦ.

ρμδ'. Ἡ κατὰ ἀλήθειαν λογικὴ ψυχή, ὁρῶσα τὰς τῶν πονηρῶν εὐτυχίας καὶ τὴν τῶν ἀναξίων εὐημερίαν, οὐ θορυβεῖται, φανταζομένη αὐτῶν τὴν ἐν τούτῳ τῷ βίῳ ἀπόλαυσιν, ὥσπερ οἱ ἀλόγιστοι τῶν ἀνθρώπων. Ἐπίσταται γὰρ σαφῶς καὶ τῆς τύχης τὸ ἄστατον καὶ τοῦ βίου τὸ ἄδηλον καὶ τῆς ζωῆς τὸ ὀλιγοχρόνιον καὶ τῆς δίκης τὸ ἀδωροδόκητον· καὶ πιστεύει ἑαυτὴν ἡ τοιαύτη ψυχὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν μὴ ἀμελουμένην.

ρμε'. Ἡ ζωὴ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐν πλούτῳ πολλῷ καὶ δυναστείᾳ τοῦ βίου τούτου ἀπόλαυσις, θάνατος γίνεται τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ κόπος καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἔνδεια ἡ μετ' εὐχαριστίας καὶ ὁ θάνατος τοῦ σώματος, ζωή ἐστι καὶ τρυφὴ αἰωνία τῆς ψυχῆς.

ρμς'. Ἡ λογικὴ ψυχὴ τῆς ὑλικῆς κτίσεως καὶ τῆς ὀλιγοχρονίου ζωῆς καταφρονοῦσα, ἐπιλέγεται τὴν οὐράνιον τρυφήν καὶ τὴν αἰωνίαν ζωὴν, διὰ τῆς χρηστῆς πολιτείας παρὰ Θεοῦ ταύτην λαμβάνουσα.

ρμζ'. Οἱ τὴν ἐσθῆτα βεβορβορωμένοι, μολύνουσι τὸν χιτῶνα τῶν προστριβόντων αὐτοῖς. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ κακοὶ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν πολιτείαν οὐκ ὀρθοί, τοῖς ἁπλουστέροις συνδιατρίβοντες καὶ προσλεγόμενοι τὰ μὴ δέοντα, βορβόρου δίκην διὰ τῆς ἀκοῆς μολύνουσι τὴν ψυχήν.

ρμη'. Ἀρχὴ ἁμαρτίας, ἡ ἐπιθυμία ἐστί, δι' ἧς ἀπόλλυται ἡ λογικὴ ψυχή. Ἀρχὴ δὲ σωτηρίας καὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἡ ἀγάπη γίνεται τῇ ψυχῇ.

ρμθ'. Ὥσπερ ὁ χαλκὸς ῥαθυμούμενος καὶ τῆς δεούσης ἐπιμελείας μὴ ἀξιούμενος, ἐκ τῆς χρονίας δέσεως καὶ ἀργίας ὑπὸ τοῦ ἐπιγενομένου ἰοῦ διασήπεται καὶ ἄχρηστος καὶ ἀκαλλὴς ἀπεργάζεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀργοῦσα καὶ μὴ φροντίζουσα περὶ χρηστῆς πολιτείας καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς, χωρίζουσα ἑαυτὴν διὰ πονηρῶν πράξεων τῆς σκέπης τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τῆς κακίας τῆς ἐπιγενομένης ὑπὸ τῆς ῥαθυμίας, τῇ ὕλῃ τοῦ σώματος, ὡς χαλκὸς ὑπὸ τοῦ ἰοῦ ἀναλίσκεται καὶ ἀκαλλὴς καὶ ἄχρηστος πρὸς σωτηρίαν εὑρίσκεται.

ρν'. Ὁ Θεὸς ἀγαθὸς καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀμετάβλητός ἐστιν. Εἰ δέ τις τὸν μὲν Θεὸν μὴ μεταβάλλεσθαι, εὔλογόν τε ἡγεῖται καὶ ἀληθές· ἀπορεῖ δέ, πῶς ἀγαθοῖς μὲν χαίρει, κακοὺς δὲ ἀποστρέφεται· καὶ ἁμαρτάνουσι μὲν ὀργίζεται· θεραπευόμενος δέ, ἵλεως γίνεται; ῥητέον, ὡς οὔτε χαίρει ὁ Θεὸς οὔτε ὀργίζεται· τὸ γὰρ χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι, πάθος· οὔτε δώροις θεραπεύεται· ἡδονῇ γὰρ ἂν ἡττηθείη· οὐ θέμις ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὖ ἢ κακῶς ἔχειν τὸ θεῖον. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἀγαθός ἐστι καὶ ὠφελεῖ μόνον, βλάπτει δὲ οὐδέποτε, κατὰ ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἔχων· ἡμεῖς δὲ ἀγαθοὶ μένοντες δι' ὁμοιότητα, Θεῷ συναπτόμεθα· κακοὶ δὲ γενόμενοι δι' ἀνομοιότητα, χωριζόμεθα τοῦ Θεοῦ. Καὶ * τὴν ἀρετὴν ζῶντες ἐχόμεθα τοῦ Θεοῦ· κακοὶ δὲ γενόμενοι, ἐχθρὸν ἡμῖν ποιοῦμεν ἐκεῖνον, οὐκ εἰκῇ ὀργιζόμενον· ἀλλὰ τῶν ἁμαρτημάτων, Θεὸν μὲν ἐν ἡμῖν οὐκ ἐώντων ἐλλάμπειν, δαίμοσι δὲ κολαστικοῖς συναπτόντων. Εἰ δὲ εὐχαῖς καὶ εὐποιΐαις λύσιν ἁμαρτημάτων εὑρίσκομεν, οὐ τὸν Θεὸν θεραπεύομεν καὶ μεταβάλλομεν, ἀλλὰ διὰ τῶν δρωμένων καὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐπιστροφῆς, τὴν ἡμετέραν κακίαν ἰώμενοι, πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος ἀπολαύομεν· ὥστε ὅμοιον λέγειν, τὸν Θεὸν τοὺς κακοὺς ἀποστρέφεσθαι καὶ τὸν ἥλιον τοῖς ἐστερημένοις τῆς ὁράσεως κρύπτεσθαι.

* Ἴσως κατ' ἀρετήν.

ρνα'. Ἡ εὐσεβὴς ψυχὴ γινώσκει τὸν Θεὸν τῶν ὅλων. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν εὐσέβεια, εἰμὴ τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ γνῶσις Θεοῦ ἐν τῷ ἄφθονον εἶναι, σώφρονα, πρᾷον, χαριστικὸν κατὰ δύναμιν, κοινωνικόν, ἀφιλόνεικον καὶ ὅσα ἐστὶν ἀρέσκοντα τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ.

ρνβ'. Ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ φόβος αὐτοῦ, ἴασίς ἐστι τῶν τῆς ὕλης παθῶν. Ἀγνωσίας γὰρ Θεοῦ, τῇ ψυχῇ συνούσης, τὰ πάθη ἀνίατα διαμείναντα διασήπει τὴν ψυχήν· ὥσπερ ὑπὸ χρονίου ἕλκους διασηπομένης αὐτῆς ὑπὸ τῆς κακίας, ἧς ἀναίτιος ὁ Θεός, ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν καταπέμψας ἀνθρώποις.

ρνγ'. Τὸν ἄνθρωπον ἐπιστήμης καὶ γνώσεως ἐπλήρωσεν ὁ Θεός, τὰ πάθη καὶ τὴν αὐθαίρετον κακίαν ἐκκαθᾶραι σπουδάζων καὶ τὸ θνητὸν εἰς ἀθανασίαν διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα μεταθεῖναι βουλόμενος.

ρνδ'. Ὁ νοῦς ὁ ἐν τῇ καθαρᾷ καὶ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἐν ἀληθείᾳ ὁρᾷ τὸν Θεὸν τὸν ἀγέννητον καὶ ἀθεώρητον καὶ ἄλεκτον, τὸν μόνον καθαρὸν τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ.

ρνε'. Στέφανος ἀφθαρσίας καὶ ἀρετὴ καὶ σωτηρία ἀνθρώπου ἐστίν, εὐθύμως καὶ εὐχαρίστως φέρειν τὰς συμφοράς· κρατεῖν δὲ θυμοῦ, γλώσσης, γαστρός, ἡδονῶν, τοῦτο μεγίστη βοήθεια γίνεται ψυχῆς.

ρνς'. Ἡ διακρατοῦσα τὸν κόσμον, τοῦ Θεοῦ πρόνοιά ἐστι. Καὶ οὐκ ἔστι τόπος οὐδεὶς ἔρημος τῆς προνοίας. Πρόνοια δέ ἐστιν, αὐτοτελὴς λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ τυπωτικὸς τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐρχομένης ὕλης καὶ δημιουργὸς καὶ τεχνίτης τῶν γινομένων ἁπάντων. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὴν ὕλην διακοσμεῖσθαι χωρὶς τῆς διακρινούσης δυνάμεως τοῦ λόγου, ὅς ἐστιν εἰκὼν καὶ νοῦς καὶ σοφία καὶ πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

ρνζ'. Ἡ ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως ἐπιθυμία, ῥίζα ἐστὶ τῶν παθῶν τῶν συγγενῶν τοῦ σκότους. Καὶ ἡ ψυχὴ οὖσα ἐν τῇ ἐνθυμήσει τῆς ἐπιθυμίας, ἀγνοεῖ ἑαυτήν, ὅτι Θεοῦ ἐμφύσημά ἐστι καὶ οὕτω φέρεται ἐπὶ τὸ ἁμάρτημα, οὐ λογιζομένη τὰ μετὰ θάνατον κακὰ ἡ ἀνόητος.

ρνη'. Μεγίστη καὶ ἀνίατος νόσος ψυχῆς καὶ ἀπώλεια, ἡ ἀθεότης καὶ τὸ φιλόδοξον. Ἡ ἐπιθυμία γὰρ τοῦ κακοῦ, ὑστέρημά ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ. Ἀγαθὸν δὲ ἐστι, τὸ ἀφθόνως τὰ καλὰ πάντα ποιεῖν, ὅσα ἀρέσκει τῷ Θεῷ τῶν ὅλων.

ρνθ'. Ὁ ἄνθρωπος μόνος τοῦ Θεοῦ δεκτικός ἐστι. Τούτῳ γὰρ μόνῳ τῷ ζῴῳ ὁμιλεῖ ὁ Θεός, νυκτὸς μὲν δι' ὀνείρων, ἡμέρας δὲ διὰ τοῦ νοῦ. Καὶ διὰ πάντων τοῖς ἀξίοις αὐτοῦ ἀνθρώποις προλέγει καὶ προσημαίνει τὰ μέλλοντα ἀγαθά.

ρξ'. Οὐδὲν δύσκολόν ἐστι τῷ πιστεύοντι καὶ βουλομένῳ νοῆσαι τὸν Θεόν. Εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν καὶ θεωρῆσαι, βλέπε τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὴν πρόνοιαν ἁπάντων τῶν γεγονότων τε καὶ γινομένων τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Πάντα δὲ διὰ τὸν ἄνθρωπον.

ρξα'. Ἅγιος ὀνομάζεται, ὁ καθαρὸς ἀπὸ κακίας καὶ ἁμαρτημάτων. Ὅθεν καὶ μέγιστόν ἐστι ψυχῆς κατόρθωμα, καὶ ἀρέσκει Θεῷ, τὸ μὴ εἶναι κακίαν ἐν ἀνθρώπῳ.

ρξβ'. Ὄνομά ἐστι σημασία ἑνὸς τῶν πολλῶν. Ὅθεν ἀνόητόν ἐστι τὸ νομίζειν τὸν Θεόν, ἕνα ὄντα καὶ μόνον, ἄλλο ἔχειν ὄνομα. Τὸ γὰρ Θεὸς τοῦτο σημαίνει, τὸν ἄναρχον, τὸν τὰ πάντα ποιήσαντα διὰ τὸν ἄνθρωπον.

ρξγ'. Εἰ σύνοιδας σεαυτῷ πράξεις πονηράς, ἔκκοπτε ἐκ τῆς ψυχῆς σου τῇ τῶν καλῶν προσδοκίᾳ. Δίκαιος γὰρ ὁ Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.

ρξδ'. Γνωρίζει τὸν Θεὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ γνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ σπουδάζων διὰ παντὸς ἀχώριστος εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἀχώριστος δὲ τοῦ Θεοῦ γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀγαθὸς παρὰ πάντα καὶ πάσης κρατῶν ἡδονῆς· οὐ κατὰ ἔνδειαν τῆς τούτων χορηγίας, ἀλλὰ κατὰ βουλὴν καὶ ἐγκράτειαν οἰκείαν.

ρξε'. Εὐποίει τὸν ἀδικοῦντά σε καὶ φίλον ἕξεις τὸν Θεόν. Μηδενὶ διάβαλλε τὸν ἐχθρόν σου. Ἄσκησον ἀγάπην, σωφροσύνην, ὑπομονήν, ἐγκράτειαν καὶ τὰ ὅμοια. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ τῶν τοιούτων, ἀκολούθησις τῷ Θεῷ. Ἔργα δὲ ταῦτα οὐ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ νοητικῆς ἐστι ψυχῆς.

ρξς'. Διὰ τοὺς ἀσεβῶς τολμῶντας λέγειν ἔμψυχα τὰ φυτὰ καὶ λάχανα, ἔγραψα τὸ κεφάλαιον τοῖς ἁπλουστέροις πρὸς εἴδησιν. Τὰ φυτὰ ζωὴν μὲν ἔχει τὴν φυσικήν, ψυχὴν δὲ οὐκ ἔχει. Λογικὸν δὲ ζῷον ὁ ἄνθρωπος λέγεται· ὅτι νοῦν ἔχει καὶ ἐπιστήμης ἐστὶ δεκτικός. Τὰ μέντοι ἄλλα ζῷα τὰ ἐπίγειά τε καὶ ἀέρια, φωνὴ ἐν αὐτοῖς ἐστιν, ὅτι πνεῦμα ἔχει καὶ ψυχήν. Καὶ πάντα μὲν τὰ αὐξανόμενά ἐστι καὶ μειούμενα, ζῷα, ὅτι ζῇ καὶ αὐξάνεται, οὐ μέντοι καὶ ψυχὴν ἔχει. Τῶν δὲ ζώων διαφοραὶ τέσσαρές εἰσι. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀθάνατά ἐστι καὶ ἔμψυχα, ὡς οἱ Ἄγγελοι. Τὰ δὲ νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ πνεῦμα ἔχει, ὡς οἱ ἄνθρωποι. Τὰ δὲ πνεῦμα ἔχει καὶ ψυχήν ὡς τὰ ζῷα. Τὰ δὲ μόνον ζωὴν ἔχει, ὡς τὰ φυτά. Καὶ ζωὴ μὲν ἐπὶ τῶν φυτῶν, χωρὶς ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ νοῦ καὶ ἀθανασίας συνίσταται. Τὰ ἄλλα δὲ πάντα, χωρὶς ζωῆς οὐ δύνανται εἶναι. Πᾶσα δὲ ψυχή, ἀνθρωπίνη δηλονότι, ἀεικίνητός ἐστιν ἀπὸ τόπου εἰς ἕτερον τόπον.

ρξζ'. Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίας ἀναλάβῃς, φύλασσε σαυτόν, μὴ εὐθέως συναρπασθῇς ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ μικρὸν ὑπερτιθέμενος, μνήσθητι τοῦ θανάτου καὶ ἐνθυμήθητι πῶς ἄμεινόν ἐστι τὸ συνειδέναι σεαυτῷ, ταύτην τὴν πλάνην τῆς ἡδονῆς νενικηκότι.

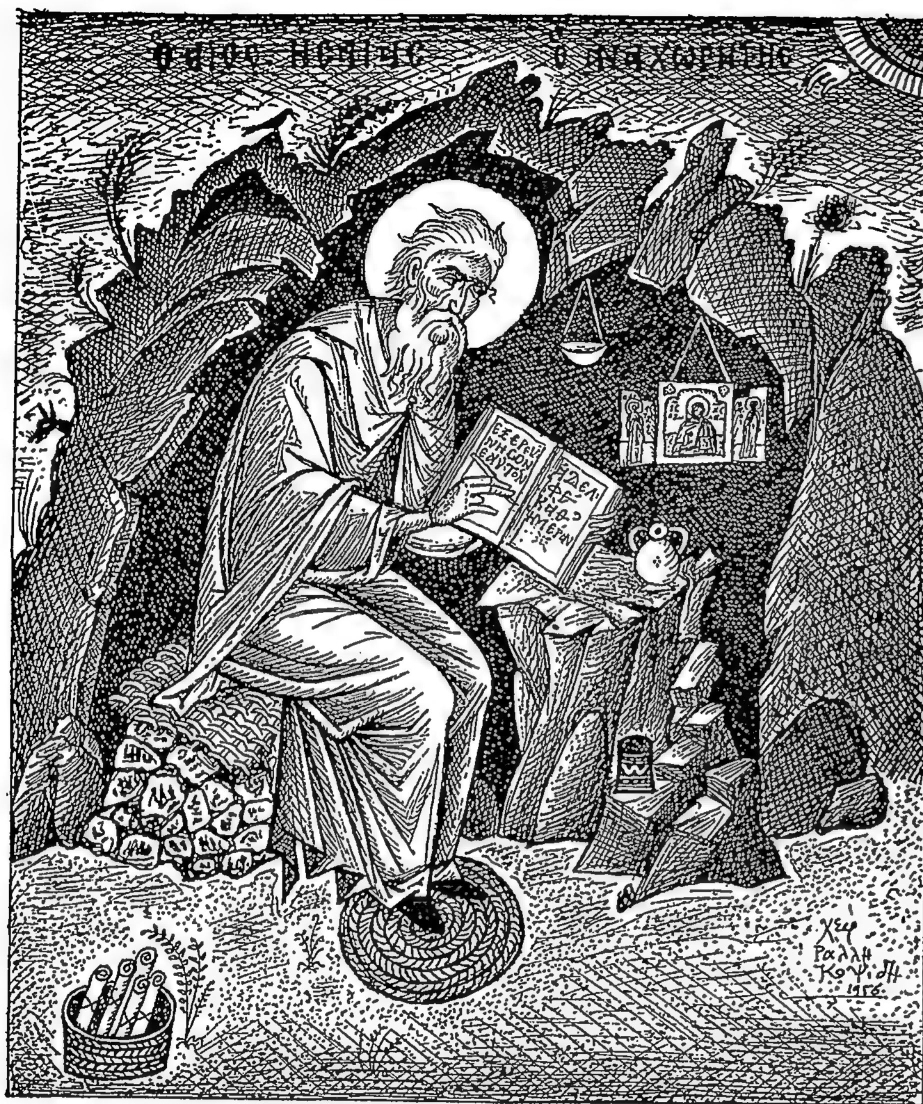
ρξη'. Ὥσπερ ἐν τῇ γεννήσει τὸ πάθος ἐστί· τὸ γὰρ γινόμενον ἐν τῷ βίῳ καὶ φθείρεται· οὕτω καὶ ἐν τῷ πάθει ἡ κακία ὑπάρχει. Μὴ οὖν εἴπῃς, οὐκ ἠδύνατο ὁ Θεὸς τὴν κακίαν ἐκκόψαι. Οἱ γὰρ τοῦτο λέγοντες, ἀναισθητοῦντες καὶ μωραίνοντες λέγουσιν. Οὐκ ἐχρῆν μὲν οὖν τὸν Θεὸν ἐκκόψαι τὴν ὕλην. Τῆς γὰρ ὕλης ἐστὶ ταῦτα τὰ πάθη. Ὁ δὲ Θεὸς κατὰ τὸ συμφέρον ἐξέκοψε τὴν κακίαν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, νοῦν καὶ ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν καὶ διάκρισιν τοῦ καλοῦ δωρησάμενος αὐτοῖς· ἵνα, γινώσκοντες τὴν κακίαν, ὅτι βλαπτόμεθα ἐξ αὐτῆς, φεύγωμεν ἀπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ ἀνόητος ἄνθρωπος ἐπακολουθεῖ τῇ κακίᾳ καὶ σεμνύνεται ἐπ' αὐτῇ καὶ ὥσπερ δικτύῳ περιτυχὼν μάχεται ὑπ' αὐτῆς ἔνδον εἱλούμενος· καὶ μηδέποτε ἀνανεῦσαι δυνάμενος καὶ ἰδεῖν καὶ γνωρίσαι τὸν Θεόν, τὸν τὰ πάντα εἰς σωτηρίαν καὶ ἀποθέωσιν ἀνθρώπου ποιήσαντα.

ρξθ'. Τὰ θνητὰ ἑαυτοῖς φθονεῖ ἐκ τοῦ προεπίστασθαι τόνδε τὸν θάνατον. Καὶ τὸ μὲν ἀθάνατον, ἐκ τοῦ ἀγαθὸν εἶναι προσγίνεται τῇ ὁσίᾳ ψυχῇ· τὸ δὲ θνητόν, ἐκ τοῦ κακὸν εἶναι συμβαίνει τῇ ἀνοήτω καὶ ἀθλίᾳ ψυχῇ.

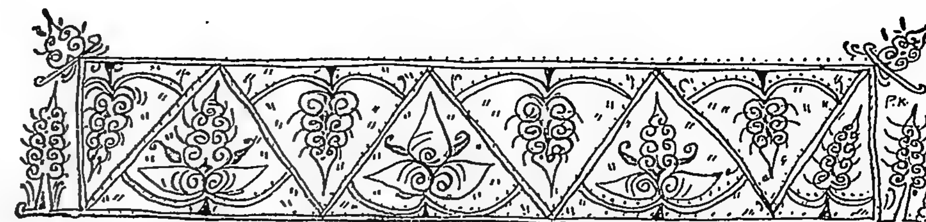
ρο'. Ὅταν εὐχαρίστως ἐπὶ τὴν οἰκείαν κοίτην τραπῇς, τὰς εὐεργεσίας καὶ τὴν τοσαύτην πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἑαυτὸν ἐνθυμούμενος, πληρωθεὶς ἀγαθῆς ἐννοίας, πλέον εὐφραίνῃ καὶ γίνεταί σου ὁ τοῦ σώματος

ὕπνος, τῆς ψυχῆς νῆψις, καὶ ἡ σύμμυσις τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἀληθὴς Θεοῦ ὅρασις, καὶ ἡ σιωπή σου, ἐγκύμων τοῦ ἀγαθοῦ γινομένη, δίδωσιν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἰσχύος, ἀνατεταμένην αἰσθητικὴν δόξαν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ.
Κακίας γὰρ ἀπούσης ἀνθρώπου, ἡ εὐχαριστία καὶ μόνη,
ὑπὲρ πᾶσαν πολυτελῆ θυσίαν, ἀρέσκει
τῷ Θεῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

Ἐξερεύνησον ἑαυτόν, ἀδελφέ, καθ' ἡμέραν, κατανοῶν τὴν καρδίαν σου, τί ἐστιν ἐν αὐτῇ τῶν παθῶν. ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπόρριψον ἀπὸ τῆς καρδίας σου, ἵνα μὴ ἀπόφασις πονηρὰ ἔλθῃ ἐπὶ σέ.

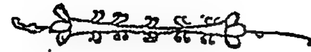

Σύντομος βιογραφία Ἡσαΐου τοῦ Ἀναχωρητοῦ

ΟΣΙΟΣ Πατὴρ ἡμῶν Ἡσαΐας ὁ Ἀναχωρητής, ἔζη ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ τριακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ, σύγχρονος γεγονὼς τῷ Ἀββᾷ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ. Νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας ταῖς θείαις ἐμμελετήσας γραφαῖς καὶ δαψιλῆ τὰ νάματα τῆς πνευματικῆς σοφίας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου ἀντλήσας, πολλῶν καὶ καλλίστων λόγων ἐγένετο ποιητής, διαφόρους ψυχωφελεῖς ὑποθέσεις περιεχόντων, ὡς ὅλην βίβλον ἐκ τούτων συναπαρτίζεσθαι. Ὧν καὶ τὸ λογίδιον τουτὶ ἀποτεμαχίσαντες, τοῖς τηρῆσαι ποθοῦσι τὸν οἰκεῖον νοῦν, παρεθήκαμεν. Διδάσκει γὰρ ὡς ἐν συντόμῳ, ὅπως τε χρὴ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν ἀποκρούειν καὶ ἀκατάγνωστον τὴν συνείδησιν ἔχειν, κρυπτῶς τε μελετᾶν καὶ ἐν ἀταραξίᾳ πάσῃ ἐπιστημόνως διαφυλάττειν τὸ τῆς ψυχῆς τριμερές.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΗΣΑΪΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΖ΄

Τοῦ νοός ἐστιν ἡ ὀργὴ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς πάθεσιν. Καὶ χωρὶς ὀργῆς, οὐδὲ ἁγνεία γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἐὰν μὴ ὀργισθῇ εἰς πάντα τὰ σπειρόμενα τῷ ἀνθρώπῳ εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ὅτε εὗρεν αὐτὸν ὁ Ἰακώβ[1], ὠνείδισε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· ἄτιμοι, καὶ πεφαυλισμένοι, ἐνδεεῖς παντὸς ἀγαθοῦ, οὓς οὐχ ἡγησάμην ἀξίους εἶναι κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων[2]. Ὁ θέλων δὲ ἐλθεῖν εἰς τὴν κατὰ φύσιν ὀργήν, ἐκκόπτει πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἕως οὗ στήσει ἑαυτὸν ἐν τῷ κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ.

β΄. Ἐὰν ἦς ἀνθιστάμενος τῇ ἔχθρᾳ καὶ ἴδῃς αὐτὴν ἀσθενήσασαν ἀπὸ σοῦ φεύγειν εἰς τὰ ὀπίσω, μὴ χαρῇ σου ἡ καρδία· ὅτι ἡ κακία τῶν πνευμάτων, ὀπίσω αὐτῶν ἐστιν. Ἑτοιμάζουσι γὰρ πόλεμον χείρονα τοῦ πρώτου καὶ ἐῶσιν αὐτὸν ὀπίσω τῆς πόλεως καὶ ἐντέλλονται αὐτῷ μὴ κινηθῆναι. Καὶ ἐὰν ἀντιστῇς ἀντιβαίνων αὐτοῖς, φεύγουσιν ἀπὸ προσώπου σου ἐν ἀσθενείᾳ. Καὶ ἐὰν ὑψωθῇ ἡ καρδία σου, ὅτι ἐδίωξας αὐτοὺς καὶ καταλείψῃς τὴν πόλιν, οἱ μὲν ἐγείρονται ἐκ τῶν ὀπίσω, οἱ δὲ ἵστανται ἔμπροσθεν καὶ ἐῶσι τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν, μὴ ἔχουσαν ἔτι καταφυγήν. Πόλις ἐστὶν ἡ προσευχή. Ἔνστασις δὲ ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀντιλογία. Βάσις δὲ ὁ θυμός.

γ΄. Στῶμεν οὖν ἀγαπητοὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ, φυλάττοντες καὶ τηροῦντες τὸ πρακτικὸν τῶν ἀρετῶν· μὴ διδόντες πρόσκομμα τῇ συνειδήσει ἡμῶν, ἀλλὰ προσέχοντες ἑαυτοῖς ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἕως οὗ καὶ αὐτὴ ἐλευθερώσει ἑαυτὴν μεθ᾽ ἡμῶν, ὅπως γένηται μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῆς ἕνωσις· καὶ λοιπὸν αὐτὴ γένηται ἡμῶν φύλαξ, δεικνύουσα ἡμῖν ἕκαστον, εἰς ὃ ἐκκόπτομεν. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπακούσωμεν αὐτῆς, ἀποστήσεται ἀφ᾽ ἡμῶν καὶ καταλείπει ἡμᾶς καὶ πίπτομεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ οὐκ ἐῶσιν ἡμᾶς οὐκ ἔτι. Καθὼς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Δεσπότης ἡμῶν λέγων· γνῶθι τὸν ἀντίδικόν σου, ἕως εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ᾽ αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς[3]. Λέγουσι τὴν συνείδησιν ἀντίδικον εἶναι, ὅτι ἀνθίσταται τῷ ἀνθρώπῳ θέλοντι ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ τῆς σαρκός. Καὶ ἐὰν μὴ ἀκούσῃ αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος, παραδίδωσιν αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ.

1. Γραπτέον Ἰ ώ β. 2. Ἰὼβ λ΄, 1,4. 3. Ματθ. ε΄, 25.

δ΄. Ἐὰν ἴδῃ ὁ Θεός, ὅτι ὑπετάγη αὐτῷ ὁ νοῦς ὅλῃ δυνάμει καὶ οὐκ ἔχει ἄλλην βοήθειαν, εἰμὴ αὐτὸν μόνον, ἐνδυναμοῖ αὐτόν, λέγων· μὴ φοβοῦ παῖς μου Ἰακώβ, ὀλιγοστὸς Ἰσραήλ.[1] Καὶ πάλιν· μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐλυτρωσάμην σε· ἐκάλεσά σε τὸ ὄνομά μου· ἐμὸς εἶ σύ· καὶ ἐὰν διαβαίνῃς δι᾽ ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι· καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλείσουσί σε. Καὶ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρός, οὐ κατακαυθῇς καὶ φλὸξ οὐ κατακαύσῃ σε· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός σου ὁ ἅγιος Ἰσραήλ, ὁ σῴζων σε.[2]

ε΄. Ἐὰν οὖν ἀκούσῃ ὁ νοῦς τὴν παρρησίαν ταύτην, κατατολμᾷ τῆς ἔχθρας λέγων· τίς ἐστιν ὁ πολεμῶν με; ἀντιστήτω μοι. Καὶ τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἐγγισάτω μοι. Ἰδοὺ Κύριος βοηθός μου, τίς κακώσει μοι; Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε ὑπὸ σητός[3].

ς΄. Ἐὰν ἡ καρδία σου φύσει τὴν ἁμαρτίαν ἐμίσησεν, ἐνίκησε καὶ ἀπέστησεν αὐτὴν ἐκ τῶν τικτόντων τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ἔθου τὴν κόλασιν ἐνώπιόν σου· καὶ γίνωσκε ὅτι ὁ βοηθός σου συμπαραμένει σοι. Καὶ σὺ ἐν μηδενὶ λυπῶν αὐτόν, ἀλλὰ κλαίων ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ λέγων· σόν ἐστι τὸ ἔλεος, τοῦ λυτρώσασθαί με Κύριε. Ἀδυνάτως γὰρ ἔχω ἐγὼ τὰς χεῖρας ἐκφυγεῖν τῶν ἐχθρῶν δίχα τῆς σῆς βοηθείας. Προσέχων καὶ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ αὐτός σε διαφυλάττει ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

ζ΄. Ὀφείλει ὁ μοναχὸς ἀποκλεῖσαι αὐτοῦ πάσας τὰς πύλας τῆς ψυχῆς, ἤγουν τὰς αἰσθήσεις, τοῦ μὴ πτωματισθῆναι δι᾽ αὐτῶν. Καὶ ἐὰν ἴδῃ ὁ νοῦς ἑαυτόν, μὴ κατακυριευόμενον ὑπό τινος, ἑτοιμάζεται εἰς ἀθανασίαν, ἐπισυνάγων τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ποιῶν αὐτὰς ἓν σῶμα.

η΄. Ἐὰν ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς ἀπὸ πάσης ἐλπίδος τοῦ κόσμου τῶν δρωμένων, τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον ὅτι ἀπέθανεν ἐν σοὶ ἡ ἁμαρτία.

θ΄. Ἐὰν ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς, ἡ μεσότης, ἣν ἔχει μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπέρχεται.

ι΄. Ἐὰν ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ σαββατίσῃ, ἔστιν ἐν ἑτέρῳ αἰῶνι καινῷ, καινὰ λογιζόμενος καὶ ἄφθαρτα. Λοιπὸν ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί[4].

ια΄. Στέλλουσιν οἱ δαίμονες ἑαυτοὺς ἐν πανουργίᾳ πρὸς καιρόν, ἴσως ὁ ἄνθρωπος ἀπολύσῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, νομίζων ὅτι ἀνεπαύθη· καὶ ἄφνω εἰσπηδῶσιν ἐπὶ τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν καὶ ἁρπάζουσιν αὐτὴν ὡς στρουθίον· καὶ ἐὰν ἐπικρατέστεροι αὐτῆς γένωνται, ταπεινοῦσιν αὐτὴν ἀνελεημόνως ἐν παντὶ ἁμαρτήματι, χαλεπώτερον παρὰ τὰς ἀρχάς, ὑπὲρ ὧν ηὔχετο συγχωρηθῆναι. Σταθῶμεν οὖν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ φυλάξωμεν τῇ καρδίᾳ, ἐπιτελοῦντες τὸ πρακτικὸν ἡμῶν· φυλάττοντες τὰς ἀρετάς, αἵτινες κωλύουσι τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν.

ιβ΄. Ὁ διδάσκαλος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἰδὼς τὴν μεγάλην αὐτῶν ἀνελεημοσύνην καὶ οἰκτειρήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐνετείλατο

1. Ἡσ. μα΄, 13. 2. Ἡσ. μγ΄, 1-3. 3. Ἡσ. ν΄, 8. 4. Παράβ. Λουκ. ιζ΄, 37.

ἐν στρυφνότητι καρδίας λέγων· γίνεσθε ἕτοιμοι ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι οὐκ οἴδατε ἐν ποίᾳ ὥρᾳ ὁ λῃστὴς ἔρχεται, μήποτε ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ ἡμᾶς κοιμωμένους[1]. Καὶ πάλιν· βλέπετε, μὴ βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιοτικαῖς καὶ ἐπελεύσεται ἡμῶν[2] ἄφνω ἡ ὥρα[3]. στῆθι οὖν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, προσέχων τὰς αἰσθήσεις σου· καὶ ἐὰν εἰρηνεύσῃ μετὰ σοῦ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ, καταλαμβάνεις τοὺς λῃστὰς ὑποσυλοῦντας αὐτήν· ὁ γὰρ ἀκριβαζόμενος ἐν τοῖς λογισμοῖς, ἐπιγινώσκει τοὺς μέλλοντας εἰσελθεῖν καὶ μιᾶναι αὐτόν. Ταράσσουσι γὰρ τὸν νοῦν, ὅπως γένηται μετέωρος καὶ ἀργός. Οἱ δὲ ἐπιγνόντες τὴν κακίαν αὐτῶν, ἀτάραχοι μένουσι, δεόμενοι τοῦ Κυρίου.

ιγ'. Ἐὰν μὴ μισήσῃ ὁ ἄνθρωπος πᾶσαν ἐργασίαν τοῦ κόσμου τούτου, οὐ δύναται λατρεῦσαι Θεῷ. Ἡ λατρεία οὖν τοῦ Θεοῦ ποία ἐστίν; εἰμη τό, μηδὲν ἔχειν ἡμᾶς ἀλλότριον ἐν τῷ νῷ, ἐν τῷ εὔχεσθαι αὐτῷ· μηδὲ ἡδονήν, ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτῷ· μηδὲ κακίαν, ἐν τῷ ᾄδειν αὐτῷ· μηδὲ μῖσος, ἐν τῷ προκρίνειν αὐτῷ· μηδὲ ζῆλον πονηρὸν κωλύοντα ἡμᾶς, ἐν τῷ ἀδολεσχεῖν αὐτῷ καὶ μνημονεύειν ἡμᾶς αὐτοῦ. Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ σκοτεινά, τεῖχός εἰσι περιέχοντα τὴν ταλαίπωρον ψυχὴν καὶ οὐ δύναται ἁγνῶς λατρεῦσαι τῷ Θεῷ, ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ ταῦτα. Κωλύουσι γὰρ αὐτὴν ἐν τῷ ἀέρι καὶ οὐκ ἐῶσιν αὐτὴν ἀπαντῆσαι τῷ Θεῷ καὶ ἐν κρυπτῷ εὐλογῆσαι αὐτὸν καὶ προσδέξασθαι[4] αὐτῷ ἐν ἡδύτητι καρδίας, ὅπως φωτισθῇ ἐξ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ νοῦς σκοτίζεται πάντοτε καὶ οὐ δύναται προκόψαι κατὰ Θεόν, ὅτι οὐ φροντίζει ταῦτα ἐν γνώσει κόψαι.

ιδ'. Ὅταν σώσῃ ὁ νοῦς τὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς καὶ διαπεράσῃ αὐτὰς ἐν τῇ ἀπαθείᾳ καὶ ἀπομερίσῃ ἐκ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς τὴν ψυχήν· τότε ἐὰν ἴδῃ ὁ Θεὸς τὸ ἀναίσχυντον τῶν παθῶν, ὅτι ὁρμᾷ ἐπὶ τὴν ψυχὴν κατασχεῖν τὰς αἰσθήσεις ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ βοήσῃ ὁ νοῦς ἐν τῷ κρυπτῷ τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως, ἀποστέλλει τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ πάντα ὑφ' ἓν ἀπολύει.

ιε'. Παρακαλῶ σε, ἐν ὅσῳ εἶ ἐν τῷ σώματι, μὴ ἀπολύσῃς σου τὴν καρδίαν. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὁ γεωργός, οὐ δύναται πεποιθέναι ἐπί τινα αὐτοῦ καρπὸν ἀνερχόμενον ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἶδεν τί αὐτῷ ἀποβαίνει, πρὶν ἐγκλεισθῆναι τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ· οὕτως ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται ἀπολῦσαι τὴν καρδίαν, ὅσον ἔχει πνοὴν ἐν τῇ ῥινὶ αὐτοῦ. Καὶ ὥσπερ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε ποῖον πάθος ἀπαντήσει αὐτῷ ἕως τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς· οὕτως οὐ δυνατὸν ἄνθρωπον ἀπολῦσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐν ὅσῳ ἔχει ἀναπνοήν· ἀλλὰ χρὴ αὐτὸν πάντοτε ἀναβοᾶν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

ιϛ'. Ὁ μὴ εὑρίσκων βοήθειαν ἐν καιρῷ πολέμου, οὐδὲ τὴν εἰρήνην πιστεῦσαι δύναται.

1. Ματθ. κδ', 42, κ. ἑ. 2. Γραπτέον ὑμῶν. 3. Λουκ. κα', 34.
4. Ἡ ἔκδοσις τῆς Ἐνετίας (1782) ἔχει προσεύξασθαι.

ιζ'. Ὅταν οὖν τις χωρίσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ γνῷ ἀκριβῶς πάντα τὰ ἁμαρτήματα, ἃ ἐποίησεν εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ οὐ βλέπει τὰς ἁμαρτίας, ἐὰν μὴ χωρισθῇ ἀπ' αὐτῶν χωρισμῷ πικρίας· οἱ φθάσαντες τοῦτο τὸ μέτρον, αὐτοὶ εὗρον τὸν κλαυθμὸν καὶ τὴν δέησιν καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μνημονεύοντες τὰς πονηρὰς φιλίας τῶν παθῶν. Ἀγωνισώμεθα οὖν ἀδελφοὶ κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν, καὶ συνεργεῖ ἡμῖν ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· καὶ εἰ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν, ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν, κἂν ποιήσωμεν τὴν δύναμιν ἡμῶν φυλάξαι τὰ σώματα ἡμῶν ὡς ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀναμάρτητα, καὶ πιστεύωμεν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ λιμοῦ τὸν καταλαβόντα ἡμᾶς, ποιεῖ καὶ μεθ' ἡμῶν ἔλεος μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

ιη'. Ὁ δοὺς τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ ζητεῖν τὸν Θεὸν ἐν εὐσεβείᾳ, κατὰ ἀλήθειαν, οὐ δύναται ἔννοιαν ἔχειν ὅτι ἤρεσε τῷ Θεῷ. Ὅσον γὰρ ἐλέγχει αὐτὸν ἡ συνείδησις περί τινων τῶν τῆς παραφύσεως, ξένος ἐστὶ τῆς ἐλευθερίας. Ὅσον γὰρ ἐστιν ὁ ἐλέγχων, ἔστι καὶ ὁ κατηγορῶν· καὶ ἐν ὅσῳ ἐστὶ κατηγορία, οὐκ ἔστιν ἐλευθερία. Ἐὰν ἴδῃς λοιπὸν εὐχόμενος ἑαυτόν, μηδὲν τὸ σύνολον τῆς κακίας κατηγοροῦν σου, ἄρα οὕτως ἐλεύθερος εἶ καὶ εἰσῆλθες εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ κατάπαυσιν, κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἐὰν ἴδῃς ὅτι ὁ καλὸς καρπὸς ἐνεδυναμώθη καὶ οὐκ ἔτι πνίγουσιν αὐτὸν τὰ ζιζάνια τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπέστησαν πεισθέντες ἐν πανουργίᾳ οἱ πολέμιοι, οὐκ ἔτι πολεμεῖν μετὰ τῶν αἰσθήσεών σου· καὶ ἐὰν ἡ νεφέλη ἐσκίασεν ἐπὶ τὴν σκηνήν· καὶ ὁ ἥλιος οὐ συνέκαυσέ σε ἐν ἡμέρᾳ, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα· ἐὰν εὑρέθῃ ἐν σοὶ πᾶσα ἡ ἑτοιμασία τῆς σκηνῆς, τοῦ στῆσαι καὶ φυλάξαι αὐτὴν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἄρα ἐγένετό σοι νίκη διὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τότε λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἐπισκιάσει ἐπὶ τὴν σκηνήν, ὅτι αὐτοῦ ἐστιν. Ἕως δὲ ἐστι πόλεμος, ὑπὸ φόβον ἐστὶ καὶ τρόμον ὁ ἄνθρωπος, ἢ νικῆσαι σήμερον, ἢ νικηθῆναι· ἢ νικᾶσθαι αὔριον, ἢ νικᾶν· ὁ ἀγὼν γὰρ προσφίγγει τὴν καρδίαν. Ἡ δὲ ἀπάθεια, ἀπολέμητός ἐστιν. Ἐδέξατο γὰρ τὸ βραβεῖον καὶ ἠμερίμνησε περὶ τοῦ μέρους τῶν τριῶν μεμερισμένων, ὅτι ἔφθασαν ἀλλήλοις εἰρηνεῦσαι διὰ Θεοῦ. Ἔστι δὲ τὰ τρία, ψυχή, σῶμα καὶ πνεῦμα. Ὅταν οὖν τὰ τρία ἓν γένωνται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἔτι δύνανται ἀποχωρισθῆναι. Μὴ οὖν λογίζου ἑαυτόν, ὅτι ἀπέθανες τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐν ὅσῳ βιάζῃ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν σου, εἴτε ἐν ἐγρηγόρσει, εἴτε ὕπνῳ· ὅσον γάρ ἐστιν ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἐν τῷ σταδίῳ οὐκ ἔχει τὸ θάρσος.

ιθ'. Ἐὰν ὁ νοῦς ἐνδυναμωθῇ καὶ ἑτοιμάσῃ ἑαυτὸν ἐξακολουθῆσαι τῇ ἀγάπῃ τῇ σβεννυούσῃ πάντα τὰ πάθη τοῦ σώματος καὶ οὐκ ἐώσῃ τι τῶν παρὰ φύσιν καταδυναστεῦσαι τῆς καρδίας ἐν τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀνθίσταται ὁ νοῦς τῇ παρὰ φύσει, ἕως οὗ χωρίσῃ αὐτὴν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν.

κ'. Ἐξερεύνησον ἑαυτόν, ἀδελφέ, καθ' ἡμέραν, κατανοῶν τὴν καρδίαν σου, τί ἐστιν ἐν αὐτῇ τῶν παθῶν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπόρριψον ἀπὸ τῆς καρδίας σου, ἵνα μὴ ἀπόφασις πονηρὰ ἔλθῃ ἐπὶ σέ.

κα'. Πρόσεχε οὖν τῇ καρδίᾳ σου, ἀδελφέ, καὶ γρηγόρει τοῖς ἐχθροῖς σου· καὶ γὰρ πανοῦργοί εἰσιν ἐν τῇ κακίᾳ αὐτῶν. Καὶ πείσθητι ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ· ὅτι ἀδύνατον ἀνθρώπῳ ποιῆσαι καλά, ποιοῦντι κακά. Διὰ τοῦτο ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, γρηγορεῖν, λέγων· ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὀλίγοι οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν[1].

κβ'. Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ, μήπως τι τῆς ἀπωλείας ἀποστήσῃ σε τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καὶ κάτεχε τὴν καρδίαν σου· καὶ μὴ ἀκηδιάσῃς, λέγων· ὅτι πῶς αὐτὴν φυλάξω, ἁμαρτωλὸς ὢν ἄνθρωπος; Ὅταν γὰρ καταλείψῃ ἄνθρωπος τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἡ μετάνοια αὐτοῦ ἀναγεννᾷ αὐτὸν καὶ ὅλον καινὸν ποιεῖ.

κγ' Πανταχοῦ ἡ θεία Γραφὴ παλαιά τε καὶ νέα περὶ τῆς φυλακῆς τῆς καρδίας διαλέγεται. Πρῶτον ὁ μελῳδὸς βοᾷ Δαβίδ· υἱοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκάρδιοι;[2] καὶ πάλιν· ἡ καρδία αὐτῶν ματαία[3]. Περὶ δὲ τῶν μάταια λογιζομένων· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐ μὴ σαλευθῶ[4]. Καὶ πάλιν· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, ἐπιλέλησται ὁ Θεός[5]· καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. Ὀφείλει γὰρ ὁ μοναχὸς νοεῖν τὸν σκοπὸν τῆς γραφῆς, πρὸς τίνα λαλεῖ καὶ πότε λαλεῖ· καὶ κατέχειν συνεχῶς τὸν τῆς ἀσκήσεως ἀγῶνα· καὶ προσέχειν τὰς προσβολὰς τοῦ ἀντιπάλου· καὶ ὡς κυβερνήτης, τὰ κύματα διαβιβάζειν, οἰακιζόμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, μὴ περιτρεπόμενος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ καὶ ἑαυτῷ μόνῳ προσέχων καὶ ἐν ἡσυχίᾳ προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, ἀρρέμπτῳ λογισμῷ καὶ ἀπεριέργῳ νῷ.

κδ'. Ὁ καιρὸς γὰρ ἀπαιτεῖ ἡμᾶς προσευχήν, ὡς κυβερνήτην ἄνεμοι καὶ τρικυμίαι καὶ ζάλαι τῶν πνευμάτων. Δεκτικοὶ γὰρ ἐσμεν προσβολῆς λογισμῶν, καὶ ἀρετῆς καὶ κακίας· καὶ δεσπότης τῶν παθῶν λέγεται εἶναι ὁ εὐσεβὴς λογισμὸς καὶ φιλόθεος. Πρέπει γὰρ ἡμῖν τοῖς ἡσυχασταῖς, νουνεχῶς καὶ νηφόντως τάς τε ἀρετὰς καὶ κακίας διακρίνειν καὶ διαχωρίζειν· καὶ ποίας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, παρόντων τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων· καὶ ποίας ἐργάζεσθαι ὄντας καταμόνας· καὶ ποία ἐστὶν ἡ πρώτη ἀρετή, καὶ ποία ἡ δευτέρα καὶ τρίτη· καὶ ποῖον πάθος ἐστι ψυχικόν, καὶ ποῖον σωματικόν· καὶ ποία ἀρετὴ ψυχική, καὶ ποία σωματική· καὶ ἐκ ποίας ἀρετῆς ἡ ὑπερηφανία ῥαπίζει τὸν νοῦν· καὶ ἐκ ποίας ἡ κενοδοξία παραγίνεται· καὶ ἐκ ποίας ὁ θυμὸς πλησιάζει· καὶ ἐκ ποίας ἡ γαστριμαργία παραγίνεται. Ὀφείλομεν γὰρ λογισμοὺς καθαίρειν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ[6].

κε'. Πρώτη ἀρετή ἐστιν ἡ ἀμεριμνία, ἤγουν θάνατος ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου καὶ πραγμάτων. Καὶ λοιπὸν ἐκ ταύτης τίκτεται ἡ εἰς Θεὸν ἐπιθυμία. Αὕτη δὲ τίκτει τὴν κατὰ φύσιν ὀργήν, ἥτις ἀνθίσταται παντὶ πειρω-

1. Ματθ. γ', 14 2. Ψαλμ. 4,3 3. Ψαλμ. 5,10 4. Ψαλμ. 9,27
5. Ψαλμ. 9,32. 6. Β' Κορ. ι', 5

μένῳ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εὑρίσκει νομὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ διὰ τοῦ φόβου ἡ ἀγάπη φανεροῦται.

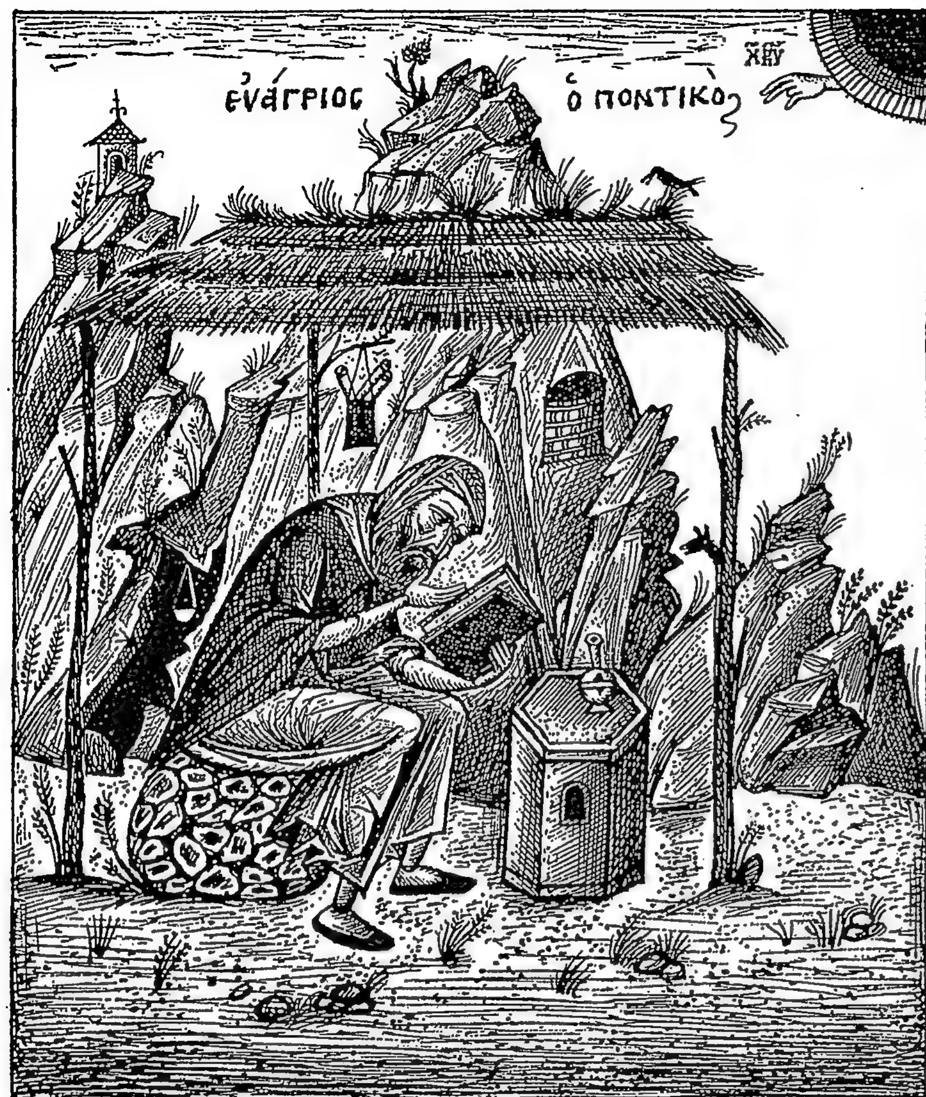
κς'. Χρὴ τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ ἀνατρέπειν ἐκ καρδίας, δι' εὐσεβοῦς ἀντιλογίας, τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς· μήποτε εὑρεθῶμεν, τοῖς μὲν χείλεσι τῷ Θεῷ προσδιαλεγόμενοι, τῇ δὲ καρδίᾳ ἄτοπα λογιζόμενοι. Οὐ γὰρ προσδέχεται ὁ Θεὸς ἀπὸ ἡσυχαστοῦ εὐχὴν θολώδη καὶ καταφρονητήν. Πανταχοῦ γὰρ ἡ Γραφὴ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια διαμαρτύρεται φυλάττειν. Ἐὰν γὰρ ὑποταγῇ τὸ θέλημα τοῦ μοναχοῦ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ ὁ νοῦς κυβερνήσῃ τὰ ὑπήκοα αὐτοῦ· πάσας, φημί, τὰς ψυχικὰς κινήσεις, κατ' ἐξαίρετον δὲ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν· ταῦτα γὰρ ὑπήκοα τῷ λόγῳ· ἀρετὴν εἰργασάμεθα καὶ δικαιοσύνην ἐπληρώσαμεν· τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ αὐτοῦ θελήματα· τὸν δὲ θυμόν, κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τί οὖν ἐστι τὸ ζητούμενον; ἡ κρυπτὴ μελέτη.

κζ'. Ἐὰν αἰσχρότης σπαρῇ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καθημένου ἐν τῷ κελλίῳ σου, βλέπε· ἀνθίστασο τῇ κακίᾳ, μήποτε ἄρξει σου· σπούδασον μνησθῆναι τοῦ Θεοῦ, ὅτι προσέχει σοι· καὶ ἃ διαλογίζῃ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀποκεκαλυμμένα ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσιν. Εἰπὲ οὖν τῇ ψυχῇ σου· εἰ φοβῇ ἁμαρτωλοὺς ὁμοίους σου, τοῦ μὴ ἰδεῖν τὰς ἁμαρτίας σου, πόσῳ μᾶλλον τὸν Θεόν, τὸν προσέχοντα τὰ πάντα; Καὶ ἐκ τῆς συμβουλῆς ταύτης ἀποκαλύπτεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τῇ ψυχῇ σου. Καὶ ἐὰν μείνῃς μετ' αὐτοῦ, ἀκίνητος μένεις ἐν τοῖς πάθεσι· καθὼς γέγραπται· οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών· οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ[1]. Καὶ ἐπὶ παντὶ δὲ πράγματι ᾧ ποιεῖς, ἔχε τὸν Θεόν, ὅτι βλέπει ἐν παντὶ λογισμῷ σου, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις ποτέ· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἀμήν.

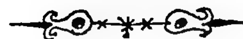
1. Ψαλμ. 124,1.

Όταν ὁ νοῦς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενος, τὸν ἐκ τῆς χάριτος ἐνδύσηται, τότε καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ὄψεται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, σαπφείρῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ.

Σύντομος βιογραφία ΕΥΑΓΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΥΑΓΡΙΟΣ ὁ σοφὸς καὶ ἐλλόγιμος ἀνήρ, ἤκμασε μὲν περὶ τὸ τριακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἔτος, παρὰ δὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ τοῦ Ἀναγνώστου προβληθεὶς ἀξίωμα, παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης χειροτονεῖται Διάκονος. Τούς γε μὴν ἱεροὺς τῶν λόγων ὑπὸ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ πεπαίδευτο· οὗ καὶ Ἀρχιδιάκονος ἐχρημάτισεν, ὁπηνίκα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας τὴν ἐπιτροπὴν εἶχε, κατὰ τὸν Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον, βιβλίῳ ιά, κεφαλαίῳ μβ΄. Ὕστερον δὲ τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος, τὸν μοναστὴν ὑποδύεται βίον. Λεπτός γε μὴν ὢν εἰς τὸ νοῆσαι, καὶ φράσαι τὸ νοηθὲν λίαν δεινός, πολλὰ καὶ διάφορα συγγράματα καταλέλοιπεν· ἐξ ὧν ὁ παρὼν πρὸς ἡσυχάζοντας λόγος, καὶ τὰ περὶ διακρίσεως παθῶν καὶ λογισμῶν αὐτοῦ κεφάλαια, ὡς πολὺ τὸ χρειῶδες καὶ ὠφέλιμον προβαλλόμενα, ἐν τῇ παρούσῃ Βίβλῳ τεθῆναι ἐκρίθησαν.

ΕΥΑΓΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗ

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ ΠΩΣ ΔΕΙ ΑΣΚΕΙΝ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΖΕΙΝ

Ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ εἴρηται, τό, καὶ σὺ μὴ λάβῃς σεαυτῷ γυναῖκα ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅτι τάδε λέγει Κύριος περὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων τῶν γεννωμένων ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐν θανάτῳ νοσερῷ ἀπολοῦνται [1]. Τοῦτο δεικνύντος τοῦ λόγου, ὅτι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ὁ γαμήσας ἄνθρωπος, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, καὶ πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί, καὶ μεμέρισται· καὶ ἡ γαμήσασα γυνὴ μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου καὶ πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί [2]. Καὶ δῆλον, ὡς οὐ μόνον περὶ τῶν κατὰ γαμικὸν βίον ἐσομένων υἱῶν καὶ θυγατέρων ἐν τῷ Προφήτῃ εἴρηται, τό, ἐν θανάτῳ νοσερῷ ἀποθανοῦνται, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐν καρδίᾳ αὐτῶν γεννωμένων υἱῶν καὶ θυγατέρων, τουτέστι σαρκικῶν λογισμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, ὡς ἐν τῷ νοσερῷ καὶ ἀσθενεῖ καὶ ἐκλύτῳ φρονήματι τοῦ κόσμου τούτου ἀποθανοῦνται καὶ οὗτοι καὶ οὐ τῆς ἐπουρανίου ζωῆς τεύξονται. Ὁ δὲ ἄγαμος, φησί, μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, καὶ τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ ἀθανάτους τῆς αἰωνίου ζωῆς ποιήσει καρπούς. Τοιοῦτος ὁ μοναχός. Καὶ οὕτω χρὴ εἶναι τὸν μοναχόν· ἀπεχόμενον ἀπὸ γυναικός, μὴ ποιοῦντα υἱόν, ἢ θυγατέρα, ἐν τῷ τόπῳ τῷ προειρημένῳ· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Χριστοῦ στρατιώτην, ἄϋλον καὶ ἀμέριμνον ὑπάρχειν, πάσης πραγματευτικῆς ἐννοίας τε καὶ πράξεως ἐκτός, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολός φησιν· οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ [3]. Ἐν τούτοις ἤτω ὁ μοναχός, μάλιστα ὁ πᾶσαν ὕλην τοῦ κόσμου τούτου καταλιπών, καὶ ἐπὶ τὰ ὡραῖα καὶ καλὰ τῆς ἡσυχίας ἀποτρέχων τρόπαια. Ὡς ὡραία γὰρ καὶ καλὴ τῆς ἡσυχίας ἡ ἄσκησις. Ὡς ὡραία ὄντως καὶ καλή. Ἔστι γὰρ χρηστὸς ὁ ταύτης ζυγὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν [4]. Ἡδὺς ὁ βίος, ἡ πρᾶξις τερπνή. Βούλει τοιγαροῦν, ἀγαπητέ, τὸν μονήρη βίον, ὥς ἐστιν, ἀναλαβεῖν, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς ἡσυχίας ἀποτρέχειν τρόπαια; Ἄφες ἐκεῖ τοῦ κόσμου τὰς φροντίδας, τάς τε ἐπὶ τούτων ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, τουτέστιν ἄϋλος ἔσο, ἀπαθής, πάσης ἐπιθυμίας ἐκτός, ἵνα, τῆς τούτων περιστάσεως ἀλλότριος γενόμενος, δυνηθῇς ἡσυχάσαι καλῶς. Εἰ μὴ γάρ τις τούτων ἑαυτὸν ὑπεξάρῃ, οὐκ ἂν δυνηθῇ ταύτην κατορθῶσαι τὴν πολιτείαν. Τροφῶν βραχέων ἀντέχου καὶ εὐκαταφρονήτων· μὴ πολλῶν καὶ εὐπεριστάτων. Ἐὰν δὲ καὶ ὡς φιλοξενίας χάριν περὶ

1. Ἱερεμ. ις', 1-4. 2. Α' Κορ. ζ', 32-34. 3. Β' Τιμόθ. β', 4. 4. Παράβ. Ματθ. ια', 30.

τὰ πολυτελῆ λογισμὸς γένηται, ἄφες τοῦτον ἐκεῖ, μὴ ὅλως πεισθῇς αὐτῷ· ἐνεδρεύει γὰρ διὰ τούτου ὁ ὑπεναντίος· ἐνεδρεύει τοῦ ἀποστῆσαι τῆς ἡσυχίας. Ἔχεις τὸν Κύριον Ἰησοῦν μεμφόμενόν πως τὴν τὰ τοιαῦτα σπουδάζουσαν ψυχήν, Μάρθαν, καὶ λέγοντα· τί περὶ πολλὰ εἶ καὶ τυρβάζῃ; ἑνός ἐστι χρεία [1], τοῦ τὸν θεῖον, φησί, λόγον ἀκούειν· καὶ μετὰ τοῦτο, ἀκμητὶ παντὸς τοῦ εὑρισκομένου. Διὸ καὶ εὐθὺς ἐπιφέρει, λέγων· Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ᾿ αὐτῆς [2]. Ἔχεις δὲ καὶ τῆς ἐν Σαράφθοις χήρας τὸ ὑπόδειγμα, ἐν τίσιν αὕτη τὸν προφήτην ἐξένισε [3]. Κἂν ἄρτον μόνον ἔχῃς, κἂν ἅλας, κἂν ὕδωρ, δύνασαι ἐν τούτοις ποιῆσαι τῆς φιλοξενίας τὸν μισθόν. Κἂν δὲ μὴ ταῦτα ἔχῃς, μόνον δὲ προθέσει ἀγαθῇ ὑποδέξῃ τὸν ξένον, καὶ λόγον εὔχρηστον αὐτῷ ἀποδῷς, ὡσαύτως δύνασαι τῆς φιλοξενίας πορίσασθαι τὸν μισθόν. Ἀγαθὸν γάρ, εἴρηται, λόγος, ὑπὲρ δόμα [4]. Τοιαῦτα ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης σε δεῖ φρονεῖν. Ὅρα οὖν μὴ ἐπιθυμήσῃς πλοῦτον ἔχειν, πρὸς διάδοσιν τῶν πενήτων. Ἔστι γὰρ καὶ αὕτη ἀπάτη τοῦ πονηροῦ, πρὸς κενοδοξίαν πολλάκις προσερχομένη καὶ εἰς πολυπραγμοσύνης αἰτίαν ἐμβάλλουσα τὸν νοῦν. Ἔχεις τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ μαρτυρουμένην χήραν, διὰ δύο μόνον λεπτῶν, τὴν τῶν πλουσίων ὑπερβεβηκυῖαν προαίρεσίν τε καὶ δύναμιν. Ἐκεῖνοι μὲν γάρ, φησίν, ἐκ τοῦ περισσεύματος ἔβαλον ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ· αὕτη δὲ ἅπασαν ἑαυτῆς τὴν ὕπαρξιν [5]. Περὶ δὲ ἱματίων, μὴ ἐπιθυμήσῃς περισσὰ ἔχειν ἱμάτια. Τὰ ἀρκοῦντα τῇ ἀνάγκῃ τοῦ σώματος προνοοῦ. Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον μᾶλλον τὴν μέριμνάν σου [6] καὶ αὐτός σου προνοήσεται. Αὐτῷ, γάρ, φησί, μέλει περὶ ἡμῶν [7]. Ἐὰν δέῃ τροφῶν ἢ ἱματίων, μὴ αἰσχυνθῇς τὰ παρ᾿ ἑτέρων σοι προσφερόμενα λαβεῖν. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὑπερηφανίας εἶδος. Ἐὰν δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τούτοις περισσεύῃς, δίδου τῷ στερουμένῳ. Οὕτως ὁ Θεὸς τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας οἰκονομεῖσθαι βούλεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος πρὸς Κορινθίους γράφων, περὶ τῶν ὑστερουμένων ἔλεγεν· τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα· ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα, γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα· ὅπως γένηται ἰσότης [8], καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν [9]. Ἔχων τοίνυν τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ τὰ δέοντα, εἰς τὸν μέλλοντα μὴ μεριμνήσῃς καιρόν· οἷον ἡμέρας μιᾶς, ἢ ἑβδομάδος, ἢ μηνῶν. Ἐνεστηκότος γὰρ τοῦ τῆς αὔριον καιροῦ, αὐτὸς ἐπιχορηγήσει τὰ δέοντα· ζητοῦντός σου μάλιστα τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ζητεῖτε, γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν [10]. Μὴ κτήσῃ παῖδα, μήποτε ὁ ὑπεναντίος διὰ τούτου κινήσῃ σκάνδαλόν τι καὶ ἐκθορυβήσῃ σου τὸ φρόνημα τῶν πολυτελεστάτων τροφῶν φροντίζειν· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι σεαυτοῦ μόνον φροντίζειν,

1. Λουκ. ι', 41. 2. Λουκ. ι', 42. 3. Γ' Βασιλ. ιζ', 9 κ. ἑ. 4. Σοφ. Σειρ. ιη', 17.
5. Μάρκ. ιβ', 42. 6. Ψαλμ. 54, 23. 7. Α' Πέτρ. ε', 7. 8. Β' Κορινθ. η', 13.
9. Ἔξοδ. ις', 18. 10. Ματθ. ς', 33.

Κἂν ὡς πρὸς σωματικὴν ἀνάπαυσιν ἐπέλθῃ λογισμός, ἀλλὰ τὸ κρεῖττον ἐπινόει· λέγω δὴ τὴν πνευματικὴν ἀνάπαυσιν. Κρείττων γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἡ πνευματικὴ ἀνάπαυσις τῆς σωματικῆς. Κἂν ὠφελείας τοῦ παιδὸς χάριν προσλάβῃ τῇ γνώμῃ, μὴ πεισθῇς αὐτῷ. Οὐ γάρ ἐστι τοῦτο ἡμέτερον ἔργον. Ἑτέρων ἐστί, τῶν ἐν κοινοβίῳ ἁγίων Πατέρων. Σεαυτοῦ μόνου τῆς ὠφελείας φρόντιζε καὶ τὸν τῆς ἡσυχίας περιποιοῦ τρόπον. Μὴ ἀγαπήσῃς οἰκῆσαι μετὰ ἀνθρώπων ὑλικῶν καὶ ἐμπεριστάτων· ἢ μόνος οἴκει, ἢ μετὰ ἀδελφῶν ἀΰλων καὶ ὁμοφρόνων. Ὁ γὰρ μετὰ ἀνθρώπων ὑλικῶν καὶ ἐμπεριστάτων οἰκῶν, πάντως κοινωνήσει καὶ αὐτὸς τῇ τούτων περιστάσει καὶ δουλεύσει ἀνθρωπίναις ἐπιταγαῖς· λαλιαῖς τε ματαίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δεινοῖς, ὀργῇ, λύπῃ, μανίᾳ τῶν ὑλῶν, φόβῳ τῶν σκανδάλων· καὶ γονικαῖς μερίμναις ἢ συγγενικαῖς φιλίαις μὴ συναπαχθῇς· ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τούτους αὐτοὺς τὰς συνεχεῖς συντυχίας παραιτοῦ· μήποτε ἀποσυλήσωσι τῆς ἐν τῷ κελλίῳ ἡσυχίας καὶ περὶ τὰς ἑαυτῶν περιστάσεις ἀγάγωσιν· ἄφες, φησὶν ὁ Κύριος, τοὺς νεκρούς, θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ δεῦρο ἀκολούθει μοι [1]. Ἐὰν δὲ καὶ τὸ κελλίον ἐν ᾧ καθέζῃ, εὐπερίστατον ᾖ, φεῦγε, καὶ αὐτοῦ μὴ φείσῃ καὶ μὴ ἐκλυθῇς εἰς ἀγάπην αὐτοῦ. Πάντα ποίει, πάντα πράττε, ὅπως δυνηθῇς ἡσυχάσαι καὶ σχολάσαι καὶ σπουδάσαι γενέσθαι ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ θελήμασι καὶ ἐν τῇ πάλῃ τῶν ἀοράτων. Εἰ μὴ δύνασαι ῥᾳδίως ἡσυχάσαι ἐν τοῖς σοῖς μέρεσι, δός σου ἐπὶ ξενιτείαν τὴν πρόθεσιν καὶ ἐπὶ ταύτην κατάσπευδέ σου τὸν λογισμόν. Γενοῦ καθάπερ τις πραγματευτὴς ἄριστος, τὰ πάντα πρὸς ἡσυχίαν δοκιμάζων· καὶ τὰ πρὸς ταύτην ἥσυχα καὶ χρήσιμα διὰ πάντων κατέχων. Πλὴν λέγω σοι, ξενιτείαν ἀγάπα. Ἀπαλλάττει γάρ σε τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν χώραν περιστάσεων, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἡσυχίαν ὠφελείας μόνον ἀπολαύειν ποιεῖ. Τὰς ἐν πόλει διατριβὰς φεῦγε καὶ τὰς ἐν ἐρημίᾳ καρτέρησον. Ἰδοὺ γάρ, φησὶν ὁ ἅγιος, ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ [2]. Εἰ δυνατόν, τὸ καθόλου εἰς πόλιν μὴ ἀπαντήσῃς. Οὐδὲν γὰρ εὔχρηστον, οὐδὲν χρήσιμον, οὐδὲν ὠφέλιμον τῇ πολιτείᾳ σου ἐκεῖ θεάσῃ· εἶδον, φησὶ πάλιν ὁ ἅγιος, ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει [3]. Τοὺς οὖν ἀπερισπάστους καὶ ἰδιάζοντας δίωκε τόπους· μὴ δειλιάσῃς ἦχον αὐτῶν· ἐὰν καὶ δαιμόνων φαντασίας ἐκεῖ θεάσῃ, μὴ πτοηθῇς· μηδὲ ἀποφύγῃς τὸ στάδιον τῆς ὑμετέρας [4] ὠφελείας. Ἀφόβως ὑπόμεινον, καὶ ὄψει τοῦ Θεοῦ τὰ μεγαλεῖα, τὴν ἀντίληψιν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐπὶ σωτηρίᾳ πληροφορίαν· προσεδεχόμην γάρ, φησὶν ὁ μακάριος ἀνήρ, τὸν σῴζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος [5]. Μή σου νικήσῃ ῥέμβους ἐπιθυμία τὴν προαίρεσιν· ῥεμβασμὸς γὰρ ἐπιθυμίας, μεταλλεύει νοῦν ἄκακον [6]. Πολλοὶ διὰ τοῦτο πειρασμοί. Φοβοῦ τὸ πταῖσμα, καὶ ἐν τῷ κελλίῳ σου ἑδραῖος ἔσο. Ἐὰν φίλους ἔχῃς, φεῦγε τούτων τὰς συνεχεῖς συντυχίας. Διὰ μακροῦ γὰρ αὐτοῖς συντυγχάνων, εὔχρηστος ἔσῃ. Ἐὰν δὲ καὶ κατα-

1. Ματθ. η', 22. 2. Ψαλμ. 54, 8. 3. Ψαλμ 54, 10. 4. Γραπτέον μᾶλλον ἡμετέρας. 5. Ψαλμ. 54, 9. 6. Σοφ. Σολ. δ', 12.

νοήσῃς διὰ τούτων αὐτῶν βλάβην σοι γινομένην, μηδόλως ἐγγίσῃς. Φίλους γὰρ ἔχειν σε χρὴ τοὺς ὠφελίμους καὶ συμβαλλομένους σου τῇ πολιτείᾳ· φεῦγε καὶ τῶν πονηρῶν ἀνδρῶν καὶ μαχίμων τὰς συντυχίας καὶ μηδενὶ τούτων συνοικήσῃς· ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς φαύλας αὐτῶν προθέσεις παραιτοῦ· οὔτε γὰρ Θεῷ προσοικειοῦνται, οὔτε μὴν παραμένουσιν. Ἄνδρες εἰρηνικοὶ ἔστωσαν φίλοι σου, ἀδελφοὶ πνευματικοί, πατέρες ἅγιοι. Τούτους γὰρ οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀποκαλεῖ λέγων· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες οὗτοί εἰσιν, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς [1]. Μετὰ περισπωμένων μὴ συναυλίζου· μηδὲ πορευθῇς εἰς συμπόσιον μετ' αὐτῶν· μή ποτε σε περὶ τὰς ἑαυτῶν ἀπάτας ἑλκύσωσι καὶ τῆς κατὰ τὴν ἡσυχίαν ἐπιστήμης ἀπαγάγωσιν. Ἔστι γὰρ τὸ πάθος τοῦτο ἐν αὐτοῖς. Μὴ ἐκκλίνῃς τὸ οὖς σου εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ ἐννοίας καρδίας αὐτῶν μὴ παραδέξῃ. Εἰσὶ γὰρ ὄντως ἐπιζήμιοι. Ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς ἔστω σοι ὁ πόνος καὶ ὁ πόθος τῆς καρδίας σου, εἰς ζῆλον πένθους αὐτῶν. Οἱ ὀφθαλμοί μου γάρ, φησίν, ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ [2]. Ἐὰν δέ τις καὶ τῶν κατὰ τὴν ἀγάπην πολιτευομένων τοῦ Θεοῦ, ἐλθὼν πρὸς σέ, ἐπὶ τὸ φαγεῖν προσκαλέσηταί σε, καὶ θέλεις ὑπάγειν, ὕπαγε μέν, τάχιον δὲ ἐν τῷ κελλίῳ σου ὑπόστρεφε. Εἰ δυνατόν, ἐκτὸς τούτου, μὴ καθευδήσῃς ποτέ· ἵνα διαπαντός σοι παραμείνῃ τῆς ἡσυχίας ἡ χάρις, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ προθέσεως ἀνεμπόδιστον ἕξεις τὴν λατρείαν. Μὴ γίνου ἐπιθυμητὴς βρωμάτων καλῶν καὶ τῶν κατὰ τὴν σπατάλην ἀπατῶν. Ἡ γὰρ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολός φησι [3]. Μὴ χορτάσῃς κοιλίαν σου ἐν βρώμασιν ἀλλοτρίων, ἵνα μὴ πόθος σοι τούτων γένηται, καὶ περὶ τὰς ἔξω τραπέζας ἐμποιήσῃ σοι τὸν πόθον. Εἴρηται γάρ, μὴ ἀπατᾶσθε χορτασίᾳ κοιλίας [4]. Ἐὰν δὲ καὶ συνεχῶς ἔξω τοῦ κελλίου σου θεάσῃ σευτὸν προσκαλούμενον, παραιτοῦ. Ἔστι γὰρ ἐπιζήμιος ἡ ἔξω τοῦ κελλίου σου συνεχὴς διατριβή. Ἀφαιρεῖται τὴν χάριν· σκοτεῖ τὸ φρόνημα· μαραίνει τὸν πόθον. Ἴδε μοι κεράμιον οἴνου ἐγχρονίσαν ἐν τῷ τόπῳ καὶ κείμενον ἀσάλευτον, πῶς παρασκευάζει τὸν οἶνον λαμπρόν, καθιστάμενον καὶ εὐώδη. Ἐὰν δὲ ὧδε κἀκεῖσε περιφέρηται, τεταραγμένον, στυγνόν, πάσης ὁμοῦ τῆς ἐκ τῆς τρυγίας κακίας τὴν ἀηδίαν ἐπιδεικνύμενον. Τοιγαροῦν τούτῳ παραπλησιάσας σεαυτόν, πειρῶ τῆς ὠφελείας. Κόπτε τῶν πολλῶν τὰς σχέσεις, μή σου ὁ νοῦς περιστατικὸς γένηται καὶ ταράξῃ τὸν τῆς ἡσυχίας τρόπον. Ἐργασίας χειρῶν φρόντιζε· καὶ τοῦτο εἰ δυνατὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα· μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τὸ μεταδιδόναι, καθὰ παραινεῖ λέγων καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος [5]. Ἵνα δὴ καὶ ἐν τούτῳ τὸν τῆς ἀκηδίας καταπαλαίσῃς δαίμονα καὶ τὰς ἄλλας πάσας ἐπιθυμίας τοῦ ἐχθροῦ διάρῃς· ἐπίκειται γὰρ τῇ ἀργίᾳ ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων. Καὶ ἐν ἐπιθυμίαις ἐστίν, ὥς φησιν, πᾶς ἀεργός [6]. Ἀπὸ δόσεως

1. Ματθ. ιβ', 49. 2. Ψαλμ. 100, 6. 3. Α' Τιμόθ. ε', 6. 4. Παροιμ. κδ', 15. 5. Α' Θεσσ. β', 9, Ἐφεσ. δ', 28. 6. Παροιμ. ιγ', 4.

καὶ λήψεως οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν. Εἴτε οὖν πωλεῖς, εἴτε ἀγοράζεις, μικρόν τι τοῦ ἴσου ζημίωσον σεαυτόν· μὴ τοῖς κατ᾿ ἀκρίβειαν τῆς περὶ τὴν τιμὴν φιλοκερδείας ἐνεχθεὶς τρόποις, ἐπὶ τὰ βλαβερὰ τῶν τῆς ψυχῆς αἰτιῶν καταπέσῃς· φιλονεικίαις, ἐπιορκίαις, ταῖς τῶν λόγων σου ἐναλλαγαῖς καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὴν ἔντιμον τῆς ἡμετέρας προθέσεως ἀτιμάσῃς καὶ καταισχύνῃς ἀξίαν. Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐννοῶν, ἀπὸ δόσεώς σου καὶ λήψεώς σου φυλάσσου. Εἰ δὲ τὸ κρεῖττον αἱρῇ καὶ ἔστι σοι τοῦτο δυνατόν, ἐπὶ ἕτερόν τινα πιστὸν ἄνδρα παράρριψόν σου τὴν φροντίδα· ὅπως οὕτως εὔθυμος γενόμενος, χρηστὰς καὶ ἐπιχαρεῖς ἕξεις τὰς ἐλπίδας. Ταῦτά σοι οὕτω παραινεῖν οἶδε τὰ χρήσιμα ὁ τῆς ἡσυχίας τρόπος. Φέρε δὴ καὶ τῶν ἑξῆς ἐπιφερομένων ἐν αὐτῇ πραγμάτων, παραθήσομαί σοι τὸν νοῦν, σὺ δέ μου ἄκουε καὶ ποίει ἃ ἐντέλλομαί σοι. Καθεζόμενος ἐν τῷ κελλίῳ σου, συνάγαγέ σου τὸν νοῦν, μνήσθητι ἡμέρας θανάτου, ἴδε τότε τοῦ σώματος τὴν νέκρωσιν, ἐννόει τὴν συμφοράν, λάβε τὸν πόνον, κατάγνωθι τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ματαιότητος· τῆς τε ἐπιεικίας καὶ τῆς σπουδῆς, ἵνα δυνηθῇς διὰ παντὸς μένειν τῇ αὐτῇ προθέσει τῆς ἡσυχίας καὶ μὴ ἀσθενήσῃς. Μνήσθητι δὲ καὶ τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ νυνὶ καταστάσεως· λογίζου τό, πῶς ἄρα εἰσὶν ἐκεῖ αἱ ψυχαί; ἐν ποίᾳ πικροτάτῃ σιωπῇ; ἢ ἐν ποίῳ δεινοτάτῳ στεναγμῷ; ἡλίκῳ φόβῳ, ἢ ἀγωνίᾳ; ἢ τίνι προσδοκίᾳ; Τὴν ἄπαυστον ὀδύνην, τὸ ψυχικὸν καὶ ἀπέραντον δάκρυον. Ἀλλὰ καὶ ἡμέραν ἀναστάσεως καὶ παραστάσεως μνήσθητι τῆς πρὸς τὸν Θεόν· φαντάζου τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ φρικῶδες βῆμα· ἄγε εἰς μέσον τὰ ἀποκείμενα τοῖς ἁμαρτάνουσιν· αἰσχύνην τὴν κατ᾿ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, ἐξουσιῶν καὶ πάντων ἀνθρώπων· τά τε κολαστήρια πάντα, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸν σκώληκα τὸν ἀτελεύτητον[1], τὸν τάρταρον, τὸ σκότος, τὸν ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸν ὀδόντων βρυγμόν[2], τοὺς φόβους καὶ τὰς βασάνους. Ἄγε δὴ καὶ τὰ τοῖς δικαίοις ἀποκείμενα ἀγαθά· παρρησίαν τὴν μετὰ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ αὐτοῦ· ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, ἐξουσιῶν καὶ παντὸς τοῦ δήμου· βασιλείαν καὶ τὰ ταύτης δωρήματα· τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν. Ἑκατέρων τούτων τὴν μνήμην ἄγε σαυτῷ· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ τῶν ἁμαρτωλῶν κρίσει, στέναζε, δάκρυε· πένθους ἔνδυσαι τὴν ἰδέαν, φοβούμενος μὴ καὶ σὺ αὐτὸς ἐν τούτοις γένῃ. ἐπὶ δὲ τοῖς ἀποκειμένοις τοῖς δικαίοις ἀγαθοῖς, χαῖρε καὶ ἀγαλλία καὶ εὐφραίνου· καὶ τούτων μέν, σπούδασον ἀπολαῦσαι· ἐκείνων δὲ ἀλλοτριοῦσθαι. Ὅρα μὴ ἐπιλάθῃ τούτων ποτέ, κἂν ἔνδον τοῦ κελλίου σου τυγχάνῃς, κἂν ἔξω που, τῆς ἐκ τούτων μνήμης μὴ παραρρίψῃς τὸ φρόνημα, ὅπως κἂν διὰ τούτων τοὺς ῥυπαροὺς καὶ βλαβεροὺς ἐκφεύξῃ λογισμούς. Νηστεία σοι ἔστω ὅση δύναμις κατ᾿ ἐνώπιον Κυρίου· αὕτη σου τὰς ἀνομίας καὶ τὰς ἁμαρτίας περικαθαριεῖ[3]· συμνύνει τὴν ψυχήν, ἁγιάζει τὸ φρόνημα, δαίμονας ἀπελαύνει, Θεοῦ ἐγγὺς εἶναι παρασκευάζει. Ἅπαξ δὲ τῆς ἡμέρας φαγών,

1. Μάρκ. θ', 46. 2. Ματθ. η', 12. 3. Ἡσ. ϛ', 7.

εἰς δεύτερον μὴ ἐπιθυμήσῃς· ἵνα μὴ πολυδάπανος γένῃ καὶ ἐκθορυβήσῃς σου τὸ φρόνημα. Ἔνθεν εὐπορῆσαι δυνήσῃ ἐπὶ τὰ τῆς εὐποιΐας ἔργα καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ σώματος νεκρῶσαι τὰ πάθη. Ἐὰν δὲ ἀπάντησις ἀδελφῶν γένηται, καί ἐστι χρεία, ὥστε καὶ δεύτερόν σε καὶ τρίτον φαγεῖν, μὴ στυγνάσῃς, μηδὲ κατηφήσῃς· χαῖρε δὲ μᾶλλον, ὑπήκοος τῆς χρείας γενόμενος, καὶ δεύτερον ἢ τρίτον φαγών, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ, ὅτι νόμον ἀγάπης πεπλήρωκας καὶ ὡς ὅτι δήπερ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἕξεις τῆς ὑμετέρας[1] ζωῆς οἰκονόμον. Ἔστι δ᾿ ὅτε καὶ ἀρρωστία σώματος συμβαίνει καὶ δέῃ ὥστε καὶ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ πολλάκις φαγεῖν, οὕτω μὴ ἔστω σου λελυπημένος ὁ λογισμός· οὐδὲ γὰρ τοὺς σωματικοὺς τῆς πολιτείας πόνους καὶ ἐν ταῖς ἀρρωστίαις ἐπικρατεῖν χρή· ἀλλ᾿ ὑπενδιδόναι τισίν, ἵνα τοῖς αὐτοῖς τῆς πολιτείας ἐγγυμνάζηται πόνοις. Περὶ δὲ ἀποχῆς βρωμάτων οὐκ ἐκώλυσέ τι μὴ φαγεῖν ὁ θεῖος λόγος, ἀλλ᾿ εἶπεν· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα, ὡς λάχανα χόρτου ἐσθίετε[2], μηδὲν ἀνακρίνοντες[3]· καί, οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα, κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον[4]. Τὸ οὖν ἀπέχεσθαι βρωμάτων, τοῦτο τῆς ὑμετέρας[5] προαιρέσεως ἂν εἴη καὶ ψυχῆς πόνος. Τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν χαμευνίαν καὶ τὰς ἄλλας πάσας κακοπαθείας, ἡδέως φέρε· ἀποβλέπων εἰς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλυφθῆναι σοι δόξαν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις· οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα, φησί, τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς[6]. Ἐὰν ἀθυμῇς, προσεύχου, καθὼς γέγραπται[7]· προσεύχου δὲ ἐμφόβως, ἐντρόμως, ἐμπόνως, νηφαλίως καὶ ἐγρηγόρως. Οὕτω προσεύχεσθαι δεῖ, μάλιστα διὰ τοὺς κακοτρόπους ἐχθρούς. Ὁπηνίκα γὰρ οὗτοι ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν προσευχῇ παρισταμένους, τότε δὴ καὶ αὐτοὶ σπουδαίως ἐφίστανται ἡμῖν, ἐκεῖνα ἡμῶν τῷ νῷ ὑποβάλλοντες, ἃ μὴ δεῖ, ἐν καιρῷ τοῦ προσεύχεσθαι ἐνθυμεῖσθαι ἢ ἐννοεῖν· ἵνα αἰχμάλωτον ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπαγάγωσι καὶ ἀργὴν καὶ ματαίαν καὶ ἀνωφελῆ τὴν ἀπὸ τῆς προσευχῆς δέησίν τε καὶ ἱκετηρίαν ποιήσωσι. Ματαία γὰρ ὄντως καὶ ἀνωφελὴς ἡ προσευχή τε καὶ ἡ δέησις καὶ ἡ ἱκετηρία τυγχάνει, ὅταν μή, ὡς προείρηται, ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ, νηφαλίως τε καὶ ἐγρηγόρως διατελῆται. Εἶτα, ἀνθρώπῳ μὲν βασιλεῖ προσερχόμενός τις, μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ νήψεως οὕτω τὴν δέησιν ἐπιτελεῖ, οὐ πολλῷ μᾶλλον Θεῷ, τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων, καὶ Χριστῷ, Βασιλεῖ τῶν Βασιλευόντων καὶ Ἄρχοντι τῶν Ἀρχόντων, ὁμοίως παρίστασθαι δεῖ καὶ ὡσαύτως τὴν ἱκετηρίαν καὶ δέησιν ποιεῖσθαι; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὅτι αὐτῷ καὶ πᾶσα ἡ νοερὰ τῶν Ἀγγέλων πληθὺς καὶ χορεία φόβῳ λειτουργοῦσα καὶ τρόμῳ δοξολογοῦσα, ἀκατάπαυστον ἀναπέμπει τὸν ὕμνον, σὺν τῷ Ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ Συναϊδίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν.

1. Γραπτέον μᾶλλον ἡμετέρας. 2. Γένεσ. θ', 3. 3. Α' Κορ. ι', 26.
4. Ματθ. ιε', 11. 5. Γραπτέον μᾶλλον ἡμετέρας. 6. Ῥωμ. η', 18.
7. Πρβ. Ἰακ. ε', 13.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΥΑΓΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

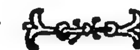
Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον συνίστανται οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ὀρέξεις πεπιστευμένοι καὶ οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες κατόπιν τούτων βαδίζοντες, τοὺς ὑπὸ τούτων τιτρωσκομένους διαδέχονται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας πνεύματος πορνείας, μὴ ὑπὸ γαστριμαργίας καταπεσόντα. Καὶ οὐκ ἔστι ταράξαι θυμόν, μὴ ὑπὲρ βρωμάτων ἢ χρημάτων ἢ δόξης μαχόμενον. Καὶ οὐκ ἔστι τὸν τῆς λύπης δαίμονα διαφυγεῖν, μὴ τούτων πάντων στέρησιν παθόντα. Οὐδ' ἀποφεύξεται τὴν ὑπερηφανίαν τις, τὸ πρῶτον γέννημα τοῦ διαβόλου, μὴ τὴν τῶν κακῶν πάντων ῥίζαν ἐξορίσας φιλαργυρίαν, εἴπερ καὶ πενία ἄνδρα ταπεινοῖ, κατὰ τὸν Σολομῶντα[1]. Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον περιπεσεῖν δαίμονι, μὴ πρότερον ὑπ' ἐκείνων τῶν πρωτοστατῶν κατατρωθέντα. Διὸ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους λογισμοὺς ὁ διάβολος τότε τῷ Σωτῆρι προσήγαγε· πρῶτον μὲν τοὺς λίθους ἄρτους γενέσθαι παρακαλῶν. Ἔπειτα καὶ τὸν κόσμον ἐπαγγελλόμενος, εἰ πεσὼν προσκυνήσῃ. Καὶ τρίτον, εἰ ἀκούσῃ, δοξασθήσεσθαι λέγων, μηδὲν ἐκ τηλικούτου πτώματος πεπονθότα. Ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν κρείττων φανείς, εἰς τὰ ὀπίσω τῷ διαβόλῳ χωρεῖν προσέταττε[2]· διδάσκων ἡμᾶς διὰ τούτων, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπώσασθαι τὸν διάβολον, μὴ τῶν τριῶν τούτων λογισμῶν καταφρονήσαντας.

β'. Πάντες οἱ δαιμονιώδεις λογισμοί, νοήματα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν αἰσθητῶν εἰσφέρουσι πραγμάτων, ἐν οἷς τυπούμενος ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐν ἑαυτῷ περιφέρει. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ πράγματος, ἐπιγινώσκει τὸν προσεγγίσαντα δαίμονα· οἷον, εἰ τοῦ ζημιώσαντός με ἢ ἀτιμάσαντος ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πρόσωπον γένοιτο, ἐλέγχεται ὁ τῆς μνησικακίας παραβαλὼν λογισμός· εἰ πάλιν χρημάτων ὑπόμνησις γένοιτο, ἢ δόξης, ἐκ τοῦ πράγματος δηλονότι ὁ θλίβων ἡμᾶς ἐπιγνωσθήσεται. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ λογισμῶν ὡσαύτως, ἀπὸ τοῦ πράγματος εὑρήσεις τὸν παρεστῶτα καὶ ὑποβάλλοντα. Οὐ πάσας δὲ τὰς μνήμας τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐκ δαιμόνων λέγω συμβαίνει. Ἐπειδὴ πέφυκε καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς κινούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, τῶν γεγονότων ἀναφέρειν τὰς φαντασίας· ἀλλ' ὅσαι τῶν μνημῶν θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν συνεπισπῶνται. Διὰ

1. Παροιμ. ι', 4. 2. Ματθ. δ', 1-10.

γὰρ τὴν ταραχὴν τῶν δυνάμεων τούτων, ὁ νοῦς κατὰ διάνοιαν μοιχεύει καὶ μάχεται, τοῦ νομοθετήσαντος αὐτῷ Θεοῦ τὴν φαντασίαν δέξασθαι μὴ δυνάμενος, εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς τῷ ἡγεμονικῷ παραφαίνεται.

γ'. Οὐκ ἂν ἀπώθοιτο τὰς ἐμπαθεῖς μνήμας ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ ἐπιμέλειαν ποιησάμενος. Τὴν μέν, νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ χαμευνίαις καταναλώσας· τὸν δέ, μακροθυμίαις καὶ ἀνεξικακίαις καὶ ἀμνησικακίαις καὶ ἐλεημοσύναις, καθημερώσας. Ἐκ γάρ τῶν δύο τούτων παθῶν, πάντες οἱ δαιμονιώδεις σχεδὸν συνίστανται λογισμοί, οἱ τὸν νοῦν ἐμβάλλοντες εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. Ἀδύνατον δὲ τῶν παθῶν τούτων περιγενέσθαι, μὴ παντελῶς βρωμάτων καὶ χρημάτων καὶ δόξης ὑπεριδόντες· ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰδίου σώματος, διὰ τοὺς ῥαπίζειν αὐτὸ πολλάκις ἐπιχειροῦντας. Πᾶσα οὖν ἀνάγκη, μιμεῖσθαι τοὺς κινδυνεύοντας ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ τῶν σκευῶν ἐκβολὴν ποιουμένους διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἐπανισταμένων κυμάτων. Ἀλλ' ἐνταῦθα προσεκτέον ἀκριβῶς, μὴ ἐκβολὴν ποιούμενοι τῶν σκευῶν, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωμεν. Ἐπεὶ ἀπέχομεν τὸν μισθὸν ἑαυτῶν. Καὶ ἄλλο χαλεπώτερον τοῦ προτέρου διαδέξεται ἡμᾶς ναυάγιον, τοῦ τῆς κενοδοξίας ἀντιπνεύσαντος δαίμονος πνεύματος. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τὸν κυβερνήτην νοῦν παιδεύων, φησί· προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰδέ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ πάλιν· ὅταν προσεύχησθε, φησίν, οὐκ ἔσεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς πλατείαις προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί. Ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν[1]. Ἀλλὰ προσεκτέον ἐνταῦθα τῷ ἰατρῷ τῶν ψυχῶν, πῶς διὰ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης, τὸν θυμὸν θεραπεύει· διὰ δὲ τῆς προσευχῆς, τὸν νοῦν καθαρίζει· καὶ πάλιν διὰ τῆς νηστείας, τὴν ἐπιθυμίαν καταμαραίνει· ἐξ ὧν συνίσταται ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ ἀνακαινούμενος κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν ἐν ᾧ οὐκ ἔστι, διὰ τὴν ἀπάθειαν, ἄρσεν καὶ θῆλυ· οὐδέ, διὰ τὴν μίαν πίστιν, ἕλλην καὶ ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος καὶ σκύθης, δοῦλος καὶ ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός[2].

3. Ματθ. ς', 1-18. 2. Κολοσσ. γ', 10, 11.

ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ

δʹ. Ζητητέον πῶς ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις τυποῦσιν ἡμῶν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ σχηματίζουσιν οἱ δαίμονες· τὸ γὰρ τοιοῦτον ἔοικε συμβαίνειν τῷ νῷ, ἢ δι' ὀφθαλμῶν ὁρῶντι ἢ δι' ἀκοῆς ἀκούοντι ἢ δι' αἰσθήσεως ὁποιασοῦν· ἢ ἀπὸ τῆς μνήμης, ἥτις τυποῖ τὸ ἡγεμονικόν, ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔσχε, ταῦτα κινοῦσα. Οἱ οὖν δαίμονες ἐοίκασί μοι τὴν μνήμην κινοῦντες, τυποῦν τὸ ἡγεμονικόν. Τὸ γὰρ ὄργανον ὑπὸ τοῦ ὕπνου κατέχεται ἀνενέργητον. Πῶς οὖν πάλιν τὴν μνήμην κινοῦσι, ζητητέον; ἢ τάχα διὰ τῶν παθῶν. Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐκ τοῦ μηκέτι τοὺς καθαροὺς καὶ ἀπαθεῖς πάσχειν τι τοιοῦτον. Ἔστι δέ τις καὶ κίνησις τῆς μνήμης ἁπλῆ ὑφ' ἡμῶν γινομένη, ἢ ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων, καθ' ἣν ἁγίοις τε συντυγχάνομεν καὶ συνεστιώμεθα. Πλὴν προσεκτέον· ὅτι ἅπερ μετὰ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ εἰσδέχεται εἴδωλα, ταῦτα ἐκτὸς τοῦ σώματος ἡ μνήμη κινεῖ. Καὶ τοῦτο σαφές, ἐκ τοῦ πολλάκις καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις πάσχειν ἡμᾶς τοῦτο, ἠρεμοῦντος τοῦ σώματος. Ὡς γάρ ἐστι μνημονεῦσαι ὕδατος, καὶ μετὰ δίψης καὶ ἄνευ δίψης, οὕτως ἐστὶ μνημονεῦσαι χρυσίου, μετὰ πλεονεξίας καὶ ἄνευ πλεονεξίας. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δέ, ὡσαύτως. Τὸ δέ, τοιάσδε ἢ τοιάσδε εὑρίσκειν φαντασιῶν διαφοράς, τῆς ἐκείνων κακοτεχνίας ἐστὶ γνώρισμα. Ἅμα δὲ καὶ τοῦτο ἰστέον· ὅτι καὶ τοῖς ἔξωθεν πράγμασι κέχρηνται πρὸς φαντασίαν οἱ δαίμονες· οἷον τῷ ἤχῳ τῶν κυμάτων, ἐπὶ πλεόντων.

εʹ. Σφόδρα τῷ σκοπῷ τῶν δαιμόνων ὁ θυμὸς ἡμῶν συμβάλλεται παρὰ φύσιν κινούμενος καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῶν κακομηχανίαν γίνεται χρησιμώτατος. Ὅθεν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ταράσσειν τοῦτον, οὐδεὶς αὐτῶν παραιτεῖται. Ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν δεθέντα πραΰτητι, τονηνικαῦτα ἐπὶ δικαίαις προφάσεσιν εὐθὺς αὐτὸν ἀπολύουσιν, ἵνα ὀξύτατος γεγονώς, πρὸς τοὺς θηριώδεις αὐτῶν λογισμοὺς χρησιμεύσῃ. Διό περ ἀνάγκη μήτε ἐπὶ δικαίοις μήτε ἐπὶ ἀδίκοις πράγμασιν αὐτὸν ἐρεθίζειν· μηδὲ κακὸν ξίφος διδόναι τοῖς ὑποβάλλουσιν, ὅπερ πολλάκις πολλοὺς ποιοῦντας ἐπίσταμαι· καὶ πλέον, ἢ χρή, ἐπὶ μικραῖς ἀναπτομένους προφάσεσιν. Ὑπὲρ τίνος γάρ, εἰπέ μοι, καὶ περιπίπτεις ταχέως εἰς μάχην; εἴ περ βρωμάτων καὶ χρημάτων καὶ δόξης κατεφρόνησας; Τί δὲ τρέφεις τὸν κύνα, μηδὲν ἔχειν ἐπαγγελλόμενος; Εἰ δὲ οὗτος ὑλακτεῖ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, πρόδηλός ἐστι κεκτημένος τινὰ καὶ ταῦτα φυλάσσειν βουλόμενος. Ἀλλ' ἐγὼ τὸν τοιοῦτον μακρὰν καθαρᾶς προσευχῆς πείθομαι εἶναι, λυμεῶνα τὸν θυμὸν τῆς τοιαύτης εὐχῆς ἐπιστάμενος. Πρὸς δὲ τούτοις, θαυμάζω· ὡς καὶ τῶν ἁγίων ἐπιλελησμένος· τοῦ μὲν Δαβὶδ ἐκβοῶντος· παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν[1]. Τοῦ δὲ Ἐκκλησιαστοῦ παραγγέλλοντος· ἀπόστησον

1. Ψαλμ. 36,8.

θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου καὶ παράγαγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου[1]· τοῦ δὲ Ἀποστόλου προστάσσοντος, ἐπαίρειν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ὁσίας χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν[2]. Τί δὲ οὐ μανθάνομεν ἀπὸ τῆς ἀνθρώπων μυστικῆς καὶ παλαιᾶς συνηθείας, διωκούσης ἐκ τῶν οἴκων τοὺς κύνας ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς; Τοῦτο αἰνιττομένης, ὡς οὐ δεῖ παρεῖναι τοῖς προσευχομένοις θυμόν. Καὶ θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν[3]· οἴνου δὲ οἱ Ναζιραῖοι ἀπείχοντο. Περὶ δὲ τοῦ μὴ δεῖν μεριμνᾶν ἐνδυμάτων ἕνεκα ἢ βρωμάτων, περιττὸν οἶμαι γράφειν, αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀπαγορεύοντος· μὴ μεριμνήσητε, γάρ, φησί, τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί περιβαλεῖσθε[4]. Ἐθνικῶν γὰρ ἄντικρυς τοῦτο καὶ ἀπιστούντων, ἀθετούντων τὴν πρόνοιαν τοῦ δεσπότου καὶ τὸν δημιουργὸν ἀρνουμένων. Χριστιανῶν δέ, παντελῶς τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον, ἅπαξ πεπιστευκότων, ὅτι καὶ τὰ δύο στρουθία τὰ πιπρασκόμενα τῷ ἀσσαρίῳ[5], ὑπὸ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐστί. Πλήν, ἔστι καὶ αὕτη συνήθεια τῶν δαιμόνων· μετὰ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμούς, ἐμβάλλειν καὶ τοὺς τῆς μερίμνης, ἵνα ἐκνεύσῃ ὁ Ἰησοῦς, ὄχλου ὄντος νοημάτων, ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν τόπῳ[6] καὶ ἄκαρπος γένηται ὁ λόγος, συμπνιγόμενος ὑπὸ τῶν τῆς μερίμνης λογισμῶν. Ἀποθέμενοι τοίνυν αὐτούς, ἐπιρρίψωμεν τὴν μέριμναν ἡμῶν πρὸς τὸν Κύριον, τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενοι καὶ πενιχρᾷ ζωῇ χρησάμενοι καὶ στολῇ, τοὺς πατέρας τῆς κενοδοξίας καθ' ἡμέραν ἀποδυσώμεθα. Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ πενιχρᾷ νομίζει στολῇ, βλεπέτω τὸν ἅγιον Παῦλον, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι[7], τὸν τῆς δικαιοσύνης προσδοκήσαντα στέφανον[8]. Ἀλλ' ἐπειδὴ θέατρον καὶ στάδιον ὁ Ἀπόστολος τὸν κόσμον ὠνόμασε τοῦτον[9], ἴδωμεν, εἴ ἐστι δυνατόν, μερίμνης ἐνδυσάμενον λογισμούς, δραμεῖν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ[10]· ἢ παλαῖσαι πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου[11]. Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰσθητῆς παιδευόμενος ἱστορίας. Ἐμποδισθήσεται γὰρ ἐκεῖνος δηλονότι ὑπὸ τοῦ χιτῶνος καὶ περιελκυσθήσεται, καθάπερ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῆς μερίμνης, εἴπερ ἀληθινὸς ὁ λόγος ὁ λέγων, τὸν νοῦν τῷ ἰδίῳ προσκαρτερεῖν θησαυρῷ· ὅπου γάρ, φησίν, ὁ θησαυρὸς σού ἐστιν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου[12].

ϛʹ. Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν τέμνουσιν, οἱ δὲ τέμνονται. Καὶ τέμνουσι μὲν οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθούς. Τέμνονται δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν οἱ πονηροί. Τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τῷ πρώτῳ τεθέντι προσέχει λογισμῷ καὶ πρὸς ἐκεῖνον κρίνει ἡμᾶς ἢ ἀποδέχεται. Ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν· ἔχω τινὰ φιλοξενίας λογισμόν, καὶ γοῦν ἔχω, διὰ τὸν Κύριον· ἀλλ' οὗτος, ἐπελθόντος τοῦ πειράζοντος, τέμνεται, δόξης χάριν, φιλοξενεῖν ὑποβάλλον-

1. Ἐκκλησ. ιαʹ, 10.
2. Αʹ Τιμόθ. βʹ, 8.
3. Δευτερ. λβʹ, 33.
4. Ματθ. ϛʹ, 25, 31, 32.
5. Ματθ. ιʹ, 29.
6. Παραβ. Ἰωάν. εʹ, 13.
7. Βʹ Κορ. ιαʹ, 27.
8. Βʹ Τιμόθ. δʹ, 8.
9. Αʹ Κορ. θʹ, 24.
10. Φιλιππ. γʹ, 14.
11. Ἐφεσ. ϛʹ, 12.
12. Ματθ. ϛʹ, 21.

τος. Καὶ πάλιν ἔχω φιλοξενίας λογισμόν, πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, ἐπελθόντος κρείττονος λογισμοῦ, τέμνεται· τοῦ πρὸς τὸν Κύριον μᾶλλον ἡμῶν τὴν ἀρετὴν ἀπευθύνοντος καὶ μὴ δι᾿ ἀνθρώπους ταῦτα πράττειν ἡμᾶς καταναγκάζοντος.

ζ΄. Λογισμῶν τῶν ἀγγελικῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐκ δαιμόνων, ταύτην τὴν διαφορὰν μετὰ πολλῆς τῆς παρατηρήσεως ἐγνώκαμεν εἶναι· ὅτι πρῶτον μέν, οἱ ἀγγελικοὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων περιεργάζονται καὶ τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν ἐξιχνιάζουσι λόγους· οἷον, τίνος χάριν γένηται ὁ χρυσὸς καὶ διατὶ ψαμμώδης κάτω που τοῖς μορίοις τῆς γῆς ἐγκατέσπαρται καὶ μετὰ πολλοῦ καμάτου καὶ πόνου εὑρίσκεται; Πῶς δὲ εὑρεθείς, ὕδατι πλύνεται καὶ πυρὶ παραδίδοται καὶ οὕτως εἰς τεχνιτῶν ἐμβάλλεται χεῖρας, τῶν ποιούντων τῆς σκηνῆς τὴν λυχνίαν καὶ τὸ θυμιατήριον καὶ τὰς θυΐσκας καὶ τὰς φιάλας[1], ἐν οἷς οὐκ ἔτι νῦν πίνει διὰ τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ὁ βαβυλώνιος Βασιλεύς[2]. Κλεόπας δὲ φέρει καρδίαν καιομένην[3] ὑπὸ τούτων τῶν μυστηρίων. Ὁ δὲ δαιμονιώδης λογισμός, ταῦτα οὔτε οἶδεν οὔτε ἐπίσταται. Μόνην δὲ τὴν κτῆσιν τοῦ αἰσθητοῦ χρυσίου ἀναιδῶς ὑποβάλλει καὶ τὴν ἐκ τούτου τροφήν τε καὶ δόξαν ἐσομένην προλέγει. Ὁ δὲ ἀνθρώπινος λογισμός, οὐδὲ τὴν κτῆσιν ἐπιζητεῖ, οὐδὲ τίνος ἐστὶ περιεργάζεται σύμβολον ὁ χρυσός, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ χρυσοῦ τὴν μορφὴν εἰσφέρει ψιλήν, πάθους καὶ πλεονεξίας κεχωρισμένην. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ῥηθήσεται, κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον μυστικῶς γυμναζόμενος.

η΄. Ἔστι δαίμων, πλάνος λεγόμενος καὶ ὑπὸ τὴν ἕω μάλιστα τοῖς ἀδελφοῖς παρίσταται, ὅστις περιάγει τὸν νοῦν, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην καὶ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ψιλὰς δῆθεν τὰς συντυχίας ποιούμενον· καὶ γνωρίμοις τισὶ συντυγχάνοντα μακρότερα, καὶ τὴν οἰκείαν πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας κατάστασιν διαφθείροντα· καὶ μακρὰν γινόμενον κατ᾿ ὀλίγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος λήθην λαμβάνοντα. Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα, τοῦτον τηρεῖν, πόθεν τε ἔρχεται καὶ ποῦ καταλήγει. Οὐ γὰρ εἰκῇ, οὐδὲ ὡς ἔτυχε τὸν μακρὸν ἐκεῖνον κύκλον ἐργάζεται. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀναχωροῦντος διαφθείρειν βουλόμενος, ταῦτα ποιεῖ· ἵνα ἐκκαυθεὶς ἐκ τούτων ὁ νοῦς, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συντυχιῶν μεθυσθείς, εὐθέως τῷ τῆς πορνείας ἢ τῷ τῆς ὀργῆς ἢ τῷ τῆς λύπης δαίμονι περιπέσῃ· οἵτινες μάλιστα λυμαίνονται τῆς καταστάσεως αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα. Ἀλλ᾿ ἡμεῖς εἴπερ ἔχομεν σκοπὸν τοῦ γνῶναι σαφῶς τὴν τούτου πανουργίαν, μὴ ταχέως φθεγξώμεθα πρὸς αὐτόν, μηδὲ μηνύσωμεν τὰ γινόμενα, πῶς κατὰ διάνοιαν τὰς συντυχίας ἐργάζεται καὶ τίνα τρόπον κατ᾿ ὀλίγον ἐλαύνει τὸν νοῦν πρὸς τὸν θάνατον, ἐπεὶ φεύξεται ἀφ᾿ ἡμῶν. Ὁρᾶσθαι γὰρ ταῦτα πράττων, οὐ καταδέχεται.

1. Βλ. Ἐξόδ. κδ΄, 22-39. 2. Δανιὴλ ε΄, 2,3. 3. Λουκ. κδ΄, 32.

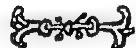
Καὶ οὐδὲν λοιπὸν εἰσόμεθα, ὧν μαθεῖν ἐσπουδάκαμεν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην μίαν ἡμέραν ἢ καὶ δευτέραν, συγχωρήσωμεν αὐτῷ τελειῶσαι τὸ δρᾶμα, ἵνα ἀκριβῶς μαθόντες αὐτοῦ τὸ σκευώρημα, λόγῳ μετὰ ταῦτα ἐλέγχοντες αὐτὸν φυγαδεύσωμεν. Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ συμβαίνει τεθολωμένον ὄντα τὸν νοῦν, μὴ ἀκριβῶς ἰδεῖν τὰ γινόμενα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ δαίμονος, τοῦτο γινέσθω. Καθεσθείς, μνημόνευσον κατὰ σεαυτὸν τῶν συμβεβηκότων σοι πραγμάτων, πόθεν τε ἤρξω καὶ ποῦ ἐπορεύθης καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ συνελήφθης ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας ἢ τῆς λύπης ἢ τῆς ὀργῆς καὶ πῶς πάλιν γέγονε τὰ γινόμενα. Ταῦτα κατάμαθε καὶ παράδος τῇ μνήμῃ, ἵνα ἔχῃς ἐλέγχειν αὐτὸν προσιόντα. Καὶ τὸν κρυπτόμενον ὑπ᾿ αὐτοῦ τόπον καταμήνυε καὶ οὐκ ἀκολουθήσεις αὐτῷ λοιπόν. Εἰ δὲ βούλει καὶ εἰς μανίαν προσκαλέσασθαι αὐτόν, ἔλεγξον αὐτὸν εὐθὺς ἐπιστάντα καὶ τὸν πρῶτον τόπον, εἰς ὃν εἰσῆλθες, λόγῳ φανέρωσον, καὶ τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον. Πάνυ γὰρ χαλεπαίνει, μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην. Ἀπόδειξις δὲ ἔστω τοῦ καιρίως σε φθέγξασθαι πρὸς αὐτόν, τὸ πεφευγέναι τὸν λογισμὸν ἀπὸ σοῦ. Ἀδύνατον γὰρ στῆναι, φανερῶς ἐλεγχόμενον. Τοῦτον δὲ ἡττηθέντα τὸν δαίμονα, διαδέχεται ὕπνος βαρύτατος καὶ νέκρωσις μετὰ ψυχρότητος πολλῆς βλεφάρων καὶ χάσμαι ἄπειροι καὶ ὦμοι βαρούμενοι· ἅπερ πάντα τῇ συντόνῳ προσευχῇ διαλύει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

θ΄. Πάνυ τὸ μῖσος τὸ κατὰ δαιμόνων ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν συμβάλλεται καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀρετῆς ἐστιν ἐπιτήδειον. Καὶ τοῦτο ἐκτρέφειν παρ᾿ ἑαυτοῖς, ὥσπερ τι γέννημα ἀγαθόν, οὐκ ἰσχύομεν· τῶν φιληδόνων πνευμάτων διαφερόντων αὐτὸ καὶ πρὸς φιλίαν καὶ συνήθειαν τὴν ψυχὴν πάλιν ἐκκαλουμένων. Ἀλλὰ ταύτην τὴν φιλίαν, μᾶλλον καὶ τὴν δυσίατον γάγγραιναν, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, δι᾿ ἐγκαταλείψεως θεραπεύει. Συγχωρεῖ γάρ τι φοβερὸν παθεῖν ἡμᾶς ὑπ᾿ αὐτῶν νύκτωρ καὶ μεθ᾿ ἡμέραν. Καὶ πάλιν ἡ ψυχὴ πρὸς ἀρχέτυπον μῖσος ἐπανατρέχει, διδασκομένη πρὸς τὸν Κύριον λέγειν κατὰ τὸν Δαβίδ, τό, τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς. Εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι.*. Οὗτος γὰρ τέλειον μῖσος μισεῖ τοὺς ἐχθρούς, ὁ μήτε κατ᾿ ἐνέργειαν, μήτε κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνων· ὅπερ τῆς μεγίστης καὶ πρώτης ἀπαθείας ἐστὶ τεκμήριον.

ι΄. Περὶ δὲ τοῦ δαίμονος τοῦ τὴν ψυχὴν ποιοῦντος ἀναίσθητον, τί δεῖ καὶ λέγειν; Ἐγὼ γὰρ δέδοικα γράφειν περὶ αὐτοῦ. Πῶς ἡ ψυχὴ τῆς οἰκείας ἐξίσταται καταστάσεως παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ καὶ τὸν φόβον Κυρίου καὶ τὴν εὐλάβειαν ἀποδύεται· καὶ τὴν ἁμαρτίαν, οὐχ ἁμαρτίαν λογίζεται· καὶ τὴν παρανομίαν, οὐ νομίζει παρανομίαν· κολάσεώς τε καὶ κρίσεως αἰωνίου, ὡς ψιλοῦ ῥήματος μέμνηται· καταγελᾷ δὲ ὄντως σεισμοῦ πυρφόρου· καὶ Θεὸν μὲν δῆθεν ὁμολογεῖ· τὴν δὲ πρόσταξιν αὐτοῦ

* Ψαλμ. 138, 22.

οὐκ ἐπίσταται. Τύπτεις εἰς τὰ στήθη, κινουμένης αὐτῆς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ αὔτη οὐκ αἰσθάνεται. Ἀπὸ Γραφῶν διαλέγῃ, καὶ ὅλη πεπώρωται καὶ οὐκ ἀκούει. Ὄνειδος αὐτῇ τὸ παρὰ τῶν ἀνθρώπων προσφέρεις, καὶ οὐ λογίζεται. Τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην, καὶ αὐτὴ οὐ συνίησι, δίκην χοίρου καμμύσαντος καὶ τὸν φραγμὸν διακόψαντος. Τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα, κενοδοξίας χρονίσαντες ἐπάγουσι λογισμοί. Οὗ, εἰμὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ[1]. Καὶ γὰρ τῶν σπανίως παραβαλλόντων ἐστὶ τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος. Ἐπὶ γὰρ συμφοραῖς ἑτέρων καὶ ἐν νόσοις πιεζομένων ἢ ἐν φυλακαῖς δυστυχούντων ἢ αἰφνιδίῳ περιπιπτόντων θανάτῳ, φυγαδεύεται οὗτος· τῆς ψυχῆς κατὰ μικρὸν κατανυσσομένης καὶ εἰς συμπάθειαν ἐρχομένης, διαλυομένου τοῦ ἐκ δαιμονίου συνισταμένου πωρώματος. Ὧν ἡμεῖς ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν σπάνιν τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀσθενούντων. Τοῦτον τὸν δαίμονα μάλιστα φυγαδεύων ὁ Κύριος, ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προσέταξεν ἀσθενοῦντας ὁρᾶν καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι. Ἀσθενὴς γὰρ ἤμην, φησί, καὶ ἤλθετε πρός με[2]. Πλὴν τοῦτο ἰστέον· εἴ τις τῶν ἀναχωρούντων, περιπεσὼν τούτῳ τῷ δαίμονι, λογισμοὺς οὐκ ἔλαβε πορνικοὺς ἢ τὸν οἶκον ἀπὸ ἀκηδίας οὐ καταλέλοιπεν, οὗτος ὑπομονὴν καὶ σωφροσύνην ἀπ᾽ οὐρανῶν ὑπεδέξατο κατελθοῦσαν, καὶ μακάριος τῆς τοιαύτης ἀπαθείας ἐστίν. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπαγγελλομένων θεοσέβειαν[3] ἀσκεῖν, κοσμικοῖς συναυλίζεσθαι προαιροῦνται, φυλασσέσθωσαν τοῦτον τὸν δαίμονα. Ἐγὼ γὰρ περὶ αὐτοῦ πλέον λέγειν ἢ γράφειν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνομαι.

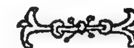
ΠΕΡΙ ΔΑΙΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΛΥΠΗΣ

ια΄. Πάντες οἱ δαίμονες φιλήδονον διδάσκουσι τὴν ψυχήν, μόνος δὲ ὁ τῆς λύπης δαίμων τοῦτο πράττειν οὐ καταδέχεται· ἀλλὰ τῶν εἰσελθόντων τοὺς λογισμοὺς διαφθείρει, πᾶσαν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς περικόπτων καὶ ξηραίνων διὰ τῆς λύπης, εἴπερ ἀνδρὸς λυπηροῦ ξηραίνεται τὰ ὀστᾶ[4]. Καὶ μετρίως μὲν πολεμῶν, δόκιμον τὸν ἀναχωρητὴν ἀπεργάζεται. Πείθει γὰρ μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου τούτου προσίεσθαι καὶ πᾶσαν ἡδονὴν περιΐστασθαι. Πλεῖον δὲ προσκαρτερῶν γεννᾷ λογισμούς, ὑπεξάγειν τὴν ψυχὴν συμβουλεύοντας, ἢ φεύγειν τὸν τόπον μακρὰν ἀναγκάζοντας. Ὅπερ λελόγισταί ποτε καὶ πέπονθεν ὁ ἅγιος Ἰώβ, ὑπὸ τούτου παρενοχλούμενος. Εἴθε γὰρ ἐδυνάμην, φησίν, ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ δεηθείς γε ἑτέρου, καὶ ποιῆσαι

1. Πρβλ. Ματθ. κδ΄, 22. 2. Ματθ. κε΄, 36. 3. Πρβλ. Α΄ Τιμ. β΄, 10. 4. Παροιμ. ιζ΄, 22.

μοι τοῦτο[1]. Τούτου τοῦ δαίμονος σύμβολόν ἐστι ἡ ἔχιδνα τὸ θηρίον· ἧς ἡ φύσις φιλανθρώπως διδομένη, τοὺς τῶν ἄλλων θηρίων ἰοὺς διαφθείρει· ἀκρατῶς δὲ λαμβανομένη, καὶ αὐτὸ διαφθείρει τὸ ζῷον. Τούτῳ τῷ δαιμονίῳ παραδέδωκεν ὁ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα· διὸ καὶ γράφει πάλιν σπουδαίως, κυρώσατε, λέγων τοῖς Κορινθίοις, εἰς αὐτὸν ἀγάπην, μήπως, τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ, καταποθῇ ὁ τοιοῦτος[2]. Ἀλλ᾽ οἶδε τοῦτο θλῖβον τοὺς ἀνθρώπους τὸ πνεῦμα, καὶ μετανοίας ἀγαθῆς πρόξενον γίνεσθαι. Ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, τοὺς ὑπὸ τούτου κεντουμένους τοῦ πνεύματος καὶ προσφεύγοντας τῷ Θεῷ, γεννήματα ἐχιδνῶν ἐκάλει λέγων· τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ[3]. Πλὴν πᾶς ὁ τὸν Ἀβραὰμ μιμησάμενος καὶ ἐξελθὼν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς συγγενείας[4], αὐτὸς καὶ τούτου τοῦ δαίμονος γέγονεν ἰσχυρότερος.

ιβ΄. Εἴ τις θυμοῦ κεκράτηκεν, οὗτος δαιμόνων κεκράτηκεν. Εἰ δέ τις τούτῳ δεδούλωται, οὗτος τοῦ μοναδικοῦ βίου ἐστὶν ἀλλότριος καὶ ξένος τῶν ὁδῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, εἴπερ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγεται διδάσκειν τοὺς πραεῖς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ[5]· διὸ καὶ δυσθήρατος γίνεται ἀναχωρούντων ὁ νοῦς, εἰς τὸ τῆς πρᾳότητος καταφεύγων πεδίον. Οὐδὲ μίαν γὰρ σχεδὸν τῶν ἀρετῶν δεδοίκασιν οἱ δαίμονες, ὡς πραΰτητα. Ταύτην Μωυσῆς ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐκέκτητο, πραΰς παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κληθείς[6]. Καὶ ὁ ἅγιος Δαβίδ, ἀξίαν τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἀπεφήνατο εἶναι· μνήσθητι, λέγων, τοῦ Δαβὶδ καὶ πάσης τῆς πρᾳότητος αὐτοῦ[7]. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, μιμητὰς ἡμᾶς γενέσθαι τῆς ἐκείνου πρᾳότητος ἐκέλευσε· μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, λέγων, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν[8]· εἰ δέ τις βρωμάτων καὶ πομάτων μὲν ἀπέχοιτο, θυμὸν δὲ πονηροῖς λογισμοῖς ἐρεθίζει, οὗτος ἔοικε ποντοπορούσῃ νηῒ καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην. Διὸ προσεκτέον, ὅση δύναμις, τῷ ἡμετέρῳ κυνί, καὶ διδακτέον, τοὺς λύκους μόνον αὐτὸν διαφθείρειν, καὶ μὴ τὰ πρόβατα κατεσθίειν, πᾶσαν ἐνδεικνύμενον πρᾳότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

ΠΕΡΙ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ

ιγ΄. Μόνος τῶν λογισμῶν, ὁ τῆς κενοδοξίας ἐστὶ πολύυλος καὶ ὅλην σχεδὸν περιλαμβάνων τὴν οἰκουμένην καὶ πᾶσι τοῖς δαίμοσιν ὑπανοίγων τὰς θύρας, ὥσπερ τις προδότης γενόμενος πονηρὸς πόλεώς τινος. Διὸ καὶ

1. Ἰὼβ λ΄, 24. 2. Β΄ Κορ. β΄, 7. 3. Ματθ. γ΄, 8. 4. Πρβλ. Γεν. ιβ΄, 1.
5. Ψαλμ. 24, 9. 6. Ἀριθμ. ιβ΄, 3. 7. Ψαλμ. 131, 1. 8. Ματθ. ια΄, 29.

πάνυ ταπεινοῖ τοῦ ἀναχωροῦντος τὸν νοῦν, πολλῶν λόγων καὶ πραγμάτων αὐτὸν πληρῶν καὶ τὰς προσευχὰς αὐτοῦ λυμαινόμενος, δι᾿ ὧν πάντα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τραύματα θεραπεύειν σπουδάζει. Τοῦτον τὸν λογισμὸν συναύξουσιν ἡττηθέντες πάντες οἱ δαίμονες, καὶ πάλιν δι᾿ αὐτοῦ πάντες εἰς τὰς ψυχὰς λαμβάνουσιν εἴσοδον· ποιοῦντες οὕτως τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων[1]. Ἐκ τούτου γεννᾶται τοῦ λογισμοῦ καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας· ὁ τὸ σφράγισμα τῆς ὁμοιώσεως καὶ τὸν στέφανον τοῦ κάλλους, ἀπ᾿ οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν κατασείσας. Ἀλλ᾿ ἀποπήδησον ἐκ τούτου καὶ μὴ χρονίσῃς, ἵνα μὴ προδῶμεν ἄλλοις τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀνελεήμοσι[2]· τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα φυγαδεύει ἐκτενὴς προσευχὴ καὶ τὸ μηδὲν ἑκόντα ποιεῖν ἢ λέγειν τῶν συντελούντων πρὸς τὴν ἐπάρατον κενοδοξίαν.

ιδʹ. Ὅτε ὀλίγης ἀπαθείας τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς ἐπιλάβηται, τότε κενοδοξίας ἵππον κτησάμενος, εὐθὺς ἐλαύνει κατὰ τὰς πόλεις, ἄκρατον ἐμφορούμενος ἐκ τῆς δόξης τὸν ἔπαινον· ᾧ κατ᾿ οἰκονομίαν τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ὑπαντιάσαν καὶ εἰς ἕνα τῶν συφεῶν τοῦτον ἀποκλεῖσαν, παιδεύει αὐτὸν μηκέτι πρὸ τῆς τελείας ὑγείας καταλιμπάνειν τὴν κλίνην, μηδὲ τοὺς ἀτάκτους τῶν ἀρρώστων μιμεῖσθαι· οἵτινες ἔτι λείψανα τῆς ἀσθενείας ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντες, ὁδοῖς ἑαυτοὺς καὶ λουτροῖς ἀκαίρως ἐπιδιδόασι, καὶ τοῖς ἐξ ὑποστροφῆς νοσήμασι περιπίπτουσι. Διόπερ καθεζόμενοι, πρόσχωμεν ἐν ἑαυτοῖς μᾶλλον, ὡς προκόπτοντες μὲν ἐν ἀρετῇ, δυσκίνητοι πρὸς κακίαν γινώμεθα· ἀνακινούμενοι δὲ ἐν τῇ γνώσει, ποικίλων προσλαμβάνωμεν πλῆθος θεωρημάτων· ὑψούμενοι δὲ πάλιν, φανερώτερον τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐποπτεύωμεν φῶς.

ιεʹ. Πάσας μὲν τὰς κακουργίας τῶν δαιμόνων γράφειν οὐ δύναμαι· καὶ τὰς κακομηχανίας αὐτῶν καταλέγειν αἰσχύνομαι, δεδοικὼς τῶν ἐντευξομένων τοὺς ἁπλουστέρους. Πλὴν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἄκουε πανουργίας. Ὅταν τις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους κτήσηται τὴν ἀπάθειαν καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ ὑπόψυχροι γένωνται, τὸ τηνικαῦτα εἰσάγει ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας παίζοντας μετ᾿ ἀλλήλων, καὶ αἰσχρῶν πραγμάτων καὶ σχημάτων τὸν ἀναχωρητὴν καθίστησι θεατήν. Ἀλλ᾿ οὗτος ὁ πειρασμὸς οὐκ ἔστι τῶν χρονιζόντων· προσευχὴ γὰρ σύντονος καὶ δίαιτα στενωτάτη, μετ᾿ ἀγρυπνίας καὶ γυμνασίας θεωρημάτων πνευματικῶν, ὥσπερ νέφος αὐτὸν ἄνυδρον ἀπελαύνει· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν σαρκῶν ἐφάπτεται, πρὸς τὴν ἄλογον πύρωσιν αὐτὰς ἐκμοχλεύων καὶ ἄλλα δὲ μυρία προσμηχανᾶται ὁ πονηρὸς οὗτος· ἅπερ οὐκ ἀναγκαῖον δημοσιεῦσαι καὶ παραδοῦναι γραφῇ· συμβάλλεται καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς τοὺς τοιούτους, καὶ ζέσις θυμοῦ κατὰ τοῦ δαίμονος κινηθεῖσα· ὅνπερ θυμὸν μάλιστα δέδοικεν ἐπὶ τοῖς λογισμοῖς ταρασσόμενον καὶ διαφθείροντα αὐτοῦ τὰ νοήματα· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε[3]· χρήσιμον φάρμακον ἐν τοῖς πειρασμοῖς τῇ

1. Πρβλ. Ματθ. ιβʹ, 45. 2. Πρβλ. Παροιμ. εʹ, 9. 3. Ψαλμ. 4, 5.

ψυχῇ προσαγόμενον. Μιμεῖται δὲ καὶ ὁ τῆς ὀργῆς τοῦτον τὸν δαίμονα καὶ πλάττει καὶ αὐτὸς τινας τῶν γεγεννηκότων ἢ φίλων ἢ συγγενῶν ὑβριζομένους ὑπὸ ἀναξίων· καὶ τοῦ ἀναχωροῦντος κινεῖ τὸν θυμόν, φθέγξασθαί τι πονηρὸν ἢ ποιῆσαι πρὸς τοὺς φαινομένους κατὰ διάνοιαν· οἷς προσέχειν ἀναγκαῖον καὶ ταχέως ἐξαρπάζειν ἀπὸ τοιούτων εἰδώλων τὴν διάνοιαν· ἵνα μὴ χρονίσασα ἐν αὐτοῖς, γένηται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς δαυλὸς καιόμενος. Τούτοις δὲ τοῖς πειρασμοῖς οἱ θυμώδεις περιπίπτουσι μάλιστα καὶ ῥᾳδίως πρὸς τὰς ὁρμὰς ἐξαπτόμενοι· οἵτινες μακράν εἰσι καθαρᾶς προσευχῆς καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ιϛʹ. Τὰ νοήματα τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁ Κύριος, καθάπερ πρόβατα, τῷ ἀγαθῷ ποιμένι τῷ ἀνθρώπῳ παρέδωκε· καὶ γέγραπται, παντὶ ἀνθρώπῳ τὸ νόημα ἔδωκεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ[1], συζεύξας αὐτῷ ἐπιθυμίαν καὶ ὀργὴν πρὸς βοήθειαν· ἵνα, διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, φυγαδεύῃ τὰ τῶν λύκων νοήματα· διὰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, στέργῃ τὰ πρόβατα, καὶ ὑπὸ τῶν ὑετῶν καὶ ἀνέμων πολλάκις βαλλόμενος. Ἔδωκε πρὸς τούτοις καὶ νόμον, ὅπως ποιμαίνῃ τὰ πρόβατα· καὶ τόπον χλόης καὶ ὕδωρ ἀναπαύσεως[2] καὶ ψαλτήριον καὶ κιθάραν καὶ ῥάβδον καὶ βακτηρίαν· ἵνα ἐκ ταύτης τῆς ποίμνης, καὶ τραφῇ καὶ ἐνδύσηται καὶ χόρτον ὡρινὸν* συναγάγῃ· τίς γάρ, φησί, ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς οὐκ ἐσθίει;[3] Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα, φυλάττειν νύκτωρ καὶ μεθ᾿ ἡμέραν τοῦτο τὸ ποίμνιον· μήτι τῶν γεννημάτων γένηται θηριάλωτον ἢ λῃσταῖς περιπέσῃ. Εἰ δὲ ἄρα τι τοιοῦτον συμβαίνῃ κατὰ τὴν νάπην, εὐθὺς ἐξαρπάζειν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος καὶ τῆς ἄρκτου[4]. Γίνεται δὲ τὸ νόημα τὸ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θηριάλωτον, εἰ μετὰ μίσους νέμοιτο ἐν ἡμῖν· καὶ τὸ περὶ τῆς γυναικός, εἰ μετὰ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας στρέφοιτο ἐν ἡμῖν· καὶ τὸν[5] τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, εἰ μετὰ πλεονεξίας αὐλίζοιτο· καὶ τὰ νοήματα τῶν ἁγίων χαρισμάτων, εἰ μετὰ κενοδοξίας κατὰ διάνοιαν βόσκοιτο. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ νοημάτων ὡσαύτως συμβήσεται, κλεπτομένων τοῖς πάθεσιν. Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ δεῖ ταῦτα τηρεῖν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνοῦντα φυλάττειν· συμβαίνει γὰρ καὶ φανταζόμενον αἰσχρῶς καὶ πονηρῶς, ἀπολέσαι τὸ ἴδιον. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακὼβ λεγόμενον· οὐκ ἐνήνοχά σοι πρόβατον θηριάλωτον· ἐγὼ ἀπετίννυον κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός· καὶ ἐγενόμην συγκαιόμενος τῷ καύματι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός· καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου[6]. Εἰ δέ τις ἐκ τοῦ καμάτου ἀκηδία ἡμῖν προσγένοιτο, μικρὸν ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν τῆς γνώσεως πέτραν, τῷ ψαλτηρίῳ προσομιλήσωμεν, πλήσσοντες διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς γνώσεως τὰς χορδάς· βοσκήσωμεν δὲ πάλιν καὶ ὑπὸ τὸ Σίναιον ὄρος τὰ πρόβατα, ἵνα ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἡμᾶς ἐκ τῆς βάτου καλέσῃ[7] καὶ τοὺς λόγους τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων ἡμῖν χαρίσηται.

1. Πρβλ. Ἑβρ. ιʹ, 16. * Γραπτέον ὀρεινὸν (Παροιμ. κζʹ, 25). 2. Ψαλμ. 22, 2. 3. Αʹ Κορ. θʹ, 7. 4. Πρβλ. Αʹ Βασ. ιζʹ, 35. 5. Γραπτέον μᾶλλον τό. 6. Γέν. λαʹ, 39. 7. Ἔξ. κεφ. γʹ. κ.ἑ.

ιζʹ. Φύσιν μὲν λογικὴν ὑπὸ κακίας θανατωθεῖσαν, ἐγείρει Χριστός, διὰ τῆς θεωρίας πάντων τῶν αἰώνων. Ὁ δὲ τούτου Πατήρ, τὴν ἀποθανοῦσαν ψυχὴν τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρει διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἑαυτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενον, τό, εἰ συναπεθάνομεν τῷ Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ [1].

ιηʹ. Ὅταν ὁ νοῦς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενος, τὸν ἐκ τῆς χάριτος ἐνδύσηται, τότε καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ὄψεται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, σαπφείρῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ· ἥντινα καὶ τόπον Θεοῦ ἡ Γραφὴ ὀνομάζει, ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ὀφθέντα ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ [2].

ιθʹ. Τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, οἱ μὲν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄνθρωπον, ἐκπειράζουσιν· οἱ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς ζῷον ἄλογον ἐκταράσσουσι. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι παραβαλόντες, κενοδοξίας ἢ ὑπερηφανίας ἢ φθόνου ἢ κατηγορίας ἡμῖν ἐμβάλλουσι νοήματα· ἅπερ οὐδενὸς ἅπτεται τῶν ἀλόγων· οἱ δὲ δεύτεροι προσεγγίζοντες, θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν κινοῦσι. Ταῦτα γάρ, πάθη κοινὰ ἡμῶν καὶ τῶν ἀλόγων ἐστίν, ὑπὸ τῆς λογικῆς καλυπτόμενα φύσεως. Διὸ λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, πρὸς μὲν τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνοντας λογισμούς· ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνῄσκετε καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε [3]. Πρὸς δὲ τοὺς κινουμένους ἀλόγως, τί φησι; μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις· ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ [4]. Εἰ δὲ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται [5]· πρόδηλον, ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι, ὡς ἄνθρωποι ἀποθνῄσκουσι καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων θάπτονται· οἱ δὲ ἄλογοι θανατούμενοι, ἤτοι πίπτοντες, ὑπὸ γυπῶν ἢ κοράκων βρωθήσονται· ὧν οἱ νεοσσοί, οἱ μὲν ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον [6], οἱ δὲ φύρονται ἐν τῷ αἵματι [7]. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

κʹ. Ὅταν τῶν ἐχθρῶν τρώσῃ σέ τις παραβάλλων, καὶ βούλει τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στρέψαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ποίησον οὕτως, ὡς λέγομεν. Δίελε κατὰ σαυτὸν τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ βληθέντα λογισμόν, ὅς τίς ποτέ ἐστι καὶ ἐκ πόσων πραγμάτων συνέστηκε καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι μάλιστα τὸ θλῖβον τὸν νοῦν. Ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔστω πεμφθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ ὁ τῆς φιλαργυρίας λογισμός· τοῦτον δίελε εἴς τε τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ νόημα τοῦ χρυσοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν χρυσόν, καὶ εἰς τὸ φιλάργυρον πάθος. Λοιπὸν ἐρώτα· τί τούτων ἐστὶν ἁμαρτία; Πότερον, ὁ νοῦς; Καὶ πῶς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ τὸ νόημα τοῦ χρυσοῦ; Καὶ τοῦτο τίς ἂν εἴποι, νοῦν ἔχων, ποτέ; Ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ χρυσός ἐστιν ἁμαρτία; Καὶ τίνος χάριν γεγένηται; Ἕπεται τοίνυν τῆς ἁμαρτίας εἶναι τὸ αἴτιον τὸ τέταρτον· ὅπερ οὐκ ἔστι πρᾶγμα ὑφεστὼς κατ᾽ οὐσίαν, οὐδὲ νόημα πράγματος, ἀλλ᾽ ἡδονή τις μισάνθρωπος ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου τικτομένη καὶ κακῶς κεχρῆσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ κτίσμασι τὸν νοῦν ἀναγκάζουσα· ἥνπερ ἡδονὴν περιτέμνειν, ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος πεπίστευται. Καὶ ταῦτά σου διερευνωμένου, φθαρήσεται μὲν ὁ λογισμός, εἰς τὴν ἰδίαν ἀναλυόμενος θεωρίαν· φεύξεται δὲ ἀπὸ σοῦ τὸ δαιμόνιον, τῆς διανοίας σου ὑπὸ ταύτης τῆς γνώσεως εἰς ὕψος ἀρθείσης. Εἰ δὲ μὴ βούλει χρήσασθαι κατ᾽ ἐκείνου, τῇ ἐκείνου ῥομφαίᾳ, ἐπιποθεῖς δέ, πρῶτον διὰ τῆς σῆς σφενδόνης τοῦτον χειρώσασθαι, ἔκβαλε καὶ σὺ λίθον ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ σου καδίου καὶ τούτου ζήτει τὴν θεωρίαν· πῶς ἄγγελοι μὲν καὶ δαίμονες τῷ ἡμετέρῳ παραβάλλουσι κόσμῳ, ἡμεῖς δὲ τοῖς αὐτῶν κόσμοις οὐ παραβάλλομεν· οὐδὲ γὰρ ἀγγέλους Θεῷ πλεῖον συνάπτειν δυνάμεθα, οὐδὲ δαίμονας μᾶλλον ἀκαθάρτους ποιεῖν προαιρούμεθα· καὶ πῶς ἑωσφόρος ὁ πρωὶ ἀνατέλλων εἰς γῆν κατερρίφθη [1] καὶ ἥγηται μὲν τὴν θάλασσαν, ὥσπερ ἐξάλειπτρον, τὸν δὲ τάρταρον τῆς ἀβύσσου, ὥσπερ αἰχμάλωτον· ἀναζεῖ δὲ τὴν ἄβυσσον ὥσπερ χαλκεῖον [2]· πάντας ἐκταράσσων ὑπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ καὶ πάντων ἄρχειν βουλόμενος. Τούτων γὰρ τῶν πραγμάτων ἡ θεωρία, πάνυ τιτρώσκει τὸν δαίμονα καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολὴν φυγαδεύει. Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἐπὶ τῶν ἠρέμα κεκαθαρμένων συμβαίνει καὶ βλεπόντων ποσῶς τοὺς λόγους τῶν γεγονότων· οἱ δὲ ἀκάθαρτοι, τὴν θεωρίαν τούτων οὐκ ἴσασιν· οὐδὲ καὶ μαθόντες παρ᾽ ἑτέρων κατεπᾴδοιεν ἀκουσθήσονται, πολλοῦ κονιορτοῦ καὶ θορύβου διὰ τὰ πάθη συνισταμένου κατὰ τὸν πόλεμον. Δεῖ γὰρ πάντως τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἠρεμῆσαι, ἵνα μόνος ὁ Γολιὰθ ἀπαντήσῃ τῷ ἡμετέρῳ Δαβίδ [3]· Ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ διαιρέσει τοῦ πολέμου καὶ τῷ εἴδει χρησώμεθα καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν.

καʹ. Ὅταν τινὲς τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ταχέως φυγαδευθῶσι, ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν, πόθεν τοῦτο συμβέβηκε; Πότερον, διὰ τὴν σπάνιν τοῦ πράγματος, τὸ δυσπόριστον εἶναι τὴν ὕλην, ἢ διὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν ἀπάθειαν, οὐκ ἴσχυσε καθ᾽ ἡμῶν ὁ ἐχθρός· οἷον, εἴ τις τῶν ἀναχωρούντων ἐνθυμηθῇ πόλεως πνευματικὴν κυβέρνησιν πιστευθῆναι, οὐ χρονίζει τοῦτον τὸν λογισμὸν φανταζόμενος, καὶ γίνεται γνώριμος ἐκ τῶν προλελεγμένων. Εἰ δέ τις πόλεως καὶ τῆς τυχούσης γένοιτο, καὶ ὁμοίως λογίζεται, οὗτος μακάριος τῆς ἀπαθείας ἐστίν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν, εὑρεθήσεται ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐξεταζόμενος. Ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι, πρὸς τὴν ἡμετέραν προθυμίαν καὶ δύναμιν· ἵνα ἴδωμεν, εἰ τὸν Ἰορδάνην ἐπεράσαμεν [4] καὶ ἐγγύς ἐσμεν τῶν φοινίκων ἢ ἔτι ἐν τῇ ἐρήμῳ διάγομεν καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων τυπτόμεθα. Πάνυ γὰρ ποικίλος μοι φαίνεται τῆς φιλαργυρίας ὁ δαίμων καὶ πρὸς ἀπάτην ἀμήχανος. Ὃς πολλάκις στενωθεὶς ὑπὸ τῆς ἄκρας ἀποταγῆς, τὸν οἰκονόμον εὐθὺς καὶ φιλόπτωχον ὑποκρίνεται· καὶ τοὺς μηδέπω παρόντας ὑποδέχεται ξένους γνησιώτερον καὶ

1. Βʹ Τιμ. βʹ, 11. 2. Ἔξ. κδʹ, 10. 3. Ψαλμ. 81, 6. 4. Ψαλμ. 31, 9.
5. Ἰεζεκ. ιηʹ, 4. 6. Ψαλμ. 146, 9. 7. Ἰὼβ λθʹ, 30.

1. Πρβλ. Ἡσ. ιδʹ, 12. 2. Ἰὼβ μαʹ, 23. 3. Πρβλ. Αʹ Βασ. κεφ. ιζʹ.
4. Πρβλ. Ἰησ. Ναυῆ κεφ. γʹ, κ.ἑ.

ἄλλοις λειπομένοις ἀποστέλλει διακονίαν· καὶ δεσμωτήρια πόλεως ἐπισκέπτεται καὶ τοὺς πιπρασκομένους δῆθεν ἐξαγοράζει· γυναιξίν τε κολλᾶσθαι πλουσίαις, ὑποδείκνυσιν. Ἄλλοις πάλιν ὑποτάξασθαι νουθετεῖ, βαλάντιον ἁδρὸν κεκτημένοις. Καὶ οὕτως ἐξαπατήσας κατὰ μικρὸν τὴν ψυχήν, τοῖς τῆς φιλαργυρίας αὐτὴν λογισμοῖς περιβάλλει καὶ τῷ τῆς κενοδοξίας παραδίδωσι δαίμονι. Ὃς πλῆθος εἰσάγει τῶν δοξαζόντων ἐπὶ ταῖς οἰκονομίαις ταύταις τὸν Κύριον καί τινας κατ᾽ ὀλίγον περὶ Ἱερωσύνης συλλαλοῦντας ἀλλήλοις οἰκονομεῖ. Θάνατον δὲ τοῦ ὄντος προμαντεύεται ἱερέως καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐκφύγοι μυρία ποιήσας προτίθησι· καὶ οὕτως ὁ ταλαίπωρος νοῦς ἐνδεθεὶς τούτοις τοῖς λογισμοῖς, τοῖς μὲν μὴ καταδεξαμένοις τῶν ἀνθρώπων, διαμάχεται· τοῖς δὲ καταδεξαμένοις, ἑτοίμως δῶρα χαρίζεται καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοὺς ἀποδέχεται. Τινὰς δὲ στασιάζοντας, τοῖς δικασταῖς παραδίδωσι καὶ τῆς πόλεως ἐξορίζεσθαι παραγγέλλει. Τούτων δὲ λοιπὸν ἔνδον ὄντων τῶν λογισμῶν καὶ στρεφομένων, εὐθὺς ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐφίσταται δαίμων, ἀστραπὰς συνεχεῖς κατὰ τὸν ἀέρα τῆς κέλλης καὶ δράκοντας πτερωτοὺς ἐπιπέμπων· καὶ τελευταῖον, στέρησιν φρενῶν ἐργαζόμενος. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς, τούτοις τοῖς λογισμοῖς ἀπώλειαν ἐπευξάμενοι, μετ᾽ εὐχαριστίας τῇ πενίᾳ συζήσωμεν. Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὔτε ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα[1]. Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα[2]· μεμνημένοι τοῦ Παύλου, ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, λέγοντος[3].

κβ'. Πάντες οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοί, διὰ τὰ πάθη χρονίζοντες ἐν ἡμῖν, κατάγουσι τὸν νοῦν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. Ὥσπερ γὰρ τὸ νόημα τοῦ ἄρτου χρονίζει ἐν τῷ πεινῶντι διὰ τὴν πεῖναν καὶ τὸ νόημα τοῦ ὕδατος ἐν τῷ διψῶντι, διὰ τὴν δίψαν· οὕτω καὶ τὰ νοήματα τῶν χρημάτων καὶ τῶν τικτομένων αἰσχρῶν λογισμῶν ἐκ τῶν βρωμάτων, χρονίζει, διὰ τὰ πάθη. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς κενοδοξίας λογισμῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νοημάτων, ὁμοίως φανερωθήσεται. Οὐκ ἔστι δὲ νοῦν πνιγόμενον ὑπὸ τῶν τοιούτων νοημάτων, παραστῆναι Θεῷ καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀναδήσασθαι στέφανον. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν λογισμῶν κατασπώμενος καὶ ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τρισάθλιος νοῦς ἐκεῖνος, τὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἄριστον παρῃτήσατο[4]· καὶ πάλιν ὁ δεσμούμενος χεῖρας καὶ πόδας καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος βαλλόμενος[5], ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν εἶχε καθυφασμένον τὸ ἔνδυμα· ὅνπερ οὐκ ἄξιον τῶν τοιούτων γάμων ὁ καλέσας ἀπεφήνατο εἶναι. Διὸ ἔνδυμά ἐστι γαμικόν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς, κοσμικὰς ἀρνησαμένης ἐπιθυμίας· τίς δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῦ τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων χρονίζοντα, διαφθείρειν τὴν γνῶσιν, ἐν τοῖς περὶ Προσευχῆς Κεφαλαίοις ἐλέχθη.

1. Α' Τιμ. ϛ', 7   2. Α' Τιμ. ϛ', 8.   3. Α' Τιμ. ϛ', 10.
4. Πρβλ. Λουκ. ιδ', 18.   5. Ματθ. κβ', 13.

κγ'. Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ τρεῖς εἰσι πρωτοστάται· οἷς ἕπεται πᾶσα ἡ παρεμβολὴ τῶν ἀλλοφύλων· οἵτινες πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον ἵστανται καὶ τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν κακίαν. Οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας πεπιστευμένοι ὀρέξεις, οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Ἐπιθυμῶν οὖν καθαρᾶς προσευχῆς, διατήρησον θυμόν· καὶ ἀγαπῶν τὴν σωφροσύνην, κράτησον γαστρός· καὶ μὴ δῷς ἄρτον
σῇ κοιλίᾳ εἰς κόρον καὶ ὕδατι ἔκθλιβε αὐτήν. Ἀγρύπνει ἐν προσευχῇ
καὶ μνησικακίαν μακρὰν ποίησον ἀπὸ σοῦ. Λόγοι Πνεύματος
Ἁγίου μὴ ἐκλιπέτωσάν σε καὶ θύρας γράφων * κροῦε
χερσὶν ἀρετῶν. Τότε ἀνατελεῖ σοι καρδίας
ἀπάθεια καὶ νοῦν ἀστεροειδῆ
ὄψει ἐν προσευχῇ.

* Γραπτέον μᾶλλον Γραφῶν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ὕτω δεῖ ἀεὶ ἔχειν τὸν μοναχόν, ὡς αὔριον τεθνηξόμενον· καὶ οὕτω πάλιν τῷ σώματι κεχρῆσθαι, ὡς ἐν πολλοῖς ἔτεσι ζησόμενον. Τὸ μὲν γάρ, τοὺς τῆς ἀκηδίας περικόπτει λογισμοὺς καὶ σπουδαιότερον εἶναι παρασκευάζει τὸν μοναχόν· τὸ δέ, σῷον διαφυλάττει τὸ σῶμα καὶ ἴσην συντηρεῖ τὴν ἐγκράτειαν.

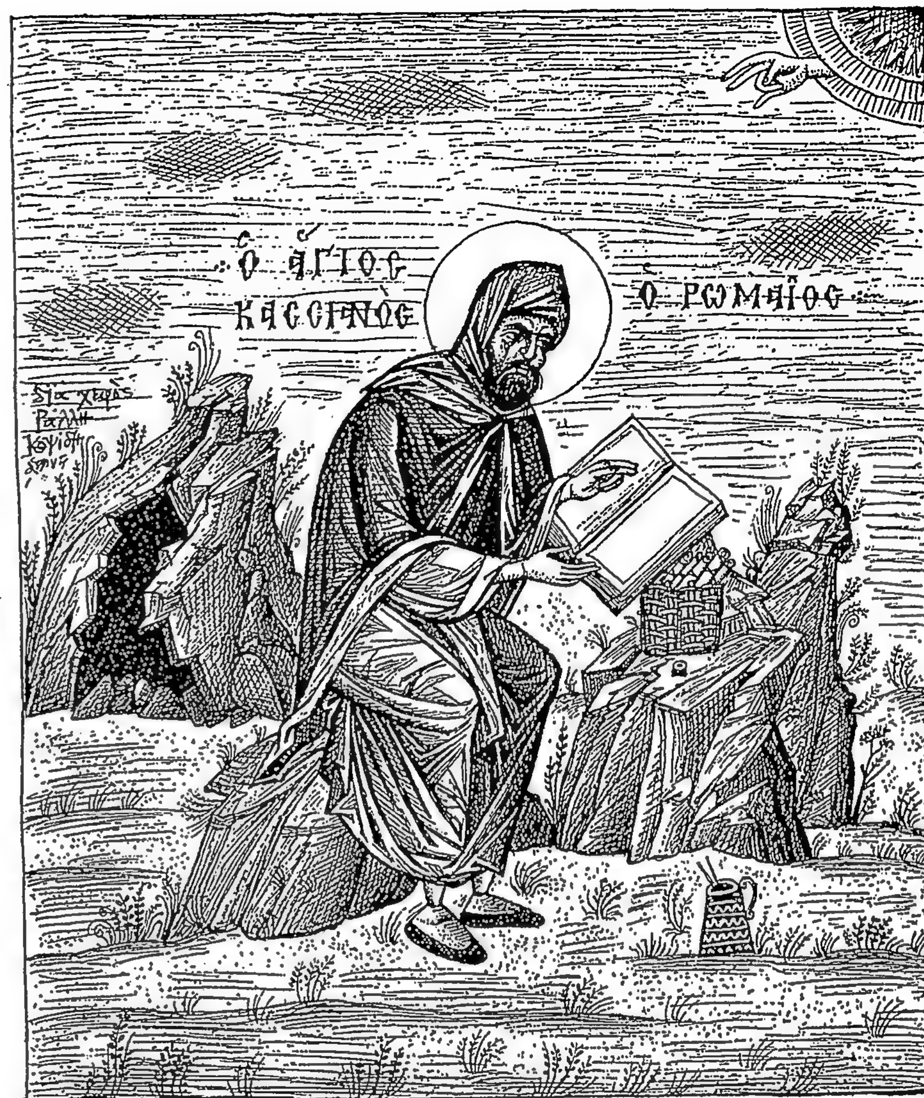
β΄. Ὁ γνώσεως ἐφαψάμενος καὶ τὴν ἐκ ταύτης καρπούμενος ἡδονήν, οὐκ ἔτι τῷ τῆς κενοδοξίας πεισθήσεται δαίμονι, πάσας αὐτῷ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου προσάγοντι· τί γὰρ ἂν καὶ ὑπόσχοιτο μεῖζον πνευματικῆς θεωρίας; Ἐν ὅσῳ δέ ἐσμεν γνώσεως ἄγευστοι, τὴν πρακτικὴν προθύμως κατεργαζώμεθα, τὸν σκοπὸν ἡμῶν δεικνύντες τῷ Θεῷ, ὅτι πάντα πράττομεν, τῆς αὐτοῦ γνώσεως ἕνεκα.

γ΄. Ἀναγκαῖον καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν προοδευσάντων μοναχῶν ἐκθέσθαι καὶ πρὸς αὐτὰς κατορθοῦσθαι. Πολλὰ γάρ ἐστιν ὑπ᾽ αὐτῶν πραχθέντα τε καὶ ῥηθέντα καλῶς· ἐν οἷς καὶ τοῦτό φησί τις αὐτῶν, ὅτι τὴν ξηροτέραν καὶ μὴ ἀνώμαλον δίαιταν, ἀγάπῃ συζευχθεῖσαν, θᾶττον εἰσάγειν τὸν μοναχὸν εἰς τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα.

δ΄. Παρέβαλλον κατὰ σταθηρὰν μεσημβρίαν τῷ Ἁγίῳ Μακαρίῳ, καὶ λίαν ὑπὸ τῆς δίψης φλεγόμενος, ᾔτουν ὕδωρ πιεῖν. Ὁ δέ, φησίν· ἀρκέσθητι τῇ σκιᾷ· πολλοὶ γὰρ ὁδοιποροῦντες νυνὶ καὶ πλέοντες, καὶ ταύτης ἐστέρηνται. Εἶτα λογισμοῖς πρὸς αὐτὸν περὶ ἐγκρατείας ἐγγυμνάζοντος, θάρσει, φησίν, ὦ τέκνον· ἐγὼ γὰρ ἐν ὅλοις εἴκοσιν ἔτεσιν, οὔτε ἄρτου, οὔτε ὕδατος, οὔτε ὕπνου κόρον εἴληφα. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἄρτον μου ἤσθιον ἐν σταθμῷ καὶ τὸ ὕδωρ ἔπινον μέτρῳ, τοῖς δὲ τοίχοις μικρὸν παρακλίνας, ὀλίγον τι μέρος ἀφήρπαζον ὕπνου.

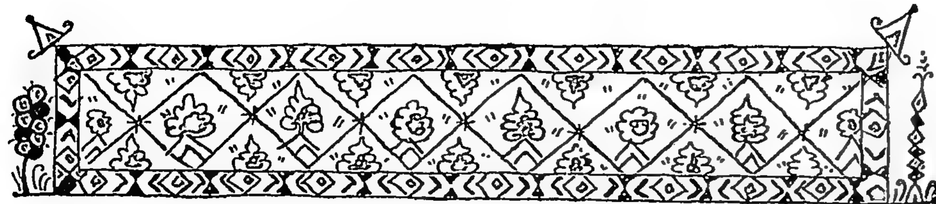
ε΄. Νοῦν μὲν πλανώμενον ἵστησιν ἀνάγνωσις καὶ ἀγρυπνία καὶ προσευχή. Ἐπιθυμίαν δὲ φλεγομένην μαραίνει πεῖνα καὶ κόπος καὶ ἀναχώρησις. Θυμὸν δὲ καταπαύει κυκώμενον, ψαλμῳδία καὶ μακροθυμία καὶ ἔλεος. Τὰ γὰρ ἄμετρα καὶ ἄκαιρα, ὀλιγοχρόνια· βλαβερὰ μᾶλλον καὶ οὐκ ὠφέλιμα.

βουλόμενος τελείως ἀθλῆσαι καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον τελείως ἀναδήσασθαι, πᾶσι τρόποις σπουδάσει τὸ πολύμορφον τοῦτο θηρίον νικῆσαι.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ἁγίου Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου

ἧς ἡ μνήμη ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ κθ'.

ΟΣΙΟΣ Πατὴρ ἡμῶν Κασσιανὸς ὁ Ρωμαῖος, ἔζη ἐπὶ τῆς Βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, περὶ τὸ τετρακοσιοστὸν τριακοστὸν πρῶτον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ. Τῶν δὲ φιλοπονηθέντων αὐτῷ λόγων, ὁ περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν καὶ ὁ περὶ διακρίσεως ὧδε ἐτέθησαν, ὡς παντοδαπῆς ὠφελείας καὶ χάριτος ἀποστάζοντες. Μέμνηται δὲ τούτων καὶ ὁ σοφώτατος Φώτιος, αὐταῖς λέξεσι φάσκων, ἀναγνώσει ρνζ', σελίδι 265 καὶ 266. Καὶ ὁ δεύτερος δὲ τῷ αὐτῷ (Κάστορι δηλαδὴ) προσπεφωνημένος ἐστί, περὶ τῶν ὀκτὼ δὲ λογισμῶν τὴν ἐπιγραφὴν φέρει, εἰς γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὀργήν, λύπην καὶ ἀκηδίαν, κενοδοξίαν τε καὶ ὑπερηφανίαν ἐξάπτει. Χρήσιμα δέ, εἴπερ τι ἄλλο, τὰ λόγια ταῦτα τοῖς αἱρουμένοις τὸν ἀσκητικὸν ἀναδέχεσθαι ἀγῶνα... καὶ τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις λογίδιον συναναγνώσθη... διδάσκει δὲ τί τέ ἐστι διάκρισις, καὶ ὅτι μείζων αὕτη τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καὶ ὅθεν τίκτεται, καὶ ὡς τὸ πλέον τῆς ἄνωθέν ἐστι δωρεᾶς, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τούτου δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν κθ' τοῦ Φεβρουαρίου Μηνὸς μνημονεύουσα, τιμαῖς τε καὶ ἐγκωμίοις καταγεραίρει.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΚΑΣΣΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΚΑΣΤΟΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

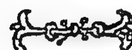
Πρῶτον[1] τὸν περὶ διατυπώσεως Κοινοβίων συντάξαντες λόγον, πάλιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς θαρρήσαντες, ἐπεχειρήσαμεν γράψαι περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν· γαστριμαργίας φημί, καὶ πορνείας, φιλαργυρίας, ὀργῆς, λύπης, ἀκηδίας, κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ ΓΑΣΤΡΟΣ

Προηγουμένως τοίνυν, περὶ ἐγκρατείας γαστρὸς ἡμῖν[2] λεχθήσεται, τῆς ἀντικειμένης τῇ γαστριμαργίᾳ· τοῦ τε τρόπου τῶν νηστειῶν καὶ τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος τῶν βρωμάτων. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν ἐροῦμεν, ἀλλ' ἅπερ παρειλήφαμεν παρὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἐκεῖνοι τοίνυν, οὐχ ἕνα κανόνα νηστείας, οὐδὲ ἕνα τρόπον τῆς τῶν βρωμάτων μεταλήψεως, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον παραδεδώκασι· διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν αὐτὴν ἔχειν ἰσχύν, ἢ δι' ἡλικίαν, ἢ δι' ἀσθένειαν, ἢ διὰ ἕξιν ἀστειοτέραν σώματος. Ἕνα δὲ πᾶσι σκοπὸν παραδεδώκασι, φεύγειν τὴν πλησμονὴν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν χορτασίαν τῆς γαστρός. Τὴν δὲ καθημερινὴν νηστείαν, ἐδοκίμασαν ὠφελιμωτέραν εἶναι καὶ συμβαλλομένην πρὸς καθαρότητα, τῆς ἐν τρισὶν ἢ τέσσαρσιν ἢ ἕως ἑβδομάδος τεταμένης νηστείας. Καὶ γάρ φησι, τὸν ἀμέτρως ἐκτεινόμενον τὴν νηστείαν, ὑπὲρ μέτρον πολλάκις κεχρῆσθαι τῆς τροφῆς. Ὡς ἐκ τούτου ποτὲ μὲν τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀσιτίας, ἀτονεῖν τὸ σῶμα καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας ὀκνηρότερον γίνεσθαι· ποτὲ δὲ τῷ πλήθει τῶν τροφῶν καταβαρυνόμενον, ἀκηδίαν καὶ χαύνωσιν ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. Καὶ πάλιν, οὐ πᾶσιν ἁρμόδιον εἶναι ἐδοκίμασαν τὴν τῶν λαχάνων μετάληψιν, οὐδὲ τὴν τῶν ὀσπρίων, οὐδὲ πάντας δύνασθαι τῇ τοῦ ξηροῦ ἄρτου κεχρῆσθαι τροφῇ. Καὶ ἄλλον μὲν εἶπον δύο λίτρας ἐσθίοντα ἄρτου ἀκμὴν πεινᾶν· ἄλλον δὲ ἐσθίοντα λίτραν, ἢ ἓξ οὐγγίας, χορτάζεσθαι. Πᾶσιν οὖν, ὡς προείρηται, ἕνα ὅρον ἐγκρατείας παραδεδώκασι, τὸ μὴ ἀπατᾶσθαι χορτασίᾳ κοιλίας[3]· μηδὲ ἐξέλκεσθαι τῇ τοῦ

1. Τόσον ἡ ἔκδοσις ἣ ἀκολουθοῦμεν, ὅσον καὶ ἡ τῆς Ἐνετίας, γράφουσι πρώτην.
2. Γραπτέον μᾶλλον ὑμῖν. 3. Παροιμ. κδ', 15.

λάρυγγος ἡδονῇ. Οὐδὲ γὰρ ἡ διαφορὰ τῆς ποιότητος τῶν βρωμάτων μόνόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ποσότης τοῦ πλήθους, τὰ πεπυρωμένα βέλη τῆς πορνείας εἴωθεν ἀνάπτειν. Οἵας γὰρ δήποτε τροφῆς πληρουμένη γαστήρ, ἀσωτίας σπέρμα τίκτει. Καὶ πάλιν οὐ μόνον ἡ κραιπάλη τοῦ οἴνου τὴν διάνοιαν μεθύσκειν εἴωθεν, ἀλλὰ καὶ πλησμονὴ ὕδατος καὶ πασῶν τροφῶν ὑπερβολή, κεκαρωμένην καὶ νυστάζουσαν αὐτὴν ἀποτελεῖ. Τοῖς Σοδομίταις, οὐκ οἴνου καὶ διαφόρων βρωμάτων κραιπάλη, καταστροφῆς γέγονεν αἰτία, ἀλλ᾽ ἄρτου πλησμονὴ κατὰ τὸν Προφήτην[1]. Ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος, πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, οὐκ ἀντίκειται, ὅταν παράσχωμεν τῷ σώματι ἃ ἡ ἀσθένεια ἀπαιτεῖ, οὐχ ἅπερ ἡ ἡδονὴ θέλει. Τῶν βρωμάτων ἡ χρῆσις, ὅσον ὑπουργῆσαι πρὸς τὸ ζῆν παραλαμβάνεται, οὐχ ὅσον δουλεῦσαι ταῖς ὁρμαῖς τῆς ἐπιθυμίας. Ἡ σύμμετρος καὶ μετὰ λόγου τῶν τροφῶν μετάληψις, τῆς ὑγείας μεταλαμβάνει τοῦ σώματος, οὐ τὴν ἁγιωσύνην ἀφαιρεῖται. Ὅρος ἐγκρατείας καὶ κανὼν παραδεδωμένος παρὰ τῶν Πατέρων ἀκριβής, οὗτός ἐστι, τὸν μεταλαμβάνοντά τινος τροφῆς, ἔτι τῆς ὀρέξεως ἐγκειμένης, ταύτης ἀπέχεσθαι, καὶ μὴ ἀναμένειν τὸν κόρον. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ εἰπών, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας[2], οὐ τὴν ἀναγκαίαν τῆς ζωῆς κυβέρνησιν ἐκώλυσεν, ἀλλὰ τὴν φιλήδονον ἐπιμέλειαν ἀπηγόρευσεν. Ἄλλως τε πρὸς καθαρότητα τελείαν τῆς ψυχῆς, μόνη ἡ ἀποχὴ τῶν βρωμάτων οὐκ ἰσχύει, εἰ μὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ συνδράμωσιν. Τοιγαροῦν, ἡ ταπείνωσις, διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἔργου καὶ τῆς τοῦ σώματος καταπονήσεως, μεγάλα ἡμῖν συμβάλλεται. Ἡ ἀποχὴ τῆς φιλαργυρίας, οὐ μόνον τὸ μὴ ἔχειν χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν κεκτῆσθαι, πρὸς καθαρότητα ψυχῆς ὁδηγεῖ. Τῆς ὀργῆς ἡ ἀποχή, τῆς λύπης, τῆς κενοδοξίας, τῆς ὑπερηφανίας, ταῦτα πάντα, τὴν καθολικὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα ἀπεργάζεται. Τὴν δὲ διὰ σωφροσύνης μερικὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ἐξαιρέτως ἐγκράτεια καὶ νηστεία κατορθοῖ. Ἀδύνατον γὰρ τὸν τὴν γαστέρα κεκορεσμένον, πολεμῆσαι τῷ πνεύματι τῆς πορνείας κατὰ διάνοιαν. Τοιγαροῦν πρῶτος ἡμῖν ἔστω ἀγὼν τοῦ κρατεῖν γαστρὸς καὶ δουλαγωγεῖν τὸ σῶμα· οὐ μόνον διὰ νηστείας, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἀγρυπνίας καὶ πόνου καὶ ἀναγνώσεων καὶ τοῦ συνάγειν τὴν καρδίαν εἰς τὸν φόβον τῆς γεέννης καὶ τὸν πόθον τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

1. Ἰεζεκ. ιϛ', 49. 2. Ῥωμ. ιγ', 14.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ

Δεύτερος ἡμῖν ἐστιν ἀγὼν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός· ἥτις ἐπιθυμία, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἄρχεται παρενοχλεῖν τῷ ἀνθρώπῳ. Μέγας οὗτος ἀγὼν καὶ χαλεπὸς καὶ διπλῆν ἔχων τὴν πάλην. Διότι τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων ἐν τῇ ψυχῇ μόνον ἐχόντων τὴν μάχην, οὗτος διπλοῦς καθέστηκεν, ἐν ψυχῇ καὶ σώματι συνιστάμενος· καὶ τούτου χάριν διπλῆν τὴν πάλην ἀναδέξασθαι χρή. Οὐδὲ γὰρ ἱκανὴ ὑπάρχει μόνη ἡ σωματικὴ νηστεία, πρὸς κτῆσιν τῆς τελείας σωφροσύνης καὶ ἀληθοῦς ἁγνείας, εἰ μὴ καὶ καρδίας γένηται συντριμμὸς καὶ εὐχὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτενὴς καὶ πυκνὴ τῶν Γραφῶν μελέτη καὶ κάματος καὶ ἐργόχειρον· ἅπερ δύνανται τὰς ἀστάτους τῆς ψυχῆς ὁρμὰς ἀναστέλλειν καὶ ἐκ τῶν αἰσχρῶν φαντασιῶν ἀνακαλεῖσθαι ταύτην. Πρὸ δὲ πάντων συμβάλλεται ταπείνωσις ψυχῆς· ἧς χωρίς, οὐδὲ πορνείας, οὐδὲ τῶν ἄλλων δυνήσεταί τις περιγενέσθαι. Προηγουμένως τοίνυν χρὴ πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν[1]. Ἐκ ταύτης γὰρ προέρχονται, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι καὶ τὰ λοιπά[2]. Καὶ γὰρ καὶ ἡ νηστεία, οὐ μόνον πρὸς κακουχίαν σώματος ἡμῖν προστέτακται, ἀλλὰ καὶ πρὸς νῆψιν τοῦ νοός· ἵνα μὴ τῷ πλήθει τῶν βρωμάτων σκοτωθεῖσα, ἀδυνατήσῃ πρὸς τὴν τῶν λογισμῶν παραφυλακήν. Χρὴ τοίνυν μὴ μόνον ἐν τῇ σωματικῇ νηστείᾳ τὴν πᾶσαν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προσοχῇ τῶν λογισμῶν καὶ ἐν τῇ πνευματικῇ μελέτῃ· ὧν χωρίς, ἀδύνατον πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀληθοῦς ἁγνείας καὶ καθαρότητος ἀνελθεῖν. Προσήκει οὖν ἡμᾶς καθαρίζειν πρότερον, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, τὸ ἔνδον τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρόν[3]. Διὰ δὴ τοῦτο, εἴ ἐστιν ἡμῖν σπουδή, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, νομίμως ἀθλῆσαι καὶ στεφανωθῆναι[4], νικήσαντας τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς πορνείας, μὴ τῇ ἡμετέρᾳ δυνάμει καὶ τῇ ἀσκήσει θαρρήσωμεν, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Θεοῦ. Οὐ παύεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος πολεμούμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου, ἕως οὗ ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσῃ, ὅτι οὐκ ἰδίᾳ σπουδῇ, οὐδὲ ἰδίῳ καμάτῳ, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ σκέπῃ καὶ βοηθείᾳ ἀπαλάττεται ταύτης τῆς νόσου καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἁγνείας ἀνέρχεται· καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα· καὶ τρόπον τινὰ ἔξω τοῦ σώματος γίνεται, ὁ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῆς σαρκὸς καὶ τὰς ἡδονὰς ταύτης καταπατήσας. Καὶ τούτου χάριν, ἀδύνατόν ἐστιν ἄνθρωπον (ἵνα οὕτως εἴπω) τοῖς ἰδίοις πτεροῖς πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καὶ οὐράνιον βραβεῖον τῆς ἁγιωσύνης ἀναπτῆναι καὶ μιμητὴν Ἀγγέλων γενέσθαι, εἰ μή-

1. Παροιμ. δ', 23. 2. Ματθ. ιε', 19. 3. Ματθ. κγ', 26. 4. Β' Τιμ. β', 5.

που ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τοῦ βορβόρου ἀναγάγῃ. Οὐδεμιᾷ γὰρ ἄλλῃ ἀρετῇ μᾶλλον οἱ σαρκὶ συνδεδεμένοι ἄνθρωποι τοῖς πνευματικοῖς ἀγγέλοις ἐξομοιοῦνται, ὡς τῇ τῆς σωφροσύνης. Διὰ ταύτης γὰρ ἔτι ἐν τῇ γῇ ὄντες καὶ διάγοντες, ἔχουσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐν οὐρανοῖς τὸ πολίτευμα[1]. Δεῖγμα δὲ τοῦ τὴν ἀρετὴν ταύτην τελείως κεκτῆσθαι ἡμᾶς, τὸ μηδεμιᾷ εἰκόνι αἰσχρᾶς φαντασίας ἐν τοῖς ὕπνοις τὴν ψυχὴν προσέχειν*. Εἰ γὰρ καὶ μὴ λογίζεται ἁμαρτία ἡ τοιαύτη κίνησις, ὅμως τεκμήριον ὑπάρχει τοῦ νοσεῖν τὴν ψυχὴν καὶ μὴ τοῦ πάθους ἀπηλλάχθαι. Καὶ τούτου χάριν, τὰς συμβαινούσας ἡμῖν ἐν τοῖς ὕπνοις αἰσχρὰς φαντασίας, ἔλεγχον εἶναι τῆς προλαβούσης ῥαθυμίας καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἀσθενείας πιστεύειν ὀφείλομεν· τὴν ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τῆς ψυχῆς κεκρυμμένην νόσον, φανεροποιούσης τῆς συμβαινούσης ῥεύσεως ἐν τῇ τοῦ ὕπνου ἀνέσει. Διὸ καὶ ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τῆς ψυχῆς τὸ φάρμακον ἐναπέθετο, ἔνθα καὶ τὰς αἰτίας τῆς νόσου ἐγίνωσκε· φάσκων· ὅτι ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ[2]· οὐ τοσοῦτον τοὺς περιέργους καὶ πορνικοὺς ὀφθαλμοὺς διορθούμενος, ὅσον τὴν ἔνδον ἐνιδρυμένην ψυχήν, ἥτις τοῖς ἐπ᾿ ἀγαθῷ παρὰ τῷ Θεῷ δοθεῖσιν ὀφθαλμοῖς κακῶς κέχρηται. Τούτου χάριν καὶ ἡ σοφὴ Παροιμία, οὐ λέγει, πάσῃ φυλακῇ τήρει σοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλά, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν[3]· ἐκείνῃ μάλιστα ἐπιτιθεῖσα τὴν ἰατρείαν τῆς φυλακῆς, τῇ κεχρημένῃ εἰς ὃ βούλεται τοῖς ὀφθαλμοῖς. Τοιγαροῦν αὕτη ἔστω τῆς καρδίας* ἡμῶν προφυλακή· ἵνα ὅταν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ μνήμη γένηται γυναικός, ἀναδοθεῖσα διὰ τῆς διαβολικῆς κακουργίας, εἰ τύχοι μητρὸς ἢ ἀδελφῆς ἢ ἄλλων τινῶν γυναικῶν εὐλαβῶν, ταχέως ταύτην ἐκ τῆς ἡμετέρας καρδίας ἐκβάλωμεν· ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ διατριβόντων ἡμῶν ἐν ταύτῃ τῇ μνήμῃ, ὁ τῶν κακῶν ἀπατεὼν ἐκ τούτων τῶν προσώπων κατακυλίσῃ καὶ κατακρημνίσῃ τὴν διάνοιαν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἐπιβλαβεῖς ἐνθυμήσεις. Καθὼς καὶ ἡ παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν πρωτόπλαστον δοθεῖσα ἐντολὴ κελεύει, τηρεῖν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως[4]· τουτέστι τῶν βλαβερῶν λογισμῶν τὰς ἀρχάς, δι᾿ ὧν ἕρπειν εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐπιχειρεῖ· ἵνα μὴ τῇ τῆς κεφαλῆς παραδοχῇ, ἥτις ἐστὶν ἡ προσβολὴ τοῦ λογισμοῦ, τὸ λοιπὸν τοῦ ὄφεως σῶμα, τουτέστι τῆς ἡδονῆς τὴν συγκατάθεσιν, παραδεξώμεθα. Καὶ ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀθέμιτον πρᾶξιν κατενέγκῃ τὴν διάνοιαν. Ἀλλὰ προσήκει, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς τὰς πρωΐας ἀποκτείνειν πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς[5], τουτέστι τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως διακρίνειν καὶ ἐξολοθρεύειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς λογισμοὺς ἐκ τῆς γῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ καρδία ἡμῶν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν· καὶ ὡς ἔτι νήπιοί εἰσιν οἱ υἱοὶ Βαβυλῶνος, οἱ πονηροί, φημί, λογισμοί, τούτους ἐδαφίζειν καὶ

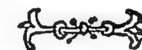
* Ἐν ἄλλοις προστρέχειν.

* Ἐν ἄλλοις τῆς καθάρσεως.

1. Φιλιππ. γ', 20. 2. Ματθ. ε', 28. 3. Παροιμ. δ', 23.
4. Γέν. δ', 15. 5. Ψαλμ. 100, 8.

συντρίβειν πρὸς τὴν πέτραν[1], ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Ἐὰν γὰρ διὰ τῆς ἡμετέρας συγκαταθέσεως ἀνδρωθῶσιν, οὐκ ἂν δίχα μεγάλου στεναγμοῦ καὶ καμάτου νικηθήσονται. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, καλόν ἐστιν καὶ λόγων Ἁγίων Πατέρων ἐπιμνησθῆναι. Εἴρηται τοίνυν τῷ Ἁγίῳ Βασιλείῳ Ἐπισκόπῳ Καισαρείας Καππαδοκίας· καὶ γυναῖκα ἀγνοῶ καὶ παρθένος οὐκ εἰμί. Τοσοῦτον ἐγίνωσκε, μὴ ἐν τῇ σωματικῇ μόνον ἀποχῇ τῆς γυναικός, τὸ δῶρον τῆς παρθενίας κατορθοῦσθαι, ὅσον ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἁγιωσύνῃ καὶ καθαρότητι, ἥτις φόβῳ Θεοῦ κατορθοῦσθαι πέφυκε. Λέγουσι δὲ καὶ τοῦτο οἱ Πατέρες, μὴ δύνασθαι ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τῆς ἁγνείας τελείως κτήσασθαι, εἰ μὴ πρότερον ἀληθινὴν ταπεινοφροσύνην ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν κτησώμεθα· οὔτε γνώσεως ἀληθοῦς καταξιωθῆναι, ἐφ᾿ ὅσον ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τῆς ψυχῆς τὸ πάθος τῆς πορνείας ἐγκαθέζεται. Ἵνα δὲ τὰ τοῦ κατορθώματος τῆς σωφροσύνης καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου δείξωμεν, μιᾶς αὐτοῦ ἐπιμνησθέντες λέξεως, καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον[2]. Ὅτι γὰρ περὶ τούτου λέγει, δῆλον ἐξ ὧν ἐπήγαγεν, εἰπών· μηδεὶς πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ[3]. Ὅσῳ τοίνυν οὐράνιον καὶ ἀγγελικὸν ὑπάρχει τὸ κατόρθωμα τῆς ἁγιωσύνης, τοσοῦτον βαρυτέραις τῶν ἀντιπάλων ἐπιβουλαῖς πολεμεῖται. Καὶ τούτου χάριν σπουδάζειν ὀφείλομεν, οὐ μόνον ἐγκράτειαν σώματος ἀσκεῖν, ἀλλὰ καὶ συντριβὴν καρδίας καὶ πυκνὰς μετανοίας* μετὰ στεναγμῶν· ὥστε τὴν κάμινον τῆς ἡμετέρας σαρκός, ἣν ὁ Βαβυλώνιος Βασιλεὺς τοῖς τῆς ἐπιθυμίας ἐρεθισμοῖς ἀνάπτει καθ᾿ ἑκάστην, τῇ δρόσῳ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποσβέσωμεν[4]. Πρὸς δὲ τούτοις μέγιστον ἡμῖν ὅπλον πρὸς τὸν πόλεμον καθέστηκεν, ἡ κατὰ Θεὸν ἀγρυπνία. Ὥσπερ γὰρ ἡ παραφυλακὴ τῆς ἡμέρας, τὴν νυκτερινὴν παρασκευάζει ἁγιωσύνην, οὕτως ἡ νυκτερινὴ κατὰ Θεὸν ἀγρυπνία, τὴν ἡμερινὴν τῇ ψυχῇ προοδοποιεῖ καθαρότητα.

* Ἐν ἄλλοις προσευχάς

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ

Τρίτος ἡμῖν ἐστιν ἀγὼν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς φιλαργυρίας, ξένος οὗτος καὶ ἔξωθεν τῆς φύσεως γνωριζόμενος, ἐξ ἀπιστίας τὴν ἀφορμὴν τῷ μοναχῷ εὑρίσκων. Καὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν, θυμοῦ, λέγω, καὶ ἐπιθυμίας οἱ ἐρεθισμοί, ἐκ τοῦ σώματος δοκοῦσιν ἔχειν τὰς ἀφορμάς· καὶ τρόπον τινά, ὡς ἔμφυτα ἀπὸ γενέσεως ἔχοντα τὴν ἀρχήν· ὅθεν καὶ διὰ μακροῦ χρόνου

1. Ψαλμ. 136, 9. 2. Ἑβρ. ιβ', 14. 3. Ἑβρ. ιβ', 16. 4. Πρβλ. Δαν. γ', 19 κ. ἑ.

νικῶνται· ἡ δὲ τῆς φιλαργυρίας νόσος ἔξωθεν ἐπερχομένη, εὐχερέστερον ἐκκόπτεσθαι δύναται, εἰ ἐπιμελείας τύχοι καὶ προσοχῆς. Ἀμεληθεῖσα δέ, ὀλεθριωτέρα τῶν ἄλλων παθῶν καὶ δυσαπόβλητος γίνεται· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον *. Σκοπῶμεν δὲ οὕτως· τοῦ σώματος αἱ φυσικαὶ κινήσεις, οὐ μόνον ἐν τοῖς παισὶ θεωροῦνται, ἐν οἷς οὔπω διάγνωσις ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς βραχυτάτοις καὶ γαλουχουμένοις νηπίοις, οἵτινες μηδὲ ἴχνος ἡδονῆς ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, φυσικὴν ὅμως ἐν τῇ σαρκὶ σημαίνουσι κίνησιν. Ὁμοίως καὶ τοῦ θυμοῦ τὸ κέντρον ἐν τοῖς νηπίοις θεωρεῖται, ὅταν συγκινουμένους αὐτοὺς πρὸς τοὺς λελυπηκότας ὁρῶμεν· καὶ ταῦτα λέγω, οὐ τὴν φύσιν κακίζων, ὡς ἁμαρτίας αἰτίαν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἵνα δείξω ὅτι θυμὸς μὲν καὶ ἐπιθυμία, εἰ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ συνεζεύχθησαν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὖν γε δοκεῖ πως ἐκ τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος, εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ ῥαθυμίας ἐκπίπτειν. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ σώματος κίνησις, πρὸς τεκνογονίαν καὶ τὴν ἐκ διαδοχῆς τοῦ γένους διαμονήν, οὐ πρὸς πορνείαν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐδόθη. Καὶ ἡ τοῦ θυμοῦ δὲ κίνησις, σωτηριωδῶς ἡμῖν ἐγκατέσπαρται, θυμοῦσθαι κατὰ τῆς κακίας, οὐ πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἐκθηριοῦσθαι. Οὐ τοίνυν, εἰ καὶ κακῶς ταῦτα κεχρήμεθα, ἁμαρτωλὸς ἡ φύσις, ἢ τὸν Πλάστην αἰτιασώμεθα· ὥσπερ οὐδὲ τὸν δεδωκότα σιδήριον πρὸς ἀναγκαίαν καὶ λυσιτελῆ χρείαν, εἰ ὁ δεξάμενος πρὸς φόνου ὑπηρεσίαν τούτῳ ἐχρήσατο. Ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν, δεῖξαι βουλόμενοι, ὅτι τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, οὐκ ἐκ τῶν φυσικῶν τὴν πρόφασιν ἔχει, ἀλλ' ἐκ μόνης κακίστης καὶ διεφθαρμένης προαιρέσεως. Αὕτη γὰρ ἡ νόσος, ὅταν χλιαρὰν καὶ ἄπιστον, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς, εὕρῃ τὴν ψυχήν, δικαίας τινὰς καὶ τῷ δοκεῖν εὐλόγους τινὰς προφάσεις αὐτῇ ὑποβάλλει πρὸς τὸ κατασχεῖν τίποτε ὧν κέκτηται. Ὑπογράφει γὰρ κατὰ διάνοιαν τῷ μοναχῷ, γῆρας μακρὸν καὶ ἀσθένειαν σώματος καὶ ὅτι αἱ διδόμεναι χρεῖαι ἐκ τοῦ κοινοβίου, οὐχ ἱκαναὶ πρὸς παραμυθίαν, οὐ λέγω ἀσθενοῦντι, ἀλλ' οὐδὲ ὑγιαίνοντι· καὶ ὅτι ἐνταῦθα οὐ γίνεται φροντὶς κατ' ἀξίαν τοῖς ἀσθενοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἠμελημένη· καὶ ὡς, εἰ μὴ ἔχει ἀποκεκρυμμένον χρυσίον, ἀθλίως ἀποθανεῖται. Τελευταῖον δὲ ὑποβάλλει, μηδὲ μένειν δύνασθαι ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διὰ τὴν βαρύτητα τῶν ἔργων καὶ τὴν τοῦ πατρὸς ἀκρίβειαν. Καὶ ὅτε ταῖς τοιαύταις ἐνθυμήσεσιν ἀποπλανήσει τὴν διάνοιαν, πρὸς τὸ κἂν ἓν δηνάριον κατασχεῖν· τὸ τηνικαῦτα πείθει αὐτόν, καὶ ἐργόχειρον λάθρα τοῦ ἀββᾶ μαθεῖν, ἐξ οὗ δυνήσεται τὸ περισπούδαστον αὐτῷ ἀργύριον αὐξῆσαι. Καὶ λοιπὸν ἐλπίσιν ἀδήλοις ἀπατᾷ τὸν ἄθλιον, ὑποβάλλων αὐτῷ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου κέρδος καὶ τὴν ἐκ τούτου ἄνεσιν καὶ ἀμεριμνίαν· καὶ ὅλος τῇ τοῦ κέρδους ἐνθυμήσει ἐκδοθείς, οὐδὲν τῶν ἐναντίων σκοπεῖ· οὐκ ὀργῆς μανίαν, εἴποτε συμβῇ αὐτὸν ζημίᾳ περιπεσεῖν, οὐ λύπης σκότος, εἰ ἀπο-

* Α' Τιμ. ς', 10.

τύχοι τῆς ἐλπίδος τοῦ κέρδους· ἀλλὰ γίνεται, ὡς ἄλλοις ἡ γαστὴρ θεός[1], οὕτως τούτῳ ὁ χρυσός. Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Ἀπόστολος τοῦτο γινώσκων, οὐ μόνον ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ εἰδωλολατρίαν ταύτην ἐκάλεσε[2]. Θεωρήσωμεν, τοίνυν, εἰς πόσην κακίαν ἡ νόσος αὕτη κατασύρει τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ εἰς εἰδωλολατρίαν ἐμβαλεῖν. Ἀποστήσας γὰρ ὁ φιλάργυρος τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, εἴδωλα ἀνθρώπων ἐγγεγλυμμένα τῷ χρυσῷ ἀγαπᾷ. Τούτοις δὲ τοῖς λογισμοῖς ὁ μοναχὸς σκοτωθεὶς καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὔξων, οὐδεμίαν λοιπὸν ὑπακοὴν ἔχειν δύναται· ἀλλ' ἀγανακτεῖ, ἀναξιοπαθεῖ, καὶ πρὸς ἕκαστον ἔργον γογγύζει, ἀντιλέγει, καὶ μηδεμιᾶς λοιπὸν εὐλαβείας πεφυλαγμένης, ὥσπερ ἵππος σκληρότατος κατὰ κρημνῶν φέρεται· οὔτε τῇ καθημερινῇ τροφῇ ἀρκούμενος· καὶ διαμαρτύρεται, μὴ δύνασθαι εἰς τέλος ταῦτα ὑπομένειν. Καὶ Θεὸν οὐκ ἐκεῖ μόνον εἶναι, λέγει, οὐδὲ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἐν ἐκείνῳ κατακεκλεῖσθαι· καὶ ὡς, εἰ μὴ ἀποστῇ τοῦ μοναστηρίου ἐκείνου, ἀπολεῖται. Καὶ οὕτως τῆς διεφθαρμένης ταύτης γνώμης συνεργὸν ἔχων τὰ πεφυλαγμένα ἀργύρια, ὥσπερ πτεροῖς τούτοις κουφισθείς, καὶ τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου μελετῶν· λοιπὸν ὑπερηφάνως καὶ τραχέως πρὸς πάντα τὰ παραγγέλματα ἀποκρίνεται, καὶ ὡς ξένον καὶ ἐξωτικὸν ἑαυτὸν ἡγούμενος, εἴ τι ἂν ἴδῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διορθώσεως δεόμενον, ἀμελεῖ καὶ περιφρονεῖ καὶ ψέγει πάντα τὰ γινόμενα· ἔπειτα προφάσεις ἀναζητεῖ, δι' ὧν ὀργισθήσεται ἢ λυπηθήσεται, ἵνα μὴ δόξῃ ἐλαφρὸς ἄνευ αἰτίας ἐξιέναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλον δυνηθῇ ψιθυρισμοῖς καὶ ματαιολογίαις ἀπατήσας ἐκβαλεῖν τοῦ μοναστηρίου, οὐδὲ τοῦτο παραιτεῖται ποιῆσαι, βουλόμενος ἔχειν τοῦ ἰδίου ἐλαττώματος συνεργόν. Οὕτως δὲ ἀναπτόμενος τῷ πυρὶ τῶν ἰδίων χρημάτων ὁ φιλάργυρος, οὐδέποτε ἡσυχάσαι δυνήσεται ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἢ ὑπὸ κανόνα ζῆσαι. Ὅταν δὲ τοῦτον ὁ δαίμων, ὥσπερ λύκος, ἐκ τῆς μάνδρας ἀφαρπάσῃ καί, ἀφορίσας τοῦ ποιμνίου, ἕτοιμον πρὸς κατάβρωσιν λάβῃ· τὸ τηνικαῦτα παρασκευάζει αὐτόν, τὰ ἔργα ἅπερ ἐν τῷ κοινοβίῳ τεταγμέναις ὥραις ποιῶν ὠλιγώρει, ταῦτα ἐν τῇ κέλλῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας μετὰ πολλῆς προθυμίας ποιεῖν. Καὶ οὔτε τῶν εὐχῶν τὰ ἔθη, οὔτε τῶν νηστειῶν τὸν τρόπον, οὐ τῶν ἀγρυπνιῶν τὸν κανόνα φυλάττειν ἐπιτρέπει· ἀλλὰ τῇ τῆς φιλαργυρίας μανίᾳ τοῦτον δήσας, τὴν πᾶσαν σπουδὴν εἰς τὸ ἐργόχειρον ἔχειν ἀναπείθει. Τῆς δὲ νόσου ταύτης, τρεῖς εἰσι τρόποι, οὓς ἐπίσης ἀπαγορεύουσιν αἱ θεῖαι Γραφαὶ καὶ διδασκαλίαι τῶν Πατέρων· εἷς μέν, ὃς παρασκευάζει τοὺς ἐλεεινούς, ἅπερ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ οὐκ εἶχον, ταῦτα κτᾶσθαι καὶ συναθροίζειν. Ἄλλος δέ, ὃς μεταμελεῖσθαι ποιεῖ τοὺς τοῖς χρήμασιν ἅπαξ ἀποταξαμένους, ὑποβάλλων αὐτοῖς ζητεῖν ταῦτα, ἅπερ Θεῷ προσήνεγκαν. Τρίτος δέ, ὃς κατὰ τὴν ἀρχήν, ἀπιστίᾳ καὶ χλιαρότητι τὸν μοναχὸν ἐνδήσας, οὐ συγχωρεῖ τοῦτον τελείως ἀπαλλαγῆναι τῶν τοῦ

1. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 19. 2. Α' Τιμ. ς', 10.

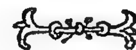
κόσμου πραγμάτων· φόβον ὑποβάλλων πενίας καὶ ἀπιστίαν τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας· καὶ παραβάτην ἀποδεικνὺς τῶν ἰδίων ὑποσχέσεων, ὧν καθωμολόγησεν ἀποτασσόμενος τῷ κόσμῳ. Τούτων δὴ τῶν τριῶν τρόπων τὰ παραδείγματα ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, καθὰ εἴρηται, κατακεκριμένα εὑρήκαμεν. Καὶ γὰρ ὁ Γιεζῆ, χρήματα, ἃ πρότερον οὐκ εἶχε, βουληθεὶς κτήσασθαι, ἀπέτυχε τῆς προφητικῆς χάριτος· ἣν ὁ διδάσκαλος ἐν κληρονομίας τάξει καταλεῖψαι τούτῳ ἐβούλετο· καὶ ἀντὶ εὐλογίας, αἰωνίαν λέπραν διὰ τῆς τοῦ Προφήτου κατάρας ἐκληρονόμησε[1]. Καὶ ὁ Ἰούδας βουληθεὶς λαβεῖν χρήματα, ἃ πρότερον ἀπεβάλλετο, τῷ Χριστῷ ἀκολουθῶν, οὐ μόνον πρὸς προδοσίαν τοῦ Δεσπότου ὀλισθήσας, τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστολῶν ἐξέπεσεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν βιαίῳ θανάτῳ κατέλυσεν[2]. Ἀνανίας δὲ καὶ Σάπφειρα, φυλάξαντές τινα ἐξ ὧν ἐκέκτηντο, ἀποστολικῷ στόματι θανάτῳ τιμωροῦνται[3]. Μωυσῆς δὲ ὁ μέγας, ἐν τῷ Δευτερονομίῳ μυστικῶς παραγγέλλει τοῖς ἐπαγγελλομένοις ἀποτάσσεσθαι τῷ κόσμῳ, καὶ φόβῳ ἀπιστίας πάλιν ἀντεχομένοις τῶν γηΐνων πραγμάτων· εἴ τίς ἐστιν ἄνθρωπος περίφοβος καὶ τῇ καρδίᾳ δειλός, οὐκ ἐξελεύσεται εἰς πόλεμον· πορευέσθω δὲ καὶ ἀναλυέτω εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, μήποτε πτοεῖσθαι ποιήσῃ τὰς καρδίας τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ[4]. Ἔστι ταύτης τῆς μαρτυρίας ἀσφαλέστερον ἢ σαφέστερον; Οὐκ ἄρα διὰ τούτων μανθάνομεν οἱ ἀποτασσόμενοι τῷ κόσμῳ, τελείως ἀποτάσσεσθαι καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐκβαίνειν καὶ μή, διὰ τοῦ βάλλειν ἀρχὴν χαύνην καὶ διεφθαρμένην, ἀνατρέπειν τοὺς ἄλλους ἀπὸ τῆς εὐαγγελικῆς τελειότητος καὶ δειλίαν τούτοις ἐμβάλλειν; Ἐπειδὴ δὲ τὸ καλῶς εἰρημένον τῇ θείᾳ Γραφῇ, μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν[5], κακῶς ἑρμηνεύουσι, βιαζόμενοι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπάτην καὶ τὴν τῆς φιλαργυρίας ἐπιθυμίαν, τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥητοῦ παραλογιζόμενοι· καὶ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν τὴν λέγουσαν, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι[6]· καὶ κρίνουσι τῆς ἀκτημοσύνης μακαριώτερον, τὸ ἐξουσιάζειν τοῦ ἰδίου πλούτου καὶ ἐκ τῆς τούτου περιουσίας διδόναι τοῖς δεομένοις· γινωσκέτωσαν οἱ τοιοῦτοι, μήπω ἀποτετάχθαι τῷ κόσμῳ, μηδὲ ἐπιβεβηκέναι τῆς μοναδικῆς τελειότητος, ἐφ' ὅσον ἐπαισχύνονται ὑπὲρ Χριστοῦ, τοῦ Ἀποστόλου ἀναλαμβάνειν τὴν πτωχείαν καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ, ἑαυτοῖς καὶ τοῖς δεομένοις ὑπηρετεῖν[7], ἔργῳ πληρῶσαι τὴν μοναδικὴν ἐπαγγελίαν καὶ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου δοξασθῆναι· διασκορπίσαντας τὸν παλαιὸν πλοῦτον, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι[8], μετὰ τοῦ Παύλου ἀγωνιζέσθωσαν τὸν καλὸν ἀγῶνα[9]. Καὶ γὰρ εἰ τὸ ἔχειν παλαιὸν πλοῦτον ἀναγκαιότερον πρὸς τελείωσιν ἐγίνωσκεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος,

1. Δ' Βασιλ. ε', 25. 2. Ματθ. κζ', 5. 3. Πράξ. ε', 5, 10. 4. Δευτ. κ', 8.
5. Πράξ. κ', 35. 6. Ματθ. ιθ', 21. 7. Πράξ. κ', 34. 8. Β' Κορ. ια', 27.
9. Πρβλ. Β' Τιμ. δ', 7.

οὐκ ἂν κατεφρόνησε τῆς αὐτοῦ ἀξίας· ἐπίσημον γὰρ ἑαυτὸν λέγει γεγονέναι καὶ πολίτην Ῥωμαίων[1]. Καὶ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις δέ, οἵτινες ἐπώλουν τὰς οἰκίας ἑαυτῶν καὶ τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐτίθεσαν τὰς τούτων τιμὰς παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων[2]· οὐκ ἂν τοῦτο ἔπραττον, εἰ κεκριμένον ἐγίνωσκον ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ μακαριώτερον τὸ τοῖς ἰδίοις χρήμασι τρέφεσθαι καὶ μὴ καμάτῳ ἰδίῳ καὶ τῇ τῶν ἐθνῶν προσφορᾷ. Σαφέστερον δὲ διδάσκει περὶ τούτων ὁ εἰρημένος Ἀπόστολος, ἐν οἷς πρὸς Ῥωμαίους γράφων, τάδε λέγει· νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῆσαι τοῖς ἁγίοις, εὐδόκησαν γάρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσι[3]. Καὶ αὐτὸς δὲ δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς πολλάκις καὶ τῷ σκυλμῷ τῆς ὁδοιπορίας ὑποβληθεὶς καὶ ἐμποδιζόμενος ἐκ τούτου, ὡς εἰώθει, ταῖς ἰδίαις χερσὶ προσπορίζειν ἑαυτῷ, τὰς χρείας ταύτας εἰληφέναι διδάσκει παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν ἐλθόντων, φάσκων· καὶ γὰρ τὸ ὑστέρημά μου ἀνεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας[4]. Καὶ Φιλιππησίοις δὲ γράφων, οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐξελθόντος μου ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδὲ μία ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐπέμψατέ μοι τὰ πρὸς τὴν χρείαν[5]. Ἔστωσαν τοίνυν κατὰ τὴν γνώμην τῶν φιλαργύρων, καὶ οὗτοι μακαριώτεροι τοῦ Ἀποστόλου, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἰδίων ὑποστάσεων ἐχορήγησαν αὐτῷ τὰς χρείας. Ἀλλ' οὐκ ἄν τις εἰς ἐσχάτην ἄνοιαν ἐλθών, εἰπεῖν τολμήσει τοῦτο. Εἰ τοίνυν βουλόμεθα τῷ εὐαγγελικῷ προστάγματι καὶ πάσῃ ἐκείνῃ τῇ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων θεμελειωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ ἀκολουθῆσαι, μὴ ταῖς ἡμετέραις ὑπονοίαις πειθώμεθα· μηδὲ τὰ καλῶς εἰρημένα κακῶς ἐννοήσωμεν. Ἀλλ' ἀπορρίψαντες τὴν χλιαρὰν καὶ ἄπιστον γνώμην, ἀναλάβωμεν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτως γὰρ δυνησόμεθα καὶ τοῖς τῶν Πατέρων ἴχνεσιν ἀκολουθῆσαι καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ κοινοβίου μηδέποτε ἀποστῆναι καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἀποτάξασθαι τούτῳ τῷ κόσμῳ. Καλὸν τοίνυν καὶ ἐνταῦθα λόγον Ἁγίου ἐπιμνησθῆναι. Φέρεται τοίνυν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τοῦ Ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, πρός τινα συγκλητικὸν χλιαρῶς ἀποταξάμενον καὶ παρακατασχόντα τινὰ τῶν ἰδίων χρημάτων, ῥῆμα τοιοῦτον εἰπεῖν· καὶ τὸν συγκλητικὸν ἀπώλεσας καὶ μοναχὸν οὐκ ἐποίησας. Χρὴ τοίνυν πάσῃ σπουδῇ ἐκκόπτειν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὴν ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ φιλαργυρία· ἀσφαλῶς γινώσκοντας, ὅτι μενούσης τῆς ῥίζης, εὐχερῶς οἱ κλάδοι φύονται. Τὴν δὲ ἀρετὴν ταύτην κατορθῶσαι δύσκολον, μὴ ἐν κοινοβίῳ διάγοντας· ἐν αὐτῷ γὰρ καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων χρειῶν ἀμεριμνοῦμεν. Τὴν κατάκρισιν τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρης πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, φρίξωμεν καταλιμπάνειν ἑαυτοῖς τίποτε τῆς παλαιᾶς οὐσίας· ὁμοίως τοῦ Γιεζῆ φοβηθέντες τὸ

1. Πράξ. κβ', 25. 2. Πράξ. δ', 34. 3. Ῥωμ. ιε', 27. 4. Β' Κορ. ια', 9.
5. Φιλιππ. δ', 15.

παράδειγμα, τοῦ διὰ τὴν φιλαργυρίαν εἰς αἰωνίαν λέπραν παραδοθέντος, φυλαξώμεθα μὴ συναθροίζειν ἑαυτοῖς χρήματα, ἅπερ οὐδὲ ἐν τῷ κόσμῳ εἴχομεν. Ἔτι μήν, τοῦ Ἰούδα λογιζόμενοι τὴν δι' ἀγχόνην[1] τελευτήν, φοβηθῶμεν ἀναλαμβάνειν τίποτε, ὧν ἀποτασσόμενοι κατεφρονήσαμεν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες ἀεὶ τὸ τοῦ θανάτου ἄδηλον, μήποτε ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ προσδοκῶμεν ἔλθῃ ὁ Κύριος ἡμῶν[2] καὶ εὕρῃ ἐσπιλωμένον τῇ φιλαργυρίᾳ τὸ ἡμέτερον συνειδός, καὶ ἐρεῖ ἡμῖν ἅπερ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐρρέθη τῷ πλουσίῳ ἐκείνῳ· ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται[3];

ΠΕΡΙ ΟΡΓΗΣ

Τέταρτος ἡμῖν ἐστιν ἀγὼν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ὀργῆς· καὶ χρεία, ὅπως, σὺν Θεῷ, τὸν τούτου θανατηφόρον ἰόν, ἐκ βάθους τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἐκκόψωμεν. Τούτου γὰρ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ ὑποκαθημένου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας ταῖς σκοτειναῖς ταραχαῖς ἐκτυφλοῦντος, οὔτε διάκρισιν τῶν συμφερόντων κτήσασθαι δυνάμεθα, οὔτε πνευματικῆς γνώσεως εὑρεῖν κατάληψιν, οὔτε βουλεύματος ἀγαθοῦ κατασχεῖν τελειότητα, οὔτε τῆς ὄντως ζωῆς γενέσθαι μέτοχοι, οὔτε τῆς θεωρίας τοῦ θείου καὶ ἀληθινοῦ φωτὸς δεκτικὸς ὁ ἡμέτερος νοῦς γενήσεται· ἐταράχθη γάρ, φησίν, ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου[4]· οὔτε δὲ θείας σοφίας μέτοχοι γενησόμεθα, εἰ καὶ μάλιστα σοφοὶ ταῖς ὑπονοίαις παρὰ πάντων νομιζόμεθα· ἐπειδὴ γέγραπται, θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων αὐλίζεται[5]· ἀλλ' οὐδὲ τὰς σωτηριώδεις τῆς διακρίσεως βουλὰς κτήσασθαι δυνάμεθα, εἰ καὶ φρόνιμοι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις νομιζόμεθα· γέγραπται γάρ, ὀργὴ καὶ φρονίμους ἀπόλλυσιν[6]· οὔτε τὰς τῆς δικαιοσύνης κυβερνήσεις νηφαλέᾳ καρδίᾳ ἐπέχειν ἰσχύσομεν· γέγραπται γάρ, ὅτι ὀργὴ ἀνδρός, δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται[7]· οὔτε δὲ τὴν παρὰ πάντων ἐπαινουμένην κοσμιότητα καὶ εὐσχημοσύνην δυνάμεθα κτήσασθαι· γέγραπται γάρ, ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων[8]. Ὁ τοίνυν βουλόμενος πρὸς τελείωσιν ἐλθεῖν καὶ ἐπιθυμῶν τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνίσασθαι, ἀπὸ παντὸς ἐλαττώματος ὀργῆς τε καὶ θυμοῦ ἀλλότριος ἔστω· καὶ ἀκουέτω τί αὐτῷ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς παραγγέλλει· πᾶσα, φησί, πικρία καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ καὶ βλασφη-

1. Γραπτέον μᾶλλον δι' ἀγχόνης. 2. Ματθ. κδ', 44. 3. Λουκ. ιβ', 20. 4. Ψαλμ. 6, 8.
5. Ἐκκλ. ζ', 9. 6. Παροιμ. ιε', 1. 7. Ἰακ. α', 20. 8. Παροιμ. ια', 25.

μία, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ[1]. Ὅταν δὲ εἴπῃ, πᾶσα, οὐδεμίαν πρόφασιν θυμοῦ, ἢ ὡς ἀναγκαίαν ἢ εὔλογον, ἡμῖν καταλέλοιπεν. Ὁ τοίνυν βουλόμενος πλημμελοῦντα τὸν ἀδελφὸν διορθώσασθαι ἢ ἐπιτίμια αὐτῷ παρέχειν, σπουδαζέτω ἑαυτὸν ἀτάραχον φυλάττειν· μήποτε ἄλλον θεραπεῦσαι βουλόμενος, ἑαυτῷ τὴν νόσον ἐπισπάσηται· καὶ ῥηθήσεται αὐτῷ τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο ῥητόν, ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν[2]. Καὶ πάλιν· τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς[3]; Ἐξ οἵας γὰρ δήποτε αἰτίας ἡ τῆς ὀργῆς κίνησις ὑπερζέσασα, τυφλοῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, οὐκ ἐᾷ αὐτὴν θεάσασθαι τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπιθεὶς τοῖς ὀφθαλμοῖς χρυσᾶ πέταλα ἢ μολύβδινα, ἐπίσης ἐκώλυσε τὴν ὁρατικὴν δύναμιν καὶ οὐδαμῶς διαφορὰν τυφλότητος ἡ τοῦ χρυσοῦ πετάλου τιμιότης ἐποίησεν· οὕτως ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας, εὐλόγου δῆθεν ἢ ἀλόγου, τῆς ὀργῆς ἀναφθείσης, ἡ ὁρατικὴ δύναμις σκοτίζεται. Τότε κατὰ φύσιν μόνον τῷ θυμῷ κεχρήμεθα, ὅταν πρὸς τοὺς ἐμπαθεῖς καὶ φιληδόνους λογισμοὺς τοῦτον κινοῦμεν. Οὕτως ἡμᾶς ὁ Προφήτης διδάσκει, φάσκων· ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε[4]· τουτέστι, κατὰ τῶν ἰδίων παθῶν ὀργὴν κινεῖτε καὶ κατὰ τῶν πονηρῶν λογισμῶν· καὶ μή, διὰ τὸ ἀποτελεῖν τὰ ὑποβαλλόμενα ὑπ' αὐτῶν, ἁμαρτάνετε. Καὶ ταύτην σαφῶς τὴν ἔννοιαν δηλοῖ τὸ ἐπαγόμενον· ἃ λέγετε γάρ, φησίν, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε[5]. Τουτέστιν, ὅταν ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν καρδίαν ὑμῶν οἱ πονηροὶ λογισμοί, ἐκβάλλοντες τούτους διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ὀργῆς, μετὰ τὴν τούτων ἐκβολήν, ὡσανεὶ ἐν κοίτῃ τῆς ἡσυχίας τῆς ψυχῆς εὑρισκόμενοι, τὸ τηνικαῦτα κατανύσσεσθε πρὸς μετάνοιαν. Συμφωνεῖ δὲ τούτῳ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, χρησάμενος τῇ μαρτυρίᾳ τούτου καὶ προσθείς, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ[6]. Τουτέστι, μὴ παρασκευάσητε τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριστόν, διὰ τοῦ παροργίζειν αὐτὸν ἐν τῇ συγκαταθέσει τῶν φαύλων λογισμῶν, ἐπιδῦναι ταῖς καρδίαις ὑμῶν· ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀναχωρήσει αὐτοῦ, εὕρῃ ἐν ὑμῖν τόπον ὁ διάβολος. Περὶ τούτου τοῦ ἡλίου καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου λέγει· τοῖς δὲ φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου, ἀνατελεῖ ἥλιος δικαιοσύνης· καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ ἔσται[7]. Εἰ δὲ κατὰ τὸ γράμμα ἐκλάβωμεν τὸ ῥητόν, οὐδὲ μέχρι δύσεως ἡλίου συγκεχώρηται ἡμῖν φυλάττειν τὴν ὀργήν. Τί οὖν περὶ τούτων ἐροῦμεν; Οἵτινες ἀγριότητι καὶ μανίᾳ τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως, οὐ μόνον ἄχρι δύσεως τούτου τοῦ ἡλίου διατηροῦσι τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλείστας ἡμέρας ἐπεκτείνοντες αὐτήν, παρασιωπῶσι δὲ ἀπ' ἀλλήλων, οὐκ ἔτι μὲν διὰ τῶν ῥημάτων ἐκφέροντες αὐτήν· τῇ δὲ πρὸς ἀλλήλους σιωπῇ, τὸν τῆς μνησικακίας ἰὸν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν αὐξάνοντες· ἀγνοοῦντες, ὅτι δεῖ μὴ μόνον ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ὀργῆς ἀπέχεσθαι,

1. Ἐφεσ. δ', 31. 2. Λουκ. δ', 23. 3. Ματθ. ζ', 3. 4. Ψαλμ. 4, 5.
5. Ψαλμ. 4, 5. 6. Ἐφεσ. δ', 27. 7. Μαλαχ. δ', 2.

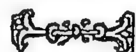
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ διάνοιαν· ἵνα μὴ τῷ σκότει τῆς μνησικακίας ὁ νοῦς ἀμαυρωθείς, ἐκπέσῃ τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως καὶ τῆς διακρίσεως· καὶ στερηθῇ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνοικήσεως. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις κελεύει ἀφεῖναι τὸ δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ διαλλάττεσθαι τῷ ἀδελφῷ[1]· ἐπεί, μὴ δυνατὸν τοῦτο εὐπρόσδεκτον γενέσθαι, θυμοῦ καὶ μνησικακίας ἐναποκειμένων ἡμῖν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ λέγων, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι[2] καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίρειν ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν[3], τοῦτο ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. Περιλείπεται τοίνυν, ἢ μηδέποτε προσεύχεσθαι καὶ κατὰ τοῦτο ὑπευθύνους εἶναι τῷ ἀποστολικῷ παραγγέλματι, ἢ σπουδάζοντας φυλάττειν τὸ προστεταγμένον, χωρὶς ὀργῆς καὶ μνησικακίας τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ἐπειδὴ πολλάκις λυπηθέντων τῶν ἀδελφῶν ἢ ταραχθέντων, περιφρονοῦμεν λέγοντες, οὐκ ἐξ ἡμετέρας αἰτίας τούτους λυπεῖσθαι· ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρός, τὰς προφάσεις τῆς ψυχῆς ῥιζόθεν ἀπὸ καρδίας ἀνασπᾶσαι βουλόμενος, οὐ μόνον εἰ τύχοιμεν ἡμεῖς λελυπημένοι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, προστάσσει ἀφεῖναι τὸ δῶρον καὶ διαλλάττεσθαι, ἀλλὰ εἰ καὶ αὐτὸς λελύπηται καθ᾽ ἡμῶν, δικαίως ἢ ἀδίκως, τοῦτον διὰ τῆς ἀπολογίας θεραπεύειν καὶ τότε προσφέρειν τὸ δῶρον. Ἀλλὰ τί ἐπὶ πολὺ τοῖς εὐαγγελικοῖς παραγγέλμασιν ἐνδιατρίβωμεν, ἐξὸν καὶ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τοῦτο μαθεῖν· ὃς καὶ συγκατάβασιν τῆς ἀκριβείας ἔχειν δοκῶν, τάδε φησίν· μὴ μίσει σου τὸν ἀδελφὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου[4]· καὶ πάλιν, ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον[5]. Καὶ ἐνταῦθα οὐ μόνον τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν κωλύει, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν κολάζει. Διὸ προσήκει τοῖς θείοις νόμοις ἀκολουθοῦντας, πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζεσθαι κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ὀργῆς καὶ κατὰ τῆς ἔνδον ἐν ἡμῖν ἀποκειμένης νόσου· καὶ μὴ κατὰ τῶν ἀνθρώπων τὸν θυμὸν κινοῦντας, ἐρημίαν καὶ μόνωσιν μεταδιώκειν, ὡς ἐκεῖ δῆθεν μὴ ὄντος τοῦ κινοῦντος ἡμᾶς πρὸς ὀργήν· καὶ ὡς εὐκόλως ἐν τῇ μονώσει ἡ ἀρετὴ τῆς μακροθυμίας κατορθωθήσεται. Ἀπὸ γὰρ ὑπερηφανίας καὶ τοῦ μὴ θέλειν ἑαυτοὺς μέμφεσθαι καὶ ἐπιγράφειν τῇ ἰδίᾳ ῥαθυμίᾳ τὰς αἰτίας τῆς ταραχῆς, τὴν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀναχώρησιν ἐπιθυμοῦμεν. Ἕως ὅτε τοίνυν τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας τὰς αἰτίας ἄλλοις ἐπιγράφωμεν, ἀδύνατον ἡμᾶς πρὸς τελείωσιν τῆς μακροθυμίας φθάσαι. Τὸ κεφάλαιον τοίνυν τῆς ἡμετέρας διορθώσεως καὶ εἰρήνης, οὐκ ἐκ τῆς πλησίον μακροθυμίας τῆς πρὸς ἡμᾶς γινομένης κατορθοῦται· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἡμετέρας πρὸς τὸν πλησίον ἀνεξικακίας· ὅταν δὲ τὸν τῆς μακροθυμίας ἀγῶνα διαφεύγοντες, τὴν ἔρημον μεταδιώκωμεν καὶ τὴν μόνωσιν· ὅσα δ᾽ ἂν τῶν ἡμετέρων παθῶν ἀθεράπευτα ἐκεῖσε ἀπενέγκωμεν, ἐπικεκρυμμένα, οὐκ ἐξηλειμμένα τυγχάνουσι. Καὶ γὰρ ἡ ἐρημία καὶ ἡ ἀναχώρησις τοῖς μὴ πάθεσιν ἀπηλλαγμένοις, οὐ μόνον φυλάττειν ταῦτα ἐπίσταται, ἀλλὰ καὶ ἐπικαλύπτειν ταῦτα οἶδε· καὶ οὐδὲ ἐπαισθάνεσθαι

1. Ματθ. ε', 23. 2. Α' Θεσσ. ε', 17. 3. Α' Τιμ. β', 8. 4. Λευϊτ. ιθ', 17.
5. Παροιμ. ιβ', 28.

ἑαυτοὺς λοιπὸν συγχωρεῖ ποίῳ πάθει ἡττῶνται· τὸ ἐναντίον δέ, φαντασίαν αὐτοῖς ἀρετῆς ὑποβάλλει καὶ κατωρθωκέναι αὐτοὺς πείθει τήν τε μακροθυμίαν καὶ τὴν ταπείνωσιν, ἕως μὴ πάρεστιν ὁ τούτους ἐρεθίζων καὶ δοκιμάζων. Ὅταν δὲ συμβῇ πρόφασίς τις, τούτους συγκινοῦσα καὶ γυμνάζουσα, εὐθέως τὰ ἐναποκείμενα πάθη καὶ τὰ πρὶν λανθάνοντα, ὥσπερ ἵπποι ἀχαλίνωτοι ἐκ τῶν ἰδίων ἀφετηρίων ἐκπηδήσαντες καὶ τῇ μακρᾷ ἡσυχίᾳ καὶ σχολῇ τραφέντες, σφοδρότερον καὶ ἀγριώτερον πρὸς ὄλεθρον ἐπισύρουσι τὸν ἴδιον ἐπιβάτην. Πλέον γὰρ ἐν ἡμῖν ἀγριοῦνται τὰ πάθη, ἀργοῦντα τῆς ἐκ τῶν ἀνθρώπων γυμνασίας. Καὶ αὐτὴν τὴν σκιὰν τῆς ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, ἣν εἰκονικῶς ἐδοκοῦμεν ἀναμεμειγμένοι τοῖς ἀδελφοῖς ἔχειν, τῇ ἀμελείᾳ τῆς γυμνασίας καὶ τῆς μονώσεως, ἀπόλλυμεν· ὥσπερ γὰρ τὰ ἰοβόλα τῶν θηρίων, ἐν ἐρημίᾳ καὶ ταῖς ἰδίαις κοίταις ἡσυχάζοντα, τότε τὴν ἰδίαν μανίαν ἐπιδείκνυνται, ὅταν λάβωνταί τινος προσεγγίζοντος· οὕτως καὶ οἱ ἐμπαθεῖς ἄνθρωποι, οὐκ ἀρετῆς διαθέσει, ἀλλὰ τῇ τῆς ἐρημίας ἀνάγκῃ ἡσυχάζοντες, τότε τὸν ἰὸν ἐξεμῶσιν, ὅταν δράξωνται τοῦ προσεγγίζοντος καὶ ἐρεθίζοντος. Καὶ τούτου χάριν τοῖς τελείωσιν πραότητος ἐπιζητοῦσι, σπουδὴ πᾶσα εἶναι ὀφείλει οὐ μόνον πρὸς ἀνθρώπους μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πρὸς τὰ ἄλογα, μηδὲ πρὸς τὰ ἄψυχα πράγματα. Μέμνημαι γὰρ ἐγώ, ἡνίκα ἐν ἐρήμῳ διέτριβον, κατὰ καλάμου τὸν θυμὸν κινήσας, τῆς παχύτητος τούτου ἢ τῆς λεπτότητος ἀπερασάμην. Καὶ κατὰ ξύλου πάλιν, ὅταν ἐκκόψαι τοῦτο θελήσας, μὴ ταχέως ἠδυνήθην. Καὶ πάλιν, κατὰ λίθου πυρβόλου, ὅταν σπουδάζοντός μου ἐκβάλαι τὸ πῦρ, μὴ ταχέως τὸ πῦρ ἐξεπήδησεν. Οὕτω τῆς ὀργῆς ἐπιταθείσης, ὡς καὶ κατὰ τῶν ἀναισθήτων πραγμάτων ταύτην ἐκφέρειν. Εἰ τοίνυν ἐπιθυμοῦμεν ἐπιτυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ὀργήν, καθὰ εἴρηται, ὀφείλομεν κωλῦσαι, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν. Οὔτε γὰρ τοσοῦτον ὠφελεῖ τοῦ[1] κρατεῖν τοῦ στόματος ἐν καιρῷ θυμοῦ καὶ μὴ ἐκφέρειν ῥήματα μανιώδη, ὅσον τὸ καθαρίζειν τὴν καρδίαν ἀπὸ μνησικακίας καὶ μὴ ἀναστρέφειν ἐν τῇ ἰδίᾳ διανοίᾳ πονηροὺς λογισμοὺς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Τὰς ῥίζας γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτεσθαι παραγγέλλει ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία, εἴπερ τοὺς καρπούς. Τῆς ῥίζης γὰρ τοῦ θυμοῦ ἐκκοπείσης ἀπὸ τῆς καρδίας, οὔτε μῖσος, οὔτε φθόνος εἰς ἔργον πραχθήσεται. Καὶ γὰρ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος εἴρηται[2]· φονεύων αὐτὸν τῇ διαθέσει τοῦ μίσους κατὰ διάνοιαν· οὗτινος τὸ αἷμα οὐ διὰ ξίφους ἐκχυθέν, ἄνθρωποι βλέπουσιν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ διαθέσει τοῦ μίσους ἀναιρεθέν, ὁ Θεὸς ἐφορᾷ· ὅς, οὐ μόνον ὑπὲρ πράξεων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ λογισμῶν καὶ προαιρέσεων ἑνὶ ἑκάστῳ ἢ στεφάνους ἢ τιμωρίας ἀποδίδωσι· καθὼς αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου φησίν, ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι συναγαγεῖν τὰ ἔργα καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν[3]. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει· μεταξὺ ἀλλήλων

1. Γραπτέον μᾶλλον τὸ κρατεῖν. 2. Α' Ἰωάνν. γ', 15. 3. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. λε', 22.

τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ᾗ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων[1]. Αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι δεῖ πᾶσαν ὀργὴν ἀποτίθεσθαι, φησὶν ἐν Εὐαγγελίοις· ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει[2]. Οὕτω γὰρ τὰ ἀκριβῆ τῶν ἀντιγράφων περιέχει. Τὸ γὰρ εἰκῆ, ἐκ προσθήκης ἐτέθη. Εὔδηλον, ὅτι ἐκ τοῦ προκειμένου βουλήματος τῆς Γραφῆς. Ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦ Κυρίου, τὴν ῥίζαν καὶ τὸν σπινθῆρα τῆς ὀργῆς ἀποκόπτειν πᾶσι τρόποις ἡμᾶς βούλεται καὶ μηδὲ μίαν πρόφασιν ὀργῆς ἐν ἑαυτοῖς διαφυλάττειν· ἵνα μὴ εὐλόγως δῆθεν τὴν ἀρχὴν κινούμενοι, ὕστερον τῇ μανίᾳ τοῦ ἀλόγου θυμοῦ περιπέσωμεν. Τῆς δὲ νόσου ταύτης ἡ τελεία ἰατρεία, αὕτη ἐστίν· ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι οὔτε ἐπὶ δικαίοις, οὔτε ἐπὶ ἀδίκοις ἔξεστιν ἡμῖν κινεῖν τὸν θυμόν. Τοῦ γὰρ πνεύματος τῆς ὀργῆς τὴν διάνοιαν σκοτίσαντος, οὔτε διακρίσεως φῶς, οὔτε ὀρθοῦ βουλεύματος βεβαίωσις, οὔτε δικαιοσύνης κυβέρνησις ἡμῖν εὑρεθήσεται· οὔτε δὲ ναὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἡμετέραν γενέσθαι ψυχὴν δυνατόν, τοῦ πνεύματος τῆς ὀργῆς τὴν διάνοιαν σκοτίσαντος κατακυριεύσει ἡμῶν. Τέλος δὲ πάντων, χρὴ τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου καθ' ἑκάστην ἡμᾶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας, φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Καὶ εἰδέναι, ὅτι οὔτε σωφροσύνης, οὔτε ἀποταγῆς πάσης τῆς ὕλης, οὔτε τῶν νηστειῶν τε καὶ ἀγρυπνιῶν ὄφελος, εἰ ὑπὸ ὀργῆς καὶ μίσους κατεχόμενοι, ἔνοχοι εὑρεθῶμεν τῇ κρίσει.

ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ

Πέμπτος ἡμῖν ἀγών ἐστιν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς λύπης, τοῦ ἐπισκοτοῦντος τῇ ψυχῇ ἀπὸ πάσης πνευματικῆς θεωρίας καὶ κωλύοντος αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἀγαθῆς ἐργασίας. Ὅταν γὰρ τὸ πονηρὸν τοῦτο πνεῦμα περιδράξηται τῆς ψυχῆς καὶ ὅλην αὐτὴν σκοτίσῃ, οὐκ εὐχὰς ἐκτελεῖν μετὰ προθυμίας συγχωρεῖ· οὐ τῶν ἱερῶν ἀναγνωσμάτων τῇ ὠφελείᾳ ἐγκαρτερεῖν· πρᾷον καὶ εὐκατάνυκτον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τὸν ἄνθρωπον εἶναι οὐκ ἀνέχεται· πρὸς πάντα τῶν ἔργων τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ πρὸς αὐτὴν τοῦ βίου τὴν ἐπαγγελίαν, μῖσος ἐμποιεῖ. Καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ σωτηριώδη βουλεύματα τῆς ψυχῆς ἡ λύπη συγχέασα, καὶ τὴν εὐτονίαν αὐτῆς καὶ καρτερίαν παραλύσασα, ὡς ἄφρονα ταύτην καὶ παραπλῆγα ἀπεργάζεται, τῷ τῆς ἀπογνώσεως ἐνδήσασα λογισμῷ. Διὰ τοῦτο, εἰ σκοπὸς ἡμῖν ἐστιν ἀγωνίσασθαι τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα καὶ νικῆσαι, σὺν Θεῷ, τὰ πνεύματα τῆς

1. Ῥωμ. β', 15. 2. Ματθ. ε', 22.

πονηρίας, πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν[1] ἀπὸ τοῦ πνεύματος τῆς λύπης. Ὥσπερ γὰρ σὴς ἱμάτιον καὶ σκώληξ ξύλον, οὕτως ἡ λύπη τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν κατεσθίει· ἐκκλίνειν πείθουσα πᾶσαν ἀγαθὴν συντυχίαν καὶ οὐδὲ παρὰ τῶν γνησίων φίλων λόγον συμβουλίας δέχεσθαι συγχωροῦσα, οὐδὲ χρηστὴν ἀπόκρισιν ἢ εἰρηνικὴν ἐπιτρέπουσα τούτοις μεταδιδόναι· ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ψυχὴν περιλαβοῦσα, πικρίας αὐτὴν καὶ ἀκηδίας πληροῖ. Καὶ λοιπὸν ὑποβάλλει αὐτῇ φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους ὡς αἰτίους αὐτῇ ταραχῆς γενομένους. Καὶ οὐ συγχωρεῖ αὐτῇ ἐπιγνῶναι, ὅτι οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἔνδον ἔχει ἐναποκειμένην τὴν νόσον· ἥτις τότε φανεροῦται, ὅταν οἱ πειρασμοὶ ἐπιστάντες διὰ τῆς γυμνασίας, εἰς τὸ ἐμφανὲς ταύτην προσενέγκωσιν. Οὐδέποτε γὰρ ὑπὸ ἄλλου βλαβήσεται ἄνθρωπος, εἰ μὴ ἔνδοθεν ἔχει ἀποκειμένας τὰς τῶν παθῶν αἰτίας. Καὶ τούτου χάριν ὁ πάντων Δημιουργὸς καὶ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν Θεός, ὁ μόνος ἐπιστάμενος ἀκριβῶς τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς, οὐ τὰς τῶν ἀνθρώπων συνδιατριβὰς παραγγέλλει καταλιμπάνειν, ἀλλὰ τὰς ἐν ἡμῖν τῆς κακίας ἐκκόπτειν αἰτίας. Καὶ γινώσκειν τῆς ψυχῆς τὴν ὑγείαν, οὐκ ἐν τῷ χωρισμῷ τῶν ἀνθρώπων κατορθοῦσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ μετὰ τῶν ἐναρέτων διαγωγῇ καὶ γυμνασίᾳ. Ὅταν τοίνυν διά τινας εὐλόγους δῆθεν προφάσεις τοὺς ἀδελφοὺς καταλιμπάνωμεν, οὔτε τὰς τῆς λύπης ἀφορμὰς ἐξεκόψαμεν, ἀλλὰ μόνον ἐνηλλάξαμεν αὐτάς, τῆς ἀποκειμένης ἔνδον νόσου καὶ δι' ἑτέρων πραγμάτων ταύτας ἀνακινούσης. Διά τοι τοῦτο κατὰ τῶν ἔνδον παθῶν πᾶς ἡμῖν ἔστω ὁ πόλεμος. Τούτων γὰρ διὰ τῆς χάριτος καὶ συνεργίας Θεοῦ ἐκ τῆς καρδίας ἐκβληθέντων, οὐ λέγω μετὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀγρίων θηρίων εὐκόλως συνδιατρίψομεν, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἰὼβ εἰρημένον, θῆρες ἄγριοι εἰρηνεύουσί σοι[2]. Προηγουμένως τοίνυν ἀγωνιστέον κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς λύπης, τοῦ ἐμβάλλοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἀπόγνωσιν, ὅπως ἀπελάσωμεν αὐτὸ τῆς ἡμετέρας καρδίας. Τοῦτο γὰρ τῷ Κάιν οὐ συνεχώρησε μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν μετανοῆσαι· οὔτε τῷ Ἰούδᾳ μετὰ τὴν τοῦ Δεσπότου προδοσίαν. Ἐκείνην μόνην τὴν λύπην ἀσκήσωμεν, τὴν ἐπὶ μετάνοιαν τῶν ἡμαρτημένων, μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς γινομένην· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται[3]. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, τῇ ἐλπίδι τῆς μετανοίας διατρέφουσα τὴν ψυχήν, χαρᾷ σύμμεικτος ὑπάρχει. Ὅθεν καὶ πρόθυμον καὶ ὑπήκοον πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν παρασκευάζει τὸν ἄνθρωπον· εὐπρόσιτον, ταπεινόν, πρᾷον, ἀνεξίκακον, πρὸς πάντα πόνον ἀγαθὸν καὶ συντριβὴν ὑπομονητικόν, οἵα γὰρ δὴ κατὰ Θεὸν τυγχάνουσα. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν τοὺς καρποὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεσθαι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τουτέστι χαράν, ἀγάπην, εἰρήνην, μακροθυμίαν, ἀγαθότητα, πίστιν, ἐγκράτειαν[4]. Ἐκ γὰρ τῆς ἐναντίας λύπης τοὺς καρποὺς ἐπιγινώσκομεν τοῦ πονηροῦ πνεύματος· οἵτινές εἰσιν ἀκη-

1. Πρβλ. Παροιμ. δ', 23. 2. Ἰὼβ ε', 23. 3. Β' Κορ. 3, 10. 4. Γαλ. ε', 22.

δία, ἀνυπομονησία, θυμός, μῖσος, ἀντιλογία, ἀπελπισμός, εὐχῆς ὀκνηρία. Ἥντινα λύπην οὕτως ὀφείλομεν ἐκκλίνειν, ὡς τὴν πορνείαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν. Αὕτη δὲ θεραπεύεται διὰ προσευχῆς καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων καὶ τῆς μετὰ ἀνθρώπων εὐλαβῶν διαγωγῆς.

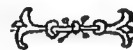

ΠΕΡΙ ΑΚΗΔΙΑΣ

Ἕκτος ἡμῖν ἀγών, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀκηδίας, τοῦ συνεζευγμένου καὶ συνεργοῦντος τῷ πνεύματι τῆς λύπης. Δεινὸς οὗτος καὶ βαρὺς δαίμων, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἀεὶ πολεμῶν· ὅστις ἕκτην ὥραν ἐπιπίπτει τῷ μοναχῷ, ἀτονίαν καὶ φρίκην αὐτῷ ἐμποιῶν, καὶ μῖσος ἐργαζόμενος καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τόπον καὶ πρὸς τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφοὺς καὶ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν θείων Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν· ὑποβάλλων αὐτῷ καὶ λογισμοὺς μεταβάσεως· καὶ ὡς, εἰ μὴ μεταστήσει αὐτὸν πρὸς ἑτέρους τόπους, μάταιος αὐτῷ ἅπας ὁ κόπος καὶ ὁ χρόνος γενήσεται. Πρὸς τούτοις πᾶσι, καὶ πεῖναν αὐτῷ ἐντίθησι περὶ ἕκτην ὥραν, ὅση οὐκ ἂν αὐτῷ συνέβη ἐκ τριημέρου νηστείας ἢ μακροτάτης ὁδοῦ ἢ βαρυτάτου κόπου. Ἔπειτα λογισμοὺς αὐτῷ ἐμβάλλει, ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνήσεται τῆς νόσου ταύτης καὶ τοῦ βάρους ἀπαλλάττεσθαι, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἐξέρχεσθαι συνεχῶς καὶ παραβάλλειν ἀδελφοῖς, ὠφελείας χάριν δῆθεν ἢ ἐπισκέψεως ἀσθενούντων. Ὅταν δὲ μὴ δυνηθῇ ἐν τούτοις αὐτὸν ἀπατῆσαι, τὸ τηνικαῦτα ὕπνῳ βαρυτάτῳ καταβαπτίσας αὐτόν, σφοδρότερος κατ᾽ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρότερος γίνεται, οὐκ ἄλλως ἀνατρεπόμενος, εἰ μὴ διὰ προσευχῆς καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων καὶ τῆς ἐν πειρασμοῖς ὑπομονῆς. Ἐὰν γὰρ μὴ τούτοις τοῖς ὅπλοις ἠσφαλισμένον αὐτὸν εὕρῃ, κατατοξεύσας τοῖς ἑαυτοῦ βέλεσιν, ἄστατον αὐτὸν ἀποδείκνυσι καὶ ῥέμβον ἀποτελεῖ καὶ ῥάθυμον καὶ ἄεργον καὶ μοναστήρια πολλὰ περιέρχεσθαι παρασκευάζει· καὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζειν ἢ τοῦ περισκοπεῖν ποῦ ἄριστοι καὶ πότοι γίνονται. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἡ διάνοια τοῦ ἀκηδιαστοῦ φαντάζεται ἢ τοὺς ἐκ τούτων μετεωρισμούς. Καὶ λοιπὸν ἐκ τούτων, καὶ εἰς κοσμικὰ πράγματα αὐτὸν ἐνδεσμοῖ καὶ κατ᾽ ὀλίγον δελεάζει ταύταις ταῖς ἐπιβλαβέσιν ἀσχολίαις, ἕως οὗ καὶ αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τελείως αὐτὸν ἐκβάλῃ. Ταύτην τὴν νόσον, βαρυτάτην οὖσαν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐπιστάμενος καὶ βουλόμενος αὐτὴν ἐκ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς σοφὸς ἰατρός, πρόρριζον ἀνασπάσαι, τὰς αἰτίας μάλιστα ἀφ᾽ ὧν τίκτεται δείκνυσι καὶ τάδε φησίν· παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρελάβετε παρ᾽ ἡμῶν. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ ἡμᾶς μιμεῖσθαι, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν· οὐδὲ γὰρ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος· ἀλλ᾽ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ᾽ ἵνα τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν· ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω· ἀκούομέν τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν [1]. Ἀκούσωμεν πῶς σαφῶς ἡμῖν ὑποδείκνυσι τὰς αἰτίας τῆς ἀκηδίας ὁ Ἀπόστολος. Ἀτάκτους γὰρ καλεῖ τοὺς μὴ ἐργαζομένους· ἑνὶ τούτῳ ῥήματι, πολλὴν κακίαν ἐμφαίνων. Ὁ γὰρ ἄτακτος, καὶ ἀνευλαβὴς τυγχάνει καὶ προπετὴς περὶ λόγους καὶ εἰς λοιδορίαν πρόχειρος καὶ λοιπὸν εἰς ἡσυχίαν ἀνεπιτήδειος καὶ τῆς ἀκηδίας δοῦλος. Παραγγέλλει οὖν στέλλεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν, τουτέστιν, ἀφορίζεσθαι ὡς ἀπὸ λοιμικῆς νόσου. Καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ᾽ ἡμῶν· διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐμφαίνων, ὑπερηφάνους εἶναι καὶ καταφρονητὰς καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων καταλύτας. Καὶ πάλιν φησίν, δωρεὰν οὐκ ἐφάγομεν ἄρτου [2] παρά τινος· ἀλλ᾽ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι. Ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, ὁ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ μετάρσιος ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ὁ λέγων τὸν Κύριον προστεταχέναι τοὺς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλοντας, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν [3]· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεται πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα. Τί τοίνυν ἡμεῖς ποιήσωμεν ἀκηδιῶντες ἀπὸ ἔργου καὶ σωματικὴν ἀνάπαυσιν διώκοντες; Οἷς οὔτε κήρυγμα Εὐαγγελίου ἐνεχειρίσθη, οὔτε τῶν ἐκκλησιῶν ἡ μέριμνα, ἀλλὰ τῆς ἰδίας μόνον ψυχῆς ἡ φροντίς; Εἶτα σαφέστερον δεικνύων τὴν τικτομένην βλάβην ἐκ τῆς ἀργίας, ἐπιφέρει· μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Ἀπὸ γὰρ ἀργίας, ἡ περιέργεια, καὶ ἀπὸ περιεργείας, ἀταξία, καὶ ἀπὸ ἀταξίας, πᾶσα κακία. Κατασκευάζων δὲ πάλιν τὴν θεραπείαν αὐτοῖς, ἐπιφέρει· τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν, ἐν ἡσυχίᾳ ἐργαζομένους, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίειν. Καὶ ἐπιπληκτικώτερον δὲ λέγει· εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. Τούτοις τοῖς ἀποστολικοῖς διατάγμασιν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἅγιοι πατέρες πεπαιδευμένοι, οὐδένα καιρὸν εἶναι ἀργοὺς τοὺς μοναχοὺς ἐπιτρέπουσι· καὶ μάλιστα τοὺς νεωτέρους. Εἰδότες, ὡς διὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἔργου, καὶ τὴν ἀκηδίαν ἀπελαύνουσι καὶ τὴν ἑαυτῶν τροφὴν προσπορίζουσι καὶ τοῖς δεομένοις βοηθοῦσιν. Οὐ μόνον γὰρ τῆς ἑαυτῶν ἕνεκεν χρείας ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ ξένοις καὶ πτωχοῖς καὶ τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐκ τοῦ ἰδίου ἔργου ἐπιχορηγοῦσι· πιστεύοντες τὴν τοιαύτην εὐποιΐαν, θυσίαν ἁγίαν τῷ

1. Β' Θεσσ. γ', 12. 2. Γραπτέον ἄρτον. 3. Α' Κορ. θ', 14.

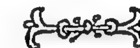
Θεῷ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ λέγουσιν οἱ πατέρες, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος, ἑνὶ δαίμονι πολλάκις πολεμεῖ καὶ ὑπ᾿ αὐτοῦ θλίβεται· ὁ δὲ ἀργός, ὑπὸ μυρίων πνευμάτων αἰχμαλωτίζεται. Καλὸν δὲ πρὸς τούτοις, καὶ λόγου ἐπιμνησθῆναι τοῦ ἀββᾶ Μωυσέως τοῦ δοκιμωτάτου ἐν τοῖς πατράσιν, ὃν πρὸς ἐμὲ ἀπεφθέγξατο. Καθεσθέντος γάρ μου ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὠχλήθην ὑπὸ ἀκηδίας καὶ παρέβαλον αὐτῷ καὶ εἶπον, ὅτι χθὲς δεινῶς ὀχληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκηδίας καὶ ἐξασθενήσας σφόδρα, οὐ πρότερον ἀπηλλάγην αὐτῆς, εἰ μὴ ἀπῆλθον καὶ παρέβαλον τῷ ἀββᾷ Παύλῳ. Ἀπεκρίνατο δέ μοι πρὸς ταῦτα ὁ ἀββᾶς Μωυσῆς καὶ εἶπε· θάρσει, οὐ σεαυτὸν ἀπὸ ταύτης ἠλευθέρωσας, ἀλλὰ μᾶλλον ἔκδοτον καὶ δοῦλον παρέδωκας· γίνωσκε τοίνυν, ὅτι βαρυτέρως σε, ὡς λιποτάκτην, καταπολεμήσει, εἰ μὴ τοῦ λοιποῦ δι᾿ ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ταύτην καταπαλαῖσαι σπουδάσεις.

ΠΕΡΙ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ

Ἕβδομος ἡμῖν ἀγών, πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας. Πολύμορφον τοῦτο καὶ λεπτότατον πάθος, καὶ οὐ ταχέως, οὐδὲ ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ πειραζομένου, καταλαμβανόμενον. Καὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν αἱ προσβολαὶ φανερώτεραι τυγχάνουσι καὶ εὐκολωτέραν πως τὴν πρὸς αὐτὰς μάχην ἔχουσι, τῆς ψυχῆς ἐπιγινωσκούσης τὸν πολέμιον καὶ διὰ τῆς ἀντιρρήσεως καὶ προσευχῆς τοῦτον εὐθέως ἀνατρεπούσης. Ἡ δὲ τῆς κενοδοξίας κακία, πολύμορφος οὖσα, καθὰ εἴρηται, δυσκαταγώνιστος τυγχάνει. Καὶ γὰρ ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι, καὶ ἐν φωνῇ καὶ λόγῳ καὶ σιωπῇ καὶ ἐν ἔργῳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐν νηστείαις καὶ ἐν εὐχῇ καὶ ἐν ἀναγνώσεσι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ μακροθυμίᾳ. Διὰ πάντων γὰρ τούτων ἐπιχειρεῖ τὸν στρατιώτην τοῦ Χριστοῦ κατατοξεύειν. Καὶ γάρ, ὅντινα μὴ δυνηθῇ πολυτελείᾳ ἐνδυμάτων πρὸς κενοδοξίαν ἀπατῆσαι, τοῦτον δι᾿ εὐτελοῦς ἐσθῆτος ἐπιχειρεῖ πειράζειν. Καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ τιμῆς ἐπᾶραι, τοῦτον διὰ τοῦ φέρειν δῆθεν ἀτιμίαν εἰς ἀπόνοιαν αἴρει. Καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη πεῖσαι δι᾿ ἐπιστήμην λόγων κενοδοξεῖν, διὰ σιωπῆς ὡς ἥσυχον δῆθεν δελεάζει. Καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη πεῖσαι διὰ πολυτελείας βρωμάτων χαυνῶσαι, τοῦτον διὰ νηστείας πρὸς ἔπαινον ἐκλύει. Καὶ ἁπλῶς πᾶν ἔργον, πᾶν ἐπιτήδευμα, πρόφασιν πολέμου παρέχει τῷ πονηρῷ τούτῳ δαίμονι. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις καὶ κλῆρον φαντάζεσθαι ὑποβάλλει. Μέμνημαι γάρ τινος γέροντος, ἡνίκα ἐν τῇ σκήτῃ διέτριβον, ἀπελθόντος εἰς κέλλαν τινὸς ἀδελφοῦ, ἐπισκέψεως χάριν, ὃς πλησιάσας αὐτοῦ τῇ θύρᾳ, ἀκούει ἔνδον λαλοῦντος αὐτοῦ· καὶ νομίσας ὁ γέρων ἀπὸ Γραφῆς αὐτὸν μελετᾶν, ἔστη ἀκροώμενος· καὶ αἰσθά-

νεται παραφρονοῦντος ὑπὸ τῆς κενοδοξίας καὶ ἑαυτὸν χειροτονοῦντος Διάκονον καὶ τοῖς κατηχουμένοις ἀπόλυσιν παρέχοντος. Ὡς οὖν ἤκουσε τούτων ὁ γέρων, ὠθήσας τὴν θύραν εἰσῆλθε καὶ ἀπαντήσας αὐτῷ ὁ ἀδελφός, προσεκύνησε κατὰ τὸ ἔθος καὶ ἠξίου μαθεῖν παρ᾿ αὐτοῦ, εἰ πολλὴν ὥραν ἔχει πρὸς τὴν θύραν ἱστάμενος· ὁ δὲ γέρων χαριέντως πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη· ἄρτι, φησίν, ἦλθον, ὅτε σὺ τὴν ἀπόλυσιν τοῖς κατηχουμένοις ἐπετέλεις. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ταῦτα ἀκούσας, ἔπεσε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ γέροντος καὶ παρεκάλει αὐτὸν εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπως ῥυσθῇ ταύτης τῆς πλάνης. Τούτων δὲ ἐμνήσθην, δεῖξαι βουλόμενος, εἰς πόσην ἀναισθησίαν φέρει τὸν ἄνθρωπον οὗτος ὁ δαίμων. Ὁ βουλόμενος τοίνυν τελείως ἀθλῆσαι καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον τελείως ἀναδήσασθαι, πᾶσι τρόποις σπουδάσει τὸ πολύμορφον τοῦτο θηρίον νικῆσαι. Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων πάντοτε τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· Κύριος διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων*. Καὶ μηδὲν ποιείτω περιβλεπτόμενος τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον. Ἀλλὰ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθὸν μόνον ἐπιζητείτω· καὶ ἀπορρίπτων ἀεὶ τοὺς ἐπερχομένους ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λογισμοὺς καὶ ἐπαινοῦντας αὐτόν, ἐξουδενούτω ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· οὕτως γὰρ δυνήσεται, σὺν Θεῷ, ἀπαλλαγῆναι τοῦ πνεύματος τῆς κενοδοξίας.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ

Ὄγδοος ἡμῖν ἀγών ἐστιν κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ὑπερηφανίας. Χαλεπώτατος οὗτος καὶ πάντων τῶν προτέρων ἀγριώτερος. Τοὺς τελείους μάλιστα πολεμῶν καὶ σχεδὸν τοὺς εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν ἀναβεβηκότας ἐπιχειρῶν καταστρέφειν. Καὶ καθάπερ νόσος λοιμικὴ καὶ φθοροποιός, οὐχ ἓν μέλος τοῦ σώματος, ἀλλ᾿ ὅλον διαφθείρει· οὕτως ἡ ὑπερηφανία, οὐ μέρος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτὴν διαφθείρει. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων παθῶν ἕκαστον, εἰ καὶ ταράσσει τὴν ψυχήν, ἀλλὰ πρὸς μίαν τὴν ἀντικειμένην αὐτῷ ἀρετὴν πολεμοῦν καὶ ταύτην νικῆσαι φιλονεικοῦν, ἐκ μέρους ἐπισκοτεῖ τὴν ψυχὴν καὶ ταράσσει αὐτήν· τὸ δὲ τῆς ὑπερηφανίας πάθος πᾶσαν αὐτὴν σκοτοῖ καὶ εἰς ἐσχάτην πτῶσιν κατάγει. Καὶ ἵνα σαφέστερον νοήσωμεν τὸ εἰρημένον, σκοπήσωμεν οὕτως. Ἡ γαστριμαργία, ἐγκράτειαν σπουδάζει διαφθείρειν· ἡ πορνεία, τὴν σωφροσύνην· ἡ φιλαργυρία, τὴν ἀκτημοσύνην· ὁ θυμός, τὴν πραότητα· καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας εἴδη, τὰς ἐναντίας ἀρετάς. Ἡ δὲ τῆς ὑπερηφανίας κακία, ὅταν κυριεύσῃ τῆς ἀθλίας ψυχῆς, ὥσπερ τις χαλεπώτατος τύραννος, μεγάλην πόλιν καὶ ὑψηλὴν πα-

* Ψαλμ. 52, 6.

ραλαβών, ὅλην αὐτὴν καταστρέφει καὶ ἕως θεμελίων κατασκάπτει. Καὶ μάρτυς τούτου ὁ Ἄγγελος ἐκεῖνος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσὼν διὰ τὴν ὑπερηφανίαν· ὃς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθεὶς καὶ πάσῃ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ κατακοσμηθείς, οὐ τῇ τοῦ Δεσπότου χάριτι ἠβουλήθη ταῦτα ἐπιγράφειν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φύσει. Ὅθεν καὶ ἴσον ἑαυτὸν ὑπελάμβανε τοῦ Θεοῦ εἶναι. Καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐνθύμησιν ἐλέγχων ὁ Προφήτης ἔλεγεν· εἶπας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῷ· θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ· σὺ δὲ ἄνθρωπος εἶ, καὶ οὐ Θεός[1]. Καὶ πάλιν ἄλλος Προφήτης λέγει· τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός[2]; καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ. Ταῦτα τοίνυν γινώσκοντες, φοβηθῶμεν καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν[3] ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου πνεύματος τῆς ὑπερηφανίας· ἐπιλέγοντες ἑαυτοῖς ἀεὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅταν ἀρετήν τινα κατορθώσωμεν, τό, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ᾽ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί[4]. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[5]· καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Προφήτου εἰρημένον· ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες[6]. Καὶ τό, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ[7]. Καὶ γὰρ εἰ καὶ μάλιστα ἔσται τις ζέων τῇ προθυμίᾳ καὶ σπουδαῖος τῇ προαιρέσει, σαρκὶ συνδεδεμένος καὶ αἵματι, οὐ δυνήσεται πρὸς τελειότητα φθάσαι, εἰ μὴ τῷ ἐλέει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ χάριτι αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβός φησι, πᾶσα δόσις ἀγαθή, ἄνωθέν ἐστιν[8]. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών[9], ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ ἰδίοις ἐπαιρόμενος; Ὅτι δὲ χάριτι καὶ ἐλέει Θεοῦ ἡ σωτηρία ἡμῖν προσγίνεται, μάρτυς ἀληθὴς ὁ λῃστὴς ἐκεῖνος· ὃς οὐκ ἀρετῆς ἆθλον τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐκομίσατο, ἀλλὰ χάριτι Θεοῦ καὶ ἐλέει[10]. Ταῦτα οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐπιστάμενοι πάντες, μιᾷ γνώμῃ παραδεδώκασι, μὴ ἄλλως δύνασθαι πρὸς τελείωσιν ἀρετῆς φθάσαι, εἰ μὴ διὰ ταπεινώσεως· ἥτις ἀπὸ πίστεως καὶ φόβου Θεοῦ καὶ πραότητος καὶ τελείας ἀκτημοσύνης προσγίνεσθαι πέφυκε· δι᾽ ὧν καὶ ἡ τελεία ἀγάπη κατορθοῦται. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Πρβλ. Ἡσ. ιδ΄, 13. 2. Ψαλμ. 51, 1. 3. Πρβλ. Παροιμ. δ΄, 23.
4. Α΄ Κορ. ιε΄, 10. 5. Ἰωάνν. ιε΄, 5. 6. Ψαλμ. 126, 1.
7. Ῥωμ. θ΄, 16. 8. Ἰακ. α΄, 17. 9. Α΄ Κορ. δ΄, 7.
10. Πρβλ. Λουκ. κγ΄, 43.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΛΕΟΝΤΙΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΚΗΤΗΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΠΟΛΛΗΣ ΑΝΑΜΕΣΤΟΣ

Τὸ χρέος ὅπερ ἐπηγγειλάμην τῷ μακαριωτάτῳ Πάπᾳ Κάστορι, περὶ τῆς διηγήσεως τοῦ τε βίου τῶν Ἁγίων Πατέρων, καὶ τῆς τούτων διδασκαλίας, μερικῶς ἀποδεδωκὼς ἐν τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ πρὸς αὐτὸν πάλαι γραφεῖσιν, ἁγιώτατε Λεόντιε· περί τε διατυπώσεως κοινοβίων, καὶ περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν· νῦν προεθέμην ἀποπληρῶσαι. Ἐπειδὴ δὲ μεμάθηκα, ὅτι ἀπολιπὼν ἡμᾶς ὁ προειρημένος ἀρχιερεὺς μετῴκησε πρὸς τὸν Χριστόν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην, σοὶ τῷ διαδεξαμένῳ τὴν ἐκείνου ἀρετὴν καὶ τὴν τοῦ μοναστηρίου, σὺν Θεῷ, φροντίδα, τὰ λείποντα τῷ διηγήματι ἀναπληρώσας ἀποστεῖλαι. Ὅτε τοίνυν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς σκήτεως, ὅπου τῶν μοναχῶν οἱ δοκιμώτατοι Πατέρες, παραγεγόναμεν ἐγώ τε καὶ ὁ ἅγιος Γερμανός· ὃς ἐκ πρώτης ἡλικίας φίλος μου πνευματικὸς ἐγεγόνει ἐν τοῖς παιδευτηρίοις καὶ ἐν τῇ στρατείᾳ καὶ ἐν τῷ μονήρει βίῳ· ἐθεασάμεθα τὸν ἀββᾶν Μωυσῆν, ἄνδρα ἅγιον, οὐ μόνον πρακτικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ θεωρίᾳ πνευματικῇ διαλάμποντα. Τοῦτον οὖν παρεκαλοῦμεν μετὰ δακρύων, εἰπεῖν ἡμῖν λόγον οἰκοδομῆς, δι᾽ οὗ δυνησόμεθα ἐπιβῆναι τῆς τελειότητος. Ὅστις πολλὰ παρακληθεὶς ἔλεγε· τέκνα, πᾶσαι, φησίν, αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, σκοπόν τινα ἔχουσιν· πρὸς ὅνπερ οἱ ἀφορῶντες, ἑαυτοὺς ῥυθμίζοντες, τοῦ ποθουμένου τέλους ἐπιτυγχάνουσι. Καὶ γὰρ ὁ γεωργός, ποτὲ μὲν ἡλίου τὴν φλόγα, ποτὲ δὲ τοῦ ψύχους τὸ κρύος ὑπομένων, προθύμως τὴν γῆν ἐργάζεται· σκοπὸν ἔχων, καθαρὰν ταύτην ἀκανθῶν καὶ βοτανῶν ἀποδεῖξαι· τέλος δέ, τὴν ἐκ τῶν καρπῶν ἀπόλαυσιν. Καὶ ὁ πραγματευόμενος, οὔτε τοὺς ἐκ θαλάττης, οὔτε τοὺς ἐκ γῆς κινδύνους ὑφορώμενος, προθύμως ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι τῇ πραγματείᾳ· σκοπὸν ἔχων, τὸ ἐξ αὐτῆς κέρδος· τέλος δέ, τὴν ἐκ τοῦ κέρδους ἀπόλαυσιν. Καὶ ὁ στρατευόμενος, οὔτε τοὺς ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους, οὔτε τὰς ἐκ τῆς ξενιτείας ταλαιπωρίας ὑφορᾶται· σκοπὸν ἔχων, τὴν ἐκ τῆς ἀνδραγαθίας προκοπὴν ἐν ἀξιώματι· τέλος δέ, τὸ ἐκ τοῦ ἀξιώματος κέρδος. Ἔχει τοίνυν καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπαγγελία σκοπὸν καὶ τέλος ἴδιον, ὑπὲρ οὗ πάντα πόνον καὶ κάματον ὑπομένομεν προθύμως. Διὰ γὰρ τοῦτο ἡ τῶν νηστειῶν ἀσιτία, οὐ καταπονεῖ ἡμᾶς· ὁ τῶν ἀγρυπνιῶν πόνος, τέρπει· ἡ ἀνά-

γνωσις καὶ ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν, προθύμως γίνεται· καὶ κάματος ἔργου καὶ ὑπακοὴ καὶ γύμνωσις πάντων τῶν γηΐνων πραγμάτων καὶ ἡ ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ διατριβή, ἡδέως ἐπιτελοῦνται. Ὑμεῖς δὲ καταφρονήσαντες πατρίδος καὶ γένους καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ξενιτείαν καταδεξάμενοι, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀνθρώπους ἀγροίκους καὶ ἰδιώτας παραγενόμενοι, εἴπατέ μοι, ποῖός ἐστιν ὁ ὑμέτερος σκοπός; καὶ εἰς ὁποῖον τέλος ἀφορῶντες, τοῦτο πεποιήκατε; Ἀποκριθέντες δέ, εἴπομεν· διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πρὸς ὅπερ ὁ ἀββᾶς Μωυσῆς, καλῶς, μέν φησι, περὶ τοῦ τέλους εἰρήκατε· τίς δέ ἐστιν ὁ σκοπός, πρὸς ὃν ἀποβλέποντες, καὶ μὴ ἐκκλίνοντες τῆς εὐθείας ὁδοῦ, δυνάμεθα τυχεῖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; οὐκ εἰρήκατε. Καὶ ὅτε ἀγνοεῖν ὡμολογήσαμεν, ὁ γέρων ἀπεκρίνατο· τέλος μὲν οὖν τῆς ἡμετέρας ἐπαγγελίας, ὡς εἴρηται, ἡ βασιλεία ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· σκοπὸς δέ, ἡ τῆς καρδίας καθαρότης· ἧς χωρίς, ἀδύνατόν ἐστιν εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλος ἐλθεῖν. Ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ σκοπῷ, πάντοτε ὁ ἡμέτερος νοῦς ἔστω· κἂν ποτε συμβῇ πρὸς ὀλίγον τὴν καρδίαν τῆς εὐθείας ἐκκλῖναι ὁδοῦ, παραυτίκα ταύτην ἐπανάξωμεν, ὥσπερ τεκτονικῷ κανόνι, τῷ σκοπῷ ἀπευθύνοντες. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἐπιστάμενος, φησί· τῶν μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ[1]. Ὑπὲρ τούτου τοίνυν τοῦ σκοποῦ, καὶ ἡμεῖς πάντα διαπραττόμεθα· ὑπὲρ τούτου, πάντων καταφρονοῦμεν, καὶ πατρίδος καὶ γένους καὶ χρημάτων καὶ ὅλου τοῦ κόσμου· ἵνα τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας κτησώμεθα. Εἰ δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου λήθην ποιησόμεθα, ἐπάναγκές ἐστιν, ὡς ἐν σκοτίᾳ περιπατοῦντας καὶ ἔξω τῆς εὐθείας βαδίζοντας, πολλὰ προσκόπτειν καὶ πολλὰ πλανᾶσθαι. Τοῦτο γὰρ πολλοῖς συνέβη· οἵτινες ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς καταφρονήσαντες πλούτου καὶ χρημάτων καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ὕστερον ὑπὲρ δικέλλης καὶ ῥαφίδος καὶ καλάμου καὶ βιβλίου, συγκινοῦσι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν· οὐκ ἂν τοῦτο παθόντες, εἰ ἐμνημόνευον τοῦ σκοποῦ, δι' ὅν, πάντων τῶν πραγμάτων κατεφρόνησαν. Διὰ γὰρ τὴν τῶν πλησίον ἀγάπην, πλούτου καταφρονοῦμεν, ἵνα μὴ ὑπὲρ τούτου μαχόμενοι καὶ τὴν τῆς ὀργῆς διάθεσιν αὐξάνοντες, ἐκπέσωμεν τῆς ἀγάπης. Ὅταν οὖν ἐν ταῖς μικραῖς ὕλαις, τὴν αὐτὴν τῆς ὀργῆς διάθεσιν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιδεικνύμεθα, ἐκπεπτώκαμεν τοῦ σκοποῦ καὶ ὄφελος οὐδὲν ἡμῖν τῆς ἀποταγῆς. Ὅπερ καὶ ὁ μακάριος Ἀπόστολος ἐπιστάμενος, ἔλεγε· κἂν δῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι[2]. Ὅθεν μανθάνομεν τὴν τελείωσιν, οὐ παραχρῆμα τῇ γυμνότητι καὶ τῇ ἀποταγῇ τῶν πραγμάτων ἐπισυμβαίνειν, ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆς ἀγάπης κατόρθωσιν· ἧστινος τὰ ἰδιώματα, ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος διαγράφει· ἡ ἀγάπη, λέγων, οὐ ζηλοῖ, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ὀργίζεται, οὐ φθονεῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν[3].

1. Φιλιππ. γ', 14. 2. Α' Κορ. ιγ', 3. 3. Α' Κορ. ιγ', 4-5.

Ταῦτα δὲ πάντα, καθαρότητα συνίστησι καρδίας. Διὰ ταύτην δεῖ πάντα πράττειν· καὶ χρημάτων καταφρονεῖν· καὶ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας ἡδέως ἀνέχεσθαι· καὶ ἀναγνώσμασι καὶ ψαλμοῖς προσομιλεῖν· οὐ μέντοι διὰ τὰ προειρημένα, ἐκείνης ἀμελεῖν, εἴποτε συμβῇ κατά τινα ἀναγκαίαν καὶ κατὰ Θεὸν ἀσχολίαν, ἀπὸ τῆς συνήθους νηστείας καὶ ἀναγνώσεως ἐμποδισθῆναι. Οὔτε γὰρ τοσοῦτόν ἐστι κέρδος νηστείας, ὅσον ὀργῆς ζημία· οὐδὲ τοσαύτη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλεια, ὅση βλάβη ἐκ τοῦ περιφρονῆσαι τοῦ ἀδελφοῦ καὶ λυπῆσαι τοῦτον. Καὶ γὰρ αἱ νηστεῖαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ ἡ γύμνωσις τοῦ πλούτου καὶ ἡ ἀποταγὴ ὅλου τοῦ κόσμου, οὐκ ἔστι τελειότης, καθὰ εἴρηται, ἀλλὰ τελειότητος ἐργαλεῖα. Ἐπειδὴ οὐκ ἐν τούτοις εὑρίσκεται ἡ τελειότης, ἀλλὰ διὰ τούτων προσγίνεται. Εἰς μάτην τοίνυν ἐπὶ νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ ἀκτημοσύνῃ καὶ ἀναγνώσει Γραφῶν ἐγκαυχώμεθα, ὅταν μὴ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην κατορθώσωμεν. Ὁ γὰρ κατορθώσας τὴν ἀγάπην, ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸν Θεὸν καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀεὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐστι.

Πρὸς ταῦτα ὁ Γερμανός· καὶ τίς δύναται τῇ σαρκὶ ταύτῃ συνδεδεμένος, ἔχειν τὸν νοῦν ἀεὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδὲν ἄλλο ἐνθυμεῖσθαι; μὴ περὶ ἐπισκέψεως ἀσθενούντων· μὴ περὶ ὑποδοχῆς ξένων· μὴ περὶ ἐργοχείρου ἢ τῶν λοιπῶν χρειῶν τοῦ σώματος, ἀναγκαίων οὐσῶν καὶ ἀπαραιτήτων; Τὸ τελευταῖον, πῶς δυνήσεται διάνοια ἀνθρώπου, τὸν ἀόρατον καὶ ἀκατάληπτον Θεὸν ἀεὶ βλέπειν καὶ ἀχώριστος αὐτοῦ εἶναι. Ὁ Μωυσῆς εἶπεν· ὁρᾶν μὲν ἀεὶ Θεὸν καὶ ἀχώριστον εἶναι αὐτοῦ, τῷ τρόπῳ ᾧ νομίζετε, ἀδύνατον ἀνθρώπῳ σάρκα φοροῦντι καὶ ἀσθενείᾳ συνεζευγμένῳ. Ἑτέρῳ δὲ τρόπῳ, δυνατὸν ὁρᾶν Θεόν. Ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ θεωρία, πολλαχῶς λαμβάνεται καὶ θεωρεῖται. Καὶ γὰρ ὁ Θεός, οὐκ ἐν μόνῃ τῇ μακαρίᾳ καὶ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ οὐσίᾳ γνωρίζεται· τοῦτο γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ μόνοις τετήρηται· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς μεγαλειότητος καὶ καλλονῆς τῶν αὐτοῦ κτισμάτων καὶ ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν γινομένης διοικήσεως αὐτοῦ καὶ προνοίας, γνωρίζεται· καὶ ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν θαυμασίων, ὧν καθ' ἑκάστην γενεὰν εἰς τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ ἐπιδείκνυται. Ὅταν γὰρ ἐννοήσωμεν τὸ ἀμέτρητον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως· καὶ τὸν ἀκοίμητον αὐτοῦ ὀφθαλμόν, τὸν τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν ἐφορῶντα καὶ ὃν λαθεῖν οὐδὲν δύναται· φόβῳ καρδίας συσχεθέντες, τοῦτον θαυμάζομέν τε καὶ προσκυνοῦμεν. Ὅταν ἐννοήσωμεν ὅτι ἀριθμηνται αὐτῷ εἰσι σταγόνες ὑετοῦ* καὶ ψάμμος θαλάσσης καὶ ἀστέρες οὐρανοῦ, ἐκπληττόμεθα ἐπὶ τῷ μεγαλείῳ τῆς φύσεως καὶ τῆς σοφίας. Ὅταν ἐννοήσωμεν τὴν ἄρρητον καὶ ἀδιήγητον αὐτοῦ σοφίαν καὶ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἀκατάληπτον μακροθυμίαν, βαστάζουσαν τὰ ἀναρίθμητα πταίσματα τῶν ἁμαρτανόντων, δοξάζομεν τοῦτον. Ὅταν ἐννοήσωμεν τὴν μεγάλην αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς ἀγάπην, ὅτι

* Ἰὼβ λς', 27.

μηδὲν ἀγαθὸν ἡμῶν ἐργασαμένων, κατηξίωσεν ἄνθρωπος γενέσθαι, Θεὸς ὤν, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης, διεγειρόμεθα πρὸς τὸν πόθον αὐτοῦ. Ὅταν ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸν ἀντίδικον ἡμῶν διάβολον* αὐτὸς ἐν ἡμῖν νικῶν, ὑπὲρ μόνης τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν νεύσεως, αἰωνίαν ἡμῖν δωρεῖται ζωήν, προσκυνοῦμεν αὐτόν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τοιουτότροποι ἀναρίθμητοι θεωρίαι, αἵτινες κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς καθάρσεως ἐν ἡμῖν ἀναφύονται, δι' ὧν ὁρᾶται Θεὸς καὶ νοεῖται. Πάλιν οὖν ἠρώτησεν ὁ Γερμανός· πόθεν οὖν συμβαίνει τοῦτο; ὅτι πολλάκις μὴ θελόντων ἡμῶν, πολλαὶ ἐνθυμήσεις καὶ πονηροὶ λογισμοὶ παρενοχλοῦσι καὶ σχεδὸν ἀγνοούντων ἡμῶν, κλέπτουσιν ἡμᾶς, λανθανόντως καὶ λεπτῶς ἐπεισερχόμενοι· ὡς μὴ μόνον μὴ δύνασθαι κωλύειν ἔρχεσθαι αὐτούς, ἀλλὰ καὶ δυσχέρειαν πολλὴν εἶναι ἐπιγινώσκειν αὐτούς; Καὶ εἰ δυνατόν ἐστι τὴν διάνοιαν παντελῶς σχολάζειν ἀπὸ τούτων καὶ μηδαμῶς παρενοχλεῖσθαι, μαθεῖν ἀξιοῦμεν. Ὁ Μωυσῆς εἶπεν· διάνοιαν μὲν μὴ παρενοχλεῖσθαι ταῖς ἐνθυμήσεσι ταύταις, ἀδύνατον· δέχεσθαι δὲ ταύτας καὶ ἐμμελετᾶν αὐταῖς ἢ ἀπορρίπτειν αὐτάς, παντὶ τῷ σπουδάζοντι δυνατόν. Ὥσπερ γὰρ τὸ ἔρχεσθαι αὐτάς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν· οὕτως ἡ ἀποδίωξις αὐτῶν, ἐν ἐξουσίᾳ κεῖται ἡμῶν· καὶ ἡ ἐπανόρθωσις δὲ τῆς ἡμετέρας διανοίας, ἐν τῇ ἡμῶν ἐστι προαιρέσει καὶ σπουδῇ. Ὅταν γὰρ συνετῶς καὶ συνεχῶς μελετῶμεν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, εἰς ψαλμούς τε καὶ ᾠδὰς ἀδολεσχῶμεν, νηστείαις τε καὶ ἀγρυπνίαις προσασχολώμεθα καὶ μνημονεύωμεν συνεχῶς τῶν μελλόντων, τῆς τε βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γεέννης τοῦ πυρὸς καὶ πάντων τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐλαττοῦνται καὶ τόπον οὐχ εὑρίσκουσιν. Ὅταν δὲ κοσμικαῖς φροντίσι καὶ σαρκικοῖς πράγμασιν ἐνασχολώμεθα καὶ ὁμιλίαις ματαίαις ἢ ἀργαῖς ἑαυτοὺς ἐκδιδόαμεν, πλεονάζουσιν ἐν ἡμῖν οἱ φαῦλοι λογισμοί. Ὥσπερ γὰρ μύλον ἐξ ὑδάτων κινούμενον, ἀδύνατον ἀργῆσαι τῆς κινήσεως· ἐν ἐξουσίᾳ δέ ἐστι τοῦ ἐφεστῶτος τῷ μύλῳ σῖτον ἀλέσαι ἢ ζιζάνιον· οὕτως ἡ διάνοια ἡμῶν ἀεικίνητος οὖσα, οὐ δύναται ἀργεῖν ἀπὸ λογισμῶν· ἐν ἡμῖν δέ ἐστι, δοῦναι αὐτῇ, ἢ πνευματικὴν μελέτην ἢ σαρκικὴν ἐργασίαν. Πρὸς ταῦτα θαυμάζοντας ἡμᾶς ὁ γέρων βλέπων, καὶ ἐκπληττομένους καὶ πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀκορέστῳ πόθῳ διακειμένους, πρὸς ὀλίγον σιωπήσας, πάλιν εἶπεν· Ἐπειδὴ εἰς μῆκος τοσοῦτον τὸν λόγον ἐξέτεινεν ὁ ὑμέτερος πόθος καὶ ἔτι πρόθυμοί ἐστε· ὡς ἐκ τούτου στοχάζεσθαί με, διψᾶν ὑμᾶς ἐν ἀληθείᾳ τῆς τελειότητος τὴν διδαχήν· βούλομαι ὑμῖν περὶ τοῦ ἐξαιρέτου ἀγαθοῦ τῆς διακρίσεως, διαλεχθῆναι· ἥτις μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, ἀκρόπολίς τις καὶ βασιλὶς τυγχάνει. Καὶ δεῖξαι τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς καὶ τὸ ὕψος καὶ τὴν ὠφέλειαν, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἡμετέρων λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀρχαίαις τῶν Πατέρων γνώμαις τοῦ Κυρίου τὴν χάριν κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὸν πόθον τῶν

* Πρβλ. Α' Πέτρ. ε', 8.

ἀκροωμένων, τοῖς ἐξηγουμένοις παρέχοντος. Ἔστι γὰρ οὐ μικρὰ ἀρετή, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισημοτάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρισμάτων τυγχάνουσα· ἐν οἷς φησιν ὁ Ἀπόστολος· ἄλλῳ δίδοται διὰ τοῦ Πνεύματος, λόγος σοφίας· ἄλλῳ, λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἄλλῳ, πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ, χαρίσματα ἰαμάτων· ἄλλῳ, διακρίσεις πνευμάτων[1]. Εἶτα συμπληρωθέντος τοῦ καταλόγου τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἐπιφέρει· πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. Ὁρᾶτε τοίνυν οὐ γήινον, οὐδὲ μικρὸν εἶναι τῆς διακρίσεως τὸ δῶρον, ἀλλὰ τῆς θείας χάριτος μέγιστον δῶρον· ἥτινι, εἰ μὴ ὁ μοναχὸς πάσῃ δυνάμει καὶ σπουδῇ ἐπακολουθήσῃ καὶ τῶν ἀνερχομένων εἰς αὐτὸν πνευμάτων τὴν διάκρισιν βεβαίῳ λογισμῷ κτήσηται, ἐπάναγκές ἐστιν αὐτόν, ὡς ἐν νυκτὶ πλανώμενον, οὐ μόνον τοῖς χαλεπωτάτοις τῆς κακίας βόθροις περιπίπτειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ ὀρθοῖς προσκόπτειν. Μέμνημαι γοῦν ποτε ἐν τοῖς χρόνοις τῆς νεότητός μου, γενόμενος ἐν τοῖς μέρεσι Θηβαΐδος, ὅπου ὁ μακάριος Ἀντώνιος διέτριβε, Γέροντας συναχθῆναι πρὸς αὐτὸν καὶ ζήτησιν μετ' αὐτοῦ ποιεῖσθαι περὶ τελειότητος ἀρετῆς· ποία ἄρα πασῶν ἂν εἴη μείζων τῶν ἀρετῶν καὶ δυναμένη τὸν μοναχὸν ἐκ τῶν δικτύων τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ, ἀβλαβῆ διαφυλάττειν; Ἕκαστος τοίνυν, κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς αὐτοῦ διανοίας, ἐδίδου γνώμην. Καὶ οἱ μέν, ἔλεγον νηστείαν καὶ ἀγρυπνίαν· ὡς διὰ τούτων τῆς διανοίας λεπτυνομένης καὶ ἁγνείας προσγινομένης, εὐχερέστερον τῷ Θεῷ δύνασθαι προσεγγίζειν. Ἄλλοι δέ, τὴν ἀκτημοσύνην καὶ καταφρόνησιν τῶν οἰκείων πραγμάτων· ὡς ἐκ τούτου τῆς διανοίας ἐκλυτρουμένης τῶν πολυπλόκων σχοινίων τῆς κοσμικῆς μερίμνης, δύνασθαι εὐχερέστερον τῷ Θεῷ προσεγγίζειν. Ἄλλοι τῆς ἐλεημοσύνης τὴν ἀρετὴν προέκριναν· ὡς τοῦ Κυρίου ἐν Εὐαγγελίοις λέγοντος· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· καὶ τὰ ἑξῆς[2]. Καὶ ὅτε τοῦτον τὸν τρόπον, διαφόροις ἀρεταῖς ἕκαστος, κατὰ τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ γνώμην, ἔλεγε, Θεῷ μᾶλλον δύνασθαι τὸν ἄνθρωπον προσεγγίζειν, καὶ παρεληλύθει τὸ πολὺ μέρος τῆς νυκτός, τῇ ζητήσει ταύτῃ προσαναλωθέν· ἔσχατος πάντων ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἀπεκρίνατο. Ταῦτα μὲν πάντα, ἃ εἰρήκατε, καὶ ἀναγκαῖα τυγχάνει καὶ συμφέροντα τοῖς ζητοῦσι τὸν Θεὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιθυμοῦσιν ἐλθεῖν· ἀλλὰ ταύταις ταῖς ἀρεταῖς τὰ πρωτεῖα παρασχεῖν οὐ συγχωρεῖ ἡμῖν, τὸ εὑρηκέναι ἡμᾶς πολλοὺς καὶ νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις κατατριβέντας καὶ ἐν ἐρήμῳ ἑαυτοὺς ἀποχωρήσαντας· καὶ ἀκτημοσύνην εἰς ἄκρον ἀσκήσαντας, οὕτως, ὡς μηδὲ τὴν καθημερινὴν τροφὴν ἑαυτοῖς καταλιμπάνειν· καὶ τὴν ἐλεημοσύνην κατορθώσαντας ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μὴ ἐπαρκεῖν αὐτοῖς τὰ ὄντα πρὸς διάδοσιν· καὶ μετὰ ταῦτα, ἐλεεινῶς ἐκπεπτωκότας τῆς ἀρετῆς καὶ

1. Α' Κορ. ιβ', 8. 2 Ματθ. κε', 35.

πρὸς κακίαν ὀλισθήσαντας. Τί τοίνυν τὸ ποιῆσαν αὐτοὺς ἀποσφαλῆναι τῆς εὐθείας ὁδοῦ; Οὐκ ἄλλο τι, κατὰ τὸν ἐμὸν ὅρον καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην, ἢ τὸ μὴ ἐσχηκέναι αὐτοὺς τὸ τῆς διακρίσεως χάρισμα. Αὕτη γὰρ διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, καταλιμπάνοντα τὴν ἐφ' ἑκάτερα μέρη ὑπερβολήν, ὁδῷ βασιλικῇ βαδίζειν· καὶ οὔτε δι' ἐγκρατείας ἀμέτρου συγχωρεῖ ἐκ τῶν δεξιῶν κλέπτεσθαι, οὔτε πρὸς ἀδιαφορίαν καὶ χαύνωσιν ἐκ τῶν ἀριστερῶν κατασύρεσθαι. Καὶ γὰρ ὀφθαλμός τις τῆς ψυχῆς καὶ λύχνος, ἡ διάκρισις ὑπάρχει, κατ' ἐκείνην τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν· ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς γένηται, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου σκοτεινὸς* γένηται, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται[1]. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· διότι πάσας τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ διάκρισις διερευνῶσα, διαστέλλει καὶ διαχωρίζει πᾶν φαῦλον καὶ ἀπαρέσκον Θεῷ πρᾶγμα καὶ μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ ποιεῖ τὴν πλάνην. Καὶ τοῦτο μάθοι τις ἂν καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἱστορουμένων. Ὁ γὰρ Σαοὺλ ἐκεῖνος, ὁ πρῶτος πιστευθεὶς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ[2], ἐπειδὴ τοῦτον, τὸν τῆς διακρίσεως ὀφθαλμὸν οὐκ ἔσχε, σκοτωθεὶς τὴν διάνοιαν, οὐκ ἔγνω διακρῖναι, ὅτι μᾶλλον τοῦ προσενεγκεῖν θυσίαν, ἀρεστὸν ὑπῆρχε Θεῷ, τὸ ὑπακοῦσαι αὐτὸν τῷ τοῦ Ἁγίου Σαμουὴλ παραγγέλματι· καὶ ἐξ ὧν ἐνόμιζε θεραπεύειν τὸν Θεόν, ἐξ ἐκείνων προσκρούει καὶ ἀπόβλητος γίνεται τῆς βασιλείας· οὐκ ἂν τοῦτο παθών, εἰ τὸ φῶς τῆς διακρίσεως ἐν ἑαυτῷ ἐτύγχανε κεκτημένος. Ταύτην καὶ ὁ Ἀπόστολος ἥλιον ὀνομάζει, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν[3]. Αὕτη καὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς λέγεται κυβέρνησις, κατὰ τὸ γεγραμμένον· οἷς οὐκ ἔστι κυβέρνησις, πίπτουσιν ὥσπερ φύλλα[4]. Αὕτη βούλευμα ὑπὸ τῆς Γραφῆς λέγεται, οὗτινος χωρίς, οὐδὲν πράττειν ὑπὸ τῆς Γραφῆς παιδευόμεθα· οὕτως, ὡς μηδὲ αὐτὸν τὸν πνευματικὸν οἶνον, ὃς εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου[5], χωρὶς αὐτῆς συγχωρεῖσθαι πίνειν, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον· μετὰ βουλῆς οἰνοπότει[6]· καὶ πάλιν, ὥσπερ φησι, πόλις κατεσκαμμένη καὶ ἀτείχιστος, οὕτως ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς οὐ μετὰ βουλῆς πάντα πράττει[7]. Ἐν ταύτῃ σοφία, ἐν ταύτῃ νόησίς τε καὶ αἴσθησις συνίσταται· ὧν χωρίς, οὔτε ὁ ἐνδότερος ἡμῶν οἶκος δύναται κτισθῆναι, οὔτε ὁ πνευματικὸς πλοῦτος συναθροισθῆναι, κατὰ τὸ εἰρημένον· μετὰ σοφίας κτίζεται οἶκος καὶ μετὰ συνέσεως ἀνορθοῦται καὶ μετὰ φρονήσεως πληροῦνται τὰ ταμεῖα πλούτου[8]. Αὕτη εἴρηται καὶ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων, πρὸς διάκρισιν ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ[9]. Διὰ τούτων τοίνυν προφανῶς ἀποδείκνυται, μηδεμίαν, ἄνευ τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως, ἀρετὴν συνίστασθαι ἢ βεβαίαν διαμένειν ἕως τέλους· πασῶν γὰρ

* πονηρός.

1. Ματθ. ϛ', 22. 2. Α' Βασ. κεφ. ι' κ. ἑ. 3. Ἐφεσ. δ', 26.
4. Παροιμ. ια', 14. 5. Ψαλμ. 103, 15. 6. Παροιμ. κδ', 33 (λα', 4).
7. Παροιμ. κε', 28. 8. Παροιμ. κδ'. 4. 9. Ἑβρ. ε', 14.

τῶν ἀρετῶν γεννήτρια καὶ ὁ φύλαξ ὑπάρχει. Οὗτος μὲν ὁ ὅρος καὶ ἡ γνώμη Ἀντωνίου, ᾧ καὶ σύμψηφοι οἱ λοιποὶ Πατέρες ἐγένοντο. Ἵνα δὲ καὶ ἀπὸ νεαρῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν, βεβαιώσωμεν τὸν ὅρον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἀναμνήσθητε καὶ ὑμεῖς τοῦ γέροντος Ἥρωνος καὶ τοῦ ἐλεεινοῦ πτώματος, οὗ ὑπέστη πρὸ ὀλίγων τούτων ἡμερῶν ἐπ' ὄψιν ἡμῶν· ποίῳ τρόπῳ τῇ χλεύῃ τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου τῆς πολιτείας, εἰς τὸ βάθος τοῦ θανάτου κατηνέχθη. Τοῦτον γὰρ μεμνήμεθα, πεντήκοντα ἔτη ἐν τῇ ἀγχερήμῳ διατρίψαντα· μεγάλῃ σκληραγωγίᾳ καὶ συντόνῳ ἐγκρατείᾳ κεχρημένον· καὶ τὴν ἀκροτάτην ἔρημον καὶ μόνωσιν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐνταῦθα διατρίψαντα καὶ μεταδιώξαντα· ὃς μετὰ τοσούτους πόνους καὶ ἀγῶνας ἐμπαιχθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ εἰς βαρύτατον πτῶμα ὀλισθήσας, πάντας τοὺς ἐν ἀγχερήμῳ πατέρας καὶ ἀδελφούς, εἰς ἀπαραμύθητον πένθος ἐνέβαλεν· οὐκ ἂν τοῦτο παθών, εἰ ἔτυχεν ἠσφαλισμένος τῇ τῆς διακρίσεως ἀρετῇ, ἥτις ἐδίδαξεν ἂν αὐτόν, μὴ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ, ἀλλὰ τῇ συμβουλίᾳ τῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν πείθεσθαι. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἀκολουθῶν, τὴν νηστείαν καὶ τὸ ἀφιδιάζειν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων μετεδίωξεν, ὡς μηδὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα παραγίνεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα μὴ συνερχόμενος τοῖς πατράσι καὶ ἀδελφοῖς καὶ συνεσθίων αὐτοῖς, ἀναγκασθῇ μεταλαβεῖν ὀσπρίου ἢ ἄλλου τινὸς τῶν προσφερομένων ἐν τῇ τραπέζῃ, καὶ δόξῃ ἐκπεπτωκέναι τοῦ ἰδίου σκοποῦ καὶ ὅρου. Οὗτος οὖν ἐπὶ πολὺ τῷ ἰδίῳ θελήματι ἐξαπατηθείς, ἄγγελον τοῦ Σατανᾶ ὑποδεξάμενος, τοῦτον ὡς ἄγγελον φωτός* προσκυνήσας, προστάττεται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς φρέαρ βαθύτατον ῥῖψαι ἑαυτόν, ὥστε αὐτὸν γνῶναι, διὰ πείρας, ὡς οὐδαμῶς κινδύνῳ λοιπόν τινι ὑποκείσεται, διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ μεγάλην ἀρετὴν καὶ τοὺς κατὰ Θεὸν καμάτους. Ὁ δέ, μὴ διακρίνας τῷ λογισμῷ τὸν ταῦτα συμβουλεύοντα, ἀλλὰ σκοτωθεὶς τὴν διάνοιαν, ἐνέβαλεν ἑαυτόν, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐν τῷ φρέατι. Καὶ μετ' οὐ πολύ, ἐπιγνόντες οἱ ἀδελφοὶ τὸ συμβάν, μόλις αὐτὸν μετὰ καμάτου πολλοῦ ἠδυνήθησαν ἡμιθανῆ ἀνασπᾶσαι. Μετὰ οὖν τὸ ἀνασπασθῆναι αὐτόν, ἐπιζήσας δύο ἡμέρας, τῇ τρίτῃ ἀπέθανε, καταλιπὼν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ Παφνουτίῳ, πένθος ἀπαραμύθητον· ὅστις φιλανθρωπίᾳ κινούμενος πολλῇ καὶ μεμνημένος τῶν πολλῶν αὐτοῦ καμάτων καὶ τῶν πολυαριθμήτων ἐτῶν, ὧν ἐν τῇ ἐρήμῳ διεκαρτέρησεν, οὐκ ἐχώρισεν αὐτὸν τῆς μνήμης καὶ τῆς προσφορᾶς τῶν ἀναπεπαυμένων, ἵνα μὴ συναριθμηθῇ τοῖς βιαιοθανάτοις. Τί εἴπω περὶ ἐκείνων τῶν δύο ἀδελφῶν, οἵτινες ἔμενον πέραν τῆς ἐρήμου Θηβαΐδος, ὅπου ποτὲ ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἔμενεν; Οὗτοι γὰρ ἀδιακρίτῳ λογισμῷ κινηθέντες, ἔδωκαν ἑαυτοῖς γνώμην πορευθῆναι εἰς τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον, μεγάλην οὖσαν καὶ ἀγεώργητον· κρίναντες παρ' ἑαυτοῖς, μὴ λαβεῖν τροφὴν παρὰ ἀνθρώπου,

* Πρβλ. Β' Κορ. ια', 14.

εἰ μὴ ἣν ἑαυτοῖς ὁ Κύριος θαυματοποιῶν παράσχῃ. Καὶ ὅτε, πλανωμένους αὐτοὺς κατὰ τὴν ἔρημον καὶ ἐξατονοῦντας τῇ πείνῃ, πόρρωθεν οἱ Μάζικες ἐθεάσαντο, ὅπερ ἔθνος πάντων σχεδὸν τῶν ἀπηγριωμένων ἐθνῶν ἀγριώτερον καὶ ὠμότερον καθέστηκεν, μεταβαλόντες, ἐκ θείας προνοίας, τὴν σύντροφον ἀγριότητα εἰς φιλανθρωπίαν, μετὰ ἄρτων αὐτοῖς ὑπήντησαν· ὁ μὲν εἷς τῶν προειρημένων δύο ἀδελφῶν, διακρίσεως αὐτῷ ὑπεισελθούσης, μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας ὑπεδέξατο τοὺς ἄρτους· λογισάμενος, ὡς οὐκ ἂν οἱ οὕτως ὠμοὶ καὶ ἄγριοι καὶ ἀεὶ χαίροντες τῷ αἵματι τῶν ἀνθρώπων, συνεπάθουν αὐτοῖς, ἐξητονηκόσιν ἤδη, καὶ τροφὴν προσήνεγκαν, εἰ μὴ ὁ Θεὸς τούτους ἐκίνησεν· ὁ δὲ ἄλλος τὴν τροφὴν παραιτησάμενος ὡσανεὶ ὑπὸ ἀνθρώπων αὐτῷ προσενεχθεῖσαν καὶ ἐμμείνας τῇ ἀδιακρίτῳ βουλῇ, τῇ ἀτονίᾳ τῆς ἀσιτίας ἐξέλιπεν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἀμφότεροι κακῶς βουλευσάμενοι, ἀλόγιστον καὶ ὀλεθρίαν γνώμην ἑαυτοῖς παρέσχον, ὅμως ὁ εἷς, ὑπεισελθούσης αὐτῷ τῆς διακρίσεως, τοῦτο ὃ προπετῶς καὶ ἀπαραφυλάκτως ὥρισε, καλῶς ἐπανωρθώσατο· ὁ δὲ ἄλλος, ἐν τῇ ἄφρονι προλήψει διακαρτερήσας καὶ διακρίσεως ἐκτὸς εὑρεθείς, θάνατον, ὃν ὁ Κύριος ἀποστρέφειν ἠβουλήθη, αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο. Τί δὲ εἴπω καὶ περὶ ἐκείνου, οὗτινος τὸ ὄνομα οὐ βούλομαι εἰπεῖν, διότι περιέστιν; Ὅστις δαίμονα πολλάκις ὡς ἄγγελον ὑποδεχόμενος καὶ ἀποκαλύψεις δι' αὐτοῦ λαμβάνων καὶ φῶς συνεχῶς λυχνιαῖον ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ βλέπων, ὕστερον προστάσσεται ὑπ' αὐτοῦ, τὸν ἴδιον υἱὸν συμμένοντα αὐτῷ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, θυσίαν προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ, ὡς ἐκ τούτου τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ τιμῆς ἀξιωθησόμενος· οὗτινος τῇ συμβουλίᾳ τοσοῦτον ὑπήχθη, ὥστε ἔργῳ τὴν τοῦ υἱοῦ σφαγὴν ἂν ἐξετέλεσεν, εἰ μὴ τοῦτον ὁ υἱὸς θεασάμενος παρὰ συνήθειαν μάχαιραν ἀκονοῦντα καὶ δεσμὰ ἑτοιμάζοντα, οἷς τοῦτον ὥσπερ ὁλοκαύτωμα συσφίγγειν ἔμελλε, φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐκομίσατο; Μακρὸν ἂν εἴη, τὴν ἀπάτην ἐκείνην τοῦ μεσοποταμηνοῦ διηγήσασθαι, ὃς τοσαύτην ἐγκράτειαν ἐπιδειξάμενος, καὶ ἐν κελλίῳ ἀποκεκλεισμένος ἔτη πολλά, οὕτως ὕστερον διαβολικαῖς ἀποκαλύψεσι καὶ ἐνυπνίοις ἐνεπαίχθη, ὡς μετὰ τοσούτους καμάτους καὶ ἀρετάς, αἷς πάντας ὑπερέβαλλε τοὺς ἐκεῖ καθημένους μοναχούς, πρὸς ἰουδαϊσμὸν καὶ περιτομὴν καταπεσεῖν. Καὶ γὰρ βουλόμενος αὐτὸν ὁ διάβολος ἀπατῆσαι, πολλάκις αὐτῷ ἐδείκνυεν ἀληθῆ ἐνύπνια· ἵνα διὰ τούτων, εὐπαράδεκτον ποιήσῃ, ἣν ἔμελλεν αὐτῷ ἐπ' ἐσχάτων ὑποτίθεσθαι πλάνην. Δείκνυσι τοίνυν αὐτῷ ἐν μιᾷ νυκτί, τὸν δῆμον τῶν Χριστιανῶν μετὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων, σκοτεινόν τε καὶ πάσης αἰσχύνης πεπληρωμένον καὶ ἐν λύπῃ καὶ πένθει κατατετηγμένον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τῶν Ἰουδαίων τὸν δῆμον, μετὰ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, λαμπρῷ φωτὶ περιαυγαζόμενον καὶ ἐν χαρᾷ καὶ ἱλαρότητι διάγοντα· καὶ συνεβούλευεν ὁ ἀπατεών, ὡς εἰ βούλοιτο τῆς μακαριότητος καὶ χαρᾶς τοῦ δήμου τῶν Ἰουδαίων μετασχεῖν, περιτομὴν αὐτὸν λαμβάνειν· ὃ δὴ καὶ ἀπατηθεὶς ἐποίησε. Πρόδηλον οὖν ἐκ πάντων τῶν εἰρημέ-

νων, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεπαίχθησαν οἱ εἰρημένοι πάντες οὕτως ἐλεεινῶς καὶ ἀθλίως, εἰ τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως ἔτυχον κεκτημένοι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γερμανὸς εἶπε· καὶ νέοις παραδείγμασι καὶ ὅροις τῶν ἀρχαίων πατέρων, ἱκανῶς ἀπεδείχθη τὴν διάκρισιν, πηγὴν καὶ ῥίζαν καὶ κεφαλὴν καὶ σύνδεσμον εἶναι πασῶν τῶν ἀρετῶν· ποίῳ δὲ τρόπῳ δυνάμεθα ταύτην κτήσασθαι, ἐπιθυμοῦμεν μαθεῖν, καὶ πῶς ἐπιγνῶναι τὴν ἀληθῆ καὶ ἐκ Θεοῦ διάκρισιν καὶ τὴν ψευδώνυμον καὶ ἐπίπλαστον καὶ διαβολικήν; Τότε ὁ ἀββᾶς Μωυσῆς εἶπεν· ἀληθὴς διάκρισις οὐ προσγίνεται, εἰ μὴ ἐξ ἀληθινῆς ταπεινώσεως, τῷ μὴ μόνον ἅπερ πράττομεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἐνθυμούμεθα, ἀποκαλύπτειν τοῖς πατράσι· καὶ ἐν μηδενὶ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάντα τοῖς λόγοις τῶν γερόντων ἀκολουθεῖν καὶ ἐκεῖνο καλὸν εἶναι πιστεύειν, ὅπερ ἂν αὐτοὶ δοκιμάσωσιν. Αὕτη δὲ ἡ ἐργασία, οὐ μόνον διὰ τῆς ἀληθοῦς διακρίσεως καὶ ὀρθῆς ὁδοῦ τὸν μοναχὸν ἀβλαβῆ διαμένειν παρασκευάζει, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου ἀβλαβῆ τοῦτον διαφυλάττει. Ἀδύνατον γὰρ τὸν κρίσει καὶ γνώμῃ τῶν προβεβηκότων ἑαυτοῦ ῥυθμίζοντα βίον, ἀπάτῃ δαιμόνων περιπεσεῖν. Καὶ γὰρ καὶ πρὶν ἀξιωθῆναί τινα τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως, αὐτὸ τὸ φανεροῦν καὶ ἀποκαλύπτειν τὰς φαύλας ἐνθυμήσεις τοῖς πατράσι, μαραίνει ταύτας καὶ ἀσθενεστέρας ποιεῖ. Ὥσπερ γὰρ ὄφις ἀπὸ σκοτεινῆς τρυμαλιᾶς ἐξενεχθεὶς εἰς φῶς, σπουδάζει φυγῇ χρήσασθαι καὶ ἀφανισμῷ· οὕτω καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοί, διὰ τῆς ἀρίστης ὁμολογίας καὶ ἐξαγορεύσεως φανερωθέντες, σπουδάζουσι φεύγειν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅπως τὴν ἀρετὴν ταύτην ἀκριβέστερον καὶ ἀπὸ παραδείγματος μάθητε, τοῦ ἀββᾶ Σεραπίωνος τὸ ἔργον, ὅπερ αὐτὸς τοῖς παραβάλλουσι, φυλακῆς χάριν, προσέφερε συνεχῶς, διηγήσομαι. Ἔλεγε γὰρ οὕτως· ὅταν ὑπῆρχον νεώτερος, συνέμενον τῷ ἀββᾷ μου· καὶ ὡς ἠσθίομεν, ἀνιστάμενος τῆς τραπέζης, κατ' ἐνέργειαν τοῦ δαίμονος, ἔκλεπτον παξαμᾶν καὶ τοῦτον ἔτρωγον λάθρα τοῦ ἀββᾶ μου. Ὡς οὖν ἔμεινα τοῦτο ποιῶν ἐπὶ χρόνον, κατακυριευθεὶς οὐκ ἠδυνάμην αὐτοῦ περιγενέσθαι· μόνον δὲ ἐκρινόμην ὑπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως, τῷ δὲ γέροντι ᾐσχυνόμην εἰπεῖν. Συνέβη δὲ κατ' οἰκονομίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀδελφούς τινας ἐλθεῖν πρὸς τὸν γέροντα, ὠφελείας χάριν· καὶ ἠρώτων αὐτὸν περὶ τῶν ἰδίων λογισμῶν. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ γέρων· ὅτι οὐδὲν οὕτω βλάπτει τοὺς μοναχοὺς καὶ χαροποιεῖ τοὺς δαίμονας, ὡς τὸ κρύπτειν τοὺς ἰδίους λογισμοὺς ἀπὸ τῶν πνευματικῶν πατέρων· ἐλάλησε δὲ αὐτοῖς καὶ περὶ ἐγκρατείας. Τούτων δὲ λεγομένων, εἰς ἐμαυτὸν ἐλθὼν καὶ λογισάμενος, ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε τῷ γέροντι τὰ πταίσματά μου, καὶ κατανυγείς, ἠρξάμην κλαίειν· καὶ ἐξέβαλον τὸν παξαμᾶν ἐκ τοῦ κόλπου μου, ὃν κακῶς εἰώθειν κλέπτειν· ῥίψας δὲ ἐμαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, ᾔτουν συγγνώμην περὶ τῶν παρελθόντων· καὶ εὐχὴν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν μελλόντων. Τότε λέγει ὁ γέρων· ὦ τέκνον, ἠλευθέρωσέ σε, καὶ ἐμοῦ σιωπῶντος, ἡ σὴ ἐξομολόγησις· καὶ τὸν τιτρώσκοντά σε δαίμονα, διὰ τῆς σιωπῆς, ἐξειπὼν

τὰ κατὰ σεαυτόν, κατέσφαξας· ὃν καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατακυριεῦσαί σου ἐποίησας, μήτε ἀντιλέγων, μήτε ἐλέγχων αὐτόν· οὐκ ἔτι δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν τόπον ἕξει ἐν σοί, ἐκ τῆς καρδίας σου εἰς τὸ φανερὸν ἐξενεχθείς. Οὔπω δὲ συνετέλεσεν ὁ γέρων λαλῶν, καὶ ἰδοὺ ἡ ἐνέργεια ὤφθη ὡς λαμπὰς πυρὸς ἐξελκομένη ἐκ τοῦ κόλπου μου· καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον δυσωδίας, ὥστε νομίζειν τοὺς παρόντας, ὅτι πλῆθος τεαφίου ἐστὶ τὸ καιόμενον. Τότε οὖν εἶπεν ὁ γέρων· ἰδοὺ τῶν ἐμῶν λόγων, καὶ τῆς σῆς ἐλευθερώσεως, παρέσχε Κύριος τὴν ἀπόδειξιν, διὰ τοῦ γενομένου σημείου. Οὕτως οὖν ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας καὶ ἡ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐκείνη· ὡς μηκέτι μηδὲ εἰς εὔνοιάν με ἐλθεῖν τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας. Ἰδοὺ τοίνυν καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Σεραπίωνος μανθάνομεν, ὅτι τότε ἀξιούμεθα τοῦ χαρίσματος τῆς ἀληθινῆς διακρίσεως, ὅταν μὴ τῷ κριτηρίῳ τῆς ἑαυτῶν διανοίας καταπιστεύσωμεν, ἀλλὰ τῇ διδαχῇ καὶ διατυπώσει τῶν πατέρων. Καὶ γὰρ οὐ δι' ἄλλου τινὸς ἐλαττώματος οὕτως ὁ διάβολος κατὰ κρημνῶν φέρει τὸν μοναχόν, ὡς διὰ τοῦ πεῖσαι αὐτόν, ἀθετεῖν μὲν τὰς τῶν πατέρων νουθεσίας, ἀκολουθεῖν δὲ τῇ ἰδίᾳ κρίσει καὶ τῷ ἑαυτοῦ θελήματι. Ἐχρῆν δὲ ἡμᾶς καὶ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τὰ παραδείγματα λαμβάνοντας, παιδεύεσθαι, εἰ γὰρ ταῦτα, καὶ χερσὶ ψηλαφῶντες καὶ ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες καὶ ὠσὶν ἀκούοντες, ἀφ' ἑαυτῶν κατορθῶσαι ἀδυνατοῦμεν· δεόμεθα δὲ τοῦ καλῶς διδάσκοντος καὶ κανονίζοντος· πῶς οὐ μωρόν, τὴν πνευματικὴν τέχνην, τὴν πασῶν τεχνῶν δυσχερεστέραν, νομίζειν μὴ δεῖσθαι διδασκάλου; ἥτις καὶ ἀόρατος καὶ κεκρυμμένη ὑπάρχει καὶ μόνῃ καθαρότητι καρδίας θεωρουμένη· ἧστινος τέχνης ἡ ἀποτυχία, οὐ πρόσκαιρον ζημίαν, ἀλλὰ ψυχῆς ἀπώλειαν τίκτει καὶ θάνατον αἰώνιον. Ὁ Γερμανὸς εἶπε· πρόφασιν ἡμῖν αἰσχύνης καὶ προκάλυμμα ἐπιβλαβοῦς εὐλαβείας τίκτειν εἴωθε, τό, πολλάκις τινὰς τῶν πατέρων ἀκούσαντας παρὰ ἀδελφῶν λογισμούς, μὴ μόνον τούτους μὴ θεραπεῦσαι, ἀλλὰ καὶ καταγνῶναι αὐτῶν καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τοῦτο ἔγνωμεν συμβάν, ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Συρίας. Ἀδελφὸς γάρ τις τινι τῶν ἐκεῖσε γερόντων ἐξεῖπε τοὺς ἰδίους λογισμούς, μετὰ πάσης ἁπλότητος καὶ ἀληθείας, ἀναισχύντως ἀπογυμνώσας τὰ κρυπτὰ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας· ὁ δὲ παραυτὰ τῷ ἀκοῦσαι, ἤρξατο ἀγανακτεῖν καὶ κινεῖσθαι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, μεμφόμενος αὐτὸν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις φαύλαις ἐνθυμήσεσιν· ὡς ἐκ τούτου πολλοὺς ἀκούσαντας, ἐρυθριᾶν ἐξαγγέλειν τοὺς ἰδίους λογισμοὺς τοῖς γέρουσιν. Ὁ ἀββᾶς Μωυσῆς εἶπε· καλὸν μὲν ἐστι, καθὰ προεῖπον, μὴ ἀποκρύπτειν τοὺς ἰδίους λογισμοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων· οὐ μέντοι τοῖς τυχοῦσι λέγειν· ἀλλὰ καὶ γέρουσι πνευματικοῖς καὶ διάκρισιν ἔχουσιν ἐξαγγέλλειν, οὐχὶ τοῖς διὰ χρόνον πεπολιωμένοις. Ἐπειδὴ πολλοὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἀποβλέποντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν λογισμοὺς ἐξειπόντες, ἀντὶ θεραπείας εἰς ἀπόγνωσιν διὰ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀκουόντων ἐνέπεσον. Ἦν

γάρ τις τῶν ἀδελφῶν πάνυ σπουδαῖος, καὶ σφοδρῶς ὀχληθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας, ἦλθε πρός τινα γέροντα καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τοὺς ἰδίους λογισμούς. Ἐκεῖνος δὲ ἀκούσας, ἄπειρος ὤν, ἀγανακτῶν, ἄθλιον ἔλεγε τὸν ἀδελφὸν καὶ ἀνάξιον τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ὡς τοιούτους δεξάμενον λογισμούς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀδελφός, ἀπογνοὺς ἑαυτοῦ καὶ καταλείψας τὸν ἴδιον τόπον, ἐπὶ τὸν κόσμον ἐπανήρχετο. Κατὰ δὲ Θεοῦ οἰκονομίαν, ὑπαντᾷ αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀπολλώς, τῶν Γερόντων ὁ δοκιμώτατος· καὶ βλέπων αὐτὸν τεταραγμένον καὶ πάνυ σκυθρωπόν, ἠρώτα αὐτὸν λέγων· τέκνον, τίς ἡ αἰτία τῆς τοσαύτης στυγνότητος; Ὁ δέ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἐκ τῆς πολλῆς ἀθυμίας οὐδὲν ἀπεκρίθη· ὕστερον δὲ πολλὰ παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γέροντος, τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐξεῖπε, λέγων· ὅτι λογισμοὶ πολλάκις ὀχλοῦσί μοι καὶ ἀπελθὼν ἀνήγγειλα τῷδε τῷ γέροντι· καὶ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μοι σωτηρίας ἐλπίς· ἀπογνοὺς οὖν ἐμαυτοῦ, ἀπέρχομαι εἰς τὸν κόσμον. Ταῦτα ὁ πατὴρ Ἀπολλὼς ἀκούσας, πολλὰ παρεκάλει καὶ ἐνουθέτει τὸν ἀδελφόν, λέγων· μὴ ξενίζου, τέκνον, μηδὲ ἀπελπίσῃς σεαυτόν. Ἐγὼ γὰρ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ καὶ πολιᾷ ὑπάρχων, σφόδρα ὑπὸ τούτων τῶν λογισμῶν ὀχλοῦμαι. Μὴ οὖν ἀθυμήσῃς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ πυρώσει, ἥτις, οὐ τοσοῦτον ἀνθρωπίνῃ σπουδῇ θεραπεύεται, ὅσον τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ. Μόνον δὲ τὴν σήμερον χάρισαί μοι καὶ ὑπόστρεψον εἰς τὸ κελλίον σου. Ἐποίησε δὲ ὁ ἀδελφὸς οὕτω. Καὶ ἀπελθὼν ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἀββᾶς Ἀπολλώς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀπαγορεύσαντος τὸν ἀδελφὸν γέροντος· καὶ στὰς ἔξω, ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων, λέγων· Κύριε ὁ τοὺς πειρασμοὺς ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος ἐπάγων, μετάστρεψον τὸν πόλεμον τοῦ ἀδελφοῦ, εἰς τοῦτον τὸν γέροντα, ἵνα διὰ πείρας εἰς τὸ γῆρας αὐτοῦ μάθῃ, ἅπερ ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ οὐκ ἐδιδάχθη· ὅπως συμπάσχῃ τοῖς πολεμουμένοις· ὡς δὲ τὴν εὐχὴν ἐτέλεσεν, ὁρᾷ αἰθίοπα στήκοντα πλησίον τοῦ κελλίου καὶ βέλη ἀφιέντα κατὰ τοῦ γέροντος· ἀφ' ὧν τρωθείς, εὐθέως ὡς ἐκ μέθης, ὧδε κἀκεῖσε περιεφέρετο. Μὴ δυνάμενος δὲ καρτερῆσαι, ἐξελθὼν τοῦ κελλίου, τῇ αὐτῇ ὁδῷ, ᾗ καὶ ὁ νεώτερος, ἐπὶ τὸν κόσμον ἐχώρει. Ὁ δὲ ἀββᾶς Ἀπολλὼς νοήσας τὸ γεγονός, ὑπήντησεν αὐτῷ, λέγων· ποῦ πορεύῃ; τίς δὲ ἡ αἰτία τῆς κατεχούσης σε ταύτης ταραχῆς; Αἰσθανθεὶς δὲ ὅτι ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτὸν τῷ Ἁγίῳ, ἀπὸ τῆς αἰσχύνης οὐδὲν ἔλεγεν· εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀπολλώς· ὑπόστρεψον εἰς τὸ κελλίον σου καὶ τοῦ λοιποῦ ἐπίγνωθι τὴν ἀσθένειάν σου· καὶ ἔχε σεαυτόν, ἢ ἀγνοηθέντα ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἢ καταφρονηθέντα· διὸ οὐκ ἠξιώθης τῆς πρὸς αὐτὸν πάλης· τί δὲ λέγω πάλης; προσβολῆς γὰρ αὐτοῦ ἕως μιᾶς ἡμέρας ὑπενεγκεῖν οὐκ ἠδυνήθης. Τοῦτο δέ σοι συνέβη, ὅτι νεώτερον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ πολεμούμενον δεξάμενος, ἀντὶ τοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀλεῖψαι, εἰς ἀπόγνωσιν ἐνέβαλες, μὴ λογισάμενος τὸ σοφὸν ἐκεῖνο παράγγελμα, λέγον· ῥῦσαι ἀπαγομένους εἰς θάνατον· καὶ ἐκπριᾶν κτεινομένους μὴ φείσῃ*. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν παραβολὴν

* **Παροιμ. κδ', 11.**

τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τὴν λέγουσαν κάλαμον συντεθλασμένον μὴ συντρίβειν καὶ λίνον καπνιζόμενον μὴ σβεννύειν[1]. Οὐδεὶς γὰρ τοῦ ἐχθροῦ φέρειν ἠδύνατο τὰς ἐπιβουλάς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸν ἔμπυρον τῆς φύσεως βρασμὸν σβέσαι, εἰ μὴ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐφρούρει τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. Τοιγαροῦν συμπληρωθείσης τῆς περὶ ἡμᾶς σωτηριώδους ταύτης οἰκονομίας, κοιναῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν ἱκετεύσωμεν, ὅπως καὶ τὴν κατὰ σοῦ ἀφεθεῖσαν μάστιγα παραγάγῃ. Αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἔπαισε καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο[2]· ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ· θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ· κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει[3]. Ταῦτα εἰπών, καὶ ἐπευξάμενος, παραχρῆμα τοῦ ἐπενεχθέντος αὐτῷ πολέμου ἀπήλλαξε, παραινέσας αὐτῷ αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ δοθῆναι αὐτῷ γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἐν καιρῷ ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον[4]. Ἐκ πάντων οὖν τῶν εἰρημένων μανθάνομεν, ὅτι οὐκ ἄλλη εὑρεθήσεται ὁδὸς σωτηρίας ἀσφαλής, ὡς τὸ ἐξαγγέλλειν τοὺς ἰδίους λογισμοὺς τοῖς διακριτικωτάτοις τῶν Πατέρων. καὶ ἀπὸ τούτων πρὸς ἀρετὴν κανονίζεσθαι καὶ μὴ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ καὶ κριτηρίῳ ἀκολουθεῖν. Οὐδὲ γὰρ κατὰ τὸ συμβαῖνον εἰ περιτύχοι τις ἑνὶ γέροντι ἁπλουστέρῳ, ἢ ὀλίγοις ἀπείροις, ἐκ τούτου δεῖ φεύγειν ἐξαγγέλλειν τοὺς ἰδίους λογισμοὺς τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν Πατέρων καὶ καταφρονεῖν τῆς παραδόσεως τῶν προγόνων. Ὅτι γὰρ καὶ αὐτοὶ οὐκ ἀφ᾽ ἑαυτῶν κινούμενοι, ἀλλ᾽ ἐκ Θεοῦ καὶ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, παραδεδώκασι τοῖς μεταγενεστέροις, τὸ ἐπερωτᾶν τοὺς προωδευκότας, ἔξεστι μὲν καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν, τῶν ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ κειμένων, μαθεῖν· ἐξαιρέτως δὲ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἅγιον Σαμουὴλ ἱστορίας· ὃς ἐκ νηπίου ἀνατεθεὶς τῷ Θεῷ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ ἀξιωθεὶς θείας ὁμιλίας, οὐκ ἐπίστευσε τῷ ἰδίῳ λογισμῷ, ἀλλ᾽ ἅπαξ καὶ δὶς κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀνατρέχει πρὸς τὸν γέροντα Ἠλεὶ καὶ τῇ τούτου διδαχῇ τυποῦται καὶ κανονίζεται, πῶς δεῖ ὑποκρίνεσθαι τῷ Θεῷ[5]. Καὶ ὃν τῇ ἰδίᾳ κλήσει ἄξιον ἑαυτοῦ ὁ Θεὸς ἐψηφίσατο, τοῦτον βούλεται τῇ διατυπώσει καὶ διαταγῇ τοῦ γέροντος παιδαγωγεῖσθαι· ὡς ἐκ τούτου δηλαδή, πρὸς ταπείνωσιν ὁδηγηθησόμενον. Καὶ τὸν Παῦλον δὲ δι᾽ ἑαυτοῦ καλῶν καὶ προδιαλεγόμενος ὁ Χριστός, δυνάμενος εὐθὺς ἀνοῖξαι αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῆς τελειότητος τὴν ὁδὸν γνωρίσαι, πρὸς Ἀνανίαν παραπέμπει καὶ παρ᾽ αὐτοῦ κελεύει μαθεῖν τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, λέγων· Ἐγείρου, εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν κἀκεῖ σοι λεχθήσεται τί σε δεῖ ποιεῖν[6]. Διδάσκων ἡμᾶς διὰ τούτων, τῇ ὁδηγίᾳ τῶν προωδευκότων ἀκολουθεῖν· ἵνα μή ποτε τὸ ἐπὶ Παύλου καλῶς λεγόμενον, κακῶς νοηθέν, παράδειγμα πρὸς αὐθάδειαν γένηται τοῖς μεταγενεστέροις· ἑκάστου βουλομένου παραπλησίως τῷ Παύλῳ ἐκ Θεοῦ καὶ μὴ διὰ τῶν Πατέρων, ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ὁδηγεῖσθαι. Καὶ ὅτι ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἔξεστιν οὐκ

1. Ματθ. ιβ', 20. 2. Ἰὼβ ε', 18. 3. Α' Βασιλ. β', 6-7. 4. Ἠσ. ν', 4.
5. Α' Βασιλ. γ', 9. 6. Πράξ. θ', 6.

ἀπὸ τῶν εἰρημένων μόνον μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀφ᾽ ὧν ἔργοις αὐτοῖς ἔδειξεν ὁ Ἀπόστολος, ἐν οἷς γράφει, λέγων· ὅτι ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἰδεῖν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ ἀνεθέμην τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῖς, ὃ κηρύσσω· μήποτε εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον[1]· καίτοι συνοδευούσης αὐτῷ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς δυνάμεως τῶν σημείων, ὧν ἐποίει. Τίς τοίνυν οὕτως ὑπερήφανος καὶ ἀλαζὼν ὑπάρχει, ὥστε τῇ ἰδίᾳ γνώμῃ καὶ κρίσει στοιχεῖν, ὅταν τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς δεῖσθαι τῆς συμβουλίας τῶν πρὸ αὐτοῦ Ἀποστόλων ὁμολογῇ; Προφανῶς οὖν καὶ διὰ τούτων ἀποδέδεικται, ὅτι οὐδενὶ ὁδὸν τελειώσεως ὁ Κύριος ἀποκαλύπτει, εἰ μὴ τοῖς διὰ πνευματικῶν Πατέρων ἐπὶ ταύτην ὁδηγουμένοις. Καθὼς καὶ διὰ τοῦ Προφήτου λέγει· ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι[2]. Πάσῃ τοίνυν δυνάμει καὶ πάσῃ σπουδῇ, τὸ ἀγαθὸν τῆς διακρίσεως χάρισμα ἐν ἑαυτοῖς ὀφείλομεν κτήσασθαι· ὅπερ δυνήσεται ἡμᾶς ἐξ ἑκατέρας ὑπερβολῆς, ἀβλαβεῖς διαφυλάττειν. Καὶ γάρ, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες, αἱ ἀκρότητες ἑκατέρων τῶν μερῶν, ἐπίσης βλάπτουσι· καὶ ἡ τῆς νηστείας ὑπερβολὴ καὶ ἡ τῆς γαστρὸς χορτασία· καὶ ἡ τῆς ἀγρυπνίας ἀμετρία καὶ ὁ τοῦ ὕπνου κόρος· καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπερβολαί. Καὶ γὰρ ἔγνωμέν τινας, διὰ γαστριμαργίας μὲν μὴ ἡττηθέντας, δι᾽ ἀμέτρου δὲ νηστείας καταβληθέντας καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας ὀλισθήσαντας, διὰ τὴν προσγινομένην ἐκ τῆς ἀμέτρου νηστείας ἀσθένειαν. Κἀγὼ δὲ μέμνημαί ποτε, τοιοῦτόν τι πεπονθὼς καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐγκρατευσάμενος, ὥστε με ἐπιλαθέσθαι τῆς ὀρέξεως τῆς τροφῆς· καὶ ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας μένοντα ἄσιτον καὶ μηδὲ ὅλως τροφῆς ἐπιθυμοῦντα, εἰμὴ ἄλλοι ἐπὶ ταύτην διήγειραν· καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου, οὕτως ὁ ὕπνος ἀπέστη, ὡς ἐπὶ πλείστας νύκτας ἄυπνον διατελοῦντα, ἱκετεύειν τὸν Κύριον, μικροῦ ὕπνου μεταλαβεῖν με. Καὶ βαρύτερον ἐκινδύνευσα ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ ἀσιτίᾳ καὶ ἀυπνίᾳ ἤ περ ἐπὶ γαστριμαργίᾳ καὶ τῇ πληρώσει τοῦ ὕπνου. Ταῖς τοιαύταις καὶ τοσαύταις διδασκαλίαις ἡμᾶς ὁ Ἅγιος Μωυσῆς ηὔφρανεν· ὥστε ἡμᾶς ὠφεληθέντας δοξάζειν τὸν Κύριον, τὸν τοσαύτην σοφίαν παρέχοντα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ὧ πρέπει τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Γαλ. β', 2. 2. Δευτερ. λβ', 7.

Πάντοτε ἐργάζου τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύναμιν, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ μείζονος, μὴ στρέφου ἐπὶ τὸ ἔλαττον. Ὁ γὰρ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, φησίν, οὐκ ἔστιν εὔθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

οὗ ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ε΄

ΟΣΙΟΣ Πατὴρ ἡμῶν Μᾶρκος ὁ Ἀσκητὴς ἤκμασε μὲν κατὰ τὸ τετρακοσιοστὸν τριακοστὸν ἔτος, ἐχρημάτισε δὲ μαθητὴς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον, τόμῳ β΄, βιβλίῳ ιδ΄, κεφ. νγ΄, σύγχρονος γεγονὼς τῷ Ἁγίῳ Νείλῳ καὶ Ἰσιδώρῳ τῷ Πηλουσιώτῃ, τοῖς περιβοήτοις Ἀσκηταῖς· φιλόπονος δ᾿ ὢν καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν ἑαυτὸν ἐπιδεδωκώς, πολλοὺς συνέγραψε λόγους, παντοίας παιδεύσεως καὶ ὠφελείας μεστούς· ἐξ ὧν τριάκοντα μὲν δύο μνημονεύονται παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Καλλίστῳ, πᾶσαν ἀσκητικῆς πολιτείας ὁδὸν ἐκδιδάσκοντες, οἵτινες τανῦν οὐχ εὑρίσκονται. Σῴζονται δὲ μόνοι ὀκτὼ λόγοι αὐτοῦ τῶν εἰρημένων ἕτεροι· ὧν καὶ αὐτὸς ὁ Κάλλιστος μνημονεύει καὶ ὁ κριτικὸς Φώτιος Ἀναγνώσει σ΄, σελ. 268.

Τούτων, ὅ τε περὶ Πνευματικοῦ Νόμου πρῶτος καὶ ὁ περὶ τῶν ἐξ ἔργων οἰομένων δικαιοῦσθαι φάσκων, τρίτος, ἐν κεφαλαίοις εὐσυνόπτοις διῃρημένοι, καὶ ὁ πρὸς Μοναχὸν Νικόλαον ὄγδοος, ἐνταῦθα ἐτάχθησαν, ὡς τῶν ἄλλων χρησιμώτεροι καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν συναγήκοντες νόμον. Μνημονεύει δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ὁσιομάρτυς Πέτρος καὶ ὁ ἐν Ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης καὶ Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης καὶ Κάλλιστος ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης καὶ Παῦλος ὁ Εὐεργετινὸς καὶ ἄλλοι τῶν Πατέρων πολλοί· οἵ καὶ ἀναγνόντες ταῦτα καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν προτρεπόμενοι.

Τοῦτον καὶ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τιμῶσα, τῇ ε΄ τοῦ Μαρτίου τὴν μνήμην ποιεῖται, τοὺς ἀσκητικοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας, τὸ ἐν λόγοις σοφὸν καὶ τὴν ἄνωθεν αὐτῷ δοθεῖσαν χάριν τῶν θαυμάτων, ἀνακηρύττουσα.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ. ΚΕΦΑΛΑΙΑ Σ'.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἠβουλήθητε γνῶναι, πῶς ὁ νόμος πνευματικός ἐστι κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ τίς ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐργασία τῶν φυλάττειν αὐτὸν βουλομένων, τούτου χάριν κατὰ δύναμιν ἐροῦμεν.

β'. Πρῶτον, ὅτι τὸν Θεὸν οἴδαμεν παντὸς ἀγαθοῦ ἀρχὴν εἶναι καὶ μεσότητα καὶ τέλος. Τὸ δὲ ἀγαθόν, ἀμήχανον ἐνεργεῖσθαι ἢ πιστεύεσθαι, εἰ μὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι.

γ'. Πᾶν ἀγαθόν, οἰκονομικῶς παρὰ Κυρίου δεδώρηται· καὶ ὁ οὕτως πιστεύων, οὐκ ἀπολέσει αὐτό.

δ'. Ἡ βεβαία πίστις πύργος ἐστὶν ἰσχυρός. Χριστὸς δὲ τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται.

ε'. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως ὁ κατάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένηται τὸ προκείμενον.

ς'. Ὁ ταπεινόφρων, καὶ ἔργον ἔχων πνευματικόν, ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς, πάντα εἰς ἑαυτὸν νοήσει καὶ οὐκ εἰς ἕτερον.

ζ'. Ἐπικαλοῦ τὸν Θεόν, ἵνα ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας σου καὶ ἴδῃς τὴν ὠφέλειαν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἐμπείρως νοουμένης.

η'. Ὁ ἔχων τι χάρισμα πνευματικὸν καὶ συμπάσχων τοῖς μὴ ἔχουσι, διὰ τῆς συμπαθείας φυλάττει τὸ δώρημα. Ὁ δὲ ἀλαζὼν ἀπολέσει αὐτό, τοῖς τῆς ἀλαζονείας λογισμοῖς* περικρουόμενος.

* Ἐν ἄλλοις πειρασμοῖς.

θ'. Στόμα ταπεινόφρονος, λαλεῖ ἀλήθειαν· ὁ δὲ ἀντιλέγων αὐτῇ, ὅμοιός ἐστι τῷ ὑπηρέτῃ ἐκείνῳ τῷ ἐπὶ σιαγόνα τὸν Κύριον ῥαπίσαντι[1].

ι'. Μὴ γίνου μαθητὴς τοῦ ἐπαινοῦντος ἑαυτόν, ἵνα μὴ ἀντὶ ταπεινοφροσύνης, ὑπερηφανίαν μάθῃς.

ια'. Μὴ ἐπαρθῇς τῇ καρδίᾳ σου ἐπὶ νοήμασι γραφικοῖς, ἵνα μὴ τῷ πνεύματι τῆς βλασφημίας κατὰ νοῦν περιπέσῃς.

ιβ'. Μὴ πειρῶ πρᾶγμα σκολιὸν ἐπιλῦσαι διὰ φιλονεικίας, ἀλλ' δι' ὧν ὁ πνευματικὸς νόμος ἐπαγγέλλεται*, δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς καὶ μονολογίστου ἐλπίδος.

* Ἐν ἄλλοις παρακελεύεται.

ιγ'. Τυφλός ἐστι κράζων καὶ λέγων· Υἱὲ Δαβὶδ ἐλέησόν με[2], ὁ προ-

1. Ἰωάνν. ιη', 22. 2. Λουκ. ιη', 38.

σευχόμενος σωματικῶς καὶ μήπω ἔχων γνῶσιν πνευματικήν.

ιδ'. Ὁ ποτὲ τυφλὸς ἀναβλέψας καὶ ἰδὼν τὸν Κύριον, οὐκ ἔτι Υἱὸν Δαβίδ, ἀλλὰ Υἱὸν Θεοῦ ὁμολογήσας, προσεκύνησε[1].

ιε'. Μὴ ἐπαρθῇς ἐκχέων δάκρυα ἐν προσευχῇ σου. Χριστὸς γὰρ ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν σου καὶ νοερῶς ἀνέβλεψας.

ις'. Ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ τυφλοῦ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον καὶ ἐγγίσας τῷ Κυρίῳ, ἀκόλουθος αὐτῷ καὶ κῆρυξ γίνεται τῶν τελεωτέρων δογμάτων.

ιζ'. Κακία ἐν λογισμοῖς μελετωμένη, θρασύνει καρδίαν· ἀναιρουμένη δὲ δι' ἐγκρατείας καὶ ἐλπίδος, συντρίβει αὐτήν.

ιη'. Ἔστι συντριμμὸς καρδίας ὁμαλὸς καὶ ἐπωφελὴς εἰς κατάνυξιν αὐτῆς, καὶ ἔστιν ἕτερος ἀνώμαλος καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς ἐπίπληξιν* αὐτῆς.

* Ἐν ἄλλοις πλῆξιν.

ιθ'. Ἀγρυπνία καὶ προσευχὴ καὶ τῶν ἐπερχομένων ὑπομονή, συντριμμός ἐστιν ἀνεπηρέαστος καὶ ἐπωφελὴς τῇ καρδίᾳ· μόνον εἰ μὴ διὰ πλεονεξίας ἐκκόψομεν αὐτῶν τὴν σύγκρασιν. Ὁ γὰρ ἐν τούτοις ὑπομένων, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς βοηθηθήσεται. Ὁ δὲ ἀμελῶν καὶ διαχεόμενος, ἐν ἐξόδῳ ἀφορήτως ὀδυνηθήσεται.

κ'. Φιλήδονος καρδία, εἱρκτὴ καὶ ἅλυσις τῇ ψυχῇ ἐν καιρῷ ἐξόδου γίνεται· ἡ δὲ φιλόπονος, θύρα ἐστὶν ἀνεῳγμένη.

κα'. Σιδηρᾶ πύλη ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσάγουσά* ἐστι σκληρὰ καρδία· τῷ δὲ κακοπαθοῦντι καὶ τεθλιμμένῳ, αὐτομάτη ἀνοιγήσεται καθὼς καὶ τῷ Πέτρῳ[2].

* Ἀπάγουσα.

κβ'. Πολλοὶ μὲν εἰσὶ προσευχῆς τρόποι, ἕτερος ἑτέρου διαφορώτερος· ὅμως οὔτε εἷς τρόπος προσευχῆς ἐπιβλαβὴς τυγχάνει· εἰ μή τι ἂν οὐκ ἔστιν εὐχή, ἀλλ' ἐργασία σατανική.

κγ'. Ἄνθρωπος κακοποιῆσαι θέλων, πρότερον προσηύξατο διανοίᾳ κατὰ συνήθειαν, καὶ οἰκονομικῶς ἐμποδισθείς, ὕστερον πολλὰ ηὐχαρίστησεν.

κδ'. Ὁ Δαβὶδ φονεῦσαι θελήσας Νάβαλ τὸν καρμήλιον, ὑπόμνησιν λαβὼν θείας ἀνταποδόσεως, ἐκκοπεὶς τῆς προθέσεως πολλὰ ηὐχαρίστησεν[3]. Οἴδαμεν δὲ πάλιν οἷα πεποίηκεν ἐπιλαθόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐπαύετο, ἕως οὗ Νάθαν ὁ Προφήτης εἰς μνήμην αὐτὸν ἤγαγε τοῦ Θεοῦ[4].

κε'. Ἐν καιρῷ μνήμης Θεοῦ, πολυπλασίασον δέησιν, ἵν' ὅταν ἐπιλάθῃ, ὁ Κύριος ὑπομνήσῃ σε.

κς'. Ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς, νόει τὰ ἐν αὐταῖς κεκρυμμένα. Ὅσα γὰρ προεγράφη, φησί, πάντα εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη[5].

κζ'. Τὴν πίστιν, ἡ Γραφὴ λέγει ἐλπιζομένων ὑπόστασιν[6], καὶ τοὺς μὴ ἐπιγινώσκοντας τὴν ἐνοίκησιν τοῦ Χριστοῦ, ἀδοκίμους εἴρηκεν[7].

1. Ἰωάνν. θ', 38. 2. Πράξ. ιβ', 10. 3. Α' Βασιλ. κεφ κε'.
4. Β' Βασιλ. κεφ. ιβ'. 5. Ῥωμ. ιε', 4. 6. Ἑβρ. ια', 1. 7. Β' Κορ. ιγ', 5.

κη'. Ὥσπερ δι᾿ ἔργων καὶ λόγων φανεροῦται ἔννοια, οὕτως καὶ διὰ τῶν καρδιακῶν εὐεργετημάτων ἡ μέλλουσα ἀνταπόδοσις.

κθ'. Οἰκτίρμων καρδία, δηλονότι, οἰκτειρηθήσεται· τὰ δὲ ἐναντία, ἡ ἀκολουθία ἀντιπεφώνηκεν.

λ'. Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας διδάσκει πᾶσαν ἀλήθειαν· καὶ οἱ μὲν πολλοὶ τοῦτον κατὰ γνῶσιν ἀναγινώσκουσιν, ὀλίγοι δὲ νοοῦσιν αὐτόν, κατὰ ἀναλογίαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας.

λα'. Μὴ ζήτει αὐτοῦ τὴν τελειότητα ἐν ἀρεταῖς ἀνθρωπίναις· τέλειος γὰρ ἐν αὐταῖς οὐχ εὑρίσκεται· ἡ γὰρ τελειότης αὐτοῦ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ἐγκέκρυπται.

λβ'. Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας, διὰ μὲν γνώσεως ἀληθοῦς ἀναγινώσκεται, διὰ δὲ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν νοεῖται, πληροῦται δὲ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Χριστοῦ.

λγ'. Ὅταν πρὸς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ διὰ συνειδήσεως κατορθοῦσθαι* βιασώμεθα, τότε νοήσομεν τὸν νόμον Κυρίου ἄμωμον[1]· ἐν τοῖς ἡμετέροις μὲν καλοῖς ἐπιτηδευόμενον, χωρὶς δὲ οἰκτιρμῶν Θεοῦ τελειωθῆναι ἐν ἀνθρώποις μὴ δυνάμενον.

* Ἐν ἄλλοις πάσας τὰς ἐντολὰς κατορθῶσαι.

λδ'. Ὅσοι πάσης ἐντολῆς Χριστοῦ ἑαυτοὺς ὀφειλέτας οὐκ ἐλογίσαντο, οὗτοι τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον σωματικῶς ἀναγινώσκουσι· μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται[2]. Διὸ καὶ πληροῦν αὐτὸν ἐξ ἔργων νομίζουσιν.

λε'. Ἔστι πρᾶγμα προφανῶς καλὸν ἐπιτελούμενον, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιτελοῦντος αὐτό, οὐκ εἰς ἀγαθόν· καὶ ἔστιν ἕτερον ὡς πονηρόν, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιτελοῦντος αὐτὸ εἰς ἀγαθόν· οὐ μόνον δὲ ἔργα ποιοῦσί τινες, ἀλλὰ καὶ λόγους λαλοῦσι τῷ τρόπῳ ᾧ προειρήκαμεν. Οἱ μὲν γὰρ ἐναλλάσσουσι πρᾶγμα κατὰ ἀπειρίαν ἢ ἄγνοιαν· οἱ δέ, κατὰ πρόθεσιν πονηρίας· ἕτεροι δέ, κατὰ σκοπὸν εὐσεβείας.

λς'. Ὁ ἐν προβολῇ ἐπαίνων ἐγκρύπτων διαβολὴν καὶ μῶμον, δυσεύρετός ἐστι τοῖς ἁπλουστέροις. Ὅμοιος δὲ τούτου ἐστὶ καὶ ὁ κενοδοξῶν ἐν ταπεινῷ σχήματι. Οἵτινες ἐπὶ πολὺ κατασοφιζόμενοι τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ψεύδει, παραχωρηθέντες ὕστερον διὰ τῶν πραγμάτων ἐλέγχονται.

λζ'. Ἔστι τις ποιῶν τι πρᾶγμα προφανὲς ὡς καλόν, τῷ πλησίον ἀμυνόμενος· καὶ ἔστιν ὁ ἐν τῷ μὴ ποιῆσαι αὐτό, ὠφεληθεὶς κατὰ διάνοιαν.

λη'. Ἔστιν ἔλεγχος κατὰ κακίαν καὶ ἄμυναν· καὶ ἔστιν ἕτερος κατὰ φόβον Θεοῦ καὶ ἀλήθειαν.

λθ'. Τὸν παυσάμενον ἀπὸ ἁμαρτίας καὶ λοιπὸν μετανοοῦντα, μηκέτι ἔλεγχε. Εἰ δὲ λέγεις κατὰ Θεὸν ἐλέγχειν αὐτόν, πρῶτον τὰ σαυτοῦ κακὰ φανεροποίησον.

μ'. Πάσης ἀρετῆς κατάρχει ὁ Θεός, ὡς καὶ τοῦ μεθημερινοῦ φωτὸς ὁ ἥλιος.

1. Ψαλμ. 18, 8. 2. Α' Τιμ. α', 7.

μα'. Ποιήσας ἀρετήν, μνήσθητι τοῦ εἰρηκότος, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[1].

μβ'. Διὰ θλίψεως τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡτοίμασται[2], ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κακὰ διὰ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.

μγ'. Ἐκφεύγει ἁμαρτίας, ὁ παρὰ ἀνθρώπων ἀδικούμενος, καὶ ὁμοίαν τῆς θλίψεως εὑρίσκει ἀντίληψιν.

μδ'. Ὁ πιστεύων τῷ Χριστῷ περὶ ἀνταποδόσεως, πᾶσαν ἀδικίαν προθύμως ὑπομένει κατ᾿ ἀναλογίαν τῆς πίστεως.

με'. Ὁ ἀδικούντων ἀνθρώπων ὑπερευχόμενος, καταράσσει δαίμονας· ὁ δὲ τοῖς πρώτοις ἀντιτασσόμενος, ὑπὸ τῶν δευτέρων τιτρώσκεται.

μς'. Κρεῖσσον πλημμέλεια ἀνθρώπων καὶ μὴ δαιμόνων· ὁ δὲ εὐαρεστῶν τῷ Κυρίῳ, τοὺς ἀμφοτέρους ἐνίκησε.

μζ'. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου, οἰκονομικῶς παραγίνεται· διαφεύγει δὲ μυστικῶς τοὺς ἀχαρίστους καὶ ἀγνώμονας καὶ ἀέργους.

μη'. Πᾶσα κακία, εἰς τὴν ἀπηγορευμένην καταλήγει ἡδονήν· καὶ πᾶσα ἀρετή, εἰς παράκλησιν πνευματικήν. Καὶ ἡ μὲν προτέρα κρατοῦσα, προσερεθίζει τὰ οἰκεῖα· ἡ δὲ δευτέρα, ὁμοίως τὰ συγγενῆ.

μθ'. Ὀνειδισμὸς ἀνθρώπων, θλῖψιν παρέχει τῇ καρδίᾳ, ἁγνείας δὲ γίνεται αἴτιος τῷ ὑπομένοντι.

ν'. Ἄγνοια, ἀντιλέγειν πρὸς τὰ ὠφέλιμα παρασκευάζει· καὶ θρασυνομένη, αὔξει τῆς κακίας τὰ προκείμενα*.

* Ἐν ἄλλοις προεγκείμενα.

να'. Μηδὲν ζημιούμενος, τὰ θλιβερὰ προσδέχου· καὶ ὡς λόγον ἀποδώσων[3], τὴν πλεονεξίαν ἀπόβαλε.

νβ'. Ἁμαρτήσας λαθραίως, μὴ πειρῶ λαθεῖν. Πάντα γὰρ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς Κυρίου[4], πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

νγ'. Κατὰ διάνοιαν ἑαυτὸν ἐπιδείκνυε τῷ Δεσπότῃ. Ἄνθρωπος γὰρ εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν[5].

νδ'. Μηδὲν λογίζου ἢ πρᾶττε ἄνευ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ. Ὁ γὰρ ἀσκόπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει.

νε'. Τῷ ἐκτὸς ἀνάγκης ἁμαρτάνοντι, δυσμετανόητα γίνεται, διότι ἀλάθητός ἐστιν ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη.

νς'. Σύμβασις ὀδυνηρὰ μνήμην Θεοῦ παρέχει τῷ συνετῷ· θλίβουσα κατ᾿ ἀναλογίαν τὸν ἐπιλανθανόμενον τοῦ Θεοῦ.

νζ'. Πᾶς ἀκούσιος πόνος γινέσθω σοι μνήμης διδάσκαλος, καὶ οὐκ ἐπιλείψει σοι ἀφορμὴ πρὸς μετάνοιαν.

νη'. Λήθη καθ᾿ ἑαυτὴν οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν, ἀλλ᾿ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀμελειῶν κατὰ ἀναλογίαν κρατύνεται.

νθ'. Μὴ λέγε, τί ποιήσω; ὅτι οὐ θέλω καὶ ἔρχεται· διότι μνημονεύων, παρελογίσω τὸ ὀφειλόμενον.

1. Ἰωάνν. ιε', 5. 2. Πρβλ. Πράξ. ιδ', 22. 3. Πρβλ. Ἑβρ. ιγ', 17.
4. Ἑβρ. δ', 13. 5. Α' Βασιλ. ις', 7.

ξ'. Ὃ μνημονεύεις ἀγαθόν, ποίησον· καὶ ὃ ἀμνημονεῖς, ἀποκαλύπτεταί σοι· καὶ οὐ μὴ παραδῷς ἀκρίτῳ λήθῃ τὴν ἔννοιαν.

ξα'. Ἡ Γραφή φησίν, ᾅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ* Ταῦτα δὲ περὶ καρδιακῆς ἀγνοίας καὶ λήθης λέγει.

ξβ'. Ἅδης γάρ ἐστιν ἄγνοια· ἀμφότερα γάρ εἰσιν ἀφάνερα. Ἀπώλεια δέ ἐστι λήθη, διότι ἐξ ὑπαρχόντων ἀπώλοντο.

ξγ'. Τὰ σὰ περιεργάζου κακὰ καὶ μὴ τὰ τοῦ πλησίον· καὶ οὐ μὴ συληθῇ σου τὸ νοερὸν ἐργαστήριον.

ξδ'. Πάντων τῶν κατὰ δύναμιν καλῶν δυσυγχώρητος ἡ ἀμέλεια· ἐλεημοσύνη δὲ καὶ προσευχὴ ἀνακαλεῖται τοὺς ἀμελήσαντας.

ξε'. Πᾶσα θλῖψις κατὰ Θεόν, ἔργον ἐστὶν εὐσεβείας ἐνυπόστατον. Ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἀγάπη δι' ἐναντίων δοκιμάζεται.

ξς'. Μὴ λέγε κεκτῆσθαι ἀρετὴν ἐκτὸς θλίψεως. Ἀδόκιμος γάρ ἐστι διὰ τὴν ἄνεσιν.

ξζ'. Πάσης ἀκουσίου θλίψεως ἀναλογίζου τὴν ἔκβασιν, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῇ ἁμαρτίας ἀναίρεσιν.

ξη'. Πολλαὶ συμβουλίαι τοῦ πέλας πρὸς τὸ συμφέρον· ἑκάστῳ δὲ τῆς ἰδίας γνώμης, οὐδὲν ἁρμοδιώτερον.

ξθ'. Ζητῶν θεραπείαν, ἐπιμέλησαι τῆς συνειδήσεως· καὶ ὅσα σοι λέγει, ποίησον, καὶ εὑρήσεις τὴν ὠφέλειαν.

ο'. Τὰ κρυπτὰ ἑκάστου ὁ Θεὸς οἶδε καὶ ἡ συνείδησις· καὶ διὰ τούτων αὐτῶν λαμβανέτω διόρθωσιν.

οα'. Ἄνθρωπος ὅσα δύναται, ἐπιτηδεύει κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα· Θεὸς δὲ τὰς τούτων ἐκβάσεις ποιεῖ κατὰ τὸ δίκαιον.

οβ'. Ἐὰν θέλῃς ἀκατακρίτως ἔπαινον παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνειν, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σου ἀγάπησον ἔλεγχον.

ογ'. Ὅσην ἄν τις ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ καταδέξηται ἐντροπήν, ἑκατονταπλασίως ὑπὸ πλήθους δοξασθήσεται. Κρεῖσσον δὲ πᾶν ἀγαθὸν ἐργάζεσθαι διὰ τὰ μέλλοντα.

οδ'. Ὅταν ἄνθρωπος ἄνθρωπον ὠφελήσῃ ἐν λόγοις, ἢ ἐν πράγμασι, Θεοῦ εἶναι τὴν χάριν νοείτωσαν ἀμφότεροι. Ὁ δὲ μὴ συνιῶν τοῦτο, ὑπὸ τοῦ συνιόντος ἐξουσιασθήσεται.

οε'. Ὁ ἐπαινῶν τὸν πλησίον κατά τινα ὑπόκρισιν, ὀνειδίσει αὐτὸν ἐν καιρῷ καὶ αὐτὸς ἐντραπήσεται.

ος'. Ὁ ἀγνοῶν ἔνεδραν πολεμίων, σφάζεται εὐχερῶς, καὶ ὁ μὴ εἰδὼς τὰς αἰτίας τῶν παθῶν, καταπίπτει ῥᾳδίως.

οζ'. Ἀπὸ φιληδονίας ἀμέλεια καὶ ἀπὸ ἀμελείας λήθη προσγίνεται. Τῶν συμφερόντων γὰρ τὴν γνῶσιν ὁ Θεὸς πᾶσι δεδώρηται.

* Παροιμ. ιε', 11.

οη'. Ἄνθρωπος ὑποτίθεται τῷ πλησίον, καθὰ ἐπίσταται· Θεὸς δὲ ἐνεργεῖ τῷ ἀκούοντι, καθὰ ἐπίστευσεν.

οθ'. Εἶδον ἰδιώτας ἔργῳ ταπεινοφρονήσαντας· καὶ ἐγένοντο τῶν σοφῶν σοφώτεροι.

π'. Ἕτερος ἰδιώτης ἀκούσας ἐκείνους ἐπαινουμένους, τὴν ταπεινοφροσύνην οὐκ ἐμιμήσατο, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἰδιωτείᾳ κενοδοξῶν, ὑπερηφανίαν προσελάβετο.

πα'. Ὁ σύνεσιν ἐξουθενῶν καὶ εἰς ἀμάθειαν καυχώμενος, οὐκ ἔστι μόνον ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώσει[1].

πβ'. Ὥσπερ γὰρ ἄλλο ἐστὶ σοφία λόγου καὶ ἄλλο φρόνησις, οὕτως ἰδιωτεία λόγου ἕτερον καὶ ἕτερον ἀφροσύνη.

πγ'. Οὐδὲν βλάψει ἀμάθεια λέξεων τὸν εὐλαβέστατον, ὡς οὐδὲ σοφία λόγων τὸν ταπεινόφρονα.

πδ'. Μὴ λέγε, ὅτι οὐκ ἐπίσταμαι τὸ δέον καὶ ἀναίτιός εἰμι μὴ ποιῶν αὐτό. Εἰ γὰρ ἐποίεις ὅσα ἐπίστασαι καλά, καὶ τὰ λοιπά σοι ἀκολούθως ἀπεκαλύπτετο, οἰκίσκων τρόπον ἓν δι' ἑνὸς κατανοούμενα. Οὐ συμφέρει σοι πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν προτέρων εἰδέναι τὰ δεύτερα. Ἡ γὰρ γνῶσις φυσιοῖ διὰ τὴν ἀργίαν, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ διὰ τὸ τὰ πάντα ὑπομένειν[2].

πε'. Τῆς θείας Γραφῆς τὰ ῥήματα, διὰ πράξεων ἀναγίνωσκε καὶ μὴ πλατυλόγει ἐπὶ ψιλοῖς τῆς νοήμασι φυσιούμενος.

πς'. Ὁ ἀφεὶς τὴν πρᾶξιν καὶ ψιλῇ τῇ γνώσει ἐπερειδόμενος, ἀντὶ διστόμου μαχαίρας καλαμίνην ῥάβδον κατέχει· ἥτις ἐν καιρῷ πολέμου, κατὰ τὴν Γραφήν, τρήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν, τὸν ἰὸν τῆς φύσεως πρὸ τῶν πολεμίων ἐμβαλοῦσα[3].

πζ'. Μέτρον ἔχει καὶ σταθμὸν παρὰ Θεῷ πᾶσα ἔννοια. Ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ἢ ἐμπαθῶς ἢ μονοτρόπως λογίσασθαι.

πη'. Ὁ ποιήσας ἐντολήν, ἐκδεχέσθω τὸν ὑπὲρ ταύτης πειρασμόν. Ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν ἀγάπη, δι' ἐναντίων δοκιμάζεται.

πθ'. Μὴ καταφρονήσῃς ποτὲ ἐν λογισμῶν ἀμελείᾳ. Ἀλάθητος γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάσης ἐννοίας.

ϟ'. Ὅταν ἴδῃς λογισμόν, ἀνθρωπίνην σοι δόξαν ὑπαγορεύοντα, γίνωσκε σαφῶς, ὅτι αἰσχύνην σοι κατασκευάζει.

ϟα'. Ἐπίσταται ὁ ἐχθρὸς τοῦ πνευματικοῦ νόμου τὸ δίκαιον καὶ ζητεῖ μόνον τὴν νοερὰν συγκατάθεσιν. Οὕτω γὰρ ἄν, ἢ τοῖς τῆς μετανοίας πόνοις ὑπεύθυνον ποιήσει τὸν ὑποχείριον, ἢ μὴ μετανοοῦντα, ἀκουσίοις ἐπιφοραῖς ὀδυνήσει αὐτόν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς τὰς ἐπιφορὰς ἀντιμάχεσθαι παρασκευάζει, ὅπως καὶ ὧδε τὰς ὀδύνας πολυπλασιάσῃ καὶ ἐν ἐξόδῳ διὰ τὴν ἀνυπομονησίαν ἀποδείξῃ ἄπιστον.

ϟβ'. Πρὸς τὰ ἐπερχόμενα, πολλοὶ πολλὰ ἀντετάξαντο· ἀλλ' ἐκτὸς προσευχῆς καὶ μετανοίας, οὐδεὶς δεινὸν διέφυγεν.

1. Πρβλ. Β' Κορ. ια', 6. 2. Α' Κορ. η', 1, ιγ', 7. 3. Πρβλ. Δ' Βασ. ιη', 21.

ϟγ'. Ἓν δι᾿ ἑνὸς τὰ κακὰ λαμβάνει τὴν δύναμιν· ὁμοίως καὶ τὰ ἀγαθά, δι᾿ ἀλλήλων αὐξάνονται· καὶ τὸν ἑαυτῶν μέτοχον, ἐπὶ τὰ πρόσω μειζόνως προτρέπονται.

ϟδ'. Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα εὐτελίζει ὁ διάβολος. Ἄλλως γὰρ ἐπὶ μείζονα κακὰ ἀγαγεῖν οὐ δύναται.

ϟε'. Ῥίζα αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ἀνθρώπινος ἔπαινος, ὥσπερ καὶ σωφροσύνης, ὁ περὶ κακίας ἔλεγχος· οὐχ ὅταν ἀκούωμεν μόνον, ἀλλ᾿ ὅταν αὐτὸν καὶ καταδεχώμεθα.

ϟς'. Οὐδὲν ὠφελήθη ὁ ἀποταξάμενος καὶ ἡδυπαθῶν. Ὃ γὰρ ἐποίει διὰ τῶν χρημάτων, τοῦτο καὶ μηδὲν ἔχων ἐργάζεται.

ϟζ'. Πάλιν ὁ ἐγκρατής, ἐὰν κτᾶται* χρήματα, ἀδελφός ἐστι τοῦ προτέρου κατὰ διάνοιαν· μητρὸς μὲν τῆς αὐτῆς διὰ τὴν νοερὰν ἡδονήν, πατρὸς δὲ ἑτέρου διὰ τὴν τοῦ πάθους ἐναλλαγήν.

* Ἐν ἄλλοις κατέχῃ.

ϟη'. Ἔστιν ὁ περικόπτων πάθος διὰ μείζονα ἡδυπάθειαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων αὐτοῦ τὸν σκοπὸν δοξάζεται. Τάχα δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀγνοεῖ ποιῶν ἀνόνητα.

ϟθ'. Αἰτία πάσης κακίας, κενοδοξία καὶ ἡδονή· ὁ δὲ μὴ μισήσας ταῦτα οὐ περιαιρεῖ πάθος.

ρ'. Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν εἴρηται ἡ φιλαργυρία [1], ἀλλ᾿ αὐτὴ σαφῶς δι᾿ ἐκείνων συνίσταται.

ρα'. Ἐκτυφλοῦται ὁ νοῦς διὰ τούτων τῶν τριῶν παθῶν, φιλαργυρίας λέγω καὶ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.

ρβ'. Τρεῖς θυγατέρες τῆς βδέλλης αὗται κατὰ τὴν Γραφήν, ὑπὸ μητρὸς ἀφροσύνης ἀγαπήσει ἀγωπώμεναι [2].

ργ'. Γνῶσις καὶ πίστις αἱ τῆς φύσεως ἡμῶν σύντροφοι, δι᾿ οὐδὲν ἕτερον ἢ δι᾿ ἐκείνας ἠμβλύνθησαν.

ρδ'. Θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ πόλεμοι καὶ φόνοι καὶ πᾶς ὁ λοιπὸς τῶν κακῶν κατάλογος, δι᾿ ἐκείνας ἐν ἀνθρώποις σφόδρα ἐκραταιώθησαν.

ρε'. Οὕτω δεῖ μισῆσαι φιλαργυρίαν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἡδονήν, ὡς μητέρας τῶν κακῶν καὶ μητρυιὰς τῶν ἀρετῶν.

ρς'. Διὰ ταύτας μὴ ἀγαπᾶν τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ προσετάχθημεν [3]· οὐχ ἵνα τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ ἀκρίτως μισήσωμεν, ἀλλ᾿ ὅπως τῶν τριῶν ἐκείνων παθῶν τὰς ἀφορμὰς περικόψωμεν.

ρζ'. Οὐδείς, φησί, στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις [4]. Ὁ γὰρ μετὰ τῆς ἐμπλοκῆς τὰ πάθη νικῆσαι θέλων, ὅμοιός ἐστι τῷ μετὰ ἀχύρων σβεννύοντι ἐμπρησμόν.

ρη'. Ὁ διὰ χρήματα ἢ δόξαν ἢ ἡδονὴν ὀργιζόμενος τῷ πλησίον, οὔπω ἔγνωκεν ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ διοικεῖ ὁ Θεὸς τὰ πράγματα.

ρθ'. Ὅταν ἀκούσῃς τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται

1. Α' Τιμ. ς', 10. 2. Παροιμ. κδ', 50 (λ,' 15). 3. Α' Ἰωάνν. β', 15. 4. Β' Τιμ. β', 4.

πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος [1], μὴ μόνον περὶ χρημάτων νόει τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν τῆς κακίας ἐνεργημάτων.

ρι'. Ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲ ἀληθῶς πιστεύειν δύναται. Ἡ γὰρ γνῶσις, κατὰ φύσιν προηγεῖται τῆς πίστεως.

ρια'. Ὥσπερ ἑκάστῳ τῶν ὁρωμένων ὁ Θεὸς ἀπένειμε τὸ προσφυές, οὕτω καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς, κἂν θέλωμεν, κἂν μὴ θέλωμεν.

ριβ'. Εἴ τις προφανῶς ἁμαρτάνων καὶ μὴ μετανοῶν οὐδὲν ἔπαθεν ἕως ἐξόδου αὐτοῦ, τούτου νόμιζε ἀνέλεων εἶναι τὴν κρίσιν.

ριγ'. Ὁ ἐμφρόνως προσευχόμενος, ὑπομένει τὰ ἐπερχόμενα· ὁ δὲ μνησικακῶν, οὔπω καθαρῶς προσηύξατο.

ριδ'. Ζημιωθεὶς ἢ ὀνειδισθεὶς ἢ ἐκδιωχθεὶς παρά τινος, μὴ λογίζου τὸ παρόν, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐκδέχου· καὶ εὑρήσεις ὅτι πολλῶν σοι ἀγαθῶν γέγονε πρόξενος, οὐ μόνον ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

ριε'. Ὥσπερ τοὺς κακοσίτους ἀψίνθιον ὠφελεῖ τὸ πικρόν, οὕτω τοῖς κακοτρόποις κακὰ πάσχειν συμφέρει. Τοὺς μὲν γὰρ εὐεκτεῖν, τοὺς δὲ μετανοεῖν παρασκευάζει τὰ φάρμακα.

ρις'. Εἰ μὴ θέλεις κακοπαθεῖν, μηδὲ κακοποιεῖν θέλε. Διότι τοῦτο ἐκείνῳ ἀπαραβάτως* ἀκολουθεῖ. Ὃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει [2].

* Ἀναμφιβόλως.

ριζ'. Ἑκουσίως τὰ φαῦλα σπείροντες καὶ ἀκουσίως ταῦτα θερίζοντες, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ θαυμάζειν ὀφείλομεν.

ριη'. Ἐπειδὴ καιρός τις ἀναμέσον σπόρου καὶ θέρους διώρισται, τούτου χάριν ἀπιστοῦμεν* περὶ τὴν ἀνταπόδοσιν.

* Ἐν ἄλλοις ἀπιστεῖν οὐκ ὀφείλομεν.

ριθ'. Ἁμαρτήσας, μὴ αἰτιῶ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νοῦς προέδραμεν, οὐκ ἂν τὸ σῶμα ἐπηκολούθησε.

ρκ'. Τῶν προφανῶς ἀδικούντων, πονηρότερός ἐστιν ὁ λαθροκακοῦργος. Διόπερ ἐκεῖνος καὶ πονηροτέρως κολάζεται.

ρκα'. Ὁ δόλους συμπλέκων καὶ κεκρυμμένως κακοποιῶν, ὄφις ἐστί, κατὰ τὴν Γραφήν, ἐγκαθήμενος ἐν ὁδῷ καὶ δάκνων πτέρναν ἵππου [3].

ρκβ'. Ὁ ἐν τῷ αὐτῷ εἴς τινα μὲν ἐπαινῶν, τινὰ δὲ ψέγων τὸν πέλας, οὗτος κενοδοξίᾳ καὶ φθόνῳ κεκράτηται. Καὶ διὰ μὲν τῶν ἐπαίνων, κρύπτειν πειρᾶται τὸν φθόνον· διὰ δὲ τῶν ψόγων, ἑαυτὸν εὐδοκιμώτερον ἐκείνου συνίστησιν.

ρκγ'. Ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πρόβατα βόσκειν καὶ λύκους [4]· οὕτως ἀδύνατον ἐλέους τυχεῖν δολοποιοῦντα τὸν πλησίον.

ρκδ'. Ὁ τῇ ἐπιταγῇ σμίγων λάθρα τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, μοιχός ἐστι, καθὼς ἐν τῇ Σοφίᾳ δεδήλωται [5], καὶ δι᾿ ἔνδειαν φρενῶν, ὀδύνας καὶ ἀτιμίας* ὑποφέρει.

* Λύπας.

1. Λουκ. ιδ', 33. 2. Γαλ. ς', 7. 3. Γέν. μθ', 17.
4. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. ιγ', 17. 5. Παροιμ. ς', 32.

ρκε'. Ὥσπερ ὕδατος καὶ πυρὸς ἐναντία ἡ σύνοδος, οὕτως ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις δικαιολογία καὶ ταπείνωσις.

ρκς'. Ὁ ζητῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἀγαπᾷ τὴν ταπεινοφροσύνην. Ὁ δὲ κατακρίνων τὸν ἕτερον, σφραγίζει τὰ ἑαυτοῦ κακά.

ρκζ'. Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μείζω κακὰ παρασύρῃ σε.

ρκη'. Ἐὰν θέλῃς σωθῆναι, ἀληθῆ λόγον ἀγάπησον· καὶ μηδέποτε ἀκρίτως ἔλεγχον ἀποστραφῇς.

ρκθ'. Λόγος ἀληθείας μετέβαλε γεννήματα ἐχιδνῶν καὶ ἀπέδειξεν[1] αὐτοῖς φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς[2].

ρλ'. Ὁ δεχόμενος λόγους ἀληθείας, ὑποδέχεται τὸν Θεὸν Λόγον· φησὶ γάρ, ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται[3].

ρλα'. Παραλυτικός ἐστι χαλασθεὶς διὰ τοῦ δώματος, ἁμαρτωλὸς παρὰ πιστῶν κατὰ Θεὸν ἐλεγχόμενος καὶ διὰ τὴν ἐκείνων πίστιν λαμβάνων τὴν ἄφεσιν.

ρλβ'. Κρεῖσσον μετ' εὐλαβείας ὑπερεύχεσθαι τῷ πλησίον, ἢ ἐλέγχειν αὐτὸν ἐπὶ παντὶ ἁμαρτήματι.

ρλγ'. Ὁ ὀρθῶς μετανοῶν ὑπὸ ἀφρόνων χλευάζεται. Τοῦτο δὲ αὐτῷ ἐστι τεκμήριον εὐαρεστήσεως.

ρλδ'. Ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται· καὶ οὐ παύεται, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ Κύριος σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος[4].

ρλε'. Λόγισαί μοι δώδεκα εἶναι τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· ἐὰν ἓν ἐξ αὐτῶν ἀγαπήσῃς θελήματι, ἐκεῖνο ἀναπληρώσει τὸν τόπον τῶν ἕνδεκα.

ρλς'. Πῦρ ἐστι καιόμενον ἡ ἁμαρτία. Ὅσον ἂν περικόψῃς τὴν ὕλην, τοσοῦτον σβεσθήσεται· καὶ καθὸ ἂν ἐπιθῇς, ἀναλόγως ἐκκαυθήσεται.

ρλζ'. Ἐπαρθεὶς ἐν ἐπαίνοις, ἐκδέχου ἀτιμίαν. Φησὶ γάρ, ὁ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται[5].

ρλη'. Ὅταν πᾶσαν ἑκούσιον κακίαν τῆς διανοίας ἀποβάλωμεν, τότε ἂν* πολεμήσωμεν τοῖς κατὰ πρόληψιν πάθεσι.

* Ἴσως αὖ.

ρλθ'. Πρόληψίς ἐστι, τῶν προτέρων κακῶν μνήμη ἀκούσιος· παρὰ μὲν τῷ ἀγωνιστῇ, προβῆναι εἰς πάθος κωλυομένη· παρὰ δὲ τῷ νικητῇ, ἕως προσβολῆς ἀνατρεπομένη.

ρμ'. Προσβολή ἐστιν, ἀνείδωλος κίνησις καρδίας, κλεισούρας δίκην ὑπὸ τῶν ἐμπείρων προκατεχομένη.

ρμα'. Ὅπου εἰκόνες λογισμοῦ, ἐκεῖ συγκατάθεσις γέγονε. Κίνημα γάρ ἐστιν ἀνείδωλον, ἀναίτιος προσβολή. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐκ τούτων ἐκφεύγων ὡς δαλὸς ἐκ πυρός[6], καὶ ἔστιν ὁ μὴ ἀναστρέφων, ἕως ἂν ἐκκαύσῃ φλόγα.

ρμβ'. Μὴ λέγε, ὅτι οὐ θέλω, καὶ ἔρχεται. Πάντως γὰρ κἂν μὴ αὐτό, τὰς δὲ αἰτίας ἀγαπᾷς τοῦ πράγματος.

1. Γραπτέον ὑπέδειξεν. 2. Ματθ. γ', 7. 3. Ματθ. ι', 40.
4. Ἡσ. ιδ', 22, Ἱερ. κζ', 16. 5. Λουκ. ιδ', 11. 6. Πρβλ. Ζαχ. γ', 2.

ρμγ'. Ὁ ζητῶν ἔπαινον, ἔγκειται πάθει. Καὶ θλῖψιν ἐπελθοῦσαν ὁ ἀποδυρόμενος, ἀγαπᾷ τὴν ἡδονήν.

ρμδ'. Ὡς ἐπὶ ζυγοῦ ἀστατεῖ τοῦ ἡδυπαθοῦντος ὁ λογισμός· ποτὲ μὲν κλαίει καὶ ἀποδύρεται διὰ τὰς ἁμαρτίας, ποτὲ δὲ πολεμεῖ καὶ ἀντιλέγει τῷ πλησίον ἐκδιώκων* τὰς ἡδονάς.

* Ἐν ἄλλοις ἐκδικῶν.

ρμε'. Ὁ πάντα δοκιμάζων καὶ τὸ καλὸν κατέχων[1], ἀκολούθως ἀπὸ παντὸς πονηροῦ ἀφέξεται*.

* Ἐκφεύξεται.

ρμς'. Μακρόθυμος ἀνήρ, πολὺς ἐν φρονήσει· ὁμοίως καὶ ὁ λόγοις σοφίας παραβαλὼν τὸ οὖς αὐτοῦ.

ρμζ'. Χωρὶς μνήμης Θεοῦ, γνῶσις ἀληθὴς εἶναι οὐ δύναται. Ἐκτὸς γὰρ τῆς προτέρας, ἡ δευτέρα νόθος τυγχάνει.

ρμη'. Τὸν σκληροκάρδιον, ὠφελεῖ λεπτοτέρας γνώσεως λόγος· διότι ἐκτὸς φόβου, μετανοίας πόνους οὐ καταδέχεται.

ρμθ'. Τῷ πραεῖ ἀνθρώπῳ, πιστολογία συμβάλλεται· καθότι οὐ πειράζει Θεοῦ μακροθυμίαν καὶ οὐ τύπτεται ἐν πυκνῇ παραβάσει.

ρν'. Ἄνδρα δυνατόν, μὴ ἐλέγξῃς ἐπὶ κενοδοξίᾳ, ἀλλὰ τὴν ἐπιφορὰν τῆς μελλούσης ἀτιμίας ὑπόδειξον. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ ὁ συνετὸς ἡδέως ἐλέγχεται.

ρνα'. Ὁ μισῶν ἔλεγχον[2], κατὰ πρόθεσιν ἔγκειται τῷ πάθει. Ὁ δὲ ἀγαπῶν, δηλονότι κατὰ πρόληψιν παραφέρεται.

ρνβ'. Μὴ θέλε ἀκούειν ἀλλότρια πονηρεύματα. Τῷ γὰρ τοιούτῳ θελήματι, καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν πονηρευμάτων ἐνδιαγράφονται.

ρνγ'. Κακοῖς λόγοις εὐηχηθείς, ἑαυτῷ ὀργίζου, καὶ μὴ τῷ λαλήσαντι. Πονηρᾶς γὰρ ἀκοῆς, πονηρὸς καὶ ὁ ἀποκρισάριος.

ρνδ'. Εἴ τις ματαιολόγοις ἀνθρώποις περιτύχοι, ὑπεύθυνον ἑαυτὸν ἡγείσθω τῶν τοιούτων ῥημάτων· κἂν μὴ προσφάτως, ἀλλ' ἐκ παλαιοῦ χρεωστήματος.

ρνε'. Ἐὰν ἴδῃς τινὰ καθ' ὑπόκρισιν ἐπαινοῦντά σε, ἐν ἰδίῳ καιρῷ παρ' ἐκείνου ψόγον ἐκδέχου.

ρνς'. Τὰ παρόντα θλιβερά, προσυνάλλασσε τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς· καὶ οὐδέποτέ σου τὸν ἀγῶνα χαυνώσει πλημμέλεια*.

* Ἀμέλεια.

ρνζ'. Ὅταν διὰ σωματικὴν παροχήν, ἄνθρωπον ὡς ἀγαθὸν ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ ἐπαινέσῃς, ὕστερον ὁ αὐτὸς πονηρός σοι φανήσεται.

ρνη'. Πᾶν ἀγαθόν, παρὰ Κυρίου οἰκονομικῶς ἐπέρχεται. Καὶ οἱ φέροντες αὐτά, εἰσὶν ἀγαθῶν διάκονοι.

ρνθ'. Ἀγαθῶν καὶ κακῶν τὰς μετεμπλοκὰς ὁμαλῷ λογισμῷ ὑποδέχου· καὶ οὕτως ἀνατρέπει ὁ Θεὸς τὰς ἀνωμαλίας τῶν πραγμάτων.

ρξ'. Ἡ ἀνισότης τῶν λογισμῶν, τὰς τῶν ἰδικῶν μεταβολὰς ἐπιφέρει. Θεὸς γὰρ τὰ ἀκούσια τοῖς ἑκουσίοις προσφυῶς ἀπένειμε.

1. Πρβλ. Α' Θεσσ. ε', 21. 2. Πρβλ. Παροιμ. ιϛ', 1.

ρξα'. Τὰ αἰσθητά, τῶν νοερῶν εἰσιν ἔγγονα, τὸ δέον φέροντα ψήφῳ Θεοῦ.

ρξβ'. Καρδίας ἡδυπαθούσης, λογισμοὶ καὶ λόγοι λοιμοὶ ἀναφύονται· καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ τὴν ἐγκειμένην ὕλην ἐπιγινώσκομεν.

ρξγ'. Παράμενε τῇ διανοίᾳ, καὶ οὐ κοπιάσεις ἐν πειρασμοῖς. Ἐκεῖθεν δὲ ἀναχωρῶν, ὑπόμενε τὰ ἐπερχόμενα.

ρξδ'. Εὔχου μὴ ἐλθεῖν σοι πειρασμόν[1]. Ἐλθόντα δέ, κατάδεξαι ὡς σὸν καὶ οὐκ ἀλλότριον.

ρξε'. Ἆρον τὴν ἔννοιαν ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, καὶ τότε δυνήσῃ ἰδεῖν τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου.

ρξς'. Ὁ λέγων, πάσας εἰδέναι τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, ὡς οὐκ οἶδεν ἑαυτὸν τέλειον εἰσφέρει.

ρξζ'. Ὅταν ἐξέλθῃ ὁ νοῦς τῶν σωματικῶν φροντίδων, βλέπει κατὰ ἀναλογίαν τὰς τῶν ἐχθρῶν πανουργίας.

ρξη'. Ὁ λογισμοῖς συναπαγόμενος, ἐκτυφλοῦται ὑπ' αὐτῶν· καὶ τὰς μὲν ἐνεργείας τῆς ἁμαρτίας βλέπει, τὰς δὲ αἰτίας αὐτῶν ἰδεῖν οὐ δύναται.

ρξθ'. Ἔστιν ὁ ποιῶν προφανῶς ἐντολὴν δουλεύων πάθει, καὶ διὰ πονηρῶν λογισμῶν ἀγαθὴν πρᾶξιν ἀφανίζων.

ρο'. Ἐμφερόμενος ἐν ἀρχῇ τοῦ κακοῦ, μὴ λέγε, οὐ μὴ νικήσει με. Καθὸ γὰρ ἂν ἐμφέρῃ, κατὰ τοσοῦτον ἤδη νενίκησαι.

ροα'. Ἕκαστον τῶν γινομένων ἀπὸ μικροῦ ἄρχεται, καί, κατὰ μέρος τρεφόμενον, λαμβάνει τὴν αὔξησιν.

ροβ'. Δίκτυόν ἐστι πολύπλοκον ἡ τῆς κακίας μέθοδος· καὶ ὁ μερικῶς ἐμπλακείς, ἐὰν ἀμελήσῃ, περιεκτικῶς σφίγγεται.

ρογ'. Μὴ θέλε ἀκούειν δυστυχίαν ἐχθρῶν ἀνθρώπων. Οἱ γὰρ ἀκούοντες τῶν τοιούτων ῥημάτων, καρποὺς τρυγῶσι τῆς ἰδίας προθέσεως.

ροδ'. Μὴ πᾶσαν θλῖψιν ἐπέρχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις δι' ἁμαρτίας νόμιζε. Εἰσὶ γάρ τινες εὐαρεστοῦντες, καὶ πειραζόμενοι. Γέγραπται γάρ, ἀσεβεῖς καὶ ἄνομοι ἐκδιωχθήσονται[2]. Ὁμοίως καὶ οἱ εὐσεβῶς θέλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται[3].

ροε'. Ἐν καιρῷ θλίψεως, βλέπε τὴν προσβολὴν τῆς ἡδονῆς· ἐπειδὴ γὰρ παραμυθεῖται τὴν θλῖψιν, εὐπαράδεκτος γίνεται.

ρος'. Τινὲς φρονίμους λέγουσι τοὺς διακριτικοὺς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων· φρόνιμοι δέ εἰσιν οἱ ἐπικρατοῦντες τῶν ἰδίων θελημάτων.

ροζ'. Πρὸ ἀναιρέσεως τῶν κακῶν, μὴ ὑπακούσῃς τῇ καρδίᾳ σου. Οἵας γὰρ ἐνθήκας ἔχει, τοιαύτας καὶ προσθήκας ἐπιζητεῖ.

ροη'. Ὥσπερ εἰσὶν ὄφεις συναντῶντες ἐν νάπαις καὶ εἰσὶν ἕτεροι φωλεύοντες ἐν οἰκίαις· οὕτως εἰσὶ πάθη λογιστικῶς μορφούμενα καὶ εἰσὶν ἕτερα πρακτικῶς ἐνεργούμενα· εἰ καὶ ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλας εἰκόνας μετεμορφώθησαν.

1. Ματθ. ς', 13. 2. Ψαλμ. 36, 28. 3. Β' Τιμ. γ', 12.

ροθ'. Ὅταν ἴδῃς τὰ ἐγκείμενα ὑποστατικῶς κινούμενα καὶ εἰς πάθος προσκαλούμενα τὸν νοῦν ἡσυχάζοντα, γίνωσκε, ὅτι ὁ νοῦς ποτε καὶ τούτων προηγήσατο καὶ εἰς πρᾶξιν ἤγαγε καὶ τῇ καρδίᾳ ἐνέθηκεν.

ρπ'. Οὐ συνίσταται νέφος, ἐκτὸς αὔρας ἀνέμου· καὶ οὐ γεννᾶται πάθος, ἐκτὸς ἐννοίας.

ρπα'. Ἐὰν μηκέτι ποιῶμεν τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς κατὰ τὴν Γραφήν[1], ῥᾳδίως ἐν Κυρίῳ ὑπολήξει τὰ προεγκείμενα.

ρπβ'. Τὰ μὲν ὑποστατικὰ τοῦ νοὸς εἴδωλα πονηρότερά εἰσι καὶ ἐγκρατέστερα*. Τὰ δὲ λογιστικά, τούτων αἴτια καὶ προηγητικὰ τυγχάνει. * Ἐν ἄλλοις ἐπικρατέστερα.

ρπγ'. Ἔστι κακία καρδιακῶς κατέχουσα, διὰ τὴν χρονίαν πρόληψιν· καὶ ἔστι κακία λογιστικῶς πολεμοῦσα, διὰ τῶν καθημερινῶν πραγμάτων.

ρπδ'. Ὁ Θεὸς τὰς πράξεις καὶ* τὰς προθέσεις λογίζεται. Δῴη σοι γάρ, φησίν, ὁ Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου[2]. * Κρεῖτον κατά.

ρπε'. Ὁ ἐν θεωρίᾳ συνειδήσεως μὴ ἐγκαρτερῶν, οὐδὲ τοὺς σωματικοὺς πόνους ὑπὲρ εὐσεβείας καταδέχεται.

ρπς'. Φυσικὴ βίβλος ἐστὶν ἡ συνείδησις. Ὁ ἐμπράκτως ἀναγινώσκων αὐτήν, λαμβάνει πεῖραν θείας ἀντιλήψεως.

ρπζ'. Ὁ μὴ αἱρούμενος τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας πόνους ἑκουσίως, ὑπὸ τῶν ἀκουσίων χαλεπωτέρως παιδεύεται.

ρπη'. Ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ δύναμιν ποιῶν αὐτό, διὰ μικρῶν πόνων, τοὺς μεγάλους ἐκφεύξεται.

ρπθ' Ὁ ἐκτὸς προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς πειρασμοὺς νικῆσαι θέλων, οὐκ ἀπώσεται αὐτούς, ἀλλὰ πλέον ἐμπλακήσεται.

ρϙ'. Ὁ Κύριος εἰς τὰς ἰδίας ἐγκέκρυπται ἐντολὰς καὶ τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν, κατὰ ἀναλογίαν εὑρίσκεται.

ρϙα'. Μὴ εἴπῃς, ἐποίησα ἐντολὰς καὶ οὐχ εὗρον τὸν Κύριον. Γνῶσιν γὰρ μετὰ δικαιοσύνης, κατὰ τὴν Γραφήν, πολλάκις εὕρηκας. Οἱ δὲ ὀρθῶς αὐτὸν ζητοῦντες, εὑρήσουσιν εἰρήνην[3].

ρϙβ'. Εἰρήνη ἐστὶ τῶν παθῶν ἀπαλλαγή, ἥτις ἐκτὸς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οὐχ εὑρίσκεται.

ρϙγ'. Ἄλλο πρᾶξις ἐντολῆς καὶ ἄλλο ἀρετή, κἂν ἐξ ἀλλήλων τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀφορμὰς λαμβάνουσι.

ρϙδ'. Πρᾶξις ἐντολῆς λέγεται, ἐν τῷ πρᾶξαι τὸ προστεταγμένον· ἀρετὴ δέ, ἐν τῷ ἀρέσκειν τῇ ἀληθείᾳ τὸ γεγενημένον.

ρϙε'. Ὥσπερ εἷς μὲν ἐστὶν ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος, κατὰ δὲ τὴν κτῆσιν πολυμερής· οὕτως μία ἐστὶν ἀρετή, πολυτρόπους ἔχουσα τὰς ἐργασίας.

ρϙς'. Ὁ ἐκτὸς ἔργου σοφιζόμενος καὶ λαλῶν λόγους, πλουτεῖ ἐξ ἀδικίας καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφήν, εἰς οἴκους ἀλλοτρίους εἰσέρχονται[4].

1. Ἐφεσ. β', 3. 2. Ψαλμ. 19, 5. 3. Παροιμ. ις', 8. 4. Παροιμ. ε', 10.

ρϞζ΄. Πάντα ὑπακούσεται τῷ χρυσίῳ, φησίν· καὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, τὰ νοητὰ* διοικηθήσεται.

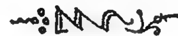
Ἐν ἄλλοις τὰ νοήματα.

ρϞη΄. Συνείδησις ἀγαθὴ διὰ προσευχῆς εὑρίσκεται· καὶ προσευχὴ καθαρὰ διὰ συνειδήσεως. Θάτερον γὰρ θατέρου κατὰ φύσιν προσδέχεται*.

Προσδέεται.

ρϞθ΄. Ὁ Ἰακὼβ τῷ Ἰωσὴφ χιτῶνα ποικίλον ἐποίησε[1]. Καὶ ὁ Κύριος τῷ πραεῖ γνῶσιν ἀληθείας χαρίζεται· καθὰ γέγραπται· ὅτι διδάξει Κύριος πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ[2].

σ΄. Πάντοτε ἐργάζου τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύναμιν καὶ ἐν καιρῷ τοῦ μείζονος, μὴ στρέφου ἐπὶ τὸ ἔλαττον. Ὁ γὰρ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, φησίν, οὐκ ἔστιν εὔθετος εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν[3].

1. Γέν. λζ΄, 3. 2. Ψαλμ. 24, 9. 3. Λουκ. θ΄, 62.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΟΜΕΝΩΝ ΕΞ ΕΡΓΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΣΘΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΣΚϚ΄

Ἡ τῶν ἔξωθεν κακοπιστία, ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις ἐλεγχθήσεται ὑπὸ τῶν βεβαιοπίστων καὶ ἐπεγνωκότων τὴν ἀλήθειαν.

β΄. Ὁ Κύριος πᾶσαν ἐντολὴν ὀφειλομένην δεῖξαι θέλων, τὴν δὲ υἱοθεσίαν ἰδίῳ Αἵματι τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένην, φησίν· ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, τότε εἴπατε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, καὶ ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν[1]. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι μισθὸς ἔργων ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις Δεσπότου πιστοῖς δούλοις ἡτοιμασμένη.

γ΄. Οὐκ ἀπαιτεῖ δοῦλος ὡς μισθὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ᾽ εὐαρεστεῖ ὡς ὀφειλέτης καὶ κατὰ χάριν ἐκδέχεται.

δ΄. Χριστὸς ἀπέθανε κατὰ τὰς Γραφὰς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν[2]· καὶ τοῖς εὖ δουλεύουσιν αὐτῷ, ἐλευθερίαν χαρίζεται. Φησὶ γάρ· εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου[3].

ε΄. Οὔπω δοῦλός ἐστι πιστός, ὁ ψιλῇ τῇ γνώσει ἐπερειδόμενος· ἀλλ᾽ ὁ δι᾽ ὑπακοῆς τῷ ἐντειλαμένῳ Χριστῷ πιστεύων.

ς΄. Ὁ τὸν δεσπότην τιμῶν, ποιεῖ τὰ κελευόμενα. Σφαλεὶς δὲ ἢ παρακούσας, ὑπομένει ὡς ἴδια τὰ ἐπερχόμενα.

ζ΄. Φιλομαθὴς ὤν, γίνου καὶ φιλόπονος. Ἡ γὰρ ψιλὴ γνῶσις φυσιοῖ τὸν ἄνθρωπον[4].

η΄. Οἱ ἀπροσδοκήτως συμβαίνοντες ἡμῖν πειρασμοί, οἰκονομικῶς ἡμᾶς φιλοπόνους διδάσκουσιν εἶναι, καὶ μὴ βουλομένους εἰς μετάνοιαν ἕλκουσιν.

θ΄. Αἱ ἐπερχόμεναι θλίψεις τοῖς ἀνθρώποις, τῶν ἰδίων κακῶν εἰσιν ἔγγονα. Ἐὰν δὲ αὐτὰς διὰ προσευχῆς ὑπομένωμεν, εὑρίσκομεν πάλιν ἀγαθῶν πραγμάτων ἐπιφοράν.

ι΄. Τινὲς ἐπ᾽ ἀρετῇ ἐπαινεθέντες, ἡδύνθησαν, καὶ τὴν τῆς κενοδοξίας αὐτῶν ἡδονὴν ἔδοξαν εἶναι παράκλησιν. Ἕτεροι ἐφ᾽ ἁμαρτίᾳ ἐλεγχθέντες, ἐπόνησαν, καὶ τὸν ἐπωφελῆ πόνον ἐλογίσαντο εἶναι κακίας ἐνέργειαν.

ια΄. Ὅσοι προφάσει ἀγώνων, τῶν ἀμελεστέρων κατεπαίρονται, οὗτοι ἐξ ἔργων σωματικῶν δικαιοῦσθαι νομίζουσιν. Ὅσοι δὲ ἐπερειδόμενοι ψιλῇ τῇ γνώσει, τοὺς ἀγνοοῦντας εὐτελίζομεν, ἐκείνων πολὺ ἀφρονέστεροι τυγχάνομεν.

1. Λουκ. ιζ΄, 10. 2. Α΄ Κορ. ιε΄, 3. 3. Ματθ. κε΄, 21. 4. Α΄ Κορ. η΄, 1.

ιβ'. Ἐκτὸς τῶν κατ' αὐτὴν ἔργων, οὔπω βεβαία ἡ γνῶσις, κἂν ἀληθὴς τυγχάνῃ. Διότι παντὶ πράγματι, τὸ ἔργον ἐστὶν ἡ βεβαίωσις.

ιγ'. Πολλάκις ἐκ τῆς περὶ τὴν πρᾶξιν ἀμελείας, καὶ ἡ γνῶσις σκοτίζεται. Ὧν γὰρ αἱ ἐργασίαι καθόλου παρελογίσθησαν, τούτων καὶ αἱ μνῆμαι κατὰ μέρος οἰχήσονται.

ιδ'. Ἡ Γραφὴ διὰ τοῦτο κατὰ γνῶσιν εἰδέναι τὸν Θεὸν ὑποτίθεται, ἵνα ὀρθῶς αὐτῷ διὰ τῶν ἔργων δουλεύωμεν.

ιε'. Ὅταν προφανῶς ἐπιτελῶμεν ἐντολάς, τὰ μὲν ἰδικὰ παρὰ Κυρίου ἀναλόγως λαμβάνομεν, ὠφελούμεθα δὲ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς προαιρέσεως.

ις'. Ὁ θέλων τι πρᾶξαι καὶ μὴ δυνάμενος, ὡς ποιήσας ἐστὶ παρὰ τῷ καρδιογνώστῃ Θεῷ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ κακοῖς νοητέον.

ιζ'. Ὁ νοῦς ἐκτὸς τοῦ σώματος, ἀγαθὰ καὶ κακὰ ἐπιτελεῖ πολλά· τὸ δὲ σῶμα ἐκτὸς τοῦ νοός, οὐδὲν τούτων ἐκτελέσαι δύναται. Διότι ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας, πρὸ τῆς πράξεως ἀναγινώσκεται.

ιη'. Τινὲς μὴ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς, πιστεύειν ὀρθῶς νομίζουσι· τινὲς δὲ ποιοῦντες, ὡς μισθὸν ὀφειλόμενον τὴν Βασιλείαν ἐκδέχονται. Ἀμφότεροι δὲ τῆς ἀληθείας ἀπεσφάλησαν.

ιθ'. Παρὰ δεσπότου μισθὸς δούλοις οὐ κεχρεώστηται· οὐδ' αὖ πάλιν οἱ μὴ δουλεύοντες ὀρθῶς, ἐλευθερίας τυγχάνουσιν.

κ'. Εἰ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, κατὰ τὰς Γραφάς[1], καὶ οὐ ζῶμεν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι[2]· δῆλον ὅτι δουλεύειν αὐτῷ ἕως θανάτου κεχρεωστήκαμεν. Πῶς οὖν ὀφειλομένην τὴν υἱοθεσίαν λογισόμεθα;

κα'. Χριστός, Δεσπότης κατ' οὐσίαν καὶ Δεσπότης κατ' οἰκονομίαν· ὅτι καὶ μὴ ὄντας, ἐποίησε, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ θανόντας, διὰ τοῦ ἰδίου Αἵματος ἐξηγόρασε, καὶ τοῖς οὕτω πιστεύουσι, τὴν χάριν ἐδωρήσατο.

κβ'. Ὅταν ἀκούσῃς τῆς Γραφῆς λεγούσης, ὅτι ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ[3], οὐκ ἔργα νοήσεις γεέννης ἢ Βασιλείας ἀντάξια, ἀλλ' ἔργα τῆς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας ἢ πίστεως ὁ Χριστὸς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ· οὐχ ὡς συναλλάκτης πραγμάτων, ἀλλ' ὡς Θεὸς κτίστης καὶ ἀγοραστὴς ἡμῶν.

κγ'. Ὅσοι τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἠξιώθημεν, τὰ ἀγαθὰ ἔργα οὐ δι' ἀνταπόδοσιν προσφέρομεν, ἀλλὰ διὰ φυλακὴν τῆς δοθείσης ἡμῖν καθαρότητος.

κδ'. Πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ὃ διὰ τῆς ἡμετέρας ἐργαζόμεθα φύσεως, ἀπέχεσθαι μὲν ποιεῖ τοῦ ἐναντίου, προσθήκην δὲ ἁγιασμοῦ, ἐκτὸς χάριτος ποιῆσαι οὐ δύναται.

κε'. Ὁ ἐγκρατής, ἀπέχεται γαστριμαργίας. Ὁ ἀκτήμων πλεονεξίας. Ὁ ἥσυχος πολυλογίας. Ὁ ἁγνὸς φιληδονίας. Ὁ σεμνὸς πορνείας. Ὁ αὐ-

1. Ῥωμ. ε', 8. 2. Β' Κορ. ε', 15. 3. Ματθ. ις', 27.

τάρκης φιλαργυρίας. Ὁ πρᾷος ταραχῆς. Ὁ ταπεινόφρων κενοδοξίας. Ὁ ὑποτακτικὸς φιλονεικίας. Ὁ ἐλεγκτικὸς ὑποκρίσεως. Ὁμοίως καὶ ὁ εὐχόμενος, ἀπέχεται ἀνελπιστίας. Ὁ πτωχὸς πολυχρηματίας. Ὁ ὁμολογητὴς ἀρνήσεως. Ὁ μάρτυς εἰδωλολατρίας. Βλέπεις πῶς πᾶσα ἡ ἕως θανάτου ἐπιτελουμένη ἀρετή, οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἁμαρτίας ἐστὶν ἀποχή; Ἁμαρτίας δὲ ἀποχή, φύσεώς ἐστιν ἔργον, οὐ Βασιλείας ἀντάλλαγμα.

κς'. Ἄνθρωπος μόλις φυλάσσει τὰ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, Χριστὸς δὲ διὰ σταυροῦ τὴν υἱοθεσίαν χαρίζεται.

κζ'. Ἔστιν ἐντολὴ μερική, καὶ ἔστιν ἑτέρα περιεκτική. Τῇ μὲν γὰρ μερικῶς κελεύει μεταδιδόναι τῷ μὴ ἔχοντι[1], τῇ δὲ ἐντέλλεται πᾶσιν ἀποτάξασθαι τοῖς ὑπάρχουσιν[2].

κη'. Ἔστιν ἐνέργεια χάριτος, τῷ νηπίῳ ἀγνοουμένη· καὶ ἔστι τῆς κακίας ἑτέρα* τῇ ἀληθείᾳ ἐξομοιουμένη. Καλὸν δὲ ταῦτα μὴ ἐνοπτρίζεσθαι διὰ τὴν πλάνην· μήτε ἀναθεματίζειν διὰ τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ πάντα δι' ἐλπίδος προσφέρειν τῷ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ οἶδε τῶν ἀμφοτέρων τὸ χρήσιμον.

* Ἐνέργεια.

κθ'. Ὁ διαπεράσαι θέλων τὴν νοητὴν θάλασσαν, μακροθυμεῖ, ταπεινοφρονεῖ, ἀγρυπνεῖ, ἐγκρατεύεται. Ἐκτὸς δὲ τῶν τεσσάρων τούτων, ἐὰν εἰσελθεῖν βιάσηται, θορυβεῖ μετὰ τὴν καρδίαν, περάσαι δὲ οὐ δύναται.

λ'. Ἡσυχία, τῶν κακῶν ἀποκοπή. Ἐὰν δὲ καὶ τὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐπὶ προσευχὴν προσλαμβάνηται, βοήθημα συντομώτερον οὐδὲν αὐτῆς πρὸς ἀπάθειαν.

λα'. Οὐκ ἔστιν ἡσυχάσαι τὸν νοῦν, ἄνευ τοῦ σώματος· οὐδὲ λῦσαι τὸ τούτων μεσότειχον, ἄνευ ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.

λβ'. Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός[3]. Οἱ δὲ πνεύματι περιπατοῦντες, ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσωσιν[4].

λγ'. Οὐκ ἔστι τελεία προσευχὴ χωρὶς νοητῆς ἐπικλήσεως. Ἀπερισπάστως δὲ βοώσης ἐννοίας, ἐπακούσεται Κύριος.

λδ'. Ὁ νοῦς ἀπερισπάστως εὐχόμενος, θλίβει καρδίαν. Καρδίαν δὲ συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην, ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει[5].

λε'. Καὶ ἡ προσευχὴ ἀρετὴ λέγεται, κἂν μήτηρ αὐτῶν τυγχάνῃ. Ἀπογεννᾷ γὰρ αὐτὰς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν συναφείας.

λς'. Ὃ ἐὰν πράξωμεν χωρὶς προσευχῆς καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος, ὕστερον ἐπιβλαβὲς καὶ ἀτελὲς τυγχάνει.

λζ'. Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι[6], μετόχους ἀρετῶν καὶ μετόχους ἀγάπης νόει. Ἀγάπη γὰρ ἐσχάτη μὲν ἀρετῶν τυγχάνει κατὰ τάξιν, πρώτη δὲ εὑρίσκεται πασῶν κατ' ἀξίαν· τὰς προγεγενημένας ἑαυτῆς, ἐσχάτας ἀποδεικνύουσα.

1. Λουκ. γ', 11. 2. Λουκ. ιδ', 33. 3. Γαλ. ε', 17. 4. Γαλ. ε', 16. 5. Ψαλμ. 50, 19. 6. Ματθ. ιθ', 30.

λη'. Ἐὰν ἀκηδιάσῃς προσευχόμενος, ἢ ἀπὸ κακίας πολυτρόπως θλιβόμενος, μνημόνευσον τῆς ἐξόδου καὶ τῶν χαλεπῶν κολάσεων. Κρεῖσσον δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ διὰ προσευχῆς καὶ ἐλπίδος[1], ἢ μνήμας ἔχειν ἐξωτέρας, κἂν ἐπωφελεῖς τυγχάνωσιν.

λθ'. Οὐδεμία τῶν ἀρετῶν μόνη καθ' ἑαυτὴν ἀνοίγει τὴν φυσικὴν ἡμῶν θύραν, ἐὰν μὴ πᾶσαι ἀλλήλων ἀκολούθως ἐξήρτηνται.

μ'. Οὐκ ἔστιν ἐγκρατὴς ὁ λογισμοῖς τρεφόμενος. Κἂν γὰρ ὠφέλιμοι ὦσιν, οὐκ εἰσὶ τῆς ἐλπίδος ὠφελιμώτεροι.

μα'. Ἔστιν ἁμαρτία πᾶσα εἰς θάνατον, ἡ ἀμετανόητος· περὶ ἧς κἂν Ἅγιος ὑπὲρ ἑτέρου προσεύξηται, οὐκ εἰσακούεται.

μβ'. Ὁ ὀρθῶς μετανοῶν, οὐκ ἀντελλογεῖ τὸν κόπον ταῖς παλαιαῖς ἁμαρτίαις, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἐξευμενίζεται.

μγ'. Εἰ ὅσα ἔχει ἡ φύσις ἡμῶν καλά, καθ' ἡμέραν ποιεῖν αὐτὰ κεχρεωστήκαμεν, τί λοιπὸν περὶ τῶν προγεγενημένων κακῶν τῷ Θεῷ ἀνταποδώσομεν;

μδ'. Ὅσην ἂν ὑπερβολὴν ἀρετῆς σήμερον ποιήσωμεν, παρελθούσης ἀμελείας, ἔλεγχός ἐστιν, οὐκ ἀνταπόδοσις.

με'. Ὁ θλιβόμενος νοερῶς καὶ ἀναπαυόμενος σαρκικῶς, ὅμοιός ἐστι τῷ σωματικῶς θλιβομένῳ καὶ νοερῶς διαχεομένῳ.

μς'. Ἡ ἐξ ἀμφοῖν θλῖψις ἑκούσιος, συνεργεῖ πρὸς θάτερον· ἡ τῆς διανοίας τῇ σαρκικῇ καὶ ἡ τῆς σαρκὸς τῇ κατὰ διάνοιαν· τὸ γὰρ σύνθετον αὐτῶν, μοχθηρότερον γίνεται.

μζ'. Μεγάλη ἀρετὴ τὸ ὑπομένειν τὰ ἐπερχόμενα καὶ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον μισοῦντα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου[2].

μη'. Ἀγάπης ἀνυποκρίτου τεκμήριον, ἀδικημάτων συγχώρησις. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κύριος τὸν κόσμον ἠγάπησε.

μθ'. Οὐκ ἔστιν ἀπὸ καρδίας συγχωρῆσαί τινα παραπτώματα, ἐκτὸς γνώσεως ἀληθινῆς. Αὕτη γὰρ ἴδια ἑκάστῳ τὰ ἐπερχόμενα δείκνυσιν.

ν'. Οὐδὲν ἀπολέσεις, ὧν ἂν ἀφῇς διὰ τὸν Κύριον. Τῷ γὰρ ἰδίῳ καιρῷ, πολυπλασίως ἐλεύσεται.

να'. Ὅταν ὁ νοῦς τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ ἐπιλάθηται, τότε τὸ προφανὲς ἔργον τῆς ἀρετῆς ἀνόνητον γίνεται.

νβ'. Εἰ παντὶ ἀνθρώπῳ βλαβερὰ ἡ κακοβουλία, πολλῷ μᾶλλον τοῖς τὴν ἀκρίβειαν ἐπανῃρημένοις.

νγ'. Ἔργῳ φιλοσόφει περὶ βουλῆς ἀνθρώπου καὶ ἀνταποδόσεως Θεοῦ. Οὐκ ἔστι γὰρ ὁ λόγος τῆς ἐργασίας σοφώτερος ἢ ὠφελιμώτερος.

νδ'. Τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πόνοις, ἐπακολουθεῖ ἀντίληψις. Τοῦτο δὲ γνωστέον διὰ νόμου θείου καὶ συνειδήσεως.

νε'. Εἷς παρέλαβε φρόνημα, καὶ ἀνεπισκέπτως ἐκράτησεν. Ἕτερος

1. Ψαλμ. 72, 28. 2. Ματθ. ε', 44.

δὲ παρέλαβε, καὶ τῇ ἀληθείᾳ συνέκρινε. Ζητητέον, τίς αὐτῶν εὐσεβεστέρως ἐποίησε;

νς'. Γνῶσις ἀληθὴς ὑπάρχει ἡ τῶν θλιβερῶν ὑπομονή· καὶ τὸ μὴ αἰτιᾶσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ ταῖς ἑαυτοῦ συμφοραῖς.

νζ'. Ὁ ποιῶν ἀγαθὸν καὶ ζητῶν ἀνταπόδοσιν, οὐ δουλεύει Θεῷ, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ θελήματι.

νη'. Οὐκ ἔστιν ἁμαρτήσαντα τὴν ἀνταπόδοσιν διαδρᾶσαι, εἰ μὴ διὰ μετανοίας προσηκούσης τῷ σφάλματι.

νθ'. Τινὲς λέγουσιν, οὐ δυνάμεθα ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν, ἐὰν μὴ ἐνεργῶς δεξώμεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ξ'. Ἀεὶ οἱ προαιρέσει ταῖς ἡδοναῖς ἐγκείμενοι, ὡς ἀβοήθητον παραιτοῦνται τὸ κατὰ δύναμιν.

ξα'. Ἡ μὲν χάρις τοῖς ἐν Χριστῷ βαπτισθεῖσι, μυστικῶς δεδώρηται· ἐνεργεῖ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν. Καὶ κρυφίως μὲν ἡ χάρις βοηθεῖν ἡμῖν οὐ παύεται, ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστι ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύναμιν.

ξβ'. Πρῶτον μὲν θεοπρεπῶς ἐγείρει τὴν συνείδησιν. Ὅθεν καὶ κακοποιοὶ μετανοήσαντες, τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν.

ξγ'. Πάλιν ἐν διδασκαλίᾳ τοῦ πλησίον ἐγκέκρυπται. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐν ἀναγνώσει τῇ διανοίᾳ παρέπεται καὶ διὰ φυσικῆς ἀκολουθίας διδάσκει τὸν νοῦν τὴν ἑαυτῆς ἀλήθειαν. Εἰ οὖν τῆς μερικῆς ταύτης ἀκολουθίας μὴ κρύψωμεν τὸ τάλαντον, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἐνεργῶς εἰσελευσόμεθα[1].

ξδ'. Ὁ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος ἐπιζητῶν, ὅμοιός ἐστι δούλῳ ἀργυρωνήτῳ, ὃς ἅμα τῷ ἀγορασθῆναι, σὺν ταῖς ὠναῖς καὶ τὴν ἐλευθερίαν γραφῆναι ζητεῖ.

ξε'. Ὁ τὰς ἔξωθεν ἐπιφορὰς δικαιοσύνῃ Θεοῦ παραγινομένας εὑρηκώς, οὗτος ζητῶν τὸν Κύριον, εὗρε γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης[2].

ξς'. Ἐὰν νοήσῃς, κατὰ τὴν Γραφήν, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ κρίματα τοῦ Κυρίου[3], γενήσεταί σοι πᾶσα σύμβασις, θεογνωσίας διδάσκαλος.

ξζ'. Κατὰ τὴν ἑκάστου ἔννοιαν, ἀπαντᾷ τὸ ὀφειλόμενον. Τὴν δὲ ποικιλίαν τῆς ἁρμοδίου ἐπιφορᾶς, μόνος ὁ Θεὸς ἐπίσταται.

ξη'. Ὅταν ἀτιμίαν τινὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων πάθῃς, εὐθὺς τὴν ἐπιφορὰν τῆς παρὰ Θεοῦ δόξης ἐννόησον· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἀτιμίᾳ, ἄλυπος καὶ ἀτάραχος ἔσῃ· ἐπὶ δὲ τῇ δόξῃ, πιστὸς καὶ ἀκατάκριτος ἔσῃ, ὅταν ἐλεύσεται.

ξθ'. Ἐπαινούμενος ὑπὸ πλήθους κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, μηδὲν ἐπιδεικτικὸν ἐπιμείξῃς τῇ κυριακῇ οἰκονομίᾳ· ἵνα μὴ πάλιν ἐκ μεταβολῆς εἰς τὸ ἐναντίον ἐμπέσῃς.

ο'. Σπόρος οὐκ αὐξηθήσεται δίχα γῆς καὶ ὕδατος· καὶ οὐκ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐκτὸς ἑκουσίων πόνων καὶ θείας ἀντιλήψεως.

1. Ματθ. κε', 14-30. 2. Πρβλ. Παροιμ. ις', 8. 3. Α' Παραλ. ις', 14.

οα'. Οὐκ ἔστι χωρὶς νέφους ἐπιχεθῆναι βροχήν, οὐδὲ χωρὶς συνειδήσεως ἀγαθῆς εὐαρεστῆσαι Θεῷ.

οβ'. Μὴ ἀπαναίνου μανθάνειν, κἂν λίαν φρόνιμος τυγχάνῃς. Ἡ γὰρ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ὠφελιμωτέρα ἐστὶ τῆς ἡμετέρας φρονήσεως.

ογ'. Ὅταν ὑφ' ἡδονῆς τινος ἡ καρδία παρακινηθῇ τοῦ τῆς φιλοπονίας τόπου, τότε λίθου βαρυτάτου δίκην ἐπὶ κατάβασιν ὀλισθήσαντος, δυσεπικράτητος γίνεται.

οδ'. Ὥσπερ μόσχος ἄπειρος, βοτάναις ἐπιτρέχων, κατήντησεν εἰς ἀμφίκρημνον τόπον· οὕτως εὑρίσκεται ψυχὴ κατὰ μικρὸν ὑπὸ λογισμῶν ἀποβουκολουμένη.

οε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἀνδρισάμενος ἐν Κυρίῳ, ἀποσπᾷ τὴν ψυχὴν ἀπὸ χρονίας προλήψεως, τότε ἡ καρδία ὡς ὑπὸ δημίων κολάζεται, τεινόντων αὐτὴν ἔνθα καὶ ἔνθα, τοῦ νοὸς καὶ τοῦ πάθους.

ος'. Ὥσπερ οἱ ἐν θαλάσσῃ πλέοντες, ἐλπίδι κέρδους, ἡδέως ὑπομένουσι τὸν ἡλιακὸν καύσωνα· οὕτως οἱ μισοῦντες τὴν κακίαν, ἀγαπῶσιν ἔλεγχον. Διότι ἐναντιοῦται, ὁ μέν, τοῖς ἀνέμοις, ὁ δέ, τοῖς πάθεσιν.

οζ'. Ὥσπερ φυγὴ ἐν χειμῶνι ἢ ἐν σαββάτῳ[1], ὀδύνη γίνεται τῇ σαρκὶ καὶ βεβήλωσις τῇ ψυχῇ· οὕτως ἐπανάστασις παθῶν ἐν γηραλέῳ σώματι καὶ ψυχῇ καθιερωμένῃ.

οη'. Οὐδεὶς οὕτως ἀγαθὸς καὶ οἰκτίρμων, ὡς ὁ Κύριος. Τῷ δὲ μὴ μετανοοῦντι, οὐδὲ αὐτὸς ἀφίησι.

οθ'. Πολλοὶ λυπούμεθα ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις, τὰς δὲ αἰτίας αὐτῶν ἡδέως καταδεχόμεθα.

π'. Ἀσπάλαξ ὑπὸ γῆν ἕρπων, τυφλὸς ὤν, ἀστέρας ἰδεῖν οὐ δύναται· καὶ ὁ μὴ πιστεύων περὶ προσκαίρων, οὔτε περὶ τῶν αἰωνίων πιστεύειν δύναται.

πα'. Χάρις πρὸ χάριτος ἡ ἀληθὴς γνῶσις δεδώρηται τοῖς ἀνθρώποις παρὰ Θεοῦ· πρὸ πάντων τῷ δωρησαμένῳ πιστεύειν τοὺς μετόχους αὐτῆς ἐκδιδάσκουσα.

πβ'. Ὅταν ἐφάμαρτος ψυχὴ τὰς ἐπερχομένας θλίψεις οὐ καταδέχεται, τότε οἱ Ἄγγελοι περὶ αὐτῆς λέγουσιν· ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα καὶ οὐκ ἰάθη[2].

πγ'. Νοῦς ἐπιλανθανόμενος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ὑπὲρ τῶν ἐναντίων, ὡς συμφερόντων τοῖς ἀνθρώποις διαμάχεται.

πδ'. Ὥσπερ ἐν ὕδατι πῦρ χρονίσαι οὐ δύναται, οὕτως οὔτε λογισμὸς αἰσχρὸς ἐν φιλοθέῳ καρδίᾳ. Διότι πᾶς φιλόθεος, ἔστι καὶ φιλόπονος. Ἑκούσιος δὲ πόνος, ἐχθρὸς ἡδονῆς κατὰ φύσιν ὑπάρχει.

πε'. Πάθος ἔργῳ νομὴν κρατῆσαν διὰ τοῦ θελήματος, ὕστερον καὶ μὴ θέλοντι τῷ μετόχῳ, βιαίως κατεπαίρεται.

1. Ματθ. κδ', 20. 2. Ἱερ. κη', 9.

πς'. Τῶν ἀκουσίων λογισμῶν τὰς αἰτίας ἀγαπῶμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέρχονται· τῶν δὲ ἑκουσίων, δηλονότι καὶ τὰ πράγματα.

πζ'. Οἴησις καὶ ἀλαζονεία, βλασφημίας εἰσὶν αἴτια. Φιλαργυρία δὲ καὶ κενοδοξία, ἀσπλαγχνίας καὶ ὑποκρίσεως.

πη'. Ὅταν ἴδῃ ὁ διάβολος, ὅτι ὁ νοῦς ἐκ καρδίας προσηύξατο, τότε μεγάλους καὶ κακοτέχνους πειρασμοὺς ἐπιφέρει. Μικρὰς γὰρ ἀρετάς, μεγάλαις ἐπιφοραῖς ἀναιρεῖν οὐ βούλεται.

πθ'. Λογισμὸς ἐγχρονίζων, δηλοῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου προσπάθειαν. Ταχέως δὲ ἀναιρούμενος, σημαίνει πόλεμον καὶ ἐναντιότητα.

η'. Τρεῖς εἰσι νοητοὶ τόποι, εἰς οὓς ὁ νοῦς ἐκ μεταβολῆς εἰσέρχεται· κατὰ φύσιν, ὑπὲρ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν. Καὶ ὅταν μὲν εἰς τὸν κατὰ φύσιν εἰσέλθῃ, εὑρίσκει ἑαυτὸν αἴτιον τῶν πονηρῶν λογισμῶν· καὶ ἐξομολογεῖται τῷ Θεῷ τὰς ἁμαρτίας, ἐπιγινώσκων τὰς αἰτίας τῶν παθῶν. Ὅταν δὲ εἰς τὸν παρὰ φύσιν γένηται, ἐπιλανθάνεται τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἀνθρώποις διαμάχεται ὡς ἀδικοῦσιν αὐτόν. Ὅταν δὲ εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν ἀχθῇ, εὑρίσκει τοὺς καρποὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὓς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, ἀγάπην, χαράν, εἰρήνην, καὶ τὰ ἑξῆς*. Καὶ εἶδεν, ὅτι ἐὰν προκρίνῃ τὰς σωματικὰς φροντίδας, ἐμμένειν ἐκεῖ οὐ δύναται. Καὶ ὁ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐμπίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὰς ἐπακολουθούσας αὐτῇ δεινὰς συμβάσεις, κἂν μὴ προσφάτως, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ καιρῷ, καθὼς οἶδεν ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη.

ηα'. Τοσοῦτον ἡ ἑκάστου γνῶσις ἀληθὴς τυγχάνει, ὅσον αὐτὴν πρᾳότης καὶ ταπείνωσις καὶ ἀγάπη βεβαιοῦσι.

ηβ'. Πᾶς ὁ βαπτισθεὶς ὀρθοδόξως, ἔλαβε μυστικῶς πᾶσαν τὴν χάριν. Πληροφορεῖται δὲ λοιπόν, κατὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν.

ηγ'. Ἐντολὴ Χριστοῦ κατὰ συνείδησιν ἐπιτελουμένη, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν τῆς καρδίας, δωρεῖται παράκλησιν· πλὴν ἕκαστον αὐτῶν ἐν ἰδίῳ καιρῷ παραγίνεται.

ηδ'. Ἔχε παράμονον δέησιν ἐν παντὶ πράγματι, ὡς μηδὲν ἐπιτελεῖν ἐκτὸς βοηθείας Θεοῦ.

ηε'. Οὐδὲν προσευχῆς εἰς ἐνέργειαν δυνατώτερον· καὶ πρὸς εὐδοκίαν Θεοῦ οὐδὲν αὐτῆς ὠφελιμώτερον.

ης'. Πᾶσα ἐργασία ἐντολῶν, ἐν αὐτῇ περιέχεται. Τῆς γὰρ εἰς Θεὸν ἀγάπης, οὐδέν ἐστιν ἀνώτερον.

ηζ'. Προσευχὴ ἀρρέμβαστος, σημεῖον φιλοθεΐας τῷ παραμένοντι. Ἀμέλεια δὲ αὐτῆς καὶ ῥεμβασμός, φιληδονίας τεκμήριον.

ηη'. Ὁ ἀθλίπτως ἀγρυπνῶν καὶ μακροθυμῶν καὶ προσευχόμενος, Πνεύματος Ἁγίου ἐναργῶς μέτοχος τυγχάνει. Ὁ δὲ θλιβόμενος ἐν τούτοις καὶ θελήματι ὑπομένων, καὶ οὗτος ταχέως τυγχάνει ἀντιλήψεως.

* Γαλ. ε', 22.

ϟθ'. Ἐντολὴ ἐντολῆς ἀποδέδεικται διαφορωτέρα. Διὸ καὶ πίστις πίστεως βεβαιοτέρα εὑρίσκεται.

ρ'. Ἔστι πίστις ἐξ ἀκοῆς[1], κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἔστι πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις[2].

ρα'. Καλὸν διὰ λόγων ὠφελεῖν τοὺς πυνθανομένους· κρεῖσσον δὲ τὸ διὰ προσευχῆς καὶ ἀρετῆς συνεργεῖν αὐτοῖς. Ὁ γὰρ διὰ τούτων ἑαυτὸν προσφέρων Θεῷ, βοηθεῖ καὶ τῷ πέλας διὰ τοῦ οἰκείου βοηθήματος.

ρβ'. Εἰ θέλεις συντόμῳ λόγῳ ὠφελῆσαι τὸν φιλομαθῆ, ὑπόδειξον αὐτῷ προσευχὴν καὶ πίστιν ὀρθὴν καὶ τῶν ἐπερχομένων ὑπομονήν. Πάντα γὰρ λοιπὸν τὰ καλὰ διὰ τούτων εὑρίσκεται.

ργ'. Περὶ ὧν τις ἤλπισεν εἰς Θεόν, οὐκ ἔτι περὶ ἐκείνων τῷ πλησίον διαμάχεται.

ρδ'. Εἰ πᾶν ἀκούσιον ἐκ τῶν ἑκουσίων ἔχει τὴν αἰτίαν, κατὰ τὴν Γραφήν, οὐδεὶς οὕτως ἐχθρὸς ἀνθρώπου, ὡς αὐτὸς ἑαυτοῦ τυγχάνει.

ρε'. Πάντων τῶν κακῶν προηγεῖται ἄγνοια· δευτέρα δὲ ταύτης ἐστὶν ἡ ἀπιστία.

ρς'. Φεῦγε πειρασμὸν δι' ὑπομονῆς καὶ δεήσεως. Εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων ἀντιτάσσῃ, περισσοτέρως ἐπέρχεται.

ρζ'. Ὁ πρᾶος κατὰ Θεόν, τῶν σοφῶν ἐστι σοφώτερος· καὶ ὁ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, τῶν δυνατῶν δυνατώτερος. Ἐπειδὴ τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ κατὰ γνῶσιν βαστάζουσιν.

ρη'. Ὅσα ἐκτὸς προσευχῆς ἢ λαλοῦμεν ἢ πράττομεν, ὕστερον ἢ σφαλερὰ ἢ ἐπιβλαβῆ τυγχάνουσι· καὶ ἡμᾶς ἀγνώστως διὰ τῶν πραγμάτων ἐλέγχουσιν.

ρθ'. Ἐξ ἔργων καὶ λόγων καὶ ἐννοίας, δίκαιος εἷς. Ἐκ δὲ πίστεως καὶ χάριτος καὶ μετανοίας, πολλοὶ δίκαιοι.

ρι'. Ὥσπερ μετανοοῦντι ὑψηλοφρονεῖν ἀλλότριον, οὕτως ἑκουσίως ἁμαρτάνοντι, ταπεινοφρονεῖν ἀδύνατον.

ρια'. Οὐκ ἔστι συνειδήσεως κατάγνωσις ἡ ταπεινοφροσύνη· ἀλλὰ χάρις* Θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσις.

* Ἐν ἄλλοις χάριτος.

ριβ'. Ὅπερ ἐστὶν οἶκος αἰσθητὸς τῷ κοινῷ ἀέρι, τοῦτο νοῦς λογικὸς τῇ θείᾳ χάριτι· καὶ ὅσον ἂν ἐκβάλῃς τὴν ὕλην, τοσοῦτον αὐτομολήσει· καὶ ὅσον ἂν ἐμβάλῃς, τοσοῦτον ὑποχωρήσει.

ριγ'. Ὕλη οἴκου, σκεύη καὶ βρώματα. Ὕλη δὲ νοός, κενοδοξία καὶ ἡδονή.

ριδ'. Χώρημα καρδίας, ἐλπὶς εἰς Θεόν. Στενοχωρία δὲ αὐτῆς, φροντὶς σωματική.

ριε'. Μία μέν ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος· ἐνεργεῖ δὲ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται[3].

1. Ῥωμ. ι', 17. 2. Ἑβρ. ια', 1. 3. Πρβλ. Α' Κορ. ιβ', 11.

ρις'. Ὥσπερ ὑετὸς ἐπιχεθεὶς τῇ γῇ, τοῖς φυτοῖς πρόσφυᾶ παρέχει ποιότητα, γλυκεῖαν μὲν τοῖς γλυκέσι, στυφὴν δὲ τοῖς στυφοτέροις· οὕτως ἡ χάρις ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν, ἀτρέπτως ἐπιβάλλουσα, ἁρμοζούσας ταῖς ἀρεταῖς τὰς ἐνεργείας χαρίζεται.

ριζ'. Τῷ διὰ Χριστὸν πεινῶντι γίνεται τροφή· καὶ τῷ διψῶντι πόμα ἡδύτατον· τῷ ῥιγοῦντι ἔνδυμα· καὶ τῷ κοπιῶντι ἀνάπαυσις· τῷ προσευχομένῳ πληροφορία· καὶ τῷ πενθοῦντι παράκλησις.

ριη'. Ὅταν οὖν ἀκούσῃς τῆς Γραφῆς λεγούσης παρὰ* τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ἐκάθησεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον τῶν Ἀποστόλων[1], ἢ ὅτι ἐφήλατο ἐπὶ τὸν Προφήτην[2], ἢ ἐνεργεῖ[3], ἢ λυπεῖται[4], ἢ σβέννυται[5], ἢ παροξύνεται· καὶ πάλιν· τοὺς μὲν ἀπαρχὴν ἔχοντας[6]· τοὺς δὲ πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου[7], μὴ τομὴν ἢ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσίν τινα ἐννοήσῃς περὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ πίστευε καθ' ὃν προειρήκαμεν τρόπον, ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ παντοδύναμον. Διὸ καὶ ἐν ταῖς ἐνεργείαις, καὶ μένει ὅ ἐστι καὶ ἑκάστῳ τὸ δέον ἀποσῴζει θεοπρεπῶς. Αὐτὸ μὲν γὰρ ἡλίου δίκην ἐπὶ τοὺς βαπτισθέντας τελείως ἐκκέχυται, ἕκαστος δὲ ἡμῶν καθὸ ἂν τὰ ἐπισκοτοῦντα πάθη μισήσας περιαίρῃ, ἀναλόγως φωτίζεται. Καθὸ δὲ ἀγαπῶν αὐτὰ διαλογίζεται*, ὁμοίως σκοτίζεται.

* Ἴσως περί.

* Φαίνεται.

ριθ'. Ὁ μισῶν τὰ πάθη, περιαίρει τὰς τούτων αἰτίας. Ὁ δὲ ταῖς αἰτίαις ἐγκείμενος, ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ μὴ βουλόμενος πολεμεῖται.

ρκ'. Ὅταν ὑπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐνεργώμεθα, ἑαυτοὺς καὶ μὴ πατρῴαν ἁμαρτίαν αἰτιώμεθα.

ρκα'. Ῥίζαι τῶν λογισμῶν εἰσιν αἱ προφανεῖς κακίαι· ἃς χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ στόματι, ἐκδικοῦμεν ἑκάστοτε.

ρκβ'. Οὐκ ἔστι προσομιλεῖν πάθει κατὰ διάνοιαν, μὴ ἀγαπῶντα τὰς τούτου αἰτίας.

ρκγ'. Τίς γὰρ αἰσχύνης καταφρονῶν, κενοδοξίᾳ προσομιλεῖ; Ἢ τίς ἐξουδένωσιν ἀγαπῶν, ἐπὶ ἀτιμίᾳ ταράσσεται; Τίς δὲ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην[8] ἔχων, ἡδονὴν σαρκὸς παραδέχεται; Ἢ τίς Χριστῷ πιστεύων, μεριμνᾷ περὶ προσκαίρων, ἢ διαμάχεται;

ρκδ'. Ὁ ἀθετούμενος ὑπό τινος καὶ μήτε λόγῳ, μήτε ἐννοίᾳ τῷ ἀθετοῦντι φιλονεικῶν, γνῶσιν ἀληθῆ κέκτηται καὶ πίστιν βεβαίαν ἐπιδείκνυται τῷ Δεσπότῃ.

ρκε'. Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι[9], ἑκάστῳ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἀποσῴζοντος.

ρκς'. Εἰ οὔτε τῷ ἀδικοῦντί ἐστι περίσσεια, οὔτε τῷ ἀδικουμένῳ ὑστέρημα, ἐν εἰκόνι μὲν διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταράσσεται[10].

1. Πράξ. β', 3. 2. Α' Βασ. ια', 6, ις', 13. 3. Α' Κορ. ιβ', 11.
4. Ἐφεσ. δ', 30. 5. Α' Θεσσ. ε', 19. 6. Ῥωμ. η', 23.
7. Πράξ. β', 4, δ', 8, ς', 3, κ. ἀ. 8. Πρβλ. Ψαλμ. 50, 19. 9. Πρβλ. Ψαλμ. 61, 10.
10. Ψαλμ. 38, 7.

ρκζ'. Ὅταν ἴδῃς τινὰ ἐν πολλαῖς ἀτιμίαις ὀδυνώμενον, γίνωσκε, ὅτι λογισμοῖς κενοδοξίας ἐμφορηθείς, ἀηδῶς τῶν καρδιακῶν σπερμάτων θερίζει τὰ δράγματα.

ρκη'. Ὁ σωματικαῖς ἡδοναῖς πέρα τοῦ δέοντος ἐναπολαύσας, ἑκατονταπλασίοις πόνοις ἀποτίσει τὴν περίσσειαν.

ρκθ'. Ὁ ἀρχικός, ὑποτακτικῷ χρεωστεῖ λέγειν τὸ ὀφειλόμενον· παρακουόμενος δέ, τὴν ἐπιφορὰν τῶν κακῶν προαγγέλλειν.

ρλ'. Ὁ ἀδικούμενος παρά τινος καὶ μὴ παραζητῶν τῷ ἀδικοῦντι τὸ δέον, ἐκείνῳ τῷ μέρει πιστεύει τῷ Χριστῷ καὶ ἑκατονταπλασίονα λαμβάνει ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομεῖ [1].

ρλα'. Μνήμη Θεοῦ ἐστι, πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας γινόμενος. Πᾶς δὲ ὁ ἐπιλανθανόμενος τοῦ Θεοῦ, ἡδυπαθεῖ καὶ ἀνάλγητος γίνεται.

ρλβ'. Μὴ λέγε, ὅτι ὁ ἀπαθὴς θλίβεσθαι οὐ δύναται. Κἂν γὰρ μὴ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πλησίον τοῦτο κεχρεώστηκεν.

ρλγ'. Ὅταν ὁ ἐχθρὸς ζῶν ἐν τῇ λήθῃ ἁμαρτημάτων πολλὰ κρατήσῃ χειρόγραφα, τότε καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τὰ αὐτὰ ποιεῖν τὸν χρεωφειλέτην ἀναγκάζει, τῷ τῆς ἁμαρτίας νόμῳ εὐλόγως ἀποχρώμενος.

ρλδ'. Εἰ βούλει διηνεκῶς μνημονεύειν Θεοῦ, μὴ ἀπώθει ὡς ἀδίκους τὰς ἐπιφοράς, ἀλλ' ὡς δικαίως ἐρχομένας ὑπόμενε. Ἡ μὲν γὰρ ὑπομονή, δι' ἑκάστης συμβάσεως, τὴν μνήμην ἀνακινεῖ. Ἡ δὲ παραίτησις* μειοῖ τὸ νοερὸν τῆς καρδίας φρόνημα καί, διὰ τῆς ἀνέσεως, τὴν λήθην ἐργάζεται.

* Ἐν ἄλλοις πάρεσις.

ρλε'. Ἐὰν θέλῃς παρὰ Κυρίου ἐπικαλυφθῆναι τὰς ἁμαρτίας σου [2], μὴ φανεροποιήσῃς ἀνθρώποις ἐὰν ἔχῃς ἀρετήν. Ὃ γὰρ ἂν πράττωμεν ἐπὶ ταύταις, τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκείναις ὁ Θεὸς ἐργάζεται.

ρλς'. Κρύψας ἀρετήν, μὴ ἐπαίρου ὡς δικαιοσύνην ἐκτελῶν. Δικαιοσύνη γάρ ἐστιν οὐ μόνον τὸ κρύπτειν τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ τὸ μηδὲν ἐννοεῖν τῶν ἀπηγορευμένων.

ρλζ'. Μὴ χαῖρε, ὅταν εὖ ποιήσῃς τινί, ἀλλ' ὅταν ἀμνησικάκως ὑπομείνῃς τὴν παρεπομένην ἐναντιότητα. Ὃν τρόπον γὰρ αἱ νύκτες τὰς ἡμέρας, οὕτως αἱ κακίαι τὰς εὐποιΐας διαδέχονται.

ρλη'. Κενοδοξία καὶ φιλαργυρία καὶ ἡδονή, ἄσπιλον εὐποιΐαν διαμεῖναι οὐκ ἀφίουσι, εἰ μὴ πρότερον αὗται φόβῳ Θεοῦ καταπέσουσι.

ρλθ'. Εἰς τὰς ἀκουσίους ὀδύνας, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐγκέκρυπται, τὸν ὑπομένοντα, εἰς μετάνοιαν ἕλκον καὶ ἀπαλλάττον τῆς αἰωνίου κολάσεως.

ρμ'. Τινὲς ἐργαζόμενοι τὰς ἐντολάς, ἐν ζυγῷ ἀντιρρέψαι αὐτὰς ταῖς ἁμαρτίαις ἐκδέχονται· τινὲς δὲ δι' αὐτῶν, τὸν ἀποθανόντα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξευμενίζονται. Ζητητέον, τίς αὐτῶν ἔχει ὀρθὸν τὸ φρόνημα;

ρμα'. Γεέννης φόβος καὶ βασιλείας ἔρως, παρέχουσι τὴν τῶν θλιβερῶν ὑπομονήν. Καὶ τοῦτο, οὐκ ἐξ ἑαυτῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ γινώσκοντος τοὺς διαλογισμοὺς ἡμῶν [3].

1. Μάρκ. ι', 30. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 31, 1. 3. Πρβλ. Ματθ. ε', 22.

ρμβ'. Ὁ πιστεύων περὶ τῶν μελλόντων, τῶν ὧδε ἡδέων ἀδογματίστως ἀπέχεται. Ὁ δὲ ἀπιστῶν, ἡδὺς καὶ ἀνάλγητος γίνεται.

ρμγ'. Μὴ εἴπῃς, πῶς ἡδυπαθήσει ὁ πένης, μὴ ἔχων τὰ αἴτια; Δύναται γάρ τις καὶ διὰ τῶν λογισμῶν ἀθλιωτέρως ἡδυπαθεῖν.

ρμδ'. Ἕτερόν ἐστι γνῶσις πραγμάτων καὶ ἕτερον ἀληθείας ἐπίγνωσις. Καθόσον διαφέρει τῆς σελήνης ὁ ἥλιος, κατὰ τοσοῦτον τῆς προτέρας ἡ δευτέρα ὠφελιμωτέρα τυγχάνει.

ρμε'. Ἡ τῶν πραγμάτων γνῶσις, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν προσγίνεται· ἡ δὲ τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσις, κατὰ τὸ μέτρον τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος.

ρμς'. Εἰ θέλεις σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν [1], πειρῶ πάντοτε ὑπερβαίνειν τὰ αἰσθητὰ καὶ διὰ μόνης ἐλπίδος κολλᾶσθαι τῷ Θεῷ. Οὕτως γὰρ ἀκοντὶ μὲν παρατρεπόμενος, εὑρήσεις ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διὰ τῶν προσβολῶν πολεμούσας σοι· ταύτας δὲ διὰ προσευχῆς νικῶν καὶ μένων εὔελπις, ἕξεις τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, τῆς μελλούσης ὀργῆς ῥυομένην σε.

ρμζ'. Ὁ συνιὼν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Παύλου μυστικῶς εἰρημένον, τὴν πάλην πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας εἶναι φήσαντος [2], γνώσεται καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, ἣν ἔλεγε πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν [3].

ρμη'. Ὁ νόμος τυπικῶς ἓξ ἡμέρας ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ ἑβδόμῃ σχολάζειν παρακελεύεται [4]. Διότι ψυχῆς ἔργον ἐστὶν ἡ διὰ χρημάτων, ἤτοι πραγμάτων εὐποιΐα. Σχολὴ δὲ αὐτῆς καὶ κατάπαυσις, τὸ πωλῆσαι πάντα καὶ δοῦναι πτωχοῖς, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου [5], καί, διὰ τῆς ἀκτημοσύνης καταπαύσαντα, τῇ νοερᾷ σχολάζειν ἐλπίδι. Εἰς ταύτην οὖν τὴν κατάπαυσιν, καὶ ὁ Παῦλος, μετὰ σπουδῆς ἡμᾶς εἰσελθεῖν προτρέπεται, λέγων· σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν [6].

ρμθ'. Ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν, οὐκ ἀποκλείοντες τὰ μέλλοντα· οὔτε ὧδε τὴν καθολικὴν ἀνταπόδοσιν εἶναι ὁρίζοντες· ἀλλ' ὅτι χρὴ πρῶτον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνεργοῦσαν ἔχειν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ οὕτω κατὰ ἀναλογίαν εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Τοῦτο φανεροποιῶν καὶ ὁ Κύριος ἔλεγεν· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν [7]. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· ἔστι πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις [8]· καὶ πάλιν· οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε [9]· καὶ πάλιν· δοκιμάζετε ἑαυτούς, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἰ μή τοι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε [10].

ρν'. Ὁ ἀλήθειαν ἐπεγνωκώς, ταῖς θλιβεραῖς ἐπιφοραῖς οὐκ ἀντιτάσσεται. Οἶδε γὰρ ὅτι εἰς φόβον Θεοῦ ὁδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον.

ρνα'. Αἱ πάλαι ἁμαρτίαι κατ' εἶδος μνημονευθεῖσαι, βλάπτουσι τὸν

1. Πρβλ. Α' Τιμ. β', 4. 2. Ἐφεσ. ς', 12. 3. Λουκ. ιη', 1. 4. Ἔξ. κ', 9.
5. Ματθ. ιη', 21. 6. Ἑβρ. δ', 11. 7. Λουκ. ιζ', 21. 8. Ἑβρ. ια', 1.
9. Α' Κορ. θ', 24. 10. Β' Κορ. ιγ', 5.

εὔελπιν. Μετὰ λύπης μὲν γὰρ ἀναδοθεῖσαι, τῆς ἐλπίδος ἀπιστῶσιν· ἀλύπως δὲ ἐξεικονισθεῖσαι, τὸν παλαιὸν μολυσμὸν ἐναποτίθενται.

ρνβ΄. Ὅταν ὁ νοῦς δι᾽ ἀπαρνήσεως ἑαυτοῦ κρατήσῃ τὴν μονολόγιστον ἐλπίδα, τότε ὁ ἐχθρὸς προφάσει ἐξομολογήσεως τὰ προγεγενημένα κακὰ ἐξεικονίζει· ἵνα τὰ χάριτι Θεοῦ ἐπιλησθέντα πάθη, ἀναζωπυρήσῃ, καὶ λεληθότως ἀδικήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Τότε γὰρ καὶ σφοδρὸς* καὶ μισοπαθὴς ὑπάρχων, ἐξ ἀνάγκης σκοτισθήσεται, συγχυσθεὶς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις· κἂν ὁμιχλώδης ἔτι καὶ φιλήδονος εἴη, συγχρονίσει πάντως καὶ ἐμπαθῶς προσομιλήσει ταῖς προσβολαῖς, ὡς πρόληψιν εὑρεθῆναι τὴν τοιαύτην μνήμην καὶ οὐκ ἐξομολόγησιν.

* Ἐν ἄλλοις φαιδρός.

ρνγ΄. Ἐὰν θέλῃς Θεῷ προσφέρειν ἐξομολόγησιν ἀκατάκριτον, μὴ μνημόνευε κατ᾽ εἶδος τὰς παρατροπάς, ἀλλ᾽ ὑπόμενε γενναίως τὰς τούτων ἐπαγωγάς.

ρνδ΄. Τὰ ἀνιαρά, διὰ τὰς προγεγενημένας ἁμαρτίας ἐπέρχονται, πάσης πλημμελείας τὸ προσφυὲς ἐπικομίζοντα.

ρνε΄. Ὁ γνωστικὸς καὶ ὁ εἰδὼς τὴν ἀλήθειαν, οὐ διὰ μνήμης τῶν πραχθέντων, ἀλλὰ δι᾽ ὑπομονῆς τῶν ἐπερχομένων, ἐξομολογεῖται τῷ Θεῷ.

ρνς΄. Ἀποβαλὼν πόνον καὶ ἀτιμίαν, μὴ ἐπαγγέλλου δι᾽ ἄλλων ἀρετῶν μετανοεῖν. Κενοδοξία γὰρ καὶ ἀναλγησία δουλεύειν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ διὰ τῶν δεξιῶν πεφύκασιν.

ρνζ΄. Ὥσπερ γὰρ τὰς ἀρετὰς πόνοι καὶ ἀτιμίαι, οὕτω καὶ τὰς κακίας ἡδοναὶ καὶ κενοδοξίαι τίκτειν εἰώθασι.

ρνη΄. Πᾶσα σωματικὴ ἡδονή, ἐκ προλαβούσης ἐστὶν ἀνέσεως. Ἄνεσιν δὲ γεννᾷ ἀπιστία.

ρνθ΄. Ὁ ὢν ὑπὸ ἁμαρτίαν, οὐ δύναται μόνος περιγενέσθαι τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος. Διότι τὸν ἐρεθισμὸν ἄπαυστον καὶ ἐγκείμενον ἔχει τοῖς μέλεσιν.

ρξ΄. Ἐμπαθεῖς ὄντας, προσεύχεσθαι δεῖ καὶ ὑποτάσσεσθαι. Μόλις γάρ ἐστι μετὰ βοηθείας πολεμῆσαι ταῖς προλήψεσιν.

ρξα΄. Ὁ μετὰ ὑποταγῆς καὶ προσευχῆς πυκτεύων τῷ θελήματι, ἀθλητής ἐστιν εὐμέθοδος, τὴν νοητὴν πάλην διὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἀποχῆς προφανῶς ἐπιδεικνύμενος.

ρξβ΄. Ὁ μὴ συναλλάσσων τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποσκελίζεται ἐν τοῖς ἰδίοις ἐπιτηδεύμασι καὶ ὑποχείριος τῶν ἀντιπάλων γίνεται.

ρξγ΄. Ὅταν ἴδῃς δύο κακούς, ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, γίνωσκε ὅτι ἕτερος τῷ ἑτέρῳ συνεργεῖ πρὸς τὸ θέλημα.

ρξδ΄. Ὑψηλόφρων καὶ κενόδοξος, ἡδέως ἀλλήλοις συναλλάσσουσιν· ὁ μὲν γὰρ δουλικῶς ὑποπίπτοντα, ἐπαινεῖ τὸν κενόδοξον· ὁ δὲ συνεχῶς ἐπαινοῦντα, μεγαλύνει τὸν ὑψηλόφρονα.

ρξε΄. Φιλόθεος ἀκροατής, ἀμφοτέρων πορίζεται τὴν ὠφέλειαν· ἐπὶ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς μαρτυρούμενος, προθυμότερος γίνεται· ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς

ἐλεγχόμενος, μετανοεῖν ἀναγκάζεται. Δεῖ δὲ ἡμᾶς κατὰ τὴν προκοπήν, καὶ τὸν βίον ἔχειν· καὶ κατὰ τὸν βίον ὀφείλομεν τῷ Θεῷ τὰς προσευχὰς ἀναφέρειν.

ρξς΄. Καλὸν μὲν τὴν κεφαλαιωδεστέραν κρατεῖν ἐντολὴν καὶ μηδὲν κατ᾽ εἶδος μεριμνᾶν, μηδὲ κατ᾽ εἶδος προσεύχεσθαι, ἀλλὰ μόνον ζητεῖν τὴν Βασιλείαν καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ [1]. Εἰ δὲ περὶ ἑκάστης χρείας ἔτι φροντίζομεν, ὀφείλομεν καὶ περὶ ἑκάστης προσεύχεσθαι. Ὁ γὰρ ἐκτὸς προσευχῆς τι ποιῶν ἢ φροντίζων, οὐκ εὐοδοῦται ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ πράγματος. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπεν ὁ Κύριος· οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν [2].

ρξζ΄. Τὸν παραλογιζόμενον τὴν περὶ προσευχῆς ἐντολήν, ἀτοπώτεραι παρακοαὶ διαδέχονται, ἑτέρα τῇ ἑτέρᾳ καθάπερ δέσμιον παραπέμπουσαι.

ρξη΄. Ὁ τὰ ἐνεστῶτα θλιβερά, προσδοκίᾳ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσδεχόμενος, γνῶσιν ἀληθείας εὕρηκε· καὶ ὀργῆς καὶ λύπης ῥᾳδίως ἀπαλλαγήσεται.

ρξθ΄. Ὁ κακουχίαν καὶ ἀτιμίαν ὑπὲρ ἀληθείας αἱρούμενος, ἀποστολικὴν ὁδὸν πορεύεται, τὸν σταυρὸν ἄρας καὶ τὴν ἅλυσιν περικείμενος [3]. Ὁ δὲ ἐκτὸς τούτων τῇ καρδίᾳ προσέχειν πειρώμενος, πλανᾶται κατὰ νοῦν καὶ ἐμπίπτει εἰς πειρασμοὺς καὶ παγίδας τοῦ διαβόλου [4].

ρο΄. Οὔτε τοὺς κακοὺς λογισμοὺς ἐκτὸς τῶν αἰτιῶν, οὔτε τὰς αἰτίας ἐκτὸς τῶν λογισμῶν, ἐστὶ πολεμοῦντα νικῆσαί ποτε. Ὅταν γὰρ τὸ ἓν μονομερῶς ἀποβάλωμεν, μετ᾽ οὐ πολὺ διὰ τοῦ ἑτέρου τοῖς ἀμφοτέροις ἐμφερόμεθα.

ροα΄ Ὁ φόβῳ κακοπαθείας καὶ ὀνειδισμοῦ τοῖς ἀνθρώποις μαχόμενος, ἢ ὧδε δι᾽ ἐπιφορῶν περισσοτέρως κακοπαθεῖ ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀνηλεῶς κολάζεται.

ροβ΄. Ὁ πᾶσαν κακὴν ἐπιφορὰν ἀποκλεῖσαι βουλόμενος, ὀφείλει διὰ προσευχῆς συναλλάσσειν τῷ Θεῷ τὰ πράγματα· καὶ κρατεῖν μὲν νοερῶς τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, τὴν δὲ φροντίδα τῶν αἰσθητῶν, κατὰ δύναμιν παραλογίζεσθαι.

ρογ΄. Ὅταν εὕρῃ ὁ διάβολος ἐκτὸς ἀνάγκης ἄνθρωπον τοῖς σωματικοῖς ἐνασχολούμενον, πρότερον ἁρπάζει τὰ τῆς γνώσεως λάφυρα. Εἶθ᾽ οὕτω, τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα ὡς κεφαλὴν ἀποτέμνει.

ροδ΄. Εἴ ποτε λάβῃς καθαρᾶς προσευχῆς ὀχυρὸν τόπον*, τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἀναδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ καιρῷ μὴ καταδέχου, ἵνα μὴ τὸ μεῖζον ἀπολέσῃς. Κρεῖσσον γὰρ τοῖς τῆς προσευχῆς βέλεσι κατατοξεύειν αὐτὸν κάτω που συγκεκλεισμένον, ἢ προσομιλεῖν αὐτῷ, τὰ φαῦλα προσφέροντι καὶ ἀποσπᾶν ἡμᾶς τῆς κατ᾽ αὐτοῦ δεήσεως μηχανωμένῳ.

* Ἐν ἄλλοις καθαρὸν τρόπον.

ροε΄. Ἡ τῶν πραγμάτων γνῶσις, ἐν καιρῷ πειρασμοῦ καὶ ἀκηδίας, ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον· ἐν καιρῷ δὲ προσευχῆς, καταβλάπτειν εἴωθε.

1. Ματθ. ς΄, 33. 2. Ἰωάνν. ιε΄, 5. 3. Πρβλ. Ματθ. ις΄, 24, Πράξ. κη΄, 20.
4. Πρβλ. Α΄ Τιμ. γ΄, 7, ς΄, 9.

ροϛ'. Διδάσκειν ἐν Κυρίῳ λαχὼν καὶ παρακουόμενος, θλίβου νοερῶς καὶ μὴ ταράσσου προφανῶς. Θλιβόμενος γάρ, οὐ συγκατακριθήσῃ τῷ παρακούοντι· ταρασσόμενος δέ, ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι πειρασθήσῃ.

ροζ'. Ἐν καιρῷ ἐξηγήσεως, μὴ κρύψῃς τὰ τοῖς παροῦσι προσήκοντα· τὰ μὲν εὐπρεπῆ σαφεστέρως, τὰ δὲ σκληρὰ αἰνιγματωδῶς διηγούμενος.

ροη'. Τοῦ ἐν ὑποταγῇ σου μὴ ὄντος, σφάλμα μὴ προσενέγκῃς εἰς πρόσωπον. Τοῦτο γὰρ ἐξουσίας μᾶλλον, ἢ συμβουλίας ἐστί.

ροθ'. Τὰ πληθυντικῶς λεγόμενα γίνεται πᾶσιν ὠφέλιμα, ἑκάστῳ τὰ ἴδια κατὰ συνείδησιν ἐμφανιζόμενα*.

*Ἐμφανίζοντα.

ρπ'. Ὁ λαλῶν ὀρθῶς, ὀφείλει καὶ αὐτὸς ὡς παρὰ Θεοῦ λαμβάνειν τὰ ῥήματα. Ἡ γὰρ ἀλήθεια, οὐ τοῦ λαλοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ ἐνεργοῦντος Θεοῦ.

ρπα'. Παρ' ὧν οὐκ ἔχεις ὁμολογίαν ὑποταγῆς, μὴ φιλονείκει ἀνθισταμένων τῇ ἀληθείᾳ· ἵνα μὴ μῖσος ἐγείρῃς, κατὰ τὴν Γραφήν[1].

ρπβ'. Ὁ ὑποτακτικῷ ὅπου οὐ δεῖ ἀντιλέγοντι παραχωρῶν, πλανᾷ αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ πράγματι καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὑποταγῆς ἀθετεῖν παρασκευάζει.

ρπγ'. Ὁ φόβῳ Θεοῦ νουθετῶν ἢ παιδεύων τὸν ἁμαρτάνοντα, τὴν ἐναντιουμένην τῷ σφάλματι ἀρετὴν ἑαυτῷ περιποιεῖται. Ὁ δὲ μνησικακῶν καὶ κακοθελῶς ὀνειδίζων, τῷ ὁμοίῳ πάθει κατὰ τὸν πνευματικὸν περιπίπτει νόμον.

ρπδ'. Ὁ καλῶς μαθὼν τὸν νόμον, φοβεῖται τὸν νομοθέτην. Καὶ φοβούμενος αὐτόν, ἐκκλίνει ἀπὸ παντὸς κακοῦ[2].

ρπε'. Μὴ γίνου δίγλωσσος, ἑτέρως μὲν τῷ λόγῳ, ἑτέρως δὲ τῇ συνειδήσει διακείμενος. Τὸν γὰρ τοιοῦτον ἡ Γραφὴ ὑπὸ κατάραν ἵστησιν[3].

ρπϛ'. Ἔστιν ὁ ἀλήθειαν λέγων καὶ ὑπὸ ἀφρόνων μισούμενος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον[4]. Καὶ ἔστιν ὁ ὑποκρινόμενος καὶ διὰ τοῦτο ἀγαπώμενος. Ὅμως οὐδέτερον τῶν ἀνταποδόσεων τούτων, πολυχρόνιον γίνεται. Διότι ὁ Κύριος ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἑκάστῳ τὸ δέον ἀποδίδωσιν.

ρπζ'. Ὁ τὰ μέλλοντα μοχθηρὰ ἀναιρεῖν βουλόμενος, τὰ ἐνεστῶτα ἡδέως ὀφείλει ὑποφέρειν. Οὕτω γὰρ νοερῶς συναλλάσσων πρᾶγμα πράγματι, διὰ μικρῶν ὀδυνῶν, μεγάλας ἐκφεύξεται τιμωρίας.

ρπη'. Ἀσφάλισαι λόγαν ἀπὸ καυχήσεως καὶ λογισμὸν ἀπὸ οἰήσεως, ἵνα μὴ παραχωρηθῇς καὶ πράξῃς τὰ ἐναντία. Οὐ γὰρ ἐξ ἀνθρώπου μόνου τελεσιουργεῖται τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ.

ρπθ'. Ὁ παντεπόπτης Θεός, ὥσπερ τοῖς ἔργοις ἡμῶν ἀξίας ἐπιφορὰς ἀπονέμει, οὕτω καὶ τοῖς λογισμοῖς καὶ τοῖς ἑκουσίοις νοήμασιν.

ϟ'. Οἱ ἀκούσιοι λογισμοί, ἐκ προλαβούσης ἁμαρτίας ἀναφύονται, οἱ δὲ ἑκούσιοι, ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος. Ὅθεν αἴτιοι εὑρίσκονται τῶν προτέρων, οἱ δεύτεροι.

1. Πρβλ. Παροιμ. θ, 8. 2. Πρβλ. Παροιμ. ιε', 27. 3. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. κη', 12.
4. Πρβλ. Παροιμ. ι', 1. (Ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς βιβλίοις δὲν ἀπαντᾷ.)

ϟα'. Ταῖς μὲν παρὰ πρόθεσιν κακαῖς ἐννοίαις, λύπη παρέπεται· διὸ καὶ συντόμως ἐξαφανίζονται. Ταῖς δὲ κατὰ πρόθεσιν, χαρά· ὅθεν καὶ δυσαπάλλακτοι γίνονται.

ϟβ'. Ὁ φιλήδονος λυπεῖται ἐν ψόγοις καὶ κακοπαθείαις, ὁ δὲ φιλόθεος, ἐν ἐπαίνοις καὶ πλεονεξίαις.

ϟγ'. Ὁ μὴ γινώσκων τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ἀμφίκρημνον ὁδὸν κατὰ νοῦν διαβαίνει καὶ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου ῥᾳδίως ἀνατρέπεται. Ἐπαινούμενος, γαυριᾷ· καὶ ψεγόμενος, πικραίνεται. Εὐωχούμενος, ἀσελγαίνει· καὶ κακοπαθῶν, ἀποδύρεται. Συνιῶν, φαντιᾷ· καὶ μὴ νοῶν, σχηματίζεται. Πλουτῶν, ἀλαζονεύεται· καὶ πτωχεύων, ὑποκρίνεται. Κορεσθείς, θρασύνεται· καὶ νηστεύων, κενοδοξεῖ. Τοῖς ἐλέγχουσι, φιλονεικεῖ, καὶ τοῖς συγγνώμην αὐτῷ ἀπονέμουσιν, ὡς ἀνοήτοις προσέχει.

ϟδ'. Ἐὰν μή τις οὖν, κατὰ χάριν Χριστοῦ, γνῶσιν ἀληθείας καὶ φόβον Θεοῦ κτήσηται, οὐ μόνον ἐκ τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμβάσεων δεινῶς τραυματίζεται.

ϟε'. Ὅταν λῦσαι θέλῃς πρᾶγμα ἐμπεπλεγμένον, ζήτει περὶ αὐτοῦ τί τῷ Θεῷ ἀρέσκει, καὶ εὑρήσεις αὐτοῦ τὴν λύσιν ἐπωφελῆ.

ϟϛ'. Ἐν οἷς ἂν πράγμασιν εὐδοκεῖ ὁ Θεός, ἐν τούτοις καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ὑπηρετεῖ. Ἐν οἷς δὲ αὐτὸς ἀποστρέφεται, ὁμοίως καὶ ἡ κτίσις ἀντιτάσσεται.

ϟζ'. Ὁ ἀντιτασσόμενος ταῖς σκυθρωπαῖς ἐπιφοραῖς, ὡς οὐκ οἶδεν, ἀντιμάχεται τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ καταδεχόμενος αὐτὰς μετὰ γνώσεως ἀληθοῦς, οὗτος, κατὰ τὴν Γραφήν, ὑπομένει τὸν Κύριον[1].

ϟη'. Πειρασμοῦ ἐπελθόντος, μὴ ζήτει διὰ τί, ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν· ἀλλ' ὅπως αὐτὸν εὐχαρίστως καὶ ἀλύπως καὶ ἀμνησικάκως ὑπομείνῃς.

ϟθ'. Ἀλλότριον κακόν, οὐ προστίθησιν ἁμαρτίαν, ἐὰν μὴ ἡμεῖς αὐτὸ κακαῖς ἐννοίαις παραδεξώμεθα.

σ'. Εἰ οὐκ ἔστι ῥᾳδίως εὑρεῖν τὸν ἐκτὸς πειρασμῶν εὐαρεστήσαντα, εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει.

σα'. Εἰ μὴ νυκτερινῆς ἄγρας ἀπέτυχεν ὁ Πέτρος[2], οὐκ ἂν τῆς ἡμερινῆς ἐπέτυχε. Καὶ εἰ μὴ αἰσθητῶς ἐτυφλώθη ὁ Παῦλος[3], οὐκ ἂν νοητῶς ἀνέβλεψε. Καὶ εἰ μὴ ὡς βλάσφημος ἐσυκοφαντήθη ὁ Στέφανος[4], οὐκ ἂν τῶν Οὐρανῶν αὐτῷ ἀνεῳχθέντων τὸν Θεὸν ἐθεάσατο.

σβ'. Ὥσπερ ἡ κατὰ Θεὸν ἐργασία ἀρετὴ λέγεται, οὕτως καὶ ἡ παρὰ προσδοκίαν θλῖψις πειρασμὸς ὀνομάζεται.

σγ'. Ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπείραζε[5], τουτέστι πρὸς τὸ συμφέρον ἔθλιβεν, οὐχ ἵνα μάθῃ ὁποῖός ἐστιν· ᾔδει γὰρ αὐτόν, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· ἀλλ' ὅπως ἀφορμὰς αὐτῷ παράσχῃ τῆς τελείας πίστεως.

σδ'. Πᾶσα θλῖψις ἐλέγχει τὴν ῥοπὴν τοῦ θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ

1. Πρβλ. Ψαλμ. 26, 14. 2. Λουκ. ε', 5. 3. Πράξ. θ', 8. 4. Πράξ. ϛ', 13.
5. Γέν. κβ', 1 κ.ἑ.

ῥέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά. Διὰ τοῦτο ἡ συμβατικὴ θλῖψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται· τῷ μετόχῳ, πεῖραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα.

σε'. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἀναγκάζει ἡμᾶς πολεμεῖν τῇ κακίᾳ· ἡμῶν δὲ πολεμούντων, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πολεμεῖ* αὐτήν.

* Ἐν ἄλλοις ἀναιρεῖ.

σς'. Σοφία ἐστὶν οὐ μόνον τὸ διὰ φυσικῆς ἀκολουθίας εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπομένειν ὡς ἰδίαν τὴν τῶν ἀδικούντων πονηρίαν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ προτέρᾳ ἐναπομείναντες, πρὸς ὑπερηφανίαν ἐπήρθησαν· οἱ δὲ ἐπὶ τὴν δευτέραν φθάσαντες, ταπεινοφροσύνην ἐκτήσαντο.

σζ'. Εἰ βούλει μὴ ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἐξουδένωσιν ψυχῆς καὶ θλῖψιν σαρκὸς καταδέχου. Καὶ τοῦτο οὐ μερικῶς, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι.

ση'. Ὁ τοῖς θλιβεροῖς ἑκουσίως ἐμπαιδευόμενος, ὑπὸ τῶν ἀκουσίων λογισμῶν οὐ κατακυριευθήσεται· ὁ δὲ τὰ πρότερα μὴ καταδεχόμενος, ὑπὸ τῶν δευτέρων, καὶ μὴ βουλόμενος, αἰχμαλωτίζεται.

σθ'. Ὅταν ἀδικουμένου σου σκληρυνθῇ τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ καρδία, μὴ λυποῦ, ὅτι οἰκονομικῶς ἐκινήθη τὸ προεγκείμενον· ἀλλὰ χαίρων ἀνάτρεπε τοὺς ἐπανακύπτοντας λογισμούς· εἰδὼς ὅτι τούτων ἐκ προσβολῆς ἀναιρουμένων, καὶ τὸ κακόν, μετὰ τὴν κίνησιν, συναναιρεῖσθαι πέφυκε· τῶν δὲ λογισμῶν ἐνδελεχούντων, κἀκεῖνο προσθήκην λαμβάνειν εἴωθεν.

σι'. Ἐκτὸς συντριμμοῦ καρδίας, ἀδύνατον καθόλου ἀπαλλαγῆναι κακίας. Συντρίβει δὲ καρδίαν, ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια, ὕπνου, λέγω, καὶ τροφῆς καὶ σωματικῆς ἀνέσεως. Ἡ γὰρ τούτων περίσσεια, ἡδυπάθειαν ἐντίθησιν· ἡ δὲ ἡδυπάθεια, τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς παραδέχεται· ἀντίκειται δὲ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ προσηκούσῃ διακονίᾳ.

σια'. Κελεύειν ἀδελφοὺς λαχών, φύλαττε τὴν τάξιν σου, καὶ μὴ διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας παρασιωπήσῃς τὰ δέοντα. Ἐν οἷς μὲν ὑπακούουσι, μισθὸν ἕξεις ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς· ἐν οἷς δὲ παρακούσουσι, πάντως ἀφήσεις αὐτοῖς· καὶ λήψῃ τὰ ἴσα παρὰ τοῦ εἰρηκότος· ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν*.

σιβ'. Πανηγύρει ἔοικε πᾶσα σύμβασις. Ὁ εἰδὼς πραγματεύσασθαι, κερδανεῖ πολλά· ὁ δὲ μὴ εἰδώς, ζημίας ὑποφέρει.

σιγ'. Τὸν ἀπὸ ἑνὸς λόγου μὴ ὑπακούοντα, μὴ βιάζου μετὰ φιλονεικίας· ἀλλὰ τὸ κέρδος, ὃ ἀπέβαλεν ἐκεῖνος, σὺ περιποίησον σαυτῷ. Πλέον γὰρ τῆς ἐκείνου διορθώσεως, ὠφελήσει σε ἡ ἀνεξικακία.

σιδ'. Ὅταν ἡ τοῦ ἑνὸς βλάβη εἰς πολλοὺς ἀνατρέχῃ, τότε οὐ δεῖ μακροθυμεῖν, οὔτε ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσι. Διότι τῆς μονομεροῦς ἀρετῆς, ἡ πολυμερὴς ὠφελιμωτέρα τυγχάνει.

σιε'. Ἐάν τις περιπέσῃ εἰς οἱανδήτινα ἁμαρτίαν, καὶ μὴ λυπηθῇ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ σφάλματος, εὐχερῶς πάλιν τῷ αὐτῷ περιπίπτει δικτύῳ.

* Ματθ. ς', 14.

σις'. Ὥσπερ λέαινα δάμαλιν φιλικῶς οὐ προσίεται, οὕτως ἀναισχυντία τὴν κατὰ Θεὸν λύπην οὐ προσδέχεται εὐμενῶς.

σιζ'. Ὥσπερ λύκῳ πρόβατον οὐ συνέρχεται εἰς τεκνογονίαν, οὕτως οὐδὲ κόρῳ πόνος καρδιακὸς εἰς κύησιν ἀρετῶν.

σιη'. Οὐδεὶς δύναται πόνον καὶ λύπην ἔχειν κατὰ Θεόν, ἐὰν μὴ πρότερον τὰς τούτων αἰτίας ἀγαπήσῃ.

σιθ'. Φόβος Θεοῦ καὶ ἔλεγχος, εἰσδέχονται λύπην. Ἐγκράτεια δὲ καὶ ἀγρυπνία, προσομιλοῦσι πόνῳ.

σκ'. Ὁ γραφικαῖς ἐντολαῖς καὶ νουθεσίαις μὴ παιδευόμενος, τῇ μάστιγι τοῦ ἵππου καὶ τῷ κέντρῳ τοῦ ὄνου ἐλασθήσεται [1]. Εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἀπώσεται, ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας ἀγχθήσεται [2].

σκα'. Ὁ ὑπὸ τῶν μικρῶν εὐχερῶς νικώμενος, καὶ τοῖς μεγάλοις ἐξ ἀνάγκης δεδούλωται. Ὁ δὲ τούτων καταφρονῶν, τοῖς μεγάλοις ἐν Κυρίῳ ἀντιστήσεται.

σκβ'. Μὴ πειρῷ ἐλέγχοις ὠφελεῖν τὸν ἐν ἀρεταῖς καυχώμενον. Διότι ὁ αὐτὸς καὶ φιλενδείκτης καὶ φιλαλήθης εἶναι οὐ δύναται.

σκγ'. Πᾶν ῥῆμα Χριστοῦ, ἔλεον καὶ δικαιοσύνην καὶ σοφίαν ἐμφαίνει Θεοῦ καὶ τὴν τούτων δύναμιν, διὰ τῆς ἀκοῆς ἐμβάλλει τοῖς ἡδέως ἀκούουσιν. Ὅθεν καὶ οἱ ἀνελεήμονες καὶ ἄδικοι, ἀηδῶς ἀκούοντες, τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν γνῶναι οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντα ἐσταύρωσαν. Καὶ ἡμεῖς οὖν σκοπήσωμεν, εἰ ἡδέως αὐτοῦ ἀκούομέν [3]. Αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν [4]. Βλέπεις πῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐμφάνειαν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ἐνέκρυψε; Πασῶν οὖν τῶν ἐντολῶν ἐστι περιεκτικωτάτη, ἡ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη· ἥτις ἐκ τῆς τῶν ὑλῶν ἀποχῆς καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἡσυχίας, συνίσταται.

σκδ'. Τοῦτο εἰδὼς ὁ Κύριος παραγγέλλει ἡμῖν, λέγων· μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον [5]· καὶ εἰκότως. Ὁ γὰρ τῶν ὑλῶν καὶ τῆς μερίμνης αὐτῶν μὴ ἀπαλλαγείς, τῶν πονηρῶν λογισμῶν πῶς ἀπαλλαγήσεται; Ὁ δὲ τοῖς λογισμοῖς περιεχόμενος, πῶς ἴδῃ τὴν ὑπὸ τούτων καλυπτομένην ἁμαρτίαν, ἐνυπόστατον; ἥτις ἐστὶ σκότος καὶ ὁμίχλη ψυχῆς, ἐξ ἐννοιῶν πονηρῶν καὶ πράξεων λαβοῦσα τὴν ἀρχήν· τοῦ μὲν διαβόλου, διὰ προσβολῆς ἀβιάστου πειράζοντος, καὶ τὴν ἀρχὴν ὑποδεικνύοντος· τοῦ δὲ ἀνθρώπου, διὰ φιληδονίας καὶ κενοδοξίας, ἡδέως προσομιλήσαντος· εἰ γὰρ καὶ κατὰ διάκρισιν οὐκ ἐβούλετο, ἀλλὰ κατὰ ἐνέργειαν ἠδύνετο καὶ παρεδέχετο. Ὁ δὲ ταύτην μὴ θεασάμενος τὴν περιεκτικὴν ἁμαρτίαν, πότε δεηθεὶς περὶ αὐτῆς καθαρισθήσεται; Ὁ δὲ μὴ καθαρισθείς, πῶς εὕρῃ τὸν τόπον τῆς καθαρᾶς φύσεως; Ὁ δὲ τοῦτον μὴ εὑρών, πῶς ἴδῃ τὸν ἐνδότερον οἶκον τοῦ Χριστοῦ; Εἴπερ οἶκός ἐσμεν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν προφητικὸν καὶ εὐαγγελικὸν λόγον καὶ ἀποστολικόν [6].

1. Πρβλ. Παροιμ. κς', 3. 2. Ψαλμ. 31, 9. 3. Μάρκ. ιβ', 37. 4. Ἰωάνν. ιδ', 21.
5. Ματθ. ς', 34. 6. Ἑβρ. γ', 6.

σκε΄. Χρὴ οὖν διὰ τῆς τῶν προειρημένων ἀκολουθίας ζητῆσαι εὑρεῖν τὸν οἶκον καὶ διὰ προσευχῆς παραμένοντας κρούειν· ὅπως ἢ ὧδε, ἢ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἀνοίξῃ ἡμῖν ὁ Δεσπότης, καὶ μὴ ἀμελήσασιν εἴπῃ· οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ[1]. Οὐ μόνον δὲ ὀφείλομεν αἰτεῖσθαι καὶ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ δοθὲν φυλάξαι. Εἰσὶ γάρ τινες, οἱ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν ἀπολέσαντες· διὸ τῶν προειρημένων πραγμάτων, ψιλὴν μὲν τὴν γνῶσιν, ἢ καὶ συμβατικὴν πεῖραν, ἴσως καὶ ὀψιμαθεῖς καὶ νέοι κατέχουσι· τὴν δὲ μεθ' ὑπομονῆς παράμονον ἐργασίαν, μόλις τῶν γερόντων οἱ εὐλαβεῖς καὶ πολύπειροι· οἱ πολλάκις αὐτὴν δι' ἀπροσεξίαν ἀπολέσαντες καὶ δι' ἑκουσίων πόνων ἀναζητήσαντες καὶ εὑρόντες· τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ποιεῖν μὴ παυσώμεθα, ἕως αὐτὴν ἀναφαίρετον κτησώμεθα.

σκϛ΄. Ταῦτα τοῦ Πνευματικοῦ Νόμου, ἐκ πολλῶν ὀλίγα ἔγνωμεν τὰ δικαιώματα· ἃ καὶ ὁ μέγας Ψαλμῳδὸς[2] ἐνδελεχῶς ὑφηγεῖται τοῦ μαθεῖν αὐτὰ καὶ ποιεῖν τοὺς συνεχῶς ψάλλοντας, ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις ὀφείλεται, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Λουκ. ιγ΄, 25. 2. Ψαλμ. 1, 2, Ψαλμ. 118, 16, 23, 71, 112.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

ΤΩ ΠΕΡΙΠΟΘΗΤΩ ΤΕΚΝΩ ΝΙΚΟΛΑΩ

Ἐπειδή περ πρῴην πολὺς ἧς φροντίζων περὶ τῆς σεαυτοῦ σωτηρίας καὶ πολλὴν ἔχων μέριμναν περὶ τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἀντέβαλλες ἡμῖν τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγούμενος, δι' οἵων πόνων καὶ ὁρμῇ ζεούσῃ προσκολλᾶσθαι ἔμελλες τῷ Κυρίῳ δι' ἀκριβοῦς πολιτείας καὶ ἐγκρατείας καὶ πάσης κακοπαθείας· ἀγρυπνίᾳ τε πολλῇ καὶ συντόνῳ προσευχῇ ἀγωνιζόμενος· οἷοί τε πόλεμοι καὶ ἐσμοὶ σαρκικῶν παθῶν ἐν τῇ σωματικῇ ἀναρριπίζονται φύσει καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐπεγείρονται ἐκ τοῦ ἀντιστρατευομένου νόμου τῆς ἁμαρτίας, τῷ νόμῳ τοῦ νοὸς ἡμῶν[1], περισσοτέρως δὲ παρενοχλεῖσθαι ἀποδύρου ὑπὸ τοῦ τῆς ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας πάθους· καὶ μέθοδόν τινα καὶ λόγου παραίνεσιν ἐπεζήτεις οἵοις πόνοις καὶ ἀγῶσι χρησάμενος, ἀνώτερος τῶν προειρημένων ὀλεθρίων παθῶν καταστῆναι δυνήσῃ. Καὶ ἐν μὲν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅσον ἦν δυνατόν, κατὰ πρόσωπον τῇ ἀγάπῃ σου παρῃνέσαμεν, τὰ ψυχωφελῆ νοήματα καὶ φρονήματα ὑποτιθέμενοι· καὶ ἀποδεικνύντες, οἵοις πόνοις καὶ τόνοις ἀσκητικοῖς συνέσεως καὶ πεφωτισμένης γνώσεως λογικῆς, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πολιτευσαμένη ψυχὴ διὰ πίστεως, χάριτι βοηθουμένη, δύναται περιγενέσθαι τῶν ἔνδον τῆς κακίας βρυόντων κακῶν· ἐξαιρέτως δέ, τῶν προειρημένων παθῶν. Πρὸς ἃ γὰρ πάθη διὰ προλήψεως καὶ συνηθείας μᾶλλον πεποίωται ἡ ψυχή, περισσοτέρως ὑπ' αὐτῶν ὑποσυρομένη, κατὰ τούτων σπουδαιότερον καὶ ἀδιάλειπτον τὸν ἀγῶνα ἀναλαβεῖν ὀφείλει· ἕως οὗ ὑποτάξῃ τὰ σαρκικὰ καὶ ἄλογα τῆς καρδίας * ἐνεργήματα, οἷς πρότερον ὑπετάσσετο καὶ ὑπεσύρετο, καὶ τῇ συνεχεῖ τῶν λογισμῶν ὑπομνήσει καὶ μελέτῃ κακῇ διὰ τῆς ἔνδον τῶν ἐννοιῶν συγκαταθέσεως αἰχμάλωτος ἀπεφέρετο. Ἐπεὶ οὖν σωματικῶς πρὸς ὀλίγον διέστημέν σου προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ[2], ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐληλυθότες πρὸς τοὺς ἀληθινοὺς ἐργάτας καὶ ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ἡμεῖς κἂν μικρῶς πως ἀγωνισάμενοι καὶ συναθλοῦντες τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἀθλοῦσι πρὸς τὰς ἀντικειμένας ἐνεργείας καὶ τοῖς πάθεσι γενναίως ἀντικαθισταμένοις, τὸν ὄκνον ἀποθώμεθα, τὴν ἀμέλειαν ἀφ' ἡμῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ πᾶσαν σπου-

** Ἐν ἄλλοις κακίας.*

1. Ῥωμ. ζ΄, 23. 2. Πρβλ. Α΄ Θεσσ. β΄, 17.

δὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἀναλάβωμεν, πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ ἐπειγόμενοι· διόπερ ὀλίγην παραίνεσιν καὶ νουθεσίαν ψυχωφελῆ προεθυμήθημεν διὰ γραμμάτων χαράξαι τῇ γνησιότητί σου· ἵνα περὶ ὧν κατὰ πρόσωπόν σοι ἐλάλουν, ταῦτα δι᾽ ὀλίγων ἐν τῷ μετρίῳ τῆς παραινέσεως ἡμῶν γράμματι ἐντυγχάνων, ἐπιμελῶς, ὡς παρόντων ἡμῶν, πνευματικὴν ὠφέλειαν καρπώσῃ. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τῆς κατὰ Θεόν σου ὠφελείας, ὦ τέκνον, ἐντεῦθεν ποιεῖσθαι ὀφείλεις, ἀνεπίληστον καὶ ἀειμνημόνευτον ἐν ἀδιαλείπτῳ μελέτῃ ἀναλογίζεσθαί σε χρὴ πάσας τὰς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὰς εἰς σὲ γενομένας καὶ γινομένας οἰκονομίας καὶ εὐεργεσίας εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου· καὶ μὴ λήθῃ κακίας καλυπτόμενον, ἢ ῥαθυμίας αἰτίᾳ ἀμνημονεῖν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἀνωφελῶς καὶ ἀχαρίστως παρέρχεσθαι τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Αἱ γὰρ τοιαῦται ἀδιάλειπτοι μνῆμαι, ὥσπερ τι κέντρον νύττουσαι τὴν καρδίαν, κινοῦσιν αὐτὴν πάντοτε πρὸς ἐξομολόγησιν, πρὸς ταπείνωσιν, πρὸς εὐχαριστίαν μετὰ συντετριμμένης ψυχῆς, πρὸς πᾶσαν σπουδὴν ἀγαθὴν καὶ ἀνταπόδοσιν τρόπων καὶ ἠθῶν χρηστῶν καὶ πάσης τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς· ἀεὶ μελετῶσαν εὐσυνειδήτῳ γνώμῃ τὸ προφητικὸν λόγιον· τό, τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι[1]. Ὅταν γὰρ ἀναλογίσῃ ψυχὴ τὰς ἀπὸ γενέσεως εὐεργεσίας τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἢ πόσων κινδύνων πολλάκις ἐρρύσθη ἢ πόσοις κακοῖς ὑποπεσοῦσα καὶ ἐν πλημμελείαις πολλάκις ἑκουσίως ὀλισθήσασα, οὐ παρεδόθη κατὰ τὸ δίκαιον τοῖς ἀπατήσασι πνεύμασιν, εἰς ἀπώλειαν καὶ θάνατον· ἀλλὰ μακροθύμως ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης παρορῶν τὰ πλημμελήματα, διεφύλαξεν, ἐκδεχόμενος τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῆς· καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασιν ἑκουσίως διὰ τῶν παθῶν δουλεύσασαν, αὐτὸς διέτρεφε σκέπων καὶ παντοίως προνοῶν· καὶ τέλος, ἀγαθῷ νεύματι, εἰς ὁδὸν σωτηρίας ὡδήγησε· καὶ φίλτρον ἀσκητικοῦ βίου τῇ καρδίᾳ ἐνέθηκε καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν κόσμον καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀπάτην τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καταλιπεῖν ἐνεδυνάμωσε καὶ ἀγγελικῷ σχήματι τῆς ἀσκητικῆς τάξεως κατεκόσμησε· καὶ εὐχερῶς προσληφθῆναι παρὰ Ἁγίων ἀνδρῶν ἐν συστήματι ἀδελφότητος παρεσκεύασε· τίς δὲ εὐσυνείδητον ἔχων γνώμην, καὶ ταῦτα ἀναλογιζόμενος, οὐχὶ πάντοτε ἐν συντριμμῷ καρδίας διατελέσει; Ἔχων τοσαῦτα ἐνέχυρα προλαβουσῶν εὐεργεσιῶν, μηδὲν ἀγαθὸν πρότερον αὐτὸς ποιήσας, οὐχὶ πάντοτε βεβαίαν ἐλπίδα ἀναλάβῃ; Τοῦτο βουλευσάμενος, ὅτι εἰ μηδὲν ἀγαθόν μου ποιήσαντος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ἁμαρτήσαντος, ἐν ἀκαθαρσίαις σαρκὸς καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς κακίαις ἀναστραφέντος, οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐποίησεν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας μου ἀνταπέδωκεν[2], ἀλλὰ τοσαύτας δωρεὰς καὶ χάριτας εἰς σωτηρίαν ᾠκονόμησεν· ἐὰν ὁλοτελῶς δῶ ἐμαυτὸν τοῦ λοιποῦ δουλεύειν αὐτῷ ἐν πάσῃ ἁγνῇ ἀναστροφῇ καὶ ἀρετῶν κατορθώσει, πόσων ἀγαθῶν καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιώσει, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν δύναμιν καὶ κατευθύνων

1. Ψαλμ. 115, 3. 2. Ψαλμ. 102, 10.

καὶ κατευοδῶν; Διόπερ ὁ πάντοτε τοιοῦτον λογισμὸν ἔχων καὶ μὴ ἐπιλανθανόμενος τῶν τοῦ Θεοῦ εὐεργεσιῶν, δυσωπεῖ ἑαυτὸν καὶ εὐθύνει καὶ ἐπείγει πρὸς πᾶσαν ἄσκησιν ἀρετῆς ἀγαθὴν καὶ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν δικαιοσύνης, πάντοτε πρόθυμος, πάντοτε ἕτοιμος εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τοιγαροῦν, ὦ τέκνον ἀγαπητόν, ἔχων, χάριτι Χριστοῦ, φυσικὴν σύνεσιν, ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν καὶ μελέτην ἀγαθήν, πάντοτε ἐν ἑαυτῷ φύλασσε· μὴ ὑπὸ λήθης τῆς ὀλεθρίου καλυπτόμενος, μηδὲ ὑπὸ ῥαθυμίας τῆς ματαιούσης καὶ ἐκκλινούσης ἀπὸ τῆς ζωῆς τὸν νοῦν ἐμποδιζόμενος· ἢ ὑπὸ ἀγνοίας τῆς πάντων τῶν κακῶν αἰτίας τὸν λογισμὸν σκοτιζόμενος· ἢ ὑπὸ ἀμελείας τῆς παγκάκου δελεαζόμενος· μὴ ὑπὸ ἡδονῆς σαρκὸς ὑποσυρόμενος· μὴ ὑπὸ γαστριμαργίας ἡττώμενος· μὴ ὑπὸ ἐπιθυμίας τὸν νοῦν αἰχμαλωτιζόμενος καὶ συγκαταθέσει λογισμῶν πορνικῶν, μιασμὸν ἐν ἑαυτῷ ἐργαζόμενος· μὴ ὑπὸ ὀργῆς μισαδελφίαν γεννώσης νικώμενος· καὶ οἰκτρᾶς ἕνεκεν καὶ ταλαιπώρου προφάσεως, λυπῶν καὶ λυπούμενος καὶ συνάγων μνήμας κατὰ τοῦ πλησίον λογισμῶν πονηρῶν, τῆς πρὸς Θεὸν καθαρᾶς προσευχῆς ἐκκλινόμενος καὶ τὸν νοῦν ἐξανδραποδιζόμενος καὶ θηριώδει λογισμῷ τὸν ὁμόψυχον ἀδελφὸν ὑποβλεπόμενος· καὶ τῷ ἀλόγῳ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος τρόπῳ τὴν συνείδησιν δεσμούμενος καὶ τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν, οἷς ὑπεῖξας, εἰς παιδείαν παραδιδόμενος ἄχρι καιροῦ· ἕως οὗ πάντοθεν ἐξαπορηθεὶς ὁ νοῦς καὶ ὑπὸ λύπης καὶ ῥαθυμίας καταποθεὶς καὶ τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν διὰ τὰς προλαβούσας αἰτίας ἀπολέσας, πάλιν ἄρξηται ἐπιλαμβάνεσθαι διὰ πολλῆς ταπεινώσεως, ἀρχῆς ὁδοῦ σωτηρίας· καὶ πολλὰ καμὼν ἐν εὐχαῖς καὶ ὁλονύκτοις ἀγρυπνίαις, λύσας τὰ αἴτια διὰ τῆς ταπεινώσεως καὶ ἐξομολογήσεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον· οὕτως ἄρχεται πάλιν ἀνανήφειν· καὶ διὰ φωτισμῶν γνώσεως εὐαγγελικῆς, θείᾳ χάριτι, ἐλλαμπόμενος, γινώσκει, ὅτι ὁ μὴ ἑαυτὸν τελείως τῷ σταυρῷ ἐπιδιδοὺς ἐν φρονήματι ταπεινώσεως καὶ ἐξουδενώσεως, καὶ ῥίψας ἑαυτὸν ὑπὸ κάτω πάντων, καταπατεῖσθαι καὶ ἐξουθενεῖσθαι καὶ καταφρονεῖσθαι καὶ ἀδικεῖσθαι καὶ καταγελᾶσθαι καὶ χλευάζεσθαι καὶ ταῦτα πάντα μετὰ χαρᾶς διὰ τὸν Κύριον ὑπομένειν καὶ μὴ ἐκδικῶν ὅλως τὰ ἀνθρώπινα, δόξαν ἢ τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ ἡδονὴν βρώσεως ἢ πόσεως ἢ ἐνδύσεως, χριστιανὸς ἀληθινὸς γενέσθαι οὐ δύναται. Τοιγαροῦν τοιούτων ἡμῖν προκειμένων ἀγώνων καὶ ἄθλων καὶ στεφάνων, μέχρι πότε ἡμεῖς ὑπὸ τῆς ἐσχηματισμένης εὐσεβοῦς μορφώσεως διαχλευαζώμεθα, μετὰ ἐπιθέσεως τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ἄλλο τοῖς ἀνθρώποις νομιζόμενοι καὶ ἄλλο τῷ τὰ κρυπτὰ γινώσκοντι καταφαινόμενοι; Ἅγιοι γὰρ παρὰ πολλῶν νομιζόμενοι, ἄγριοι τὸ ἦθος ἀκμὴν ὑπάρχομεν· ἀληθῶς μόρφωσιν εὐσεβείας ἔχοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μὴ κεκτημένοι*· παρθένοι καὶ ἁγνοὶ παρὰ πολλῶν νομιζόμενοι, καὶ παρὰ τῷ τὰ κρυπτὰ κατανοοῦντι, ἐν ἀκαθαρσίαις συγκαταθέσεων λογισμῶν πορνικῶν ἔνδοθεν μολυνόμενοι καὶ ταῖς

* Β΄ Τιμ. γ΄, 5.

ἐνεργείαις τῶν παθῶν βορβορούμενοι· καὶ διὰ τὴν ἀκμὴν ἐσχηματισμένην ἡμῶν ἄσκησιν, ἔτι καὶ τοῖς ἐπαίνοις τῶν ἀνθρώπων ὑπτιούμενοι καὶ τὸν νοῦν ἐκτυφλούμενοι. Ἕως πότε οὖν ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς πορευώμεθα, τοῦ εὐαγγελικοῦ φρονήματος μὴ ἐπιλαμβανόμενοι καὶ τὴν κατὰ συνείδησιν πολιτείαν οὐκ ἐπιγινώσκωμεν, ἵνα ταύτην σπουδαίως μεταδιώξωμεν; ὅπως καὶ τὴν κατὰ συνείδησιν παρρησίαν εὑρήσωμεν; ἀλλ᾿ ἔτι ἐν τῇ νομιζομένῃ τοῦ ἔξωθεν ἀνθρώπου δικαιοσύνῃ μόνῃ στηριζόμεθα, δι᾿ ὑστέρησιν ἀληθοῦς γνώσεως καὶ διὰ τῶν ἔξωθεν μόνον ἐπιτηδευμάτων ἑαυτοὺς πλανῶμεν, τοῖς ἀνθρώποις ἀρέσκειν βουλόμενοι καὶ τὰς παρ᾿ αὐτῶν δόξας καὶ τιμὰς καὶ ἐπαίνους θηρώμενοι; Ἥξει πάντως ὁ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους ἀποκαλύπτων καὶ φανερῶν τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, ὁ ἀπαραλόγιστος δικαστής· ὁ μήτε πλούσιον ἐντρεπόμενος, μήτε πτωχὸν ἐλεῶν· ὁ τὸ σχῆμα τὸ ἔξωθεν περιαίρων καὶ τὴν ἀλήθειαν τὴν ἔνδοθεν κεκρυμμένην φανερῶν· ὁ τοὺς κατὰ συνείδησιν πολιτευομένους ἀληθινοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀθλητάς, ἐν παρουσίᾳ Ἀγγέλων ἐπὶ τοῦ ἰδίου Πατρὸς στεφανῶν· καὶ τοὺς ἐσχηματισμένους καὶ μόρφωσιν εὐσεβείας περιβεβλημένους καὶ φαινομένην μόνην πολιτείαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνυμένους καὶ ἐπὶ ταύτῃ ματαίως στηριζομένους καὶ ἑαυτοὺς φρεναπατῶντας[1], ἐπὶ τῆς ἄνω Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων καὶ πάσης τῆς ἐπουρανίου στρατιᾶς θριαμβεύων· καὶ οὕτω δεινῶς αἰσχυνομένους, εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος ἀποστέλλων, κατὰ τὰς μωρὰς παρθένους[2]· αἵτινες, τὴν μὲν ἔξωθεν παρθενίαν ἐφύλαξαν· οὐδὲν γὰρ περὶ τούτου ἐνεκλήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔλαιον μερικῶς ἐν τοῖς ἀγγείοις εἶχον, τουτέστιν ἀρετῶν τινων καὶ κατορθωμάτων ἐξωτέρων καί τινων χαρισμάτων μέτοχοι ἐτύγχανον, διὸ καὶ αἱ λαμπάδες αὐτῶν μέχρι τινὸς ἧπτον· διὰ δὲ ἀμέλειαν καὶ ἄγνοιαν καὶ ῥαθυμίαν, πρόνοιαν οὐκ ἐποιήσαντο. καὶ τὸν κρυπτόμενον ἔσωθεν τῶν παθῶν ἑσμὸν τὸν ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐνεργούμενον, ἀκριβῶς οὐκ ἐπέγνωσαν· ἀλλ᾿ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων ἐνεργειῶν τὰ νοήματα αὐτῶν ἐφθείροντο, ἐν τῇ τῶν λογισμῶν συγκαταθέσει κοινωνοῦσαι αὐτοῖς καὶ δελεαζόμεναι κρυπτῶς καὶ ἡττώμεναι· φθόνῳ τῷ κακίστῳ, ζήλῳ τῷ μισοκάλῳ, ἔριδι, φιλονεικίᾳ, μίσει, ὀργῇ, πικρίᾳ, μνησικακίᾳ, ὑποκρίσει, θυμῷ, ὑπερηφανίᾳ, κενοδοξίᾳ, ἀνθρωπαρεσκείᾳ, αὐταρεσκείᾳ, φιλαργυρίᾳ, ἀκηδίᾳ, ἐπιθυμίᾳ σαρκικῇ, ἐν λογισμοῖς τὴν ἡδυπάθειαν ἐργαζομένῃ, ἀπιστίᾳ, ἀφοβίᾳ, δειλίᾳ, λύπῃ, ἀντιλογίᾳ, χαυνώσει, ὕπνῳ, οἰήσει, δικαιώσει, ἐπάρσει, ἀλαζονείᾳ, ἀπληστίᾳ, ἀσωτίᾳ, πλεονεξίᾳ, ἀνελπιστίᾳ τῇ πάντων χαλεπωτέρᾳ, καὶ τοῖς λεπτοῖς τῆς κακίας ἐνεργήμασιν· αἵτινες καὶ τῶν καλῶν τὴν ἐργασίαν ἢ πολιτείαν σεμνήν, καὶ αὐτὴν ἣν ἐδόκουν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσαι καὶ τοὺς παρ᾿ αὐτῶν ἐπαίνους καρπούμεναι· εἰ καί τινων ἦσαν χαρισμάτων μετέχουσαι, τοῖς τῆς κενοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρεσκείας πνεύμασιν ἀπεμπώλουν αὐτά· καὶ τοῖς λοιποῖς πάθεσι κοινωνοῦσαι,

1. Πρβλ. Γαλ. ς', 3. 2. Πρβλ. Ματθ. κε', 1-12.

ἐμείγνυον τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα τοῖς πονηροῖς καὶ σαρκικοῖς φρονήμασι· διὸ ἀπρόσδεκτα καὶ ἀκάθαρτα αὐτὰ ἀπειργάζοντο, κατὰ τὴν τοῦ Κάιν θυσίαν[1]· νυμφίου χαρᾶς στερηθεῖσαι καὶ νυμφῶνος ἐπουρανίου ἀποκλεισθεῖσαι. Ταῦτα οὖν λογιζόμενοι καὶ διακρίνοντες καὶ δοκιμάζοντες, γνῶμεν καὶ συνῶμεν ἐν τίσιν ἐσμέν, ἵνα, ὡς ἔτι καιρὸν μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ἔχωμεν, ἑαυτοὺς διορθωσώμεθα· ὅπως τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα καθαρῶς ἐπιτελούμενα, ἀληθινὰ καὶ καθαρὰ εἴη, σαρκικῷ φρονήματι μὴ μειγνύμενα, ἵνα μὴ ἀπόβλητα γένηται, ὡς θυσία ἐπίμωμος δι᾿ ἀφοβίαν καὶ ἀμέλειαν καὶ ἀληθινῆς γνώσεως ἔλλειψιν· μήπως καὶ τὸν κόπον τῆς παρθενίας καὶ ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ νηστείας καὶ φιλοξενίας ὑπομείνωμεν καὶ τὰς ἡμέρας ἀναλώσωμεν, καὶ διὰ τὰς προειρημένας τῶν παθῶν αἰτίας, τὰ δοκοῦντα ἡμῖν δικαιώματα, ὡς θυσία ἐπίμωμος εὑρεθέντα ἀπρόσδεκτα τῷ ἐπουρανίῳ Ἱερεῖ Χριστῷ γένηται. Γνώσεως οὖν, ὦ τέκνον, καὶ συνέσεως προηγουμένως ἐπιμελητέον τῷ βουλομένῳ τὸν σταυρὸν ἆραι καὶ ἐπακολουθῆσαι διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ἐν ἑαυτῷ τῶν λογισμῶν ἐρεύνης, καὶ πολλῆς μερίμνης περὶ σωτηρίας, καὶ συνέσεως καὶ πολλῆς τῆς πρὸς Θεὸν σπουδῆς καὶ ἐρωτήσεως τῶν ὁμοψύχων καὶ ὁμοφρόνων δούλων τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζομένων, ἵνα μὴ ἀγνοῶν ποῦ καὶ πῶς περιπατεῖ, ἐν σκότει ἄνευ φωτὸς λύχνου ὁδεύῃ. Ὁ γὰρ ἰδιόρρυθμος ἄνευ εὐαγγελικῆς γνώσεως καὶ ὁδηγίας τινὸς ὁδεύων, πολλὰ προσκόπτει καὶ εἰς πολλοὺς βόθρους καὶ παγίδας τοῦ πονηροῦ ἐμπίπτει καὶ πολλὰ πλανᾶται καὶ πολλοῖς περιπίπτει κινδύνοις καὶ οὐκ οἶδε ποίου τέλους τυγχάνει. Πολλοὶ γὰρ διὰ πολλῶν κόπων καὶ ἀσκήσεως διῆλθον καὶ κακοπαθείας καὶ μόχθους πολλοὺς διὰ Θεὸν ὑπέμειναν· καὶ ἡ ἰδιορρυθμία καὶ ἡ ἀδιακρισία καὶ τὸ ἀνεπιδεὲς τῆς παρὰ τοῦ πλησίον ὠφελείας, ἀκύρους αὐτῶν τοὺς τοσούτους πόνους, καὶ ματαίους εἰργάσαντο. Σὺ οὖν, ὦ τέκνον ἀγαπητόν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ λόγου παραινέσεως, τὰς εἰς σὲ γεγενημένας τοῦ προσκυνητοῦ καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ εὐεργεσίας μὴ ἐπιλανθάνου, κλοπῇ κακίας καὶ ῥαθυμίας ὑποσυρόμενος· ἀλλὰ τὰς ἐξ ἀρχῆς γενέσεώς σου μέχρι τοῦ νῦν, ἐάν τε σωματικάς, ἐάν τε πνευματικὰς εὐεργεσίας, πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος, μελέτα ἐν αὐταῖς καὶ ἀδολέσχει, κατὰ τὸ εἰρημένον· μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ[2]· ἵνα εὐκόλως πρὸς φόβον Θεοῦ καὶ ἀγάπην ἡ καρδία κινῆται, ὥστε ἀνταποδοῦναι, κατὰ δύναμιν, βίον ἀκριβῆ, πολιτείαν ἐνάρετον, συνείδησιν εὐσεβῆ, λόγον εὐάρμοστον, πίστιν ὀρθήν, φρόνημα ταπεινόν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅλον ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ἀναθεῖναι· δυσωπούμενος ὑπὸ τῆς μνήμης τῶν τούτου καλῶν, ὧν πέπονθας ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου Δεσπότου, ὅπως αὐτομάτῳ τινὶ τρόπῳ διὰ τῆς τοιαύτης τῶν εὐεργεσιῶν μνήμης, μᾶλλον δέ, συνεργούσης σοι καὶ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, εἰς ἀγάπην καὶ πόθον τιτρώσκηται ἡ καρδία σου· ὅτι ἅπερ ἄλλοις οὐκ ἐποίησε πολὺ κρείττοσί σου

1. Γέν. δ', 5. 2. Ψαλμ. 102, 2.

θαυμάσια, τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἀρρήτῳ φιλανθρωπίᾳ, σοὶ ἐποίησε. Πάντων μὲν οὖν τῶν εἰς σὲ γεγενημένων παρὰ Θεοῦ καλῶν, ἐν μνήμῃ ἀδιαλείπτῳ εἶναι σπούδασον· ἐξαιρέτως δὲ ἐκείνης τῆς μεγάλης καὶ θαυμαστῆς χάριτος καὶ εὐεργεσίας ἀδιαλείπτως μέμνησο, ἧς, ἐκπλέοντί σοι ἅμα τῇ μητρί σου ἐκ τῶν Ἁγίων Τόπων ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρέσχε σοι, καθὼς ἡμῖν διηγήσω· ὅτε ἡ φοβερὰ ἐκείνη καὶ ἀκατάσχετος ζάλη καὶ κλύδων μέγας ἐν τῇ νυκτὶ ἐκινήθη καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἅμα τοῖς ναύταις καὶ αὐτῇ τῇ μητρί σου ἀπώλοντο ἐν τῷ βυθῷ· καὶ ἐκ παραδόξου καὶ θείας δυνάμεως, μόνος σὺ μετὰ δύο ἄλλων ἀπορριφθέντες ἐσώθητε· καὶ πῶς ᾠκονομήθη ἐλθεῖν σε ἐν Ἀγκύρᾳ, καὶ πατρικοῖς σπλάγχνοις παρά τινος ἐλευθέρου* προσληφθέντα σε, καὶ διαθέσει ζευχθέντα τῷ εὐλαβεστάτῳ τέκνῳ Ἐπιφανίῳ· ἵνα ἀμφότεροι ὁδηγηθέντες διὰ ὁσίου ἀνδρός, ἔλθητε εἰς σωτηρίας ὁδὸν καὶ παρὰ ἁγίων δούλων τοῦ Θεοῦ, ὡς γνήσια τέκνα προσληφθείητε. Ὑπὲρ τούτων οὖν πάντων τῶν παρὰ Θεοῦ σοι γεγενημένων καλῶν, τί ἄξιον ἔχεις ἀνταποδοῦναι τῷ καλέσαντι τὴν ψυχήν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον; Ἑαυτῷ γὰρ λοιπόν, κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἔτι ζῆν ὀφείλεις, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ σοῦ ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι Χριστῷ[1]· εἰς πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης, εἰς πᾶσαν κατόρθωσιν ἐντολῶν, ζητῶν ἀεὶ τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον καὶ εὐάρεστον[2], καὶ τοῦτο παντὶ σθένει σπουδάζειν μεταδιώκειν. Πλὴν τὴν νεότητά σου, τέκνον, οὕτως ὑπόταξον τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὸς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ· παραστῆναι τὸ σῶμα θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν[3]. Πᾶσάν τε νοτίδα ἐπιθυμίας σαρκικῆς δι' ὀλιγοδεΐας καὶ ὀλιγοποσίας καὶ ὁλονύκτων ἀγρυπνιῶν, ψῦξον καὶ ξήρανον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐκ διαθέσεως εἴπῃς· ἐγεννήθην ὡς ἀσκὸς ἐν πάχνῃ, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην[4]. Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι Χριστοῦ εἶ, τὴν ἑαυτοῦ σάρκα σταύρωσον, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνήν, σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις[5]· καὶ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς νέκρωσον[6]· οὐ μόνον τὴν πρᾶξιν τῆς πορνείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνεργουμένην ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐν τῇ σαρκὶ ἀκαθαρσίαν. Καὶ οὐ μόνον ἕως τούτου ἵστησι τὸν ἀγῶνα, ὁ ἀληθινῆς καὶ ἀμολύντου καὶ ὁλοτελοῦς παρθενίας στέφανον ἐκδεχόμενος, ἀλλ' ἐπακολουθῶν τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ πάθους τὴν σημασίαν καὶ κίνησιν νεκροῦν ἀγωνίζεται. Καὶ οὐδ' οὕτως ἔτι πληροφορεῖται, σφοδρῷ ἔρωτι τὴν ἀγγελικὴν καὶ ἄχραντον παρθενίαν ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι κατασκηνῶσαι ἐκδεχόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐν μόνῳ τῷ λογισμῷ ψιλῆς ἐπιθυμίας ἐνθύμησιν, ἄνευ κινήσεως καὶ ἐνεργείας σωματικοῦ πάθους, ὡς ἐν παραρριπισμῷ νοὸς ἀνερχομένην, ἐξαφανισθῆναι εὔχεται. Τοῦτο δὲ διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας καὶ δυνάμεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος μόνης κατορθοῦσθαι δυνατόν, εἰ ἄρα τινές εἰσιν οἱ τῆς χάριτος ταύτης καταξιούμενοι. Οὕτως ὁ τῆς

* Ἐν ἄλλοις ἑτέρου.

1. Β' Κορ. ε', 15. 2. Ῥωμ. ιβ', 2. 3. Ῥωμ. ιβ', 1.
4. Ψαλμ. 118, 83. 5. Γαλ. ε', 24. 6. Κολοσσ. γ', 5.

καθαρᾶς καὶ ἀΰλου καὶ ἀχράντου παρθενίας τὸν στέφανον ἐκδεχόμενος, σταυροῖ δι' ἀσκητικῶν πόνων τὴν σάρκα· νεκροῖ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς μέλη τῇ ἐπιτάσει καὶ ἐπιμονῇ τῆς ἐγκρατείας· διαφθείρων τὸν ἔξω ἄνθρωπον καὶ λεπτύνων αὐτὸν καὶ ῥυσσὸν καὶ κατεσκληκότα ἀπεργαζόμενος· ἵνα διὰ πίστεως καὶ ἀγώνων καὶ τῇ τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ, ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἀνακαινίζηται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας[1], ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκόπτων· ἀγάπῃ αὐξανόμενος· πρᾳότητι κοσμούμενος· ἀγαλλιάσει πνεύματος εὐφραινόμενος· εἰρήνῃ Χριστοῦ βραβευόμενος[2]· χρηστότητι ἀγόμενος· ἀγαθότητι φρουρούμενος· φόβῳ Θεοῦ περιεχόμενος· συνέσει καὶ γνώσει φωτιζόμενος· σοφίᾳ λαμπρυνόμενος· ταπεινοφροσύνῃ ὁδηγούμενος. Ταύταις καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀρεταῖς ἀνακαινιζόμενος ὁ νοῦς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, τῆς θεοειδοῦς εἰκόνος τὸν χαρακτῆρα ἐν ἑαυτῷ γνωρίζει· καὶ τῆς δεσποτικῆς ὁμοιώσεως τὸ νοητὸν καὶ ἄρρητον κάλλος κατανοεῖ· καὶ τῆς αὐτοδιδάκτου καὶ αὐτομαθοῦς σοφίας τοῦ ἐνδιαθέτου νόμου τὸν πλοῦτον καταλαμβάνει. Λέπτυνον οὖν, ὦ τέκνον, τὴν νεωτερικὴν σάρκα καὶ τοῖς προειρημένοις πίανον τὴν ἀθάνατον ψυχὴν καὶ ταῖς προειρημέναις ἀρεταῖς ἀνακαίνισον τὸν νοῦν τῇ συνεργίᾳ τοῦ Πνεύματος. Νεότητος γὰρ σάρκες πεπιασμέναι διαφόροις βρώμασι καὶ οἴνου πόσει, ὡς χοῖρος ἕτοιμος πρὸς σφαγήν· οὗ τῇ πυρώσει τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, ἡ ψυχὴ κατασφάζεται· καὶ ζέσει τῆς κακῆς ἐπιθυμίας, ὁ νοῦς αἰχμαλωτίζεται, ἀντέχειν πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς μὴ δυνάμενος. Εἰσροὴ γὰρ αἵματος, ἐκροὴν πνεύματος ἀπεργάζεται. Ἐξαιρέτως δὲ οἴνου μετάληψιν μηδὲ ὀσφραινέσθω νεότης· ἵνα μὴ διπλῇ πυρκαϊᾷ ἐμφανιζομένη τῇ ἔσωθεν τοῦ πάθους ἐνεργείᾳ καὶ τῇ ἔξωθεν ἐπιχεομένῃ οἰνοποσίᾳ καὶ διὰ τούτων ἡ ἡδονὴ τῆς σαρκὸς ὑπερζέσασα, τὴν πνευματικὴν ἡδονὴν τοῦ πόνου τῆς κατανύξεως ἐξ ἑαυτῆς ἀποδιώξῃ καὶ σύγχυσιν καὶ πώρωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμποιήσῃ· ἀλλὰ δι' ἐπιθυμίαν πνευματικὴν καὶ ὕδατος κόρον ἡ νεότης μὴ προσιέσθω. Πάνυ γὰρ πρὸς συνεργίαν σωφροσύνης συμβάλλεται ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια. Καὶ τοῦτο ἔργῳ δοκιμάσας, αὐτῇ τῇ πείρᾳ τὴν πληροφορίαν λήψῃ. Οὐ γὰρ ὡς ζυγὸν ἀνάγκης σοι ἐπιθεῖναι βουλόμενοι, τοῦτο νομοθετοῦμεν ἢ ὁρίζομεν, ἀλλ' ὡς ἐπίνοιαν καὶ μέθοδον ἀγαθὴν πρὸς συνεργίαν ἀληθοῦς παρθενίας καὶ ἀκριβοῦς σωφροσύνης παραινοῦμεν ἀγαπητικῶς καὶ συμβουλεύομεν· τῇ αὐτεξουσίῳ σου προαιρέσει καταλιμπάνοντες, ποιεῖν ὃ βούλεται.

Δεῦρο δὴ λοιπὸν καὶ περὶ τοῦ ἀλόγου τῆς ὀργῆς πάθους ὀλίγα διαλάβωμεν, τοῦ πᾶσαν ψυχὴν ἐρημοῦντος καὶ συγχέοντος καὶ σκοτίζοντος καὶ θηρίοις ὅμοιον τὸν ἄνθρωπον ἀποδεικνύοντος, ἐν καιρῷ τῆς κινήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ, τὸν μάλιστα εὐολίσθως καὶ ὀξυρρεπῶς πρὸς αὐτὸ ἔχοντα. Τὸ πάθος τοῦτο, ἐξαιρέτως ὑπερηφανίᾳ στηρίζεται καὶ κραταιοῦται καὶ ἀκατάλυτον γίνεται. Ἕως ἂν ὑπονοτίζηται τὸ τῆς πικρίας καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ διαβολικὸν δένδρον τῷ φαύλῳ τῆς ὑπερηφανίας ὕδατι, εὐανθοῦν καὶ

1. Β' Κορ. δ', 16. 2. Πρβλ. Κολοσσ. γ', 15.

εὐθαλοῦν, πολὺν τὸν τῆς ἀνομίας καρπὸν φέρει· καὶ οὕτως ἀκατάλυτος ἡ τοῦ πονηροῦ οἰκοδομὴ ἐν τῇ ψυχῇ γίνεται, ἔχουσα στήριγμα καὶ κραταίωμα τοὺς τῆς ὑπερηφανίας θεμελίους. Εἰ οὖν βούλει τὸ δένδρον τῆς ἀνομίας, τὸ τῆς πικρίας καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ, λέγω, πάθος, ἐν σοὶ ξηρανθῆναι καὶ ἄκαρπον γενέσθαι, ἵνα ἡ ἀξίνη τοῦ πνεύματος ἐλθοῦσα ἐκκόψῃ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλῃ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν φωνήν[1], καὶ ἐξάρῃ σὺν πάσῃ κακίᾳ· καὶ εἰ βούλει τὸν τῆς ἀνομίας οἶκον, ὃν ὁ πονηρὸς οἰκοδομεῖ κακῶς ἐν τῇ ψυχῇ, ἑκάστοτε ὡς λίθους, προφάσεις διαφόρους εὐλόγους ἢ ἀλόγους συνάγων, διὰ τῶν τῆς ὕλης πραγμάτων ἢ ῥημάτων ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ οἰκοδομὴν κακίας ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζων, στήριγμα καὶ κραταίωμα τοὺς τῆς ὑπερηφανίας λογισμοὺς ὑποτιθείς· εἰ οὖν βούλει τοῦτον καταλυθῆναι καὶ κατασκαφῆναι τὸν οἶκον, ἔχε τὴν ταπείνωσιν τοῦ Κυρίου ἀνεπίληστον ἐν τῇ καρδίᾳ· τίς ὤν, τί γέγονε δι᾽ ἡμᾶς καὶ ἐξ οἵου ὕψους φωτὸς Θεότητος ἀποκεκαλυμμένης, κατὰ δύναμιν τῶν ἄνω οὐσιῶν, καὶ ἐν Οὐρανοῖς δοξαζομένης ἀπὸ πάσης λογικῆς φύσεως, Ἀγγέλων, Ἀρχαγγέλων, Θρόνων, Κυριοτήτων, Ἀρχῶν, Ἐξουσιῶν, Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ καὶ τῶν ἀκατονομάστων νοερῶν Δυνάμεων, ὧν οὐκ ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς τὰ ὀνόματα, κατὰ τὸ Ἀποστόλου αἴνιγμα[2]· εἰς οἷον βάθος ταπεινώσεως ἀνθρώπων δι᾽ ἄφατον ἀγαθότητα κατῆλθε, κατὰ πάντα ὁμοιωθεὶς ἡμῖν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις[3] καὶ διὰ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως αἰχμαλώτοις γεγενημένοις καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν παθῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κυριευομένοις. Ἐν τῇ τοιαύτῃ τοίνυν αἰχμαλωσίᾳ χαλεπῶς ὄντας ἡμᾶς καὶ βασιλευομένους ὑπὸ τοῦ ἀοράτου καὶ πικροῦ θανάτου, οὐκ ἐπῃσχύνθη ὁ πάσης κτίσεως ὁρατῆς καὶ ἀοράτου Δεσπότης, ἀλλὰ ταπεινώσας ἑαυτὸν καὶ ἀναλαβὼν τὸν ὑπὸ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας καὶ ἐπιθυμίας καὶ δεσποτικῆς ἀποφάσεως* καταδικασθέντα ἄνθρωπον, κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν γέγονε χωρὶς ἁμαρτίας[4], τουτέστι χωρὶς παθῶν ἀτιμίας. Τὰ γὰρ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς παραβάσεως ὑπὸ τῆς δεσποτικῆς ἀποφάσεως ἐπενεχθέντα τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιτίμια θανάτου, κόπου, πείνης, δίψης καὶ τῶν τοιούτων, πάντα ἀνέλαβε, γενόμενος ὅ ἐσμεν, ἵνα γενώμεθα ὅπερ ἐστίν· ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο[5], ἵνα ἡ σὰρξ γένηται Λόγος· πλούσιος ὤν, ἐπτώχευσε δι᾽ ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν[6]· ὡμοιώθη διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἵνα διὰ πάσης ἀρετῆς ὁμοιωθῶμεν αὐτῷ. Ἐξ οὗ γὰρ ἐπεδήμησεν ὁ Χριστός, ἀληθῶς ὁ κατ᾽ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν γεγονὼς ἄνθρωπος, διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος καὶ δυνάμεως ἀνακαινίζεται· εἰς μέτρον τῆς τελείας ἀγάπης φθάνων, τῆς ἔξω βαλλούσης τὸν φόβον[7], τῆς μηκέτι ὑπὸ πτῶσιν γενέσθαι δυναμένης· ἡ γὰρ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει[8]. Ἡ ἀγάπη, γάρ φησιν ὁ Ἰωάννης, ὁ Θεός ἐστι· καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει[9]. Τούτῳ τῷ μέτρῳ κατηξιώθησαν οἱ Ἀπόστολοι

* Τῆς ἐπιτιμίας καὶ δεσποτικῆς ἀποφάσεως.

1. Ματθ. γ', 10. 2. Πρβλ. Ἐφεσ. α', 21. 3. Πρβλ. Ἡσ. θ', 2.
4. Ἑβρ. δ', 15. 5. Ἰωάνν. α', 14. 6. Β' Κορ. η', 9.
7. Α' Ἰωάνν. δ', 18. 8. Α' Κορ. ιγ', 8. 9. Α' Ἰωάνν. δ', 16.

καὶ οἱ ὁμοίως αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσαντες καὶ τελείους ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ παραστήσαντες, καὶ τελείῳ πόθῳ, ἐν ὅλῃ τῇ ζωῇ αὐτῶν, τῷ Χριστῷ ἐξακολουθήσαντες. Τὴν τοσαύτην τοίνυν ταπείνωσιν, ἥνπερ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην ἀρρήτῳ φιλανθρωπίᾳ ἀνέλαβεν ὁ Κύριος, ἐὰν πάντοτε ἀνεπιλήστως ἀναλογίζῃ· τουτέστι τὴν ἐν μήτρᾳ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατασκήνωσιν· τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάληψιν· τὴν ἀπὸ γυναικὸς γέννησιν· τὴν κατὰ μέρος τῆς σωματικῆς ἡλικίας αὔξησιν· τὰς ἀτιμίας, τὰς ὕβρεις, τοὺς ὀνειδισμούς, τοὺς χλευασμούς, τὰς λοιδορίας, τὰς μάστιγας, τὰ ἐμπτύσματα, τὸν καταγέλωτα, τὸν ἐμπαιγμόν, τὴν κοκκίνην χλαμύδα, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὴν τῶν ἀρχόντων κατ᾽ αὐτοῦ ἀπόφασιν, τὴν τῶν ἀνόμων Ἰουδαίων, ὁμοφύλων ὄντων, κατ᾽ αὐτοῦ βόησιν· αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν[1]· τὸν σταυρόν, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὸν ποτισμὸν τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς, τὸν θρίαμβον τῶν ἐθνῶν, τὸν καταγέλωτα τῶν παραπορευομένων καὶ λεγόντων· εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύομέν σοι[2]· καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παθημάτων, ἅπερ δι᾽ ἡμᾶς ὑπέμεινε· τὴν σταύρωσιν, τὸν θάνατον, τὴν ἐν μνημείῳ τριήμερον ταφήν, τὴν εἰς τὸν ᾅδην κάθοδον· ἔπειτα τὰς τῶν παθημάτων ἐπικαρπίας, οἷαι καὶ τίνες· τουτέστι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, τὴν τοῦ ᾅδου καὶ θανάτου σκύλευσιν τῶν συνελθουσῶν τῷ Κυρίῳ ψυχῶν, τὴν ἐν Οὐρανοῖς ἀνάληψιν, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν, τὴν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου[3] τιμὴν καὶ δόξαν, τὴν πάντων τῶν Ἀγγέλων προσκύνησιν[4] εἰς τὸν Πρωτότοκον τῶν νεκρῶν, διὰ τὴν τῶν παθημάτων αἰτίαν, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν τὴν λέγουσαν· τοῦτο φρονείσθω ἐν ἡμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ τὰ ἑξῆς[5]. Ἰδοὺ αἱ τῶν προρρηθέντων αἰτίαι κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ, εἰς ποίαν δόξαν καὶ ὕψος τὸν Κυριακὸν ἄνθρωπον ἀνήγαγον. Τοιγαροῦν, ἐὰν πόθῳ καὶ διαθέσει ἀνεπιλήστως τὰς μνήμας ταύτας διασῴζῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, οὐ κυριεύσει σου τὸ τῆς πικρίας καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ πάθος. Τῶν γὰρ θεμελίων τοῦ πάθους τῆς ὑπερηφανίας διὰ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἧς ἀναλογίζῃ, ὑπεξελθόντων, ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνομίας τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς καὶ λύπης, εὐχερῶς καὶ αὐτομάτως καταλύεται. Ποία γὰρ σκληρὰ καὶ λιθίνη καρδία, ἐὰν ἔχῃ ἐν νῷ διηνεκῶς τὴν τοσαύτην τοῦ Μονογενοῦς Θεότητα*, δι᾽ ἡμᾶς ταπεινωθεῖσαν, καὶ τὴν ἀπαριθμηθεῖσαν τῶν προρρη-

* Μεγαλειότητα.

1. Ἰωάνν. ιθ', 15. 2. Ματθ. κζ', 39, 40. 3. Ἐφεσ. α', 21.
4. Πρβλ. Ἑβρ. α', 6. 5. Φιλιππ. β', 10.

θέντων παθημάτων μνήμην, οὐ συντρίβεται; οὐ κατανύσσεται; οὐ ταπεινοῦται; οὐ γῆ καὶ σποδὸς[1] καὶ πάτημα[2] παρὰ πάντων ἀνθρώπων ἑκουσίως κατὰ τὴν Γραφὴν γενήσεται; Οὕτω δὲ ταπεινουμένης καὶ συντριβομένης τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ταπείνωσιν τοῦ Χριστοῦ ἀποσκοπούσης, ποῖος θυμὸς ταύτης κατακρατῆσαι δυνήσεται; ποία ὀργή; ποία πικρία περιγενέσθαι; Ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν, ἡ λήθη τῶν συμφερόντων τούτων καὶ ζωοποιούντων ἡμᾶς λογισμῶν καὶ ἡ ταύτης ἀδελφὴ ῥαθυμία καὶ ἡ τούτων συνεργὸς καὶ ὁμότροπος ἄγνοια, τὰ βαρύτερα καὶ ἐσώτερα τῆς ψυχῆς πάθη, τὰ δυσεξεύρητα καὶ δυσκατόρθωτα, περιεργίᾳ δεινῇ τὴν ψυχὴν καλύπτοντα καὶ σκοτίζοντα, τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη ἐνεργεῖν καὶ ἐμφωλεύειν ἐν αὐτῇ παρασκευάζει, ὡς ἀφοβίαν καὶ ἀμέλειαν τῶν καλῶν ἐμποιοῦντα, εἴσοδόν τε καὶ ἐργασίαν ἑκάστῳ πάθει ἀδεῶς καὶ εὐκόλως παρέχοντα. Κεκαλυμμένης γὰρ τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῆς παγκάκου λήθης καὶ τῆς ὀλεθρίου ῥαθυμίας καὶ τῆς πάντων τῶν κακῶν μητρὸς καὶ τροφοῦ ἀγνοίας, ὑφ᾽ ἑκάστου τῶν ὁρωμένων ἢ νοουμένων ἢ ἀκουομένων, εὐχερῶς προσδεσμεῖται ὁ ἄθλιος καὶ τυφλώττων νοῦς. Οἷον ἐὰν κάλλος ἴδῃ γυναικός, εὐθὺς ἐτρώθη τῇ σαρκικῇ ἐπιθυμίᾳ· καὶ οὕτω λοιπὸν διαδεξάμεναι αἱ μνῆμαι τὸ ἐμπαθῶς καὶ ἡδέως θεωρηθὲν ἢ ἀκουσθὲν ἢ ψηλαφηθέν, διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τῶν ἐννοιῶν καὶ κακῆς μελέτης ἔνδον τὰς εἰκόνας ἀναζωγραφοῦσι· καὶ οὕτως τὸν ἐμπαθῆ ἔτι καὶ ἄθλιον μιαίνουσι νοῦν, διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν πορνικῶν πνευμάτων. Τὸ λοιπὸν γὰρ καὶ ἡ σάρξ, ἐὰν ᾖ πίων ἢ νεάζουσα ἢ ὑγροτέρα, ταῖς τοιαύταις μνήμαις ἑτοίμως διεγειρομένη τῷ πάθει, ἐνεργεῖ τὰ ἑαυτῆς, πρὸς ἐπιθυμίαν κινουμένη· ἢ ἐνίοτε καθ᾽ ὕπνους ἢ καθ᾽ ὕπαρ ἀκαθαρσίαν ἐργαζομένη, εἰ καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις γυναικὶ οὐκ ἐκοινώνησε· σώφρων μὲν καὶ παρθένος καὶ ἁγνὸς παρὰ τοῖς πολλοῖς νομιζόμενος· ἢ καὶ ἁγίου ἔχων ὑπολήψεις· παρὰ δὲ τῷ τὰ κρυπτὰ ἐποπτεύοντι, βέβηλος οὗτος καὶ ἄσωτος καὶ μοιχὸς κρίνεται· καὶ δικαίως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ κατακρίνεται, ἐὰν μὴ θρηνῇ καὶ πενθῇ καὶ νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ εὐχαῖς ἀδιαλείπτοις τὴν σάρκα τήξας καὶ τὸν νοῦν ταῖς ἁγίαις μνείαις καὶ μελέταις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ θεραπεύσας καὶ διορθωσάμενος, ἀξίαν μετάνοιαν τῷ Θεῷ προσενέγκῃ· οὗ ἐνώπιον τὰ κακὰ ἐνενόησεν ἢ ἐποίησεν. Ἀψευδὴς γὰρ ἡ ζῶσα φωνὴ ἡ εἰποῦσα· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ[3]. Διὰ τοῦτο συμβάλλεται τοῖς νέοις μάλιστα, τὸ μηδὲ ὅλως, εἰ δυνατόν, συντυγχάνειν γυναιξί, κἂν ἅγιαι εἶναι νομίζονται. Εἰ δὲ δυνατὸν καὶ ἔξω τῶν ἀνθρώπων διάγειν, ἐλαφρότερον τὸν πόλεμον διατελεῖ καὶ τρανώτερον αἰσθάνεται τὴν ἑαυτοῦ προκοπήν· μάλιστα, ἐὰν ἀκριβῶς προσέχῃ ἑαυτῷ καὶ ὀλιγοδεΐᾳ καὶ ὀλιγοποσίᾳ ὕδατος καὶ ἀγρυπνίᾳ πολλῇ ἐν προσευχῇ τὴν διαγωγὴν ἔχῃ, ἀγωνιζόμενος· καὶ πνευματικοῖς ἐμπείροις πατράσι συναναστρέφεσθαι καὶ συνεῖναι καὶ ὁδηγεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν σπουδάζων. Ἐπικίνδυνον γὰρ τὸ κατὰ μόνας καὶ ἰδιόρρυθμον καὶ ἀμάρτυρον καὶ μετὰ ἀπείρων τοῦ πνευματικοῦ πολέμου συζῆν· ἄλλοις γὰρ τρόποις πολέμων οἱ τοιοῦτοι ἁλίσκονται· ὅτι πολλά εἰσι τῆς κακίας τὰ μηχανήματα καὶ ἔνεδρα κεκρυμμένα· καὶ διάφοροι παγίδες πανταχόθεν τοῦ ἐχθροῦ καταπεπήγασι. Διὰ τοῦτο, εἰ δυνατόν, συνεῖναι, ἤγουν συνεχῶς ἐντυγχάνειν, γνωστικοῖς ἀνδράσι σπουδαστέον καὶ ἀγωνιστέον· ὅπως, κἂν μὴ αὐτὸς ἔχῃ λύχνον ἀληθοῦς γνώσεως, διὰ τὸ ἔτι ἀτελὲς τῆς νοητῆς * ἡλικίας, καὶ νήπιον, τῷ ἔχοντι συνοδεύων, μὴ περιπατῇ ἐν σκότει, μὴ κινδυνεύῃ βρόχοις καὶ παγίσι· καὶ τοῖς νοητοῖς μὴ περιπίπτῃ θηρίοις, τοῖς ἐν σκότει νεμομένοις καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ χωρὶς νοητοῦ λύχνου τοῦ θείου λόγου περιπατοῦντας ἁρπάζουσι καὶ διαφθείρουσιν. Εἰ οὖν βούλει, τέκνον, οἰκεῖον λύχνον φωτὸς νοητοῦ καὶ γνώσεως πνευματικῆς ἔνδοθεν κτήσασθαι, ἵνα ἀπροσκόπτως ἐν τῇ βαθυτάτῃ νυκτὶ τοῦ αἰῶνος τούτου περιπατεῖν δυνήσῃ καὶ ἀπὸ Κυρίου τὰ διαβήματά σου κατευθυνθῇ, ὅπως τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου θελήσας σφόδρα, κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον[1], τουτέστι πίστει διαπύρῳ τῶν τελειωτέρων εὐαγγελικῶν προσταγμάτων περιέχεσθαι καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου δι᾽ ἐπιθυμίας καὶ εὐχῆς κοινωνὸς γενέσθαι, ὑποδείκνυμί σοι μέθοδον θαυμαστὴν καὶ ἐπίνοιαν τρόπου πνευματικοῦ· οὐ σωματικοῦ κόπου ἢ ἀγῶνος δεομένην, ἀλλὰ ψυχικοῦ πόνου καὶ νοὸς ἐπιστασίας καὶ προσεχοῦς διανοίας χρῄζουσαν, φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ συνεργουμένην· δι᾽ ἧς ἐπινοίας τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν εὐχερῶς τροπώσασθαι δυνήσῃ κατὰ τὸν μακάριον Δαβίδ, ἕνα γίγαντα τῶν ἀλλοφύλων ἀνελόντα διὰ πίστεως καὶ πεποιθήσεως τῆς εἰς Θεόν[2], καὶ οὕτω τὰς μυριάδας τῶν ἐχθρῶν εὐχερῶς μετὰ τοῦ ἰδίου λαοῦ τροπωσάμενον. Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ ἡμετέρου λόγου, τρεῖς τοὺς δυνατοὺς καὶ κραταιοὺς τῶν ἀλλοφύλων γίγαντας ὁρᾷ, εἰς οὓς ἐπεστήρικται πᾶσα ἡ τοῦ νοητοῦ Ὀλοφέρνους ἀντικειμένη δύναμις· ὧν καθαιρεθέντων καὶ νεκρωθέντων, εὐχερῶς λοιπὸν εἰς ἀναίρεσιν πᾶσα ἡ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀσθενήσει δύναμις. Εἰσὶ δὲ οἱ νομιζόμενοι τοῦ πονηροῦ ἰσχυροὶ τρεῖς γίγαντες, οἱ ἤδη προειρημένοι· ἄγνοια, ἡ τῶν κακῶν ἁπάντων μήτηρ· λήθη, ἡ ταύτης ἀδελφὴ καὶ συνεργὸς καὶ συνέριθος· καὶ ἡ τὸ σκοτεινὸν τοῦ μελανοῦ νέφους ἔνδυμα καὶ κάλυμμα τῆς ψυχῆς ἐξυφαίνουσα ῥαθυμία, ἡ ἀμφοτέρας στηρίζουσα καὶ κραταιοῦσα καὶ σύστασιν ταύταις παρεχομένη, καὶ τῇ ἀμελεστάτῃ ψυχῇ, τὸ ἔμφυτον καὶ ἔμμονον κακὸν κατεργαζομένη. Ὑπὸ ῥαθυμίας, λήθης τε καὶ ἀγνοίας, τὰ τῶν λοιπῶν παθῶν ὑποστηρίγματα κραταιοῦνται καὶ μεγαλύνονται. Βοηθοὶ γὰρ ἀλλήλων οὖσαι καὶ χωρὶς ἀλλήλων συστῆναι μὴ δυνάμεναι, ἰσχυραὶ τοῦ ἀντικειμένου δυνάμεις ἀποδείκνυνται καὶ κραταιοὶ τοῦ πονηροῦ ἄρχοντες· δι᾽ ὧν πᾶσα ἡ στρατιὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ὑπονοστεῖται καὶ ὑποστηρίζεται καὶ τὰ διανοή-

1. Γέν. ιη', 27, Ἰὼβ μβ', 6, Σοφ. Σειρ. ιζ', 32. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. ιθ', 26.
3. Ματθ. ε', 28.

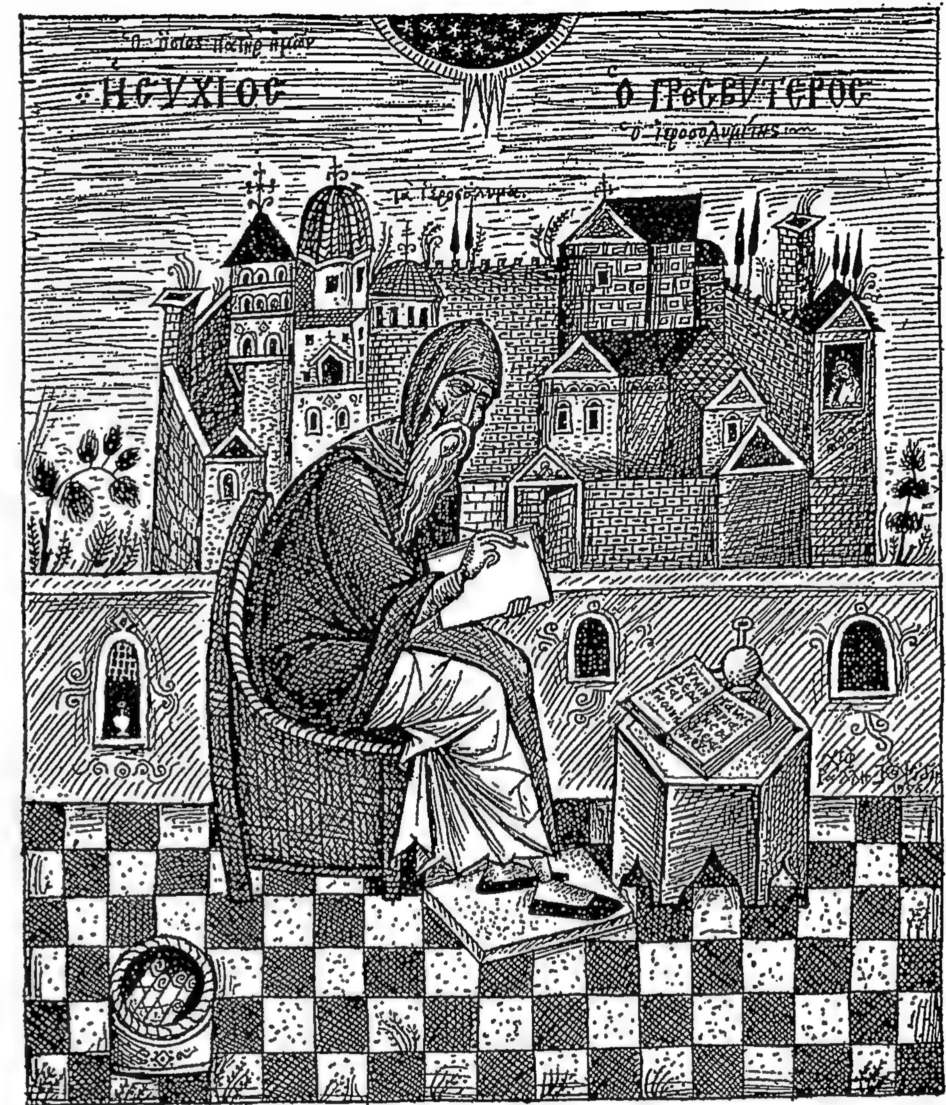
* Πνευματικῆς.

1. Ψαλμ. 36, 23. 2. Α' Βασ. ιζ', 45.

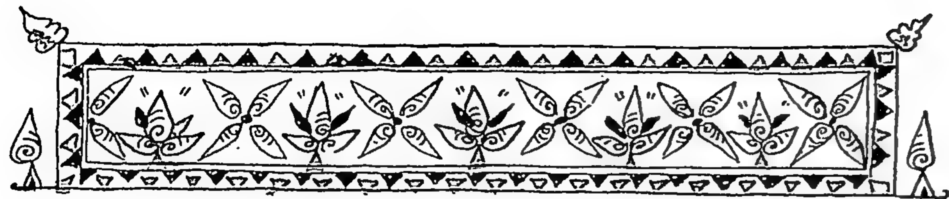
ματα ἐκτελεῖν ἰσχύει, ὧν ἄνευ συστῆναι τὰ προειρημένα οὐ δύνανται. Εἰ οὖν βούλει κατὰ τῶν παθῶν τῶν προειρημένων τὸ νῖκος ἆραι καὶ τὴν φάλαγγα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων εὐχερῶς τροπώσασθαι, δι' εὐχῆς καὶ συνεργίας Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, καὶ εἰς τὰ τῆς καρδίας βάθη δύνων*, (Δύσας.) ἀνίχνευσον τοὺς τρεῖς τούτους δυνατοὺς τοῦ διαβόλου γίγαντας, λήθην, λέγω, καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἄγνοιαν, τὸ ὑποστήριγμα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων· δι' ὧν τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη ὑπονοστούμενα ἐνεργεῖ καὶ ζῇ καὶ ἐνισχύει ἐν ταῖς τῶν φιληδόνων καρδίαις ἀπαιδεύτων ψυχαῖς· καὶ διὰ πολλῆς προσεχείας καὶ νοὸς ἐπιστασίας, μετὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, εὑρὼν τὰ τοῖς λοιποῖς ἀγνοούμενα καὶ μήτε εἶναι νομιζόμενα, ὀλεθριώτερα δὲ τῶν λοιπῶν ὄντα κακά, διὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης ὅπλων τῶν ἀπ' ἐναντίας ἐκείνων, μνήμης ἀγαθῆς λέγω τῆς πάντων τῶν καλῶν αἰτίας, καὶ γνώσεως πεφωτισμένης, δι' ἧς ἀναγρηγοροῦσα ἡ ψυχή, τὸ τῆς ἀγνοίας σκότος ἐκδιώκει ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ προθυμίας ἀρίστης πρὸς σωτηρίαν εὐτρεπιζούσης καὶ ἐπειγούσης τὴν ψυχήν. Ταῦτα τῆς ἀρετῆς ἐνδυσάμενος τὰ ὅπλα, ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως, γενναίως καὶ ἀνδρείως καταγωνίσῃ τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων τοὺς προειρημένους τρεῖς γίγαντας· διὰ μὲν τῆς ἀρίστης κατὰ Θεὸν μνήμης, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, πάντοτε λογιζόμενος*, τὴν παγκάκιστον λήθην ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκδιώκων· διὰ δὲ τῆς πεφωτισμένης καὶ οὐρανίου γνώσεως, τὴν ὀλέθριον ἄγνοιαν τοῦ σκότους ἐξαφανίζων· διὰ δὲ τῆς παναρέτου καὶ καλλίστης προθυμίας, τὴν ἄθεον καὶ τὴν τὸ ἔμφυτον κακὸν ἐν τῇ ψυχῇ κατεργαζομένην ῥαθυμίαν ἐξελαύνων. Ταύτας δὲ τὰς ἀρετάς, οὐ ψιλῆς ἐκ μόνης προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ δυνάμεως Θεοῦ καὶ συνεργασίας Πνεύματος Ἁγίου, (Προσοχῆ.) ἐν πολλῇ προσεχείᾳ* καὶ εὐχῇ κτησάμενος, οὕτω δυνήσῃ τῶν προειρημένων ἰσχυρῶν ῥυσθῆναι τοῦ πονηροῦ τριῶν γιγάντων. Γνώσεως γὰρ ἀληθοῦς καὶ μνήμης λόγων Θεοῦ καὶ ἀγαθῆς προθυμίας συμφωνία, διὰ χάριτος ἐνεργοῦς, ἐν ψυχῇ συστῆναι βιαζομένη καὶ ἐπιμελῶς φυλασσομένη, λήθης καὶ ἀγνοίας καὶ ῥαθυμίας ἴχνος ἐξ αὐτῆς ἀφανίζει καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν περιίστησι· τῆς χάριτος λοιπὸν βασιλευούσης ἐν αὐτῇ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* Φιλιππ. δ', 8.

Οὐχ ὁρᾷ φῶς ἡλίου ὁ γεννηθεὶς τυφλός· οὕτως ὁ μὴ ὁδεύων ἐν νήψει, οὐχ ὁρᾷ πλουσίως τὰς μαρμαρυγὰς τῆς ἄνωθεν χάριτος.

:· Σύντομος βιογραφία

ἩСΥΧΙȢ ΠΡΕСΒΥΤΕΡȢ

Ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Ἡσύχιος ὁ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας Πρεσβύτερος γεγονώς, ἤκμασε μὲν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου, ἀνθῶν τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ἐτελεύτησε δὲ περὶ τὸ τετρακοσιοστὸν τριακοστὸν τρίτον ἔτος. Τῶν δὲ συγγραμμάτων αὐτοῦ πολλῶν ὄντων, μόνος ὁ εἰς διακόσια τρία κεφάλαια διαιρούμενος λόγος, ὧδε ἐτάχθη· ὡς χρησιμώτατος καὶ τοῖς ἀρχαρίοις περὶ νῆψιν καὶ προσοχὴν νοὸς καὶ φυλακὴν καρδίας, εἴπερ τις ἄλλος λυσιτελέστατος. Περὶ οὗ καὶ ὁ κριτικὸς Φώτιος τάδε φησὶν ἐπὶ λέξεως, Ἀναγνώσει ρλη΄, σελ. 267.

«Καὶ τὸ ἐπὶ πᾶσι δεύτερον καὶ εἰκοστὸν (Κεφάλαιον δηλ.) Ἡσυχίου Πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων περιέχει, ἐν οἷς καὶ ὁ σύμπας τοῦ βιβλίου ἀπαρτίζεται λόγος, χρειωδέστατος καθεστὼς εἴπερ τι ἄλλο τοῖς ἐπὶ τῷ κλήρῳ τῶν Οὐρανῶν τὸν βίον ἀσκουμένοις· ἔχει δὲ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὸ σαφὲς καὶ τἆλλα τοιοῦτος, οἷος ἂν γένοιτο ἀνδράσιν ἁρμόζων, πρὸς μὲν τὸν κατὰ λόγους ἀγῶνα μηδ᾽ ἐπεστραμμένοις, πάντα δὲ τὸν πόνον καὶ τὴν σπουδὴν εἰς τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις ἄσκησιν ἀναδεδεγμένοις.»

ΗΣΥΧΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ

ΑΡΧΗ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΗΣ ΥΠΟΘΗΚΗ. ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΚΤΙΚΑ

ῆψίς ἐστι, μέθοδος πνευματική, ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ λόγων καὶ πονηρῶν ἔργων, πάμπαν τὸν ἄνθρωπον, σὺν Θεῷ, ἀπαλλάττουσα, χρονίζουσα, καὶ προθύμως ὁδευομένη· γνῶσίν τε ἀσφαλῆ Θεοῦ τοῦ ἀκαταλήπτου ὁδευομένη χαρίζεται, καθ᾽ ὅσον ἐφικτόν, καὶ μυστηρίων θείων καὶ ἀποκρύφων λύσιν· ὑπάρχει τε πάσης ἐντολῆς Θεοῦ Παλαιᾶς τε καὶ Νέας Διαθήκης ποιητικὴ καὶ παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος παρεκτική. Αὕτη δὲ κυρίως ἐστὶν ἡ τῆς καρδίας καθαρότης· ἥτις διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῆς, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, διὰ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν, σπανίζει σήμερον πάνυ ἐν Μοναχοῖς· ἣν ὁ Χριστὸς μακαρίζει λέγων· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται [1]. Τοιαύτη οὖν οὖσα, πολλοῦ ἀγοράζεται. Νῆψις ἐν ἀνθρώπῳ χρονίζουσα, ὀρθοῦ καὶ θεαρέστου βίου ὁδηγὸς γίνεται· τοῦτο καὶ ἐπίβασις θεωρίας, καὶ τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς δικαίως κινεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει, τὰς αἰσθήσεις τε ἀσφαλῶς τηρεῖν· καὶ τὰς γενικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐν τῷ μετόχῳ αὐτῆς καθ᾽ ἡμέραν αὔξει.

β΄. Ὁ μέγας νομοθέτης Μωσῆς, μᾶλλον δέ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὑποδεικνύων τὸ ἄμεμπτον καὶ καθαρὸν καὶ περιεκτικὸν καὶ ὑψοποιὸν τῆς τοιαύτης ἀρετῆς καὶ διδάσκων ἡμᾶς ὅπως ταύτης ἄρχεσθαι καὶ ἐκτελεῖν δεῖ, πρόσεχε σεαυτῷ, φησί, μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα [2]. Ῥῆμα κρυπτὸν τὴν μονολόγιστον ἔμφασιν ὀνομάζων πράγματός τινος πονηροῦ, μισουμένου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἣν δὴ καὶ προσβολὴν λέγουσιν οἱ Πατέρες, προσαγομένην τῇ καρδίᾳ παρὰ τοῦ διαβόλου· ᾗ ἐπακολουθοῦσιν οἱ ἡμῶν λογισμοί, εὐθὺς παραφανείσῃ τῷ νῷ, ἐμπαθῶς τε αὐτῇ προσδιαλέγονται.

γ΄. Νῆψίς ἐστιν, ὁδὸς πάσης ἀρετῆς καὶ ἐντολῆς Θεοῦ· ἥτις καὶ καρ-

1. Ματθ. ε΄, 8. 2. Δευτερ. ιε΄, 9.

διακὴ ἡσυχία λέγεται· καὶ ἀφαντάστως τελειωθεῖσα, φυλακὴ νοὸς ἡ αὐτή.

δ'. Οὐχ ὁρᾷ φῶς ἡλίου ὁ γεννηθεὶς τυφλός· οὕτως ὁ μὴ ὁδεύων ἐν νήψει, οὐχ ὁρᾷ πλουσίως τὰς μαρμαρυγὰς τῆς ἄνωθεν χάριτος· οὔτε ἐλευθερωθήσεται ἐκ πονηρῶν καὶ μισητῶν τῷ Θεῷ ἔργων τε καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν· οἳ οὐκ ἐλευθερίῳ τρόπῳ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοὺς ταρταρέους παρελεύσονται ἄρχοντας.

ε'. Προσοχή ἐστι, καρδιακὴ ἀδιάλειπτος ἡσυχία ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ· Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀεὶ καὶ ἀενάως καὶ ἀδιαλείπτως, μόνον αὐτὸν ἀναπνέουσα καὶ ἐπικαλουμένη· καὶ ἀνδρείως πρὸς τοὺς ἐχθροὺς σὺν αὐτῷ παρατασσομένη· αὐτῷ τε ἐξομολογουμένη τῷ ἐξουσίαν ἔχοντι μόνῳ συγχωρεῖν ἁμαρτήματα· περιπτυσσομένη συνεχῶς Χριστῷ δι' ἐπικλήσεως, κρυπτῶς μόνῳ τῷ τὰς καρδίας ἐπισταμένῳ, τοὺς ἀνθρώπους τε παντοίως λαθεῖν πειρωμένη ἡ ψυχή, τὴν γλυκύτητα αὐτῆς καὶ τὸν ἔνδον ἀγῶνα, μήποτε ὁ πονηρὸς λαθὼν εὐοδώσῃ κακίαν καὶ ἀφανίσῃ καλλίστην ἐργασίαν.

ς'. Νῆψίς ἐστιν, ἔμμονος λογισμοῦ πῆξις καὶ στάσις αὐτοῦ ἐν πύλῃ καρδίας· ὃς τοὺς ἐρχομένους λογισμοὺς κλέπτας, ὁρᾷ καὶ ἀκούει τί μὲν λέγουσι, τί δὲ ποιοῦσιν οἱ φόνιοι· καὶ τίς ἐστιν ἡ ἐγγλυφεῖσα καὶ στηλωθεῖσα μορφὴ παρὰ τῶν δαιμόνων καὶ πειρωμένη δι' ἑαυτῆς φανταστικῶς ἀπατῆσαι τὸν νοῦν. Ταῦτα γὰρ φιλοπονούμενα, τὴν πεῖραν τοῦ νοητοῦ πολέμου ἐπιστημόνως ἄγαν ἡμῖν, ἐὰν θέλωμεν, δεικνύουσι.

ζ'. Ἣν οἶδε γεννᾶν φόβος ὁ διττὸς καὶ αἱ ὑπὸ Θεοῦ ἐγκαταλείψεις καὶ αἱ παιδευτικαὶ τῶν πειρασμῶν συμβάσεις· συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς, ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ ἀνθρώπου, πειρωμένου τὴν πηγὴν φράξαι τῶν κακῶν λογισμῶν καὶ ἔργων· δι' ἣν καὶ αἱ ἐγκαταλείψεις καὶ οἱ ἀδόκητοι ἀπὸ Θεοῦ πειρασμοί, πρὸς τὴν ἡμῶν τοῦ βίου διόρθωσιν· καὶ μάλιστα τοῖς γευσαμένοις τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ καλοῦ τούτου καὶ ἀμελοῦσιν· ἡ δὲ συνέχεια γεννᾷ ἕξιν· ἡ δέ, φυσικήν τινα πυκνότητα νήψεως· ἡ δέ, θεωρίαν τέως τοῦ πολέμου, ἠρέμα κατὰ ποιότητα γεννᾷ· ἣν διαδέχεται ἐπίμονος Ἰησοῦ εὐχὴ καὶ ἀφάνταστος νοὸς γλυκεῖα ἠρεμία καὶ ἡ κατάστασις ἐξ Ἰησοῦ συνεστῶσα.

η'. Ἱσταμένη καὶ ἐπικαλουμένη διάνοια Χριστὸν κατὰ τῶν πολεμίων καὶ καταφεύγουσα πρὸς αὐτόν, οἷον θήρ τις κυκλωθεὶς ὑπὸ κυνῶν πολλῶν καὶ ἀντιστήσας ἑαυτὸν ἐν ὀχυρώματι, πόρρωθεν δὲ νοητῶς τοὺς νοητοὺς λόχους τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν προβλέπουσα· καὶ διὰ τὸ συνεχῶς ἐντυγχάνειν τῷ εἰρηνοποιῷ Ἰησοῦ κατ' αὐτῶν, ἄτρωτος ἐξ αὐτῶν διαμένουσα.

θ'. Εἰ ἐπίστασαι καὶ ἐδόθη σοι εἰς τὰς πρωίας παρεστάναι καὶ ἐποπτεύεσθαι *, ἀλλὰ καὶ ἐποπτεύειν, οἶδας ὃ λέγω· εἰ δὲ οὔ, νῆφε, καὶ λάβῃς.

ι'. Συστήματα θαλασσῶν, ὕδωρ πολύ. Σύστημα δὲ καὶ κραταίωμα νήψεως καὶ νηφαλιότητος καὶ ψυχικῆς κατὰ βάθος ἡσυχίας καὶ ἄβυσσος θεωριῶν ἐξαισίων τε καὶ ἀπορρήτων καὶ ἐπιγνωμονικῆς ταπεινώσεως καὶ εὐθύτητος καὶ ἀγάπης, νῆψις ἄκρα καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χωρὶς λογισμῶν, εὐχή· καὶ τοῦτο στενῶς * καὶ πυκνῶς, καὶ μὴ περιεκκακεῖν.

* Πρβλ. Ψαλμ. 5, 4.

Ἴσως ἐκτενῶς.

ια'. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται, φησίν, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου [1]. Θέλημα δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τό, οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά [2]. Οὐκοῦν σὺν τῇ εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μισήσωμεν καὶ πονηροὺς λογισμούς· καὶ ἰδοὺ πεποιήκαμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ιβ'. Ἀρετῆς πάσης ὑπογραμμὸν [3] καὶ ὑπόδειγμα γένους ἀνθρώπων καὶ ἀνάκλησιν τοῦ παλαιοῦ πτώματος, ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς σαρκωθεὶς προέθηκεν ἡμῖν, ζωγραφήσας τὸν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πανάρετον βίον· σὺν πᾶσι δὲ τοῖς καλοῖς αὐτοῦ, οἷς ἡμῖν ὑπέδειξε, μετὰ τὸ βάπτισμα ἀνελθὼν εἰς τὴν ἔρημον, μετὰ νηστείας ἄρχεται πάλης νοητῆς, τοῦ διαβόλου ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ αὐτῷ προσελθόντος [4]· καὶ διὰ τοῦ τοιούτου τῆς νίκης τρόπου ἐδίδαξε καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀχρείους ὁ Δεσπότης, πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας ὅπως χρὴ τὴν πάλην ἐνεργεῖν, τουτέστιν ἐν ταπεινώσει καὶ νηστείᾳ καὶ εὐχῇ [5] καὶ νήψει· ὁ μὴ χρῄζων τῶν τοιούτων, καθὸ Θεὸς καὶ Θεὸς τῶν θεῶν.

ιγ'. Τὸ δὲ πόσοι τρόποι εἰσὶ κατ' ἐμὲ τέως νήψεως, καθαρίζειν ἀπὸ λογισμῶν ἐμπαθῶν τὸν νοῦν κατ' ὀλίγον δυνάμενοι, ἰδοὺ σημᾶναί σοι αὐτοὺς ἀκομψεύτῳ γλώσσῃ καὶ ἀποικίλῳ οὐκ ὀκνήσω. Οὐ γὰρ ἔκρινα ἐν τοῖς τοῦ πολέμου καιροῖς ἐν τῷδε τῷ λόγῳ κρύψαι τὴν ὠφέλειαν διὰ τῶν λέξεων καὶ μάλιστα τοῖς ἁπλουστέροις. Σὺ δέ, τέκνον Τιμόθεε, φησί, πρόσεχε οἷς ἀναγινώσκεις [6].

ιδ'. Εἷς οὖν τρόπος νήψεως, τὸ τὴν φαντασίαν πυκνὰ σκοπεῖν, ἤγουν τὴν προσβολήν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν σατανᾶν χωρὶς φαντασίας λογισμοὺς δημιουργεῖν καὶ παραδεικνύειν τῷ νῷ πρὸς ἀπάτην ψευδῆ.

ιε'. Ἕτερος δέ, τὸ ἔχειν καρδίαν βαθέως σιωπῶσαν διὰ παντὸς καὶ ἡσυχάζουσαν ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ καὶ εὔχεσθαι.

ις'. Ἄλλος, τὸ παρακαλεῖν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς βοήθειαν συνεχῶς ἐν ταπεινώσει.

ιζ'. Ἕτερος δὲ τρόπος, τὸ μνήμην ἔχειν θανάτου ἀδιάλειπτον τῇ ψυχῇ.

ιη'. Αὗται πᾶσαι αἱ ἐργασίαι, ἀγαπητέ, τὰς πονηρὰς ἐννοίας δίκην πυλωρῶν κωλύουσι· τὸ δὲ ὁρᾶν πρὸς οὐρανὸν καὶ γῆν μηδὲν ἡγεῖσθαι, ὅπερ ἐνεργές ἐστι σὺν τοῖς ἄλλοις, Θεοῦ διδόντος ῥῆμα, ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐκτενέστερον ἐκθήσομαι.

ιθ'. Ἐὰν πρὸς ὀλίγον τὰς αἰτίας τῶν παθῶν ἐκκόψαντες, τοῖς πνευ-

1. Ματθ. ζ', 21. 2. Ψαλμ. 96, 10. 3. Α' Πέτρ. β', 21.
4. Ματθ. δ', 3. 5. Ματθ. ιζ', 21. 6. Α' Τιμ. δ', 13.

ματικοῖς ἐνασχοληθῶμεν θεωρήμασι· μὴ ἐν αὐτοῖς δὲ διατρίψωμεν, αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἔργον, εὐχερῶς πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη περιτρεπόμεθα· μηδὲν ἄλλο ἐκεῖθεν καρπωσάμενοι, ἢ σκότωσιν παντελῆ τοῦ νοῦ καὶ ἐπὶ τὰ ὑλικὰ ἐκτροπήν.

κ'. Δεῖ τὸν ἀγωνιζόμενον ἔνδον, κατὰ στιγμὴν χρόνου ἔχειν τὰ τέσσαρα ταῦτα· ταπείνωσιν, προσοχήν τε ἄκραν, ἀντίρρησιν καὶ προσευχήν· καὶ ταπείνωσιν μέν, ὅτι πρὸς ὑπερηφάνους δαίμονας ἀντιθέτους ἐστὶν αὐτῷ ἡ πάλη· ἵνα τὴν τοῦ Χριστοῦ βοήθειαν ἐν χειρὶ καρδίας ἔχῃ διὰ τό, τὸν Κύριον ὑπερηφάνους μισεῖν[1]. Προσοχὴν δέ, ἵνα ἀεὶ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ποιῇ μηδένα λογισμὸν ἔχειν, κἂν δῆθεν ἀγαθὸς φαίνηται. Ἀντίρρησιν δέ, ἵνα ὁπηνίκα ὀξέως γνῷ τὸν ἐλθόντα, εὐθὺς μετ' ὀργῆς ἀντιλογηθείη τῷ πονηρῷ. Καὶ ἀποκριθήσομαι, φησί, τοῖς ὀνειδίζουσί μοι κακά· οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυχή μου[2]; Εὐχὴν δέ, ἵνα κραυγάσῃ πρὸς Χριστὸν στεναγμῷ ἀλαλήτῳ[3] εὐθὺς μετὰ τὴν ἀντίρρησιν· καὶ τότε αὐτὸς ὁ ἀγωνιζόμενος βλέψεται τὸν ἐχθρὸν λυόμενον ἢ διωκόμενον τῷ προσκυνητῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ὡς χοῦν ὑπὸ ἀνέμου ἢ ὡς καπνὸν ἐκλείποντα μετὰ τῆς φαντασίας αὐτοῦ.

κα'. Ὁ μὴ ἔχων εὐχὴν καθαρὰν λογισμῶν, ὅπλον οὐκ ἔχει εἰς πόλεμον· εὐχὴν δὲ λέγω ἀενάως ἐνεργουμένην ἐν ἀδύτοις τῆς ψυχῆς, ἵνα τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει, ὁ κρυφίως πολεμῶν πολέμιος μαστίζηται καὶ φλέγηται.

κβ'. Σὺ μὲν γὰρ ὀφείλεις ὀξεῖ καὶ συντόνῳ νοῦ βλέμματι βλέπειν, ὥστε νοεῖν τοὺς εἰσερχομένους· γνοὺς δέ, παρ' αὐτὰ δι' ἀντιρρήσεως θλᾶν τὴν τοῦ ὄφεως κεφαλήν· καὶ ἅμα τούτῳ σὺν στεναγμῷ βόησον πρὸς Χριστόν· καὶ λήψῃ πεῖραν τότε θείας ἀοράτου ἀντιλήψεως· καὶ τότε ὁρᾷς τηλαυγῶς εὐθύτητα καρδίας.

κγ'. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπτρον ἐν χειρί, μέσον δὲ πολλῶν ἱστάμενος καὶ ἀτενίζων τῷ ἐσόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἑνὶ ἐκείνῳ ἐσόπτρῳ, οὕτως ὁ δι' ὅλου ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν αἰθιόπων.

κδ'. Ἀλλ' οὐ δύναται ὁ νοῦς νικῆσαι φαντασίαν δαιμονίαν δι' ἑαυτοῦ μόνον· μήποτε τοῦτο θαρρείτω· πανοῦργοι γὰρ ὄντες, καὶ ἡττᾶσθαι ὑποκρίνονται, ἄλλοθεν διὰ κενοδοξίας ὑποσκελίζοντες· τῇ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει, στῆναι καὶ δολιεύσασθαί σε, οὐδὲ κἂν πρὸς ὥραν ὑπομένουσιν.

κε'. Ὅρα μὴ οἰηθῇς κατὰ τὸν πάλαι Ἰσραήλ, καὶ παραδοθήσῃ καὶ αὐτὸς τοῖς νοητοῖς ἐχθροῖς. Ἐκεῖνος γὰρ παρὰ Θεοῦ τῶν ὅλων, τῶν Αἰγυπτίων ἀπαλλαγείς, βοηθὸν εἰς ἑαυτὸν ἐπενόησεν εἴδωλον χωνευτόν[4].

1. Πρβλ. Παροιμ. γ', 34. 2. Ψαλμ. 61, 1. 3. Πρβλ. Ῥωμ. η', 26.
4. Ἔξ. λβ', 4.

κς'. Εἴδωλον δὲ χωνευτὸν νοήσεις, τὸν ἀσθενῆ ἡμῶν νοῦν· ὅς γε ἕως μὲν Ἰησοῦν Χριστὸν παρακαλεῖ κατὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, εὐκόλως αὐτοὺς καταδιώκει· καὶ μετ' ἐπιστήμης ἐντέχνου τροποῦται τὰς ἀοράτους καὶ πολεμίους τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. Ἐπὰν δὲ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀφρόνως θαρρήσῃ ὅλως, ὡς ὁ λεγόμενος ὀξύπτερος καταράσσεται. Ἐπὶ τῷ Θεῷ, φησίν, ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθην καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου[1]. Καὶ τίς πάρεξ τοῦ Κυρίου ἀναστήσεταί με καὶ συμπαρατάξεταί μοι ἐπὶ πονηρευομένοις ἀπείροις λογισμοῖς[2]; Ὁ δ' εἰς ἑαυτὸν θαρρῶν καὶ μὴ εἰς Θεόν, πεσεῖται πτῶμα ἐξαισιώτατον[3].

κζ'. Καρδιακῆς ἡσυχίας, ὦ οὗτος, τύπος καὶ τάξις (εἰ βούλει ἀθλεῖν) τὸ μικρὸν ζωΰφιον ὁ ἀράχνης ἔστω σοι ἀεὶ τὸ ὑπόδειγμα· εἰ δὲ μή, οὔπω ὡς δεῖ ἡσύχασας ἐν νῷ. Κἀκεῖνος μέν, μυίας μικρὰς θηρεύει· σὺ δέ, εἰ οὕτως καὶ ὡς αὐτῇ ἐν ψυχῇ πονῶν ἡσυχάζεις, οὐ παύσῃ κτείνων ἀεὶ νήπια Βαβυλώνια· καθ' ὃν φόνον μακαρίζῃ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου διὰ Δαβίδ[4].

κη'. Ὡς οὐ δυνατὸν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐν τῷ στερεώματι ὀφθῆναι μέσον ἀστέρων· καὶ ὡς οὐκ ἔνι ἄνθρωπον ἐν γῇ περιπατοῦντα μὴ τὸν ἀέρα τοῦτον ἀναπνέειν· οὕτως ἀδύνατον καθαρίσαι τὴν ἡμῶν καρδίαν ἐξ ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ ἀποδιῶξαι νοητοὺς ἐχθροὺς ἐξ αὐτῆς, ἄνευ συχνῆς ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

κθ'. Ἐὰν μετὰ ταπεινοῦ φρονήματος καὶ μνήμης θανάτου καὶ αὐτομεμψίας καὶ ἀντιρρήσεως καὶ ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰς διατριβὰς πάντοτε ποιῇς ἐν σῇ καρδίᾳ καὶ τὴν στενὴν μέν, ἀλλὰ χαροποιὸν καὶ τερπνὴν ὁδὸν τῆς διανοίας καθ' ἡμέραν μετὰ τούτων τῶν ὅπλων ὁδεύῃς νηφόντως, εἰς θεωρίας ἁγίας Ἁγίων ἐλεύσῃ· καὶ φωτισθήσῃ μυστήρια βαθέα παρὰ Χριστοῦ, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι[5]· ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς[6]. Αἰσθανθήσῃ γὰρ πρὸς Ἰησοῦ, ὅτι Πνεῦμα Ἅγιον ἐφήλατο τῇ ψυχῇ σου· παρ' οὗ νοῦς ἀνθρώπου δαδουχεῖται ὁρᾶν, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ. Οὐδείς, φησί, λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[7]· δηλαδὴ βεβαιῶν μυστικῶς τὸν ζητούμενον.

λ'. Πλὴν οὖν καὶ τοῦτο ἰστέον τοὺς φιλομαθεῖς· ὅτι περ οἱ φθονεροὶ δαίμονες ἐνίοτε πολλάκις καὶ κρύπτουσι καὶ συστέλλουσιν ἐξ ἡμῶν τὸν νοητὸν πόλεμον· βασκαίνοντες ἡμῖν οἱ δεινοὶ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου ὠφελείας τε καὶ γνώσεως καὶ πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως· καὶ ἵνα ἀμεριμνήσαντας ἡμᾶς ἐξαίφνης τὸν νοῦν ἡμῶν ἁρπάσωσι καὶ ἀπροσεχεῖς τινας τῇ διανοίᾳ πάλιν ἀπεργάσωνται. Σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς ἄληκτος καὶ ἀγὼν φροντίζεται, μηδόλως ἐᾶν τὴν καρδίαν ἡμῶν προσεχῶς ἄγειν, εἰδόσι τὸν συναγόμενον πλοῦτον τῇ ψυχῇ. Ἀλλ' ἡμεῖς τότε γε μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν

1. Ψαλμ. 27, 7. 2. Ψαλμ. 93, 16 3. Πρβλ. Ἰὼβ ιη', 12. 4. Ψαλμ. 136, 9.
5. Κολοσσ. β', 3. 6. Κολοσσ. β', 9. 7. Α' Κορ. ιβ', 3.

Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπεκτεινώμεθα εἰς πνευματικὰς θεωρίας· καὶ ὁ πόλεμος πάλιν εἰς τὸν νοῦν ἐπανέρχεται. Μόνον μετὰ βουλῆς, ἵνα οὕτως εἴπω, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ μετὰ ταπεινώσεως πολλῆς πάντα ποιῶμεν.

λα'. Δεῖ γὰρ ἐν κοινοβίῳ διατρίβοντας, μεθ' ἑκουσίου προαιρέσεως καὶ προθύμῳ καρδίᾳ πᾶν θέλημα ἡμῶν ἐγκόπτειν τῷ προεστῶτι. Καὶ τοῦ Θεοῦ συγγινομένου, εὐήνιοι καὶ αὐτοί πως γινόμεθα καὶ ἀθέλητοι. Τέχνην δὲ τοῦτο ἔχειν προσήκει, ἵνα μὴ τῷ χόλῳ ταρασσώμεθα καὶ τὸ θυμικὸν ἡμῶν ἀλόγως καὶ παρὰ φύσιν κινῶμεν· καὶ ἀπαρρησίαστοι τὸ λοιπὸν εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον εὑρισκώμεθα. Εἴωθε γὰρ τὸ θέλημα ἡμῶν μὴ κοπτόμενον παρ' ἡμῶν ἑκουσίως, ὀργίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀκουσίως αὐτὸ κόπτειν ἐπιχειροῦντας· καὶ ἐκ τούτου οὖν ὁ θυμὸς κακῶς ὑλακτῶν κινηθείς, ἀπόλλυσι τὴν γνῶσιν τῆς πάλης· ἣν μόλις μετὰ καμάτου πολλοῦ κτήσασθαι ἠδυνήθη. Φθαρτικὸς γὰρ ὁ θυμὸς εἶναι πέφυκε. Εἰ μὲν πρὸς λογισμοὺς κινηθείη δαιμονιώδεις, φθείρει καὶ ἀπολλύει αὐτούς· εἰ δ' αὖ πάλιν κατὰ ἀνθρώπων κυκᾷ, φθείρει καὶ οὕτω τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς ἐν ἡμῖν. Πλὴν ὁ θυμός, ὁρῶ, ὅτι φθαρτικὸς τυγχάνει λογισμῶν παντοίων, εἴτε πονηρῶν, εἴτε καὶ δεξιῶν εἰ τύχοι· ὅπλον γὰρ παρὰ Θεοῦ καὶ τόξον ἡμῖν παρασχεθείς, εἰ μὴ ἐπέχεται ἐν ἀμφοτέροις· εἰ δὲ καὶ διαφόρως ἐνεργεῖ, ὀλέσκων ἐστί.
* Ἴσα. Ἐγὼ γὰρ οἶδα καὶ κύνα θρασὺν ἴσως* τοῖς λύκοις τὰ πρόβατα διαφθείραντα.

λβ'. Οὕτως ἐχρῆν φεύγειν τὴν παρρησίαν, ὡς ἰὸν ἀσπίδος· καὶ ἐκτρέπεσθαι τὰς πολλὰς συντυχίας ὡς ὄφεις καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν[1] δυνάμενα ταῦτα σφόδρα εἰς λήθην τάχιον τοῦ ἔνδον πολέμου καταστῆσαι τελείαν· καὶ καταγαγεῖν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς χαρᾶς, τῆς ἀπὸ τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας. Ἀντίκειται γὰρ ἡ ἐπάρατος λήθη τῇ προσοχῇ, ὡς πυρὶ ὕδωρ· καὶ πολέμιος αὐτῇ καθ' ὥραν κραταιὸς τυγχάνει. Ἀπὸ γὰρ λήθης εἰς ἀμέλειαν καταντῶμεν, ἐκ δ' ἀμελείας εἰς καταφρόνησιν καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀτόπους ἐπιθυμίας. Καὶ οὕτω πάλιν ἐπιστρέφομεν εἰς τὰ ὀπίσω, ὃν τρόπον κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐμετόν[2]. Φύγωμεν τοίνυν τὴν παρρησίαν ὡς ἰὸν θανάτου· τὸ δὲ κακὸν κτῆμα τῆς λήθης καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς, ἰᾶται ἀκριβὴς λίαν νοὸς φυλακὴ καὶ συνεχὴς ἐπίκλησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χωρὶς γὰρ αὐτοῦ, οὐ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν[3].

λγ'. Οὐκ ἐνδέχεται, οὔτε μὴν δυνατόν, ὄφει συμφιλιάσαι καὶ εἰς κόλπον βαστάσαι, οὐδὲ τὸ σῶμα παντοίως κολακεύειν καὶ θεραπεύειν καὶ ἀγαπᾶν, ἐκτὸς τῶν χρειωδῶν τε καὶ ἀναγκαίων, καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἀρετῆς οὐρανίου. Πέφυκε γὰρ ὁ μὲν τιτρώσκειν τὸν θάλποντα· τὸ δὲ μολύνειν ἐν ἡδονῇ τὸν θεραπεύοντα. Ἐν οἷς πταίει, μάστιξιν αἰκιζέσθω πὺξ ἀφειδῶς, ὡς δοῦλος δραπέτης γλεύκους μεμεστωμένος, γνώτω μαστιγίαν τὸν Κύριον. Μὴ καπηλοτριβείτω, μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον

1. Πρβλ. Ματθ. γ', 7. 2. Β' Πέτρ. β', 22. 3. Ἰωάνν. ιε', 5.

ἡ φθαρτὴ πηλὸς καὶ δούλη καὶ νυκτερινή. Ἕως ἐξόδου μὴ θαρρήσῃς σου τῇ σαρκί. Τὸ θέλημα, φησί, τῆς σαρκός, ἔχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται. Καὶ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος. Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ζῶντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι[1].

λδ'. Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον, τὸ ἀεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμψίαν· τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῆ καὶ θεωρίαν πνευματικήν· τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ ἰθύνειν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρός τε ἀρετὴν καὶ Θεόν· τῆς δὲ ἀνδρείας, τὰς πέντε αἰσθήσεις κυβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ ὁ ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπος μολύνηται δι' αὐτῶν, ἤγουν ἡ καρδία, καὶ ὁ ἐκτός, ἤγουν τὸ σῶμα.

λε'. Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ[2]· ἐπὶ νοῦν ὁρῶντα τὸ κάλλος, ὡς δυνατόν, τῆς δόξης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις[3]· ἐν ψυχαῖς φεγγοειδέσιν, ἀτενιζούσαις εἰς τὰς πρωΐας, τὸν ἐν δεξιᾷ τῇ Πατρικῇ ἐφεζόμενον[4], φεγγοβολοῦντα αὐταῖς, ὡς ἥλιος νεφέλαις καθαραῖς ἀκτινοβολῶν, ἐράσμιον ἀποδεικνύει.

λϛ'. Ἁμαρτάνων εἷς, φησὶν ἡ θεία Γραφή, ἀπολέσει δικαιοσύνην μεγάλην, καὶ ἁμαρτάνων νοῦς, ἐξόλλυσι τὰ ἐν τῷ γεγραμμένῳ κεφαλαίῳ ποτὰ καὶ βρωτὰ ἀμβρόσια.

λζ'. Οὐκ ἐσμὲν Σαμψὼν δυνατώτεροι, οὐ Σολομῶντος σοφώτεροι, οὐ Δαβὶδ τοῦ θείου γνωστικώτεροι· οὐ Πέτρου μᾶλλον τοῦ κορυφαίου Θεὸν ἀγαπῶντες. Μὴ τοίνυν ἑαυτοῖς θαρρήσωμεν· φησὶ γὰρ ἡ Γραφή· ὁ εἰς ἑαυτὸν θαρρῶν, πεσεῖται πτῶμα ἐξαίσιον[5].

λη'. Μάθωμεν ἀπὸ Χριστοῦ ταπεινοφροσύνην· καὶ ἐκ Δαβὶδ ταπείνωσιν καὶ ἐκ Πέτρου δακρύειν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν· ἀλλὰ μὴ ἀπογινώσκειν, κατὰ Σαμψὼν καὶ Ἰούδαν καὶ Σολομῶντα τὸν λίαν σοφώτατον.

λθ'. Ὁ γὰρ διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατῶν, ζητεῖ τίνα καταπίῃ[6], σὺν ταῖς αὐταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι· μήτε οὖν ἡ καρδιακὴ διόλου προσοχὴ καὶ νῆψις καὶ ἀντίρρησις καὶ εὐχὴ πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀργείτω ποτέ. Κρεῖττον γὰρ βοήθημα, πάρεξ Ἰησοῦ, οὐχ εὑρήσεις ἐν ὅλῃ τῇ ζωῇ σου. Αὐτὸς γὰρ μόνος ὁ Κύριος γινώσκει ὡς Θεὸς τὰς τῶν δαιμόνων πανουργίας καὶ μεθοδίας καὶ δόλους.

μ'. Ἡ ψυχὴ τοίνυν θαρρείτω εἰς Χριστὸν καὶ παρακαλείτω αὐτὸν καὶ μηδόλως δειλιάτω· οὐ γὰρ μόνη πολεμεῖ, ἀλλὰ μετὰ φοβεροῦ Βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, Κτίστου πάντων τῶν ὄντων, ἀσωμάτων τε καὶ ἐνσωμάτων, ἤγουν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων.

μα'. Ὡς γὰρ ὁ ὑετὸς ὅσῳ πλεῖον ἐπὶ τῆς γῆς καταφέρεται, τοσοῦτον καὶ τὴν γῆν ἁπαλύνει· οὕτω καὶ τὴν γῆν τῆς καρδίας ἡμῶν χαροποιεῖ καὶ

1. Ρωμ. η', 6, Γαλ. ε', 17. 2. Ψαλμ. 67, 35. 3. Ψαλμ. 67, 35.
4. Πρβλ. Πράξ. ζ', 55. 5. Πρβλ. Ἰὼβ ιη', 12. 6. Α' Πέτρ. ε', 8.

εὐφραίνει τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, παρ' ἡμῶν ἐπιβοώμενον καὶ πυκνότερον αὐτὸ ἐπικαλούμενον.

μβ'. Καλὸν δὲ καὶ τοῦτο τοὺς ἀπείρους εἰδέναι, ὅτι ἐχθροὺς ἀσωμάτους καὶ ἀοράτους καὶ κακοθελεῖς καὶ φρονίμους εἰς τὸ κακῶσαι καὶ ἐντρεχεῖς καὶ κούφους καὶ ἐμπειροπολέμους ἔτεσι τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τοῖς δεῦρο οἱ παχεῖς ἡμεῖς καὶ πρὸς γῆν βρύθοντες καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ φρονήματι, ἔχομεν ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνατὸν αὐτοὺς νικῆσαι, ἀλλ' ἢ δι' ἀενάου νοὸς νήψεως καὶ ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Ποιητοῦ ἡμῶν. Καὶ τοῖς μὲν ἀπείροις, Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐχὴ καὶ προτροπὴ τοῦ δοκιμάσαι καὶ γνῶναι τὸ καλόν, ἔστω ταῦτα· τοῖς δὲ ἐμπείροις, ἡ πρᾶξις καὶ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ καλοῦ, ἄριστος τρόπος καὶ διδάσκαλος.

μγ'. Ὥσπερ παιδίον μικρόν, ἤγουν καὶ ἀπόνηρον, φαντασιοποιόν τινα βλέπον ἥδεται καὶ ἀκολουθεῖ τῷ φαντασιοποιῷ ἐξ ἀκακίας· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἁπλῆ τις οὖσα καὶ ἀγαθή, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότου αὐτῆς κτισθεῖσα, ἥδεται ταῖς προσβολαῖς τοῦ διαβόλου ταῖς φανταστικαῖς· καὶ ἀπατωμένη προστρέχει, ὡς καλῷ, τῷ χείρονι, ὡς ἡ περιστερὰ τῷ ἐπιβούλῳ τῶν ἑαυτῆς τέκνων· καὶ οὕτω μειγνύει τοὺς ἑαυτῆς λογισμοὺς τῇ φαντασίᾳ τῆς δαιμονιώδους προσβολῆς· εἰ τύχοι γυναικὸς εὐμόρφου πρόσωπον, ἢ ἄλλο τι παρὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ πάμπαν ἀπηγορευμένον· βούλεται ὥσπερ μεθοδεῦσαι τοῦ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὸ ὀφθὲν αὐτῇ ὡραῖον· καὶ τότε εἰς συγκατάθεσιν ἐλθοῦσα, εἰς ἔργον λοιπὸν ἄγει διὰ τοῦ σώματος τὸ ὀφθὲν αὐτῇ ἀνόμημα κατὰ διάνοιαν, εἰς ἑαυτῆς κατάκρισιν.

μδ'. Αὕτη ἡ τέχνη τοῦ πονηροῦ· καὶ μετὰ τούτων τῶν βελῶν φαρμακεύει πᾶσαν ψυχήν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς πρὸς πείρας πολεμικῆς τοῦ νοῦ πολλῆς, εἰσέρχεσθαι ἐᾶν τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, ἐν ἀρχῇ μάλιστα. Ἐπειδὴ ἀκμὴν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τέρπεται ταῖς δαιμονιώδεσι προσβολαῖς καὶ ἥδεται καὶ ἀκολουθεῖ αὐταῖς. Ἀλλὰ χρὴ μόνον νοεῖν αὐτοὺς καὶ εὐθὺς κόπτειν ἐξ ἀναδόσεως καὶ προσβολῆς· ὅταν δὲ χρονίσας ὁ νοῦς εἰς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον, ἐξασκηθῇ καὶ νοήσῃ καὶ ἐν ἕξει ἀδιακόπῳ γένηται τοῦ πολέμου τοῦ ἀληθῶς τε νοεῖν τούτους· καὶ ὡς ὁ Προφήτης φησί, τοῦ εὐχερῶς δύνασθαι αὐτὸν κρατεῖν τοὺς μικροὺς ἀλώπεκας*· τότε μετ' ἐπιστήμης ἐᾶν δεῖ καὶ ἐλέγχειν.

με'. Ὡς ἀδύνατον ἐν ἑνὶ σωλῆνι πῦρ καὶ ὕδωρ ἅμα διέρχεσθαι, οὕτως ἀδύνατον ἐν καρδίᾳ ἁμαρτίαν εἰσελθεῖν, ἐὰν μὴ κρούσῃ πρότερον ἐν θύρᾳ καρδίας διὰ φαντασίας πονηρᾶς προσβολῆς.

μς'. Ἔστι πρῶτον προσβολή· δεύτερον συνδυασμός, ἤγουν ἀναμὶξ γινόμενοι οἱ ἡμῶν καὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων λογισμοί· τρίτον συγκατάθεσις, πῶς δεῖ γενέσθαι μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων λογισμῶν βουλευομένων κακῶς· τέταρτον δέ ἐστιν ἡ αἰσθητὴ πρᾶξις, ἤγουν ἡ ἁμαρτία. Ἐὰν οὖν

* Ἀσμ. β', 15.

προσέχῃ ὁ νοῦς νήφων καὶ δι' ἀντιρρήσεως καὶ ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ φυγαδεύῃ ἐξ ἀναδόσεως τὴν προσβολήν, τὰ ἑξῆς αὐτῶν ἀργὰ μένουσι· νοῦς γὰρ ἀσώματος ὁ πονηρός, οὐκ ἄλλως δύναται πλανῆσαι ψυχάς, εἰ μὴ διὰ φαντασίας καὶ λογισμῶν· καὶ περὶ μὲν τῆς προσβολῆς, ὁ Δαβὶδ φησί, εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον καὶ τὰ ἑξῆς[1]. Ὁ δὲ μέγας φησὶ Μωυσῆς περὶ συγκαταθέσεως· καὶ οὐ συγκαταθήσῃ, φησίν, αὐτοῖς[2].

μζ'. Νοῦς νοΐ ἀοράτως συμπλέκεται πρὸς μάχην· ὁ δαιμόνιος νοῦς τῷ ἡμετέρῳ. Καὶ διὰ τοῦτο χρεία ἐκ βαθέων κατὰ στιγμὴν βοᾶν πρὸς τὸν Χριστόν, ἀπελάσαι μὲν τὸν δαιμόνιον νοῦν, τὰ νικητήρια δὲ δοῦναι ἡμῖν ὡς φιλάνθρωπος.

μη'. Τύπος σοι ἡσυχίας καρδιακῆς, ὁ κατέχων κάτοπτρον καὶ πρὸς αὐτὸ ἀτενίζων ἔστω· καὶ τότε ὄψει τὰ ἐν σῇ καρδίᾳ νοητῶς ἐγγραφόμενα πονηρά τε καὶ ἀγαθά.

μθ'. Τήρει τε ἀεὶ μηδένα λογισμὸν ἔχειν ἐν σῇ καρδίᾳ, μὴ ἄλογον, μὴ εὔλογον, ἵν' οὕτω γινώσκῃς ῥᾳδίως τοὺς ἀλλοφύλους, ἤγουν τοὺς τῶν Αἰγυπτίων υἱοὺς πρωτοτόκους.

ν'. Ὡς ἀγαθὴ καὶ τερπνή, φωτεινὴ καὶ ἡδίστη καὶ πάγκαλος καὶ ἀγλαοφανὴς καὶ ὡραία ἀρετὴ νῆψις, ὑπὸ σοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς εὐοδουμένη, καὶ ἐγρηγορότος ἀνθρωπίνου νοὸς ἐν ταπεινώσει πολλῇ ὁδευομένη. Ἐκτείνει γὰρ ἕως θαλάσσης καὶ ἀβύσσου θεωριῶν τὰ κλήματα αὐτῆς καὶ ἕως ποταμῶν μυστηρίων τερπνῶν τε καὶ θείων, τὰς παραφυάδας αὐτῆς[3]· ποτίζει τε νοῦν ἐκ χρόνου πολλοῦ καυσωθέντα τῇ ἀσεβείᾳ ὑπὸ ἅλμης πονηρῶν λογισμῶν πνευμάτων καὶ τοῦ τῆς σαρκὸς δυσμενοῦς φρονήματος, ὅ ἐστι θάνατος.

να'. Νῆψις ἔοικε τῇ τοῦ Ἰακὼβ κλίμακι, ἐφ' ᾗ ὁ Θεὸς ἐπιμένει καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐπιβαίνουσι[4]. Ἀναιρεῖ γὰρ ἐξ ἡμῶν πᾶν κακόν. Αὕτη γὰρ ἐκκόπτει πολυλογίαν, λοιδορίαν, καταλαλιὰν καὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν κακῶν τὸν κατάλογον· οὐκ ἀναχομένη διὰ ταῦτα οὐδὲ πρὸς ὀλίγον τῆς ἰδίας στερεῖσθαι γλυκύτητος.

νβ'. Ταύτην προθύμως, ἀδελφοί μου, μετίωμεν. Καὶ ἐν ταῖς θέαις αὐτῆς καθαρᾷ διανοίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πετόμενοι, κινῶμεν τὴν θεωρίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ βίου τοῦ προτέρου· ἵνα ἐν τῇ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν μνήμῃ συντριβόμενοι καὶ ταπεινούμενοι, ἀδιάσπαστον ἕξωμεν τὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βοήθειαν εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον. Στερηθέντες γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ βοηθείας, δι' ὑπερηφανίας ἢ κενοδοξίας ἢ φιλαυτίας, ὑστερήθημεν καθαρότητα καρδίας, δι ἧς γνωρίζεται ἀνθρώπῳ Θεός· αἴτιον γάρ, ὡς ἡ ὑπόσχεσις[5], τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον.

νγ'. Νοῦς μὴ ἀμελῶν τῆς ἑαυτοῦ κρυπτῆς ἐργασίας, σὺν τοῖς λοιποῖς καλοῖς, οἷς ἐκ τῆς διηνεκοῦς ἐργασίας τῆς φυλακῆς εὑρήσει καὶ τὰς

1. Ψαλμ. 100, 8: 2. Ἐξ. κγ', 32. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 79, 12.
4. Γέν. κη', 12. 5. Πρβλ. Ματθ. ε', 8.

πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἀργὰς τῶν ἔξω κακῶν. Τῇ γὰρ οἰκείᾳ ἀρετῇ καὶ νήφει διόλου προσέχων καὶ τοῖς νοήμασι τοῖς καλοῖς κατατρυφᾶν θέλων, οὐκ ἀνέχεται κλέπτεσθαι διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ἐνύλων καὶ ματαίων αὐτῷ λογισμῶν προσερχομένων· ἀλλὰ γνοὺς αὐτῶν τὸ ἀπατηλόν, καὶ ἔνδον ἑαυτοῦ τὰ πολλὰ συστέλλει αὐτάς.

νδ'. Παράμενε τῇ διανοίᾳ καὶ οὐ κοπιάσεις ἐν πειρασμοῖς· ἐκεῖθεν δὲ ἀναχωρῶν, ὑπόμενε τὰ ἐπερχόμενα.

νε'. Ὥσπερ τοὺς κακοσίτους ἀψίνθιον ὠφελεῖ τὸ πικρόν, οὕτω τοὺς κακοτρόπους κακὰ πάσχειν συμφέρει.

νς'. Εἰ μὴ θέλεις κακοπαθεῖν, μηδὲ κακοποιεῖν θέλε· διότι τοῦτο κἀκείνῳ ἀπαραβάτως ἀκολουθεῖ· ὃ γὰρ σπείρει ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει[1]. Ἑκουσίως οὖν τὰ φαῦλα σπείροντες καὶ ἀκουσίως θερίζοντες, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ θαυμάζειν ὀφείλομεν.

νζ'. Ἐκτυφλοῦται ὁ νοῦς διὰ τῶν τριῶν τούτων παθῶν, φιλαργυρίας, λέγω, κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.

νη'. Γνῶσις καὶ πίστις, αἱ τῆς φύσεως ἡμῶν σύντροφοι, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ δι' ἐκείνας ἠμβλύνθησαν.

νθ'. Θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ πόλεμοι καὶ φόνοι καὶ πᾶς ὁ τῶν λοιπῶν κακῶν κατάλογος, δι' ἐκείνας ἐν ἀνθρώποις σφόδρα ἐκραταιώθησαν.

ξ'. Ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν, οὔτ' ἀληθῶς πιστεύειν δύναται. Ἡ γὰρ γνῶσις κατὰ φύσιν προηγεῖται τῆς πίστεως. Τὰ γὰρ τῆς Γραφῆς εἰρημένα, οὐχ ἵνα νοήσωμεν μόνον, ἀλλ' ὅπως αὐτὰ ποιήσωμεν εἴρηται.

ξα'. Ἀρξώμεθα οὖν τοῦ ἔργου. Οὕτω γὰρ ἀκολούθως προκόπτοντες, εὑρήσομεν ὅτι ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς καὶ ἡ βεβαία πίστις καὶ γνῶσις ἐσωτέρα καὶ πειρασμῶν λύτρωσις καὶ χαρισμάτων δωρήματα καὶ ἐξομολόγησις καρδιακὴ καὶ δάκρυον ἐκτενές, διὰ προσευχῆς τοῖς πιστοῖς παραγίνεται· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπερχομένων θλιβερῶν ὑπομονὴ καὶ εἰλικρινὴς τοῦ πλησίον ἄφεσις καὶ νόμου πνευματικοῦ ἐπίγνωσις καὶ δικαιοσύνης Θεοῦ εὕρεσις καὶ Πνεύματος Ἁγίου ἐπιφοίτησις καὶ θησαυρῶν πνευματικῶν δόσις καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς παρέχειν τοῖς πιστοῖς ἀνθρώποις καὶ ὧδε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ ἁπαξαπλῶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ φανῆναι τὴν ψυχὴν ἀδύνατον, εἰ μὴ διὰ χαρίσματος Θεοῦ καὶ πίστεως ἀνθρώπου μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἀμετεωρίστου προσευχῆς τῇ διανοίᾳ παραμένοντος.

ξβ'. Μέγα ὄντως ἀγαθὸν ἐκ πείρας παρειλήφαμεν, τὸ συνεχῶς ἐπικαλεῖσθαι Κύριον Ἰησοῦν κατὰ τῶν νοητῶν πολεμίων, τὸν βουλόμενον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καθᾶραι. Καὶ ὅρα, πῶς σύμφωνος ὁ λόγος, ὁ ἐκ πείρας παρ' ἐμοῦ ῥηθείς, ταῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις. Ἑτοιμάζου, φησίν, Ἰσραὴλ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου[2]. Καὶ ὁ Ἀπόστολος·

1. Γαλ. ς', 7. 2. Ἀμὼς δ' 12.

ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε[1]. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν φησίν· οὐ δύνασθε ποιεῖν χωρὶς ἐμοῦ οὐδέν. Ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν. Καὶ πάλιν· ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα[2]. Μέγα ἀγαθὸν εὐχὴ καὶ ἀγαθῶν πάντων περιεκτικόν, ὡς καρδίαν καθαῖρον, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς ὀπτάνεται τοῖς πιστοῖς.

ξγ'. Τὸ τῆς ταπεινώσεως χρῆμα, ἐπειδὴ ὑψοποιὸν πέφυκεν εἶναι καὶ Θεῷ ἀγαπώμενον καὶ ἀναλωτικὸν σχεδὸν πάντων τῶν ἐν ἡμῖν κακῶν καὶ μισουμένων Θεῷ, δυσπόριστον διὰ ταῦτα πέφυκεν εἶναι. Καὶ ῥᾳδίως ἂν εὑρήσῃς ἐν ἀνθρώπῳ ἑνὶ πολλῶν ἀρετῶν ἐργασίας τινὰς μερικάς, ζητήσας δὲ ἐν αὐτῷ ὀσμὴν ταπεινώσεως μόλις εὑρήσεις. Διὰ τοῦτο χρεία πολλῆς ταπεινώσεως*, ὥστε κτήσασθαι τοῦτο τὸ κτῆμα. Καὶ γὰρ ἀκάθαρτον καὶ τὸν διάβολον λέγει ἡ Γραφή. Ἐπειδὴ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀγαθὸν τῆς ταπεινοφροσύνης χρῆμα ἀπώσατο καὶ τὴν ὑπερηφανίαν ἠγάπησε. Διὸ καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς προσαγορεύεται[3]. Ἐπεὶ ποίαν ἀκαθαρσίαν σωματικὴν δύναται ἐργάσασθαι τὸ ἀσώματον πάντη καὶ ἄσαρκόν τε καὶ ἄστατον, ἵνα ἀκάθαρτον ἐκ τούτου λέγηται; Εὔδηλον, ὅτι διὰ τὴν ὑπερηφανίαν ἐκλήθη ἀκάθαρτος καὶ ἐκ καθαροῦ καὶ φωτεινοῦ ἀγγέλου, βέβηλος ἀπεφάνθη. Καὶ ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος[4]. Πρώτη γάρ φησιν ἁμαρτία, ἡ ὑπερηφανία[5]. Οὕτω γὰρ ὁ ὑπερήφανος Φαραὼ ἔλεγε· τὸν Θεόν σου, φησίν, οὐκ οἶδα, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ[6].

* Σπουδῆς.

ξδ'. Εἰσὶ δὲ πολλὰ τῶν τοῦ νοῦ ἐνεργημάτων, τὰ δυνάμενα ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν δῶρον τῆς ταπεινοφροσύνης περιποιεῖσθαι, εἴπερ μὴ ἀμελῶμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν· τουτέστι μνήμη ἁμαρτημάτων ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ διανοίᾳ καὶ ἕτερα πλεῖστα εἰς ταπεινοφροσύνην συμβάλλοντα, τῇ θεωρίᾳ ἀναλεγόμενα. Ἐμποιεῖ δὲ ταπείνωσιν ἀληθῆ καὶ τό, ἵνα τις τῶν πέλας τὰ κατορθώματα καθ' ἑκάστην ἐν νῷ περιστρέφῃ καὶ ἕτερα φυσικὰ πλεονεκτήματα ἐν ἑαυτῷ μεγαλύνῃ καὶ συνεξετάζῃ τοῖς ἑαυτοῦ τὰ ἐκείνων· καὶ οὕτω βλέπων ὁ νοῦς τὴν ἑαυτοῦ εὐτέλειαν καὶ πόσον ἀπολείπεται τῆς τῶν ἀδελφῶν τελειότητος, γῆν καὶ σποδὸν ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν λογίζεται[7] καὶ οὐκ ἄνθρωπον[8]· ἀλλὰ κύνα τινά, ὡς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς λογικῶν ἀνθρώπων εἰς πάντα ὑστεροῦντα καὶ ἀπολειπόμενον.

ξε'. Φησὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Βασίλειος· μέγα ἀγαθὸν πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, μηδὲ τῇ ἐρχομένῃ ἡμέρᾳ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν, τὸ μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς ἡμέρας ἀνακρίνειν ἐν τῷ συνειδότι ἡμῶν ἡμᾶς ἑαυτοὺς τὰ καθ' ἡμᾶς, τί μὲν πεπλημμελήκαμεν, τί δὲ ἐδικαιοπραγήσαμεν; Τοῦτο καὶ ὁ Ἰὼβ ἐποίει

1. Α' Θεσσ. ε', 17. 2. Ἰωάνν. ιε', 5. 3. Πρβλ. Ματθ. ι', 1, ιβ', 43 κ. ἀ.
4. Παροιμ. ις', 5. 5. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. ι', 13. 6. Ἔξ. ε', 2.
7. Πρβλ. Γεν. ιη', 27. 8. Πρβλ. Ψαλμ. 21, 7.

περί τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ[1]· τὰ γὰρ καθ᾽ ἑκάστην λογοθέσια τὸ καθ᾽ ὥραν φωτίζουσι.

ξϛ'. Καὶ ἕτερος δὲ πάλιν τῶν τὰ θεῖα σοφῶν ἔφη· ἀρχὴ καρποφορίας, ἄνθος· καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς, ἐγκράτεια. Οὐκοῦν ἐγκρατευσώμεθα· καὶ τοῦτο μέτρῳ καὶ σταθμῷ, ὡς οἱ Πατέρες διδάσκουσι· καὶ τὴν ἡμέραν ὅλην τῶν δώδεκα ὡρῶν, ἐν τηρήσει νοὸς παρερχώμεθα· οὕτω γὰρ ποιοῦντες, τὴν κακίαν βίᾳ τινὶ σβέσαι καὶ μειῶσαι δυνησόμεθα μετὰ Θεοῦ. Ἐπεὶ καὶ βιαστή ἐστιν ἡ ἐνάρετος πολιτεία, δι᾽ ἧς δίδοται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν[2].

ξζ'. Ὁδὸς ἐπὶ τὴν γνῶσιν, ἀπάθεια καὶ ταπείνωσις, ὧν χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον.

ξη'. Ὁ ἀδιαλείπτως περὶ τὰ ἔνδον τὰς διατριβὰς ποιούμενος, σωφρονεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ καὶ θεολογεῖ καὶ προσεύχεται. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγει ὁ Ἀπόστολος· πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε[3].

ξθ'. Ὁ τὴν πνευματικὴν ὁδὸν ὁδεύειν μὴ ἐπιστάμενος, τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων οὐ ποιεῖται φροντίδα· ἀλλ᾽ ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχει, καί, ἢ γαστριμαργεῖ καὶ ἀκολασταίνει· ἢ λυπεῖται καὶ ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ. Καὶ ἐντεῦθεν τὸν νοῦν σκοτίζει, ἢ ἀμέτρῳ ἀσκήσει κέχρηται καὶ θολοῖ τὴν διάνοιαν.

ο'. Ὁ μὲν τοῖς πράγμασιν ἀποταξάμενος, οἷον τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς χρήμασι καὶ τοῖς ἑξῆς, τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐποίησε Μοναχόν, οὔπω δὲ καὶ τὸν ἔσω. Ὁ δὲ τοῖς τούτου ἐμπαθέσι νοήμασιν ἀποταξάμενος, ὅ ἐστιν ὁ νοῦς, οὗτος ἀληθινὸς Μοναχός. Καὶ τὸν μὲν ἔξω ἄνθρωπον εὐκόλως τις ποιεῖ Μοναχόν, ἐὰν θελήσῃ. Οὐκ ὀλίγος δὲ ἀγὼν τὸν ἔσω ἄνθρωπον ποιῆσαι Μοναχόν.

οα'. Τίς ἐστιν ἄρα ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ὁ παντάπασιν ἀπαλλαγεὶς ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀΰλου διαπαντὸς ἀξιωθεὶς προσευχῆς; ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ ἔνδον Μοναχοῦ.

οβ'. Πολλὰ πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐγκέκρυπται· τότε δὲ ἐλέγχονται, ὅταν τὰ αἴτια φαίνωνται.

ογ'. Μὴ ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχε· ἀλλ᾽ ὅρισον αὐτῇ κατὰ δύναμιν ἄσκησιν καὶ ὅλον τὸν νοῦν σου περὶ τὰ ἔνδον στρέψον. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν[4].

οδ'. Ἐπὶ τῇ τῶν παθῶν ἀνενεργησίᾳ ἡ ὑπερηφανία συμβαίνει, ἢ τῶν αἰτιῶν ἀποκοπτομένων ἢ τῶν δαιμόνων δολουργῶς ὑποχωρούντων.

οε'. Ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον· ἡ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τὰ τοῦ σώματος περικόπτουσα πάθη. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κύριος· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν

1. Πρβλ. Ἰὼβ α', 5. 2. Πρβλ. Ματθ. ια', 12. 3. Γαλ. ε', 16. 4. Α' Τιμ. δ', 8.

Θεὸν ὄψονται[1]· αὐτὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θησαυρούς, ὅταν δι᾽ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας ἑαυτοὺς καθάρωσι· καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ τὴν κάθαρσιν ἐπιτείνωσι.

οϛ'. Σκοπευτήριον τῶν περὶ ἀρετῆς λόγων πάσης, ἡ τοῦ νοῦ τήρησίς ἐστιν, ὡς ὁ πάλαι τοῦ Δαβὶδ σκοπός, τὴν περιτομὴν τῆς καρδίας προεδήλου[2].

οζ'. Ὥσπερ αἰσθητῶς τὰ βλάπτοντα ὁρῶντες, βλαπτόμεθα, οὕτω καὶ κατὰ νοῦν.

οη'. Ὥσπερ ὁ τὴν τοῦ φυτοῦ τρώσας καρδίαν, ὅλον ἐξήρανεν, οὕτω καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου νόει. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν προσέχειν δεῖ, ἐπειδὴ οὐκ ἀργοῦσιν οἱ κλέπται.

οθ'. Ὁ Κύριος πᾶσαν ἐντολὴν ὀφειλομένην δεῖξαι θέλων, τὴν δὲ υἱοθεσίαν ἰδίῳ αἵματι τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένην, φησίν· ὅταν ποιήσητε τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, εἴπατε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν, καὶ ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν[3]. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι μισθὸς ἔργων ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις Δεσπότου πιστοῖς δούλοις ἡτοιμασμένη. Οὐκ ἀπαιτεῖ δοῦλος ὡς μισθὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ᾽ εὐχαριστεῖ ὡς ὀφειλέτης καὶ κατὰ χάριν ἐκδέχεται.

π'. Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς[4]· καὶ τοῖς εὖ δουλεύουσιν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν χαρίζεται. Φησὶ γάρ· εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἐγένου πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου[5]. Οὔπω δὲ δοῦλός ἐστι πιστὸς ὁ ψιλῇ τῇ γνώσει ἐπερειδόμενος, ἀλλ᾽ ὁ δι᾽ ὑπακοῆς τῷ ἐντειλαμένῳ Χριστῷ πιστεύων.

πα'. Ὁ τὸν Δεσπότην τιμῶν, ποιεῖ τὰ κελευόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ. Σφαλεὶς δὲ ἢ παρακούσας, ὑπομένει ὡς ἴδια τὰ ἐπερχόμενα. Φιλομαθὴς ὤν, γίνου καὶ φιλόπονος. Ἡ γὰρ ψιλὴ γνῶσις φυσιοῖ τὸν ἄνθρωπον[6].

πβ'. Οἱ ἀπροσδοκήτως ἡμῖν συμβαίνοντες πειρασμοί, οἰκονομικῶς ἡμᾶς φιλοπόνους διδάσκουσι γίνεσθαι.

πγ'. Ἴδιον μὲν ἀστέρος τὸ περὶ αὐτὸν φῶς· τοῦ δὲ θεοσεβοῦς καὶ Θεὸν φοβουμένου ἴδιον, εὐτέλεια καὶ ταπείνωσις. Ἐπεὶ μηδ᾽ ἄλλο τι γνωριστικὸν πέφυκεν εἶναι καὶ δηλωτικὸν σημεῖον τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, ὡς ταπεινὸν φρόνημα καὶ εὐτελὲς σχῆμα. Καὶ τοῦτο πάντη βοῶσι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Ὁ δὲ μὴ οὕτω, τουτέστι ταπεινῶς βιούς, τοῦ μέρους ἐκπίπτει τοῦ ἑαυτὸν ταπεινώσαντος μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου[7], τοῦ καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων πρακτικοῦ Νομοθέτου.

πδ'. Οἱ διψῶντες, φησί, πορεύεσθε ἐφ᾽ ὕδωρ[8]. Οἱ δὲ διψῶντες Θεόν, πορεύεσθε καθαρότητι διανοίας. Πλὴν τῷ ὑψηλῶς δι᾽ αὐτῆς πετωμένῳ, χρὴ καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἑαυτοῦ εὐτελείας ὁρᾶν· οὐδεὶς γὰρ τοῦ ταπεινοῦ

1. Ματθ. ε', 8. 2. Ἴσως ἐννοῇ τὰ λεγόμενα ἐν Β' Βασ. ιγ', 34, ἢ ιη' 24 κ. ἑ.
3. Λουκ. ιζ', 10. 4. Α' Κορ. ιε', 3. 5. Ματθ. κε', 21.
6. Α' Κορ. η', 2. 7. Φιλιππ. β', 8. 8. Ἠσ. νε', 1.

ὑψηλότερος. Ὡς γὰρ φωτὸς μὴ παρόντος, ζοφώδη καὶ σκοτεινὰ ἅπαντα, οὕτω καὶ μὴ παρούσης ταπεινοφροσύνης, πάντα ἡμῶν μάταια καὶ ἕωλα τὰ κατὰ Θεὸν σπουδάσματα.

πε'. Τέλος δὲ λόγου, τὸ πᾶν ἄκουε· τὸν Θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε[1], καὶ νοητῶς καὶ αἰσθητῶς. Εἰ γὰρ νοητῶς βιάσῃ σαυτὸν αὐτὰς τηρεῖν, ὀλιγάκις τῶν αἰσθητῶν εἰς αὐτὰς κόπων δεήσῃ. Φησὶ γὰρ ὁ Δαβίδ, ἠβουλήθην τὸ θέλημά σου καὶ τὸν νόμον σου ποιῆσαι ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου[2].

πς'. Ἐὰν μὴ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας, τουτέστιν ἐν μέσῃ καρδίᾳ, ὁ ἄνθρωπος τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τὸν νόμον ποιήσῃ, οὔτε ἔξω ῥᾳδίως τοῦτο πρᾶξαι δύναται. Καὶ ἐρεῖ πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μὴ νήφων καὶ ἀδιάφορος, τό, ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι[3]· πάντως δι' ἔλλειψιν θείας ἐλλάμψεως· ἧς τινος ὁ μετέχων οὐκ ἀπληροφόρητος, ἀλλὰ καὶ ἔμπεδος ἱκανὸς περὶ τὰ θεῖα γενήσεται.

πζ'. Ὥσπερ γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἅλας ἡδύνει τόν τε ἄρτον καὶ πᾶν ὄψον καὶ ἄσηπτά τινα τῶν κρεῶν καὶ διαρκῆ φυλάττει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ νοὸς φυλακῇ τῆς νοητῆς ἡδύτητος καὶ θαυμαστῆς ἐργασίας νόει. Καὶ γὰρ ἡδύνει ἐνθέως καὶ τὸν ἐντὸς καὶ τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον, καὶ τὴν ὀζωδίαν τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐκδιώκει· καὶ διαρκεῖς ἐν τοῖς καλοῖς ἡμᾶς φυλάττει.

πη'. Ἐκ προσβολῆς πολλοὶ λογισμοί· ἐκ δὲ τούτων ἡ πονηρὰ αἰσθητὴ πρᾶξις. Ὁ δὲ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ τὸ πρῶτον εὐθὺς σβεννύων, τὰ ἑξῆς διέφυγε· καὶ γνῶσιν θείαν γλυκεῖαν πλουτήσει· δι' ἧς Θεὸν εὑρήσει τὸν πανταχοῦ ὄντα. Ἐν αὐτῷ δὲ τὸ κάτοπτρον τοῦ νοὸς ἀντερείσας, φωτίζεται διηνεκῶς καθ' ὁμοιότητα τοῦ καθαροῦ ὑέλου καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου. Καὶ τότε ἀναπαύσεται ὁ νοῦς, εἰς τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν φθάσας, ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐν αὐτῷ θεωρίας.

πθ'. Ἐπειδὴ πᾶς λογισμὸς διὰ φαντασίας αἰσθητῶν τινων εἰσέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ· τότε αὐγάζει αὐτὸν τὸ μακάριον φῶς τῆς Θεότητος, ὅταν πάντῃ εὐκαιρήσῃ ἀπὸ πάντων καὶ ἀσχημάτιστος ἐκ τούτων γένηται· εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν τῶν πάντων νοημάτων παραφαίνεται τῷ καθαρῷ νοΐ.

ϙ'. Ὅσῳ τὴν διάνοιαν ἄκρως προσέχεις, κατὰ τοσοῦτον μετὰ πόθου τῷ Ἰησοῦ προσεύξῃ· καὶ ὅσον πάλιν τὴν διάνοιαν ἀμελῶς ἐπισκέπτῃ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ Ἰησοῦ μακρυνθήσῃ. Καὶ ὥσπερ τὸ πρότερον ἄκρως τὸν ἀέρα τῆς διανοίας φωτίζει, οὕτω καὶ τὸ ἐκνεῦσαι ἀπὸ τῆς νήψεως καὶ τῆς γλυκείας ἐπικλήσεως τοῦ Ἰησοῦ, σκοτίζειν αὐτὸν ἐκ παντὸς πέφυκεν· ὡς εἶναι φύσει τὸ πρᾶγμα τοιοῦτον, ὡς εἴπομεν, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστι. Καὶ τοῦτο πείρᾳ λήψῃ ἔργῳ δοκιμασίας· ἐπεὶ μὴ πέφυκεν ἀρετὴ καὶ μάλιστα ἡ τοιαύτη φωτοτόκος τερπνὴ ἐργασία, εἰ μὴ τῇ πείρᾳ διδάσκεται*.

*Ἐν ἄλλοις διδάσκεσθαι.

1. Ἐκκλησ. ιβ', 13. 2. Ψαλμ. 39, 9. 3. Ἰὼβ κα', 14.

ϙα'. Τὸ μὲν μετὰ πόθου τινὸς μεστοῦ γλυκύτητος καὶ χαρᾶς ἐπικαλεῖσθαι συνεχῶς Ἰησοῦν, αἴτιον, τὸ χαρᾶς ἔμπλεον καὶ γαλήνης εἶναι τὸν ἀέρα τῆς καρδίας, ἐκ τῆς ἄκρας προσοχῆς· τοῦ δὲ ἄκρως καθαίρεσθαι τὴν καρδίαν, αἴτιος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ πάντων τῶν καλῶν αἴτιος καὶ ποιητής· ἐγώ, γάρ φησι, Θεὸς ποιῶν εἰρήνην[1].

ϙβ'. Εὐεργετουμένη ψυχὴ καὶ γλυκαινομένη ὑπὸ Ἰησοῦ, μετὰ ἀγαλλιάσεώς τινος καὶ ἀγάπης διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸν εὐεργέτην ἀμείβεται· εὐχαριστοῦσα καὶ ἐπικαλουμένη μετὰ θυμηδίας τὸν εἰρηνοποιοῦντα αὐτήν· καὶ μέσον αὐτῆς νοητῶς ὁρῶσα αὐτὸν λύοντα τὰς φαντασίας τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

ϙγ'. Καὶ ἐπεῖδε, φησὶ Δαβίδ, ὁ νοητὸς ὀφθαλμός μου ἐν νοητοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρευομένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου[2]· καὶ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν εἶδον παρὰ Θεοῦ ἐν ἐμοὶ γινομένην[3], φαντασιῶν δὲ μὴ οὐσῶν τινων ἐν καρδίᾳ, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁ νοῦς ἵσταται· ἕτοιμος ὢν κινεῖσθαι εἰς πᾶσαν θεωρίαν τερπνήν, πνευματικὴν καὶ θεοφιλῆ.

ϙδ'. Οὕτως οὖν, ὡς εἶπον, πεφύκασιν εἶναι ἀλλήλων συστατικά, ἥ τε νῆψις καὶ Ἰησοῦ εὐχή. Ἡ μὲν γὰρ ἄκρα προσοχή, τῆς συνεχοῦς εὐχῆς· ἡ δὲ εὐχὴ πάλιν, τῆς ἄκρας ἐν νῷ νήψεως καὶ προσοχῆς.

ϙε'. Χρηστὸς παιδαγωγὸς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἡ ἀνεπίληστος μνήμη τοῦ θανάτου· καὶ τό, τὰ ἐν μέσῳ πάντα παραδραμόντας, αὐτὸν ἀεὶ προβλέπειν, αὐτὴν τὴν κλίνην, ἔνθα ψυχορραγοῦντες μέλλομεν κατακεῖσθαι, καὶ τὰ λοιπά.

ϙς'. Οὐκ ἔστιν, ἀδελφοί, ὕπνον ἄρασθαι τὸν βουλόμενον ἄτρωτον μένειν διὰ παντός· ἀλλ' ἀνάγκη δυοῖν θάτερον, ἢ πεσεῖν καὶ ἀπολέσθαι, γυμνωθέντα τῶν ἀρετῶν· ἢ διὰ παντὸς τῷ νοῒ καθωπλισμένον ἑστάναι· καὶ γὰρ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀεὶ ἵσταται μετὰ τῆς αὐτοῦ παρατάξεως.

ϙζ'. Γίνεταί τις κατάστασις θεία ἐν τῷ νῷ ἡμῶν, ἐκ τῆς συνεχοῦς μνήμης καὶ ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν μὴ ἀμελῶμεν τῆς πρὸς αὐτὸν συνεχοῦς κατὰ νοῦν δεήσεως καὶ τῆς πυκνῆς νήψεως καὶ τοῦ ἐπιστατικοῦ ἔργου· ἀλλὰ ὄντως ἔργον ἀεὶ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἐπιτελούμενον, ἔχωμεν τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐπικλήσεως, μετὰ πυρώσεως καρδίας ἐκβοῶντες, ὥστε μεταλαβεῖν* τὸ ἅγιον ὄνομα Ἰησοῦ. Συνέχεια γὰρ καὶ ἐπὶ ἀρετῆς καὶ κακίας μήτηρ ἕξεως· ἡ δέ, ὡς φύσις λοιπὸν κρατεῖ. Καὶ ἐν καταστάσει τοιαύτῃ ὁ νοῦς γενόμενος, ζητεῖ τοὺς πολεμίους, ὥσπερ κύων θηρευτικὸς λαγωὸν ἐν λόχμαις· ἀλλ' ὁ μέν, ἵνα καταφάγῃ, ὁ δέ, ἵνα καταφθείρῃ.

*Μεσολαβεῖν.

ϙη'. Ὅτε οὖν καὶ ὁσάκις ἐπισυμβαίνει πληθύνεσθαι ἐν ἡμῖν τοὺς πονηροὺς λογισμούς, τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίκλησιν μέσον αὐτῶν ἐμβάλωμεν· καὶ διαλυομένους αὐτοὺς εὐθέως τότε, ὡσεὶ καπνὸν

1. Ἠσ. με', 7. 2. Ψαλμ. 91, 12. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 90, 8.

ἐν ἀέρι ὀψόμεθα, ὡς ἡ πεῖρα ἐδίδαξε. Καὶ τοῦ νοὸς μόνου καταληφθέντος, τότε πάλιν ἀρχώμεθα τῆς συνεχοῦς προσοχῆς καὶ ἐπικλήσεως· καὶ ὁσάκις
* Ἐν ἄλλοις περισπασμοῦ. ὑπὸ πειρασμοῦ* τοῦτο πάθωμεν, οὕτω ποιῶμεν.

ηθ'. Ὡς γὰρ οὐ δυνατόν, γυμνὸν σώματι εἰσελθεῖν εἰς πόλεμον ἢ πλεῦσαι μέγα πέλαγος μετ' ἐνδυμάτων ἢ ζῆν ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν· οὕτως ἀδύνατον χωρὶς ταπεινώσεως καὶ συνεχοῦς πρὸς Χριστὸν ἱκεσίας, τὸν νοητὸν καὶ κρυπτὸν πόλεμον ἐκμαθεῖν· καὶ τεχνικῶς τοῦτον καταδιώκειν καὶ βάλλειν.

ρ'. Ὁ μέγας πρακτικώτατος Δαβὶδ φησὶ πρὸς τὸν Κύριον· τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω [1]. Ὥστε τὸ φυλαχθῆναι ἐν ἡμῖν τὸ κράτος τῆς καρδιακῆς ἡσυχίας καὶ νοερᾶς, ἐξ ἧς πᾶσαι γεννῶνται αἱ ἀρεταί, διὰ τοῦ βοηθεῖσθαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κυρίου προσγίνεται, τοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς δόντος
* Ἐν ἄλλοις πονηράν. καὶ ἀφ' ἡμῶν τὴν μιαρὰν* λήθην ἐκδιώκοντος, συνεχῶς παρ ἡμῶν ἐπιβοωμένου, φθαρτικὴν οὖσαν μάλιστα τῆς καρδιακῆς ἡσυχίας ὡς ὕδωρ πυρός. Διόπερ, Μοναχέ, μὴ ἐξ ἀμελείας ὑπνοῖς εἰς θάνατον [2], ἀλλ' Ἰησοῦ ὀνόματι μάστιζε πολεμίους· καὶ ὡς σοφός τις λέλεχεν, Ἰησοῦ ὄνομα κολληθήτω τῇ πνοῇ σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν.

ρα'. Ὅταν τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Βασιλέως ἡμῶν φοβερῶς καὶ φρικτῶς ἀξιωθῶμεν οἱ ἀνάξιοι, τότε μᾶλλον τὴν νῆψιν καὶ τὴν τήρησιν τοῦ νοὸς καὶ ἀκρίβειαν ἐπιδειξώμεθα, ἵνα καταναλώσῃ ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ῥυπάσματα τὸ πῦρ τὸ θεϊκόν, ἤγουν τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ εἰσερχόμενον ἐν ἡμῖν, τὰ πονηρὰ πνεύματα τῆς πονηρίας εὐθὺς ἐκ τῆς καρδίας ἀπελαύνει· καὶ τὰς ἁμαρτίας τὰς προγεγενημένας ἡμῖν συγχωρεῖ· καὶ καταλιμπάνεται τότε ὁ νοῦς χωρὶς ὀχλήσεως πονηρῶν λογισμῶν. Καὶ εἴπερ μετὰ ταῦτα ἀκριβῶς τὸν νοῦν ἡμῶν τηρήσωμεν καὶ στῶμεν ἐν πύλῃ καρδίας ἡμῶν, ὅτε πάλιν αὐτῶν καταξιωθῶμεν, μᾶλλον ἔτι καὶ μᾶλλον λαμπρύνει τὸν νοῦν καὶ ἀστεροειδῆ αὐτὸν τὸ θεῖον Σῶμα ἀπεργάζεται.

ρβ'. Λήθη σβεννύειν οἶδε νοὸς φυλακήν, ὥσπερ σβέννυσι πῦρ ὕδωρ. Συνεχὴς δὲ Ἰησοῦ εὐχή, εἰς τέλος αὐτὴν ἐκδαπανᾷ ἐκ τῆς καρδίας μετὰ νήψεως συντόνου. Χρῄζει γὰρ ἡ εὐχὴ τῆς νήψεως, ὥσπερ λαμπάδιον φωτὸς λύχνου.

ργ'. Πονεῖν δεῖ ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν τιμίων· τίμια δὲ ὡς ἀληθῶς, τὰ φυλάσσοντα ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κακίας αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς. Ταῦτα δέ εἰσι, φυλακὴ νοὸς σὺν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει· βλέπειν τε ἀεὶ εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας καὶ ἡσυχάζειν ἀενάως τῇ διανοίᾳ, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ ἐκ τῶν δοκούντων λογισμῶν δεξιῶν εἶναι· καὶ σπουδάζειν, κενὸν λογισμῶν

1. Ψαλμ. 58, 10. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 12, 4.

εὑρίσκεσθαι· ἵνα μὴ λανθάνωσιν οἱ κλέπται· καὶ εἰ καὶ πονοῦμεν τῇ καρδίᾳ παραμένοντες, ἀλλὰ ἐγγὺς ἡ παράκλησις.

ρδ'. Πέφυκε γὰρ ἡ καρδία ἀδιαλείπτως τηρουμένη καὶ μὴ συγχωρουμένη τὰς μορφὰς καὶ τὰς εἰκόνας καὶ τὰς φαντασίας δέχεσθαι τῶν σκοτεινῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων, λογισμοὺς φεγγοειδεῖς ἐξ ἑαυτῆς ἀποκυΐσκειν. Ὥσπερ γὰρ ὁ κάρβων* γεννᾷ φλόγα, οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὁ ἐν- * Ἄνθραξ.
οικῶν τῇ καρδίᾳ Θεὸς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, εἴπερ εὑρίσκει τὸν ἀέρα τῆς διανοίας ἡμῶν καθαρὸν ἀνέμων πονηρίας καὶ ὑπὸ φυλακῆς νοὸς τηρούμενον, ἀνάπτει τὸ διανοητικὸν ἡμῶν πρὸς θεωρίας, ὡς φλὸξ κηρόν.

ρε'. Ἀεὶ γὰρ στρέφειν δεῖ ἐν χωρήματι καρδίας ἡμῶν τὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ὥσπερ ἀστραπὴ στρέφεται ἐν ἀέρι τοῦ στερεώματος, ὑετοῦ μέλλοντος κατέρχεσθαι. Καὶ γὰρ τοῦτο ἴσασιν ἀκριβῶς οἱ πεῖραν τοῦ νοῦ ἔχοντες καὶ τοῦ ἔνδον πολέμου. Ὡς καὶ ἐν τάξει οὕτω τὸν νοητὸν πόλεμον στρατηγῶμεν· πρῶτον προσοχή, εἶτα τὸν ἐχθρὸν λογισμὸν γνόντες παραβαλόντα, λόγοις κατάρας ἐν καρδίᾳ μετ' ὀργῆς αὐτὸν βάλωμεν· τρίτη τάξις, εὐθὺς κατεύξασθαι κατ' αὐτοῦ, συστρέφοντας τὴν καρδίαν τῇ ἐπικλήσει Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἵνα εὐθέως καταλυθῇ τὸ δαιμόνιον ἴνδαλμα, τοῦ μὴ ἐξακολουθῆσαι τῇ φαντασίᾳ τὸν νοῦν, ὡς νήπιον ὑπὸ φαντασιοποιοῦ τινος πλανώμενον.

ρς'. Κοπιάσωμεν ὡς ὁ Δαβίδ, κράζοντες τό, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ·
βραγχιάσῃ * ἡμῶν ὁ λάρυγξ· καὶ μὴ ἐκλείπωσιν οἱ νοητοὶ ἡμῶν ὀφθαλμοὶ * Βραγχιασάτω.
ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν ἡμᾶς ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν [1].

ρζ'. Τῆς παραβολῆς ἀεὶ μεμνημένοι τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας, ἧς εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸ δεῖν ἡμᾶς πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν [2]· καὶ τὸ κέρδος εὑρήσομεν καὶ τὴν ἐκδίκησιν.

ρη'. Ὥσπερ ὁ τῷ ἡλίῳ ἀτενίζων, ἀδύνατον μὴ πλουσίως τὰς ὄψεις καταυγάζεσθαι· οὕτως ὁ ἀεὶ ἐγκύπτων εἰς τὸν ἀέρα τῆς καρδίας, οὐ δύναται μὴ φωτίζεσθαι.

ρθ'. Ὡς ἀδύνατον, τὴν παροῦσαν ζωὴν ζῆν ἄνευ τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν, οὕτως ἀδύνατον χωρὶς φυλακῆς νοὸς καὶ καθαρότητος καρδίας, ὃ ἐστι καὶ λέγεται νῆψις, εἴς τι πνευματικὸν καὶ ἀρέσκον Θεῷ φθάσαι τὴν ψυχήν, ἢ ἐλευθερωθῆναι τῆς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίας, εἰ καὶ βιάζεταί τις ἑαυτὸν διὰ τὸν φόβον τῶν κολάσεων μὴ ἁμαρτάνειν.

ρι'. Πλὴν καὶ οἱ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας βίᾳ τινὶ ἀπεχόμενοι, μακάριοι παρά τε Θεῷ καὶ Ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, ὅτι βιασταὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν εὑρίσκονται [3].

ρια'. Τοῦτο τὸ θαυμαστὸν τῆς ὠφελείας τοῦ νοῦ τῆς ἐκ τῆς ἡσυχίας· ὅτι πάντα τὰ ἁμαρτήματα κατὰ νοῦν πρότερον κρούοντα ἐν λογισμοῖς μόνον, ὥστε εἰ παραδεχθῶσι παρὰ τῆς διανοίας, γενέσθαι αἰσθητὰ καὶ πα-

1. Πρβλ. Ψαλμ. 68, 4. 2. Λουκ. ιη', 1. 3. Ματθ. ια', 12.

χέα ἁμαρτήματα, πάντα ἐκκόπτει ἡ διανοητικὴ καὶ νηπτικὴ ἀρετή, ἐν τῷ ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπῳ μὴ ἐῶσα αὐτὰ εἰσέρχεσθαι, καὶ ἀχθῆναι εἰς ἔργα πονηρά, τῇ ῥοπῇ καὶ ἀντιλήψει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ριβʹ. Εἰκὼν τῆς ἐξωτέρας καὶ αἰσθητῆς σωματικῆς ἀσκήσεως, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη· τὸ δὲ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ὅ ἐστιν ἡ Καινή, εἰκὼν τῆς προσοχῆς, ἤγουν τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας. Καὶ ὥσπερ ἡ Παλαιὰ οὐκ ἐτελείου, οὔτε ἐπληροφόρει τὸν ἔσω ἄνθρωπον εἰς θεοσέβειαν· οὐδένα γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὁ νόμος ἐτελείωσε*· μόνον δὲ τὰ παχέα ἁμαρτήματα διεκώλυε· τοῦ γὰρ κωλῦσαι μὴ ἐκβάλλειν τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ὀδόντα τοῦ πλησίον, τὸ καὶ λογισμοὺς ἀπὸ καρδίας ἐκκόψαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ Εὐαγγελίου διάταγμα, καὶ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις, μεῖζόν ἐστιν εἰς καθαρότητα ψυχῆς. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀσκήσεως, νηστείας λέγω, καὶ ἐγκρατείας, χαμευνίας, στάσεως, ἀγρυπνίας καὶ τῶν λοιπῶν, ἃ περὶ τὸ σῶμα πεφύκασι, καὶ τὸ παθητικὸν μέρος τοῦ σώματος ἡσυχάζειν ποιεῖ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας· ὥσπερ εἶπον ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς καλά τε ὄντα καὶ ταῦτα. Παιδαγωγία γάρ εἰσι τοῦ ἔξω ἡμῶν ἀνθρώπου καὶ φρουρὸς τῶν κατ' ἐνέργειαν παθῶν· οὐ μὴν δὲ καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτημάτων φρουρητικά, ἤγουν κωλυτικά· οἷον ἀπαλλάξαι ἡμᾶς, σὺν Θεῷ, φθόνου, ὀργῆς καὶ τῶν λοιπῶν.

ριγʹ. Ἡ δὲ καθαρότης τῆς καρδίας, ἤγουν ἡ τοῦ νοῦ τήρησις καὶ φυλακή, ἧς τύπος ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἴπερ ὡς δεῖ παρ' ἡμῶν φυλάττεται, πάντα τὰ πάθη καὶ πάντα τὰ κακὰ ἀπὸ τῆς καρδίας ἐκριζοῦσα, ἐκκόπτει· καὶ ἀντεισάγει χαράν, εὐελπιστίαν, κατάνυξιν, πένθος, δάκρυον, ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν* τε καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν, μνήμην θανάτου, ταπείνωσιν ἀληθῆ, ἀγάπην τε ἄπειρον πρός τε Θεὸν καὶ ἀνθρώπους καὶ ἔρωτα θεῖον ἐγκάρδιον.

Ἐν ἄλλοις ἡμῶν αὐτῶν.

ριδʹ. Ὡς οὐκ ἔνι μὴ τέμνειν τοῦτον τὸν ἀέρα ἐν γῇ βαδίζοντα, οὕτως μὴ πολεμεῖσθαι ἀενάως ὑπὸ δαιμόνων καρδίαν ἀνθρώπου ἀδύνατον, ἢ καὶ ὑπ' αὐτῶν κρυπτῶς ἐνεργεῖσθαι, κἂν σωματικὴν ἄσκησιν πολλὴν ἔχῃ.

ριεʹ. Εἴπερ ἐν Κυρίῳ θέλεις, μὴ δοκήσει μόνον εἶναι Μοναχὸς καὶ χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς καὶ Θεῷ πάντοτε ἡνωμένος· ἀλλὰ καὶ ἀληθείᾳ εἶναι βούλει τοιοῦτος, προσοχικὴν ἀρετὴν πάσῃ δυνάμει μέτελθε, ἥ ἐστι νοὸς φυλακή, νοῦ τήρησις καὶ τελείωσις καρδιακὴ γλυκείας ἡσυχίας, ἀφάνταστος μακαρία τῆς ψυχῆς κατάστασις· πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς εὑρισκόμενον.

ριςʹ. Αὕτη γὰρ λέγεται νοητὴ φιλοσοφία· καὶ ὅδευε ταύτην ἐν πολλῇ νήψει καὶ θερμῇ προθυμίᾳ σὺν εὐχῇ Ἰησοῦ, σὺν ταπεινώσει καὶ πυκνότητι καὶ σιωπῇ αἰσθητῶν χειλέων καὶ νοητῶν, σὺν ἐγκρατείᾳ βρωμάτων καὶ πομάτων καὶ παντὸς ἐφαμάρτου πράγματος· ὅδευε ταύτην ἐν ὁδῷ διανοίας ἐπιστημόνως ἐν φρονήσει· καὶ αὕτη σε διδάξει, σὺν Θεῷ, ἃ οὐκ ἠπίστασο, καὶ γνωριεῖ καὶ φωτίσει καὶ συνετίσει καὶ μαθητεύσει, ἅπερ πρότε-

* Ἑβρ. ζʹ, 19.

ρον λαβεῖν εἰς νοῦν ἀδυνάτως εἶχες, ἐν σκότει παθῶν περιπατῶν καὶ σκοτεινῶν ἔργων καὶ ὑπὸ λήθης καὶ συγχύσεως ἀβύσσου καλυπτόμενος.

ριζʹ. Ὥσπερ αἱ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον, οὕτως αὕτη πληθύνει ἐν σῇ καρδίᾳ ἀγαθὸν ἅπαν· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ταῦτα παρέξει σοι· οὗ χωρὶς οὐ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν[1]. Καὶ πρῶτον μὲν κλίμακα αὐτὴν εὑρήσεις, ἔπειτα δὲ βίβλον ἀναγινωσκομένην. Εἶτα προκόπτων, εὑρήσεις αὐτὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιον, καὶ τὸν Βασιλέα Χριστὸν τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰσραήλ, ἐναργῶς νοητῶς ὄψει σὺν τῷ ὁμοουσίῳ αὐτοῦ Γεννήτορι καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι τῷ προσκυνητῷ.

ριηʹ. Διὰ φαντασίας ψευδοῦς ἀεὶ οἱ δαίμονες ἐνάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ ἁμαρτάνειν. Καὶ γὰρ ἐν φαντασίᾳ φιλαργυρίας καὶ κέρδους τὸν ἄθλιόν Ἰούδαν παρεσκεύασαν παραδοῦναι τὸν Κύριον καὶ Θεὸν τῶν ἁπάντων· διὰ δὲ ψεύδους οὐτιδανῆς ἀναπαύσεως σωματικῆς καὶ τιμῆς καὶ κέρδους καὶ δόξης, ἀγχόνῃ αὐτὸν περιέβαλον[2] καὶ τὸν αἰώνιον θάνατον αὐτῷ προεξένησαν· ἀπεναντίας οἱ δείλαιοι πάμπαν τῆς ἑαυτῶν φαντασίας, τῆς προσβολῆς, λέγω, αὐτὸν ἀνταμειψάμενοι.

ριθʹ. Ὅρα, πῶς διὰ φαντασίας καὶ ψεύδους καὶ κενῶν ὑποσχέσεων ἡμᾶς πτωματίζουσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς οὕτως ἐκ τῶν ὑψωμάτων ὡς ἀστραπὴ κατερράγη[3], ἰσοθεΐαν φαντασθείς. Καὶ οὕτω πάλιν τὸν Ἀδὰμ ἐχώρισε τοῦ Θεοῦ, θεϊκὸν ἀξίωμα φαντάσας αὐτόν[4]. Καὶ οὕτω πάντας τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπατᾷ[5] ὁ ψεύστης καὶ δόλιος εἴωθεν ἐχθρός.

ρκʹ. Πικραινόμεθα μὲν τὴν καρδίαν ὑπὸ ἰοῦ καὶ λογισμῶν πονηρίας, ὅταν προσοχῆς* Ἰησοῦ εὐχῆς πρὸς πολὺ ὑπὸ λήθης ἀμελοῦντες ἀπαγώμεθα, γλυκαινόμεθα δὲ πάλιν ἐν αἰσθήσει καὶ ἡδύτητί τινι ἀγαλλιάσεως μακαρίας, ὅταν τὰ προειρημένα κραταιῶς καὶ προθύμως ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς διανοίας ἐμμελῶς δι' ἔρωτος θείου ἐπιτελῶμεν. Τότε γὰρ οὐ δι' ἄλλο τι τῇ καρδιακῇ ἡσυχίᾳ βαδίζειν προθυμούμεθα, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ ψυχῇ γλυκεῖαν ἡδονὴν καὶ τέρψιν.

ρκαʹ. Ἐπιστήμη ἐπιστημῶν καὶ τέχνη τεχνῶν, ἡ τῶν κακούργων λογισμῶν ἐστι τέχνη. Ἔστιν οὖν ἄριστος τρόπος καὶ τέχνη αὐτῶν τὸ ἐν Κυρίῳ τὴν φαντασίαν βλέπειν τῆς προσβολῆς καὶ φυλάττειν τὴν διάνοιαν· ὥσπερ τὸν αἰσθητὸν φυλάσσομεν ὀφθαλμὸν καὶ ὀξέως μετ' αὐτοῦ βλέπομεν, τὸν πλῆξαι τοῦτον ἐκ συμβάσεως ἐρχόμενον καὶ ὅση δύναμις, πᾶν κάρφος κωλύομεν ἐξ αὐτοῦ.

ρκβʹ. Ὡς οὐ τέξεται χιὼν φλόγα, ἢ ὕδωρ πῦρ γεννήσει, ἢ ῥάμνος σῦκα· οὕτως οὐκ ἐλευθερωθήσεται παντὸς ἀνθρώπου καρδία δαιμονικῶν λογισμῶν καὶ λόγων καὶ ἔργων, μὴ καθάρασα τὰ ἔνδον καὶ νῆψιν σὺν εὐχῇ Ἰησοῦ συνάψασα καὶ ταπείνωσιν καὶ ψυχικὴν ἡσυχίαν κατορθοῦσα·

1. Ἰωάνν. ιεʹ, 5. 2. Ματθ. κζʹ, 5. 3. Πρβλ. Λουκ. ιʹ, 18.
4 Γέν. γʹ, 5. 5. Πρβλ. Β' Κορ. ιαʹ, 3.

καὶ ἐπειγομένη σὺν προθυμίᾳ πολλῇ καὶ ὁδεύουσα· ἀλλ' ἀνάγκη στειρεῦσαι τὴν ἀπρόσεκτον ψυχὴν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ τελείου νοήματος, ὡς ἡμίονον ἄκαρπον· ᾗ οὐκ ἔστι σύνεσις[1] πνευματικῆς φρονήσεως. Ὄντως εἰρήνη ἐστὶ τῆς ψυχῆς τὸ γλυκὺ πρᾶγμα καὶ ὄνομα Ἰησοῦ, καὶ κένωσις νοημάτων ἐμπαθῶν.

ρκγ΄. Ὅταν κακῶς συμφωνήσῃ ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ σώματος, τότε ἄμφω οἰκοδομοῦσι πόλιν κενοδοξίας καὶ πύργον ὑπερηφανίας καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κατοικοῦντας ἀσεβεῖς λογισμούς. Ὁ δὲ Κύριος, τῷ φόβῳ τῆς γεέννης τὴν ὁμοφωνίαν αὐτῶν συγχέει τε καὶ διαιρεῖ[2], ἀλλότριά τε καὶ ἐναντία τῷ σώματι τὴν κυρίαν ψυχὴν λαλεῖν τε καὶ φρονεῖν ἀναγκάζων· ἐξ
Φόβου. οὗ φόβος* καὶ διαμερισμὸς συμβαίνει, διὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθραν εἰς Θεὸν εἶναι καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ μὴ ὑποτάσσεσθαι[3].

ρκδ΄. Τὰ καθ' ἡμέραν ἡμῶν ἔργα, δεῖ σταθμίζειν καθ' ὥραν καὶ προσέχειν καὶ κοῦφα ὅση δύναμις ἐπάναγκες ποιεῖν τῇ ἑσπέρᾳ διὰ τῆς μετανοίας· εἴγε βουλόμεθα σὺν Χριστῷ τῆς κακίας περιγενέσθαι. Καὶ σκοπεῖν δεῖ, εἰ κατὰ Θεὸν τελοῦμεν πάντα τὰ αἰσθητὰ καὶ φαινόμενα ἡμῶν ἔργα, κατ' ἐνώπιον Θεοῦ καὶ διὰ Θεὸν μόνον· ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀλόγως κλεπτώμεθα.

ρκε΄. Ἐὰν γὰρ τὸ καθ' ἑκάστην κερδαίνωμεν, σὺν Θεῷ, ἐκ τῆς νήψεως ἡμῶν, οὐκ ὀφείλομεν ἀδιαφόρως ἀναστρέφεσθαι καὶ ζημιοῦσθαι διὰ πολλῶν συντυχιῶν ἐπισφαλῶν· ἀλλὰ μᾶλλον καταφρονεῖν δεῖ τῶν ματαίων, διὰ τὸ ἐράσμιον καὶ γλυκὺ τῆς ἀρετῆς κέρδος καὶ κάλλος.

ρκϛ΄. Δικαίως κατὰ φύσιν ὥσπερ ἐκτίσθη ὑπὸ Θεοῦ, ὀφείλομεν κινεῖν τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς. Καὶ τὸν μὲν θυμὸν κατὰ τοῦ ἐκτὸς ἡμῶν ἀνθρώπου καὶ τοῦ ὄφεως σατᾶν. Ὀργίζεσθε, φησί, κατὰ τῆς ἁμαρτίας· τουτέστιν ὀργίζεσθε ἑαυτοῖς καὶ τῷ διαβόλῳ, φησίν, ὅπως μὴ εἰς Θεὸν ἁμαρτάνητε· τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ κινεῖν χρὴ πρός τε Θεὸν καὶ ἀρετήν. Τὸ δὲ λογιστικὸν τούτοις ἀμφοτέροις μετὰ σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης τάξωμεν· διατάττεσθαι, νουθετεῖν, τιμωρεῖσθαι, καὶ ἄρχειν, ὡς βασιλεὺς ἄρχει δούλων· καὶ τότε κατὰ Θεὸν ταῦτα ὁ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν διακυβερνᾷ, εἰ καὶ πρὸς τὸν λόγον τὰ πάθη στασιάζει· καὶ ἡγεμονεύειν τὸν λόγον τούτοις ἐπιστατήσωμεν. Φησὶ γὰρ ὁ τοῦ Κυρίου Ἀδελφός· εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα[4], καὶ τὰ ἑξῆς· ἐπειδὴ ἀληθῶς φάναι, πᾶσα ἀνομία καὶ ἁμαρτία, διὰ τῶν τριῶν τούτων ἐπιτελεῖται: καὶ πᾶσα ἀρετή τε καὶ δικαιοσύνη, διὰ τῶν τριῶν πάλιν αὐτῶν συνίσταται.

ρκζ΄. Τηνικαῦτα ὁ νοῦς σκοτίζεται καὶ ἄκαρπος μένει, ἡνίκα ἢ λόγους κοσμικοὺς λαλήσῃ, ἢ κατὰ διάνοιαν δεξάμενος προσομιλήσῃ αὐτοῖς, ἢ εἰς αἰσθητά τινα τὸ σῶμα σὺν τῷ νῷ ματαίως ἐνασχοληθῇ, ἢ ματαιότησιν ὁ Μοναχὸς ἑαυτὸν ἐκδῷ. Εὐθέως γὰρ καὶ παρ' αὐτὰ ἀπόλλυσι τὴν

1. Πρβλ. Ψαλμ. 31, 9. 2. Πρβλ. Γεν. ια΄, 1-9. 3. Ῥωμ. η΄, 6. 4. Ἰακ. γ΄, 2.

θέρμην καὶ τὴν κατάνυξιν καὶ τὴν ἐν Θεῷ παρρησίαν τε καὶ γνῶσιν. Ὅσον γὰρ προσέχομεν τῷ νῷ, φωτιζόμεθα· καὶ ὅσον οὐ προσέχομεν, σκοτιζόμεθα.

ρκη΄. Ὁ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν τοῦ νοῦ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν διώκων καὶ ζητῶν, οὗτος ῥᾳδίως καταφρονήσει αἰσθητοῦ παντός, ἵνα μὴ μάτην κοπιᾷ· εἰ δὲ παραλογίζεται τὴν ἰδίαν συνείδησιν; πικρῶς ὑπνώσει τῆς λήθης θάνατον· οὗ δὴ ἀπεύχεται μὴ ὑπνῶσαι ὁ θεῖος Δαβίδ[1]. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· εἰδότι καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν[2].

ρκθ΄. Ἔρχεται δὲ ὁ νοῦς ἐξ ἀμελείας εἰς τὴν ἰδίαν πάλιν τάξιν καὶ νῆψιν, εἴπερ αὖθις ἐπιμελείας τύχοι· καὶ ἐὰν τὸ πρακτικὸν ἡμῶν τοῦ νοὸς ἐν θερμῇ σπουδῇ πάλιν στήσωμεν.

ρλ΄. Οὐ προβήσεται μυλικὸς ὄνος τοῦ κύκλου, ἐν ᾧ συνεδέθη· οὔτε νοῦς προβήσεται ἐν ἀρετῇ τελειοποιῷ, μὴ τὰ ἔνδον αὐτοῦ διορθωσάμενος. Τυφλώττει γὰρ ἀεὶ ἐν τοῖς ἔνδον ὄμμασι, ἀδυνατῶν ὁρᾶν ἀρετὴν καὶ φωτομαρμαρυγοῦντα τὸν Ἰησοῦν.

ρλα΄. Ἵππος μὲν θρασύς τις καὶ γαῦρος, ἐξάλλεται τερπνῶς ἐπιβάτην δεξάμενος. Νοῦς δὲ τερπόμενος τερφθήσεται ἐν φωτὶ Κυρίου· εἰσδύνων εἰς τὰς πρωΐας νοημάτων ἐλευθερούμενος. Πορεύσεται δὲ ἐκ δυνάμεως φιλοσοφίας νοῦ πρακτικῆς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνανεύων, εἰς δύναμιν ἄρρητον, ἀρρήτων τε καὶ ἀρετῶν θεωρητικήν, καὶ βάθος ὑψηλῶν τοῦ ἀπείρου καὶ θείων ἐννοιῶν ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, ὀφθήσεται αὐτῷ, ὡς ἐφικτὸν καρδίᾳ, ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν[3]. Ὁ δὲ νοῦς ἐκπλαγείς, κυδαίνει ἀγαπητικῶς Θεὸν τὸν βλεπόμενον καὶ βλέποντα, καὶ διὰ τοῦτο κἀκεῖνο, σῴζοντα τὸν εἰς αὐτὸν οὕτως ἐνατενίζοντα.

ρλβ΄. Βυθὸν ὑψηλὸν κατόψεται γνωστικῶς ἡσυχίᾳ καρδιακῇ κατορθουμένῃ· καὶ ἐξαίσια παρὰ Θεοῦ ἀκουτισθήσεται οὖς ἡσυχίας νοός.

ρλγ΄. Ὁδοιπόρος μὲν μακρὰν καὶ δύσβατον καὶ ἀργαλέαν ὁδὸν στείλασθαι ἐναρξάμενος, πλάνην τε ὑφορώμενος ἐν τῷ ὑποστρέφειν, σημεῖά τινα καὶ ὁδηγοὺς ἐν ὁδοιπορίᾳ αὐτοῦ καταπήξεται· ῥᾳδίαν αὐτῷ τὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπάνοδον προξενοῦντα. Λόγους δὲ ὁ νηφαλίως ὁδεύων στηλώσεται ἀνήρ, τοῦτο αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὑφορώμενος.

ρλδ΄. Ἀλλὰ τῷ μὲν ὁδοιπόρῳ ἐπανακάμψαι, ὅθεν ἐξέβη, χαρᾶς πρόξενον. Νηφαλίῳ δὲ ἐπανακάμπτειν εἰς τὰ ὀπίσω, ὄλεθρος ψυχῆς λογικῆς καὶ σημεῖον ἀποστασίας τῶν θεαρέστων ἔργων τε καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν· καὶ ἕξει ἐν καιρῷ ὕπνου ψυχῆς θανατηφόρου τοὺς λογισμοὺς ὡς κέντρα διεγείροντας αὐτὸν τῇ ὑπομνήσει τοῦ πολλοῦ κάρου καὶ ῥαθυμίας τῆς ἐξ ἀμελείας αὐτῷ συμβάσης.

ρλε΄. Ἐν θλίψεσι καὶ ἐν ἀπογνώσεσι καὶ ἀπελπισμοῖς περιπεσόντας ἡμᾶς, χρὴ ποιεῖν ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Δαβίδ, ἐκχέειν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς

1. Ψαλμ. 12, 4. 2. Ἰακ. δ΄, 17. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 83, 8.

τὸν Θεόν, καὶ τὴν δέησιν καὶ τὴν θλῖψιν ἡμῶν, ὥς ἐστι, Κυρίῳ ἀναγγέλλειν[1]. Ἐξομολογούμεθα γὰρ τῷ Θεῷ, ὡς δυναμένῳ σοφῶς τὰ καθ᾽ ἡμᾶς διοικῆσαι· καὶ τὴν θλῖψιν, εἰ ἐπὶ συμφέροντι, ποιῆσαι ῥᾳδίαν· καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς τῆς ὀλεθρίας καὶ φθαρτικῆς λύπης.

ρλς´. Θυμὸς γὰρ κατὰ ἀνθρώπων παρὰ φύσιν κινούμενος καὶ λύπη οὐ κατὰ Θεὸν καὶ ἀκηδία, φθαρτικὰ ὁμοίως εἰσὶ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ γνωστικῶν λογισμῶν· ἃ ὁ Κύριος τῇ ἐξομολογήσει σκορπίζων, χαρὰν ἐμποιεῖ.

ρλζ´. Λογισμοὺς δὲ ἐν καρδίᾳ, καὶ μὴ θελόντων ἡμῶν, παγέντας τε καὶ ἱσταμένους, ἐξαλείφειν πέφυκεν Ἰησοῦ εὐχὴ μετὰ νήψεως, ἐκ βαθέων ἐννοίας καρδίας.

ρλη´. Κουφισμὸν δὲ καὶ χαράν, ἐν θλίψει πολλῶν ἀλόγων λογισμῶν γενόμενοι, εὑρήσομεν, ὅταν μεμφώμεθα ἑαυτοὺς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀπροσπαθῶς· ἢ τοῦ ἀναγγεῖλαι πάντα καθάπερ ἀνθρώπῳ τῷ Κυρίῳ· καὶ πάντως ἐκ τῶν δύο τούτων εὑρήσομεν ἀνάπαυσιν ἐκ παντός.

ρλθ´. Εἰς εἰκόνα τοῦ νοῦ ὁ νομοθέτης Μωσῆς λαμβάνεται παρὰ τῶν Πατέρων· ὃς Θεὸν ὁρᾷ ἐν τῇ βάτῳ[2], καὶ τὸ πρόσωπον δοξάζεται[3], καὶ Θεὸς Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν Θεῶν καθίσταται[4]· Αἴγυπτόν τε μαστίζει[5] καὶ ἐξάγει τὸν Ἰσραὴλ[6] καὶ νομοθετεῖ[7]· ἅτινα τροπικῶς λαμβανόμενα κατὰ πνεῦμα, τοῦ νοός εἰσιν ἐνεργήματα καὶ προτερήματα.

ρμ´. Εἰκὼν δὲ τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, Ἀαρὼν ὁ ἀδελφὸς τοῦ νομοθέτου. Ἐγκλήσεις οὖν μετὰ θυμοῦ ὡς Μωσῆς πταίσαντι τῷ Ἀαρών, καὶ ἡμεῖς εἰσφέροντες λέγομεν· τί ἠδίκησέ σε Ἰσραήλ, ὅτι ἔσπευσας ἀποστῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ ζῶντος Παντοκράτορος[8];

ρμα´. Παρέδειξε γὰρ ἡμῖν ὁ Κύριος, σὺν πᾶσιν ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ τοῦτο, ὅτε ἔμελλεν ἀναστήσειν τὸν Λάζαρον ἐκ τῶν νεκρῶν, τὸ ἀναστέλλειν διὰ ἐμβριμήσεως[9] τὸ θηλυδρῶδες καὶ διαχυτικὸν τῆς ψυχῆς καὶ στύφον ἦθος ζηλοῦν* ὃ οἶδε, φημὶ δή, τὸ αὐτομεμφές, ἐκ φιλαυτίας, ἐκ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας τὴν ψυχὴν λυτροῦσθαι.

* Ἐν ἄλλοις στηλοῦν.

ρμβ´. Ὥσπερ οὖν ἄτερ πλοίου μεγάλου, θαλάττιον πέλαγος περᾶσαι οὐ δυνατόν, οὕτως ἀδύνατον ἐκδιῶξαι προσβολὴν λογισμοῦ πονηροῦ, χωρὶς ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ρμγ´. Ἀντίρρησις μὲν φιμοῦν, ἐπίκλησις δὲ διώκειν ἐκ καρδίας εἴωθε τοὺς λογισμούς. Ἡ γὰρ προσβολὴ μορφωθεῖσα ἐν φαντασίᾳ αἰσθητοῦ πράγματος ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον τὸ τοῦ λυπήσαντος ἡμᾶς πρόσωπον ἢ κάλλους φαντασία γυναικείου ἢ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, ἓν καθ᾽ ἓν τούτων εἴπερ γένηται ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, εὐθέως ἐλέγχονται οἱ τῆς μνησικακίας καὶ πορνείας καὶ φιλαργυρίας φαντάσαντες τὴν καρδίαν λογισμοί. Καὶ εἰ μὲν πεπειραμένος ὁ νοῦς ἡμῶν καὶ πεπαιδευμένος ὑπάρχει, ἐν ἕξει ὢν τῆς τοῦ

1. Ψαλμ. 141, 3. 2. Ἔξ. γ´, 6. 3. Ἔξ. λδ´, 30.
4. Ἔξ. ς´, 1. 5. Ἔξ. κεφ. ς´ κ. ἑ. 6. Ἔξ. κεφ. ιβ´.
7. Ἔξ. κεφ. κ´. 8. Ἔξ. λβ´, 21. 9. Ἰωάνν. ια´, 33.

νοῦ τηρήσεως καὶ τοῦ καθαρῶς καὶ ἐν αἰθρίᾳ βλέπειν τὰς θελκτικὰς φαντασίας τε καὶ ἀπάτας τῶν πονηρῶν, εὐκόλως εὐθὺς ἐξ ἀναδόσεως καὶ ἀντιρρήσεως καὶ εὐχῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, σβεννύει τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ διαβόλου[1]· μὴ συγχωρῶν τῇ ἐμπαθεῖ φαντασίᾳ συγκινῆσαι ἅμα αὐτῇ· καὶ τοὺς ἡμῶν λογισμοὺς συμμορφωθῆναι τῷ ἰνδάλματι ἐμπαθῶς ἢ προσλαλῆσαι φιλικῶς ἢ πολύνοιαν ἢ συγκατάθεσιν ποιῆσαι· ἐξ ὧν ἐπακολουθοῦσιν ἀνάγκῃ τινί, ὡς ἡμέραις αἱ νύκτες, τὰ πονηρὰ ἔργα.

ρμδ´. Εἰ δὲ ἄπειρός ἐστιν ὁ νοῦς ἡμῶν ἐντρεχείας νήψεως, εὐθὺς μείγνυται τῷ φαντασθέντι αὐτῷ ἐμπαθῶς, οἷον ἂν εἴη, καὶ διαλέγεται πεύσεις λαμβάνων ἀδίκους*, καὶ διδοὺς ἀποκρίσεις· καὶ τότε ἀναμὶξ γίνονται οἱ ἡμέτεροι λογισμοὶ τῇ δαιμονιώδει φαντασίᾳ· αὐτῆς ἔτι μᾶλλον αὐξανομένης τε καὶ πληθυνομένης, ἵνα ἐρασμία τε καὶ ὡραία καὶ ἀρέσκουσα καταφαίνηται τῷ προσιεμένῳ νοΐ καὶ συλουμένῳ. Καὶ ταὐτὸν πάσχει τότε ὁ νοῦς, οἷον εἴπερ φανῇ κύων ἐν πεδινῷ τόπῳ τινί, ἔνθα καὶ ἄρνες τινὲς τύχωσιν, ὄντες ἄκακοι· καὶ τῷ ὀφθέντι αὐτοῖς πολλάκις προστρέχουσιν, ὡς ἰδίᾳ μητρί, μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ κυνὸς πλησιάσεως κερδάναντες, ἢ μόνον τῆς ἐκείνου ἀκαθαρσίας καὶ δυσωδίας ἀντιλαβέσθαι. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ οἱ ἡμέτεροι λογισμοὶ προστρέχουσιν ἀπαιδεύτως πάσαις ταῖς δαιμονικαῖς ἐν νῷ φαντασίαις· καὶ ἀναμίξ, ὡς ἔφην, γενόμενοι, ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς ἄμφω βουλομένους* καταστρέψαι τὴν Ἰλιούπολιν, ὡς Ἀγαμέμνων τε καὶ Μενέλαος. Οὕτω γὰρ καὶ οὗτοι βουλεύονται τί δεῖ γενέσθαι τοῦ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν διὰ τοῦ σώματος τὸ ὡραῖον αὐτοῖς καὶ ἡδὺ φανὲν ἐξ ἀπάτης διὰ τῆς δαιμονίας εἰσβολῆς. Καὶ οὕτω δὴ λοιπὸν δημιουργοῦνται ἔνδον τὰ τῆς ψυχῆς πτώματα· ἀνάγκῃ ἔκτοτε καὶ ἐκτὸς αὐτὰ ἐκφέρειν τὰ ἔνδον τῆς καρδίας.

* Ἐν ἄλλοις ἀθεμίτους.

* Βουλευομένους.

ρμε´. Εὔκολον γάρ τι καὶ ἄκακον πρᾶγμα ὁ νοῦς, ῥᾳδίως ἐπακολουθοῦν τοῖς φαντάσμασι, καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους φαντασίας δυσκάθεκτον, εἰ μὴ ἔχει κωλύοντα αὐτὸν ἀενάως, καὶ χαλινοῦντα τὸν αὐτοκράτορα τῶν παθῶν λογισμόν.

ρμς´. Θεωρία καὶ γνῶσις, ὁδηγοὶ ἀκριβοῦς βίου καὶ πρόξενοι πεφύκασι γίνεσθαι, διὰ τὸ τὴν διάνοιαν ἐπαρθεῖσαν ταύταις, εἰς καταφρόνησιν φθάσαι τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν καὶ ἡδέων τοῦ βίου, ὡς εὐτελῶν.

ρμζ´. Βίος δὲ προσεκτικὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατορθούμενος, πατὴρ γίνεται τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως πάλιν· γεννήτωρ δὲ ἀναβάσεων θείων καὶ ἐννοιῶν σοφωτάτων, ἁρμοσθεὶς συζύγῳ τῇ ταπεινώσει, ὥς φησιν Ἡσαΐας ὁ θεῖος Προφήτης· ὅτι, οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτεροβολήσουσι καὶ πετασθήσονται διὰ Κυρίου, φησίν[2].

ρμη´. Σκληρὸν καὶ χαλεπὸν τοῖς ἀνθρώποις καταφαίνεται τὸ ψυχι-

1. Εφεσ. ς´, 16. 2. Ἡσ. μ´, 31.

κῶς ἡσυχάζειν ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ. Καὶ ἔστιν ἄρα ὡς ἀληθῶς ἐργῶδές τε καὶ ἐπίπονον. Οὐ γὰρ μόνοις ἐπαχθὲς τοῖς ἀμυήτοις τοῦ πολέμου, τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περικλείειν τε καὶ περιορίζειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πεῖραν εἰληφόσι τῆς ἔνδον ἀΰλου μάχης· ὁ δὲ Κύριον Ἰησοῦν διὰ συνεχοῦς εὐχῆς ἐνστερνισάμενος, οὐ κοπιάσει κατακολουθῶν αὐτῷ κατὰ τὸν Προφήτην[1]· καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμήσει, διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τερπνότητα καὶ γλυκύτητα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ τοὺς κύκλῳ ἀσεβεῖς δαίμονας περιπατοῦντας[2], τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ οὐ καταισχυνθήσεται, λαλῶν αὐτοῖς ἐν πύλῃ καρδίας· καὶ διὰ Ἰησοῦ κατὰ νώτων διώκων.

ρμθ'. Ἀναπτᾶσα ψυχὴ διὰ θανάτου ἐν ἀέρι, ἐν πύλαις οὐρανίαις μεθ' ἑαυτῆς ὑπὲρ αὐτῆς Χριστὸν ἔχουσα, οὔτε ἐκεῖ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς αἰσχυνθήσεται, ἀλλὰ παρρησίᾳ, ὡς νῦν καὶ τότε λαλήσει ἐν πύλαις πρὸς αὐτούς· μόνον ἕως ἐξόδου αὐτῆς μὴ ἐκκακίσῃ βοᾶν πρὸς Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Υἱὸν ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ αὐτὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς ἐν τάχει, κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ καὶ θείαν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔφη περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας[3]· ναὶ λέγω ὑμῖν, ποιήσει καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῇ παρούσῃ, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἔξοδον.

ρν'. Τὴν νοητὴν θάλασσαν πλέων, θάρρει τῷ Ἰησοῦ. Φωνεῖ γὰρ ἔνδον ἐν σῇ καρδίᾳ μυστικῶς τό, μὴ φοβοῦ παῖς μου Ἰακώβ, ὀλιγοστὸς Ἰσραήλ[4]· μὴ φοβοῦ σκώληξ Ἰσραήλ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς πονηρὸς καθ' ἡμῶν[5]; Ὅς γε μεμακάρικε καθαροὺς τῇ καρδίᾳ[6], καὶ νενομοθέτηκεν, ὡς ταῖς καθαραῖς καρδίαις ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς καὶ καθαρὸς μόνος ἐπιβαίνειν θεϊκῶς καὶ ἐνοικεῖν θέλων. Διὸ μὴ ἀποστῶμεν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, γυμναζόμενοι τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν[7]. Ἀληθῶς γὰρ εὐσέβεια εἰκότως ἐρρήθη, ἡ ῥιζόθεν ἐκτίλλουσα τὰ τοῦ πονηροῦ σπέρματα. Αὕτη εὐσέβεια, αὕτη οἶμος τοῦ λόγου, τουτέστιν ὁδὸς τοῦ λογικοῦ, ἤτοι ὁδὸς λογισμοῦ. Καθ' Ἑλληνικὴν δὲ Ἀτθίδα διάλεκτον, οἶμος καὶ κέλευθος ἡ ὁδὸς λέγεται, ὅ ἐστι λογισμός.

ρνα'. Ἐπὶ πλήθει κατατρυφήσει εἰρήνης[8], κατὰ Δαβίδ, ὃς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἀνθρώπου, κρίνων ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, ἤτοι μορφὰς μὴ λαμβάνων τῶν πονηρῶν πνευμάτων· καὶ διὰ τῶν μορφῶν λογιζόμενος τὴν ἁμαρτίαν· καὶ κακῶς κρίνων καὶ δικάζων ἐν γῇ τῆς ἰδίας καρδίας, τῇ ἁμαρτίᾳ τὰ δίκαια διδούς. Ἀνθρώπους γὰρ καὶ τοὺς δαίμονας οἱ μεγάλοι καὶ γνωστικοὶ Πατέρες, ἔν τισι συγγραφαῖς αὐτῶν ἐκάλεσαν, διὰ τὸ λογιστικόν· οἷόν ἐστι καὶ τὸ εὐαγγελικόν, ἔνθα φησὶν ὁ Κύριος, ὅτι πονηρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε, καὶ τῷ σίτῳ τὰ ζιζάνια κατέμειξεν[9]. Οὐκ ἔστιν ἀντίρρησις ταχὺ ἀπὸ τῶν ποιούντων τὸ πονηρόν. Τούτου δὴ χάριν καὶ καταναλισκόμεθα ὑπὸ τῶν λογισμῶν.

1. Ἱερ. ιζ', 16. 2. Ψαλμ. ια', 9. 3. Λουκ. ιη', 1-8.
4. Ἡσ. μα', 13. 5. Πρβλ. Ῥωμ. η', 31. 6. Ματθ. ε', 8.
7. Α' Τιμ. δ', 7. 8. Πρβλ. Ψαλμ. 36, 11. 9. Ματθ. ιγ', 28.

ρνβ'. Νοῦ προσοχὴν ἀρξάμενοι πολιτεύεσθαι, εἰ μὲν ἁρμόττωμεν νήψει ταπείνωσιν καὶ τῇ ἀντιρρήσει εὐχὴν συγκολλῶμεν, τὴν ὁδὸν τῆς μετανοίας* καλῶς ὁδεύσομεν, ὥσπερ μετὰ λαμπάδος φωτὸς τοῦ προσκυνητοῦ καὶ ἁγίου ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν οἶκον ἡμῶν τῆς καρδίας ἐκ πονηρίας φιλοκαλοῦντες καὶ σαροῦντες, κοσμοῦντές τε καὶ ἐκκαθαίροντες. Εἰ δὲ μόνον ἐν νήψει ἡμετέρᾳ ἢ προσοχῇ θαρρήσομεν, ταχέως παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὠθούμενοι, ἀνατραπέντες πεσούμεθα καὶ καταβαλοῦσιν ἡμᾶς οἱ δολομῆται καὶ δολιώτατοι· καὶ τοῖς ἀμφιβλήστροις αὐτῶν, τοῖς πονηροῖς ἐνθυμίοις, πλειόνως ἐμπλακησόμεθα, ἢ καὶ σφαγησόμεθα εὐχερῶς ὑπ' αὐτῶν, τὸ κραταιὸν δόρυ οὐκ ἔχοντες Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα. Μόνον γὰρ τὸ σεβάσμιον τοῦτο φάσγανον πυκνῶς ἄγαν στρεφόμενον* ἐν μονοτρόπῳ καρδίᾳ, οἶδε συστρέφειν καὶ κατακόπτειν αὐτούς, καταφλέγειν τε καὶ ἀποκρύπτειν, ὡσεὶ καλάμην πῦρ.

* Διανοίας.
* Ἐν ἄλλοις ἀναστρεφόμενον.

ρνγ'. Ὅριον* μὲν νήψεως ἀδιαλείπτου, ἤτοι ψυχῆς ὄνησις καὶ κέρδος μέγα, τὸ ὁρᾶν εὐθὺς σχηματιζομένας τὰς τῶν λογισμῶν ἐν νῷ φαντασίας· ἀντιρρήσεως δέ, τὸ διελέγχειν καὶ δηλοῦν τὸν πειρώμενον εἰσελθεῖν λογισμὸν ἐν τῷ ἀέρι τοῦ νοὸς ἡμῶν διὰ φαντασίας αἰσθητοῦ τινος πράγματος· τὸ δὲ σβεννύον καὶ διαλύον τῶν ἀντιπάλων εὐθέως πᾶν νόημα, πάντα λόγον, πᾶν φάντασμα, πᾶν εἴδωλον, πᾶσαν στήλην πονηράν, ἐστὶν ἡ τοῦ Κυρίου ἐπίκλησις. Καὶ ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ ἐν νῷ βλέπομεν τὴν κατὰ κράτος αὐτῶν ἧτταν τὴν διὰ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὴν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ εὐτελῶν καὶ ἀχρείων ἐκδίκησιν.

* Ἐν ἄλλοις ἔργον.

ρνδ'. Ὅτι πάντες οἱ λογισμοὶ οὐδὲν ἕτερόν εἰσιν, ἀλλ' ἢ φαντασίαι μόναι αἰσθητῶν καὶ κοσμικῶν πραγμάτων, οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦμεν. Εἴπερ δὲ χρονίσωμεν ἐν εὐχῇ νηφόντως, στερίσκει μὲν εὐχὴ τὴν διάνοιαν πάσης ὑλώδους φαντασίας λογισμῶν πονηρῶν· γνωρίζει δὲ αὐτῇ καὶ τοὺς λόγους τῶν πολεμίων καὶ τὸ μέγα κέρδος εὐχῆς τε καὶ νήψεως· πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις καὶ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν νοητῶν, νοητῶς καὶ αὐτὸς ὄψει καὶ κατανοήσεις, φησὶ Δαβὶδ ὁ θεῖος μελῳδός[1].

ρνε'. Μνημονεύσωμεν, εἰ δυνατόν, τοῦ θανάτου ἀδιαλείπτως· δι' ἧς μνήμης φροντίδων ἀπόθεσις, ματαιοτήτων τε πασῶν ἐν ἡμῖν γεννᾶται, φυλακή τε νοὸς καὶ διηνεκὴς δέησις· ἀπροσπάθεια τοῦ σώματος, βδέλυξις ἁμαρτίας· καὶ σχεδὸν εἰπεῖν εἰ δεῖ τἀληθές, πᾶσα ἀρετὴ νάουσα ἐκ ταύτης ἐκβλύζεται. Διὸ ὡς τῇ ἰδίᾳ πνοῇ, εἰ δυνατόν, τῷ πράγματι χρησώμεθα.

ρνϛ'. Καρδία ξενωθεῖσα* φαντασιῶν τελείως, νοήματα τέξεται μέσον αὐτῆς σκιρτῶντα, θεῖά τε καὶ μυστηριώδη· ὃν τρόπον σκιρτῶσιν ἰχθύες καὶ ἐγκυβιστῶσι δελφῖνες γαληνιώσης θαλάσσης. Καὶ ῥιπίζεται μὲν θάλαττα ὑπὸ λεπτῆς αὔρας, ἄβυσσος δὲ καρδίας ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου· ὅτι δέ, φησίν, ἐστὲ υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, κράζον, ἀββᾶ ὁ Πατήρ[2].

* Κενωθεῖσα.

1. Ψαλμ. 90, 8. 2. Γαλ. δ', 6.

ρνζ'. Ἀπορήσει καὶ διχονοήσει πᾶς Μοναχός, πνευματικοῦ ἔργου πρὸ νήψεως νοῦ λαθέσθαι· ἢ οὐκ εἰδὼς τὸ ταύτης κάλλος· ἢ εἰδὼς μέν, δι' ἀμέλειαν δὲ μὴ δυνάμενος· τῆς δὲ ἀπορίας ἀναμφιβόλως λυθήσεται, νοὸς τήρησιν ἐπιβάς· ἥ ἐστι καὶ λέγεται διανοητικὴ φιλοσοφία ἢ πρακτικὴ φιλοσοφία νοός· ὡς τὴν ὁδὸν εὑρηκώς, ἢ εἶπεν· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή[1].

ρνη'. Πάλιν ἀπορήσει ὁρῶν ἄβυσσον λογισμῶν καὶ πλῆθος νηπίων Βαβυλωνίων. Ἀλλὰ καὶ ταύτην λύει τὴν ἀπορίαν Χριστός, εἴ γε τῇ βάσει τῆς διανοίας διηνεκῶς ἐπ' αὐτὸν ἱστάμεθα. Τὰ δὲ πάντα Βαβυλώνια νήπια, ἐν τῇ πέτρᾳ ταύτῃ ἐδαφιοῦντες[2] ἐναποκρούομεν· πληροῦντες κατὰ τὸ λόγιον τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ἐξ αὐτῶν. Ὃς γάρ, φησί, φυλάσσει ἐντολήν, οὐ γνώσεται ῥῆμα πονηρόν[3]· χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, ἔφη, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[4].

ρνθ'. Οὗτος ἀληθινὸς τῷ ὄντι Μοναχός, ὁ νῆψιν κατορθῶν· καὶ οὗτος ἀληθινὸς νηφάλιος, ὁ ἐν καρδίᾳ ὢν Μοναχός.

ρξ'. Συμπαρεκτείνεται ἐν ἀνθρώποις ὁ βίος ἐν ἐνιαυτοῖς, ἐν μησίν, ἐν ἑβδομάσιν, ἔν τε ἡμέραις καὶ νυξὶ καὶ ὥραις καὶ στιγμαῖς ἀνακυκλούμενος. Τούτοις ἄρα ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς συμπαρεκτείνειν τὰς ἐναρέτους ἐργασίας, φημὶ δὴ τὴν νῆψίν τε καὶ εὐχὴν καὶ τὴν τῆς καρδίας ἡδύτητα, ἐπὶ ἐμμελεῖ ἡσυχίᾳ μέχρις ἐξόδου ἡμῶν.

ρξα'. Ἐπελεύσεται ὥρα ἐφ' ἡμᾶς ἡ τοῦ θανάτου, ἐλεύσεται· καὶ διαφυγεῖν οὐ δυνατόν. Καὶ εἴθε ὁ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀέρος ἄρχων[5] τότε ἐρχόμενος, εὑρήσοι τὰ ἡμῶν ἀνομήματα ὀλίγα τε καὶ εὐτελῆ, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ ἀληθεύων· καὶ τότε κλαύσομεν ἀνωφελῆ. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας ὡς δοῦλος, δαρήσεται πολλάς, φησί[6].

ρξβ'. Οὐαὶ τοῖς ἀπολωλεκόσι τὴν καρδίαν, φησί· καὶ τί ποιήσουσιν, ὅταν ἐπισκέψηται Κύριος[7]; Διὸ σπουδαστέον ἡμῖν, ἀδελφοί.

ρξγ'. Τοῖς ἁπλοῖς καὶ ἀπαθεστέροις δῆθεν λογισμοῖς, οἱ ἐμπαθεῖς παρέπονται, καθὼς εὕρομεν πολυχρονίῳ τε πείρᾳ καὶ παρατηρήσει· καὶ οἱ πρῶτοι εἴσοδος τῶν δευτέρων γίνονται, καὶ τῶν ἐμπαθῶν οἱ ἀπαθεῖς.

ρξδ'. Τῷ ὄντι γὰρ διχῇ τέμνεσθαι δεῖ τὸν ἄνθρωπον τῇ προαιρέσει καὶ ἐπινοίᾳ σοφωτάτῃ, σχίζεσθαι χρή, ὡς ἔφην· καὶ ἐχθρὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ εἶναι ἀκατάλλακτος προσήκει ἀληθῶς. Οἵαν οὖν τις διάθεσιν διόλου ἔχων ἀνθρώπῳ τινὶ δεινῶς ἄγαν καὶ πολλάκις ἐκθλίψαντί τε καὶ ἀδικήσαντι, οὕτως, ἢ καὶ πολὺ πλέον· εἴ γε βουλόμεθα κατορθοῦσθαι τὴν μεγάλην τε καὶ πρώτην ἐντολήν· φημὶ δὴ τὴν Χριστοῦ πολιτείαν, τὴν μακαρίαν ταπείνωσιν, τὴν ἔνσαρκον Θεοῦ βιοτήν· ὅθεν φησὶν ὁ Ἀπόστολος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου[8]; Τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ

1. Ἰωάνν. ια', 25, ιδ', 6.
2. Ψαλμ. 136, 9
3. Ἐκκλ. η', 5.
4. Ἰωάνν. ιε', 5.
5. Ἰωάνν. ιδ', 30, Ἐφεσ. β', 2.
6. Λουκ. ιβ', 47.
7. Σοφ. Σειρ. β', 14.
8. Ῥωμ. ζ', 24.

ὑποτάσσεται[1]. Δεικνὺς δέ, ὅτι τὸ ὑποτάξαι τὸ σῶμα πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἔφη· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ, ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα[2].

ρξε'. Ἀρχὴ μὲν καρποφορίας, ἄνθος· ἀρχὴ δὲ τηρήσεως νοῦ, βρωμάτων ἐγκράτεια καὶ πομάτων καὶ παντοίων λογισμῶν ἄρνησις καὶ ἀποχή, καὶ ἡσυχία καρδίας.

ρξς'. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δυναμουμένοις καὶ νήψει ἀσφαλείας τρέχειν ἀρξαμένοις, ὡς λαμπὰς ἡμῖν καταφαίνεται ἐν νοῒ πρῶτον, παρ' ἡμῶν οἷα κρατουμένη χειρὶ νοῦ καὶ ὁδηγοῦσα ἡμᾶς εἰς τρίβους διανοίας· ἔπειτα ὡς σελήνη παμφαὴς ἐν στερεώματι καρδίας περιπολοῦσα· μετέπειτα δὲ φαίνεται ἡμῖν ὡς ἥλιος, ὁ Ἰησοῦς δικαιοσύνην ἡλιοβολῶν· δηλονότι δεικνὺς ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὁλοφανῆ φῶτα τῶν θεωρημάτων.

ρξζ'. Ταῦτα γὰρ ἀποκαλύπτει μυστικῶς νῷ ἐπιμόνῳ τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ τῇ φασκούσῃ· καὶ περιτεμεῖσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν[3]. Καὶ ὡς εἴρηται, ἐννοίας ἐξαισίους διδάσκει ἄνθρωπον νῆψις ἡ σπουδαία. Τὸ γὰρ Θεῖον ἀπροσωπόληπτον[4]. Ὅθεν φησὶν ὁ Κύριος· ἀκούετέ μου καὶ συνίετε· ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὃς δὲ μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ[5]. Καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν[6]. Πολλῷ οὖν μᾶλλον αὐτῷ αἱ ἀρεταὶ συνεργήσουσιν

ρξη'. Οὐ περιπατήσει πλοῖον πολλὰ μίλια, ὑδάτων χωρίς· καὶ νοῦ τήρησις οὐδόλως προβήσεται χωρὶς νήψεως σὺν ταπεινώσει καὶ εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ διόλου.

ρξθ'. Οἴκου θεμέλιος λίθοι· ταύτης δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ θεμέλιοι καὶ ὄροφος τὸ προσκυνητὸν ὄνομα καὶ ἅγιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ εὐχερῶς μὲν ναυαγήσει κυβερνήτης ἄφρων ἐν καιρῷ κλύδωνος, τοὺς μὲν ναύτας ἐκδιώξας, τὰς δὲ κώπας καὶ τὰ ἱστία ἐν τῷ πελάγει ῥίψας, αὐτὸς δὲ καθεύδων· εὐχερέστερον δὲ καταποντισθήσεται ψυχὴ ἐκ δαιμόνων, νήψεως ἀμελοῦσα καὶ τοῦ προσκαλεῖσθαι ἐν ταῖς προσβολαῖς ἀρχομέναις Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα.

ρο'. Ὃ οἴδαμεν, γράφοντες λέγομεν· καὶ ὃ ἑωράκαμεν τὴν ὁδὸν διαβαίνοντες, μαρτυροῦμεν τοῖς θέλουσιν, εἴ γε λήψεσθαι τὰ εἰρημένα βουληθήσεσθε· ὅτι αὐτὸς εἴρηκεν· ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐκβληθήσεται ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ συνάγουσιν αὐτὸ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι καὶ καίεται, ὁ δὲ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ[7]. Ὡς γὰρ λάμψαι ἥλιον φωτὸς ἄτερ οὐ δυνατόν, οὕτω καθαρθῆναι καρδίαν ῥύπου λογισμῶν ἀπωλείας ἀδύνατον, χωρὶς εὐχῆς Ἰησοῦ ὀνόματος. Εἰ δὲ ἀληθές, ὡς ὁρῶ, τοῦτο, ὡς τῇ ἰδίᾳ πνοῇ χρησώμεθα. Τὸ μὲν γάρ, φῶς· οἱ δέ, σκότος· καὶ ὁ μέν, Θεὸς καὶ Δεσπότης· οἱ δέ, δοῦλοι δαιμόνων*.

* Ἐν ἄλλοις δοῦλοι καὶ δαίμονες.

1. Ῥωμ. η', 7.
2. Α' Κορ. ια', 31.
3. Δευτ. ι', 16.
4. Ρωμ. β', 11.
5. Λουκ. η', 18.
6. Ρωμ. η', 28.
7. Ἰωάνν. ιε', 6.

ρoα'. Φωτοτόκος καὶ ἀστραπητόκος καὶ φωτοβόλος καὶ πυρφόρος, ἡ τοῦ νοῦ φυλακὴ προσφυῶς καὶ φερωνύμως καλείσθω. Ὑπερέχει γάρ, τἀληθῆ φάναι, ἀπείρων σωματικῶν καὶ πολλῶν ἀρετῶν. Τούτου οὖν ἕνεκα τοῖς τιμίοις ὀνόμασι καλεῖν χρὴ τὴν ἀρετὴν ταύτην, διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς τικτόμενα ἀγλαοφανῆ φῶτα· ἧς οἱ ἐρασθέντες, ἐξ ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων καὶ βεβήλων καὶ ἀγνώστων, ἀσυνέτων καὶ ἀδίκων, δίκαιοι, εὔχρηστοι, καθαροί, ἅγιοι καὶ συνετοὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενέσθαι δύνανται· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ μυστικὰ θεωρεῖν καὶ θεολογεῖν· καὶ θεωρητικοὶ γενόμενοι, τῷ ἀκραιφνεστάτῳ καὶ ἀπείρῳ φωτὶ τούτῳ διανήχονται, θίγουσί τε αὐτοῦ ἀρρήτοις θίξεσι καὶ σὺν αὐτῷ κατοικοῦσί τε καὶ πολιτεύονται· ἐπείπερ ἐγεύσαντο, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος[1]· ὡς πληροῦσθαι σαφῶς ἐν τοῖς τοιούτοις πρωταγγέλοις, τὸ τοῦ θείου Δαβίδ· πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου[2]. Ὄντως γὰρ δή, ὄντως οὗτοι μόνοι ἀτρεκῶς ἐπικαλοῦνται καὶ ἐξομολογοῦνται τῷ Θεῷ· ᾧ καὶ φιλοῦσιν ὁμιλεῖν διὰ παντὸς ἀγαπῶντες αὐτόν.

ρoβ'. Οὐαὶ τῷ ἔσω ἀπὸ τῶν ἔξω. Σφόδρα γὰρ λυπηθήσεται ὁ ἔνδον ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἔξω αἰσθήσεων· καὶ λυπηθεὶς οὗτος, μάστιξι χρήσεται κατὰ τῶν ἔξω αἰσθήσεων. Ὁ πράξας τὰ ἐν τῷ γράμματι*, ἤδη ἐπέγνω τὰ ἐν τῷ θεωρήματι.

* Ἐν ἄλλοις τῷ πράγματι.

ρoγ'. Ἐὰν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος, κατὰ τοὺς Πατέρας, νήφῃ, δυνατός ἐστι φυλάξαι καὶ τὸν ἔξω. Πλὴν ὅτι ἡμεῖς τε καὶ οἱ κακεργάται δαίμονες, κοινῶς ἄμφω διαπραττόμεθα τὰς ἁμαρτίας· καὶ οἱ μέν, ἐν λογισμοῖς μόνον, ἤτοι ἐν φαντασιώδεσι ζωγραφίαις διασχηματίζουσιν ἐν νῷ, ὡς βούλονται, τὴν ἁμαρτίαν· ἡμεῖς δέ, καὶ διὰ λογισμῶν ἔνδοθεν καὶ δι' ἔργων ἔξωθεν. Παχύτητος γὰρ σωμάτων ἀποροῦντες οἱ δαίμονες, διὰ λογισμῶν μόνον καὶ διὰ δολιότητος καὶ ἀπάτης καὶ ἑαυτοῖς προξενοῦσι καὶ ἡμῖν τὴν κόλασιν. Εἰ γὰρ παχύτητος σώματος μὴ ὑστερίσκοντο οἱ ἀλιτήριοι, οὐδ' ἂν καὶ δι' ἔργων ἁμαρτάνειν ἐπαύοντο, εἰς τὸ ἀσεβεῖν τὴν προαίρεσιν ἑτοίμην ἀεὶ διασῴζοντες.

ρoδ'. Εὐχὴ δὲ μονολόγιστος κτείνει τε καὶ ἐκτεφροῖ τὰς αὐτῶν ἀπάτας. Δι' ἡμῶν γὰρ προσκαλούμενος Ἰησοῦς ὁ Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός, συνεχῶς καὶ ἀόκνως, οὐδόλως παραχωρεῖ τούτοις, οὔτε τὴν ἀρχὴν τῆς εἰσβολῆς, ἣν δὴ καὶ προσβολὴν καλοῦσιν, ὑποδεῖξαι τῷ νῷ ἐν κατόπτρῳ τῆς διανοίας, οὐ μορφήν, οὔτε μὴν λόγους τινὰς λαλῆσαι τῇ καρδίᾳ. Δαιμονιώδης δὲ μορφὴ μὴ εἰσδύνουσα ἐν καρδίᾳ, καὶ λογισμῶν, ὡς ἔφημεν, κενὴ ἔσται· ὅτι τῇ ψυχῇ διὰ λογισμῶν ὁμιλεῖν τε καὶ ἐκδιδάσκειν τὴν κακίαν ἔθος αὐτοῖς λεληθότως.

ρoε'. Ἐξ εὐχῆς οὖν συνεχοῦς καθαρεύει ὁ ἀὴρ τῆς διανοίας ἐκ νεφῶν σκοτεινῶν, ἐξ ἀνέμων πνευμάτων πονηρίας. Καθαρεύοντος δὲ τοῦ

1. Πρβλ. Ψαλμ. 33, 9. 2. Ψαλμ. 139, 14.

καρδιακοῦ ἀέρος, ἀνένδεκτον μὴ λάμπειν ἐν αὐτῇ τὸ θεϊκὸν φῶς Ἰησοῦ· εἰ μή τοι γε ὑπὸ κενοδοξίας καὶ τύφου καὶ φανητιασμοῦ φυσώμεθα καὶ κουφιζώμεθα εἰς τὰ ἀκίχητα*, καὶ ἀβοήθητοι πρὸς Ἰησοῦ εὑρισκώμεθα· διὰ* τὸ μισεῖν Χριστὸν τὰ τοιαῦτα, τὸν τῆς ταπεινώσεως ὑποδείκτην.

* Ἀκατάληπτα.

ρoς'. Ἐχώμεθα τοίνυν εὐχῆς καὶ ταπεινώσεως, τῶν δύο τούτων· ἅτινα κατὰ δαιμόνων σὺν νήψει ὁπλίζονται, οἷον μάχαιρα φλογίνη. Ἔξεστι γὰρ ἡμῖν οὕτωγε βιοῦσι*, καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ὥραν καρδιακῶς καὶ μυστικῶς γηθομένως ἑορτάζειν.

* Ποιοῦσι.

ρoζ'. Οἱ ὀκτὼ γενικώτατοι τῆς κακίας λογισμοί, ἐν οἷς περιέχεται πᾶς λογισμὸς καὶ ἐξ ὧν πάντες τὴν γένεσιν ἔχουσιν, ὡς ἐκ τῆς Ἥρας τε καὶ τοῦ Διὸς πᾶς δαίμων ἐναγὴς Θεὸς Δαναῶν, κατὰ τοὺς ἐκείνων μύθους, πάντες ἀνέρχονται ἐν πύλῃ καρδίας· καὶ τὸν νοῦν εὑρόντες ἀφύλακτον, εἷς καθ' εἷς εἰσέρχονται ἐν ἰδίῳ καιρῷ. Ὁπότερος δ' ἂν τῶν ὀκτὼ διαλογισμῶν, ἀναβὰς ἐν καρδίᾳ εἰσέλθῃ, ἑσμὸν λογισμῶν αἰσχρῶν εἰσάγει· καὶ οὕτω τὸν νοῦν σκοτίσας, ἐκκαλεῖ τὸ σῶμα προτρεπόμενος εἰς ἐργασίαν αἰσχρῶν πράξεων.

ρoη'. Ὁ τοίνυν τὴν κεφαλὴν τηρῶν τοῦ ὄφεως[1] καὶ δι' ἀντιρρήσεως θυμοειδοῦς διακεθύμοις ῥήμασι χρώμενος πὺξ βαλὼν δέμας, ἀπεκρούσατο τὸν πόλεμον. Θλῶν γὰρ τὴν κεφαλήν, ἐξέφυγε πολλοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ ἔργα πονηρότατα. Καὶ τότε διαμένει ἀκύμαντος ἡ διάνοια, τοῦ Θεοῦ ἀποδεχομένου τὴν αὐτῆς ἐγρήγορσιν εἰς τοὺς λογισμούς. Καὶ ἀντιδωρουμένου αὐτῇ εἰδέναι, πῶς δεῖ περιγενέσθαι τῶν ἀντιπάλων· καὶ πῶς χρὴ καθαίρεσθαι κατὰ μικρὸν τὴν καρδίαν ἐκ λογισμῶν κοινούντων τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον· ὥς φησιν ὁ Κύριος Ἰησοῦς· ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, πορνεῖαι, μοιχεῖαι, κἀκεῖνά εἰσι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον[2].

ρoθ'. Οὕτως ἄρα δύναται ψυχὴ ἐν Κυρίῳ στῆναι τῇ ἑαυτῆς εὐμορφίᾳ καὶ ὡραιότητι καὶ εὐθύτητι, ὡς ἐξ ἀρχῆς πρὸς Θεοῦ ἐκτίσθη, λίαν καλή τε καὶ εὐθεῖα· καθὼς φησιν ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ θεράπων Ἀντώνιος· τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν κατὰ φύσιν ἐχούσης, ἀρετὴ συνίσταται. Καὶ πάλιν εἶπε· τὸ γὰρ εὐθεῖαν εἶναι τὴν ψυχήν, τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ φύσιν νοερὸν αὐτῇ ὡς ἐκτίσθη. Καὶ μετ' ὀλίγον αὖθις φησί· καθαρεύσωμεν τὴν διάνοιαν· ἐγὼ γὰρ πιστεύω, ὅτι καθαρεύσασα πανταχόθεν καὶ κατὰ φύσιν ἑστῶσα, δύναται διορατικὴ γινομένη, πλεῖον καὶ μακρότερον βλέπειν τῶν δαιμόνων, ἔχουσα τὸν ἀποκαλύπτοντα Κύριον αὐτῇ· τάδε φησὶν ὁ κλεινὸς Ἀντώνιος, ὥς φησιν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ Ἀντωνίου βίῳ.

ρπ'. Πᾶς λογισμὸς φαντασίαν ἐν νῷ αἰσθητοῦ πράγματος ποιεῖ. Νοῦς γὰρ ὢν ὁ Ἀσσύριος, οὐκ ἄλλως ἀπατᾶν ἐξισχύει, εἰ μὴ χρήσηται τοῖς παρ' ἡμῶν αἰσθητοῖς καὶ συνήθεσι.

1. Πρβλ. Γεν. γ', 15. 2. Ματθ. ιε', 19.

ρπα΄. Ὡς οὐ δυνατὸν ἄρα ὄρνεα διώκειν ἡμᾶς ἐν τῷ ἀέρι πτερωτά, ὄντας ἡμᾶς ἀνθρώπους, ἢ ἀνίπτασθαι ὥσπερ κἀκεῖνα, τοῦτο τῆς ἡμῶν φύσεως οὐκ ἐχούσης· οὕτως οὐ δυνατὸν λογισμῶν ἀσωμάτων περιγενέσθαι δαιμονιωδῶν, χωρὶς εὐχῆς νηπτικῆς καὶ συχνῆς· ἢ ἀτενῶς ἄγαν πρὸς Θεὸν ὄμμα νοῦ νήχεσθαι. Εἰ δὲ οὔ, γῆν θηρᾷς*.

* Ἐν ἄλλοις ὁρᾷς.

ρπβ΄. Ὡς ἀληθῶς ἄρα, εἰ περιβαλεῖν αἰσχύνην τοῖς λογισμοῖς ἐθέλεις καὶ ἡσυχάζειν εὐμενῶς καὶ νήφειν τῇ καρδίᾳ μετ᾽ εὐκολίας, Ἰησοῦ εὐχὴ κολληθήτω σῇ πνοῇ, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις γινόμενον ὄψει τοῦτο.

ρπγ΄. Ὡς γὰρ ἐν ἀέρι γράμματα οὐ δυνατὸν γραφῆναι· δεῖ γὰρ αὐτὰ εἴς τι σῶμα ξύεσθαι, ὅπως ἂν διαρκῆ σῴζωνται· οὕτωγε τῇ κοπηρᾷ νήψει ἡμῶν τὴν εὐχὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ κολλήσωμεν· ἵνα ἡ τῆς νηφαλιότητος πάγκαλος ἀρετὴ διαρκὴς σὺν αὐτῷ διαμένῃ· καὶ δι᾽ αὐτοῦ ἡμῖν εἰς τὸν αἰῶνα διατηρῆται ἀναφαίρετος.

ρπδ΄. Κύλισον ἐπὶ Κύριον τὰ ἔργα σου, καὶ εὑρήσεις χάριν, φησίν[1]· ἵνα μὴ καὶ περὶ ἡμῶν λέγεται παρὰ τοῦ Προφήτου· ἐγγὺς εἶ σὺ Κύριε τοῦ στόματος αὐτῶν, πόρρω δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν[2]. Οὐδεὶς πάρεξ Ἰησοῦ ἕτερος σὴν καρδίαν σταθερῶς ἐκ παθῶν εἰρηνεύσει, εἰ μὴ αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τὰ πόρρω διεστῶτα συνάψας[3].

ρπε΄. Ὁμοίως ἀμφότερα τὴν ψυχὴν σκοτοῦσι, καὶ αἱ κατὰ διάνοιαν τῶν λογισμῶν ὁμιλίαι καὶ αἱ ἔξωθεν συντυχίαι καὶ ἀργολογίαι. Χρὴ δὲ ἐκτρεπομένους τὴν τοῦ νοῦ βλάβην, ἀμφοτέρους ἀργολογεῖν ἀγαπῶντας, λυπεῖν, καὶ λογισμοὺς καὶ ἀνθρώπους, δι᾽ αἰτίαν εὐλογωτάτην κατὰ Θεόν· ἵνα μὴ σκοτιζόμενος ὁ νοῦς, χαυνώσῃ τὴν νῆψιν. Ἐκ γὰρ λήθης σκοτούμενοι, τὸν νοῦν ἀπόλλυμεν.

ρπϛ΄. Ὁ γὰρ πάσῃ σπουδῇ τηρῶν τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, ἕξει διδάσκαλον τὸν ταύτης νομοθέτην Χριστόν, μυστικῶς αὐτῷ λαλοῦντα τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός[4], φησὶν ὁ Δαβίδ, τοῦτο ἐμφαίνων. Τὴν δὲ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπίσκεψιν, περὶ τοῦ νοητοῦ πολέμου δηλῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντιληπτικὴν ὑπεράσπισιν, ἔλεγε· καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος, ἄρα ἔσται καρπὸς τῷ δικαίῳ[5]; Εἶτα ἐκ τῆς συζητήσεως σκέμμα ἄμφω ἐγκριθὲν ἐμφαίνων, λέγει· ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτούς[6], τοὺς πονηροὺς δαίμονας, ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας ἡμῶν· καὶ ἀλλαχοῦ φησί· προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα, καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός[7]· καὶ τότε αἱ πληγαὶ αὐτῶν, ὡς βέλη νηπίων, ἡμῖν λογισθήσονται.

ρπζ΄. Ἐν σοφίᾳ πεπαιδευμένοι τὴν καρδίαν[8], ἀεὶ διάγωμεν, κατὰ τὸν Ἱεροφάλτην, αὐτὴν τὴν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν[9],

1. Πρβλ. Παρ. γ΄, 3. 2. Ἱερ. ιϐ΄, 2. 3. Πρβλ. Ἐφεσ. β΄, 14.
4. Ψαλμ. 84, 9. 5. Ψαλμ. 57, 12. 6. Ψαλμ. 57, 12.
7. Ψαλμ. 63, 7. 8. Ψαλμ. 89, 12. 9. Α΄ Κορ. α΄, 24.

Χριστὸν Ἰησοῦν διηνεκῶς ἀναπνέοντες· εἰ δὲ ἐκ περιστάσεώς τινος χαυνωθέντες, τῆς νοητῆς κατολιγωρήσωμεν πράξεως, τῇ ἑξῆς πρωίᾳ πάλιν τὴν ὀσφὺν τοῦ νοὸς καλῶς περισφίγξωμεν· καὶ κραταιῶς τοῦ ἔργου πάλιν ἁψώμεθα· εἰδότες ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀπολογία, τὸ καλὸν ἐγνωκόσιν, ἐὰν μὴ αὐτὸ πράξωμεν.

ρπη΄. Ὥσπερ τὰ νοσοποιὰ βρώματα, ἐμϐληθέντα προσφάτως ἐν σώματι, ἐνοχλεῖ· ὁ δὲ φαγών, εὐθὺς τῆς βλάβης αἰσθανόμενος, θᾶττον διά τινος ἐμέσας φαρμάκου ταῦτα, ἀπήμαντος διέμεινεν· οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ὅταν πονηροὺς δεξάμενος λογισμοὺς καταπίῃ, αἴσθηται δὲ τῆς πικρίας αὐτῶν, εὐχῇ Ἰησοῦ ἐκ βαθέων καρδίας ἐπιϐοωμένῃ, εὐκόλως τούτους ἐξεμεῖται καὶ τέλεον ἀποϐάλλεται, ὡς σὺν Θεῷ ἡ μάθησις καὶ ἡ πεῖρα τῇ μαθήσει νενοηκέναι περὶ τοῦ προκειμένου τοῖς νήφουσι παρέδωκεν.

ρπθ΄. Εἰς πνοὴν σὴν καὶ ῥῖνας, ἕνωσον νῆψιν καὶ Ἰησοῦ ὄνομα· ἢ μελέτην θανάτου ἀλάθητον καὶ ταπείνωσιν. Ὠφελεῖν γὰρ λίαν οἴδασι τὰ ἀμφότερα.

ρϙ΄. Εἶπεν ὁ Κύριος· μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν[1].

ρϙα΄. Εἶπεν ὁ Κύριος· ὅς τις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, ὑψωθήσεται· ὁ δὲ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται[2]. Ἀπ᾽ ἐμοῦ, φησί, μάθετε. Ὁρᾷς ὅτι μάθησίς ἐστιν ἡ ταπείνωσις; Ἡ γὰρ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν[3]. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ταπείνωσις. Ὁ μὴ ταπεινὸς οὖν, τῆς ζωῆς ἀπωλίσθησε καὶ ἐν τῷ ἐναντίῳ δηλονότι εὑρεθήσεται.

ρϙβ΄. Εἰ γὰρ πᾶσα ἀρετὴ διὰ ψυχῆς καὶ σώματος κτίζεται· κτίσμα δὲ Θεοῦ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, δι᾽ ὧν ἡ ἀρετή, ὡς ἔφην, συνίσταται· πῶς οὐκ ἐσχάτως μαινόμεθα, ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις κόσμοις κομπάζοντες ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ κενοδοξοῦντες καὶ ὑπερηφανίᾳ ὡς ἐπὶ καλαμίνῃ ῥάϐδῳ στηριζόμενοι· καὶ τὸν ἀπείρῳ μεγέθει Θεὸν ἡμῶν ὑπερέχοντα, κατὰ κορυφῆς ἡμῶν διεγείροντες, τὸ φρικτότατον, διὰ τὴν ἄγαν ἡμῶν ἀνομίαν τε καὶ ἄνοιαν; Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται[4]· καὶ ἀντὶ τοῦ μιμεῖσθαι τὸν Κύριον ἐν ταπεινώσει, τῷ τοῦ Κυρίου δυσμενεῖ φιλιούμεθα ὑπερηφάνῳ δαίμονι, ἐκ κενοδόξου, καὶ ὑπερηφάνου φρονήματος. Τούτου γὰρ ἕνεκεν, ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαϐες; Μὴ σὺ σαυτὸν ἔκτισας; Εἰ δὲ σῶμα καὶ ψυχήν, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ δι᾽ ὧν πᾶσα ἀρετὴ συνίσταται, πρὸς Θεοῦ ἔλαϐες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαϐών[5]; Κύριος γὰρ ὁ τάδε σοι δωρούμενος.

ρϙγ΄. Ὅλως δὲ οὐκ ἄλλο τί ἐστι καθαρισμὸς καρδίας, δι᾽ οὗ καὶ ταπείνωσις καὶ ἀγαθὸν ἅπαν ἐν ἡμῖν εὑρίσκεται καταϐαῖνον ἄνωθεν[6], εἰ μὴ τὸ μηδόλως παραχωρεῖν τοὺς λογισμοὺς προκύπτοντας εἰσελθεῖν ἐν τῇ ψυχῇ.

1. Ματθ. ια΄, 29. 2. Ματθ. ιη΄, 4, κγ΄, 12. 3. Ἰωάνν. ιϐ΄, 50.
4. Παροιμ. γ΄, 34, Ἰακ. δ΄, 6. 5. Α΄ Κορ. δ΄, 7. 6. Πρβλ. Ἰακ. α΄, 17.

ρϟδ'. Νοὸς γὰρ φυλακὴ σὺν Θεῷ καὶ διὰ μόνον Θεὸν ἐν ψυχῇ ἐγχρονίσασα, φρόνησιν παρέχει τῷ ἡγεμονικῷ ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγωνίσμασιν. Οὐκ ὀλίγην δὲ ἱκανότητα τῷ μετόχῳ αὐτῆς χορηγεῖ ἐν τῷ οἰκονομεῖν τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους ἐν κρίσει εὐαποδέκτῳ κατὰ Κύριον.

ρϟε'. Τὰ τοῦ Ἱερέως δῆλα ἐν τῷ παλαιῷ, προτυπώματα καρδίας καθαρᾶς ὑπῆρχον, ἵνα καὶ ἡμεῖς πρόσχωμεν τῷ τῆς καρδίας πετάλῳ, μήπως ἐξ ἁμαρτίας μεμελάνωται, ἵνα δάκρυσι καὶ μενανοίᾳ καὶ προσευχῇ ἀποσμήχωμεν. Εὔκολον γάρ τι πρᾶγμα ὁ νοῦς καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους ἐνθυμήσεις δυσκάθεκτον· ὁμοίως κακαῖς τε καὶ ἀγαθαῖς φαντασίαις λογιστικαῖς ἐξακολουθοῦν εὐκόλως.

ρϟς'. Μακάριος ὄντως, ὃς οὕτω κεκόλληται Ἰησοῦ εὐχῇ ἐν διανοίᾳ καὶ φωνεῖ αὐτὸν ἀδιαλείπτως ἐν καρδίᾳ, ὥσπερ ἥνωται ὁ ἀὴρ τοῖς ἡμῶν σώμασιν, ἢ ὡς φλὸξ κηρῷ. Καὶ διερχόμενος μὲν ἥλιος ὑπὲρ γῆν, ποιήσει ἡμέραν· τὸ δὲ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἅγιον ὄνομα καὶ σεβάσμιον ἐν διανοίᾳ λάμπον τῇ συνεχείᾳ, γεννήσει ἀναριθμήτους ἡλιοειδεῖς ἐννοίας.

ρϟζ'. Καὶ διασκεδασθέντων μὲν νεφελῶν, ὁ ἀὴρ καθαρὸς δείκνυται· φαντασίαι δὲ παθῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Ἰησοῦ Χριστοῦ διασκεδασθεῖσαι, φεγγοειδῆ καὶ ἀστεροειδῆ νοήματα γεννᾶν ἐν καρδίᾳ ἐκ παντὸς πεφύκασι, τοῦ ἀέρος αὐτῆς διὰ Ἰησοῦ φωτισθέντος. Φησὶ γὰρ ὁ Ἐκκλησιαστής· οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ[1].

ρϟη'. Εἶπέ τις τῶν Ἁγίων· μνησικακῶν μνησικάκει δαίμονας καὶ ἐχθραίνων ἔχθραινε τῷ σώματι διὰ παντός. Δόλιος φίλος ἡ σὰρξ καί, θεραπευομένη, μειζόνως πολεμεῖ. Καὶ αὖθις ἔχθραν κτῆσαι πρὸς σῶμα καὶ μάχην πρὸς κοιλίαν.

ρϟθ'. Ἐν μὲν τοῖς ὄπισθεν λόγοις τοῖς ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ ἑκατοντάδι, τοὺς τῆς ἱερᾶς νοῦ ἡσυχίας πόνους συνετάξαμεν, οὐχὶ γεώργιον τῆς ἡμῶν διανοίας μόνον, ἀλλ' ἅπερ καὶ οἱ τῶν θεοσόφων Πατέρων λόγοι θεῖοι διδάσκουσιν ἡμᾶς περὶ νοῦ καθαρότητος. Νῦν δὲ μικρὰ εἰπόντες, ὅσον δεῖξαι τὸ κέρδος τῆς τοῦ νοῦ φυλακῆς, τοῦ λέγειν παυσόμεθα.

σ'. Δεῦρο δὴ λοιπὸν ἀκολούθει μοι πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς μακαρίας τοῦ νοῦ τηρήσεως, ὅστις ἂν εἴης ἐπιποθῶν ἐν πνεύματι, ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς[2], καὶ ἐν Κυρίῳ διδάξω σε δρωμένην ἐργασίαν καὶ πολιτείαν νοερῶν Δυνάμεων. Οὐ γὰρ κορεσθήσονται Ἄγγελοι ὑμνοῦντες τὸν Ποιητήν, οὔτε ὁ νοῦς καθαρῶς αὐτοῖς ἁμιλλώμενος. Καὶ ὥσπερ οἱ ἄυλοι οὐ φροντίζουσι περὶ τροφῆς· οὕτως οὐδὲ οἱ ἔνυλοι ἄυλοι αὐτῆς φροντίζουσιν, εἴ γε ἐν οὐρανῷ ἡσυχίας νοῦ εἰσελεύσονται.

σα'. Ὥσπερ οὖν αἱ ἄνω Δυνάμεις, οὐ φροντίζουσι χρημάτων ἢ κτημάτων· οὕτως οὔτε οἱ τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν ἐκκαθάραντες καὶ ἐν ἕξει

1. Σοφ. Σολ. γ', 9. 2. Ψαλμ. 33, 13.

τῆς ἀρετῆς γενόμενοι, οὐ μεριμνήσουσι περὶ κακώσεως τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Καὶ ὡς ἐκείνοις φανερὸς τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆς ὁ πλοῦτος, οὕτω καὶ τοῖς τοιούτοις ὁ εἰς Θεὸν φανερὸς ἔρως καὶ ἡ ἀγάπη· ἡ εἰς τὸ Θεῖον ἀτένισίς τε καὶ ἡ ἀνάβασις. Ἔτι δὲ ἐρωτικῶς τε καὶ ἀπλήστως τῇ ἀναβάσει ἐπεκτεινόμενοι ἐκ γεύσεως θείου καὶ ἐκστασίου πόθου, οὐ σταθήσονται, μέχρι τὰ Σεραφὶμ φθάσωσιν· οὐδὲ κοπάσουσι τῆς τοῦ νοῦ Νήψεως καὶ ἐρωτικῆς ὑψώσεως, μέχρις ἂν Ἄγγελοι γένωνται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

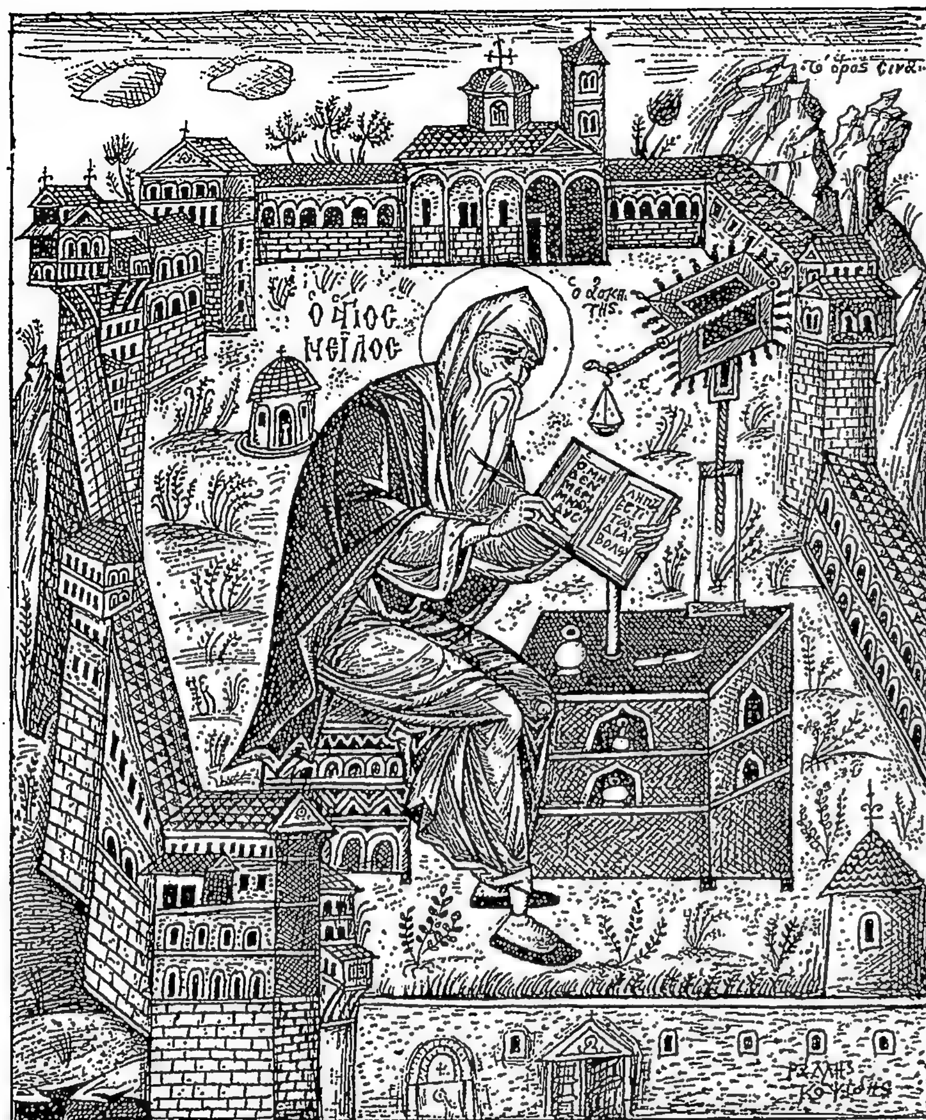
σβ'. Οὐκ ἔστιν ἰὸς ὑπὲρ ἰὸν ἀσπίδος καὶ βασιλίσκου· καὶ οὐκ ἔστι κακία ὑπὲρ κακίαν φιλαυτίας. Τέκνα δὲ φιλαυτίας ἔχεις πετώμενα, ἅ εἰσι ταῦτα· ἔπαινοι ἐν καρδίᾳ, αὐταρέσκεια, γαστριμαργία, πορνεία, κενοδοξία, φθόνος καὶ ἡ κορωνὶς πάντων ὑπερηφανία· ἥτις κατασπᾶν ἐπίσταται οὐκ ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἀγγέλους ἐξ Οὐρανῶν καὶ ζόφον ἀντὶ φωτὸς περιβάλλειν[1].

σγ'. Ταῦτά σοι, Θεόδουλε, ὁ ἡσυχίας φερώνυμος, εἰ καὶ τῆς πράξεως διέψευσται. Ἀλλ' ἴσως οὐχ ὅλον*, ἀλλ' ὃ ὁ Θεὸς ἔδωκεν, ὁ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι αἰνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ πάσης λογικῆς φύσεως, Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων καὶ πάσης κτίσεως, ἣν ἡ ἄρρητος Τριὰς δεδημιούργηκεν, ὁ εἷς Θεός· οὗ καὶ ἡμεῖς τῆς λαμπρᾶς Βασιλείας, εὐχαῖς τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου, τύχοιμεν, καὶ τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡμῶν· ᾧ Θεῷ ἀκιχήτῳ, δόξα αἰώνιος. Ἀμήν.

* Ἐν ἄλλοις οὐχ ἡμῶν.

1. Πρβλ. Πέτρ. β', 4, Ἰούδ. 6.

Κατάστασίς ἐστι προσευχῆς ἕξις ἀπαθής, ἔρωτι ἀκροτάτῳ εἰς ὕψος νοητὸν ἁρπάζουσα τὸν φιλόσοφον νοῦν.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ἈΣΚΗΤΟΥ
οὗ ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ιβ΄.

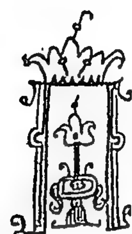
ΝΕΙΛΩ τῷ θεσπεσίῳ πατρὶς μὲν ἡ Κωνσταντινούπολις, καθηγητὴς δὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· χρόνος δέ, καθ᾽ ὃν ἤκμασεν, ὁ τετρακοσιοστὸς τεσσαρακοστὸς δεύτερος. Εὐγενείᾳ δὲ οὗτος καὶ πλούτῳ περιρρεόμενος, καὶ Ἔπαρχος ἐχρημάτισε τῆς πατρίδος· εἶτα πᾶσι χαίρειν εἰπὼν καὶ τὸ Σίναιον καταλαβὼν Ὄρος, τὸν ἀσκητικὸν ἠρετίσατο βίον. Πολὺς δ᾽ ὢν τὴν σοφίαν τήν τε καθ᾽ ἡμᾶς καὶ τὴν θύραθεν, διάφορα συγγράμματα καταλέλοιπε, πνευματικῆς σοφίας καὶ ἀφράστου χάριτος γέμοντα. Ἐξ ὧν ἡμεῖς μελίττης τρόπον, ἀπανθισάμενοι τόν τε περὶ Προσευχῆς λόγον, τρισὶ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν κεφαλαίοις διειλημμένον, καὶ τὸν τὴν ἐπιγραφὴν, Ἀσκητικός, ἔχοντα· τούτοις καθάπερ τισὶ μελισσίοις κηρίοις, τοὺς ἐντυγχάνοντας δεξιούμεθα. Μέλιτος γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ ἀμβροσίας νέκταρος ἀποστάζουσι καὶ πολύχουν ἐπαγγέλονται τὸν τῆς ὠφελείας καρπόν. Μέμνηται δὲ τούτου καὶ ὁ σοφώτατος Φώτιος Ἀναγνώσει σα΄, σελίδι 266, οὑτωσὶ λέγων· «Καὶ Νείλου Μοναχοῦ λόγος ἀνεγνώσθη, τρισὶ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν κεφαλαίοις διαιρούμενος· τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεῖος ἀνὴρ ἀναπτύσσει τύπον· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἀξιόλογα... τήν τε κατὰ τὰ ἔργα τελειότητα καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρόμενα δύναμιν».

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΤΡΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

υρέττοντά με τῷ φλογμῷ τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, συνήθως ἀνεκτήσω τῇ τῶν θεοφιλῶν σου γραμμάτων ἐπαφῇ, τὸν κάμνοντά μου νοῦν ἐν τοῖς αἰσχίστοις, παραμυθησάμενος· καὶ τὸν μέγαν μιμησάμενος καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον μακαρίως. Καὶ οὐ θαυμαστόν· σοὶ γὰρ ἀεὶ μερὶς γέγονε τὰ ἐπίσημα, ὡς καὶ τῷ εὐλογημένῳ Ἰακώβ· καλῶς γὰρ δουλεύσας, τῆς Ραχὴλ χάριν, καὶ λαβὼν τὴν Λείαν[1], ζητεῖς καὶ τὴν ποθουμένην, ὡς καὶ ταύτης δήπου πληρώσας τὰ ἕβδομα. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν ἀρνηθείην, ὡς ὅλην τὴν νύκτα κοπιάσας, πεπίακα οὐδέν. Πλὴν ἐπὶ τῷ σῷ λόγῳ χαλάσας τὰ δίκτυα, ἤγρευσα ἰχθύων πλῆθος, οὐκ οἶμαι μέν, ὅτι μεγάλων, ἑκατὸν δὲ ὅμως καὶ πεντήκοντα τριῶν[2]· καὶ τούτους ἐξαποστείλας ἐν τῇ σπυρίδι τῆς ἀγάπης, διὰ τῶν ἰσαρίθμων κεφαλαίων, τὴν πρόσταξιν πεποιηκώς. Θαυμάζω δέ σε καὶ λίαν ζηλῶ τῆς ἀρίστης προθέσεως τῶν περὶ προσευχῆς ἐρῶντα κεφαλαίων. Οὐ γὰρ ἁπλῶς τούτων ἐρᾷς τῶν ὑπὸ χειρῶν καὶ ἐν χάρτῃ διὰ μέλανος τὸ εἶναι ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν ἐν νῷ ἱδρυμένων, δι᾽ ἀγάπης καὶ ἀμνησικακίας. Ἀλλ᾽ ἐπεὶ πάντα δισσά[3], ὧν* κατέναντι τοῦ ἑνὸς κατὰ τὸν σοφὸν Ἰησοῦν, δέχου πρὸς τῷ γράμματι, καὶ τῷ πνεύματι σύνες, ὡς παντὸς τοῦ γράμματος, νοῦς προηγεῖται. Οὐκ ὄντος γὰρ τούτου, οὐδὲ γράμμα ἔσται. Οὐκοῦν καὶ προσευχῆς, διττὸς ὁ τρόπος. Ὁ μέν, τὶς πρακτικός, ὁ δέ, θεωρητικός. Οὕτως καὶ ἀριθμοῦ, τὸ μὲν πρόχειρόν ἐστι ποσότης· τὸ δὲ σημαινόμενον, ποιότης. Εἰς ἑκατὸν γὰρ καὶ πεντήκοντα καὶ τρία, τὸν περὶ προσευχῆς λόγον διειληφότες, εὐαγγελικὸν ὀψώνιόν σοι πεπόμφαμεν, ἵν᾽ εὕρῃς συμβολικοῦ ἀριθμοῦ τερπνότητα καὶ σχῆμα τρίγωνον καὶ ἑξάγωνον. Ὁμοῦ μὲν εὐσεβῆ γνῶσιν Τριάδος· ὁμοῦ δὲ καὶ τῆσδε τῆς διακοσμήσεως τὴν περιγραφήν, ὑπεμφαῖνον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς καθ᾽ ἑαυτόν, τετράγωνός ἐστιν. Ὁ δὲ πεντήκοντα τρίς, τρίγωνος καὶ σφαιρικός. Ὁ γὰρ εἰκοσιοκτὼ μέν, τρίγωνος· σφαιρικὸς δέ, ὁ εἰκοστὸς πέμπτος. Πεντάκις γὰρ πέντε, εἰκοσιπέντε. Οὐκοῦν, ἔχεις τὸ τετράγωνον σχῆμα· οὐ μόνον διὰ τῆς τετρακτύος τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ-

* Ἴσως ἐν.

1. Γέν. κθ', 25. 2. Πρβλ. Ἰωάνν. κα', 11. 3. Σοφ. Σειρ. μβ', 24.

δε τοῦ αἰῶνος τὴν ἔνσοφον γνῶσιν, τῷ εἰκοσιπέντε ἀριθμῷ ἐοικυῖαν, διὰ τὸ σφαιρικὸν τῶν χρόνων. Ἑβδομὰς γὰρ ἐπὶ ἑβδομάδα καὶ μὴν ἐπὶ μῆνα κινεῖται καὶ ἐξ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν ὁ χρόνος κυλινδεῖται καὶ καιρὸς ἐπὶ καιρόν, ὡς ἐπὶ κινήσεως ἡλίου καὶ σελήνης, ἔαρος καὶ θέρους, καὶ τῶν ἑξῆς ὁρῶμεν. Τὸ δὲ τρίγωνον, σημαίνοι ἂν σοι τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν. Ἄλλως· εἰ δὲ διὰ τῆς πληθύος, τὸν ἀριθμὸν κομίζειν τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν, τρίγωνον ὄντα νόει, πρακτικήν, φυσικὴν καὶ θεολογικήν· ἢ πίστιν, ἐλπίδα καὶ ἀγάπην[1]· χρυσίον, ἄργυρον, λίθους τιμίους[2]. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἀριθμός, τοιοῦτος. Τὸ δὲ τῶν κεφαλαίων ταπεινόν, οὐ παρυβρίσεις, ὡς εἰδὼς καὶ χορτάζεσθαι καὶ ὑστερεῖσθαι[3]· ναὶ μὴν καὶ ὡς μεμνημένος τοῦ τὰ δύο τῆς χήρας λεπτὰ[4] μὴ ἀποβεβληκότος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πλοῦτον πολλῶν ἑτέρων ἀποδεξαμένου. Οὐκοῦν εὐνοίας καὶ ἀγάπης καρπὸν εἰδὼς φυλάσσειν σοῖς γνησίοις ἀδελφοῖς, προσεύχου ὑπὲρ τοῦ ἀρρωστοῦντος ὅπως ὑγιάνῃ, καὶ ἄρας τοῦ λοιποῦ τὸν κράββατον, περιπατήσῃ[5], χάριτι Χριστοῦ. Ἀμήν.

α'. Εἴ τις βούλοιτο τὸ εὐῶδες θυμίαμα σκευάσαι, τὸν διαφανῆ λίβανον καὶ τὴν κασσίαν καὶ τὸν ὄνυχα καὶ τὴν στακτήν, ἐξίσου συνθήσει κατὰ τὸν νόμον[6]. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἡ τετρὰς τῶν ἀρετῶν. Ἐὰν γὰρ πληρέσταται καὶ ἴσαι τυγχάνωσιν, οὐ προδοθήσεται ὁ νοῦς.

β'. Καθαρθεῖσα ψυχὴ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν πληρότητος, ἄκλονον τὴν τάξιν τοῦ νοῦ παρασκευάζει, δεκτικὸν αὐτὸν ποιοῦσα τῆς ζητουμένης καταστάσεως.

γ'. Ἡ προσευχή, ὁμιλία ἐστὶ νοῦ πρὸς Θεόν. Ποίας οὖν δεῖται καταστάσεως ὁ νοῦς, ἵνα ἰσχύσῃ ἀμεταστρόφως ἐκταθῆναι πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην καὶ συνομιλεῖν αὐτῷ μηδενὸς μεσιτεύοντος;

δ'. Εἰ τῇ ἐπὶ γῆς βάτῳ φλεγομένῃ προσεγγίσαι πειράσας Μωυσῆς, κωλύεται, ἄχρις οὗ λύσῃ τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν[7]· πῶς αὐτός, τὸν ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν καὶ ἔννοιαν ἰδεῖν βουλόμενος καὶ συνόμιλος αὐτῷ γενέσθαι, οὐ λύσεις ἐκ σοῦ πᾶν νόημα ἐμπαθές;

ε'. Πρότερον περὶ λήψεως δακρύων προσεύχου· ἵνα διὰ τοῦ πένθους μαλάξῃς τὴν ἐνυπάρχουσαν τῇ ψυχῇ σου ἀγριότητα, καὶ ἐξαγορεύσας κατὰ σοῦ τὰς ἀνομίας σου τῷ Κυρίῳ, τῆς παρ᾽ αὐτοῦ ἀφέσεως τεύξῃ.

ϛ'. Κέχρησο τοῖς δάκρυσι, πρὸς παντὸς αἰτήματος κατόρθωσιν. Λίαν γὰρ χαίρει σου ὁ Δεσπότης, ἐν δάκρυσι προσευχομένου.

ζ'. Ἐὰν πηγὰς δακρύων ἐκχέῃς ἐν τῇ προσευχῇ σου, μηδαμῶς ἐπαίρου ἐν ἑαυτῷ, ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὤν. Βοήθειαν γὰρ προσείληφεν ἡ προσευχή σου, ἵνα δυνηθῇς προθύμως ἐξαγορεῦσαί σου τὰς ἁμαρτίας καὶ ἐξευμενίσασθαι τὸν Δεσπότην διὰ τῶν δακρύων. Μὴ οὖν εἰς πάθος τρέψῃς τὸ τῶν παθῶν ἀλέξημα, ἵνα μὴ πλέον παροργίσῃς τὸν δεδωκότα τὴν χάριν.

1. Α' Κορ. ιγ', 13. 2. Πρβλ. Α' Κορ. γ', 12. 3. Φιλιππ. δ', 12
4. Μάρκ. ιβ', 42. 5. Μάρκ. β', 11. 6. Πρβλ. Ἔξ. λ', 34. 7. Ἔξ. γ', 5.

η'. Πολλοὶ δακρύοντες ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἐπιλαθόμενοι τοῦ τῶν δακρύων σκοποῦ, μανέντες ἐξετράπησαν.

θ'. Στῆθι ἐμπόνως καὶ προσεύχου εὐτόνως καὶ ἀποστρέφου τὰς τῶν φροντίδων καὶ διαλογισμῶν ἐπιτεύξεις. Ταράττουσι γὰρ καὶ θορυβοῦσί σε, ἵνα τοῦ τόνου ἐκλύσωσιν.

ι'. Ὅταν ἴδωσί σε οἱ δαίμονες προθυμούμενον ἀληθῶς προσεύξασθαι, τότε ὑποτίθενται νοήματα τινῶν πραγμάτων δῆθεν ἀναγκαίων καὶ μετὰ βραχὺ ἐπαίρουσι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, κινοῦντες τὸν νοῦν πρὸς ζήτησιν αὐτῶν, καὶ ὡς μὴ εὑρίσκων, σφόδρα ἀθυμεῖ καὶ λυπεῖται. Ἡνίκα δὲ στῇ εἰς προσευχήν, ὑπομιμνήσκουσιν αὐτῷ τῶν ζητηθέντων καὶ μνημονευθέντων, ἵνα κινηθεὶς ὁ νοῦς πρὸς τὴν αὐτῶν γνῶσιν, ἀπολέσῃ τὴν ἔγκαρπον προσευχήν.

ια'. Ἀγωνίζου στῆσαι τὸν νοῦν σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κωφὸν καὶ ἄλαλον, καὶ δυνήσῃ προσεύξασθαι.

ιβ'. Ἡνίκα ἂν ἀπαντήσῃ σοι πειρασμὸς ἢ ἀντιλογία διερεθίζῃ, ἢ πρὸς τὸν ἐξ ἐναντίας ἅμα κινῆσαι θυμὸν ἤ τινα ἄσημον ῥῆξαι φωνήν, μνήσθητι τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν κρίματος, καὶ εὐθὺς ἡ ἐν σοὶ ἄτακτος κίνησις ἠρεμήσει.

ιγ'. Ὅσα ἂν ποιήσῃς πρὸς ἄμυναν ἀδελφοῦ ἠδικηκότος σε, ἅπαντα εἰς σκάνδαλόν σοι γενήσονται ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ιδ'. Προσευχή ἐστι, πρᾳότητος καὶ ἀοργησίας βλάστημα.

ιε'. Προσευχή ἐστι, χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα.

ις'. Προσευχή ἐστι, λύπης καὶ ἀθυμίας ἀλέξημα.

ιζ'. Ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς[1], καὶ λαβὼν τὸν σταυρόν, ἀπάρνησαι ἑαυτόν[2], ἵνα δυνηθῇς ἀπερισπάστως προσεύξασθαι.

ιη'. Εἰ βούλει ἐπαινετῶς προσεύχεσθαι, ἄρνησαι σεαυτὸν καθ' ὥραν, καὶ πάμπολλα δεινὰ πάσχων, ὑπὲρ προσευχῆς φιλοσόφει.

ιθ'. Ὅπερ ἂν χαλεπὸν ὑπομένων φιλοσοφήσῃς, τούτου τὸν καρπὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς εὑρήσεις.

κ'. Ἐπιθυμῶν προσεύξασθαι ὡς δεῖ, μὴ λυπήσῃς ψυχήν· εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην τρέχεις.

κα'. Ἄφες σου τὸ δῶρον, φησίν, ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπελθὼν πρότερον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου[3], καὶ τότε ἐλθών, προσεύξῃ ἀταράχως. Ἡ γὰρ μνησικακία ἀμαυροῖ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ προσευχομένου καὶ σκοτίζει τούτου τὰς προσευχάς.

κβ'. Οἱ λύπας καὶ μνησικακίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύοντες, ὅμοιοί εἰσι τοῖς ὕδωρ ἀντλοῦσι καὶ εἰς πίθον τετρημένον βάλλουσιν.

κγ'. Ἐὰν ὑπομονητικὸς ᾖς, ἀεὶ μετὰ χαρᾶς προσεύξῃ.

1. Ματθ. ιθ', 21. 2. Ματθ. ις', 24. 3. Ματθ. ε', 24.

κδ'. Προσευχομένου σου δεόντως, τοιαῦτά σοι ἀπαντήσεται πράγματα, ἵνα δόξῃς δίκαιον εἶναι πάντως, θυμῷ χρήσασθαι. Οὐκ ἔστι δὲ δίκαιος θυμὸς κατὰ τοῦ πέλας τὸ σύνολον. Ἐὰν γὰρ ζητήσῃς, εὑρήσῃς, ὅτι δυνατόν, καὶ δίχα θυμοῦ, καλῶς διατεθῆναι τὸ πρᾶγμα. Πάσῃ οὖν μηχανῇ χρῆσαι, εἰς τὸ μὴ ῥῆξαι θυμόν.

κε'. Ὅρα, μὴ δοκῶν ἕτερον ἰᾶσθαι, αὐτὸς ἀνίατος ἔσῃ καὶ δῷς ἐγκοπὴν τῇ προσευχῇ σου.

κς'. Φειδόμενος θυμοῦ, φειδῶ εὑρήσεις καὶ φρόνιμον σεαυτὸν ἀναδείξεις καὶ ἐν τοῖς προσευχομένοις ἔσῃ.

κζ'. Κατὰ θυμοῦ ὁπλιζόμενος, ἐπιθυμίας οὐκ ἀνέξῃ ποτέ. Αὕτη γὰρ ὕλας δίδωσι τῷ θυμῷ καὶ οὗτος ταράττει τὸν νοερὸν ὀφθαλμόν, λυμαινόμενος τὴν κατάστασιν τῆς προσευχῆς.

κη'. Μὴ ἐν μόνοις τοῖς ἐκτὸς σχήμασι προσεύχου, ἀλλὰ πρότρεπε τὸν νοῦν σου εἰς συναίσθησιν πνευματικῆς προσευχῆς μετὰ πολλοῦ φόβου.

κθ'. Ποτὲ μέν, ἀθρόως ἐπιστὰς εἰς προσευχήν, εὖ προσεύξῃ· ποτὲ δέ, καὶ λίαν πονήσας, οὐκ ἐπιτεύξῃ τοῦ σκοποῦ· ἵνα ἔτι μᾶλλον ζητήσῃς, καὶ λαβών, ἕξεις ἄσυλον τὸ κατόρθωμα.

λ'. Ἐπιστάντος Ἀγγέλου, ἀθρόως ἅπαντες ἀφίστανται οἱ ἐνοχλοῦντες ἡμῖν καὶ εὑρίσκεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ ἀνέσει, ὑγιῶς προσευχόμενος. Ποτὲ δὲ τοῦ συνήθους πολέμου ἡμῖν ἐπικειμένου, πυκτεύει ὁ νοῦς καὶ οὐ συγχωρεῖται ἀνανεῦσαι. Προπεποίωται γὰρ τοῖς ποικίλοις πάθεσιν. Ὅμως ἐπὶ πλέον ζητῶν, εὑρήσει· καὶ κρούοντι, ἀνοιγήσεται αὐτῷ[1].

λα'. Μὴ προσεύχου τὰ σὰ θελήματα γενέσθαι. Οὐδὲ γὰρ πάντως συμφωνοῦσι τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μᾶλλον καθὼς ἐδιδάχθης προσεύχου λέγων· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί[2]. Καὶ ἐπὶ παντὶ πράγματι, οὕτως αὐτὸν αἴτει, ἵνα τὸ αὐτοῦ γένηται θέλημα. Θέλει γὰρ τὸ ἀγαθὸν καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ σου· σὺ δὲ οὐ πάντως τοῦτο ζητεῖς.

λβ'. Πολλάκις προσευξάμενος, ᾐτησάμην γενέσθαι μοι, ὃ ἔδοξα καλὸν εἶναι, καὶ ἐπέμενον τῷ αἰτήματι ἀλόγως βιαζόμενος τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ ἀποδιδοὺς αὐτῷ, ἵνα ὃ οἶδε συμφέρον, αὐτὸ μᾶλλον οἰκονομήσῃ. Καὶ μέντοι λαβών, ἠχθέσθην ὕστερον λίαν, διότι μὴ μᾶλλον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ᾐτησάμην γενέσθαι. Οὐ γὰρ τοιοῦτόν μοι ἀπήντησε τὸ πρᾶγμα, οἷον ἐνόμιζον.

λγ'. Τί ἀγαθόν, ἀλλ' ἢ Θεός; Οὐκοῦν αὐτῷ ἀποδῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ εὖ ἡμῖν ἔσται. Ὁ γὰρ ἀγαθός, πάντως καὶ ἀγαθῶν ἐστι πάροχος δωρεῶν.

λδ'. Μὴ ὀδυνῶ μὴ κομιζόμενος εὐθέως παρὰ Θεοῦ τὸ αἴτημα ὃ αἰτεῖς. Βούλεται γάρ σε ἐπιπλέον εὐεργετῆσαι προσκαρτεροῦντα αὐτῷ ἐν τῇ προσευχῇ. Τί γὰρ ἀνώτερον τοῦ τῷ Θεῷ προσομιλεῖν καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν συνουσίᾳ περισπᾶσθαι;

1. Πρβλ. Ματθ. ζ', 8. 2. Πρβλ. Λουκ. κβ', 42.

λε'. Ἀπερίσπαστος προσευχή ἐστιν, ἄκρα νόησις νοός.

λς'. Προσευχή ἐστιν, ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεόν.

λζ'. Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς σύμπασιν, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς.

λη'. Προσεύχου πρότερον, περὶ τοῦ καθαρθῆναι τῶν παθῶν· καὶ δεύτερον, περὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς λήθης· καὶ τρίτον, ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ ἐγκαταλείψεως.

λθ'. Μόνην ζήτει ἐν τῇ προσευχῇ σου, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν Βασιλείαν[1], τουτέστι, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προστεθήσεταί σοι.

μ'. Δίκαιον μὴ μόνον περὶ οἰκείας καθάρσεως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ ὁμοφύλου, ἵνα ἀγγελικὸν μιμήσῃ τρόπον.

μα'. Ὅρα, εἰ ἀληθῶς Θεῷ παρέστηκας ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἢ ἐπαίνῳ ἀνθρωπίνῳ ἡττᾷ, καὶ τοῦτον θηρᾶν ἐπείγῃ· ὥσπερ ἐπικαλύμματι κεχρημένος τῇ παρατάσει τῆς προσευχῆς.

μβ'. Εἰ μετὰ ἀδελφῶν, εἴτε καταμόνας προσεύχῃ, ἀγώνισαι, μὴ ἔθει, ἀλλ' αἰσθήσει προσεύχεσθαι.

μγ'. Αἴσθησίς ἐστι προσευχῆς, σύννοια μετ' εὐλαβείας καὶ κατανύξεως καὶ ὀδύνης ψυχῆς ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων, μετὰ στεναγμῶν ἀφανῶν.

μδ'. Ἐὰν περικλέπτηται ὁ νοῦς σου ἀκμὴν ἐν καιρῷ προσευχῆς, οὐδέπω ἔγνω ὅτι Μοναχὸς προσεύχεται, ἀλλ' ἔτι κοσμικός ἐστι, τὴν ἔξωθεν σκηνὴν καλλωπίζων.

με'. Προσευχόμενος, τὴν μνήμην σου δυνάμει φύλαττε, ἵνα μὴ τὰ οἰκεῖα παραθήσηταί σοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς παραστάσεως σεαυτὸν κίνει. Λίαν γὰρ πέφυκεν ὁ νοῦς συλᾶσθαι ὑπὸ τῆς μνήμης, ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς.

μς'. Ἢ παλαιῶν πραγμάτων φαντασίας ἄγει σοι ἡ μνήμη προσευχομένῳ, ἢ νέας φροντίδας, ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ λελυπηκότος.

μζ'. Λίαν βασκαίνει ὁ δαίμων ἀνθρώπῳ προσευχομένῳ καὶ πάσῃ χρᾶται μηχανῇ λυμήνασθαι τὸν τούτου σκοπόν. Οὐ παύεται οὖν τὰ νοήματα κινῶν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς μνήμης καὶ ὅλα τὰ πάθη ἀναμοχλεύων διὰ τῆς σαρκός, ἵνα ἐμποδίσαι δυνηθῇ τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ δρόμῳ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἐκδημίᾳ.

μη'. Ὅταν πολλὰ ποιήσας ὁ πονηρότατος δαίμων, μὴ δυνηθῇ ἐμποδίσαι τῇ τοῦ δικαίου προσευχῇ, μικρὸν ὑποχαλᾷ καὶ μετέπειτα ἀμύνεται αὐτὸν προσευξάμενον. Ἢ γὰρ εἰς ὀργὴν τοῦτον ἐξάψας, ἀφανίζει τὴν ἐκ τῆς προσευχῆς συγκροτουμένην ἀρίστην κατάστασιν αὐτῷ, ἢ πρὸς ἡδονὴν ἄλογον ἐρεθίσας, ἐνυβρίζει τὸν νοῦν.

1. Ματθ. ς', 33. 2. Πρβλ. Γεν. β', 15.

μθ'. Προσευξάμενος ὡς δεῖ, προσδόκα ἃ μὴ δεῖ, καὶ στῆθι ἀνδρείως, φυλάττων τὸν καρπόν σου. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτάγης, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν[1]. Μὴ οὖν ἐργασάμενος, ἐάσῃς ἀφύλακτον τὸ ποιηθέν, εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὠφέλησας προσευχόμενος.

ν'. Πᾶς ὁ συγκροτούμενος πόλεμος μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, οὐ περὶ ἑτέρου γίνεται, ἢ περὶ πνευματικῆς προσευχῆς. Λίαν γὰρ πολέμιος αὐτοῖς ἐστι καὶ ἐπαχθεστάτη, ἡμῖν δὲ σωτήριος καὶ προσηνεστάτη.

να'. Τί βούλεται τοῖς δαίμοσιν ἐνεργεῖν ἐν ἡμῖν; Γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὀργήν τε καὶ μνησικακίαν καὶ τὰ λοιπὰ πάθη· ἵνα παχυνθεὶς ἐξ αὐτῶν ὁ νοῦς, μὴ δυνηθῇ ὡς δεῖ προσεύξασθαι. Τὰ γὰρ τοῦ ἀλόγου μέρους πάθη ἄρξαντα, οὐκ ἐᾷ αὐτὸν λογικῶς κινεῖσθαι.

νβ'. Τὰς ἀρετὰς μετερχόμεθα, διὰ τοὺς λόγους τῶν γεγονότων, καὶ τούτους διὰ τὸν οὐσιώσαντα λόγον· οὗτος δὲ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἴωθεν.

νγ'. Κατάστασίς ἐστι προσευχῆς, ἕξις ἀπαθής, ἔρωτι ἀκροτάτῳ εἰς ὕψος νοητὸν ἁρπάζουσα τὸν φιλόσοφον νοῦν.

νδ'. Οὐ μόνον θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας δεῖ ἄρχειν τὸν ἀληθῶς προσεύξασθαι βουλόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς νοήματος ἐμπαθοῦς γενέσθαι.

νε'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, τούτῳ ὡς πατρὶ ἀεὶ συνομιλεῖ, ἀποστρεφόμενος πᾶν νόημα ἐμπαθές.

νς'. Οὐχ ὁ ἀπαθείας τετυχηκώς, ἤδη καὶ προσεύχεται ἀληθῶς. Δύναται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασιν εἶναι καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περισπᾶσθαι καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ.

νζ'. Οὐχ ὅτε μὴ χρονίζει ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν πραγμάτων, ἤδη καὶ προσευχῆς κατείληφε τόπον. Δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀεὶ εἶναι τῶν πραγμάτων καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν· ἅπερ εἰ καὶ ψιλὰ ῥήματά ἐστιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεωρήματα, τυποῦσι καὶ σχηματίζουσι τὸν νοῦν καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

νη'. Ἐὰν μὴ ὑπὲρ τὴν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, οὔπω τέλειον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο. Δύναται γὰρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει καὶ ποικίλλεσθαι πρὸς αὐτά.

νθ'. Εἰ προσεύξασθαι βούλει, Θεοῦ χρεία τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ[2]. Οὐκοῦν ἐπικαλοῦ αὐτόν, λέγων· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου[3]. Τουτέστι, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὁ Μονογενής σου Υἱός. Οὕτω γὰρ ἐδίδαξε λέγων· ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Πατέρα[4].

ξ'. Ὁ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσευχόμενος, οὐκ ἔτι ἐκ τῶν κτισμάτων τὸν Δημιουργὸν γεραίρει, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ αὐτὸν ἀνυμνεῖ.

1. Γέν. β', 15. 2. Α' Βασ. β', 9. 3. Ματθ. ς', 9. 4. Ἰωάνν. δ', 24

ξα'. Εἰ θεολόγος εἶ, προσεύξῃ ἀληθῶς. Καὶ εἰ ἀληθῶς προσεύχῃ, θεολόγος εἶ.

ξβ'. Ὅταν ὁ νοῦς σου τῷ πολλῷ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ, κατὰ μικρὸν οἷον ὑπαναχωρῇ τῆς σαρκὸς καὶ πάντα τὰ ἐξ αἰσθήσεως ἢ μνήμης ἢ κράσεως νοήματα ἀποστρέφηται, εὐλαβείας ὁμοῦ καὶ χαρᾶς ἔμπλεως γενόμενος, τότε νόμιζε ἠγγικέναι ὅροις προσευχῆς.

ξγ'. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τῇ ἡμετέρᾳ συμπάσχον ἀσθενείᾳ καὶ ἀκαθάρτοις οὖσιν ἡμῖν ἐπιφοιτᾷ· καὶ εἰ εὕροι τὸν νοῦν μόνον φιλαλήθως αὐτῷ προσευχόμενον, ἐπιβαίνει αὐτῷ· καὶ ἅπασαν τὴν κυκλοῦσαν αὐτῷ τῶν λογισμῶν ἢ νοημάτων φάλαγγα ἐξαφανίζει· προτρεπόμενον αὐτὸν εἰς ἔρωτα πνευματικῆς προσευχῆς.

ξδ'. Οἱ μὲν λοιποί, διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος, ἐμποιοῦσι τῷ νῷ λογισμοὺς ἢ νοήματα ἢ θεωρήματα· ὁ δέ γε Κύριος τοὐναντίον δρᾷ, αὐτῷ τῷ νῷ ἐπιβαίνων, ἐντίθησιν αὐτῷ γνῶσιν ὧν βούλεται· καὶ διὰ τοῦ νοῦ, τὴν ἀκρασίαν τοῦ σώματος κατευνάζει.

ξε'. Οὐδεὶς ἐρῶν ἀληθοῦς προσευχῆς καὶ ὀργιζόμενος ἢ μνησικακῶν, ἐκτός ἐστι μέμψεως. Ὅμοιος γάρ ἐστι τῷ ὀξυωπεῖν θέλοντι καὶ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς ἐκταράσσοντι.

ξς'. Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, μηδὲν τῶν ἐναντιουμένων τῇ προσευχῇ πρᾶττε· ἵνα ὁ Θεὸς ἐγγίσας, συμπορεύσηταί σοι.

ξζ'. Μὴ σχηματίσῃς τὸ Θεῖον ἐν σεαυτῷ προσευχόμενος, μηδὲ πρὸς μορφήν τινα συγχωρήσῃς τυπωθῆναί σου τὸν νοῦν, ἀλλ᾽ ἀΰλως τῷ ἀΰλῳ πρόσιθι, καὶ συνήσεις.

ξη'. Φυλάττου τὰς παγίδας τῶν ἐναντίων. Γίνεται γάρ, ἐν τῷ προσεύχεσθαί σε καθαρῶς καὶ ἀταράχως, ἀθρόως ἐπιστῆναί σοι μορφήν τινα ξένην καὶ ἀλλόφυλον, πρὸς τὸ εἰς οἴησίν σε ἀπαγαγεῖν, τοπάζοντα τὸ θεῖον ἐκεῖ· ἵνα τὸ ἀθρόως ἐκκαλυφθέν σοι ποσόν, τὸ θεῖον εἶναι πείσῃ· ἄποσον δὲ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον.

ξθ'. Ὅταν μὴ δυνηθῇ τὴν μνήμην κινῆσαι ἐν τῇ προσευχῇ ὁ φθονερὸς δαίμων, τότε τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος ἐκβιάζεται, εἰς τὸ ποιῆσαι ξένην τινὰ φαντασίαν τῷ νῷ καὶ μορφῶσαι αὐτόν. Ὁ δὲ ἔθος ἔχων ἐν νοήμασι συνεῖναι, ῥᾳδίως κάμπτεται· καὶ ὁ πρὸς ἄϋλον γνῶσιν καὶ ἀνείδεον ἐπειγόμενος, ἀπατᾶται, καπνὸν ἀντὶ φωτὸς κατέχων.

ο'. Στῆθι ἐπὶ τῆς φυλακῆς σου*, φυλάττων τὸν νοῦν σου ἀπὸ νοημάτων, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, τὴν αἴτησιν πληρῶσαι, καὶ στῆναι ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ ἠρεμίᾳ· ἵνα ὁ συμπάσχων τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ σοὶ ἐπιφοιτήσῃ· καὶ τότε λήψῃ δῶρον προσευχῆς εὐκλεέστατον.

οα'. Οὐ δυνήσῃ προσεύξασθαι καθαρῶς, πράγμασι συμπλεκόμενος ὑλικοῖς καὶ φροντίσι συνεχέσι δονούμενος. Προσευχὴ γάρ ἐστιν, ἀπόθεσις νοημάτων.

* Πρβλ. Ἀββακ. β', 1.

οβ'. Οὐ δύναται δεδεμένος δραμεῖν. Οὐδὲ νοῦς πάθει δουλεύων, προσευχῆς πνευματικῆς τόπον ἰδεῖν. Ἕλκεται γὰρ καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς νοήματος καὶ οὐχ ἕξει στάσιν ἀκλόνητον.

ογ'. Ἐπὰν καθαρῶς λοιπὸν καὶ ἀπαθῶς ὁ νοῦς προσεύχηται, τηνικαῦτα οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπέρχονται αὐτῷ οἱ δαίμονες, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν δεξιῶν. Ὑποτίθενται γὰρ αὐτῷ δόξαν Θεοῦ καὶ σχηματισμόν τινα, τῶν τῇ αἰσθήσει φίλων, ὡς δοκεῖν τέλεον τετεῦχθαι αὐτὸν τοῦ περὶ προσευχῆς σκοποῦ. Τοῦτο δὲ ἔφρασε γνωστικὸς ἀνήρ, ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πάθους γίνεσθαι· καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ ἁπτομένου τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τόπου.

οδ'. Οἶμαι τὸν δαίμονα ἐφαπτόμενον τοῦ εἰρημένου τόπου, τὸ περὶ τὸν νοῦν φῶς τρέπειν καθὼς βούλεται. Καὶ οὕτω κινεῖσθαι τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος εἰς λογισμόν, μορφοῦντα τὸν νοῦν κουφογνωμόνως πρὸς τοπασμὸν θείας καὶ οὐσιώδους γνώσεως· μὴ ὀχλούμενος δὲ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ σαρκικῶν καὶ ἀκαθάρτων παθῶν, ἀλλὰ καθαρῶς δῆθεν παρεστώς, δοκεῖ μηκέτι ἐνέργειάν τινα ἐναντίαν γίνεσθαι ἐν αὐτῷ· ὅθεν ὑποπτεύει θείαν εἶναι ἐπιφάνειαν, τὴν γινομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δαίμονος· δεινότητι λίαν χρωμένου, καὶ διὰ τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ συνεζευγμένον φῶς ἀλλοιοῦντος καὶ μορφοῦντος αὐτὸν καθὼς προέφημεν.

οε'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Ἄγγελος ἐπιστάς, λόγῳ μόνῳ ἅπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν παύει ἐξ ἡμῶν καὶ κινεῖ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ἀπλανῶς ἐνεργεῖν.

ος'. Τὸ λέγειν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, κομίζεσθαι τὸν Ἄγγελον θυμίαμα, ἵνα δῷ εἰς τὰς προσευχὰς τῶν Ἁγίων[1], οἶμαι τὴν χάριν εἶναι ταύτην, τὴν διὰ τοῦ Ἀγγέλου ἐνεργουμένην. Γνῶσιν γὰρ ἐμποιεῖ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς, ὥστε ἑστάναι λοιπὸν ἐκτὸς παντὸς κλόνου, ἀκηδίας τε καὶ ὀλιγωρίας τὸν νοῦν.

οζ'. Αἱ φιάλαι τῶν θυμιαμάτων, αἱ προσευχαὶ εἶναι λέγονται τῶν Ἁγίων, ἃς οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐπεφέροντο. Φιάλην δὲ ὑποληπτέον, τὴν πρὸς Θεὸν φιλίαν, ἤτοι τὴν τελείαν καὶ πνευματικὴν ἀγάπην, ἐν ᾗ ἡ προσευχὴ ἐνεργεῖται ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

οη'. Ὅταν δόξῃς μὴ δεῖσθαι δακρύων ἐν τῇ προσευχῇ σου δι᾽ ἁμαρτίας, σκόπει πόσον ἀφέστηκας τοῦ Θεοῦ, ὀφείλων εἶναι διαπαντὸς ἐν αὐτῷ, καὶ θερμότερον δακρύσεις.

οθ'. Ναὶ μὴν ἐπιγινώσκων τὰ μέτρα σου, ἡδέως πενθήσῃς, ταλανίζων σεαυτόν, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· πῶς ἀκάθαρτος ὤν, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ τοιούτου ὑπάρχων, τουτέστιν ἐναντίων, τολμᾷς τῷ Κυρίῳ Σαβαὼθ παρεστάναι[2].

π'. Ἐὰν ἀληθῶς προσεύχῃ, πολλὴν πληροφορίαν εὑρήσεις· καὶ Ἄγγελοι συνελεύσονταί σοι ὡς καὶ τῷ Δανιήλ, καὶ τοὺς λόγους τῶν γινομένων φωτιοῦσί σε[3].

1. Ἀποκ. ε', 8. 2. Ἡσ. ς', 5. 3. Δαν. β', 19.

πα'. Γίνωσκε, ὅτιπερ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι προτρέπονται ἡμᾶς εἰς προσευχὴν καὶ συμπαρίστανται ἡμῖν χαίροντες ἅμα καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν[1]. Ἐὰν οὖν ἀμελήσωμεν, καὶ δεξώμεθα λογισμοὺς ἐναντίους, λίαν παροξύνομεν αὐτούς· ὅτιπερ αὐτοὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνίζονται τοσοῦτον· ἡμεῖς δέ, οὐδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν βουλόμεθα ἱκετεῦσαι τὸν Θεόν, ἀλλὰ καταφρονοῦντες τῆς ἑαυτῶν λειτουργίας καὶ τὸν τούτων Δεσπότην καὶ Θεὸν καταλιμπάνοντες, δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ἐντυγχάνομεν.

πβ'. Προσεύχου ἐπιεικῶς καὶ ἀταράχως καὶ ψάλλε συνετῶς[2] καὶ εὐρύθμως, καὶ ἔσῃ ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ ἐν ὕψει αἰρόμενος.

πγ'. Ἡ μὲν ψαλμῳδία, τὰ πάθη κατευνάζει καὶ τὴν ἀκρασίαν τοῦ σώματος ἠρεμεῖν ἀπεργάζεται· ἡ δὲ προσευχή, ἐνεργεῖν παρασκευάζει τὸν νοῦν τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν.

πδ'. Προσευχή ἐστι, πρέπουσα ἐνέργεια τῇ ἀξίᾳ τοῦ νοῦ· ἤτοι κρείττων καὶ εἰλικρινὴς χρῆσις αὐτοῦ.

πε'. Ἡ μὲν ψαλμῳδία, τῆς ποικίλης σοφίας ἐστίν· ἡ δὲ προσευχή, προοίμιόν ἐστι τῆς ἀΰλου καὶ ποικίλης γνώσεως.

πς'. Ἡ γνῶσις καλλίστη ὑπάρχει. Συνεργὸς γάρ ἐστι τῆς προσευχῆς· τὴν νοερὰν δύναμιν τοῦ νοῦ διυπνίζουσα πρὸς θεωρίαν τῆς θείας γνώσεως.

πζ'. Εἰ οὐδέπω ἔλαβες χάρισμα προσευχῆς ἢ ψαλμῳδίας, ἐφέδρευσον καὶ λήψῃ.

πη'. Ἔλεγε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν αὐτοὺς πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Οὐκοῦν, μὴ ἐκκάκει τέως, μηδὲ ἀθύμει, ὡς μὴ λαβών. Λήψῃ γὰρ ὕστερον. Καὶ ἐπήγαγε τῇ παραβολῇ· τὸ γάρ, εἰ καὶ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, ἀλλά γε διὰ τὸ κόπους μοι παρέχειν τὴν γυναῖκα, ποιήσω τὴν κρίσιν αὐτῆς. Οὕτως οὖν καὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τάχει[3]. Εὐθύμει τοιγαροῦν προσκαρτερῶν ἐμπόνως τῇ ἁγίᾳ προσευχῇ.

πθ'. Μὴ θέλε, ὥς σοι δοκεῖ, ἀλλ' ὡς Θεῷ ἀρέσκει, γενέσθαι τὰ κατὰ σέ· καὶ ἔσῃ ἀτάραχος καὶ εὐχάριστος ἐν προσευχῇ σου.

ϙ'. Κἂν μετὰ Θεοῦ δοκῇς εἶναι, φυλάττου τὸν τῆς πορνείας δαίμονα. Λίαν γὰρ ἐστιν ἀπατεὼν καὶ φθονερώτατος καὶ βούλεται ὀξύτερος εἶναι τῆς κινήσεως καὶ νήψεως τοῦ νοός σου, ὡς καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἀποσπᾶν αὐτόν, παρεστῶτα αὐτῷ μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου.

ϙα'. Ἐὰν προσευχῆς ἐπιμελῇ, ἑτοιμάζου πρὸς ἐπαγωγὰς δαιμόνων καὶ καρτερῶς τὰς μάστιγας ὑπόμενε[4]. Ὡς γὰρ θῆρες ἄγριοι ἐπελεύσονταί σοι καὶ πᾶν σου κακώσουσι τὸ σῶμα.

ϙβ'. Παρασκευάζου ὡς ἔμπειρος ἀγωνιστής, κἂν ἀθρόως ἴδῃς φαντασίαν, μὴ κλονεῖσθαι· κἂν ῥομφαίαν κατὰ σοῦ ἐσπασμένην[5] ἢ λαμπάδα κατατρέχουσάν σου τὴν ὄψιν, μὴ ταράττεσθαι· κἂν μορφήν τινα ἀηδῆ καὶ

1. Ζαχ. α', 12, Τωβ. ιβ', 12. 2. Ψαλμ. 46, 8. 3. Λουκ. ιη', 1-8.
4. Πρβλ. Ψαλμ. 37, 18. 5. Πρβλ. Ἀριθμ. κβ', 23.

αἱματώδη, μηδόλως καταπίπτειν τὴν ψυχήν. Ἀλλὰ στῆθι ὁμολογῶν τὴν καλὴν ὁμολογίαν[1] καὶ ῥᾷον ἐπόψῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου.

ϙγ'. Ὁ τὰ λυπηρὰ ὑποφέρων καὶ τῶν περιχαρῶν τεύξεται. Καὶ ὁ ἐν τοῖς ἀηδέσι καρτερῶν, τῶν ἡδέων οὐκ ἀμοιρήσει.

ϙδ'. Ὅρα, μή σε ἀπατήσωσι διά τινος ὀπτασίας οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀλλὰ γίνου σύννους, τρεπόμενος εἰς εὐχὴν καὶ παρακάλει τὸν Θεόν· ἵνα, εἰ μὲν ἐξ αὐτοῦ ἐστι τὸ νόημα, αὐτός σε φωτίσῃ. Εἰ δὲ μήγε, τὸ τάχος τὸν πλάνον ἀπελάσῃ ἀπὸ σοῦ. Καὶ θάρσει ὡς οὐ στήσονται οἱ κύνες, σοῦ ἐμπύρως τῇ πρὸς Θεὸν ἐντεύξει κεχρημένου. Εὐθέως γάρ, ἀοράτως καὶ ἀφανῶς, Θεοῦ δυνάμει, μαστιζόμενοι, μακρὰν ἐλαθήσονται.

ϙε'. Δίκαιόν ἐστι, μηδὲ τὸν δόλον σε τοῦτον ἀγνοεῖν· ὅτι ἐν καιρῷ μερίζουσιν ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες, καὶ εἰ δόξῃς βοήθειαν ἐπιζητεῖν, εἰσίασιν οἱ λοιποὶ ἐν σχήμασιν ἀγγελικοῖς, τοὺς πρώτους ἀπελαύνοντες· πρὸς τὸ σὲ ἐξαπατᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν τῇ γνώμῃ, ὡς δῆθεν ὄντων ἀγγέλων.

ϙς'. Ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐπιμέλησαι καὶ ἀνδρείας καὶ οὐ μή σου δαιμόνων ἐπήρεια καθάψηται τῆς ψυχῆς· καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκηνώματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε[2]. Καὶ ἀφανῶς ἅπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν ἀποδιώξουσιν ἀπὸ σοῦ.

ϙζ'. Ψόφους μὲν καὶ κτύπους καὶ φωνὰς καὶ αἰκισμοὺς ἐκ δαιμόνων ἀκούσεται, ὁ καθαρᾶς ἐπιμελούμενος προσευχῆς· ἀλλ' οὐ συμπεσεῖται, οὐδὲ προδώσει τὸν λογισμόν, λέγων πρὸς τὸν Θεόν· οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ· καὶ τὰ ὅμοια[3].

ϙη'. Ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων πειρασμῶν, βραχείᾳ καὶ ἐπιτεταμένῃ προσευχῇ κέχρησο.

ϙθ'. Ἐὰν ἀπειλήσωσί σοι οἱ δαίμονες ἀθρόως ἐκ τοῦ ἀέρος προφαίνεσθαι καὶ ἐκπλήττειν σε καὶ διαρπάζειν τὸν νοῦν σου, μὴ πτοηθῇς αὐτούς· μηδὲ ὅλως φροντίσῃς τῆς τούτων ἀπειλῆς. Ἐκφοβοῦσι γάρ σε πειράζοντες, εἰ ἄρα προσέχεις αὐτοῖς, ἢ τέλεον αὐτῶν κατεφρόνησας.

ρ'. Εἰ Θεῷ παντοκράτορι καὶ δημιουργῷ καὶ προνοητῇ τοῦ παντὸς παρίστασαι ἐν τῇ προσευχῇ, τί οὕτως ἀλόγως αὐτῷ παρέστηκας, ὡς παρελθεῖν τὸν ἀνυπέρβλητον αὐτοῦ φόβον καὶ κώνωπας καὶ κανθάρους δεδίττεσθαι; Ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ λέγοντος· Κύριον τὸν Θεόν σου φοβήσῃ[4]· καὶ πάλιν· ὃν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ τὰ ἑξῆς;

ρα'. Ὥσπερ ὁ ἄρτος τροφή ἐστι τῷ σώματι καὶ ἡ ἀρετὴ τῇ ψυχῇ, οὕτως καὶ τοῦ νοῦ ἡ πνευματικὴ προσευχή, τροφὴ ὑπάρχει.

ρβ'. Μὴ φαρισαϊκῶς, ἀλλὰ τελωνικῶς προσεύχου ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ τῆς προσευχῆς, ἵνα καὶ σὺ δικαιωθῇς ὑπὸ Κυρίου[5].

1. Πρβλ. Α' Τιμ. ς', 12. 2. Ψαλμ. 90, 10. 3. Ψαλμ. 22, 4.
4. Δευτ. ς', 13. 5. Λουκ. ιη', 10-14.

ργʹ. Ἀγωνίζου μὴ κατεύξασθαί τινος ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἵνα μὴ ἃ οἰκοδομεῖς, καταλύσῃς· βδελυκτὴν ποιῶν τὴν προσευχήν σου.

ρδʹ. Ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων παιδευέτω σε· ὡς εἰ μὴ ἀφήσεις τῷ ὀφειλέτῃ, οὐδὲ αὐτὸς τεύξῃ τῆς ἀφέσεως. Παρέδωκε γὰρ αὐτόν, φησί, τοῖς βασανισταῖς[1].

ρεʹ. Παραπέμπου τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς· ἵνα μὴ νυττόμενος ὑπὸ ψύλλης ἢ φθειρὸς ἢ κώνωπος ἢ μυίας, ζημιωθῇς τὸ μέγιστον κέρδος τῆς προσευχῆς σου.

ρςʹ. Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινι τῶν ἁγίων προσευχομένῳ, τοσοῦτον ἀνθίστατο ὁ πονηρός, ὡς ἅμα τῷ ἐκτεῖναι τὰς χεῖρας, ἐκεῖνον ὡς λέοντα μετασχηματισθῆναι καὶ ἀνεγείρειν εἰς ὀρθὸν τοὺς ἐμπροσθίους πόδας καὶ τοὺς οἰκείους ὄνυχας ἑκατέρωθεν ταῖς δυσὶ ψόαις ἐμπείρειν τοῦ ἀγωνιστοῦ· καὶ μὴ ἀφίστασθαι, πρὶν τὰς χεῖρας κατάξῃ· τὸν δέ, μηδέποτε ὑποχαλάσαι ταύτας, ἄχρις οὗ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐκπληρώσῃ.

ρζʹ. Τοιοῦτον ἔγνωμεν καὶ τὸν ἐν λάκκῳ ἡσυχάσαντα, Ἰωάννην τὸν μικρόν· μᾶλλον δὲ ὑπερμεγέθη Μοναχόν· ὃς ἀκίνητος ἔμεινεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας, τοῦ δαίμονος ἐν εἴδει δράκοντος περιελιχθέντος αὐτῷ καὶ μασωμένου αὐτοῦ τὰς σάρκας καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐπερευγομένου.

ρηʹ. Ἀνέγνως πάντως καὶ τοὺς βίους τῶν ταβεννησιωτῶν Μοναχῶν, καθά φησι, ὅτι λαλοῦντος τοῦ ἀββᾶ Θεοδώρου λόγον τοῖς ἀδελφοῖς, ἦλθον δύο ἔχιδναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὁ δέ, ἀταράχως ποιήσας αὐτοὺς ὡσεὶ καμάραν, ὑπέλαβεν αὐτὰς ἔνδοθεν ἕως ἐπαύσατο λαλῶν τὸν λόγον· καὶ τότε αὐτὰς ὑπεδείκνυε τοῖς ἀδελφοῖς, ἐξηγούμενος τὸ πρᾶγμα.

ρθʹ. Περὶ ἑτέρου πάλιν ἀνέγνωμεν πνευματικοῦ ἀδελφοῦ, ὅτι προσευχομένου αὐτοῦ, ἔχιδνα ἐλθοῦσα, καθήψατο τοῦ ποδὸς αὐτοῦ. Ὁ δέ, οὐ πρότερον καθῆκε τὰς χεῖρας, ἄχρις οὗ τὴν συνήθη ἐξετέλεσεν εὐχήν· καὶ οὐδὲν ἐβλάβη ὁ ἀγαπήσας τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἑαυτόν.

ριʹ. Ἀμετεώριστον ὄμμα ἔχε ἐν τῇ προσευχῇ σου, καὶ ἀρνησάμενός σου τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχήν, κατὰ νοῦν ζῆθι.

ριαʹ. Ἑτέρῳ τινὶ εὐτόνως εὐχομένῳ ἁγίῳ, ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάζοντι, δαίμονες ἐπιστάντες ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ἐσφαίριζον καὶ ἐτίνασσον εἰς τὸν ἀέρα, δεχόμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ψιαθίῳ· καὶ οὐδὲ ὅλως ἴσχυσαν καταγαγεῖν τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐμπύρου προσευχῆς.

ριβʹ. Ἄλλῳ πάλιν φιλοθέῳ καὶ προσευχῆς ἔννοιαν ποιουμένῳ, ἐν ἐρήμῳ βαδίζοντι, ἄγγελοι ἐπέστησαν δύο καὶ ἐμέσαζαν αὐτὸν συνοδοιποροῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ οὐδὲ ὅλως τούτοις προσεῖχεν, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ζημιωθῇ· ἐμνημόνευσε γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ φάσκοντος· οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, δυνήσονται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ[2].

1. Ματθ. ιηʹ, 24-35. 2. Ρωμ. ηʹ, 38.

ριγʹ. Ἰσάγγελος γίνεται Μοναχὸς διὰ τῆς προσευχῆς, ἐπιποθῶν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς[1].

ριδʹ. Μὴ ζήτει παντελῶς μορφὴν ἢ σχῆμα δέχεσθαι, ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ.

ριεʹ. Μὴ πόθει ἀγγέλους ἰδεῖν ἢ δυνάμεις ἢ Χριστὸν αἰσθητῶς, ἵνα μὴ τέλεον φρενήρης γένῃ, λύκον ἀντὶ ποιμένος δεχόμενος καὶ προσκυνῶν τοῖς ἐχθροῖς δαίμοσιν.

ριςʹ. Ἀρχὴ πλάνης νοῦ, κενοδοξία· ἐξ ἧς κινούμενος ὁ νοῦς, ἐν σχήμασι καὶ μορφαῖς πειρᾶται περιγράφειν τὸ θεῖον.

ριζʹ. Ἐγὼ τὸ ἐμὸν λέξω, ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα· μακάριος ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο.

ριηʹ. Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς ἀπερισπάστως εὐχόμενος, πλείονα πόθον ἀεὶ πρὸς Θεὸν προσλαμβάνεται.

ριθʹ. Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἄυλος καὶ ἀκτήμων γίνεται.

ρκʹ. Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, τελείαν ἀναισθησίαν κτησάμενος.

ρκαʹ. Μακάριός ἐστι Μοναχός, ὁ πάντας ἀνθρώπους ὡς Θεόν, μετὰ Θεὸν λογιζόμενος.

ρκβʹ. Μακάριός ἐστι Μοναχός, ὁ τὴν πάντων σωτηρίαν καὶ προκοπήν, ὡς οἰκείαν μετὰ πάσης χαρᾶς ὁρῶν.

ρκγʹ. Μακάριός ἐστι Μοναχός, ὁ πάντων περίψημα ἑαυτὸν λογιζόμενος[2].

ρκδʹ. Μοναχός ἐστιν, ὁ πάντων χωρισθεὶς καὶ πᾶσι συνηρμοσμένος.

ρκεʹ. Μοναχός ἐστιν, ὁ ἕνα ἑαυτὸν μετὰ πάντων ἡγούμενος, διὰ τὸ ἐν ἑκάστῳ ἑαυτὸν ἀπαραλείπτως δοκεῖν ὁρᾶν.

ρκςʹ. Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὁ ἀεὶ τὴν πρωτόνοιαν ἑαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ Θεῷ.

ρκζʹ. Πᾶν ψεῦδος καὶ πάντα ὅρκον περιΐστασο ὡς Μοναχός, προσεύξασθαι ποθῶν· εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην σχηματίζῃ τὸ ἀνοίκειον.

ρκηʹ. Εἰ πνεύματι προσεύχεσθαι βούλει, μηδὲν ἀνιμήσῃ ἀπὸ σαρκός, καὶ οὐχ ἕξεις νέφος ἀντισκοτοῦν σοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς.

ρκθʹ. Ἐμπίστευσον τῷ Θεῷ τὴν χρείαν τοῦ σώματος καὶ δῆλος ἔσῃ καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πιστεύων αὐτῷ.

ρλʹ. Ἐὰν ἐπιτεύξῃ τῶν ἐπαγγελιῶν, βασιλεύσεις. Οὐκοῦν πρὸς ταύτας ἀποβλέπων, ἡδέως οἴσεις τὴν παροῦσαν πενίαν.

ρλαʹ. Μὴ παραιτοῦ πενίαν καὶ θλῖψιν, τὰς ὕλας τῆς ἀβαροῦς προσευχῆς.

ρλβʹ. Ὁμηρευέτωσάν σοι αἱ σωματικαὶ ἀρεταί, πρὸς τὰς ψυχικάς·

1. Πρβλ. Ματθ. ιηʹ, 10. 2. Πρβλ. Αʹ Κορ. δʹ, 13.

καὶ αἱ ψυχικαί, πρὸς τὰς πνευματικάς· καὶ αὗται, πρὸς τὴν ἄυλον καὶ οὐσιώδη γνῶσιν.

ρλγ'. Σκόπει κατευχόμενος λογισμοῦ, εἰ ῥᾳδίως λωφήσειεν, ὅθεν τοῦτο γέγονεν· μὴ ἔγκρυμμα πάθῃς καὶ πλανηθεὶς ἀποδῷς σεαυτόν.

ρλδ'. Ἔστιν ὅτε οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσί σοι λογισμοὺς καὶ πάλιν ἐρεθίζουσί σε δῆθεν προσεύξασθαι κατ' αὐτῶν, ἢ ἀντιλέξαι αὐτοῖς, καὶ ἑκουσίως ὑποχωροῦσιν· ἵνα ἀπατηθῇς, οἰηθεὶς περὶ σεαυτοῦ ὅτι ἤρξω νικᾶν τοὺς λογισμοὺς καὶ φοβεῖν τοὺς δαίμονας.

ρλε'. Εἰ προσευχῃ κατὰ πάθους ἢ δαίμονος παρενοχλοῦντός σοι, μέμνησο τοῦ λέγοντος· καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς· καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλίπωσιν· ἐκθλίψω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου καὶ τὰ ἑξῆς[1]· ταῦτα δὲ εὐκαίρως λέξεις, ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτὸν ὁπλίζων κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ρλς'. Μὴ νόμιζε κεκτῆσθαι ἀρετήν, μὴ πρότερον ἕως αἵματος ὑπὲρ αὐτῆς παραταξάμενος. Δεῖ γὰρ μέχρι θανάτου ἀνθίστασθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀγωνιστικῶς καὶ ἀνεγκλήτως, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον[2].

ρλζ'. Ἐὰν ὠφελήσῃς τινά, βλαβήσῃ ὑφ' ἑτέρου· ἵνα ἀδικούμενος, εἴπῃς, ἢ δράσῃς τι ἄτοπον· καὶ σκορπίσῃς κακῶς, ἃ καλῶς συνήγαγες. Σκοπὸς γὰρ τοῦτο τῶν πονηρῶν δαιμόνων. Διὸ προσεκτέον νουνεχῶς.

ρλη'. Ὁρμὰς δαιμόνων ἐπαχθείσας ἐκδέχου· φροντίζων πῶς ἀποστῆναι τῆς δουλείας αὐτῶν.

ρλθ'. Νύκτωρ μὲν ταράττειν δι' ἑαυτῶν ἐξαιτοῦνται τὸν πνευματικὸν διδάσκαλον, οἱ πονηροὶ δαίμονες· καὶ μεθ' ἡμέραν δι' ἀνθρώπων, περιστάσεσι καὶ συκοφαντίαις καὶ κινδύνοις τοῦτον περιβάλλοντες.

ρμ'. Μὴ παραιτοῦ τοὺς κναφεῖς. Εἰ γὰρ καὶ τύπτοντες πατοῦσι καὶ τείνοντες ξέουσιν, ἀλλά γε διὰ τούτων λαμπρὰ ἡ ἐσθής σου γίνεται.

ρμα'. Ἐφ' ὅσον οὐκ ἀπετάξω τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ ὁ νοῦς σου ἐναντιοῦται τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, οὐχ εὑρήσεις εὐῶδες θυμίαμα ἐν τῷ κόλπῳ σου.

ρμβ'. Προσεύξασθαι ποθεῖς; Μεταστὰς τῶν ἐνθένδε, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχε διαπαντός[3], οὐ λόγῳ ἁπλῶς ψιλῷ, ἀλλὰ πράξει ἀγγελικῇ καὶ γνώσει θειοτέρᾳ.

ρμγ'. Εἰ μόνον δυσπράττων μνημονεύεις τοῦ Κριτοῦ, ὡς φοβερὸς καὶ ἀδέκαστος ὑπάρχει, οὐδέπω μεμάθηκας δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθαι αὐτῷ ἐν τρόμῳ[4]. Ἴσθι γὰρ ὅτι κἂν ταῖς πνευματικαῖς ἀνέσεσι καὶ εὐωχίαις, μᾶλλον μετ' εὐλαβείας καὶ αἰδοῦς λατρεύειν αὐτῷ δεῖ.

ρμδ'. Ἐπιγνώμων ἀνήρ, ὁ μὴ πρὸ τῆς τελείας μετανοίας ἀνασχόμενος τῆς ἐλλύπου μνείας τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἐν πυρὶ αἰωνίῳ δικαίας τούτων εἰσπράξεως.

1. Ψαλμ. 17, 38. 2. Πρβλ. Ἐφεσ. ς'; 11 κ. ἑ. 3. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 20.
4. Ψαλμ. 2, 11.

ρμε'. Ὁ ἐν ἁμαρτίαις ἐνεχόμενος καὶ παροργισμοῖς, καὶ τολμῶν ἀναιδῶς ἐκτείνεσθαι πρὸς γνῶσιν θειοτέρων πραγμάτων, ἢ καὶ ἀΰλου κατεπεμβαίνων προσευχῆς, οὗτος δεχέσθω τὸ ἀποστολικὸν ἐπιτίμιον· ὡς οὐκ ἔστιν ἀκίνδυνον αὐτῷ, τό, γυμνῇ καὶ ἀκατακαλύπτῳ κεφαλῇ προσεύχεσθαι· ὀφείλει γάρ, φησίν, ἡ τοιαύτη ψυχὴ κατὰ κεφαλῆς ἐξουσίαν ἔχειν διὰ τοὺς ἐφεστῶτας ἀγγέλους[1]· αἰδῶ καὶ ταπεινοφροσύνην προσήκουσαν περιβαλλομένη.

ρμς'. Ὥσπερ ὀφθαλμιῶντα οὐκ ὀνήσει, ἡ ἐν σταθηρᾷ μεσημβρίᾳ καὶ σφοδροτάτῃ φρυκτωρίᾳ ἀκατακάλυπτος καὶ ἐπιτεταμένη τοῦ ἡλίου θέα· οὕτως οὐδὲ τὸν ἐμπαθῆ καὶ ἀκάθαρτον νοῦν, ἡ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ φοβερᾶς καὶ ὑπερφυοῦς προσευχῆς ἀνατύπωσις παντελῶς ὀνήσειεν· ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, πρὸς ἀγανάκτησιν καθ' ἑαυτοῦ ἐγείρει τὸ θεῖον.

ρμζ'. Εἰ τὸν μετὰ δώρου προσελθόντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, οὐκ ἐδέξατο ὁ ἀνενδεὴς καὶ ἀδέκαστος, ἕως τοῦ διαλλαγῆναι τῷ πλησίον λυπουμένῳ πρὸς αὐτόν[2], σκόπει πόσης φυλακῆς καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα εὐπρόσδεκτον δῶμεν τῷ Θεῷ θυμίαμα τῷ νοητῷ θυσιαστηρίῳ.

ρμη'. Μὴ ἔσο λογοχαρής, μηδὲ δοξοχαρής· εἰ δὲ μήγε, οὐκ ἔτι ἐν τῷ νώτῳ σου, ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ σου τεκταίνουσιν οἱ ἁμαρτωλοί[3]· καὶ ἔσῃ ἐπίχαρμα[4] αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος[5] ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἀλλοκότοις.

ρμθ'. Προσοχὴ προσευχὴν ζητοῦσα, προσευχὴν εὑρήσει· προσευχῇ γὰρ προσοχῆς, οὐ καί τι ἄλλον μᾶλλον ἕπεται, ἐφ' ἣν σπουδαστέον.

ρν'. Ὥσπερ πασῶν τῶν αἰσθήσεων κρείττων ἡ ὅρασις, οὕτω καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἡ προσευχὴ θειοτέρα.

ρνα'. Προσευχῆς ἔπαινος, οὐχ ἁπλῶς ἡ ποσότης, ἀλλ' ἡ ποιότης. Καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οἱ ἀναβάντες εἰς τὸ ἱερόν[6]· καὶ τό, ὑμεῖς προσευχόμενοι, μὴ βαττολογεῖτε· καὶ τὰ ἑξῆς[7].

ρνβ'. Ἐφ' ὅσον τῇ ἀναλογίᾳ προσέχεις τοῦ σώματος καὶ ὁ νοῦς σου τὰ τῆς σκηνῆς περιέπει τερπνά, οὐδέπω τὸν τῆς προσευχῆς ἑώρακας τόπον· ἀλλ' ἔτι μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἡ μακαρία ταύτης ὁδὸς τυγχάνει.

ρνγ'. Ὅταν παριστάμενος εἰς προσευχήν, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χαρὰν γενήσῃ, τότε ἀληθῶς εὕρηκας προσευχήν.

1. Α' Κορ. ια', 5 κ. ἑ.
2. Ματθ. ε', 23 κ. ἑ.
3. Ψαλμ. 128, 3.
4. Σοφ. Σειρ. ς', 4.
5. Ἰακ. α', 14.
6. Λουκ. ιη', 10.
7. Ματθ. ς', 7.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ, ΠΑΝΥ ΑΝΑΓΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΩΦΕΛΙΜΩΤΑΤΟΣ

Φιλοσοφεῖν ἐπεχείρησαν μὲν καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγοι· μόνοι δὲ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν ἐζήλωσαν, οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταί. Ἐπεὶ καὶ μόνοι τὴν σοφίαν αὐτοὶ ἔσχον διδάσκαλον, ἔργῳ δεικνύουσαν, τὴν πρέπουσαν τῷ τοιούτῳ ἐπιτηδεύματι ἀγωγήν· οἱ μὲν γὰρ πρότεροι καθάπερ ἐν σκηνῇ δρᾶμα ὑποκρινόμενοι, ἀλλοτρίῳ ἑαυτοὺς κατεκόσμησαν προσωπείῳ· ὄνομα κενὸν ὑποδύντες, Φιλοσοφίας ἀληθοῦς ἐστερημένοι. Ἐν τῷ τρίβωνι καὶ τῇ ὑπήνῃ καὶ τῇ βακτηρίᾳ, τὸ Φιλόσοφον ἐπιδεικνύμενοι· περιέποντες δὲ τὸ σῶμα καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς δεσποίναις ὑπηρετούμενοι· γαστρὸς ὄντες δοῦλοι καὶ τὰς ὑπὸ γαστέρα ἡδονάς, ὡς φύσεως ἔργον ἀποδεχόμενοι· ὀργῆς ὑπήκοοι καὶ πρὸς δόξαν ἐπτοημένοι· ταῖς δὲ λαμπραῖς τραπέζαις δίκην κυνιδίων, λίχνως ἐφαλλόμενοι· οὐκ εἰδότες, ὅτι πρὸ πάντων ἐλευθέριον εἶναι δεῖ τὸν Φιλόσοφον· καὶ μᾶλλον φεύγειν τὸ δοῦλον εἶναι παθῶν ἢ ἀργυρώνητον καὶ οἰκότριβα. Τὸ γὰρ ἀνθρώπων εἶναι δοῦλον, οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὸν ὀρθῶς βεβιωκότα· τὸ δὲ πάθεσιν ὡς δεσπόταις χρώμενον ὑπηρετεῖν ταῖς ἡδοναῖς, αἰσχύνην ἤνεγκε καὶ γέλωτα πολύν. Εἰσὶ μὲν οὖν παρ᾽ αὐτοῖς, καθόλου τῆς πράξεως ἠμεληκότες, λογικὴν φιλοσοφίαν ὡς δοκοῦσιν ἐπανῃρημένοι· μετεωρολέσχαι τινὲς ὄντες καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἐξηγηταί· οὐρανοῦ μέγεθος καὶ ἡλίου μέτρα καὶ ἀστέρων ἐνεργείας εἰδέναι ἐπαγγελλόμενοι, ἔστι δὲ ὅτε καὶ θεολογεῖν ἐπιχειροῦντες· ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνέφικτος καὶ ὁ στοχασμὸς ἐπικίνδυνος· ζῶντες δέ, τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων χοίρων ἀτιμότερον. Εἰσὶ δὲ* καὶ τινες ἐγένοντο πρακτικοί, τούτων ἐγένοντο χείρους, δόξαις καὶ ἐπαίνοις πεπρακότες τοὺς πόνους. Οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου χάριν, ἢ ἐπιδείξεως καὶ φιλοδοξίας ἐπετήδευον οἱ δείλαιοι τὰ πολλά· καὶ τὸν εὐτελῆ καὶ εὔωνον, τῆς τοιαύτης ἀντικαταλλαττόμενοι ταλαιπωρίας. Τὸ γὰρ σιωπῆσαι διαπαντὸς καὶ χόρτῳ τρέφεσθαι καὶ ῥακίοις τριχίνοις σκέπειν τὸ σῶμα καὶ ἐν πίθῳ κατακλείσαντας ἑαυτοὺς διαβιῶναι, μηδεμίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον προσδοκῶντας, πάσης ἀνοίας ἐστὶν ἐπέκεινα· τῷ βίῳ τούτῳ συγκαταλύειν τῆς

* Εἰ δέ.

ἀρετῆς τὰ ἔπαθλα καὶ ἀγῶνα ἑαυτῷ τίθεσθαι στεφάνων καιρὸν οὐκ ἔχοντα· καὶ πάλην διηνεκῆ, βραβείων ἐστερημένην· καὶ σκάμματα, ἔχοντα ἱδρώτων πλέον οὐδέν.

Ἰουδαίων δὲ ὅσοι τοῦτον ἐτίμησαν τὸν βίον, εἰσὶ δὲ τοῦ Ἰωναδὰβ ἀπόγονοι, πάντας τοὺς ὡσαύτως βιοῦν θέλοντας προϊεμένους, εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγουσι πολιτείαν· ἐν σκηναῖς κατοικοῦσι διαπαντός· οἴνου τε καὶ πάντων τῶν πρὸς τὸ ἁβροδίαιτον ἀπεχόμενοι[1]· καὶ δίαιταν ἔχοντες εὐτελῆ· καὶ τὴν χρείαν συμμετρημένην τοῦ σώματος. Σφόδρα μὲν οὖν ἐπιμελοῦνται τῆς ἠθικῆς ἕξεως, θεωρίᾳ δὲ τὰ πολλὰ περιμένουσιν· ἔνθεν γὰρ καὶ Ἐσαῖοι καλοῦνται, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος· καὶ ἁπλῶς, ἔστιν αὐτοῖς κατορθούμενος ὁ τῆς φιλοσοφίας σκοπός, οὐδαμοῦ τῶν πραγμάτων διαμαχομένων τῷ ἐπαγγέλματι. Ἀλλὰ τί τῶν ἀγώνων ὄφελος αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπιπόνου ἀσκήσεως, τὸν ἀγωνοθέτην ἀνῃρηκόσι Χριστόν; Καὶ τούτοις γὰρ ὁμοίως ὁ τῶν πόνων οἴχεται μισθός, ἀρνησαμένοις τὸν τῶν ἐπάθλων διανομέα καὶ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς· καὶ διὰ τοῦτο τῆς φιλοσοφίας ἀποσφαλεῖσι. Φιλοσοφία γάρ ἐστιν, ἠθῶν κατάστασις μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντως* γνώσεως ἀληθοῦς. Ταύτης δὲ ἀπεσφάλησαν ἄμφω, Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, τὴν ἀπ᾽ οὐρανοῦ παραγενομένην Σοφίαν παραιτησάμενοι· καὶ χωρὶς Χριστοῦ, φιλοσοφεῖν ἐπιχειρήσαντες, τοῦ μόνου παραδείξαντος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ Φιλοσοφίαν. Οὗτος γὰρ πρῶτος ἔτεμε τῷ βίῳ τὴν ταύτης ὁδόν, πολιτείαν ἐνδειξάμενος καθαράν· καὶ ἀνωτέραν ἀεὶ φέρων τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν· ἔσχατον δέ, καὶ ταύτης καταφρονήσας, ὅτε ἡ παρ᾽ αὐτοῦ οἰκονομουμένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπῄτει τὸν θάνατον. Διδάσκων διὰ τούτων, ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ὀρθῶς προαιρούμενον, ἀρνήσασθαι μὲν πάντα τὰ ἡδέα τοῦ βίου, πόνων δὲ καὶ παθῶν εὖ μάλα ἐπικρατεῖν, καταφρονοῦντα τοῦ σώματος· ἔχειν δὲ μηδὲ τὴν ψυχὴν τιμίαν[2], ἀλλὰ καὶ ταύτην προθύμως προέσθαι, ὅταν δι᾽ ἀρετῆς ἐπίδειξιν, ταύτην ἀποθέσθαι δέοι. Καὶ ταύτην παραλαβόντες ἐμιμήσαντο τὴν διαγωγὴν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἅμα τῷ κληθῆναι ἀποταξάμενοι μὲν τῷ βίῳ, ὑπεριδόντες δὲ πατρίδα, γένος, ὕπαρξιν· πρὸς τὸν σκληρὸν καὶ ἐπίπονον εὐθὺς μετετάξαντο βίον, διὰ πάντων χωρήσαντες τῶν δυσχερῶν· θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐλαυνόμενοι, γυμνητεύοντες[3], αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς, ὕστερον δὲ καὶ θανάτου κατετόλμησαν, καλῶς διὰ πάντων τὸν Διδάσκαλον μιμησάμενοι, καὶ βίῳ καταλιπόντες πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ γράφειν ἀπὸ ταύτης τῆς εἰκόνος Χριστιανοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ὀφείλοντες, ἢ οὐκ ἠβουλήθησαν ἢ ἠτόνησαν πρὸς τὴν μίμησιν· ὀλίγοι δέ τινες ἠδυνήθησαν τὰς κοσμικὰς ὑπερκῦψαι ταραχὰς καὶ φυγεῖν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι ζάλην· καὶ οὕτω τῶν θορύβων ἔξω γενόμενοι, τὸν μοναδικὸν ἀσπάσασθαι βίον, ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἐποιήσαντο ἀρετῆς· τοῦ μὲν κεκτῆσθαι, τὴν

* Ὄντος.

1. Ἱερεμ. μβ′, 6. 2. Πρβλ. Πράξ. κ′, 24. 3. Α′ Κορ. δ′, 11 κ. ἑ., Β′ Κορ. ια′, 23 κ. ἑ.

ἀκτημοσύνην προκρίναντες, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον· τροφῆς δὲ κεκαρυκευμένης, τὴν ἐσχεδιασμένην προτιμήσαντες, διὰ τὰς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεις, τῇ παρατυχούσῃ τροφῇ τὴν χρείαν ἐκπληρῶσαι τοῦ σώματος· ἐνδυμάτων μαλακῶν καὶ τῆς χρείας ἔξω, ὡς ἀνθρωπίνης χλιδῆς ἐπίνοιαν ἀλογήσαντες, λιτῇ καὶ ἀπεριέργῳ ἐχρήσαντο στολῇ, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος· ἀφιλόσοφον εἶναι λογισάμενοι, τὴν περὶ τῶν οὐρανίων φροντίδα, περὶ τὰ χαμαὶ κείμενα καὶ τοῖς θηρίοις ἐξ αὐτοσχεδίου παραγινόμενα, ἀσχολεῖν· οὐκ ᾔδεισαν τὸν κόσμον, ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων γενόμενοι παθῶν· οὐκ ἦν παρ' αὐτοῖς πλεονεκτῶν ἢ πλεονεκτούμενος· δικάζων ἢ δικαζόμενος· εἶχε γὰρ ἕκαστος κριτὴν ἀδέκαστον, τὴν ἰδίαν συνείδησιν· οὐκ ἄλλος μὲν ἐπλούτει, ἄλλος δὲ ἐπένετο· οὐδὲ ἕτερος μὲν ἐτήκετο λιμῷ, ἕτερος δὲ διερρήγνυτο κόρῳ· ἀνεπλήρου γὰρ τῶν λειπομένων τὴν ἔνδειαν, ἡ τῶν περιττευόντων φιλοτιμία· καὶ ἦν ἰσότης καὶ ἰσονομία, διὰ τὴν τῶν ὑπερεχόντων πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους ἑκουσίαν σύγκρασιν, ἐκβεβλημένης τῆς ἀνωμαλίας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἦν ἰσότης· ἐποίει γὰρ καὶ τότε τὴν ἀνωμαλίαν, ἡ τῶν πλέον ταπεινοῦσθαι σπουδαζόντων προθυμία· ὡς ποιεῖ νῦν, ἡ τῶν πλέον δοξάζεσθαι φιλονεικούντων μανία. Ἐξεβέβλητο φθόνος· ἐξώριστο βασκανία· πεφυγάδευτο κενοδοξία· ἀνήρητο ὑπερηφανία· καταλέλυτο πάντα τὰ τῆς στάσεως αἴτια· πρὸς γὰρ τὰ ἁδρότερα τῶν παθῶν, νεκροί τινες ἦσαν καὶ ἀναίσθητοι· οὐδ' ὄναρ φαντασίας τῶν τοιούτων λαμβάνοντες, διὰ τὸ καλῶς ἀπ' ἀρχῆς ἀπεστράφθαι τὴν τούτων ὑπόμνησιν· ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ἀσκήσεως καὶ ἐπιμονῆς, εἰς τοιαύτην ἕξιν ἀναβεβηκότες· καὶ ἁπλῶς, λύχνοι ἦσαν ἐν σκότει φαίνοντες· καὶ ἀστέρες ἀπλανεῖς, τὴν ἀφεγγῆ τοῦ βίου νύκτα καταυγάζοντες· καὶ λιμένων πρόβολοι, τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἀχείμαστοι· πᾶσιν εὔκολον ἀποδεικνύντες, τὸ διαφεύγειν ἀβλαβῶς τὰς τῶν παθῶν προσβολάς. Ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς ἐκείνη πολιτεία καὶ ἡ ἐν οὐρανοῖς διαγωγή, καθάπερ εἰκὼν ὑπὸ τῆς τῶν κατὰ καιροὺς μεταγραφόντων ἀμελείας, κατὰ μικρὸν ἐλαττουμένη, εἰς ἔσχατον ἀνομοιότητος ἤλασε καὶ πάντῃ τοῦ ἀρχετύπου ἀπελίπετο. Πάλιν γὰρ οἱ σταυρωθέντες τῷ κόσμῳ [1] καὶ ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ καὶ ἀρνησάμενοι τὸ εἶναι ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἀσωμάτων φύσιν τῷ τῆς ἀπαθείας ὁμοτρόπῳ ἀναστῆναι ἀγωνιζόμενοι, ὑπενοστήσαμεν ὀπίσω· πραγματείαις βιωτικαῖς καὶ πορισμοῖς ἐπονειδίστοις, ἐπιθολοῦντες τὴν τῶν καλῶς βεβιωκότων ἀκρίβειαν· καὶ τοὺς εὐκλεΐζεσθαι δυναμένους διὰ τὴν σφῶν ἀρετήν, βλασφημεῖσθαι ποιοῦντες τῇ ἰδίᾳ ἀπροσεξίᾳ· καὶ τὴν μὲν ἐχέτλην τοῦ ἀρότρου κατέχομεν, σχῆμα σῴζοντες σεμνόν· εὔθετοι δὲ μὴ γινόμενοι τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, διὰ τὸ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω [2], καὶ τὸ ἐπιλελῆσθαι ὀφειλόντων, μετὰ πολλῆς ἀντεχόμενοι τῆς σπουδῆς. Οὐκέτι γὰρ τὸ εὔωνον καὶ αὐτοσχέδιον τῆς ζωῆς παρ' ἡμῖν σπουδάζεται· οὐδὲ τὸ ἡσύχιον χρήσιμον, πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν παλαιῶν νενόμισται μολυσμάτων· ὄχλος δὲ πραγμάτων, πρὸς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν ἀνόνητον ἔχων φροντίδα, τετίμηται· καὶ ἡ περὶ τὴν ὕλην φιλοτιμία, τὰς σωτηρίους ἐνίκησε παραινέσεις. Τοῦ γὰρ Κυρίου πάντῃ τῆς περὶ τὰ γήινα φροντίδος ἀφιστῶντος, καὶ μόνην ζητεῖν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν κελεύσαντος [1]. Ὥσπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἐσπουδακότες ὁδεύειν, ἠλογήσαμεν τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν. Καὶ τῆς κηδεμονίας ἐκείνης ἀποστάντες, ἐν ταῖς χερσὶν ἐθέμεθα τὰς ἐλπίδας. Ἐκείνου γὰρ λέγοντος· ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς τὰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· καὶ πάλιν· καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει [2]· ἀλλὰ γὰρ καὶ πήραν καὶ βαλάντιον καὶ βακτηρίαν ἐπικομίσασθαι κωλύσαντος, καὶ μόνῃ στοιχεῖν τῇ ἀψευδεστάτῃ κελεύσαντος ἐπαγγελίᾳ· ἣν τοῖς Ἀποστόλοις ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἀποστελλομένοις ἐπηγγείλατο, εἰπών· ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι [3], βεβαιοτέραν εἰς πρόνοιαν τῶν καθηκόντων εἰδὼς ἐκείνην, τῆς ἡμετέρας ἐντρεχείας. Ἡμεῖς δέ, γῆν ὅσην ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι, οὐ παραιτούμεθα· προβάτων τε ἀγέλας καὶ βόας ἀροτῆρας, σχήματί τε καὶ μεγέθει ζηλωτοὺς καὶ ὄνους εὐτραφεῖς συνωνούμεθα· ἵνα τὰ μέν, παρέχῃ τὴν ἐρέαν πρὸς χρείαν ἀφθόνως· οἱ δὲ βόες, ταῖς ἐκ γεωργίας ὑπηρετοῦντες παρασκευαῖς, ἡμῖν μὲν τροφήν, χιλὸν δὲ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ζῴοις παράσχωσιν· ἀχθοφοροῦντα δὲ τὰ ὑποζύγια, τὰ ἐλλείποντα τῇ χώρᾳ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀγωγίμοις ἀναπληροῦντα, τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν προσεπαρτύωσι, τὸν ἀπολαυστικὸν ἡμῖν συναυξάνοντα βίον. Οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνῶν αἱρούμεθα τὰς εὐπορωτέρας καὶ μηδ' ὅλως παρεχούσας καιρὸν μνήμης Θεοῦ, ἅπασαν εἰς ἑαυτοὺς ἑλκούσας τὴν σχολήν· κατεγνωκότες, ὡς ἔοικε, τῆς τοῦ κηδεμόνος ἀσθενείας, ἢ ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ὁμολογίᾳ· κἂν γὰρ μὴ λόγῳ τοῦθ' ὁμολογῶμεν, ἐλεγχόμεθα διὰ τῶν πραγμάτων· χαίροντες τῇ τῶν βιωτικῶν διαγωγῇ, ὅταν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύωμεν ἐκείνοις· καὶ πλέον τάχα ταῖς σωματικαῖς ἐγκατατριβώμεθα φιλοπονίαις· ὡς λοιπὸν τοὺς πολλούς, πορισμὸν ἡγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν [4]· καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύεσθαι τὸν πάλαι ἀπράγμονα καὶ μακάριον βίον, ἢ ὅπως διὰ τῆς ἐπιπλάστου θεοσεβείας, τὰς μὲν ἐπιπόνους λειτουργίας φύγωμεν· ἄδειαν δὲ ἀπολαύσεως πορισάμενοι, ἀκωλύτως ἐπὶ τὰ δοκοῦντα τὰς ὁρμὰς ἐκτείνωμεν· μετὰ πολλῆς ἀναισχυντίας καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφελεστέρων, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν ὑπερεχόντων, ὥσπερ ὑπόθεσιν τυραννίδος, ἀλλ' οὐχὶ ταπεινώσεως καὶ ἐπιεικείας, νομίσαντες εἶναι τὸν ἐνάρετον βίον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν σέβειν ἡμᾶς ὀφειλόντων, ὡς οἰκεῖος* ὄχλος, ὁρώμεθα· καὶ ὑπὸ τῶν συγκλύδων καὶ μιγάδων ἀνθρώπων, οὐχ ἥκιστα ἀγοραῖς ἐμφυρόμεθα· οὐδὲν παρὰ τοὺς λοιπούς, ὡς ἐχρῆν, ἐξαίρετον ἔχοντες· οὐκ ἐκ πολιτείας, ἀλλ' ἐκ σχήματος γνωρίζεσθαι βουλόμενοι. Καὶ τοὺς ἐπ' ἀρετῇ παραιτούμενοι πόνους,

1. Πρβλ. Γαλ. ς', 14. 2. Λουκ. θ', 62.

* Εἰκαῖος.

1. Ματθ. ς', 33. 2. Ματθ. ς', 26 κ. ἑ. 3. Ματθ. ι', 10. 4. Α' Τιμ. ς', 5.

τῆς ἐπὶ τούτοις δόξης μανικῶς ὀρεγόμεθα, σκηνὴν τήν ποτε ἀλήθειαν ἐπιδεικνύμενοι. Καὶ σήμερόν τις ἀναλαβὼν τὸ σεμνὸν τοῦτο σχῆμα καὶ οὐδέπω τὰς κηλῖδας ἀπονιψάμενος τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τοὺς ἐγκεχαραγμένους τύπους τῶν παλαιῶν ἁμαρτημάτων τῆς διανοίας ἀπαλείψας τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι τάχα ταῖς τούτων φαντασίαις ἐνασελγαίνων· καὶ τὸ ἦθος οὐδέπω πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ ἐπαγγέλματι παιδαγωγήσας, οὔτ' εἰδὼς τί ποτέ ἐστιν ὁ τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας σκοπός, ἤδη φαρισαϊκὴν ὀφρῦν ἀνεπλάσατο, μέγα φρονῶν τῷ σχήματι· καὶ περιέρχεται σκεύη περιφέρων, ὧν τὴν τέχνην οὐ μεμάθηκε· καὶ ἐπιστήμην ἐπαγγέλλεται τῷ φαινομένῳ σχήματι, ἧς οὐδὲ ἄκροις ἐγεύσατο τοῖς χείλεσι· σκόπελος, ἀντὶ λιμένος· καὶ ἀντὶ ναοῦ, τάφος κεκονιαμένος· καὶ ἀντὶ προβάτου, λύκος, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δελεασθέντων, τῷ φαινομένῳ εὑρισκόμενος. Ὅταν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, τῶν μοναστηρίων δραπετεύσαντες, διὰ τὸ μὴ φέρειν τοῦ βίου τὴν ἀκρίβειαν, ἐπικωμάζουσι ταῖς πόλεσι, τότε λοιπὸν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα ἀνάγκης τραχηλιζόμενοι, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πολλῶν, τὴν τῆς εὐσεβείας μόρφωσιν[1] ὡς δέλεαρ περιφέρουσι· πάντα δρᾶν ὑπομένοντες, ὅσα ἡ χρεία βιάζεται τοῦ σώματος· οὐδὲν γὰρ ἀνάγκης φυσικῆς βιαστικώτερον, τοῖς ἀπόροις πόρον εὐμήχανον ἐπινοούσης· μάλιστα ὅταν καὶ ἀργία προσῇ· μεμελετικῶς πως καὶ πανουργότερον ἡ σκέψις προχωρεῖ· θεραπεύουσι τοίνυν οὗτοι τὰς τῶν πλουσίων θύρας, τῶν παρασίτων οὐκ ἔλαττον· ἐν δὲ ταῖς ἀγοραῖς, ἀνδραπόδων δίκην αὐτοῖς παρατρέχουσι, τοὺς πλησιάζοντας ἀποσοβοῦντες. Διωθούμενοι δὲ τοὺς ἅπαντας, εὐχερῆ τὴν πάροδον αὐτοῖς παρέχειν σπουδάζουσι καὶ ταῦτα ποιοῦσι, τραπέζης ἕνεκεν, ἐπὶ τοῖς λίχνοις ἐδέσμασιν ἡδονὴν κολάζειν οὐ μεμαθηκότες· οὐδὲ παρὰ τοῦ Μωυσέως, τῆς χρείας ἀνορυκτικὸν πάσσαλον ἐπὶ τῆς ζώνης φορεῖν θελήσαντες[2]· ἔγνωσαν γὰρ ἂν τοῦτο κεκτημένοι, ὅτι πάσης ἡδονῆς βρωμάτων ὅρος, λιμὸς γίνεται· καὶ τὰ τυχόντα δέ, τὴν ἔνδειαν ἐκπληροῦντα τοῦ σώματος, τὰς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας ἐπικαλύπτει ἀσχημοσύνας· διὰ τοῦτο, τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται[3]· ὁ δὲ περιπόθητος βίος, ἐγένετο βδελυκτός· καὶ ἡ τῶν ἀληθῶς κατὰ ἀρετὴν βιούντων κτῆσις, ἀπάτη νενόμισται· καὶ βαροῦνται μὲν αἱ πόλεις, τῶν εἰκῇ περιερχομένων· ἐνοχλοῦνται δέ, οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις· καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὄψιν ἔχουσιν ἀηδῶς, προσαιτῶν ὁρῶντες αὐτοὺς ἀναιδέστερον παραμένοντας ταῖς θύραις. Πολλοὶ δὲ καὶ δεχθέντες εἰς οἰκίας καὶ εὐλάβειαν ἐπ' ὀλίγον ὑποκρινάμενοι, καὶ τὴν ἐπὶ κακουργίᾳ δόξαν τῷ τῆς ὑποκρίσεως προσωπείῳ περιστείλαντες, ὕστερον ἀποσυλήσαντες αὐτοὺς ἀπῆλθον, ὥστε κατὰ παντὸς σκεδασθῆναι τοῦ βίου τὴν δυσφημίαν παρασκευάσαντες. Οὗτοι γοῦν ὡς λυμεῶνες, ἀπελαύνονται τῶν πόλεων, οἱ ποτὲ σωφρονισταί· καὶ ὡς ἐναγεῖς διώκονται, τῶν τῇ λέπρᾳ κατεχομένων οὐκ ἔλαττον· καὶ λησταῖς ἄν τις καὶ τοιχορύχοις μᾶλλον ἕλοιτο πιστεῦσαι, ἢ

1. Πρβλ. Α' Τιμ. γ', 5. 2. Δευτ. κγ', 14. 3. Πρβλ. Ἡσ. νβ', 5, Ῥωμ. β', 24.

τοῖς τὸν μοναδικὸν βίον μετερχομένοις· ῥᾴδιον εἰς παραφυλακὴν τὴν προφανῆ κακουργίαν, τῆς ἐπ' ἐνέδρᾳ μεμηχανευμένης ἀξιοπιστίας λογιζόμενοι· καὶ τούτους μέν, οὔτε ἀρξαμένους θεοσεβείας, οὔτε εἰδότας τὸ ἀπὸ τῆς ἡσυχίας κέρδος, ἐξ ἀνάγκης ἴσως τινὸς γνωσθέντας ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἀκρίτως· καὶ ἐμπορίας ὑπόθεσιν, εἰς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἡγουμένους τὸ πρᾶγμα· ὃ ἂν οἶμαι σεμνότερον μετέλθοιεν, μὴ ταῖς ἁπάντων θύραις προσίενται, ἀλλ' ἁδροτέρων λημμάτων δυσώπημα προβάλλοιντο τὸ σχῆμα, καὶ βουλομένους δασμὸν* τῷ σώματι τὸν ἀναγκαῖον εἰσφέρειν· ἄδηλον, εἰ ἡ τῶν χλιδόντων* τὰς ἀμέτρους ἐπιθυμίας ἐκαινοτόμησε θρύψις*· καὶ ἀνίατα νοσοῦντας θεραπεῦσαι χαλεπόν. Πῶς γὰρ ἄν τις καὶ ἑρμηνεύσειεν ὑγείας τὸ χρήσιμον, τοῖς ἐν ὑγείᾳ μηδέποτε γενομένοις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν σπαργάνων φθινάδι* συντεθραμμένοις νόσῳ· καὶ ἀτύχημα τῆς φύσεως διὰ τὸ ἔθος νομίζουσι, μηδὲν ἀπᾴδειν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως λογιζόμενοι· περισσὸς γὰρ πρὸς διόρθωσιν πᾶς λόγος, ὅταν ἡ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνασα σπουδή, τοῖς κατὰ συμβουλὴν λόγοις ἀπεναντίως διάκειται· καὶ μάλιστα ὅταν κέρδους ἐλπὶς τρέφῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀποφράττει τῇ συμβουλῇ τὴν ἀκοὴν πάντῃ τὸ πάθος, ὡς μηδεμίαν τὰς ἐπὶ σωφρονισμῷ παραινέσεις εὑρίσκειν παρείσδυσιν, πρὸς τὸν περὶ τὸ κέρδος ἵμερον κἂν αἰσχρὸν ᾖ, τετραμμένης τῆς διανοίας. Ἡμεῖς δέ, ὦ ἀγαπητοί, οἱ πόθῳ τῆς ἀρετῆς νομίζομεν ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ καὶ ἀρνησάμενοι τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας[1] καὶ ἀκολουθεῖν ἐπαγγειλάμενοι τῷ Χριστῷ, τί πάλιν ἐμπλεκόμεθα τοῖς τοῦ βίου περισπασμοῖς; Καὶ κακῶς οἰκοδομοῦμεν, ἃ καλῶς καθείλαμεν πρότερον[2]; Τί, τῆς τῶν μὴ δεόντως μετερχομένων τὸ πρᾶγμα κακοβουλίας παραπολαύομεν, τὰς τῶν ἀσθενεστέρων ὀρέξεις προσαναφλέγοντες, διὰ τὴν περὶ τὰ μάταια σπουδήν; Καὶ γεγόναμεν τοῖς ἀκεραιοτέροις πλεονεξίας ὁδός· θεραπεύειν γάρ, οὐκ ἐρεθίζειν τοὺς εὐολισθήτους, παρὰ τοῦ Κυρίου προστετάγμεθα[3]· καὶ πρὸ τοῦ ἡμῖν ἀρέσκοντος, τὸ τούτοις ὠφέλιμον τιθέναι[4]· ὡς ἂν μὴ ταῖς ἀκρίτοις ἑαυτῶν ἀκολουθοῦντες ὁρμαῖς, πολλοὺς τῶν ἁπλουστέρων περισκόψαι ποιήσωμεν· ὑπόθεσις αὐτοῖς τῆς περὶ τὰ γήινα φιλοτιμίας γινόμενοι· τί περὶ πολλοῦ ποιούμεθα τὴν ὕλην, ἧς καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχόμενοι καὶ εἰς πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς φροντίδας τὸν νοῦν μερίζοντες; Ὧν ἡ σπουδή, ἡμᾶς μὲν ἀφίστησι τῆς ἀναγκαιοτέρας προσεδρείας καὶ ἀμελεῖν τῶν τῆς ψυχῆς παρασκευάζει καλῶν· εἰς μέγα δὲ βάραθρον ἄγει τοὺς πρὸς τὰ τοῦ βίου κεχηνότας πράγματα· λαμπρὰν καὶ τὴν ἀνωτάτω νομίζοντας εὐκληρίαν, τὴν ἐκ τοῦ πλούτου ἀπόλαυσιν· ὁρῶντας τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένους καὶ ἐπάνω ἡδονῶν αὐχοῦντας εἶναι, πλέον ἑαυτῶν περὶ ταῦτα ἐσπουδακότας· οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς κόλασιν φέρει ἀπαραίτητον, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτὰς τῶν ἰδίων ποιεῖσθαι κακῶν· γίνεται γὰρ ἡ τῶν μιμησαμένων ἀπώ-

* Φορολογίαν.
* Τρυφόντων.
* Χαύνωσις.
* Φθίσις· ὄνομα νόσου ἐξ αἵματος γινομένης.

1. Πρβλ. Τίτ. β', 12. 2. Πρβλ. Γαλ. β', 18.
3. Πρβλ. Α' Κορ. η', 9 κ. ἑ. Α' Θεσσ. ε', 5. 4. Πρβλ. Α' Κορ. ι', 24, 33.

λεια, προσθήκη τιμωρίας τῷ διδάξαντι· καὶ τῶν μὴ παραιτησαμένων, ὡς αἰσχρὰν τὴν μίμησιν, κατάγνωσις οὐ μικρά· ὅτι διδάσκαλοι κακῶν γεγένηνται· ὧν τὴν μάθησιν ἐπονείδιστον κρίναντες, ἔφυγον, οἱ σώφρονι χρησάμενοι λογισμῷ. Διὸ μηδεὶς ἀπεχθανέσθω πρὸς τὰ λεγόμενα. Ἢ διορθώσασθε τὰ πλημμελῶς διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν, ἐπ' αἰσχύνῃ τοῦ ὀνόματος γινόμενα, ἢ καὶ τὸ ὄνομα παραιτήσασθε. Εἰ γὰρ φιλοσοφεῖν πρόκειται, περιττὰ τὰ κτήματα· τῆς φιλοσοφίας καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἀλλοτρίωσιν ἐπαγγελλομένης, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα. Εἰ δὲ τὸ κτήσασθαί τισίν ἐστι περισπούδαστον καὶ τῶν ἡδέων ἀπολαβεῖν τοῦ βίου, τί σεμνύνουσι λόγῳ τὴν φιλοσοφίαν, ἔργῳ τὴν ἀλλοτρίωσιν πρὸς αὐτὴν ἐπανῃρημένοι καὶ πράξεις ἀλλοτρίας τοῦ ἐπαγγέλματος διαπραττόμενοι, σεμναῖς ἐπαμφίσκοντες κλήσεσιν· εἶτ' οὐκ αἰσχρὸν ἡγούμεθα παρὰ τῶν ὑποδεεστέρων, οὓς κοσμικοὺς ὀνομάζομεν, ἐπὶ τοῖς παρεσπονδημένοις θεσμοῖς τοῦ Σωτῆρος ἐξονειδιζόμενοι, τὰς ἠθετημένας αὐτοῦ ἐντολὰς παρὰ τῶν μανθάνειν ὀφειλόντων διδασκόμενοι· ὅταν γὰρ μαχομένοις ἡμῖν λέγωσι· δοῦλον Χριστοῦ οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας[1]· καὶ πάλιν φιλονεικοῦσι περὶ χρημάτων ἢ κτημάτων, ἐάν σου λάβῃ, φησί, τὶς τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον[2], τί ἕτερον ποιοῦσιν, ἤ, ἐπισκώπτοντες ἡμᾶς, κωμῳδοῦσι καὶ χλευάζουσι τῆς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἔργων ἐναντιότητος· ἢ γάρ, οὐκ ἀνάγκη μάχεσθαι τῶν κτημάτων ἀντιποιουμένους καὶ πάντα πράττειν ὅσα ἡ τούτων ἀναγκάζει κηδεμονία· ἔλυσέ τις τῆς ἀμπέλου τὸν τέρμονα καὶ τῇ ἰδίᾳ προσεκλήρωσε χώρᾳ· ἄλλος ἐπαφῆκε τὸ κτῆνος· ἕτερος τὸ ὕδωρ, ἐπιρρέον τῷ κήπῳ, ὑπέσπασεν· οὐκοῦν λυσσῆσαι δεῖ καὶ τῶν μαινομένων χείρους γενέσθαι, τούτοις πᾶσιν ἐπιμερίζοντα τὴν ἄμυναν· καὶ δικαστηρίοις προσηλῶσθαι, τὸν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων προσασχολεῖσθαι ὀφείλοντα νοῦν καὶ εἰς πανουργίαν πραγματικὴν μεταβάλλειν τὴν δύναμιν τὴν θεωρητικήν, ἵν' ἡμῖν τῶν μηδὲν χρησιμευόντων εὐοδῶται ἡ εὐπορία· τί τῶν ἀλλοτρίων ὡς οἰκείων ἀντιποιούμεθα, βαρέας ἑαυτοῖς τὰς πέδας τῆς ὕλης κατασκευάζοντες· καὶ τοῦ ταλανίζοντος τοὺς τοιούτους οὐκ ἀκούοντες; Οὐαὶ γάρ, φησὶν ὁ προφήτης, ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ καὶ βαρύνων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς[3]· εἰ γὰρ κοῦφοί εἰσιν οἱ διώκοντες κατὰ τὸν λέγοντα· κοῦφοι ἐγένοντο οἱ διώκοντες ὑμᾶς, ὑπὲρ ἀετοὺς οὐρανοῦ[4]· ἡμεῖς δὲ βαρύνομεν ἑαυτοὺς κοσμικοῖς πράγμασι· δηλονότι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς δρόμον, εὐχερῶς παρὰ τῶν ἐχθρῶν καταληφθησόμεθα· οὓς φεύγειν ἡμᾶς ὁ Παῦλος ἐδίδαξε λέγων· φεύγετε τὴν πλεονεξίαν[5]· ὁπότε καὶ οἱ εὐσταλεῖς ἐν τῷ τρέχειν ἐπὶ τὸ βραβεῖον[6] ἐὰν μὴ συντόνῳ ῥώμῃ φέρωνται, πολὺ τῆς καταλήψεως καταλιμπάνονται, τῶν διωκόντων ἐχθρῶν ἴσως ταχυτέρας ἐχόντων τὰς βάσεις. Μέγα τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἐπειγομένοις ἐμπόδιον ἡ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων προσπάθεια,

1. Β' Τιμ. β', 24. 2. Ματθ. ε', 40. 3. 'Αββ. β', 6.
4. Θρ. 'Ιερ. δ', 19. 5. Πρβλ. 'Εφεσ. ε', 3, Κολοσσ. γ', 5. 6. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 4.

καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, πολλάκις ὄλεθρον προξενοῦσα. Τί γὰρ τὸν Ναβουθὲ τὸν Ἰσραηλίτην ἀπώλεσεν. Οὐκ ἀμπελὼν ἐπίφθονος, αἴτιος αὐτῷ θανάτου γεγένηται, πρὸς φθόνον κινήσας κατ' αὐτοῦ τὸν γείτονα Ἀχαάβ[1]; Τί δέ, τὰς δύο ἥμισυ φυλὰς ἔξω τῆς γῆς ἐπαγγελίας μεῖναι παρεσκεύασεν, οὐχὶ πλῆθος κτηνῶν; Τί δὲ καὶ τὸν Λὼτ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ διεχώρισεν, οὐ τὸ τῶν βοσκημάτων πλῆθος, συνεχεῖς τοῖς ποιμέσι κινῆσαν ἔριδας[2]; Τέλεον, ἀπέρρηξαν ἀπ' ἀλλήλων αὐτούς. Εἰ οὖν καὶ πρὸς φθόνον τοὺς βασκάνους κατὰ τῶν ἐχόντων ἐρεθίζει τὰ κτήματα καὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἀποκλείει τοὺς κεκτημένους καὶ συγγένειαν διατέμνει καὶ φίλους ἔχειν ἔχθραν καθίστησι· καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐδὲν κοινὸν καὶ πρὸς τὴν ἐν σώματι οὐδὲν μέγα χρησιμεύει· τί τῆς θεραπείας τοῦ Θεοῦ ἀφιστάμενοι, ὅλοι γινόμεθα τῆς ματαιότητος; Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν, οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύοντες τῆς ἑαυτῶν; Θεός ἐστιν ὁ ταύτην οἰκονομῶν. Καὶ ἡ μὲν ἀνθρωπίνη σπουδή, μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξ ἀνάγκης ἀστοχεῖ τοῦ τέλους· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ δίχα τῆς ἀνθρωπίνης συμπράξεως, τέλεια παρέχει ἀγαθά. Τί ὤνησεν ἐκείνους ἡ ἰδία σπουδή, πρὸς οὓς ἔλεγεν ὁ Θεός· ἐσπείρατε πολλὰ καὶ εἰσηνέγκατε ὀλίγα καὶ ἐξεφύσησα αὐτὰ ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν[3]; Τί δὲ τοῖς κατ' ἀρετὴν βιώσασιν ἔλειψε τῶν ἀναγκαίων, μηδ' ὅλως φροντίσασι περὶ τούτων; Οὐκ ἐν ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη ὁ Ἰσραὴλ ἐτρέφετο, μηδενὸς τῶν ἐκ γεωργίας ἀπολαύοντες; Καὶ οὐκ ἐπεδεήθησαν βρώματος· ἀλλὰ θάλασσα μέν, ἐκαινούργει τροφὴν παράδοξον, ὀρτυγομήτραν ἐρευγομένη· οὐρανὸς δέ, μάννα καταφέρων, ὑετὸν ἀήθη καὶ ξένον[4]. Πέτρα δὲ νοτίδος ἄμοιρος, ῥαγεῖσα, παρεῖχεν ἄφθονον τὸ νᾶμα[5]· ἱμάτια δὲ καὶ ὑποδήματα ὑπηρέτει πάντα τὸν χρόνον, μὴ παλαιούμενα[6]. Ποίᾳ δὲ γεωργίᾳ ἐν τῷ χειμάρρῳ ὁ Ἠλίας ἐτρέφετο; Οὐ κόρακες αὐτῷ παρεκόμιζον τὴν τροφήν[7]; Οὐκ ἐν Σάρεφθα ἐλθόντι, χήρα καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεής, ἄρτον παρέσχε, τοῦ στόματος τῶν ἰδίων τέκνων ἀφαρπάσασα[8]; Ἵνα δειχθῇ, ὅτι καὶ φύσεως προτιμοτέρα ἡ ἀρετή. Καὶ ταῦτα, παράδοξα μέν· ὅμως καὶ τοῦ εἰκότως ἐχόμενα· δυνατὸν γὰρ καὶ τὸν μὴ ἐσθίοντα ζῆν, ὅταν βούληται ὁ Θεός. Πῶς γὰρ ὁ Ἠλίας τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὁδὸν ἤνυσεν, ἐν ἰσχύι βρώσεως μιᾶς[9]; Πῶς δὲ ὁ Μωυσῆς, ὀγδοήκοντα ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ὄρους προσφιλοσοφῶν τῷ Θεῷ, ἀνθρωπίνης τροφῆς ἔμεινεν ἄγευστος; Μετὰ δὲ τεσσαράκοντα ἡμέρας κατελθὼν καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθείς, εὐθέως συντρίψας τὰς πλάκας, ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέδραμε καὶ τοσαύτας ἄλλας ἐνδιατρίψας ἐν τῷ ὄρει, οὕτω τὰς δευτέρας πλάκας λαβών, κατῆλθε πρὸς τὸν λαόν[10]. Ποῖος δὲ λογισμὸς ἀνθρώπινος τὸ εὔλογον τοῦ θαύματος τούτου παραστῆσαι δύναται; Πῶς ἡ ῥοώδης τοῦ σώματος φύσις, τοσοῦτον κι-

1. Γ' Βασ. κ', 1 κ. ἑ. 2. Γέν. ιγ', 5 κ. ἑ. 3. 'Αγγ. α', 9.
4. Ἔξ. κεφ. ις'. 5. Ἔξ. ιζ', 6. 6. Δευτ. η', 4.
7. Γ' Βασ. ιζ', 6. 8. Γ' Βασ. ιζ', 10 κ. ἑ. 9. Γ', Βασ. ιθ', 8.
10. Ἔξ. κεφ. κε', κ. ἑ.

νουμένη διήρκεσεν, οὐδ᾽ ἑνὸς ἀντιπληροῦντος τὸ καθ᾽ ἡμέραν διαπνεόμενον τῆς δυνάμεως; Λύει δὲ τοῦτο τὸ ἄπορον ὁ θεῖος λόγος, ὅταν λέγῃ· οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ[1]. Τί τοίνυν τὸ πολίτευμα τὸ οὐράνιον εἰς γῆν κατασπῶμεν, ταῖς ὑλικαῖς ἐμβαθύνοντες ταλαιπωρίαις; Καὶ κοπρίαις περιβάλλομεν ἑαυτοῖς, οἱ ποτὲ τιθηνούμενοι ἐπὶ κόκκῳ; Ὡς περί τινων ὁ Ἱερεμίας θρηνῶν ἔλεγεν· ὅταν γὰρ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ διαπύρων ἀναπαυώμεθα νοημάτων, ἐπὶ κόκκῳ τιθηνούμεθα[2]· ὅταν δὲ τὴν τοιαύτην ἀφέντες κατάστασιν, τοῖς γηΐνοις ἐμφυρώμεθα πράγμασι, κοπρίας περιβαλλόμεθα. Τί τὴν ἐλπίδα ἀφιστῶντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν σάρκα τοῦ βραχίονος στηρίζομεν, τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν ταῖς ἑαυτῶν ἐπιγράφοντες χερσίν· ἥν περ εἰς μεγίστην ἁμαρτίαν ἑαυτῷ λογισθῆναι ὁ Ἰὼβ ἐπηράσατο· τὸν ἐπιθέντα τὴν χεῖρα τῷ στόματι καταφιλῆσαι[3], τοῦτο ποιοῦντες νῦν οὐ δεδοίκαμεν· ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τὰς χεῖρας καταφιλεῖν, ἐξ ἐκείνων ἔχειν τὴν εὐπορίαν λέγοντες· οὓς αἰνιττόμενος διὰ συμβόλου ὀνόματός* φησιν· ὃς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν, ἀκάθαρτος· καὶ ὃς πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων διαπαντός, ἀκάθαρτος[4]· ἐπὶ χειρῶν δὲ πορεύεται, ὁ ταῖς χερσὶν ἐπερειδόμενος καὶ πᾶσαν ἐπ᾽ αὐτῶν ἔχων τὴν ἐλπίδα· ἐπὶ τεσσάρων δὲ πορεύεται, ὁ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι προσπεποιθὼς καὶ τῇ τούτων ἀσχολίᾳ διαπαντὸς ὑποσύρων τὸ ἡγεμονικόν· πολυπληθεῖ δὲ ποσίν, ὁ ἀπρὶξ τῶν σωματικῶν περιερχόμενος· διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς παροιμιαστής, οὐδὲ δύο πόδας ἔχειν βούλεται τὸν τέλειον, ἀλλ᾽ ἕνα καὶ τοῦτον σπανίως ἐπὶ τὰ σωματικὰ κινούμενον πράγματα· σπάνιον λέγων εἰσάγαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, μή ποτε πλησθείς σου, μισήσῃ σε[5]. Εἰ γὰρ ὁ σπανιάκις τῷ Χριστῷ περὶ τῆς χρείας ἐνοχλῶν τοῦ σώματος, οὗτος γὰρ ὁ σκοπὸς τῶν φίλων τῶν τοιούτων ἐστίν, ὡς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς φησιν ὁ Σωτήρ· ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε[6]· ἐὰν συνεχέστερον τοῦτο ποιῇ, μισητὸς γίνεται· τί ἄρα πείσεται καὶ πῶς οὐ βδελυκτὸς ἔσται, ὁ διαπαντὸς ταύταις ἐνασχολούμενος ταῖς χρείαις καὶ μηδέποτε πρὸς τὴν ὄρθιον ἐγειρόμενος ζωήν· διὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέλη ἐπάνω τῶν ποδῶν, ὥστε πηδᾶν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς γῆς· ὡς γὰρ τὰ σκέλη διὰ τῆς συνεύσεως, ὅλον μὲν δέχεται πρότερον ἐφ᾽ ἑαυτῶν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος· μικρὸν δὲ προσεγγίσαντα τῇ γῇ, ἀθρόον ἐνάλλεσθαι παρασκευάζει πρὸς τὸ μετέωρον· οὕτως ὁ διακριτικὸς τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων λογισμός, μετὰ τὸ προσταπεινωθῆναι τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος, ὀξέως πάλιν τῆς ἄνω κοῦφον ἀναπέμπει τὸ φρόνημα, μηδὲν τῶν χοϊκῶν σὺν αὐτῷ ἀνακουφίζων λογισμῶν· τὸ μὲν ἔχειν ὀρθὰ τὰ σκέλη, πρόσεστι μὲν καὶ τοῖς μὴ ἄγαν ἀπολαυστικοῖς καὶ κάτω κειμένοις διαπαντός, πρόσεστι δὲ καὶ ταῖς ἁγίαις δυνάμεσι, διὰ τὸ μηδ᾽ ὅλως προσδέεσθαι τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῆς πρὸς ταῦτα χρῄζειν ἐπινεύσεως· τοῦτο γὰρ προσημαίνων ὁ μέγας Ἰεζεκιήλ, ἔλεγεν,

* Ἐν ἄλλοις ὁ νόμος.

1. Δευτ. η', 3. 2. Θρ. Ἱερ. δ', 5. 3. Ἰὼβ λα', 27.
4. Λευΐτ. ια', 27, 42. 5. Παροιμ. κε', 17. 6. Ἰωάνν. ιε', 14.

ὅτι ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθὰ καὶ πτερωτοὶ οἱ πόδες αὐτῶν[1]· ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀκλινὲς τῆς γνώμης καὶ τὸ πρὸς τὰ νοητὰ τῆς φύσεως ἐκείνης ὀξυκίνητον. Ἀνθρώποις δὲ ἱκανόν, σκέλη σχεῖν κλινόμενα· καί ποτε μέν, πρὸς τὰς σωματικὰς ἀνάγκας· ποτὲ δέ, πρὸς τὰς τῆς ψυχῆς ἀνωφερεῖς χρησιμεύειν διατριβάς· διὰ μὲν τὴν πρὸς τὰς ἄνω δυνάμεις τῆς ψυχῆς συγγένειαν, τὰ πολλὰ συμμετεωροπολεῖν ἐκείναις, διὰ δὲ τὸ σῶμα, τοσοῦτον ἀπασχολεῖν τῇ γῇ τὴν φροντίδα, ὅσον ἡ χρεία βιάζεται· ἐφέρπειν δὲ διαπαντὸς ταῖς ἀπολαυστικαῖς παρασκευαῖς, ἀκάθαρτον ὄντως καὶ οὐχ ἁρμόζον ἀνθρώπῳ λογικῆς πεπειραμένῳ γνώσεως. Παρατετηρημένως γὰρ καὶ τὸν ἐπὶ τεσσάρων πορευόμενον, οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἀκάθαρτον, ἀλλ᾽ εἰ διαπαντὸς ἐπὶ τεσσάρων πορεύοιτο· ἔδωκε γὰρ τοῖς ἐν σώματι καιρὸν καταβαίνειν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ ὁ Ἰωνάθαν τῷ Ναὰς πολεμῶν τῷ Ἀμμανίτῃ[2], ἐπὶ τεσσάρων περιπατήσας ἐνίκησεν, ἐπειδὴ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως ὑπηρέτησε μόνον. Ἔδει γὰρ τὸν πρὸς τὸν ἐπὶ τῷ στήθει συρόμενον ὄφιν πολεμοῦντα, τοῦτο γὰρ Ναὰς ἑρμηνεύεται, σχηματίσασθαι πρὸς ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα, διὰ τοῦ πορευθῆναι ἐπὶ τεσσάρων· καὶ οὕτω διαναστάντα ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἕξιν, χειρώσασθαι τοῦτον μετὰ πολλῆς εὐκολίας. Τί δέ; Καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰεβοσθὲ ἱστορία ἡμᾶς οὐ παιδεύει, μὴ πεφροντισμένως ἀντέχεσθαι τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῇ αἰσθήσει τὴν ἑαυτῶν ἐγχειρίζειν φυλακήν; Οὗτος γὰρ βασιλεὺς ὢν καὶ ἐν τῷ ταμιείῳ ἀναπαυόμενος τῷ ἑαυτοῦ, γυναικὶ θυρωρεῖν ἐπέτρεψεν· ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Ῥιχὰβ καὶ εὑρόντες αὐτὴν πυροὺς* καθαίρουσαν καὶ νυστάζουσαν, διαλαθόντες εἰσῆλθον καὶ ἀνεῖλον τὸν Ἰεβοσθέ, καὶ αὐτὸν εὑρόντες καθεύδοντα[3]· πάντα γὰρ ὑπνοῖ καὶ νοῦς καὶ ψυχὴ καὶ αἴσθησις, τῶν σωματικῶν κρατούντων. Τὸ γὰρ θυρωρὸν καθαίρειν πυρούς, δείκνυσι τὸ ἐπιμελῶς προσησχολεῖσθαι τὴν διάνοιαν τοῖς σωματικοῖς, καὶ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετά τινος σπουδῆς, τὴν τούτων ἐπιτηδεύουσαν καθαρότητα. Ὅτι γὰρ οὐκ ἐν ἱστορίας εἴδει τοῦτο διδάσκει ἡ Γραφή, δῆλον ἐκεῖθεν· πῶς γὰρ βασιλεὺς γυναῖκα θυρωρὸν εἶχεν, ὀφείλων παρὰ πλήθους δορυφορεῖσθαι στρατιωτῶν καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὸν ἔχειν τὴν τοῦ ἀξιώματος σκηνήν; Ἢ πῶς οὕτως ἐνδεής, ὡς δι᾽ αὐτῆς καθαίρειν τοὺς πυρούς; Ἀλλὰ πολλάκις τῇ ἱστορίᾳ μείγνυται τὸ παράλογον, διὰ τὴν τῶν σημαινομένων ἀλήθειαν. Ὁ γὰρ ἑκάστου νοῦς, καθάπερ βασιλεύς, ἔσω που διατρίβει, θυρωρὸν τῶν αἰσθήσεων ἔχων τὴν διάνοιαν· ἥτις ὅταν τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὴν ἐγχειρίσῃ, σωματικὸν δέ, τὸ καθαίρειν πυρούς, εὐχερῶς διαλαθόντες οἱ ἐπίβουλοι, θανατοῦσι τὸν νοῦν. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Ἀβραάμ, οὐ πιστεύει γυναικὶ τὴν θύραν φυλάττειν· οἶδε γὰρ τὸ εὐεξαπάτητον τῆς αἰσθήσεως· ὅπως τῇ ὄψει τῶν αἰσθητῶν ἐπιτερπομένη διχάζῃ τὸν νοῦν καὶ πείθῃ συμμεταλαβεῖν αὐτῇ τῶν τερπνῶν, κἂν ἐπικίνδυνος ἡ μετάληψις εἴη σαφῶς· ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐκεῖνος παρακαθέζεται[4], τοῖς μὲν θείοις νοήμασιν ἀναπεπετα-

* Ἐν ἄλλοις πυρρούς.

1. Ἰεζ. α', 7. 2. Β' Βασ. κα', 21. 3. Β' Βασ. δ', 7. 4. Πρβλ. Γεν. ιη', 1.

σμένην παρέχων τὴν εἴσοδον, ταῖς δὲ κοσμικαῖς φροντίσιν ἀποκλείων τὴν θύραν. Τί γὰρ ἡμῖν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα ματαιοπονίας, εἰς τὴν ζωὴν περιγίνεται; Οὐ πᾶς μόχθος, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, εἰς στόμα αὐτοῦ[1]; Διατροφὴ δὲ καὶ σκεπάσματα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον[2], ἱκανὰ πρὸς τὴν σύστασιν τῆς δυστήνου σαρκός. Τί οὖν ἀπέραντα ποιοῦμεν καὶ μοχθοῦμεν εἰς ἄνεμον[3], ὥς φησιν ὁ Σολομών· ἐκ τῆς περὶ τὰ γήινα σπουδῆς, ἐμποδίζοντες τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν σάρκα περιέποντες καὶ θάλποντες πλέον, ἢ καλῶς ἔχει; Ἐχθρὸν ἐκ γειτόνων αὐτὴν καὶ πολεμίων τρέφομεν, ὡς μὴ μόνον ἀμφήριστον αὐτῆς γενέσθαι τὴν μάχην, ἀλλ᾽ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ἐρρωμενέστερον ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς ψυχῆς, τιμῶν καὶ στεφάνων ἐφίεσθαι. Τί γάρ ἐστιν ἡ χρεία τοῦ σώματος, ὅτι ταύτην προφασιζόμενοι, εἰς ἀνήνυτον ἀμηχανίαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐκτείνομεν; Ἄρτος ἐστὶ πάντως καὶ ὕδωρ. Εἶτα, οὐχὶ αἱ μὲν πηγαὶ ἄφθονον παρέχουσι τὸ νᾶμα, ὁ δὲ ἄρτος, εὐπόριστος τοῖς χεῖρας ἔχουσι; Καὶ ἐκ τοιούτων ἔργων δυνάμεθα περιγενέσθαι, ἐξ ὧν καὶ ἡ χρεία πληροῦται τοῦ σώματος καὶ ὀλίγον ἢ οὐδ᾽ ὅλως περισπώμενον. Ἀλλ᾽ ἔνδυμα πολλὴν παρέχει φροντίδα; Οὐδὲ τοῦτο. Ἐὰν μὴ πρὸς τὴν ἐκ τῆς συνηθείας βλακείαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν βλέπωμεν μόνην. Ποίας γὰρ ἀραχνοϋφεῖς ἐσθῆτας, ποίαν δὲ βύσσον ἢ πορφύραν ἢ σηρικοῦν ὁ πρῶτος ἐφόρησεν ἄνθρωπος; Οὐκ ἐκ δερμάτων αὐτῷ τὸ ἔνδυμα ὁ Δημιουργός, καὶ χόρτῳ τρέφεσθαι παρήγγειλε[4]; Τούτους τιθεὶς τοὺς ὅρους τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος, οὕτω διαταξάμενος, καὶ πόρρωθεν ἀναστέλλων τὴν νῦν πολιτευομένην αἰσχρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Οὐ λέγω δέ, ὅτι καὶ νῦν θρέψει πάντως εὐσεβοῦντας ἡμᾶς, ὁ τὰ πετεινὰ τρέφων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐνδύσει, ὁ τοῖς κρίνοις τοῦ ἀγροῦ τοσαύτην περιθεὶς δόξαν[5]. Ἐπεὶ μηδέπω πείθειν δυνατόν, τοὺς πολὺ ταύτης ἀφεστῶτας τῆς πίστεως. Τίς γὰρ οὐ μεθ᾽ ἱκεσίας παρέξει τὰ ἐπιτήδεια τῷ κατ᾽ ἀρετὴν βιοῦντι; Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ πολέμου νόμῳ λαβόντες τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ Βαβυλώνιοι, τὴν ἀρετὴν ᾐδέσθησαν τοῦ Ἱερεμίου[6], καὶ πᾶσαν θεραπείαν παρέσχον σωματικὴν ἀφθόνως, οὐ τὰ πρὸς τροφὴν μόνον δεδωκότες, ἀλλὰ καὶ σκεύη, οἷς ἔθος διακονεῖσθαι τοὺς ἑστιωμένους· πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται βίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι καὶ τὸν λογισμὸν ἐκ παιδείας βαρβαρικῆς μᾶλλον κεκαθαρμένοι πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεδύνηνται ταύτης ἀσκηταὶ γενέσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, ἀλλ᾽ οὖν γε τιμῶσιν ἀρετὴν καὶ τοὺς ἀθλητὰς αὐτῆς θαυμάζουσι. Τίς ἔπεισε τὴν Σουμανίτην οἰκοδομῆσαι τῷ Ἐλισσαίῳ καταγώγιον καὶ θεῖναι τράπεζαν ἐκεῖ καὶ δίφρον καὶ λυχνίαν[7]. Οὐχ᾽ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός; Τί δὲ τὴν χήραν ἐκείνην ἐδυσώπησε, λιμοῦ πᾶσαν κατανεμομένου τὴν χώραν, τῆς ἰδίας χρείας προκρῖναι τὴν τοῦ προφήτου θεραπείαν[8]; Πάντως γάρ, εἰ μὴ τὴν φιλοσοφίαν κατεπέπληκτο τοῦ

1. Ἐκκλ. ς', 7. 2. Α' Τιμ. ς', 8. 3. Ἐκκλ. ε', 15. 4. Γέν. γ', 21.
5, Ματθ. ς', 26 κ. ἑ. 6. Ἱερ. μζ'. 5. 7. Δ' Βασ. δ', 10. 8, Γ' Βασ. ιζ', 10 κ. ἑ.

Ἠλιού, οὐκ ἂν τὴν μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν ἑαυτῆς καὶ τῶν τέκνων ἀφελομένη, παρεχώρησεν ἐκείνῳ· ὃν μετ᾽ ὀλίγον ἐφαντάζετο θάνατον, πρὸ καιροῦ τοῦτον ἑλομένη, διὰ τὴν εἰς τὸν ξένον φιλοτιμίαν. Ἐποίησε δὲ τοιούτους αὐτοὺς τὸ γενναῖον καὶ τὸ πρὸς τοὺς πόνους ἀνένδοτον καὶ τὸ καταφρονητικῶς ἔχειν πρὸς τὰ τοῦ βίου πράγματα· εὐτέλειαν γὰρ ἐπιτηδεύσαντες καὶ ἐπὶ τὸ ἀνενδεὲς ἐλθεῖν ἐκ τῆς ὀλιγοδείας προκόψαντες, πλησίον τῶν ἀσωμάτων ἔστησαν δυνάμεων· ὅθεν, καίτοι ἀφανεῖς ὄντες κατὰ τὸ σωματικὸν καὶ ἄσημοι, τῶν πάντα φερόντων καὶ ἀγόντων ἐγένοντο δυνατώτεροι· μετὰ τοσαύτης παρρησίας τοῖς τὰ διαδήματα περικειμένοις διαλεγόμενοι, μεθ᾽ ὅσης οὐδὲ ἐκεῖνοι ταῖς ὑποχειρίοις. Ποίοις γὰρ ὅπλοις θαρρῶν, ποίᾳ δὲ δυνάμει, πρὸς τὸν Ἀχαὰβ ἔλεγεν ὁ Ἠλιού· οὐ διαστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ᾽ ἢ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου[1]; Πῶς δὲ ὁ Μωυσῆς ἀντικαθίστατο τῷ Φαραὼ πρὸς ἅμιλλαν, οὐδὲν ἔχων, πλὴν τῆς ἀρετῆς, θάρσους ἐφόδιον[2]; Πῶς δὲ Ἑλισσαιέ, συνηγμένης ἐπὶ πολέμου τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν δύο βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, ἔλεγε τῷ Ἰωράμ· ζῇ Κύριος τῶν δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ· ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον Ἰωσαφὰτ ἐγὼ λαμβάνω, εἰ ἐπέβλεψα ἐπὶ σὲ καὶ εἶδόν σε[3]· οὔτε τὴν στρατιὰν κεκινημένην φοβηθείς, οὔτε τὸν θυμὸν δείσας τοῦ βασιλέως, ᾧ παρὰ καιρὸν τοῦ πολέμου εἰκὸς χρήσασθαι, καὶ ἀλόγῳ ὁρμῇ, τοῦ λογισμοῦ δι᾽ ἀγωνίαν συγκεχυμένου. Τί γὰρ δύναται τοιοῦτον βασιλεύς, οἷον ἀρετή; Ποία πορφυρὶς ἔρρηξε ποταμόν, ὡς ἡ μηλωτὴ τοῦ Ἠλιού[4]; Ποῖον δὲ διάδημα νοσήματα ἔλυσεν, ὡς τὰ τῶν Ἀποστόλων σουδάρια[5]; Ἤλεγχέ ποτε Προφήτης βασιλέα παρανομήσαντα μόνος, μετὰ πάσης ὄντα τῆς στρατιᾶς· καὶ ἐπειδὴ τὸν θυμὸν ὁ ἔλεγχος ἠρέθισεν, ἐκτείνας ὁ βασιλεὺς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν Προφήτην, οὔτε ἐκείνου ἐπελάβετο, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς ἑαυτὸν συναγαγεῖν ξηρανθεῖσαν οὐκ ἠδυνήθη[6]· καὶ ἦν ἀγὼν ἀρετῆς, καὶ δυναστείας βασιλικῆς· καὶ ἡ νίκη τῆς ἀρετῆς ἐγένετο· οὐκ ἐμάχετο ὁ Προφήτης, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐτροποῦτο τὸν πολέμιον· ἤργει ὁ ἀγωνιστής, καὶ ἡ πίστις εἰργάζετο. Οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως, βραβευταὶ τοῦ ἀγῶνος ἐγένοντο· καὶ ἡ χεὶρ εἱστήκει, μαρτυροῦσα τῇ ἀρετῇ τὴν νίκην. Ταῦτα δὲ ἔπραττον, ἐπειδὴ ψυχῇ μόνῃ ζῆν ἔκριναν, τὸ σῶμα καὶ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας ἀποστρεφόμενοι· καὶ πάντων αὐτοὺς ὑψηλοτέρους ἐποίει, τὸ μηδενὸς χρείαν ἔχειν· μᾶλλον γὰρ καταλιπεῖν ἡροῦντο τὸ σῶμα καὶ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἀπαλλαγῆναι, ἢ καταπροδοῦναι τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα καί, χρείας ἕνεκεν σωματικῆς, κολακεῦσαί τινα τῶν εὐπόρων. Ἡμεῖς δὲ ὅταν ἐν χρείᾳ καταστῶμέν τινος, ἀφέντες τὸ γενναίως ἀγωνίζεσθαι θλιβεροῖς, καθάπερ κυνίδια μεθ᾽ ἱλαρωτέρας κινήσεως τῆς κέρκου σαίνουσι τοὺς ὀστέον ἴσως γυμνὸν ἢ ψίχας προσακοντίζοντας· οὕτως τοῖς πλουσίοις προστρέχομεν, εὐεργέτας αὐτοὺς καὶ τῶν χριστιανῶν κηδεμόνας λέγοντες· καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἁπλῶς μαρτυ-

1. Γ' Βασ. ιη', 18. 2. Ἔξ. κεφ. ε' κ. ἑ 3. Δ' Βασ. γ', 14.
4. Δ' Βασ. β', 8. 5. Πράξ. ιθ', 12. 6. Γ' Βασ. ιγ'. 4.

ροῦντες ἀρετήν, κἂν ἐν ἐσχάτῃ κακίᾳ τυγχάνωσιν, ὑπὲρ τοῦ ἀνῦσαι τὸ σπουδαζόμενον· οὐ περιεργαζόμενοι τὴν τῶν ἁγίων διαγωγήν, ὧν δῆθεν ζηλοῦν τὴν ἀρετὴν προεθέμεθα. Ἦλθε πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, Νεεμὰν ὁ τῆς Συρίας Στρατηλάτης, πολλὰ κομίσας δῶρα μεθ᾽ ἑαυτοῦ. Τί οὖν ὁ Προφήτης; Ἆρα ὑπήντησεν; Ἆρα προσέδραμεν; Οὐχὶ δι᾽ ἑνὸς μειρακίου, τὴν χρείαν ἐφ᾽ ᾗ παρῆν, ἐδήλωσεν; Οὐδὲ εἰς ὄψιν αὐτὸν δεξάμενος, ἵνα μὴ τῶν κομισθέντων ἕνεκα τὴν θεραπείαν προσαγηοχέναι νομισθῇ *. Ταῦτα δὲ εἴρηται, οὐχ ἵνα μάθωμεν ἀλαζονείαν, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ χρείας ἕνεκεν κολακεύωμεν τοὺς ἐκεῖνα περιέποντας, ὧν ἡμεῖς καταφρονεῖν ἐπαγγελλόμεθα. Τί οὖν ἀφέντες τὸν σκοπὸν φιλοσοφίας, γεωργίας καὶ ἐμπορίας ἐπιτηδεύομεν; Τί μέγα τῷ Θεῷ εἰ τὴν ἑαυτῶν φροντίδα συνεισφέρομεν, ἵνα δὲ καὶ δοθῇ κοινὴν εἶναι τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν; Ἡ ἀνθρωπίνη σπουδὴ τὴν γῆν ἀνατέμνει καὶ σπέρματα καταβάλλει· ὁ δὲ Θεὸς ὑετοῖς ἐπαλλήλοις ἄρδει τὰ σπέρματα ἁπαλαῖς ταῖς λαγόσι τῆς γῆς τὰς ῥίζας ἐνδιατείνεσθαι παρασκευάζων· ἥλιον ἀνατέλλει διαθερμαίνοντα τὴν γῆν καὶ τῇ θέρμῃ προσκαλούμενον ἄνω τὰ φυτά· αὔρας ἀνέμων ἐπιπέμπει, τῇ ἡλικίᾳ τῶν τρεφομένων γεννημάτων συμμέτρους· μαλακαῖς μὲν πνοαῖς ἐπιρριπίζων ἐν ἀρχῇ χλοηφοροῦσαν τὴν πεδιάδα, ὡς ἂν μὴ θερμοῖς λεαινόμενα πνεύμασι περιφλέγοιτο τὰ σπαρέντα· σταθερωτέραις δὲ ἐμβολαῖς πνευμάτων, ταῖς θήκαις τὸ γαλακτῶδες ἐμπεπαίνων τοῦ κόκκου· ἀλοητῷ φλογμὸν παρέχων ἐπιτήδειον, λικμητῷ προσφόρους ἀνέμους· κἂν ἕν τι τούτων ἐπιλίπῃ, μάταιος ἠλέγχθη ὁ ἀνθρώπινος πόνος· καὶ ἤργησεν ἡ ἡμετέρα σπουδή, μὴ σφραγισθεῖσα ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς· πολλάκις δὲ καὶ τούτων πρὸς τὴν τελείωσιν ἐνέλιπεν οὐδέν, ὑετὸς δὲ λάβρος παρὰ καιρὸν γενόμενος καὶ πολύς, ἢ τριβόμενον ἔτι τὸν στάχυν ἢ καθαρὸν σωρευθέντα τὸν σῖτον, κατέσυρεν· ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποθήκῃ, σκώληξ διέφθειρεν· ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος, ὡς εἰπεῖν, ἑτοίμην ἀποσυλήσας τὴν τράπεζαν. Ποῦ τοίνυν ἡμῖν καὶ εἰς τί χρήσιμος ἡ ἡμετέρα σπουδή, Θεοῦ τοὺς οἴακας τῶν πραγμάτων κρατοῦντος καὶ πάντα φέροντος καὶ ἄγοντος, ὡς ἂν βούληται; Ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἀσθενείαις παραμυθίας χρῄζειν ἐροῦμεν τὸ σῶμα· καὶ πόσῳ βελτίων; Τεθνάναι, ἢ πρᾶξαί τι τῶν τῷ ἐπαγγέλματι μὴ πρεπόντων; Πάντως δὲ ἐὰν ἔτι ζῆν ἡμᾶς, βούλεται ὁ Θεός, ἢ ἰσχὺν ἐντίθησι τῷ σώματι ἰσόρροπον, ὡς καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀρρωστίας πόνον φέρειν· ἢ τοὺς ἐπὶ τῇ γενναιότητι δέξασθαι στεφάνους· ἢ πόρον ἐπινοήσει πρὸς παραμυθίαν τοῦ κάμνοντος· καὶ οὐκ ἐπιλήψει πρὸς παραμυθίαν ἐπίνοια, τῇ πηγῇ τῆς σοφίας. Καλὸν οὖν, ἀγαπητοί, καὶ σφόδρα καλόν, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀναβῆναι μακαριότητα καὶ τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιδράξασθαι πολιτείας· ἔσται γὰρ πᾶσιν εὔκολος, ὡς νομίζω, θελήσασι· κἂν δὲ προσείη τις πόνος, οὐκ ἄκαρπος ἔσται· ἱκανὴν ἔχων παραμυθίαν, τήν τε τῶν προωδευκότων εὔκλειαν καὶ τῶν ἐφεπομένων τὴν διόρθωσιν· οὐ μικρὸν δὲ ἔσται κέρδος

* Δ´ Βασ. ε´ 10 κ. ἑ.

τοῖς ἀρξαμένοις τῆς τοιαύτης διαγωγῆς καὶ τοῖς μετέπειτα καταλιποῦσι πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα, ἡ τῶν ἀπολειφθέντων ἀνάληψις. Φύγωμεν τὰς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις διαγωγάς, ἵνα οἱ ἐν πόλεσι καὶ κώμαις τρέχωσι πρὸς ἡμᾶς· ἐρημίας μεταδιώξωμεν, ἵνα ἐπισπασώμεθα τοὺς νῦν ἡμᾶς φεύγοντας, εἰ φίλον ὅλως τοῦτό τισι· καὶ γὰρ περί τινων ἐν ἐπαίνῳ γέγραπται, ὅτι κατέλιπον τὰς πόλεις καὶ ᾤκησαν ἐν πέτραις καὶ ἐγένοντο ὡς περιστεραὶ μελετητικαί[1]· καὶ ὁ Βαπτιστὴς δὲ Ἰωάννης ἐν ἐρήμῳ διέτριβε[2], καὶ πᾶσαι πρὸς αὐτὸν αὔτανδροι παρῆσαν αἱ πόλεις· καὶ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς δερματίνης ζώνης ἠπείγοντο, οἱ τὰ σηρικὰ περιβεβλημένοι ἱμάτια· καὶ τὴν ὕπαιθρον ᾑροῦντο ταλαιπωρίαν, οἱ τὰς χρυσορόφους ἔχοντες οἰκίας· καὶ τὰς ἐπὶ λιθοκολλήτων κλινῶν ἀναπαύσεις, ἡ ἐπὶ τῆς ψάμμου παρευδοκίμει κατάκλησις· καὶ πάντα ἦν αὐτοῖς ἀνεκτά, καίτοι παρὰ τὸ ἔθος γινόμενα· ὑπέτεμνε γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς αἴσθησιν, ὁ πόθος τῆς θεωρίας τοῦ ἀνδρός· καὶ τὸν ἐπὶ τῇ σκληραγωγίᾳ πόνον, ἔκλεπτε τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς. Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ πλούτου τιμιωτέρα καὶ βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος. Πόσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦσαν πλούσιοι καὶ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ δόξῃ, καὶ σεσίγηνται· καὶ τὸ μέγα θαῦμα τοῦ ἀδόξου, μέχρι τοῦ νῦν ᾄδεται· καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἐρημοπολίτου, πᾶσίν ἐστι περισπούδαστος· ἀΐδιον γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸ ἀοίδιμον καὶ τὴν φήμην ἐξαποστέλλει ἄγγελον τῶν οἰκείων καλῶν. Παραιτησώμεθα κτηνοτροφίαν, ἵνα ποιμαντικὴν ἕξιν ἀναλάβωμεν· καταλίπωμεν ἐμπορίαν ἐπονείδιστον, ἵνα τὸν πολύτιμον κτησώμεθα μαργαρίτην· φύγωμεν γεωργίαν γῆς, ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελλούσης[3], ἵνα ἐργάται καὶ φύλακες τοῦ παραδείσου γενώμεθα· πάντα ῥίψωμεν καὶ τὸν ἡσύχιον ἑλώμεθα βίον, ἵνα ἐντρέψωμεν τοὺς νῦν ἡμῖν ὄνειδος τὸ κεκτῆσθαι προφέροντας· οὐδὲν γὰρ οὕτως δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, ὡς ἡ ἐπὶ τοῖς ὀνειδιζομένοις μετ᾽ ἐπιεικείας διόρθωσις· γίνεται γὰρ ἡ τῶν ὀνειδιζομένων μεταβολή, τοῖς ὀνειδίζουσι διατροπή. Αἰσχρὸν δὲ καὶ τοῦτο νομίζω, καὶ ἔστιν αἰσχρὸν ἀληθῶς, ἐφ᾽ ᾧ καὶ παρὰ πάντων εἰκότως γελώμεθα· ἄρτι γάρ τις προσελθὼν τῷ μονήρει βίῳ καὶ τὰ ἤθη μόνον μαθὼν τῆς ἀσκήσεως, ὅπως τε προσεύχονται καὶ πότε καὶ ποία τίς ἐστιν ἡ τῆς διαίτης διαγωγή· διδάσκαλος εὐθέως ὧν οὐ μεμάθηκε γίνεται· καὶ προέρχεται ὁρμαθὸν μαθητῶν ἐπισυρόμενος, αὐτὸς ἔτι δεόμενος διδασκαλίας, καὶ τοσοῦτον πλέον καὶ εὔκολον τὸ πρᾶγμα ἐνόμισεν· οὐκ εἰδώς, ὅτι πάντων ἐστὶ χαλεπώτατον, ψυχῶν ἐπιμέλεια· δεομένων πρότερον μὲν καθάρσεως τῶν παλαιῶν μολυσμῶν, ἔπειτα πολλῆς προσοχῆς, εἰς τὸ δέξασθαι τύπους τῶν μαθημάτων τῆς ἀρετῆς· ὁ δὲ μηδὲν πλέον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως φαντασθείς, πῶς διορθώσεται τὰ ἤθη τῶν ὑποτεταγμένων; Πῶς δὲ μεταρρυθμίσει τοὺς τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ κεκρατημένους; Πῶς δὲ τοῖς πολεμουμένοις ὑπὸ παθῶν βοηθήσει, μηδ᾽ ὅλως τὸν κατὰ διάνοιαν εἰδὼς πόλεμον; Ἢ πῶς τὰ ἐν πολέμῳ συμβαίνοντα τραύμα-

1. Ἱερ λα´, 28. 2. Ματθ. γ´, 1 κ. ἑ. 3. Γέν. γ´, 18.

τα θεραπεύσει, αὐτὸς ἔτι τραυματίας κατακείμενος καὶ καταδέσμων δεόμενος; Ἢ πᾶσα μὲν τέχνη χρόνου δεῖται καὶ διδασκαλίας πολλῆς πρὸς κατόρθωσιν, μόνη δὲ ἡ τέχνη τῶν τεχνῶν ἀμαθητεύτως ἐπιτηδεύεται; Καὶ γεωργίας μὲν οὐ καταθαρρήσειεν ἄπειρος· οὐδὲ ἀμύητος ἰατρικῆς, ἐγχειρίσεται ἔργοις ἰατρικοῖς· ἐλεγχθήσεται γὰρ ὁ μέν, πρὸς τὸ μηδὲν ὀνῆσαι τοὺς κάμνοντας, ἔτι καὶ βαρυτέραν κατασκευάσαι τὴν νόσον· ὁ δέ, χέρσον καὶ ῥυπαρὰν τὴν ἀρῶσαν γῆν καταστήσας· μόνης δὲ τῆς θεοσεβείας, ὡς πάντων εὐκολωτέρας, κατατολμῶσιν ἀπαιδότριβοι· καὶ τὸ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα, εὐχερὲς εἶναι νενόμισται τοῖς πολλοῖς· καὶ ὃ μηδέπω Παῦλος κατειληφέναι λέγει [1], τοῦτο ἀκριβῶς ἐγνωκέναι διαβεβαιοῦνται, οἱ μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδότες, ὅτι ἀγνοοῦσι. Διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητος ὁ βίος ἐγένετο καὶ οἱ μετερχόμενοι αὐτὸν παρὰ πάντων χλευάζονται· τίς γὰρ μὴ γελάσεται τὸν χθὲς ἐν καπηλείῳ ὑδροφοροῦντα, σήμερον ὁρῶν ὡς διδάσκαλον ἀρετῆς, παρὰ μαθητῶν δορυφορούμενον; Ἢ τὸν πρῴην τῶν πολιτικῶν ἀναχωρήσαντα κακοπραγιῶν, σήμερον μετὰ πλήθους μαθητῶν, διὰ πάσης σοβοῦντα τῆς ἀγορᾶς; Εἰ δὲ ἦσαν πεπεισμένοι σαφῶς, ὅτι πολύς ἐστιν ὁ πόνος ἄγειν τινὰς εἰς θεοσέβειαν καὶ τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ πράγματι κίνδυνον ᾔδεισαν ἀκριβῶς, πάντως ἂν ὡς ὑπερβαῖνον αὐτοὺς παρῃτήσαντο τὸ πρᾶγμα· ἕως δὲ ὅτε τοῦτο ἀγνοοῦσι καὶ δόξαν ἡγοῦνται τὸ προεστάναι τινῶν, εὐκαίρως κυβιστῶσι κατὰ τοῦ βαράθρου· καὶ τὸ ἐνάλλεσθαι καιομένῃ τῇ καμίνῳ, κοῦφον νομίζουσι· γέλωτα μὲν κινοῦντες τοῖς ἐπισταμένοις τὸν χθὲς αὐτῶν βίον, Θεῷ δὲ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προπετείᾳ. Εἰ γὰρ τὸν Ἠλεὶ οὐδὲν παρῃτήσατο τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, οὐ γῆρας σεμνόν, οὐ παλαιὰ παρρησία· οὐχ ἱερατικὴ τιμή, ἀμελήσαντα τῆς τῶν τέκνων διορθώσεως [2], πῶς ἐξελεῖται νῦν τῆς τοιαύτης ἀγανακτήσεως, τοὺς οὔτε ἐκ παλαιῶν ἔργων ἀξιοπιστίαν ἔχοντας παρὰ Θεῷ, οὔτε εἰδότας οὔτε τὸν τοῦ ἁμαρτήματος τρόπον, ἢ τὴν τῆς διορθώσεως μέθοδον· ἀλλ᾽ ἀπείρως, δι᾽ ἔρωτα δόξης, ἐγχειροῦντας ἐπικινδύνῳ πράγματι. Διὰ τοῦτο τῷ μὲν δοκεῖν, Φαρισαίους διδασκάλους, ὁ Κύριος ἔλεγεν· οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν, τοῦ ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν [3]· τῷ δὲ ἀληθεῖ, διὰ τῆς ἐκείνων ἐπιπλήξεως, νουθετῶν τοὺς ὕστερον τοῖς αὐτοῖς ἁλίσκεσθαι μέλλοντας παραπτώμασιν· ἵνα τῷ οὐαὶ προσέχοντες, εἴρξωσιν ἑαυτοὺς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δόξης, φοβερώτερον κρίνοντες τὸν ταλανισμόν· δυσωπείτω δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ αὐτούς, ἢ ὁμοίως κήδεσθαι τῶν ὑποτεταγμένων ἢ παραιτεῖσθαι τὴν τοιαύτην προστασίαν, μὴ εἰδότας τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ ποιεῖν, μηδὲ τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προνοουμένων εἰσφέρειν βουλομένους σπουδήν· εἰ γὰρ ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ διάνοιαν ῥύπων τοὺς υἱοὺς καθαροὺς εἶναι θέλων, θυσίας καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ αὐτῶν προσέφερε, μήποτε, λέγων, οἱ υἱοί μου ἐν τῇ

1. Φιλιππ. γ', 12. 2. Α', Βασ. β', 12, 29, δ', 18. 3. Ματθ. κγ', 15.

διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν [1]· πῶς οὗτοι καὶ φανερῶν ἁμαρτημάτων ἀγνοοῦντες τὴν διάκρισιν, διὰ τὸν ἔτι καὶ πρὸς τὰ πάθη μάχης κονιορτὸν ἐπισκοτεῖν αὐτοῖς τῷ λογιστικῷ, ἐπιπηδῶσιν εἰς ἑτέρων προστασίαν καὶ θεραπείας ἄλλων ἀναδέχονται, οὔπω τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύσαντες, οὐδὲ ἐκ τῆς ἑαυτῶν νίκης, ἑτέρους ἐπὶ τὸ νικᾶν ὁμοίως ὁδηγεῖν δυνάμενοι; Δεῖ γὰρ πρότερον μαχήσασθαι τοῖς πάθεσι καὶ μετὰ πολλῆς νήψεως τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τῇ μνήμῃ παραδοῦναι· καὶ οὕτως ἐκ τῶν καθ᾽ ἑαυτούς, ἑτέροις ὑποτίθεσθαι τὰ τῆς μάχης· καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς εὐχερεστέραν ποιῆσαι, διὰ τὸ προλέγειν τὰς ἐν τῷ πολέμῳ μεθόδους. Εἰσὶ γάρ τινες κεκρατηκότες τῶν παθῶν, διὰ πολλὴν ἴσως σκληραγωγίαν· καὶ τὸν τρόπον ἀγνοοῦντες τῆς νίκης, διὰ τὸ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ παρηκολουθηκέναι ταῖς συμβολαῖς, μηδὲ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς παραστῆσαι τὸν νοῦν. Τοῦτο συμβολικῶς ἐποίει καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἐν νυκτὶ τὸν Ἰορδάνην διαβαινούσῃ τῇ στρατιᾷ, προστάξας ἐκ τοῦ ποταμοῦ λίθους ἀνιμῆσαι· καὶ ἔξω τοῦ ποταμοῦ στηλώσαντας κονιᾶσαι καὶ ἐπιγράψαι, ὅπως παρῆλθον τὸν Ἰορδάνην [2]· σημαίνων ὅτι δεῖ τὰ βύθια τῆς ἐμπαθοῦς διαγωγῆς νοήματα εἰς φανερὸν ἄγειν καὶ σαφῶς στηλιτεύειν καὶ μὴ φθονεῖν ἑτέροις τῆς γνώσεως· ἵνα μὴ μόνον ὁ παρελθὼν γινώσκῃ τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸ αὐτὸ ποιεῖν προαιρούμενοι, εὐχερῆ τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μαθήσεως ποιήσωνται· καὶ ἡ ἑτέρων πεῖρα, γένηται καὶ ἑτέρων διδασκαλία. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε δρῶσιν ἐκεῖνοι, οὔτε δὲ ἑτέρων λεγόντων ἀκούουσιν· εἰς μόνην δὲ αὐτῶν ὁρῶντες πληροφορίαν, καθάπερ ἀργυρωνήτοις, δουλικὰς ἐπιτάττουσιν ὑπηρεσίας τοῖς ἀδελφοῖς· ἐν τούτῳ τὸ πᾶν τῆς δόξης τιθέμενοι, ἐν τῷ προεστάναι πλειόνων· καὶ ἔστιν αὐτοῖς ἅμιλλα μὴ ἥττονας τῶν λοιπῶν ἀδελφοτήτων ἐν ταῖς προόδοις ἐπισύρεσθαι, δίκην ἀνδραπόδων· καπήλων μᾶλλον, ἢ διδασκάλων κατάστασιν ἐπιδεικνυμένους· ὅταν γὰρ λόγῳ μὲν εὐχερὲς εἶναι τὸ ἐπιτάσσειν ἡγῶνται, κἂν βαρέα ᾖν τὰ ἐπιτασσόμενα, ἔργῳ δὲ διδάσκειν οὐδὲν ἀνέχωνται, πρόδηλον πᾶσι τὸν ἑαυτῶν ποιοῦσι σκοπόν, ὅτι οὐκ ὠφελῆσαι τοὺς προσερχομένους, ἀλλ᾽ ἰδίαν ἡδονὴν ἀνύσαι σπουδάζοντες, τὴν ἡγεμονίαν ὑποδύονται ταύτην. Μαθέτωσαν δὲ οὗτοι, εἰ βούλονται, παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ καὶ τοῦ Γεδεών, ὅτι οὐ λόγος, ἀλλ᾽ ἔργον τοὺς ἀρχομένους ἐνάγει πρὸς τὴν μίμησιν· τοῦ μὲν ποιήσαντος φορτίον ξύλον καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι βαστάζοντος καὶ λέγοντος, ὃν τρόπον εἴδετέ με ποιοῦντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς [3]. Τοῦτο δὲ τὸ ἔργον εἰσηγουμένου κοινὸν καὶ ἑαυτὸν προτάσσοντος τῆς ἐργασίας καὶ λέγοντος, ἀπ᾽ ἐμοῦ ὄψεσθε καὶ οὕτω ποιήσατε [4]· καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ᾽ ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται [5]· καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν, καὶ τότε διδάσκων [6]· τίνα οὐ πείθουσιν, ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐν τοῖς ἔργοις διδασκαλίαν, τῆς διὰ λόγων ἡγεῖσθαι; Οἱ δέ, πρὸς μὲν τὰς

1. Ἰὼβ α', 5. 2. Ἰησ Ναυῆ δ', 3 κ. ἑ. 3. Κριτ. θ', 48.
4. Κριτ. ζ', 17. 5. Πράξ κ', 34. 6. Πράξ. α', 1.

τοιαύτας εἰκόνας, καμμύουσιν· ἀλαζονικῶς δέ, τὰ πρακτέα προτάσσουσιν. Ὅταν δὲ εἰδέναι τι τούτων δόξωσιν ἐξ ἀκοῆς, κατὰ τοὺς ἐπὶ ἀπειρίᾳ διαβαλλομένους παρὰ τοῦ Προφήτου ποιμένας, μάχαιραν ἐπὶ τοῦ βραχίονος φοροῦσι· διὸ καὶ ἐπὶ τὸν βραχίονα, ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἐκτυφλοῦται· ἀμελουμένη γὰρ δι᾽ ἀπόνοιαν ἡ δεξιὰ πρᾶξις, συγκατασβέννυσιν ἑαυτῇ καὶ τὴν λαμπηδόνα τῆς θεωρίας· τοῦτο δὲ οἱ ὠμῶς καὶ ἀπανθρώπως ποιμαίνοντες πάσχουσιν, ὅταν πρόχειρον τὴν τιμωρητικὴν ἔχωσι δύναμιν· εὐθέως γὰρ τὰ μὲν θεωρητικὰ νοήματα ἐκ δεξιῶν, σβέννυνται· πάλιν δὲ αἱ πράξεις, στερηθεῖσαι τῆς θεωρίας, μαραίνονται· οὔτε πρᾶξαί τι, οὔτε ἰδεῖν δυναμένων, τῶν μὴ τῷ μηρῷ, ἀλλὰ τῷ βραχίονι συζευξάντων τὴν μάχαιραν· ἐπὶ μὲν τοῦ μηροῦ φοροῦσι τὴν μάχαιραν, οἱ κατὰ τῶν ἰδίων παθῶν κεχρημένοι τῷ τομικῷ λόγῳ· ἐπὶ τοῦ βραχίονος δέ, οἱ τὴν τιμωρίαν πρόχειρον ἔχοντες ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων ἁμαρτημάτων. Οὕτω γὰρ καὶ Ναὰς ὁ Ἀμμανίτης, ὃς ἑρμηνεύεται ὄφις, ἀπειλῶν τῷ διορατικῷ Ἰσραήλ, ἐξορύξαι πάντα δεξιὸν αὐτοῦ ὀφθαλμόν[1], ἵνα μηδὲν νόημα δεξιὸν ἐνυπάρχον, ἐπὶ δεξιὰν πρᾶξιν ὁδηγήσῃ τὸν κεκτημένον· εἰδὼς αἴτιον τοῦτο μεγάλης προκοπῆς, τοῖς ἀπὸ τῆς θεωρίας ἐπὶ τὴν πρακτικὴν ἐρχομένοις· γίνεται γὰρ τοῖς τοιούτοις ἀνυπαίτιον τὸ πραχθέν, προθεωρηθὲν τοῖς τῆς γνώσεως ὀξυδερκεστάτοις ὀφθαλμοῖς. Ὅτι δὲ εὐχερῶν ἀνθρώπων καὶ μηδεμίαν οἴκοθεν ἐχόντων ὠφέλειάν ἐστι τὸ τὴν ἑτέρων ἀναδέχεσθαι προστασίαν, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τῆς πείρας· οὐ γὰρ ἕλοιτό τις ἡσυχίας γευσάμενος καὶ θεωρίας, ποσῶς σχολάζειν ἀρξάμενος, ταῖς περὶ τῶν σωματικῶν φροντίσιν ἐνδῆσαι τὸν νοῦν· ἀποστήσας αὐτὸν τῆς γνώσεως, καὶ μετάρσιον ὄντα πολλὰ φερόμενον, ἐπὶ τὰ γήινα κατασύρεσθαι πράγματα· εὐδηλότερον δὲ καὶ ἐκ τῆς πολυθρυλήτου παραβολῆς ἐκείνης, ἣν ὁ Ἰωνάθαν τοῖς Σικιμίταις προεβάλετο, λέγων· πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ τοῦ χρῖσαι ἐφ᾽ ἑαυτὰ βασιλέα· καὶ εἶπον τῇ ἀμπέλῳ· βασίλευσον ἐφ᾽ ἡμᾶς· καὶ εἶπεν ἡ ἄμπελος· ἀφήσω τὸν καρπόν μου τὸν ἀγαθόν, ὃν ἐδόξασεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ πορευθῶ τοῦ ἄρχειν ξύλων; Ὁμοίως δέ, καὶ τῆς συκῆς διὰ τὴν ἰδίαν γλυκύτητα· καὶ τῆς ἐλαίας, διὰ τὴν οἰκείαν ποιότητα, παραιτησαμένων· θάμνος, ξύλον ἄκαρπον καὶ ἀκανθῶδες, τὴν τούτων ἀρχὴν κατεδέξατο, οὔτε οἰκείαν ἔχουσα ποιότητα, οὔτε τῶν ὑποτεταγμένων ξύλων[2]. Οὐ γὰρ παραδείσου ξύλα, ἀλλὰ δρυμοῦ, τὰ δεόμενα τῆς ἐπιστασίας, εἶπεν ἡ παραβολή. Ὡς γὰρ ἡ ἄμπελος καὶ ἡ συκῆ καὶ ἡ ἐλαία παρῃτήσαντο τὸ ἄρχειν τῶν ξύλων τοῦ δρυμοῦ, μᾶλλον τῷ ἑαυτῶν εὐφραινόμεναι καρπῷ, ἢ τῷ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματι, οὕτως οἱ ἐν ἑαυτοῖς τινα ἐμβλέποντες καρπὸν ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐκ τούτου ὠφελείας αἰσθανόμενοι· κἂν πολλοὶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν βιάζωνται, ἀνανεύουσι· τῆς παρὰ τῶν πολλῶν τιμῆς, τὴν ἑαυτῶν ὠφέλειαν προκρίνοντες. Ὅπερ δὲ ἐπηράσατο τοῖς ἐν τῇ παραβολῇ ξύλοις, τοῦτο καὶ τοῖς ὁμοίως ἐκείνοις πραγματευομένοις ἀνθρώποις συμβαί-

1. Α′ Βασ. ια′, 2. 2. Κριτ. θ′, 7 κ.ἑ.

νει· ἢ γὰρ ἐξέλθοι, φησί, πῦρ ἐκ τῆς θάμνου καὶ καταφάγοι τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ· ἢ ἐκ τῶν ξύλων ἐξέλθοι καὶ καταφάγοι τὴν θάμνον· τῶν γὰρ συνθηκῶν ἀνωφελῶν γινομένων, ἀνάγκη κίνδυνον ἀκολουθεῖν τοῖς τε ὑποτάσσουσιν ἑαυτοὺς διδασκάλῳ ἀπείρῳ, αὐτοῖς τε τοῖς τὴν ἀρχὴν ἀναδεχομένοις, ἐπὶ τῇ τῶν μαθητευομένων ἀπροσεξίᾳ. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ διδασκάλου ἀπειρία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους. Καὶ ἡ τῶν μαθητῶν ἀμέλεια, κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ καὶ μάλιστα ὅταν παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνην ῥαθυμῶσιν ἐκεῖνοι· οὔτε γὰρ τὸν διδάσκαλον λανθάνειν τι ὀφείλει τῶν εἰς διόρθωσιν τῶν ὑποτεταγμένων ἡκόντων, οὔτε οἱ μαθητευόμενοι παρορᾶν τι τῶν τοῦ διδασκάλου παραγγελμάτων ὀφείλουσι· καὶ γὰρ καὶ τούτων τὸ παρασκευάσαι, κἀκείνου τὸ παριδεῖν πλημμελοῦντας, βαρὺ καὶ ἐπικίνδυνον. Μηδὲ νομιζέτωσαν ἀνέσεως καὶ ἀπολαύσεως εἶναι πρόφασιν, τὸ πρᾶγμα· πάντων γάρ ἐστιν ἐπιπονώτερον τὸ ἄρχειν ψυχῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἀλόγων ἄρχοντες καὶ κτηνῶν, πρὸς οὐδὲν ἀντιτασσομένας ἔχουσι τὰς ἀγέλας, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τὰ τῆς ἀρχῆς εὐοδοῦνται πολλάκις· τοῖς δὲ ἀνθρώπων ἐπιστατοῦσιν, ἡ ποικιλία τῶν ἠθῶν καὶ τὸ ἐκ τοῦ λογισμοῦ πανοῦργον, δυσχερεστέραν ποιεῖ τὴν ἐπιστασίαν· καὶ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἐρχομένους, ἀλείψασθαι, ὡς πρὸς ἀγῶνα ἐπίπονον· ἵνα, καὶ τὰ πάντων ἐλαττώματα, μετὰ πολλῆς φέρωσιν ἀνεξικακίας, καὶ τὰ λανθάνοντα διὰ τὴν ἀγνωσίαν, διδάσκωσιν αὐτοὺς μακροθύμως. Διὰ τοῦτο γάρ, τὸν μὲν νιπτῆρα βόες ἐν τῷ ναῷ βαστάζουσιν[1]· ἡ δὲ λυχνία ὅλη στερεὰ καὶ τορευτὴ κατεσκευάσθη[2]· δηλούσης μὲν τῆς λυχνίας, ὅτι ὁ φωτίζειν ἑτέρους προθέμενος, ὀφείλει δι᾽ ὅλων στερεοῦσθαι τῶν μερῶν καὶ μηδὲν κοῦφον ἔχειν ἢ ὑπόκενον· καὶ πάντα περιτετορεῦσθαι τὰ περισσά, ὅσα μὴ χρησιμεύειν εἰς παράδειγμα πολιτείας ἀνεπιλήπτου τοῖς ὁρῶσιν ἔμελλε· τῶν δὲ ὑπὸ τὸν νιπτῆρα βοῶν, μηδὲν παραιτεῖσθαι τῶν ἐπερχομένων, τὸν ὑπελθόντα τὸ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη καὶ τὸ ῥύπον φέρει τῶν ἐλαττόνων, ἕως ὅτε ἀκίνδυνόν ἐστι τὸ φέρειν· πάντως γάρ, εἰ μέλλοι καθαρὰς ἐργάζεσθαι τὰς πράξεις τῶν προσιόντων, ἀνάγκη καὶ αὐτόν τινος παραπολαῦσαι ῥύπου· ἐπεὶ καὶ ὁ νιπτὴρ καθαίρων τὰς τῶν νιπτομένων χεῖρας, αὐτὸς δέχεται τὸν ἐκείνων ῥύπον· τὸν γὰρ περὶ παθῶν διαλεγόμενον καὶ ἑτέρους τῶν τοιούτων ἀποσμήχοντα κηλίδων, οὐκ ἔστιν ἀμόλυντον παρελθεῖν· αὐτὴ γὰρ ἡ μνήμη, ῥυποῦν τὴν διάνοιαν τοῦ λέγοντος πέφυκε· κἂν δὲ γλαφυρωτέραις βαφαῖς τῶν αἰσχρῶν μὴ σφραγίσητε τοὺς τύπους, ἀλλ᾽ ὅμως τὴν ἐπιπολὴν μιαίνει τοῦ νοῦ, ταῖς τοῦ λόγου διεξόδοις, χρώμασιν οὐ καθαροῖς ἐπιθολοῦσα. Δεῖ δὲ καὶ ἐπιστήμονα τὸν ἡγούμενον οὕτως εἶναι, ὡς μηδὲν ἀγνοεῖν τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐνθυμημάτων· ἵνα, τὰ λανθάνοντα τοῖς ἐγκεχειρισμένοις αὐτῷ τῶν παλαισμάτων ἀπογυμνῶν, ὑποδεικνύναι, καί, τὰς ἐπιβουλὰς προλέγων τοῦ ἀντιπάλου, ἀπονητὶ τὴν νίκην αὐτοῖς βραβεύσῃ καὶ στεφανίτας ἐξαγάγῃ τοῦ ἀγῶνος αὐτούς· σπάνιος δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ οὐ ῥᾳδίως

1. Γ′ Βασ. ζ′, 13. 2. Ἐξ κε′, 30.

εὑρισκόμενος. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Παῦλος, τοῦτο ἑαυτῷ μαρτυρεῖ λέγων· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν[1]· ὁ δὲ θαυμάσιος Ἰώβ, ἀπορῶν περὶ τοῦ τοιούτου, φησί· τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι; πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει[2]; Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἔστι, φησί, τὸ φαινόμενον πρόσωπον ἐπ᾿ αὐτοῦ· πολλοῖς γὰρ ἐνδύμασι καλύπτει τὴν πονηρίαν· δελεάζων μὲν τῷ φαινομένῳ ἀπατηλῶς, ἐνεδρευτικῶς δὲ τῷ κεκρυμμένῳ τεκταίνων τὸν ὄλεθρον· καὶ ἵνα μὴ καὶ ἑαυτὸν συναριθμήσῃ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ κατ᾿ αὐτόν, λέγει τὰ τεκμήρια αὐτοῦ σαφῶς· εἰδὼς πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν τερατουργίαν· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, λέγων, εἶδος Ἑωσφόρου· τὰ δὲ ἔγκατα αὐτοῦ, ἀσπίδες· καὶ ταῦτά φησιν ἐλέγχων τὴν ἐκείνου κακουργίαν, ὡς διὰ μὲν τοῦ ἐπιμορφάζεσθαι τὸ τοῦ Ἑωσφόρου εἶδος, ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὁρῶντας μηχανωμένου· διὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἀσπίδων, θάνατον τοῖς προσεγγίζουσι πραγματευομένου. Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ πράγματος ἐλέγχουσα, λέγει· σχίζων ξύλα, κινδυνεύει ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἐκπέσῃ τὸ σιδήριον[3]· ὁ γὰρ διαιρῶν τῷ λόγῳ τὰ πράγματα καὶ τὰ νομιζόμενα ἡνῶσθαι χωρίζων τῆς συμφυΐας· καὶ ξένα πάντῃ ἀλλήλων δεικνύναι βουλόμενος, τὰ ὄντως ἀγαθά, τῶν νομιζομένων τοιούτων, ἐὰν μὴ πάντοθεν ἠσφαλισμένον ἔχῃ τὸν λόγον, κινδυνεύει ἐν τοῖς ἀκούουσι· τοῦ ἐκπεσόντος τῆς ἀσφαλείας λόγου, σκανδάλου ἀφορμὴν τοῖς ἀκούουσι παρέχοντος. Οὕτω τὶς τῶν τῷ Ἑλισσαίῳ φοιτησάντων κόπτων ξύλον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τοῦ σιδήρου εἰς τὸν ποταμὸν ἐκπεσόντος, τὸν κίνδυνον ὑφορώμενος, πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐβόα λέγων[4]· οἴμοι, Κύριε, καὶ αὐτῷ κεχρημένον[5]. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν, οἱ ἐκ παρακουσμάτων διδάσκειν ἐπιχειροῦντες καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀδυνατοῦντες, διὰ τὸ μὴ ἀπὸ οἰκείας ἕξεως λέγειν· ὅταν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἐναντίον τι τῷ προκειμένῳ φωραθῶσι λέγοντες, τότε τὴν ἄγνοιαν ὁμολογοῦσιν, ἐπὶ τῷ κεχρημένῳ λόγῳ κινδυνεύοντες· διὸ καὶ ὁ μέγας Ἑλισσαῖος, ξύλον εἰς τὸν βυθὸν ἐμβαλών, ἐπιπολάσαι πεποίηκε τὸ ἀπορηθὲν παρὰ τοῦ μαθητοῦ[6], καὶ ἐν βυθῷ κεκαλύφθαι νομισθὲν νόημα σαφηνίσας καὶ ὑπ᾿ ὄψιν ἀγαγὼν τῶν ἀκουόντων. Ἰδοὺ ὁ Ἰορδάνης τὸν τῆς μετανοίας σημαίνει λόγον· ἐκεῖ γὰρ ἐτελεῖτο παρὰ τοῦ Ἰωάννου τὸ Βάπτισμα τῆς μετανοίας[7]· ὁ δὲ περὶ μετανοίας οὐκ ἠκριβωμένως εἰρηκώς, ἀλλὰ διὰ τοῦ γυμνῶσαι τὴν κεκρυμμένην χρηστότητα, εἰς καταφρόνησιν ἐλθεῖν παρασκευάσαι τοὺς ἀκροατάς, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ κατέλαβε τὸ σιδήριον· εὖ δὴ καὶ τὸ φανὲν ξύλον ἀναφέρει ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸ σιδήριον καὶ ἐπιπολάζειν ποιεῖ. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ Σταυροῦ, ἐκέκρυπτο ὁ περὶ μετανοίας λόγος, διὸ καὶ ὁ περὶ αὐτοῦ βουληθεὶς εἰπεῖν τι, ἠλέγχθη προχείρως τολμήσας· μετὰ δὲ τὸν Σταυρόν, φανερὸς πᾶσι γέγονε, τῷ οἰκείῳ καιρῷ διὰ τοῦ ξύλου ἀναδειχθείς. Ταῦτα δέ φημι οὐκ ἀποτρέπων ἡγεῖσθαί τινων, οὐδὲ κωλύων ὁδηγεῖν τινας

1. Β' Κορ. β', 11. 2. Ἰὼβ μα', 5-6. 3. Ἐκκλ. ι', 9-10. 4. Δ' Βασ. ς', 5.
5. Γραπτέον κεκρυμμένον. 6. Δ' Βασ. ς', 6. 7. Μάρκ. α', 4.

τῶν νέων ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν· ἀλλὰ παρακαλῶν, πρῶτον ἀναλαβεῖν ἕξιν ἐπὶ τὴν ἀρετήν, ἀναλογοῦσαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος, καὶ μὴ προχείρως ἐπιδιδόναι ἑαυτοὺς τῷ σκοπῷ. Τὰ μὲν ἡδέα λογιζομένους καὶ τὴν ἐκ τῶν μαθητῶν θεραπείαν καὶ τὴν παρὰ τῶν ἔξωθεν εὐφημίαν· τὸν δὲ ἀκολουθοῦντα κίνδυνον παραλογιζομένους· καὶ μή, πρὸ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως, τὰ πολεμικὰ ὄργανα σκεύη ποιεῖν γεωργικά. Μετὰ γὰρ τὸ πάντα ὑποτάξαι τὰ πάθη καὶ μηδαμόθεν ἔτι πολέμους ὀχλεῖν, μηδὲ εἰς ἀνάγκην χρήσεως ἀμυντηρίων ὀργάνων ἕλκεσθαι, καλὸν τὸ γεωργεῖν ἑτέρους. Ἕως δὲ ὅτε τυραννεῖ τὰ πάθη καὶ συνέστηκεν ὁ τῆς σαρκὸς πόλεμος πρὸς τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, οὐ δεῖ ἀνέχειν τὰς χεῖρας τῶν ὅπλων, ἀλλ᾿ ἐπ᾿ αὐτοῖς ἀδιαλείπτως ἔχειν· ἵνα μή, καιρὸν ἐπιθέσεως οἱ ἐπίβουλοι τὴν ἡμετέραν ἄνεσιν λαβόντες, ἀναιμοτὶ χειρώσωνται ἡμᾶς. Ὡς γὰρ τοῖς καλῶς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνιζομένοις καὶ διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην οὐδέπω νενικηκέναι νομίζουσι, φησὶ προτρεπτικῶς ὁ λόγος, συγκόψατε τὰς μαχαίρας ὑμῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ζηβίνας ὑμῶν εἰς δρέπανα[1]· παραινῶν αὐτοῖς μὴ τοῖς ἡττημένοις ἐχθροῖς μάτην λοιπὸν προσασχολεῖν ἑαυτούς, ἀλλ᾿ ἐπ᾿ ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ἕξεως μετασκευάσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ γεωργεῖν ἐκείνους, ὅσοι ἔτι ἐν τοῖς τῆς κακίας ὑλομανοῦσιν ἔργοις· οὕτω τοῖς πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, εἴτε δι᾿ ἀπειρίαν ἢ δι᾿ ἀπόνοιαν ἐγχειρήσασιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, συμβουλεύει τὸ ἐναντίον, λέγων· συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας καὶ τὰ δρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας[2]· τί γὰρ καὶ ὄφελος γεωργίας, πολέμου τὴν γῆν κατέχοντος καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γεωργηθέντων τοῖς πολεμίοις μᾶλλον ἢ τοῖς πονέσασιν τὴν ἀφθονίαν παρέχοντος; Διὰ τοῦτο τάχα καὶ τοῖς ἔτι κατὰ τὴν ἔρημον πρὸς διάφορα μαχομένοις ἔθνη Ἰσραηλίταις, οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν, ἵνα μὴ ταῖς πολεμικαῖς ἐμποδίσῃ γυμνασίαις· μετὰ δὲ τὴν τῶν πολεμίων ἐκεχειρίαν, ταύτῃ χρήσασθαι συμβουλεύει, λέγων· ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, οὐ φυτεύσετε[3]· προσυπακούεται γὰρ τοῦτο παρ᾿ ἐκείνῳ, καὶ εἰκότως· πρὸ γὰρ τῆς τελειότητος, τὰ φυτευόμενα οὐ γίνεται βέβαια, περιφερομένων ἔτι ἐν ἀστάτῳ ἤθῃ τῶν φυτεύειν ὀφειλόντων· τάξις γὰρ καὶ ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινί, καὶ ἐν τοῖς τῆς θεοσεβείας ἐστί, καὶ δεῖ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν προσάγεσθαι. Οἱ γὰρ παριδόντες τὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῖς λιχνοτέροις δελεασθέντες καὶ κατ᾿ ἀνάγκην στοιχεῖν τῇ τῆς τάξεως ἀκολουθίᾳ πείθονται· καθάπερ Ἰακὼβ τῷ κάλλει τῆς Ῥαχὴλ ἑλκυσθείς, ὑπερεῖδε τὸ ἀσθενὲς τῶν τῆς Λείας ὀφθαλμῶν, οὐ μὴν ἔφυγε τὸν ἐπὶ τῇ κτήσει τῆς τοιαύτης ἀρετῆς πόνον· ἀνεπλήρωσε γὰρ καὶ ταύτης τὰ ἕβδομα[4]. Δεῖ οὖν τὸν ἐννόμως στοιχεῖν τῇ πολιτείᾳ θέλοντα, μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κατάγεσθαι, ἀλλ᾿ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς προκόπτειν ἐπὶ τὴν τελειότητα· οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπιτεύξεται τοῦ σπουδαζομένου, καὶ τοὺς γνωρίμους ἀμέμπτως ὁδη-

1. Ἠσ. β', 4. 2. Ἰωὴλ δ', 10. 3. Δευτ. ις', 21. 4. Γέν. κθ', 28.

γήσει πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' οἱ πολλοί, μηδένα πόνον συνεισενέγκαντες, μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα κατορθώσαντες ἔργον θεοσεβείας, ὡς ἔτυχεν ἐπιτρέχουσι τῷ ὀνόματι, μὴ κίνδυνον τοῦτο ἡγούμενοι· καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτοῦνται προτρεπομένων αὐτούς τινων ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ περιερχόμενοι τοὺς στενωπούς, ἅπαντας ἕλκουσι τοὺς παρατυγχάνοντας, πᾶσαν ἐπαγγελλόμενοι θεραπείαν, καθάπερ πρὸς μισθωτούς, συνθήκας περὶ τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων τιθέμενοι. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἐρῶντας τοῦ πράγματος καὶ βουλομένους μετὰ πλήθους ἐν ταῖς προόδοις φαίνεσθαι καὶ χειραγωγοῖς ἐπαναπαύεσθαι καὶ πᾶσαν τὴν σκηνὴν σῴζειν τῶν καθηγουμένων, ὡς δράματος ὑπόκρισιν ὑπελθόντας, ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλειφθῆναι παρὰ τῶν ταύτην αὐτοῖς ἐκτελούντων τὴν ὑπουργίαν, χαρίζεσθαι τὰ πολλὰ ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν· καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, φέρεσθαι ἀκωλύτως κατὰ βαράθρων, καθάπερ ἡνιόχους ἀφέντας τὰς ἡνίας καὶ αὐτεξούσιον αὐτοῖς τὸν δρόμον ἐπιτρέψαντας· ὡς ἐκ τούτου κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι καὶ βαράθρων καὶ παντὶ προσπταίειν τῷ ἐν ποσί, μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀνακόπτοντος καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὁρμαῖς ἐμποδίζοντος. Ἀλλ' ἀκουέτωσαν οἱ τοιοῦτοι τοῦ μακαρίου Ἰεζεκιήλ, ταλανίζοντος τοὺς ταῖς ἑτέρων ἡδοναῖς ὕλας ἐκπορίζοντας· καὶ διὰ τὸ συμπεριφέρεσθαι τοῖς ἑκάστου θελήμασιν, ἑαυτοῖς τὸ οὐαὶ θησαυρίζοντας· φησὶ γάρ· οὐαὶ συρραπτούσαις προσκεφάλαια ὑπὸ πάντα ἀγκῶνα χειρὸς καὶ ποιούσαις ἐπιβόλαια ἐπὶ πᾶσαν κεφαλὴν πάσης ἡλικίας, τοῦ ἀπολέσαι ψυχὰς ἕνεκεν δρακὸς κριθῶν καὶ ἕνεκεν κλάσματος ἄρτου[1]· οὕτως δὲ καὶ οὗτοι, τὰς χρείας τοῦ σώματος ἐξ ἐράνων συλλέγοντες, καὶ ταῖς συνερραμέναις ὡς ἐκ ῥακῶν παρασκευαῖς ἐπαναπαύοντες· τοὺς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ προσεύχεσθαι ἢ προφητεύειν ὀφείλοντας, διὰ τῶν ἐπιβολαίων αἰσχύνουσι[2]· τὴν ἀνδρείαν κατάστασιν ταῖς τῶν σκεπασμάτων ἐπιβολαῖς ἐκθηλύνοντες καὶ ψυχὰς ἀπολλύντες, ἃς οὐκ ἔδει ἀποθανεῖν. Καὶ μάλιστα μὲν ἔδει, πειθομένους τῷ ὄντως Διδασκάλῳ Χριστῷ, παραιτήσασθαι, ὅση δύναμις, τὴν ἑτέρων κηδεμονίαν· φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· ὑμεῖς μὴ κληθῆτε Ῥαββί[3]. Εἰ δὲ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ, καὶ παντὶ τῷ χορῷ τῶν Ἀποστόλων, παρῄνει μακρὰν ἑστάναι τοῦ τοιούτου ἔργου καὶ μικροὺς ἑαυτοὺς ἡγῆσθαι τῆς τοιαύτης ἀξίας· τίς ἔσται λοιπὸν ὁ ὑπὲρ ἐκείνους ἑαυτὸν φανταζόμενος καὶ ἐγκρίνων ἀξιώματι, οὗπερ ἐκωλύθησαν ἐκεῖνοι; Ἢ τάχα λέγων μὴ κληθῆτε Ῥαββί, οὐ τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ καλεῖσθαι κωλύει; Εἰ δέ τις ἀπροαιρέτως, ἐκ τοῦ ἕνα καὶ δεύτερον κατεδέξασθαι, ἐκβιασθείη καὶ πλειόνων ἡγεῖσθαι· πρῶτον μέν, ἑαυτὸν ἀκριβῶς δοκιμαζέτω, εἰ οἷός τέ ἐστιν, ἔργῳ μᾶλλον ἢ λόγῳ διδάσκειν τὰ πρακτέα, εἰκόνα πάσης ἀρετῆς τὸν ἑαυτοῦ βίον προτιθεὶς τοῖς μανθάνουσιν· ὡς μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκεῖθεν, ἀμορφίᾳ τοῦ σφάλματος ἀμβλῦναι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἔπειτα γινωσκέτω, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾶν ὀφείλει· ὡς γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ὑφέξει λό-

1. Ἰεζ. ιγ', 19. 2. Α' Κορ. ια', 4. 3. Ματθ. κγ', 8.

γον, ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ τοῖς Ἁγίοις σπουδὴ γέγονε, μὴ ἐλαττουμένους τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς καταλιπεῖν τοὺς μαθητάς, ἀλλ' ἐκ τῆς πρώτης καταστάσεως, μεταρρυθμίσαι εἰς βελτίονα κατάστασιν· οὕτως ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος τὸν Ὀνήσιμον[1], ἐκ δραπέτου, μάρτυρα πεποίηκεν, ὁ δὲ Ἠλίας, ἐξ ἀροτῆρος, προφήτην τὸν Ἐλισσαῖον κατέστησεν[2]· ὁ δὲ Μωυσῆς, τὸν Ἰησοῦν πάντων νεώτερον, ἐπὶ τὸ βέλτιον κατεκόσμησεν[3]· ὁ δὲ Ἠλεί, τὸν Σαμουὴλ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ ἀπέδειξεν[4]. Εἰ δὲ καὶ ἡ τούτων σπουδὴ συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτίσιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς προκοπῆς αἴτιον αὐτοῖς γεγένηται, τὸ τυχεῖν διδασκάλων, δυνηθέντων τὸν τυφόμενον σπινθῆρα τῆς προθυμίας, ἐπὶ τὸ μεῖζον τῆς προτροπῆς ἀναρριπίσαι καὶ ἐκλάμψαι ποιῆσαι· διὰ τοῦτο καὶ στόμα Θεοῦ γεγόνασιν, οἱ τὰ αὐτοῦ βουλήματα τοῖς ἀνθρώποις διακονήσαντες. Ἤκουσαν γὰρ τούτου λέγοντος· ἐὰν ἐξάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσῃ[5]. Τὴν δὲ τοῦ διδασκάλου ἕξιν, καὶ τῷ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς ὑποτίθεται· διδάσκων, οἵους ἐξ οἵων δεῖ τοὺς μαθητὰς κατασκευάζειν· υἱέ, γάρ φησιν, ἀνθρώπου, λάβε σεαυτῷ πλίνθον, καὶ θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου· καὶ διαγράψεις ἐπ' αὐτῇ πόλιν Ἱερουσαλήμ[6]· σημαίνων ὅτι δὴ ἐκ πηλοῦ ναὸν ἅγιον ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἐργάζεται. Καλὸν δὲ καὶ τό, θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου· οὕτω γὰρ ταχεῖα ἡ βελτίωσις ἔσται τῷ μαθητῇ, ἐὰν ἐν ὄψει τοῦ διδασκάλου ᾖ διαπαντός. Αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν καλῶν παραδειγμάτων ἐνέργειαι, παραπλησίας εἰκόνας ἐγχαράττουσι, ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς καὶ ἀποκρότοις ψυχαῖς. Διὰ τοῦτο Γιεζῆ καὶ Ἰούδας ὑπέπεσαν, ὁ μέν, τῇ κλοπῇ, ὁ δέ, τῇ προδοσίᾳ, ἐπειδὴ ὑπεξήγαγον ἑαυτοὺς τῶν τοῦ διδασκάλου ὀφθαλμῶν· ὡς εἰ ἔμειναν παρὰ τοῖς σωφρονισταῖς, οὐκ ἂν ἐπλημμέλησαν. Ὅτι δὲ κίνδυνος ἀκολουθεῖ τῷ διδασκάλῳ ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν μαθητῶν, διὰ τῶν ἑξῆς ἐδήλωσεν εἰπών· καὶ θήσεις τήγανον σιδηροῦν ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς πλίνθου· καὶ ἔσται τεῖχος ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον αὐτῆς[7]. Ὁ γὰρ θέλων μὴ κοινωνεῖν τῷ ῥαθυμοῦντι τῆς κολάσεως, μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτῷ ἐκ πηλοῦ πόλιν, τὰς τοῖς παλινδρομοῦσιν ἀπὸ τοιαύτης καταστάσεως ἀπειλημένας[8] τιμωρίας, ἐπιλέγειν ὀφείλει· ἵνα, τεῖχος γενόμεναι, εἴργωσι τὸν ἀναίτιον ἀπὸ τοῦ αἰτίου. Τοῦτο προστάσσων ὁ Θεὸς τῷ Ἰεζεκιήλ, φησί· υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ· καὶ ἐὰν ἴδῃς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ διαμαρτύρῃ αὐτοῖς, λάβῃ δέ τινα ἐξ αὐτῶν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς ἐκ χειρός σου ἐκζητήσω[9]. Τοιοῦτον τεῖχος ἐτίθει καὶ Μωυσῆς ἑαυτῷ, λέγων τοῖς Ἰσραηλίταις· πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐκζητήσῃς ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς, μετὰ τὸ ἐξωλοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ[10]. Γίνεται γὰρ τοῖς ἀμελέστερον τῇ διανοίᾳ προσέχουσι τῇ ἑαυτῶν, μετὰ τὴν τῶν παθῶν ἐκ-

1. Βλ. τὴν πρὸς Φιλήμ. Ἐπιστολήν. 2. Γ' Βασ. ιθ', 19. 3. Δευτ. λα', 7.
4. Α' Βασ. κεφ. γ' κ. ἑ. 5. Ἱερ. ιε', 19. 6. Ἰεζ. δ', 1. 7. Ἰεζ. δ', 3.
8. Γραπτέον μᾶλλον ἠπειλημένας. 9. Ἰεζ. γ', 17 κ. ἑ. 10. Δευτ. ιβ', 30.

κοπήν, ὥσπερ βλαστοί τινες παρακύπτειν ἄρχονται αἱ εἰκόνες τῶν παλαιῶν φαντασιῶν· αἷς εἴ τις δῷ χώραν συνεχῶς ἐμπίπτειν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ μὴ κωλύῃ τὴν εἴσοδον αὐταῖς[1], αὖθις εἰσοικίσει τὰ πάθη, ἐναγώνιον ἑαυτῷ μετὰ τὴν νίκην πάλιν ποιῶν τὴν διαγωγήν. Ἔστι καὶ γὰρ τῶν παθῶν ἐξημερωθέντων καὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίειν δεδιδαγμένων, ἀμελείᾳ τοῦ τιθασεύοντος πάλιν ἐξαγριωθῆναι καὶ τὴν τῶν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα· ὡς ἂν οὖν μὴ τοῦτο γένηται, φησί· μὴ ἐκζητήσῃς ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς, μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ[2]· ἵνα μὴ ἐν τῷ ἐκζητεῖν, ἕξιν λαβοῦσα ἡ ψυχὴ ἐνήδεσθαι ταῖς τοιαύταις φαντασίαις, ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν παλινδρομήσῃ κακίαν. Ταῦτα εἰδὼς ὁ μακάριος Ἰακὼβ γινόμενα, ὅτι θεωρούμενα καὶ συνεχῶς μελετώμενα τὰ τοιαῦτα, μᾶλλον βλάπτειν τὴν διάνοιαν, τρανοτάτας καὶ ἀριδήλους ἐνσφραγίζοντα τὰς τῶν αἰσχρῶν φαντασιῶν εἰκόνας, ἐν Σικίμοις κρύπτει τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους[3]. Ὁ γὰρ περὶ τὰ πάθη πόνος κρύπτει καὶ ἀπόλλυσι ταῦτα, οὐ πρὸς βραχύν τινα χρόνον, ἀλλ᾽ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας· τουτέστι τὸν ἅπαντα χρόνον· ἐπειδὴ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεται τὸ σήμερον, τὸν ἐνεστῶτα πάντοτε σημαίνων καιρόν. Σίκιμα δέ, ὠμίασις ἑρμηνεύεται· ὅπερ δηλοῖ τὸν περὶ τὰ πάθη πόνον· διὸ καὶ τῷ Ἰωσὴφ δίδωσι Σίκιμα, ἐξαίρετον τῷ πρὸς τὰ πάθη μαχομένῳ τὸν ἐν αὐτοῖς πόνον. Καὶ γὰρ αὐτοῖς ὁ Ἰακὼβ, ἐν μαχαίρᾳ καὶ τόξῳ λαβεῖν λέγων τὰ Σίκιμα, δείκνυσιν, ὅτι μάχῃ καὶ πόνῳ κεκράτηκε τῶν παθῶν, κατακρύψας αὐτὰ ἐν τῇ Σικίμων γῇ· δοκεῖ δέ πως ἐναντίον φαίνεσθαι, τὸ κρύπτειν ἐν Σικίμοις τοὺς θεούς, καὶ τὸ τιθέναι εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ. Τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἐπαινετόν, τό, ἐν Σικίμοις κατακρύπτειν· τὸ δὲ ψεκτόν, τό, τιθέναι εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ· οὕτω γοῦν καὶ μετὰ κατάρας ἔθηκε τοῦτο εἰπών, ἐπικατάρατος ὁ τιθεὶς εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ[4]. Οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἐν γῇ πρὸς τὸ παντελῶς κατακρύψαι, καὶ τὸ θεῖναι ἐν ἀποκρύφῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν γῇ κατακρυφθὲν καὶ μηκέτι τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, τῷ χρόνῳ, καὶ τῆς μνήμης ἀπαλείφεται· τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφῳ τεθέν, τοὺς μὲν ἔξωθεν ἴσως λανθάνει, παρ᾽ αὐτοῦ δὲ τοῦ τεθεικότος ὁρώμενον συνεχῶς, τὴν μνήμην ἀνακαινίζει ἀγαλματοφορούμενον λαθραίως. Πᾶς γὰρ λογισμὸς αἰσχρός, μορφούμενος ἐν τῇ διανοίᾳ, γλυπτόν ἐστιν ἀπόκρυφον· οὕτω γοῦν αἰσχύνη ἐστίν, εἰς μέσον προτιθέναι τὰς τοιαύτας ἐννοίας. Ἐπισφαλὲς οὖν καὶ τὸ ἐν ἀποκρύφῳ θεῖναι γλυπτόν, ἐπισφαλέστερον δὲ καὶ τὸ ἐπακολουθεῖν καὶ ἐκζητεῖν τὰς ἤδη ἐξαφανισθείσας μορφάς, εὐχερῶς τῆς διανοίας πάλιν ῥεπούσης ἐπὶ τὸ ἐκβληθὲν πάθος καὶ τὴν τῶν ἡδονῶν πλάστιγγα ἐπιβριθούσης ἕως ἐδάφους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς, ὀξύρρεπής τίς ἐστιν ἄγαν, εἰ ἀμελεῖτο, ἐπὶ τἀναντία ταλαντεύουσα. Τοῦτο γὰρ διὰ συμβόλου ἡμῖν σημαίνειν ἔοικεν ἡ Γραφή, ὅταν φησίν· ἡ γῆ εἰς ἣν πορεύεσθε, μετακινουμένη ἐστίν, ἐν μετακινήσει λαῶν τῶν ἐθνῶν[5]· ἅμα γὰρ εἰ κινήσει πρὸς τἀναντία ὁ τὴν ἕξιν ἔχων τῆς ἀρετῆς, συμμετεκινήθη καὶ αὐτῇ· γῆ

1. Οὕτω γραπτέον μᾶλλον καὶ οὐχὶ αὐτοῖς.
2. Δευτ. ιβ', 30.
3. Γέν. λε', 4.
4. Δευτ. κζ', 15.
5. Β' Ἔσδρ. θ', 11.

γὰρ μετακινουμένη ἐστί. Διὸ χρὴ τὴν ἀρχὴν μὴ διδόναι πάροδον ἐπὶ τὴν διάνοιαν, ταῖς τῶν βλάπτειν πεφυκότων λογισμῶν φαντασίαις· μηδὲ συγχωρεῖν αὐτῇ καταβαίνειν εἰς Αἴγυπτον, ἐκεῖθεν γὰρ εἰς Ἀσσυρίους κατάγεται. Ἐὰν γὰρ εἰς τὸν σκοτασμὸν τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν κατέλθῃ ἡ διάνοια, τοῦτο γὰρ Αἴγυπτος ἑρμηνεύεται, βίᾳ λοιπὸν καὶ μὴ θέλουσα ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἕλκεται. Διὰ τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ νομοθέτης ἀποκλείων τῇ ἡδονῇ τὴν παρείσδυσιν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως τηρεῖν ἐκέλευσεν, ἐπειδὴ κἀκεῖνος τὴν πτέρναν τηρεῖ[1]. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ σκοπός, ἡ ἐνέργεια πρόκειται· ἧς εἰ μὴ ἐπιλάβηται, ἐγκεράσαι τῷ δήγματι τὸν ἰὸν οὐκ εὐχερῶς δύναται· ἡμῖν δὲ σπουδή, αὐτὴν συνθλάσαι τὴν προσβολὴν τῆς ἡδονῆς· ταύτης γὰρ συντριβείσης, ἀσθενὴς ἡ ἐνέργεια. Τάχα δὲ καὶ ὁ Σαμψὼν, οὐκ ἂν ἐνέπρησε τὰ τῶν ἀλλοφύλων θέρη, εἰ μὴ τὰς κεφαλὰς ἀντιστρέψας τῶν ἀλωπέκων, συνέδησε τὰς οὐράς[2]. Ὁ γὰρ δυνηθεὶς τῶν πανούργων λογισμῶν, ἐκ προοιμίων, στοχάσασθαι τὴν ἔνεδραν καὶ τὰς ἀρχὰς παριδών, σεμνὰς γὰρ τῷ δοκεῖν αὐτὰς ποιεῖσθαι μηχανῶνται, τοῦ ἐπιλαβέσθαι τοῦ τέλους. Καὶ ἐκ τῆς τῶν περάτων συγκρίσεως πρὸς ἄλληλα ἐλέγξει τὸ ἄτοπον τῶν λογισμῶν, κέρκῳ συνδήσας κέρκον, λαμπάδα θεὶς ἀνὰ μέσον αὐτῶν τὸν ἔλεγχον· καὶ ἵνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπὶ δύο λογισμῶν γυμνάσω τὸ εἰρημένον· ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ τῶν λοιπῶν πίστις ἀληθής. Πολλάκις ἀπὸ κενοδοξίας ἔρχεται ὁ τῆς πορνείας λογισμὸς καὶ σεμνὰ μὲν δείκνυσι τὰ προπύλαια, τῶν εἰς τὸν ᾅδην φερουσῶν ὁδῶν· κρύπτει δὲ τοὺς ὀλεθρίους τόπους, δι᾽ ὧν εἰς τὰ ταμιεῖα τοῦ θανάτου κατάγει[3] τοὺς ἑπομένους ἀλογίστως αὐτῷ· ὑποτίθεται, γὰρ ἔσθ᾽ ὅτε μὲν ἱερωσύνην, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ βίον Μοναχοῦ τέλειον, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπ᾽ ὠφελείᾳ παραγινομένους ποιεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν εὐδοκίμησιν ἔκ τε λόγου καὶ πράξεως αὐτὸν φαντάζεσθαι παρασκευάζει καὶ ὅταν, ἱκανῶς αὐτὸν αὐταῖς περιβουκολήσας ταῖς ἐννοίαις, ἀπαγάγῃ πολὺ τῆς φυσικῆς νήψεως, τότε συντυχίαν σεμνῆς δῆθεν γυναικὸς ὑπογράψας, ἐπὶ τὴν τοῦ μιαροῦ πράγματος φέρει συγκατάθεσιν, τὴν τῆς συνειδήσεως παρρησίαν εἰς ἐσχάτην καταφέρων αἰσχύνην. Ὁ τοίνυν τὰς κέρκους συνδῆσαι βουλόμενος, λαμβανέτω τῶν λογισμῶν τὰ τέλη. Τῆς μὲν κενοδοξίας τὸ ἐπιτίμιον καὶ τῆς πορνείας τὸ ἄτιμον· καὶ ὅταν ἐναντιουμένας ἀλλήλαις ἴδῃ σαφῶς, τότε νομιζέτω τὸ τοῦ Σαμψὼν πεποιηκέναι. Πάλιν ὁ τῆς γαστριμαργίας λογισμός, τέλος ἔχει τὸν τῆς πορνείας· ὁ δὲ τῆς πορνείας, τέλος ἔχει τὸν τῆς λύπης. Εὐθέως γὰρ ἀθυμία καὶ λύπη ἕπεται τῷ ἡττηθέντι τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς, μετὰ τὴν ἀνάνηψιν. Λογιζέσθω γοῦν ὁ ἀγωνιζόμενος, μὴ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν βρωμάτων, μηδὲ τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς, ἀλλ᾽ ἑκατέρων τὰ τέλη· καὶ ὅταν εὕρῃ λύπην ἀκολουθοῦσαν ἀμφοτέροις, ἴστω κέρκῳ κέρκον συνδεδεκὼς καὶ τῷ ἐλέγχῳ τὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀφανίσας θέρη. Εἰ τοίνυν τοσαύτης ἐπιστήμης καὶ ἐμπειρίας δεῖται ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλε-

1. Γέν. γ', 15.
2. Κριτ. ιε', 4.
3. Πρβλ. Παροιμ. ζ', 27.

μος, γινωσκέτωσαν οἱ τὴν ἑτέρων ἀναδεχόμενοι προστασίαν, πόσης αὐτοῖς χρεία τῆς γνώσεως, ἵνα καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους ἐμφρόνως ὁδηγῶσιν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως[1] καὶ πάντα σαφῶς τὰ τῆς πάλης διδάξωσιν· ὡς μὴ χειρονομοῦντας μόνον ἐν ἀέρι τὰ τῆς νίκης σχηματίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς τὸν ἀντίπαλον μάχῃ, καιρίας ἐπιφέρειν τὰς πληγάς· ἵνα μὴ διακενῆς ῥιπτῶσιν ἐν ἀέρι τὰς χεῖρας, ἀλλ' αὐτὸν θλίβωσι τὸν ἀντίπαλον. Τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος, οὗτος ὁ ἀγὼν δυσχερέστερος· ἐκεῖ μὲν γάρ, ἀθλητῶν σώματα κλίνεται, ῥᾳδίως ἀνορθοῦσθαι δυνάμενα· ἐνταῦθα δέ, ψυχαὶ καταπίπτουσιν, ἃς ἅπαξ ἀνατραπείσας, μόλις ἐστὶν ἀνεγεῖραι. Εἰ δέ τις ἔτι τὸν ἐμπαθῆ βίον διαπυκτεύων καὶ πεφυρμένος ἐν αἵμασι, Ναὸν Θεοῦ ἐκ λογικῶν ἐπιχειροίη ψυχῶν οἰκοδομεῖν, πάντως ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος· ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι Ναόν, ὅτι ἀνὴρ αἱμάτων εἶ σύ[2]· εἰρηνικῆς γάρ ἐστι καταστάσεως οἰκοδομεῖν Ναὸν τῷ Θεῷ. Καὶ Μωυσῆς δὲ λαβὼν τὴν σκηνήν, ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος[3], δηλοῖ ὅτι πορρωτάτω τοῦ πολεμικοῦ θορύβου, δεῖν εἶναι τὸν διδάσκαλον· καὶ μακρὰν τοῦ πεφυρμένου ἀπῳκίσθαι στρατοπέδου, πρὸς εἰρηνικὸν καὶ ἀπόλεμον μεταστάντα βίον. Ἀλλ' ὅταν εὑρεθῶσι τοιοῦτοι διδάσκαλοι, χρῄζουσι μαθητῶν οὕτως ἀρνησαμένων ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν θελήματα, ὡς μηδὲν ἀψύχου σώματος αὐτοὺς διαφέρειν, ἢ ὕλης ὑποβεβλημένης τεχνίτῃ. Ἵν' ὥσπερ ψυχὴ ἐν σώματι ἐνεργῇ ὅπερ βούλεται, μηδὲν τοῦ σώματος ἀντιπράττοντος· ἢ ὡς τεχνίτης ἐν ὕλῃ τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται τέχνην, οὐδὲν παρὰ τῆς ὕλης ἐμποδιζόμενος πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ἴδιον· οὕτως ὁ διδάσκαλος τοῖς μαθηταῖς τὴν τῆς ἀρετῆς πίστιν ἐργάσηται, ἔχων πειθηνίους καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιλέγοντας. Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οἰκονομίας καὶ δοκιμάζειν ἐθέλειν τὰ παρ' αὐτοῦ προσταττόμενα, ἐμποδίζειν ἐστὶ τῇ ἰδίᾳ προκοπῇ. Οὐ γὰρ πάντως, ὅπερ εὔλογον καὶ πιθανὸν φαίνεται τῷ ἀπείρῳ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς εὔλογόν ἐστιν· ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης καὶ ἄλλως ὁ ἀτεχνὴς κρίνει τὰ τῆς τέχνης· κανόνι γάρ, ὁ μέν, τῇ ἐπιστήμῃ· ὁ δέ, τῷ εἰκότι κέχρηται· τὸ δὲ εἰκὸς ὀλιγάκις μὲν στοχάζεται διὰ τῆς ἀληθείας, τὰ πολλὰ δὲ μᾶλλον ἀποτυγχάνει τῆς ὀρθότητος, πρὸς τὴν ἀπάτην ἔχον τὴν συγγένειαν. Τί γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον ὀλιγώτερον δοκεῖ, τοῦ τὸν κυβερνήτην πλαγίας φερομένης τῆς νηὸς κατὰ τὸν πρὸς ὄρθιον τὸν ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καλούμενον πλοῦν, ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον τοῖχον προστάττειν καθῆσθαι, ἀφέντας τὸν ὑπερανεστῶτα καὶ τοῦ ἀνέμου ἐπ' ἐκείνῳ μᾶλλον ὠθοῦντος καὶ ἀνατρέποντος ἐφ' ὃν βαρεῖν ἐκέλευσεν; Καὶ μὴν τὸ εἰκὸς ἦν τὸν ἐπανιστάμενον τοῖχον βαρεῖν συμβουλεύειν, οὐχὶ δὲ τρέχειν ἐπὶ τὸν κινδυνεύοντα· ἀλλ' ὅμως τῷ κυβερνήτῃ πείθονται μᾶλλον οἱ ἐμπλέοντες ἢ ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις. Πείθει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη δουλεύειν τῇ τέχνῃ τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐγκεχειρισμένου, κἂν τὸ πιθανὸν ἐκ τῶν δρωμένων μὴ ἔχῃ τὸ γινόμενον. Οὐκοῦν καὶ οἱ ἐπιτρέψαντες ἑτέροις τὴν ἑαυτῶν σωτη-

1. Φιλιππ. γ', 14. 2. Α' Παραλ. κβ', 8. 3. Ἔξ. λγ', 7.

ρίαν, ἀφέντες τὰ εἰκότα, τῇ τέχνῃ τοῦ εἰδότος παραχωρείτωσαν, τῶν ἰδίων λογισμῶν ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐκείνων κρίνοντες ἐπιστήμην. Καὶ πρῶτον μὲν ἀποτασσόμενοι, μηδὲν ἔξω καταλιμπανέτωσαν, τὸ τοῦ Ἀνανίου βαρύτατον δεδοικότες ὑπόδειγμα· ὃς ἀνθρώπους νομίσας λαθεῖν τῷ νοσφίσασθαι, θεόθεν ἐπὶ τῇ κλοπῇ καταδίκην ἐδέξατο[1]. Ἀλλ' ὡς ἑαυτούς, οὕτω καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἐπιδιδότωσαν· εὖ εἰδότες, ὅτι τὸ ἀπολειφθέν, συνεχῶς πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν ἕλκον, ἐπὶ πολὺ μὲν περισπάσει τῶν κρειττόνων· ὕστερον δέ, καὶ τέλεον ἀπορρήξει τῆς ἀδελφότητος. Διὰ τοῦτο γὰρ τοὺς βίους τῶν ἀρχαίων ἔγραψε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἵν' ἕκαστον τῶν ἥντινα οὖν ἐπιτηδευόντων ἀγωγήν, ἐξ οἰκείων ὑποδειγμάτων προσαγάγῃ τῇ ἀληθείᾳ. Πῶς οὖν ὁ Ἐλισσαῖος, συντασσόμενος τῷ διδασκάλῳ ἀπετάξατο τῷ κόσμῳ; Ἠροτρία, φησίν, ἐν βουσί· καὶ δώδεκα ζεύγη βοῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἔσφαξε τὰς βοῦς, καὶ ἔψησεν αὐτὰς ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βοῶν[2]· τοῦτο δέ, τὸ θερμὸν τῆς προθυμίας αἰνίσσεται. Οὐ γὰρ εἶπε, πωλήσω τὰ σκεύη τῶν βοῶν, καθηκόντως οἰκονομήσω· οὐδ' ὅτι πραθέντα ταῦτα, πλείονα χρείαν ἀνοίσειν ἔμελλεν, ἐλογίσατο. Ὅλος δὲ τῆς ἐπιθυμίας γενόμενος, τῆς ἑλκούσης αὐτὸν πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου συνουσίαν, κατεφρόνησε τῶν δρωμένων· καὶ μᾶλλον, ὡς περισπώντων ἀπὸ τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως, ἀπαλλαγῆναι τούτων ἐσπούδασεν· εἰδὼς τὴν ἀναβολήν, καὶ μεταμελείας αἰτίαν πολλάκις. Πῶς οὖν ὁ Κύριος τῷ πλουσίῳ τὴν τελειότητα τοῦ κατὰ Θεὸν ὑποτιθέμενος βίου, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ διδόναι πτωχοῖς προσέτασσε[3], μηδὲν ἑαυτῷ καταλιπεῖν, εἰ μὴ τὸ καταλιμπανόμενον ᾔδει ὁμοίως τῷ παντὶ περισπασμῷ γενόμενον αἴτιον; Νομίζω δὲ καὶ τὸν Μωσέα τοῖς ἀφαγνίζειν ἑαυτοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ βουλομένους εὐχῇ, διὰ τοῦ προστάσσειν ἅπαν ξυρᾶσθαι τὸ σῶμα[4], τὴν παντελῆ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιτάσσειν ἀπόθεσιν. Δεύτερον δέ, συγγενείας καὶ οἰκειότητος οὕτως ἐπιλανθανέσθωσαν, ὡς μηδ' ὅλως ταῖς τούτων μνήμαις ἐνοχλεῖσθαί ποτε. Εἰ γὰρ τὰς βοῦς τὰς ἐν τῇ ἁμάξῃ ὑποζευχθείσας τῆς Κιβωτοῦ, ἐπιλαθέσθαι τῆς φύσεως ἡ Κιβωτὸς ἐποίησε· καὶ τῶν μόσχων αὐταῖς ἀποκλεισθέντων οἴκοι καὶ οὐδενὸς ὄντος τοῦ βιαζομένου, ἀμέμπτως ἤνυσαν τὴν ὁδόν, οὐκ ἐκκλίνασαι δεξιὰ ἢ ἀριστερά[5]· οὐδὲ μυκηθμῷ τὴν ἐπὶ τῇ διαζεύξει τῶν ἐκγόνων ὀδύνην ἐμφήνασαι· ἀλλὰ καὶ τῷ βάρει τῆς Κιβωτοῦ θλιβόμεναι καὶ τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι τραχηλιζόμεναι, ὥσπερ ἐπὶ κανόνος βαδίζουσαι τῆς εὐθείας παρετράπησαν, ἡττηθεῖσαι τῷ τῆς ἐπικειμένης Κιβωτοῦ σεβάσματι. Εἰ γοῦν αἱ βοῦς ἐκεῖναι οὕτω διετέθησαν, διατί μὴ καὶ τοῖς τὴν νοητὴν Κιβωτὸν αἴρειν μέλλουσι, τὸ αὐτὸ πρακτέον; Ἔδει μὲν οὖν καὶ πλέον, ἵνα μὴ παρὰ τῆς ἀλόγου φύσεως ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἔργοις ἡ λογικὴ παρευδοκιμουμένη ἐλέγχηται, τῷ μὴ πράττειν ἐκεῖνα λογισμῷ, ἅπερ ἀνάγκη[6] πράττει τὰ ἄλογα. Ἴσως δὲ καὶ Ἰωσὴφ διὰ τοῦτο

1. Πράξ. ε', 1-10. 2. Γ' Βασ. ιθ', 21. 3. Ματθ. ιθ', 21.
4. Ἀριθ. η', 7. 5. Α' Βασ. ς', 12. 6. Γραπτέον ἀνάγκῃ.

πλανᾶται κατὰ τὴν ἔρημον, ἐπειδὴ ἐν τοῖς τῆς συγγενείας ὀνόμασιν ἐζήτει τὸν τῆς τελειότητος ὅρον· διόπερ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος πυνθανόμενος παρ᾽ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς πλάνης, καὶ μαθών, ὅτι ἡ τῶν οἰκείων ἐστὶ προσπάθεια· οὐ γὰρ ἂν βόσκειν αὐτούς, ἀλλὰ ποιμαίνειν εἶπεν, εἰ μὴ πεπλανημένην εἶχεν περὶ τῆς τέχνης τῆς κρίσιν· φησὶ γὰρ πρὸς αὐτόν· ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν· ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαεὶμ[1]· Δωθαεὶμ δὲ ἑρμηνεύεται, ἔκλειψις ἱκανή· διδάσκων τὸν ἐν τοῖς περὶ τὸ σῶμα φίλοις ἔτι πλανώμενον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπιτυχεῖν τῆς τελειότητος, μὴ ἱκανῶς ἐκλιπόντα τὴν περὶ τὰ οἰκεῖα τῆς σαρκὸς προσπάθειαν· κἂν γὰρ ἀπολίπῃ τι τὴν Χαράν, ὅπερ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις, τρῶγλαι γὰρ ἑρμηνεύονται· καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεβρὼν ἐξέλθῃ[2], τῶν ταπεινῶν ἔργων· καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ᾽ ἣν ἡ πλάνη γίνεται τῷ ζητοῦντι τὴν τελείωσιν· εἰς δὲ τὴν ἱκανὴν ἔκλειψιν μὴ μετοικίσηται, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς ματαίας ταλαιπωρίας, διὰ τὸ περὶ τὴν συγγένειαν φίλτρον ἀποσφαλλομένῳ τῆς τελειότητος· οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμῶν τῇ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ ἐν τοῖς συγγενέσιν ἀναζητούσῃ αὐτὸν[3]· καὶ τὸν φιλοῦντα πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτόν, ἀνάξιον ἑαυτοῦ κρίνων[4], ἀραρότως ἔκλειψιν τῶν συγγενικῶν ὑποτίθεται δεσμῶν. Μετὰ δὲ τὴν τούτων κατόρθωσιν, συμβουλευτέον αὐτοῖς, εἴ τινες εἶεν ἔτι νεωστὶ τῶν θορύβων ἀπηλλαγμένοι, ἡσυχίαν ἄγειν καὶ μὴ ταῖς συνεχέσι προόδοις, τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα τραύματα, τῇ διανοίᾳ ἀναξαίνειν· μηδὲ τοῖς παλαιοῖς τῶν ἁμαρτημάτων εἰδώλοις, ἐπεισφέρειν ἑτέρας μορφάς, ἀλλ᾽ ἐκκλίνειν μὲν τὴν τῶν νεαρῶν προσβολήν, ἔχειν δὲ πᾶσαν σπουδὴν πρὸς τὸ ἐξαλεῖψαι τὰς παλαιὰς φαντασίας. Ἐπίπονος μὲν γὰρ τοῖς νεωστὶ ἀποτασσομένοις ἡ ἡσυχία· τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐγκειμένην ἀκαθαρσίαν· οὐ σχολάζουσα πρότερον τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν περισσευόντων πραγμάτων· ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ πόνου καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἀπαλλάττουσα τὸν νοῦν τῷ χρόνῳ τῆς ὀχλήσεως τῶν μιαρῶν λογισμῶν. Εἰ γὰρ αὐτοὺς ἐκνίψασθαι πρόκειται τὴν ψυχὴν καὶ καθαρεῦσαι πάντων τῶν μολυνόντων, ἀναχωρεῖν πάντῃ τῶν πραγμάτων ὀφείλουσι, δι᾽ ὧν ὁ ῥύπος αὔξάνεται· καὶ πολλὴν τῷ λογιστικῷ παρέχειν γαλήνην καὶ μακρὰν τῶν ἐρεθιζόντων γίνεσθαι καὶ τὰς τῶν εἰκαιοτέρων φεύγειν συνδιαιτήσεις, μόνωσιν ἀσπαζομένους, τὴν τῆς φιλοσοφίας μητέρα. Ἔστι δὲ εὐχερὲς πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν δικτύοις, ὧν ἀπηλλάχθαι ἐνόμισαν, ὅταν ἀδεῶς τοῖς πεφυρμένοις ὄχλοις συνδιαιτᾶσθαι σπουδάζωσιν. Ἀλυσιτελὲς γὰρ τῷ μετῳκισμένῳ πρὸς ἀρετήν, τὸ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν πράγμασιν, ὧν καταγνοὺς ἀπέδρα. Ὁλκὸν γὰρ ἡ συνήθεια ὡς δέος εἶναι· μὴ τὴν ἐκ πολλῆς σπουδῆς ἐγγινομένην ἡσυχίαν, τῶν αἰσχρῶν ἐπιτηδευμάτων πάλιν ἀνακαινίσωσι καὶ μνήμας τῶν ἐπιλελησμένων κακῶν ἐργάσωνται. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἔναγχος τῆς κακίας ἀναχωρησάντων, σώματι ἐκ μακρᾶς ἀρρωστίας ἀνα-

1. Γέν. λζ', 17. 2. Πρβλ. Γεν. λζ', 14. 3. Λουκ. β', 49. 4. Ματθ. ι', 37.

λαμβάνειν ἀρξαμένῳ· ᾧ καὶ τυχοῦσα πρόφασις τὴν νόσον ἀναλήψεσθαι, αἰτία γίνεται, μήπω πρὸς ἰσχὺν παγέντι κραταιάν. Πλαδῶσι γὰρ καὶ τούτου οἱ νοεροὶ τόνοι καὶ κραδαίνονται· ὡς δέος εἶναι, μὴ παλινδρομῆσαι τὸ πάθος, πεφυκὸς ἐκ τῆς ἐν τοῖς ὄχλοις ἀναχύσεως διερεθίζεσθαι. Διὰ τοῦτο μένειν ἐντὸς τῶν κλισιάδων τοὺς μηδὲν παθεῖν ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ βουλομένους, ὁ Μωυσῆς ἐκέλευσε λέγων· οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρευτὴς ἅψηται ὑμῶν[1]· καὶ ὁ Ἱερεμίας δέ, τοῦτο προστάσσειν ἔοικεν, ὅταν λέγῃ· μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρὸν καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζετε, ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν[2]. Γενναίων γὰρ ἀγωνιστῶν τὸ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις. Εἰ δέ τις εἴη τῶν οὐδ᾽ ὅλως μάχεσθαι δυναμένων, ἀνεπηρεάστως οἴκοι μενέτω, ἀσφάλειαν ἀκίνδυνον ἐκ τῆς ἡσυχίας ἑαυτῷ ποριζόμενος. Τοιοῦτος ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, περὶ οὗ γέγραπται· ὁ δὲ θεράπων Ἰησοῦς, νέος ὤν, οὐκ ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς σκηνῆς[3]. Ἤδει γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸ πεδίον ἐκπορευομένους, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ σώματος καὶ τῇ σαρκὶ φίλων, διὰ τὴν πρόωρον ἅμιλλαν ἀναιρουμένους, ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἄβελ παιδευόμενος ἱστορίας[4]· οὐχ ἥκιστα δέ, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Δίναν[5] ἔστιν ἀκριβῶς τοῦτο μαθεῖν, ὅτι κορικῆς ὄντως καὶ γυναικώδους ἐστὶ διανοίας, τὸ τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐγχειρεῖν καὶ τοῖς περὶ ἑαυτῶν ὡς ἱκανῶν ὑπολήψεως ἀπατᾶσθαι. Εἰ μὴ γὰρ αὕτη προχείρως ἐπαπεδύσατο τῇ τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων θεωρίᾳ, ὡς δυνατὴ δῆθεν καὶ μηδ᾽ ὅλως ἐκ τῆς τούτων θελχθῆναι τέρψεως, ἐνόμισεν, οὐκ ἂν ἀώρως τὸ κριτικὸν διεφθάρη τῆς ψυχῆς, δελεασθὲν ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν φαντασίας, οὔπω νομίμῳ καὶ ἀνδρείῳ ὁμιλήσασα λόγῳ. Τοῦτο τὸ πάθος ἐμπολιτευόμενον εἰδὼς ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, τὸ τῆς οἰήσεως λέγω, καὶ βουλόμενος πρόρριζον αὐτὸ τῆς ἕξεως ἀνασπᾶσαι τῆς ἡμετέρας, φησὶ πρὸς τὸν Μωυσῆν· εὐλαβεῖς ποίησον τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ[6]· ὡς τό γε προχείρως τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἄθλοις ἐπαποδύεσθαι, ἀλλότριον εὐλαβείας ἦθος. Οὐκοῦν, οὐ καταμεικτέον ἑαυτοὺς πρὸ τῆς ἕξεως πολιτικοῖς θορύβοις· ἀλλὰ πορρωτάτω φευκτέον, μακρὰν τῶν περιηχούντων ψόφων ἱστῶντας τὴν διάνοιαν. Οὔτε γὰρ μέγα ὄφελος τῶν πραγμάτων ἀναχωρήσαντας, ταῖς περὶ αὐτῶν φήμαις περικτυπεῖσθαι· καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπόντας τῶν ἐνεργειῶν, τῇ πύλῃ, καθάπερ Λώτ, παρακαθέζεσθαι[7], τῆς ἐκεῖθεν ἀναπιμπλαμένους ταραχῆς. Ἔξω δὲ κατὰ τὸν μέγαν Μωυσῆν ἀναχωρητέον, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ αἱ φωναὶ παύσωνται τούτων, ὥς φησιν· ὅταν ἐξέλθω τὴν πόλιν, καὶ ἐκπετάσω τὰς χεῖράς μου, αἱ φωναὶ παύσονται[8]. Τότε γὰρ ἡ ἀληθινὴ γαλήνη, ὅταν μὴ μόνον αἱ ἐνέργειαι, ἀλλὰ καὶ αἱ αὐτῶν μνῆμαι σχολάζουσαι, καιρὸν παρέχωσι τῇ ψυχῇ δυνηθῆναι τοὺς ἐσφραγισμένους τύπους ἰδεῖν καὶ πρὸς ἕκαστον ἀγωνίσασθαι καὶ ἐκκόψαι τῆς διανοίας. Ἐπεισερ-

1. Ἐξ. ιβ', 23. 2. Ἱερ. ς', 25. 3. Ἐξ. λγ', 11. 4. Γέν. δ', 8.
5. Γέν. λδ', 1 κ. ἑ. 6. Λευϊτ. ιε', 31. 7. Γέν. ιθ', 1. 8. Ἐξ. θ', 29.

χομένων δὲ καὶ ἑτέρων μορφῶν, οὔτε τοὺς προγενομένους τύπους ἀπαλεῖψαι δυνατόν, τοῦ λογιστικοῦ τοῖς ἐπιγενομένοις προσασχολουμένου· καὶ τὸν πόνον αὐτοῖς τὸν πρὸς τὸ ἐκκόψαι τὰ πάθη, ἀνάγκη γίνεσθαι χαλεπώτερον, ἰσχὺν κτησαμένων ἐκ τῆς κατ᾽ ὀλίγον αὐξήσεως· καὶ δίκην ποταμοῦ ἀδιαστάτῳ φορᾷ, ταῖς ἐπιρρεούσαις φαντασίαις, τὸ διορατικὸν ἐπικλυζόντων τῆς ψυχῆς. Ὡς γὰρ οἱ ποταμοῦ ῥεῖθρον ξηρὸν ἰδεῖν θέλοντες, ἴσως τινῶν ἱστορίας ἀξίων ἐναποκειμένων, οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἐξαντλοῦντες τὸ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν τόπον ὕδωρ, ἐν ᾧ τὸ ζητούμενον ἀποκεῖσθαι νομίζουσι, τοῦ κενουμένου τὴν χώραν εὐθὺς ἀναπληροῦντος τοῦ ἐπιρρέοντος. Ὅταν δὲ τὴν ἄνωθεν φορὰν ἀναστείλωσιν, ἀκαμάτως αὐτοῖς τὸ ἔδαφος ἀναφαίνεται, τοῦ καταλειφθέντος ὕδατος αὐτομάτως ὑποχωροῦντος, καὶ ξηρὰν αὐτοῖς παραχωροῦντος τὴν γῆν, πρὸς τὴν ποθουμένων ἱστορίαν· οὕτω καὶ τὸ κενωθῆναι καὶ τὰς ποιητικὰς τῶν παθῶν μορφάς, εὔκολον γίνεται, μηκέτι τῶν αἰσθήσεων τὰ ἔξωθεν ἐπιχορηγουσῶν· τούτων δὲ ἐπιπεμπουσῶν δίκην ῥεύματος τὰ αἰσθητὰ οὐ μόνον δυσχερές, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον πάντῃ, καθαρεῦσαι τὸν νοῦν τῆς τοιαύτης πλημμύρας. Κἂν γὰρ μὴ ὀχλῶσι τὰ πάθη διὰ τὰς συνεχεῖς συντυχίας, καιρὸν κινήσεως οὐχ εὑρίσκοντα, ἀλλὰ γοῦν λεληθότως ὑποστρεφόμενα, πλέον ἁδρύνεται, τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἰσχὺν προσλαμβάνοντα· καὶ ὥσπερ ἡ συνεχῶς πατουμένη γῆ, κἂν ἔχῃ ἀκάνθας, οὐκ ἀναδίδωσι μὲν αὐτάς· κωλύει γὰρ τὴν φύσιν ἡ τριβὴ τῶν ποδῶν· βαθείας δὲ ἐν τοῖς ταύτης κόλποις τὰς ῥίζας ἐνδιατείνουσα, εὐερνεῖς καὶ πάνυ τεθηλυίας, ὅταν, καιροῦ τοῦ συγχωροῦντος, τὴν ἀνατολὴν λάβηται, βλαστάνει· οὕτω τὰ πάθη ταῖς συνεχέσι συντυχίαις προκύπτειν εἰς φανερὸν κωλυόμενα, ἀλκιμώτερα γίνεται· καὶ ἡσυχίας εὐπορήσαντα, μετὰ πολλῆς τῆς ῥώμης ἐπιτίθενται, βαρὺν καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς πρὸς αὐτὰ μάχης ἀμελήσασι, ποιοῦντα τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐξολοθρεῦσαι σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος κελεύει[1], ὡς ἔτι ἐν ταῖς τῶν αἰσθήσεων ἀποθήκαις εἰσὶν αἱ μορφαί, ἐξαφανίσαι συμβουλεύων αὐτάς, ἵνα μή, τῇ τῆς διανοίας ἐμπεσοῦσαι γῇ, βλαστήσωσι· καὶ τοῖς λάβροις, καὶ ἀνωφελέσιν ὑετοῖς τῆς ἐπαλλήλου μελέτης ποτισθεῖσαι, πολύχουν τὸν τῆς κακίας ἐνέγκωσι καρπόν. Ἕτερος δὲ προφήτης καὶ μακαρίζει τοὺς μὴ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἐνδεχομένους, ἀλλ᾽ αὐτῇ προσπεφυκότα τῇ θηλῇ, διαφθείροντας· μακάριος, λέγων, ὃς κρατήσει τὰ νήπιά σου καὶ ἐδαφιεῖ πρὸς τὴν πέτραν[2]. Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰὼβ τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν φιλοσοφῶν, τοιοῦτόν τι αἰνίσσεται· ἐν ὕδατι μὲν θάλλειν Πάπυρον καὶ Βούτομον, λέγων· στερηθεῖσαν δὲ ποταμοῦ πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι[3]· καὶ τό, Μυρμηκολέων ὤλετο, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν[4], τοιοῦτόν τι σημαίνειν ἔοικε. Τὸ γὰρ ἐνεδρευτικὸν τοῦ πάθους δεῖξαι θελήσας ὁ μέγας Ἰώβ, συνεξεῦρεν αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θρασυτάτου Λέοντος καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου Μύρμηκος συνθεὶς τὸ ὄνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ

1. Ἱερ. κζ', 16. 2. Ψαλμ. 136,9. 3. Ἰὼβ η', 11. 4. Ἰὼβ δ', 11.

τῶν εὐτελῶν ἄρχονται φαντασιῶν, Μύρμηκος δίκην λανθανόντως προσέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα, ἐπὶ μέγαν ἐξαίρετον ὄγκον, ὡς οὐκ ἔλαττον Λέοντος ἐπιδρομῆς τῷ παρατυχόντι παρέχειν τὸν κίνδυνον. Διὸ χρὴ τὸν ἀγωνιστήν, τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν ὡς Μύρμηξ προσέρχωνται, δέλεαρ τὴν εὐτέλειαν προβαλλόμενα. Ἐὰν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ Λέοντος φθάσωσιν ἰσχὺν προελθεῖν, δυσκαταγώνιστα γίνεται, ἢ βορὰν αὐτοῖς μὴ παρέχειν· βορὰ δὲ αὐτῶν, ὡς ἤδη πολλάκις εἴρηται, αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰσερχόμεναι τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες· αὗται γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἴδωλον ἐκ διαδοχῆς ὁπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τῷ ναῷ τὰς δικτυωτὰς ὁ νομοθέτης κατεσκεύασε[1], σημαίνων, ὅτι δεῖ τοὺς ὡς ναὸν καθαρὰν τὴν αὐτῶν διάνοιαν φυλάττειν βουλομένους, καθάπερ ἐκεῖ δικτύῳ ταῖς θυρίσι πρὸς τὸ μηδὲν εἰσέρπειν τῶν ἀκαθάρτων κατεσκευάσθη, οὕτω καὶ ταῖς αἰσθήσεσι κωλύματα λογισμῶν ἐνδιαπλέκειν τὰ δυσχερῆ τῆς μελλούσης κρίσεως, ταῖς εἰσερπούσαις ἀκαθάρτοις μορφαῖς, ἀποτειχίζοντα τὴν εἴσοδον. Καὶ τάχα διὰ τοῦτο ὁ Χοζίας ἠρρώστησεν, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ ἔπεσε[2]· τὸ γὰρ τοὺς τῆς ἀνταποδόσεως λόγους ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογίσασθαι κατενεχθέντα ἐπὶ τὰς ἡδονάς, ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ πεσεῖν ἐστι. Τί δὲ ταύτης τῆς ἀρρωστίας χαλεπώτερον; Σώματος γάρ ἐστιν ἀρρωστία, τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν τῆς τῶν στοιχείων ἰσονομίας ἐκ τῆς ἑνὸς ἐπικρατείας εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐπιτραπείσης· ψυχῆς δέ, τὸ ἐκκλῖναι τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ, τοῖς νοσοποιοῖς ἡττηθείσης πάθεσι. Τοιαῦτα δίκτυα τῇ ὁράσει τοῦ ἀκούειν δυναμένου διέπλεκεν ὁ Σολομών, λέγων· ὀφθαλμοί σου ὅταν ἴδωσιν ἀλλοτρίαν, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιά[3]· σκολιὰ λέγων, τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντᾶν μέλλοντα, ἐν καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως. Ταῦτα γὰρ λογισθέντα μετὰ τῆς προσηκούσης καταστάσεως, ἀπείργει πᾶσαν ἐπικίνδυνον τῶν ὀφθαλμῶν θεωρίαν· εἴτε δὲ καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ λογισμοῦ ὁποίαν εἶναι δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· κατάκεισαι γάρ, φησίν, ὥσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι[4]. Ἐὰν γὰρ δυνηθῇ τις ἐν τῷ καιρῷ πρὸς τὴν ἐρεθίζουσαν ὄψιν μαχήσασθαι, οὕτως ἐναγώνιον ἑαυτὸν ποιήσει ταῖς ἠπειλημέναις τιμωρίαις, ὡς ὁ ἐν θαλάσσῃ χειμαζόμενος. Ἀπόνως γὰρ περιέσεται τῶν παλαιόντων, μὴ αἰσθανόμενος τῶν προσφερομένων πληγῶν· ὡς εἰπεῖν, τύπτουσί με καὶ οὐκ ἐπόνεσα· καὶ ἐνέπριζόν μοι, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν[5]. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔτυπτον, φησί, καὶ ἐμπαίζειν ἐνόμιζον, ἐγὼ δὲ οὔτε τῶν πληγῶν ᾐσθανόμην, βέλη γὰρ νηπίων ἦσαν· οὐδὲ πρὸς τὰς ἀπάτας αὐτῶν ἐπεστράφην, ὡς μηδὲ ὅτι πάρεισι, προσποιούμενος. Οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ καταφρονῶν τῶν τοιούτων ἀντιπάλων, ἔλεγεν· ἐκκλίνοντος ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐγίνωσκον[6]· οὐδὲ ὅτε προσῆλθον, φησίν, οὐδὲ ὅτε ὑπεχώρουν, αἴσθησιν ἐλάμβανον. Ὁ δὲ μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδώς, ὅτι ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς τὰ αἰσθητὰ κοινωνία μὲν

1. Β' Παραλ. δ', 12. 2. Δ' Βασ. α', 2. 3. Παροιμ. κγ', 33.
4. Παροιμ. κγ', 34. 5. Παροιμ. κγ', 35. 6. Ψαλμ. 100, 4.

ἐστι πολλή, ἀπάτη δὲ ἐκ τῆς κοινωνίας εὐχερῶς γίνεται· καὶ μὴ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ὑφορώμενος, ἀλλ' ἀφυλάκτως αὐτῶν ἐμφορούμενος, πῶς ἐν καιρῷ τῆς ἀπάτης γνώσεται τὴν ἐπιβουλήν, μὴ προπαιδευθεὶς τὴν τούτων διάκρισιν; Ὅτι γὰρ ταῖς αἰσθήσεσι μάχη γίνεται πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ φόρους ἐπιτάσσουσι ταῖς ἡττημέναις αἰσθήσεσι τὰ αἰσθητά, δῆλον ἐκ τοῦ πρὸς Σοδομίτας τῶν Ἀσσυρίων πολέμου· ἱστορικῶς γὰρ ἡ Γραφή, τῶν τεσσάρων βασιλέων τοῦ Ἀσσυρίων ἔθνους εἰσάγει πρὸς τοὺς πέντε βασιλεῖς τοὺς περὶ Σόδομα[1], πρῶτον μὲν συμφωνίαν καὶ σπονδὰς καὶ θυσίας εἰρηνικὰς ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ἁλικήν· εἶτα δουλείαν τῶν πέντε ἐπὶ δώδεκα ἔτη· εἶτα, τῷ τρισκαιδεκάτῳ, ἀποστασίαν· ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ, πόλεμον, ἐπιθεμένων τῶν τεσσάρων τοῖς πέντε καὶ αἰχμαλώτων λαβόντων αὐτούς. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία, ὧδε τὸ τέλος ἔχει· ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης παιδευόμεθα τὸ καθ' ἑαυτούς, καὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ διδασκόμεθα πόλεμον. Ἕκαστος γὰρ ἡμῶν, ἀπὸ γεννήσεως ἄχρι τῶν δώδεκα ἐτῶν, οὔπω τὴν διάκρισιν κεκαθαρμένος, ὑποτίθησιν ἀνεξετάστως τὰς αἰσθήσεις τοῖς αἰσθητοῖς, καθάπερ δεσπόταις ὑπουργούσας πρὸς τὰ κελευόμενα· ὅρασιν μὲν γάρ, ὁρατοῖς· ἀκοὴν δέ, φωναῖς· γεῦσιν δέ, χυμοῖς· ἀτμοῖς δέ, τὴν ὄσφρησιν· ἁφὴν δέ, τοῖς αὐτὴν κινεῖν πεφυκόσιν αἰσθητοῖς· οὐδεμίαν τῶν ἀντιλήψεων διακρῖναι κώλυσιν δυνάμενος εὑρεῖν διὰ τὴν νηπιότητα· ὅταν δὲ ὁ λογισμὸς ὑφαδρύνεσθαι μέλλῃ καὶ τῆς βλάβης ἄρξηται αἰσθάνεσθαι, ἀποστασίαν εὐθὺς ἐννοεῖ καὶ φυγὴν τῆς τοιαύτης δουλείας. Κἂν μὲν ἰσχυρὸς γενόμενος τῷ λογισμῷ ταύτην βεβαιώσῃ τὴν γνώμην, ἐλεύθερος εἰσάπαν διαμένει, πικροὺς ἀποδράσας δεσπότας. Εἰ δὲ ἀσθενεστέραν τοῦ ἐγχειρήματος ἔχει τὴν κρίσιν, πάλιν αἰχμαλώτους τὰς αἰσθήσεις προδίδωσιν, ἡττημένας τῇ τῶν αἰσθητῶν δυναστείᾳ· καὶ τὴν δουλείαν λοιπὸν τυραννικὴν ὑπομενούσας χωρίς τινος χρηστῆς ἐλπίδος. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἐν ἱστορίᾳ πέντε βασιλεῖς, ἡττηθέντες παρὰ τῶν τεσσάρων, συνελαύνονται εἰς φρέατα ἀσφάλτου· ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν, ὅτι οἱ τοῖς αἰσθητοῖς ἡττημένοι. ὥσπερ βαράθροις ἢ φρέασιν, ἑκάστῃ αἰσθήσει τῷ κατ' αὐτὴν ἐγκαταστρέφουσιν αἰσθητῷ. Μηδὲν πλέον τῶν δρωμένων ἐννοοῦντες λοιπόν, διὰ τὸ τοῖς γηΐνοις ἐνδῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων ἠγαπηκέναι μᾶλλον ἢ τῶν νοητῶν. Οὕτως καὶ ὁ ἠγαπηκὼς τὸν κύριον ἑαυτοῦ δοῦλος, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, τὴν ἀληθῆ παραιτούμενος ἐλευθερίαν διὰ τὴν πρὸς τὰ σωματικὰ συγγένειαν, δοῦλος αἰώνιος γίνεται μετατρυπηθεὶς τὸ οὖς ὀπητίῳ[2]· ἵνα μὴ τῇ φυσικῇ τῆς ἀκοῆς ἀκούων ὀπῇ, δέξηταί ποτε λόγον ἐλευθερίας· ἀλλὰ δοῦλος μένῃ διηνεκῶς, ἠγαπηκὼς τὰ παρόντα. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν χεῖρα τῆς ἐπιλαβομένης τῶν διδύμων γυναικός, ἐν τῷ μάχεσθαι τοὺς δύο ἄνδρας, ἀποκόπτειν ὁ νόμος ἐκέλευσεν[3]· ὅτι μάχης οὔσης τῶν λογισμῶν, περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν κοσμικῶν καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, ἀφεῖσα τὴν αἵρεσιν τῶν οὐρα-

1. Γέν. ιδ', 1 κ. ἑ. 2. Ἔξ. κα', 6. 3. Δευτ. κε', 11.

νίων, τῶν γενέσως καὶ φθορᾶς ἐπεδράξατο· διὰ γὰρ τῶν γεννητικῶν, τὰ γενέσεως ἐδήλωσεν πράγματα. Οὐδὲν οὖν ὄφελος τὸ ἀποτάξασθαι τοῖς πράγμασι, μὴ ἐπιμένοντας τῇ κρίσει, ἀλλ' ὑποσυρομένους πάλιν καὶ ὑπενδιδόντας τῷ λογισμῷ· καὶ διὰ τοῦ συνεχῶς ἐπὶ τὰ καταλειφθέντα στρέφεσθαι, τὴν πρὸς ἐκεῖνα κηρύσσοντας προσπάθειαν, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Λώτ. Ἐπιστραφεῖσα γάρ, ἕστηκεν ἕως τοῦ νῦν ὑπόδειγμα τοῖς ἀπειθέσι, μεταβληθεῖσα εἰς στήλην ἁλός[1]· τοιοῦτον γὰρ ἡ συνήθεια, ἧς σύμβολον αὕτη, τοὺς ἀναχωρεῖν ἀμεταστρεπτὶ βουλομένους πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα. Τί δὲ καὶ ὁ κελεύων νόμος τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸν ναόν, μετὰ τὸ τελέσαι τὰ τῆς εὐχῆς, μὴ ἐπ' ἐκείνην ἀνακάμπτειν τὴν πύλην δι' ἧς εἰσελήλυθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἄντικρυς ἐκπορεύεσθαι, ἀνεπίστροφον τὴν κατ' εὐθὺ πορείαν ποιούμενον; Ἤ, τὸ μὴ χρῆναι τὸ σύντονον τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εὐθύτητος, ἀντιστρόφοις ἐκκλίνειν ἐνδοιασμοῖς. Αἱ γὰρ συνεχεῖς πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξεληλύθαμεν νεύσεις, παντελῶς ἀπὸ τῆς συνηθείας ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἕλκουσι· καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω χαυνώσασαι ὁρμήν, ὅλην ἀντισπῶσι καὶ νοστῆσαι ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα παρασκευάζουσι κακά. Δεινὸν γὰρ ἡ συνήθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτὴν καὶ μὴ συγχωρῆσαι πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην ἕξιν διαναστῆναι τῆς ἀρετῆς. Ἕξις μὲν γὰρ ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεται· φύσιν δὲ μετακινῆσαι καὶ μεταβαλεῖν, χαλεπόν. Κἂν γὰρ κλιθῇ μικρὸν βίᾳ, ταχέως πρὸς ἑαυτὴν ἀνατρέχει· σαλευομένη μὲν τῶν οἰκείων ὅρων, οὐ μέντοι εἰς τὸ παντελὲς μεταβαίνουσα, εἰ μὴ πάλιν πολὺς πόνος αὐτὴν διὰ τῆς αὐτῆς παλινδρομῆσαι παρασκευάσοι, ὡς ἐπὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ἕξιν ἀπὸ τῆς συνηθείας ἐπανελθεῖν. Ὅρα γὰρ τὴν ἐθισμοῖς ἀκολουθοῦσαν ψυχήν, πῶς εἰδώλοις ἐπικαθέζεται, προσηλώσασα ἑαυτὴν ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις· καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα χειραγωγεῖν ἐθέλοντα λόγον οὐ προσιζημένη, ἀρνεῖται τὴν συνανάβασιν, λέγουσα· οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ κατ' ἐθισμὸν τῶν γυναικείων μού ἐστιν[2]. Ἡ γὰρ τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἐπαναπαυομένη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ψυχή, εἰδώλοις ἐπικαθέζεται, τοῖς ἐξ αὐτῶν μὲν ἀμόρφοις, τέχνῃ δὲ ἀνθρωπίνῃ τὴν μορφὴν δεχομένοις· ἢ γάρ, οὐκ ἄμορφον πρᾶγμα πλοῦτος καὶ δόξα καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου πράγματα, οὐδὲν ἔχοντα τρανόν, οὐδὲ διηρθρωμένον· ὁμοιότητι δὲ εὐπαραγώγῳ ψευδόμενον τὴν ἀλήθειαν, τῷ καθ' ἑκάστην ἄλλας ἐξ ἄλλων δέχεσθαι μεταβολάς· μορφὴν δὲ περιτίθεμεν αὐτοῖς ἡμεῖς, ὅταν τοῖς πρὸς μηδὲν τῶν λυσιτελῶν χρησιμεύουσι χρησίμων φαντασίας περιπλάττωμεν διὰ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. Ὅταν γὰρ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν ταῖς ἐπινοίαις εἰς ἀμήχανον πλατύνωμεν πολυτέλειαν, τὴν μὲν τροφὴν μυρίοις ἐπαρτύοντες ἡδύσμασι καὶ παραρτύοντες, τὰ δὲ ἐνδύματα πρὸς χλιδὴν καὶ θρύψιν φιλοτίμως ποικίλλοντες· εἶτα ἐγκαλούμενοι περὶ τῆς ματαιότητος ταύτης ὡς εἰκῇ καὶ μάτην τὴν δι' ὀλίγων πληροῦσθαι δυναμένην χρείαν, ἀθρόοις ἀναλώμασι κομποστολοῦντες, ἀπολογίας ὡς περὶ

1. Γέν. ιθ', 26. 2. Γέν. λα', 35.

καθηκόντων τεκταίνομεν· τί ἕτερον ἢ ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις μορφὴν περιτιθέναι φιλονεικοῦμεν; Καλῶς δὲ καὶ τό, ἐπικαθεζομένην τούτοις εἴπομεν τὴν τοιαύτην ψυχήν· ἡ γὰρ περὶ τῶν εἰρημένων τοιαύτας παρ᾽ ἑαυτῇ τὰς κρίσεις βεβαιώσασα, προσήλωται τοῖς τῇδε πράγμασιν, ἔθει λοιπὸν καὶ οὐκ ἀληθείᾳ δουλεύουσα· καὶ τοῖς ἐθισμοῖς, ὥσπερ ἐμμήνῳ ἀκαθαρσίᾳ, τὴν τούτων μολύνουσα φύσιν. Τὸ δὲ καθέζεσθαι, ἀργίαν τῶν καλῶν, καὶ φιληδονίαν ἡ Γραφὴ ἐνταῦθα λέγει· ἀργίαν μέν, ὅταν λέγῃ· καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου[1], πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ[2]. Τὸ σκότος γὰρ καὶ αἱ πέδαι, κωλύματα ἐργασίας εἰσί· φιληδονίαν δέ, ὅταν εἴπῃ περὶ τῶν στραφέντων τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον καὶ πρὸς ἀλλήλους λεγόντων· ἐμνήσθημεν, ὅταν ἐκαθίσαμεν ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν καὶ ἠσθίομεν κρέα εἰς πλησμονήν[3]. Ὄντως γὰρ ἐπὶ λεβήτων καθέζονται οἱ φιλήδονοι, ὑγρᾷ καὶ ἀπαύστῳ θέρμῃ τὰς ὀρέξεις ἀνακαιόμενοι· φιληδονίας δέ, ἡ γαστριμαργία μήτηρ. Αὕτη γὰρ τίκτει φιληδονίαν, τάχα δὲ καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων παθῶν· ἀπὸ γὰρ ταύτης, ὡς ῥίζης, ἀνατρέχουσιν εὐερνῆ τὰ λοιπὰ πάθη καὶ κατὰ μικρὸν τῇ τεκούσῃ προσαναδενδρούμενα, οὐρανομήκεις στελεχοῦσι κακίας· φιλοχρηματία γὰρ καὶ θυμὸς καὶ λύπη, γαστριμαργίας εἰσὶν ἔκγονα καὶ βλαστοί. Χρεία γὰρ πρῶτον χρημάτων τῷ γαστριμάργῳ, πρὸς τὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἀεὶ μένουσαν πληροῦν, εἰ καὶ αὕτη οὐδέποτε πληροῦται. Πρὸς δὲ τοὺς ἐμποδίζοντας τῇ τούτων κτήσει, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὸ θυμικόν· λύπη δὲ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τῷ μὴ εἰς ἔργον δι᾽ ἀσθένειαν προελθόντι θυμῷ. Καὶ γὰρ ὁ ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πὸρευόμενος[4], ὅταν μὲν ἔχῃ τὰς ποιητικὰς τῶν ἡδονῶν ὕλας, ἐπὶ γαστέρα πορεύεται· ὅταν δὲ τούτων ἀπορῇ, ἐπὶ τὸ στῆθος, ὅπου ὁ θυμός. Οἱ γὰρ φιλήδονοι, στερούμενοι τῶν ἡδονῶν, ὀργίζονται καὶ πικραίνονται. Ὅθεν ὁ μέγας Μωυσῆς, λογεῖον ἐπιτίθησι τῷ στήθει τοῦ ἱερέως[5]· διὰ σὐμβόλων παραδηλῶν, ὅτι δεῖ κεκρυμμένως τὰς ὁρμὰς τοῦ θυμικοῦ πάθους ἡνιοχεῖν τῷ λογισμῷ· τὸ γὰρ λογεῖον, κρίσεως λογεῖόν ἐστι. Καὶ οὗτος μὲν λόγῳ κρατεῖ τοῦ πάθους, ἀτελὴς γάρ ἐστιν· ὁ δὲ τέλειος Μωυσῆς, ὅλον ἀφαιρεῖ τὸ θυμικόν· οὐ γὰρ λογεῖον φέρει, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ στηθύνιον ἀφαιρεῖ· λαβὼν γάρ, φησί, Μωυσῆς τὸ στηθύνιον, ἀφεῖλεν αὐτὸ ἐπίθεμα ἔναντι Κυρίου[6]. Ἕτεροι δέ εἰσιν, οἱ μήτε ὅλον ἐκτεμόντες τὸν θυμόν, μήτε λόγῳ κρατοῦντες τοῦ πάθους, ἀλλὰ πόνῳ περιγενόμενοι· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ τὸ στηθύνιον σὺν τῷ βραχίονι ἀφαιροῦντες. Βραχίων γάρ, πόνου καὶ ἐργασίας σημεῖον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύεσθαι, τὴν ἡδονήν, ἀληθέστατόν ἐστι, σχεδὸν γὰρ αἰτία τῶν ἡδονῶν ἐστιν αὕτη. Πληρωθείσης γὰρ γαστρός, ὀρέξεις καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν γίνονται σύντονοι· ἐνδεῶς δὲ ἐχούσης, ἠρεμαῖαι καὶ σταθερώτεραι· καὶ ἐνταῦθα δέ ἐστι διαφορὰ προκόπτοντος καὶ τελείου. Μωυσῆς μὲν γὰρ τελείως τὴν τῶν βρωμάτων ἡδονὴν ἀπορριπτό-

1. Ἡσ. θ', 2. 2. Ψαλμ. 106, 10. 3. Ἔξ. ις', 3. 4. Πρβλ. Γεν. γ', 14.
5. Ἔξ. κη', 15. 6. Λευΐτ. η', 29.

μενος, τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ἔπλυνεν ὕδατι[1]· κοιλίαν μέν, τὴν ἡδονήν· πόδας δέ, τὰς ἐπιβάσεις καὶ προκοπὰς αἰνιττόμενος· ὁ δὲ προκόπτων, τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει, οὐ τὴν κοιλίαν ὅλην. Καὶ τό, ἔπλυνε δέ, καὶ τό, πλυνοῦσι, πολλὴν ἔχει διαφοράν. Τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑκούσιον· τὸ δέ, ἐκ προστάξεως περιγενόμενον. Δεῖ γάρ, τὸν μὲν τέλειον, αὐτοκελεύστῳ προθυμίᾳ πρὸς τὰς κατ᾽ ἀρετὴν κινεῖσθαι πράξεις· τὸν δὲ προκόπτοντα, παραινέσει τοῦ ἡγουμένου πειθόμενον· σφόδρα δὲ παρατετηρημένως· τὸ μὲν στηθύνιον ὅλον ἀφαιρεῖ, τὴν δὲ κοιλίαν οὐκ ἀφαιρεῖ, πλύνει δέ. Ὁ γὰρ σοφός, ὅλον μὲν τὸν θυμὸν ἰσχύει παραιτήσασθαι καὶ ἀποκόψαι, τὴν δὲ κοιλίαν ἐκτεμεῖν ἀδυνατεῖ. Τοῖς γὰρ ἀναγκαίοις σιτίοις ἡ φύσις βιάζεται χρῆσθαι καὶ τὸν ἐγκρατέστατον· τῆς δὲ μὴ στοιχούσης τῷ ὀρθῷ καὶ μονίμῳ λόγῳ ψυχῆς, ἀλλὰ μοιχικαῖς φθαρείσης ἡδοναῖς, διὰ τοῦτο πίμπραται ἡ κοιλία· ἐπειδή, κἂν αἱ τοῦ σώματος ὑπερπλήθωσι δεξαμεναί, μένει διψαλέα ἡ ἐπιθυμία· ἀκολουθεῖ δὲ τῷ πρησθῆναι τὴν κοιλίαν, τὸ διαπεσεῖν τὸν μηρόν[2]· ἀτονεῖ γὰρ ἡ διάνοια πρὸς τὴν τῶν καλῶν γένεσιν, φλεγμαινούσης γαστρὸς ἐκ τῆς τῶν βρωμάτων πολυτελείας, καὶ τοὺς πνευματικοὺς παραλύεται πόνους· τούτους γὰρ διὰ τοῦ μηροῦ, ὁ νομικὸς ᾐνίξατο λόγος. Οὐκοῦν ὁ μὲν φιλήδονος ἐπὶ κοιλίαν πορεύεται, ὅλος ἐπὶ τὰς ἀπολαυστικὰς καταρρέπων ἡδονάς· ὁ δὲ ἀρχόμενος τοῦ κατ᾽ ἀρετὴν βίου, τὸ στέαρ τῆς κοιλίας περιαιρεῖ, τὰς πιαινούσας τὸ σῶμα παραιτούμενος τροφάς· ὁ δὲ προκόπτων, τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει· ὁ δὲ τέλειος, ὅλην ἐκπλύνει τὴν κοιλίαν, τὰ περιττὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας[3] παντελῶς ἀπορριπτόμενος. Πάνυ δὲ προσφυῶς τῷ ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πρόσκειται, τό, πορεύσῃ. Ἡ γὰρ ἡδονή, οὐ τῶν ἱσταμένων καὶ ἠρεμούντων, ἀλλὰ τῶν κινουμένων καὶ ταραχῆς γεμόντων ἐστί· μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων γαστριμαργίᾳ συγγενέστερον, ἡ τῶν ἀφροδισίων κίνησις· παρ᾽ ὃ καὶ ἡ φύσις τὴν οἰκειότητα τούτων δεῖξαι βουλομένη τῶν παθῶν, ὑπογάστρια τὰ συνουσιαστικὰ τέθεικεν ὄργανα, ἐκ τῆς ἐγγύτητος τὴν ἀγχιστίαν σημαίνουσα. Ἐάν τε γὰρ ἀσθενῇ τοῦτο τὸ πάθος, ἐκ τῆς τοῦ ὑπερκειμένου ἐνδείας ἀσθενεῖ· ἐάν τε σφριγᾷ καὶ διακεκίνηται, ἐκεῖθεν ἐπιχορηγούμενον ἔχει τὴν δύναμιν. Οὐ μόνον δὲ τούτων, γαστριμαργία τιθηνός ἐστι καὶ τροφός, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν καλῶν καθαιρετικὴ πέφυκε. Κρατούσης γὰρ ταύτης καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνημμένης, πίπτειν καὶ καθαιρεῖσθαι τὰ καλὰ πέφυκεν· ἐγκράτεια, σωφροσύνη, ἀνδρεία, καρτερία καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ἀρεταί. Τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς ὁ Ἱερεμίας ἐδήλωσεν, εἰπών· ὅτι καθεῖλε κύκλῳ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλὴμ ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων[4]· τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος, ἀρχιμάγειρον προσειπών. Ὡς γὰρ ὁ ἀρχιμάγειρος πᾶσαν ἔχει σπουδὴν γαστέρα θεραπεῦσαι καὶ τέχνας ἐπινοεῖ, μυρίας ἡδονὰς δημιουργῶν· οὕτως ἡ γαστριμαργία πᾶσαν κινεῖ μηχανήν, ὑπηρετοῦσα τῇ κατὰ τὸν λαιμὸν ἡδονῇ· καθαιρεῖ δὲ καὶ ἐδαφίζει τὴν ὀχυρότητα τῶν ἀρετῶν, ἡ τῶν βρωμάτων ποικιλία. Τὰ

1. Λευΐτ. η', 21, θ', 14. 2. Ἀρ. ε', 22. 3. Πρβλ. Τίτ. γ', 14. 4. Δ' Βασ. κε', 9.

γὰρ ἡδύσματα καὶ παραρτύματα, τῆς ἤδη καλῶς ἐστηριγμένης ἀρετῆς, μηχανήματα καὶ ἑλεπόλεις γίνονται, τὸ πάγιον αὐτῆς καὶ βέβαιον εἰς γῆν κατασείοντα καὶ καταβάλλοντα. Ὡς δὲ ἡ πολυτέλεια καθαιρετική ἐστι τῶν ἀρετῶν, οὕτω πάλιν καὶ ἡ εὐτέλεια τὰ τῆς κακίας ὀχυρώματα καταλύειν πέφυκεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ, τῆς εἰρηνικῆς ψυχῆς, ὁ τῶν Βαβυλωνίων καθεῖλεν ἀρχιμάγειρος, τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς τῇ ὀψαρτυκῇ προσαναρρήξας τέχνῃ· οὕτω καὶ μαγὶς ἄρτου κριθίνου τῶν Ἰσραηλιτῶν κυλιομένη, τὰς σκηνὰς κατέβαλε τῶν Μαδιανιτῶν[1]. Ἡ γὰρ εὐτελὴς δίαιτα κυλιομένη καὶ προκόπτουσα ἐπὶ πολύ, καταλύει τὰ τῆς πορνείας παθήματα. Μαδιανῖται γάρ, τῶν τῆς πορνείας παθῶν φέρουσι σύμβολον· οὗτοί γάρ εἰσιν οἱ τὰς πορνείας ἐπαγαγόντες τῷ Ἰσραὴλ καὶ πολὺ πλῆθος ἀπατήσαντες τῶν νέων. Πάνυ δὲ προσφυῶς, σκηνὰς μὲν ἔχειν ἡ Γραφὴ τοὺς Μαδιανίτας, τεῖχος δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ· πάντα γὰρ τὰ περιέχοντα τὴν ἀρετήν, ἐπηρεισμένα καὶ βέβαια· τὰ δὲ τὴν κακίαν συνέχοντα, σχῆμά ἐστι καὶ σκηνή, φαντασίας οὐδὲν διαφέροντα. Διὰ τοῦτο τὰς πόλεις ἔφευγον οἱ ἅγιοι καὶ τὰς συντυχίας ἐξετρέποντο τῶν πολλῶν· μᾶλλον δὲ λοιμικῆς νόσου, φθοροποιὸν εἰδότες τὴν τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων συνδιαίτησιν· διὰ τοῦτο μηδὲν λαμβάνοντες, μηλοβότους τὰς κτήσεις ἠφίεσαν, τὸν ἐκ τούτων περισπασμὸν παραιτούμενοι. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἠλίας καταλιπὼν τὴν Ἰουδαίαν, ᾤκει τὸ Καρμήλιον ὄρος[2], ἔρημόν τε καὶ θηρίων πεπληρωμένον· καὶ πλὴν τῶν δένδρων, εἰς παραμύθιον τροφῆς ἔχον οὐδέν· ἠρκεῖτο οὖν τοῖς ἀκροδρύοις τούτων, τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως πληροφορῶν. Ὁ δὲ Ἑλισσαῖος, ὁμοίως τὴν αὐτὴν εἶχε διαγωγήν, μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ τὸ ταῖς ἐρήμοις ἐμφιλοχωρεῖν, παρὰ τοῦ διδασκάλου διαδεξάμενος[3]. Καὶ Ἰωάννης δὲ τὴν ἔρημον οἰκῶν τοῦ Ἰορδάνου, ἀκρίδας ἤσθιε, καὶ μέλι ἄγριον[4], δεικνὺς τοῖς πολλοῖς τὸ ἀταλαίπωρον τῆς χρείας τοῦ σώματος καὶ ὀνειδίζων αὐτοῖς τὴν πεφροντισμένην ἀπόλαυσιν. Τάχα δὲ καὶ καθολικῶς τοιοῦτον ὁ Μωυσῆς τίθησι νόμον, τὸ περὶ τοῦ Μάννα τοῖς Ἰσραηλίταις παραγγέλλων, τὸ τῆς ἡμέρας εἰς ἡμέραν συνάγειν[5]· ἐφήμερον κεκρυμμένως κελεύων εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ οὐκ ἐμπαράσκευον· πρέπειν ἡγούμενος τοῦτο λογικῇ φύσει, τὸ ἀρκεσθέντας τοῖς παρατυχοῦσι, τῶν λοιπῶν ταμίαν ὁμολογῆσαι τὸν Θεόν, ἢ πρόνοιαν τῶν ἔμπροσθεν ποιουμένους, τῷ δοκεῖν, ἀπιστεῖν ταῖς τοῦ Θεοῦ χάρισιν, ὡς μὴ πάντοτε ὀμβριούσαις τοῖς ἀνθρώποις τὰς ἀενάους δωρεάς. Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἅγιοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, κατέλιπον τὴν οἰκουμένην, ἐπ᾿ ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς καὶ περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι[6]. Τὰς μὲν χειροήθεις τῶν ἀνθρώπων ἀποδιδράσκοντες κακίας καὶ τῶν κατὰ τὰς πόλεις πλημμυρούντων ἀλλοκότων

1. Κριτ. ς', 13. 2. Πρβλ. Γ' Βασ. ιη', 19. 3. Δ' Βασ. β', 25, δ', 24.
4. Μάρκ. α', 6. 5. Ἐξ. ις', 16 κ. ἑ. 6. Ἑβρ. ια', 37 κ. ἑ.

πραγμάτων· ὡς ἂν μὴ τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, καθάπερ ὑπὸ χειμάρρου βίας, εἰς τὴν τῶν πολλῶν παρενεχθῶσιν ἀδιάφορον ἀνάχυσιν· χαίροντες δὲ τῇ μετὰ τῶν θηρίων διαγωγῇ καὶ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ἐλάττονα τῆς ἐκ τῶν ἀνθρώπων κρίνοντες μᾶλλον· ἀνθρώπους μέν, ὡς ἐπιβούλους φεύγοντες, θαρροῦντες δὲ τοῖς θηρίοις, ὡς φίλοις· οὔτε γὰρ διδάσκει κακίαν ἐκεῖνα, καὶ τὴν ἀρετὴν τέθηπε καὶ τιμᾷ. Οὕτω γοῦν Δανιὴλ ἀπώλεσαν, ὡς ἐδόκουν, οἱ ἄνθρωποι, περιέσωσαν δὲ οἱ λέοντες· τὸν ἐκ βασκανίας ἀδίκως κατακριθέντα, αὐτοὶ φυλάξαντες[1]· καὶ δικαιοσύνην ἐν τοῖς ἀνθρώποις, παραβραβευθεῖσαν, αὐτοὶ τὴν ὀρθὴν περὶ τοῦ ἀδίκως κατακριθέντος κρίσιν ἀνακηρύξαντες. Καὶ γέγονεν ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός, τοῖς μὲν ἀνθρώποις, φθόνου καὶ ἔριδος ὑπόθεσις· τοῖς δὲ θηρίοις, αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀφορμή. Ὅστις οὖν ὁ τῆς βελτιώσεως ἔρως ἐνέσπαρται, ζηλώσωμεν τὰς τῶν ἁγίων ἀρετάς, καί, τῆς δουλείας τῶν τοῦ σώματος ἐπιταγμάτων ἀποστάντες, ἐλευθερίαν μεταδιώξωμεν· καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐν ἐρήμῳ ἀφεθέντα ἄγριον ὄνον καὶ μέμψιν φορολόγου οὐκ ἀκούοντα καὶ καταγελῶντα πολυοχλίας πόλεως[2], εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀχθοφορεῖν παρεσκευάσαμεν αὐτόν, πάθεσι καὶ κακίαις ὑποζεύξαντες, ἀλλὰ νῦν γοῦν λύσωμεν τῶν δεσμῶν, κἂν ἀντιλέγωσιν οἱ μὴ φύσει κύριοι, ἀλλ᾿ ἐκ συνηθείας τὴν δεσποτείαν ἐπικτησάμενοι· πάντως ἀκούοντες, μὴ γλώττῃ μόνῃ καὶ ψιλῇ φωνῇ, ἀλλὰ διαθέσει λεγόντων ἡμῶν, ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει[3], εὐθέως ἀποστελοῦσιν αὐτόν· ἵνα κατακοσμηθεὶς τοῖς ἀποστολικοῖς ἱματίοις, ὄχημα τοῦ λόγου γένηται· ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπολυθεὶς νομήν, ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖν· ὅπερ ἐστί, τοῖς τεθηλόσι τῆς θείας Γραφῆς ἑπόμενον ῥητοῖς, ὁδηγεῖσθαι εἰς ἀνεπίληπτον βίον, καὶ τροφὴν ὁμοῦ καὶ τέρψιν καρπούμενον πολλήν. Ἅμα δὲ καὶ ζητητέον, πῶς ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ, ὁ ἐν ἐρήμῳ ἀφεθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄγριος ὄνος, τὴν δίαιταν ἔχων ἔρημον καὶ τὸ σκήνωμα ἔχων ἁλμυρίδα, τῆς ἁλμυρίδος καὶ τῆς ἐρήμου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὴ πάνυ πρὸς πόας γένεσιν οὔσης ἐπιτηδείου; Εἰ μὴ ἄρα τις εἴπῃ τὸν ἔρημον παθῶν, ἱκανὸν εἶναι ζητεῖν τὴν ἐν τοῖς θείοις λόγοις θεωρίαν, μετὰ τὸ ἐξαναλωθῆναι τὴν τῶν παθῶν ὑγρασίαν. Καταλίπωμεν τὰ βιοτικὰ πράγματα καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἀνανεύσωμεν ἀγαθά. Ἕως πότε τοῖς συνδικοῖς ἀθύρμασι παραμένομεν, ἀνδρεῖον οὐδέποτε ἀναλαμβάνοντες φρόνημα; Ἕως πότε τῶν κομιδῇ νηπίων ἀσθενέστερον εἰσπράττομεν, οὐδὲ παρ᾿ ἐκείνων εἰς προκοπὴν τῶν μειζόνων χειραγωγούμενοι; Ἐκεῖνοι τὰς ἡλικίας ἀμείβοντες, καὶ τὰς πρὸς παίγνια καταστάσεις ἀμείβουσι καὶ τὴν πρὸς τὰς ὕλας εὐχερῶς ἀφιᾶσι προσπάθειαν· κάρυα γὰρ τυχὸν αὐτοῖς καὶ ἀστράγαλοι καὶ σφαῖραι, τῆς παιδιᾶς ἐστιν ὕλη· καὶ τούτοις προσπεπόνθασι, μέχρις ἂν τὸ ἀτελὲς τῆς φρονήσεως ἔχωσι, καὶ τίμια νομίζουσι ταῦτα· ἐὰν δὲ προκόψας τις γένηται ἀνήρ, ἔρριψεν ἐκεῖνα, καὶ τῶν πραγμάτων μετὰ πολλῆς ἀντέχεται σπουδῆς. Ἡμεῖς δὲ ἐναπεμείναμεν τῇ νη-

1. Δαν. ς', 16 κ. ἑ. 2. Ἰὼβ λθ', 5 κ. ἑ. 3. Πρβλ. Μάρκ. ια', 3.

πιότητι, τὰ παιδιᾶς καὶ χλεύης ἄξια τεθαυμακότες· καὶ τῆς τῶν κρειττόνων ἅψασθαι φροντίδος καὶ ἀναλαβεῖν λογισμὸν ἀνδράσι πρέποντα καταλιπόντες, ἐν ταῖς γηΐναις καρβατίζομεν τέρψεσι, γέλωτα παρέχοντες τοῖς ἀκολουθίᾳ φύσεως τὰ πράγματα κρίνουσιν. Ὡς γὰρ αἰσχρὸν ἄνδρα τέλειον ἰδεῖν ἐν τέφρᾳ καθεζόμενον καὶ ἐν τῇ κόνει τέρψεις παίδων διαγράφοντα, οὕτως αἰσχρὸν καὶ πολλῷ αἰσχρότερον τοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πραγματευομένους, ἐν τῇ τῶν γηΐνων τέφρᾳ κυλινδουμένους ὁρᾶν, τῇ τῶν ἐπιτηδευομένων ἀνοικειότητι, αἰσχύνοντας τοῦ ἐπαγγέλματος τὴν τελειότητα. Τούτου δὲ ἡμῖν αἴτιον, ὡς ἔοικε, τὸ μηδὲν τῶν ὁρωμένων ἐννοῆσαι μεῖζον· μηδὲ ἐκ παραθέσεως τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας, τὴν ὑπεροχὴν γνωρίσαι τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, πρὶν αὐγασθέντας ὑπὸ τῆς τῶν ἐνθάδε δοκούντων τιμίων λαμπρότητος κατασχεθῆναι καὶ τούτοις προσδῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν. Ἀεὶ γὰρ τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κρειττόνων, τιμᾶται τὰ χείρονα, τὴν ἐκείνων κληροῦντα τάξιν· ὡς εἴ γε ἤμεν ἔχοντες ὑψηλοτέραν περὶ τῶν μελλόντων ἔννοιαν, οὐκ ἂν τούτοις προσκεχηνότες διετελοῦμεν. Ἀρξώμεθα τοιγαροῦν ἀναχωρεῖν τῶν παρόντων. Καταφρονήσωμεν κτημάτων καὶ χρημάτων καὶ πάντων τῶν βαπτιζόντων τὸν λογισμὸν καὶ ὑποβρύχιον καταφερόντων αὐτόν· ἀπορρίψωμεν τὸν φόρτον καὶ μικρὸν ἀνανεύσει τὸ πλοῖον· ἐκβάλωμεν χειμαζόμενοι καὶ τῶν σκευῶν τὰ πολλά, ἵνα ὁ κυβερνήτης νοῦς μετὰ τῶν ἐμπλεόντων διασωθῆναι δυνηθῇ λογισμῶν. Εἰ γὰρ οἱ ἐν θαλάσσῃ πλέοντες, χειμαζόμενοι καταφρονοῦσι τῆς ἐμπορίας καὶ τὸν φόρτον αὐτόχειρες εἰς τὴν θάλασσαν ῥίπτουσι[1], δευτέραν τῆς ζωῆς τὴν ὕπαρξιν κρίνοντες, καί, ἵνα μὴ ὑπέραντλον τὸ πλοῖον κινδυνεύσῃ τῷ βάρει τοῦ φορτίου καταδυόμενον, κουφίζουσι τοῦτο, τὰ τίμια τῶν κειμηλίων ἴσως κατὰ τοῦ βυθοῦ ἀκοντίζοντες, διατί μὴ καὶ ἡμεῖς, διὰ τὴν κρείττονα ζωήν, καταφρονοῦμεν τῶν καθελκόντων εἰς βυθὸν τὴν ψυχήν; Διατί μὴ δύναται φόβος Θεοῦ, ὅσον δύναται θαλάσσης φόβος; Ἐκεῖνοι τῆς προσκαίρου ζωῆς ἐπιθυμοῦντες, τὴν τῶν ἀγωγίμων ζημίαν οὐ μέγα κρίνουσιν. Ἡμεῖς δὲ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι λέγοντες, οὐδὲ τοῦ τυχόντος καταφρονοῦμεν· ἀλλ' αἱρούμεθα μᾶλλον τῷ φόρτῳ συναπολέσθαι, ἢ σωθῆναι, ἐκείνων ἀποστερούμενοι. Ἀποδυσώμεθα, παρακαλῶ, πάντα· γυμνὸς γὰρ ἕστηκεν ὁ ἀντίπαλος. Μὴ γὰρ οἱ ἀθλοῦντες ἐνδεδυμένοι ἀθλοῦσι; Γυμνοὺς αὐτοὺς εἰς τὸ στάδιον ὁ ἀθλητικὸς εἰσάγει νόμος· κἂν θάλπος ᾖ κἂν κρυμός, οὕτως εἰσέρχονται, τὰς ἐσθῆτας ἔξω καταλιμπάνοντες· εἰ δέ τις αὐτῶν παραιτήσεται τὴν γύμνωσιν, καὶ τὸν ἀγῶνα παρητήσατο. Ἡμεῖς δὲ ἀθλεῖν ἐπαγγελλόμενοι καὶ πρὸς ἀντιπάλους πολὺ τῶν αἰσθητῶν ἐντρεχεστέρους ἀγωνιζόμενοι, οὐ μόνον οὐκ ἀπεδυσάμεθα, ἀλλὰ καὶ μυρία κατὰ τῶν ὤμων φορτία φέροντες, ἐπιχειροῦμεν ἀθλεῖν, πολλὰς τοῖς ἀντιπάλοις καθ' ἑαυτῶν παρέχοντες τὰς λαβάς. Πῶς γὰρ πυκτεύσει πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας[2], ὁ κτημάτων ἀντιποιούμενος, πάντοθεν

1. Πρβλ. Πράξ. κζ', 19. 2. Ἐφεσ. ς', 12.

εὐχερῶς κονδυλιζόμενος; Πῶς δὲ τῷ τῆς φιλαργυρίας παλαίσει πνεύματι, ὁ περικεχωσμένος τοῖς χρήμασι; Πῶς δὲ δραμεῖται πρὸς τοὺς πάσης μερίμνης γυμνοὺς δαίμονας ὁ μυρίαις φροντίσιν ἐνδεδυμένος; τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς, ὁ γυμνὸς διώξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ[1]· ὁ γυμνός, οὐχ ὁ κεντόνας πολυρράφους τῆς τῶν βιοτικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐνδεδυμένος· ὁ γυμνός, οὐχ ὁ κτημάτων καὶ χρημάτων πολυύλοις πρὸς τὸν δρόμον ἐμποδιζόμενος λογισμοῖς. Δυσάλωτος γὰρ ἢ καὶ ἀνάλωτος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἐστιν ὁ γυμνός. Ὡς εἴ γε ἦν ὁ μέγας Ἰωσὴφ γυμνός, οὐκ ἂν εὗρεν ὧν ἐπελάβετο ἡ Αἰγυπτία, ὥς φησι τὸ θεῖον λόγιον· ὅτι ἐπελάβετο τῶν ἱματίων αὐτοῦ λέγουσα, κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ[2]. Ἱμάτια δέ ἐστι, τὰ πράγματα τὰ σωματικά, ἀφ' ὧν ἕλκει κρατοῦσα ἡ ἡδονή· καὶ τὸν ἀντιποιούμενον τούτων ἀνάγκη περισύρεσθαι μαχόμενον τοῖς ἀφαιροῦσιν. Οὗτος οὖν ὁ τῆς σωφροσύνης ἀθλητής, ὡς εἶδε καὶ ἐκ τῆς ἀναγκαίας χρείας τοῦ σώματος ἑλκόμενον ἑαυτὸν βίᾳ πρὸς τὴν τῆς ἡδονῆς κοινωνίαν τε καὶ ἕνωσιν· μαθὼν ὅτι γυμνὸν ἔδει συνδιαιτᾶσθαι τῇ κατέχειν καὶ βιάζεσθαι δυναμένῃ δεσποίνῃ, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια, ἔφυγε· καὶ ἐξῆλθεν ἔξω, καθάπερ ἐν παραδείσῳ τῇ ἀρετῇ, γυμνὸς ἐμπεριπατῶν, κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοπλάστου· ὅστις ἐξαίρετον γέρας παρὰ Θεοῦ τὴν γύμνωσιν λαβὼν ἔσχεν, ἕως διὰ τῆς παρακοῆς εἰς χρείαν ἐνδυμάτων κατέστη[3]. Μέχρις ἂν ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς λύειν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ συμβουλεύοντας ἀντιπάλους, γυμνός, ὡς ἀθλητὴς ἐπὶ τοῦ σκάμματος, ἕστηκεν· ἡττηθεὶς δὲ καὶ ἐναγώνιος γενόμενος, εἰκότως ἐνεδύσατο, τὴν γύμνωσιν μετὰ τῆς ἀθλητικῆς ἕξεως ἀποθέμενος. Διὰ τοῦτο ὁ παροιμιαστὴς πρὸς τὸν ἀλείπτην λόγον φησίν· ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γάρ[4]. Ἕως μὲν γὰρ ἦν ἔξω τοῦ σταδίου, καλῶς τοῖς τῶν οὐκ ἀθλούντων ἐνδύμασιν ἐκέχρητο, τὴν ἀγωνιστικὴν ἀνδρείαν τοῖς τῶν αἰσθητῶν ἐνδύμασιν ἐπικρύπτων· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα παρῆλθεν, ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, γυμνὸν γὰρ ἀγωνίζεσθαι δεῖ· μᾶλλον δὲ οὐ γυμνὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠλειμμένον. Τὸ μὲν γὰρ γεγυμνῶσθαι, ἀνέπαφον ποιεῖ τῷ ἀντιπάλῳ τὸν ἀγωνιστήν· τὸ δὲ ἔλαιον, εἰ καὶ ληφθείη ποτέ, διολισθαίνειν ἐκ τῆς λαβῆς παρασκευάζει· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀντίπαλοι, γῆν προσπάσσειν φιλονεικοῦσι τοῖς ἀντιπάλοις· ἵνα τῇ κόνει τὴν τοῦ ἐλαίου τραχύναντες λειότητα, εὐλήπτους αὐτοὺς πρὸς τὰς λαβὰς ἀπεργάσωνται. Ὅπερ δέ ἐστιν ἐκεῖ ἡ κόνις, τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐκεῖ τὸ ἔλαιον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ἀμέριμνον. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ὁ ἠλειμμένος, εὐχερῶς λύει τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς ἅμματα· εἰ δὲ δέξεται κόνιν, δυσκόλως ἐκφύγοι τὴν χεῖρα τοῦ προσπαλαίοντος· οὕτως ἐνταῦθα, ὁ μηδὲν μεριμνῶν, δύσληπτός ἐστι τῷ διαβόλῳ· φροντίζων δὲ καὶ ταῖς μερίμναις, καθάπερ κόνει τινί, τραχύνων τὸ λεῖον τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς ἐξειλεῖ * ἐκ τῆς ἐκείνου χειρός· τελείας ψυχῆς ἐστι τὸ ἀμέριμνον· ἀτελοῦς δέ, τὸ ταῖς φροντίσι κατατρί-

* Ἴσως ἐξελεῖται.

1. Ἀμὼς β', 16. 2. Γέν λθ', 7 κ. ἑ. 3. Γέν. β', 25, γ', 21. 4. Παροιμ. κζ', 13.

θέσθαι. Περὶ μὲν γὰρ τῆς τελείας ψυχῆς εἴρηται, ὅτι κρίνον ἐστὶν ἀνὰ μέσον τῶν ἀκανθῶν[1]. Τοῦτο δέ, τὴν μετὰ τῶν πολυφροντίδων ἀμερίμνως διάγουσαν δηλοῖ. Τὸ γὰρ κρίνον, καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν ἀμέριμνον σημαίνει ψυχήν· οὐ κοπιᾷ γάρ, φησίν, οὐδὲ νήθει, καὶ μείζονα τοῦ Σολομῶντος περιβέβληται δόξαν[2]. Περὶ δὲ τῶν φροντίδα πολλὴν ἐχόντων εἰς τὰ σωματικά, πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς, ἐν φροντίδι[3]. Καὶ γὰρ ὄντως ἐστὶν ἀσεβές, τῷ παντὶ τῷ βίῳ συμπαρεκτείνειν τὴν τῶν σωματικῶν φροντίδα καὶ μηδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων ἐπιδείκνυσθαι σπουδήν· καὶ τῷ μὲν σώματι, καίτοι μὴ πολλῆς δεομένῳ σχολῆς, πάντα προσαναλίσκειν τὸν χρόνον· τῇ δὲ ψυχῇ τοσοῦτον ἐχούσῃ προκοπῆς μῆκος, ὡς μὴ φθάνειν πάντα τὸν βίον πρὸς τὴν αὐτῆς τελείωσιν, μηδὲ τὸν τυχόντα καιρὸν ἀπονέμειν· εἰ δὲ καί τινα δόξομεν ἀπονέμειν, ἐκλελυμένως καὶ ῥαθύμως αὐτῇ τοῦτο παρέχομεν, ὑπὸ τῆς τῶν δρωμένων περιφανείας δελεαζόμενοι· καὶ ταὐτὸν πάσχοντες, τοῖς ὑπὸ τῶν εἰδεχθεστάτων ἑταιρίδων ἀγκιστρευομένοις, αἳ γνησίου κάλλους ἀπορίᾳ, νόθον ἐπ' ἐνέδρᾳ τῶν θεωμένων δημιουργοῦσι, ταῖς ἐπινοίαις τῶν ἐπιτριμμάτων τὴν δυσμορφίαν ἐπιδιορθούμεναι. Ἅπαξ γὰρ τῇ ματαιότητι τῶν παρόντων ἡττηθέντες, τὸ αἶσχος τῆς ὕλης ἰδεῖν ἀδυνατοῦμεν, ὑπὸ τῆς προσπαθείας φενακιζόμενοι. Καὶ τούτου χάριν, ἐπὶ μὲν τῆς ἀναγκαίας οὐχ ἱστάμεθα χρείας· κόρον δέ, ὑβριστὴν τοῦ βίου προστησάμενοι, παντοίαις κτήσεσιν ἐπαναπαυόμεθα· οὐχ ὁρῶντες ὅτι μέτρον κτήσεώς ἐστιν, ἡ χρεία τοῦ σώματος· τὸ δὲ ταύτην ὑπερβαῖνον, ἀκοσμία λοιπὸν καὶ οὐκέτι χρεία ἐστίν. Ὡς γὰρ ὁ συμμεμετρημένος τῷ σώματι χιτών, καὶ χρεία καὶ κόσμος ἐστίν· ὁ δὲ πάντοθεν περιρρέων καὶ τοῖς ποσὶ συμπλεκόμενος καὶ ἐπισυρόμενος τῇ γῇ, μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐμπόδιον εἰς πᾶσαν ἐργασίαν γίνεται· οὕτως ἡ ὑπερβαίνουσα τὴν τοῦ σώματος χρείαν κτῆσις, καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐστιν ἐμπόδιον καὶ πολλὴν ἔχει κατάγνωσιν παρὰ τοῖς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐρευνᾶν δυναμένοις. Οὔτε οὖν τοῖς ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν ἠπατημένοις προσεκτέον, οὔτε τοῖς διὰ τὸ μὴ προσεσχηκέναι τοῖς νοητοῖς, προσπεπονθόσι τοῖς γηΐνοις ἀκολουθητέον ἀκρίτως· ταὐτὸν γὰρ ἐστι, χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλοῖς, ἢ κωφοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων, ἐστερημένοις τῶν πρὸς τὰ δικαζόμενα κριτηρίων· καὶ τούτοις πιστεύειν, ὡς κατὰ λόγον ἑλομένοις, τὴν τῶν παρόντων ἀπόλαυσιν· τυφλοὶ γάρ εἰσι, τὸ ἀναγκαιότατον κριτήριον τὸν λογισμὸν πεπηρωμένοι, ᾧ κρίνεσθαι τὰ σπουδαῖα καὶ τὰ ἀδιάφορα πέφυκεν. Εἷς τούτων ἦν Ἄχαρ υἱὸς Χαρμῆ· ὁμολογῶν τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ βίου κεκρυφέναι ὑπὸ τὴν γῆν τὰ κεκλεμμένα· καὶ ὑπὸ κάτω τούτων, τὸ ἀργύριον κατορωρυχέναι[4]. Ὁ γὰρ τὰ ποικίλα τῆς ὕλης καὶ λαμπρὰ ἀνώτερα κρίνας, τὸν δὲ λόγον ὑπὸ κάτω τούτων κατορύξας, εἰκότως ἀπατᾶται ἀλόγου δίκην, εἴκων καὶ ἐνδιδοὺς τῇ φαντασίᾳ τοῦ ἀρέσαντος· διὰ τὸ καταβιβάσθαι τῶν ἀρχοντικῶν θρόνων τὸν λογισμὸν καὶ ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων μᾶλλον καταδίκων τετάχθαι τάξει. Εἰ γὰρ ἦν οὗτος ἐπὶ τῆς

1. Ἀσμ. β', 2. 2. Ματθ. ϛ', 28. 3. Ἰὼβ ιε', 20. 4. Ἰησ. Ναυῆ ζ', 21.

ἰδίας ἱδρυμένος τάξεως καὶ τὴν κρίσιν πεπιστευμένος τῶν φαινομένων, δικαίαν καὶ ὀρθὴν ἂν ἐξήνεγκε τὴν ψῆφον, κολάσας τὴν τοῖς ἀπατηλοῖς ἐπιδραμοῦσαν ὁρμήν. Καλὸν οὖν τοῖς ὅροις τῆς χρείας ἐμμένειν καὶ φιλονεικεῖν πάσῃ δυνάμει τούτους μὴ ὑπερβαίνειν· ἐὰν γὰρ ὀλίγον παρενεχθῇ τις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὰ ἡδέα τοῦ βίου, οὐδεὶς λοιπὸν λόγος ἵστησι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω φοράν· τοῦ γὰρ ὑπὲρ τὴν χρείαν, ὅρος οὐδείς, ἀλλ' ἡ ἀνόητος σπουδὴ καὶ ἀτέλεστος ματαιοπονία, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα πόθον αὔξει διαπαντός, καθάπερ φλόγα τῇ τῆς ὕλης προσθήκῃ τρέφουσα τὴν ἐπιθυμίαν. Ὅταν γὰρ οἱ ἅπαξ τοὺς ὅρους παρελθόντες τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐπὶ τὴν ἔνυλον ἄρξωνται προκόπτειν ζωήν, τῷ μὲν ἄρτῳ προστιθέναι τὸ προσόψημα θέλουσι· τῷ δὲ ὕδατι, τὸν τέως χρειώδη οἶνον καὶ ἀπὸ τούτου τὸν πολυτελέστερον. Ἐνδύμασι δὲ τοῖς χρειώδεσι στοιχεῖν οὐκ ἀνέχονται, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν τῶν ἐρίων τὰ λαμπρὰ συνωνοῦνται, αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς ἐρέας ἐκλεγόμενοι· εἶτα, μεταβαίνουσιν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ μεικτὰ ἐκ λίνου καὶ ἐρέας ἔχοντα τὴν κατασκευήν· εἶτα, σηρικὰ περιεργάζονται· καὶ ταῦτα, λιτὰ μὲν πρῶτον, αὖθις δὲ πεποικιλμένα, πολέμοις καὶ θηρσὶ καὶ ἱστορίαις παντοδαπαῖς· σκεύη τε ἀργυρᾶ καὶ χρυσόπαστα κατασκευάζουσιν, οὐ μόνον ταῖς ἑστιάσεσι λειτουργοῦντα, ἀλλὰ καὶ ζῴοις καὶ κλινιδίοις περιττῶς περικείμενα. Καὶ τί δεῖ τὴν ἄκαιρον αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον προθεῖναι φιλοτιμίαν, ὁπότε καὶ μέχρι τῶν ἀτιμοτάτων χρειῶν ταύτην ἐπεκτείνουσιν· οὐδὲ τὰ τῶν ἀποπατημάτων σκεύη καταξιοῦντες ἐξ ἑτέρας ὕλης δημιουργεῖν, εἰ μὴ καὶ ταύτῃ τῇ αἰσχρᾷ ὑπηρεσίᾳ διακονήσῃ ὁ ἄργυρος. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἡδονὴ ἕως τῶν ἐσχάτων ἑαυτὴν παρεκτείνουσα καὶ τὰ ἄτιμα τῶν ἔργων τῇ τῆς ὕλης τιμῶσα πολυτελείᾳ· τοῦτο δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἔχειν λοιπόν. Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν διαγωγὴ ἡμῖν τε, καὶ τοῖς ζῴοις, ἡ αὐτὴ ὥρισται παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ· ἰδοὺ γὰρ δέδωκα ὑμῖν, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, ὑμῖν τε καὶ τοῖς θηρίοις ἔσται εἰς βρῶσιν*. Κοινὴν οὖν λαβόντες μετὰ τῶν ἀλόγων τὴν δίαιταν, καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοίαις ἐπὶ τὸ ἀσώτερον ἐπιτρέψαντες, πῶς οὐκ ἀλογώτεροι κριθείημεν εὐλόγως ἐκείνων; Εἴ γε τὰ μὲν θηρία μένει ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς φύσεως, οὐδὲν παρακινήσαντα τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τεταγμένων· ἡμεῖς δὲ οἱ λογισμῷ τιμηθέντες, πάντη τῆς ἀρχαίας ἐκδεδιητήμεθα νομοθεσίας. Ποῖαι γὰρ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ὀψοφαγίαι; Ποῖαι σιτοποιῶν καὶ μαγείρων τέχναι τῇ ἀθλίᾳ γαστρὶ δημιουργοῦσιν ἡδονάς; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι, ποηφαγοῦντά τε καὶ τοῖς παρατυχοῦσιν ἀρκούμενα καὶ ναματίῳ κεχρημένα ποτῷ καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως; Διὸ καὶ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς μεμείωνται, οὐδεμιᾷ πιμελώδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσυπαναφλέγοντα· οὐδὲ τὴν ἄρρενος καὶ θήλεος εἰδότα διαφοράν· εἷς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ ἔτους, ταύτην παρέχει τὴν αἴσθησιν, ἡνίκα ὁ τῆς φύσεως νόμος πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου σπορὰν τὴν σύνοδον αὐτοῖς, ἐπὶ τῇ διαμονῇ τοῦ γέ-

* Γέν. α', 29, 30.

νους ἐξεῦρε· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὕτως ἀλλοτριοῦνται, ὡς λήθην λαμβάνειν παντελῶς τῆς τοιαύτης ὀρέξεως· ἀνθρώποις δέ, ἐκ τῆς περὶ τὰ βρώματα πολυτελείας, ἡ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος ἐπιθυμία παραβλαστάνουσα, μανιώδεις ἐγκατέσπειρεν ὀρέξεις, οὐδένα καιρὸν ἠρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ πάθος. Ἐπεὶ οὖν πολλὴ ἐν τοῖς κτήμασι βλάβη παρακολουθεῖ καὶ πᾶσι τοῖς πάθεσιν ὡς νοσοποιὸς αἰτία παρέχει τὰς ἀφορμάς, ταύτην ἀνέλωμεν τὴν αἰτίαν, εἴπερ τῆς κατὰ ψυχὴν προνοοῦμεν εὐεξίας· ἀκτημοσύνῃ, τὸ τῆς φιλοχρηματίας ἰασώμεθα πάθος· φύγωμεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων θιάσους, μόνωσιν ἀσπαζόμενοι. Ἐπιβλαβὲς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιόν, ἡ μετὰ τῶν εἰκαιοτέρων συνδιαίτησις. Ὡς γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῷ γινόμενοι, πάντως νοσοῦσιν· οὕτως οἱ ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις ἐνδιαιτώμενοι, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας· τί γὰρ ἔτι κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν κόσμον, οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ; Οὐδεὶς γὰρ στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ[1]. Ἡ γὰρ περὶ τὴν πραγματείαν ἀσχολία, τὰς πολεμικὰς κωλύει γυμνασίας· ἀγύμναστοι δὲ πρὸς ἐμπειροπολέμους μαχόμενοι, πῶς ὑποστησόμεθα; Μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὕτω νωθρῶς καὶ ἐκλύτως μαχόμεθα, ὡς μηδὲ κειμένῳ τῷ πολεμίῳ δύνασθαι ἀντισχεῖν, καὶ τοὺς ἑστῶτας ὑπὸ τοῦ πεπτωκότος ἐπιβουλεύεσθαι. Ὅπερ γὰρ πάσχουσιν οἱ ἐν τοῖς πολέμοις διὰ φιλοχρηματίαν, οἱ τοὺς νεκροὺς σκυλεύοντες, μετὰ τὴν νίκην πολλάκις ἀναιρούμενοι ὑπὸ τῶν κειμένων καὶ κέρδους αἰσχροῦ χάριν μετὰ τὰ τρόπαια ἀπολλύμενοι· ἐλεεινῶς πάσχομεν, κειμένῳ τῷ ἐχθρῷ καὶ ἀποπνέοντι πλησιάζοντες· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι τῷ πόθῳ τῶν χρημάτων ἐρευνῶντες τοὺς νεκρούς, πολλάκις ἡμιθανεῖ τινι προσελθόντες, καὶ παραλύοντες, λάθρᾳ δεξάμενοι καιρίαν πληγήν, κατέπεσον, τὴν ἐπὶ νίκῃ εὔκλειαν ἀλογίστως αἰσχύναντες· οὕτως ἡμεῖς, ὅταν διὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας καταβάλωμεν τὸν βάρβαρον, ἢ δόξωμεν καταβεβληκέναι, τότε τῶν περὶ αὐτὸν ἐρασθέντες ἐνδυμάτων· ὅπερ ἐστὶ τὰ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τίμια, πλοῦτοι, δυναστεῖαι, εὐεξίαι, δόξαι· προσεγγίζομεν αὐτῷ λαβεῖν τι τῶν αὐτοῦ γλιχόμενοι, καὶ οὕτως ἀποθνήσκομεν, ἑαυτοὺς τῇ σφαγῇ προσάγοντες· οὕτως ἀπώλοντο αἱ πέντε παρθένοι· διὰ μὲν τῆς ἁγνείας ἀνελοῦσαι τὸν πολέμιον· διὰ δὲ ἀσπλαγχνίαν, ἣν φιλοχρηματία γεννᾷ, ἑαυτὰς ἐπὶ τὸ ξίφος ὠθήσασαι τοῦ, διὰ τὸ κεῖσθαι, ἀνελεῖν τὰς ἐφεστώσας ἀδυνατοῦντος. Μηδὲν οὖν τῶν ἐκείνου θελήσωμεν, ἵνα μὴ ἅμα τοῖς ἐκείνου καὶ τὴν ψυχὴν προσαπολέσωμεν. Καλεῖ γὰρ καὶ νῦν ἐπ᾿ αὐτά, καὶ προτρέπεται πάντας, ἐὰν εὕρῃ μάλιστα πειθομένους· εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν Κύριον ἐκάλει λέγων· ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι[2]· καὶ ἀπατᾶν ἐπεχείρει, διὰ τῶν ἐν βίῳ δοκούντων λαμπρῶν, τὸν τούτων οὐκ ἐπιδεόμενον· πῶς τοὺς εὐαλώτους ἀνθρώπους, οὐκ οἰήσεται ἀπατήσειν, ἐπιρρεπῶς ἔχοντας πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἀπόλαυσιν; Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς εὐσέ-

1. Β' Τιμ. β', 4. 2. Ματθ. δ', 9.

βειαν, εἴ γε ἡ σωματικὴ κατώρθωται γυμνασία. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, παιδικοῖς ἐοικυῖα μαθήμασιν· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι[1], τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζουσα εὐεξίαν, τοῖς ἐφιεμένοις τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκης. Ὡς γὰρ τοῖς ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμναζομένοις ἀθληταῖς, σῶμα ἀσκεῖν εὐπρεπὲς καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς ἀνδρείας τε καὶ ἀθλητικῆς ἰσχύος ἀγωνιστικῶς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀλείφεσθαι ἀγῶνας· οὕτω τοῖς ἀρχομένοις τῆς θεοσεβείας, ἐπιμελὲς τὰς ἐνεργείας κωλύειν· ἀγαπητὸν γάρ, εἰ κρατήσειεν τῶν παθῶν, ἐξοιστρούμενοι ὑπὸ τῶν συντρόφων ἡδονῶν· καὶ ἐπὶ τῆς συνηθείας, ἀπροαιρέτως σχεδὸν ἐλαυνόμενοι κακά. Τοῖς δὲ ἐν ἕξει γεγενημένοις τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν λοιπὸν φροντίζουσι, πᾶσα σπουδὴ φυλάττειν τὸν λογισμόν, ὡς μὴ κινηθέντα ἀτάκτως, ἐπί τι κατενεχθῆναι τῶν ἀτελῶν. Καὶ ἁπλῶς, τοῖς μέν ἐστι σπουδὴ σωματικὰς παιδαγωγῆσαι κινήσεις· τοῖς δέ, τὰς ὁρμὰς πεδῆσαι τοῦ λογισμοῦ, πρὸς μόνην τὴν ἐμφιλόσοφον εὐρύθμως κινεῖσθαι διαγωγήν, μηδεμιᾶς κοσμικῆς φαντασίας περισπώσης ἀπὸ τῶν θειοτέρων νοημάτων τὸν λογισμόν. Δεῖ γὰρ τετάσθαι τὴν τοῦ θεοσεβοῦντος ἐπιθυμίαν ὅλην πρὸς τὸν ποθούμενον, ὥστε μηδ᾿ ὅλως εὑρίσκειν καιρὸν τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἐνεργεῖν τὰ οἰκεῖα πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινηθῇ, κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον· διατί μὴ καὶ ὁ τῆς ἀρετῆς ζῆλος, σχολάζουσαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν καθέξει τὴν ἔννοιαν; Ποίαν γὰρ αἴσθησιν τῶν ἔξωθεν ὁ θυμούμενος λαμβάνει, πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότος εἴδωλον κατὰ διάνοιαν μαχόμενος; Ποίαν δὲ ὁ χρημάτων ἐφιέμενος, ὅταν, συναρπασθεὶς ὑπὸ τῆς φαντασίας, ταῖς πορισταῖς ὕλαις ἐνατενίζῃ; Ὁ δὲ ἀκόλαστος, πολλάκις καὶ συνεδρεύων τισί, κατέδυσε τὰ αἰσθητήρια· καὶ τὴν ποθουμένην ὄψιν λαβών, ἐκείνῃ προσομιλεῖ, τῶν παρόντων ἐπιλαθόμενος· καὶ στήλη καθέζεται ἄφωνος· εἰδὼς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινομένων ἢ λαμβανομένων οὐδέν· νενευκὼς δὲ ἐπὶ τὰ ἔνδον, ὅλος ἐστὶ τῆς φαντασίας. Τὴν τοιαύτην ψυχὴν τάχα ἀποκαθημένην ὀνομάζει ὁ νόμος[2], ὅταν, μακρὰν τῶν αἰσθήσεων καθημένη, συστείλῃ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν· μηδενὸς ὅλως τῶν ἔξωθεν ἀντιλαμβανομένη, διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτὴν αἰσχρὰν φαντασίαν. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν προσπάθειαν, καὶ ἀργεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πόσῳ μᾶλλον ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως, ἀποτάξασθαι καὶ τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ταῖς αἰσθήσεσι ποιήσει τὸν νοῦν, μετάρσιον ἁρπάζων αὐτόν, τῇ τῶν νοητῶν θεωρίᾳ προσασχολῶν; Ὡς γὰρ τεμνόμενον ἢ καιόμενον, οὐκ ἂν εἰσέλθοι λογισμὸς ἔξω τοῦ κατέχοντος πάθους, διὰ τὴν κρατοῦσαν ὀδύνην· οὕτως οὐδὲ τὸν ὁτιοῦν ἐμπαθῶς λογιζόμενον, παρενθυμεῖσθαι δυνατὸν ἄλλο τι, τοῦ κατέχοντος πάθους τὴν διάνοιαν, ὅλον τῇ οἰκείᾳ ποιότητι τὸν λογισμὸν ποιήσαντος. Ὀδύνη γὰρ οὐ παραδέχεται πόνον, οὐδὲ λύπη χαράν, οὐδὲ κατήφεια

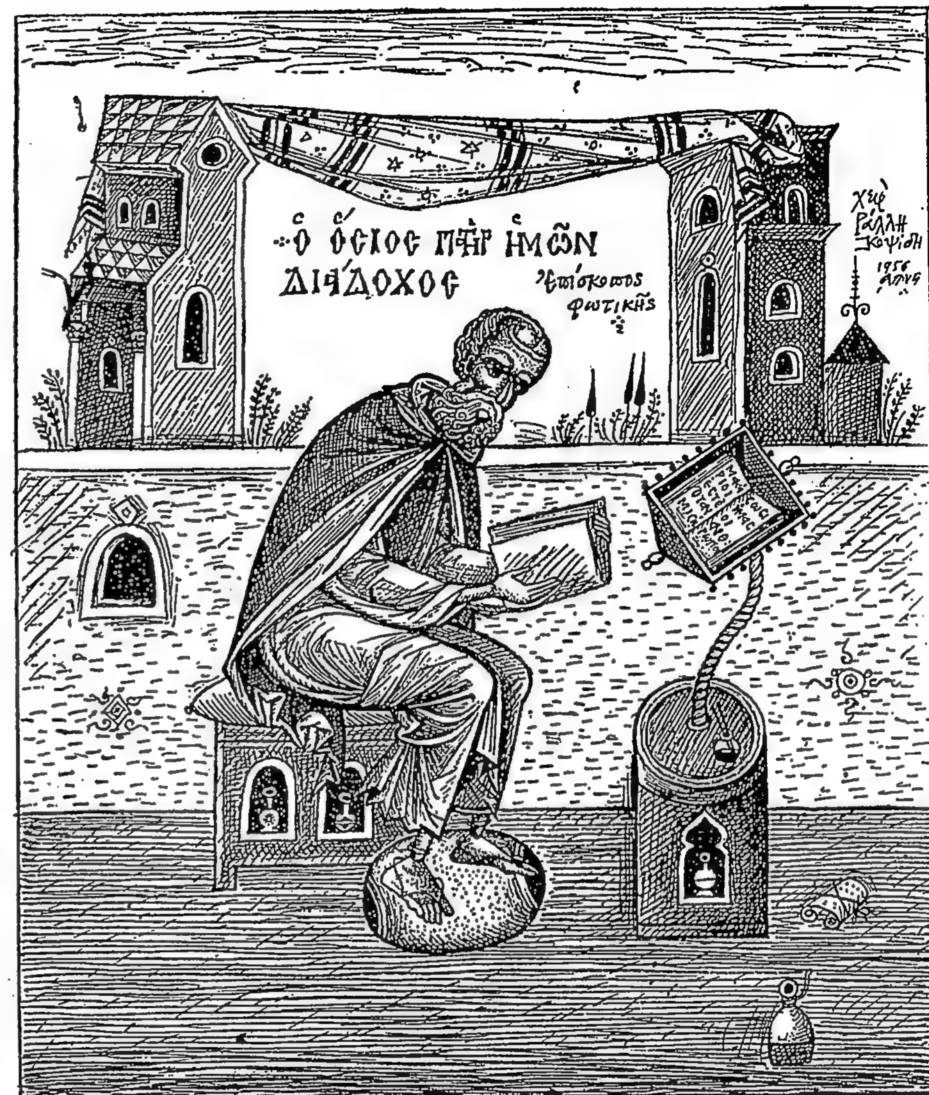
1. Α' Τιμ. δ', 8. 2. Πρβλ. Λευϊτ. ιε', 33, κ', 18.

εὐφροσύνην· οὐδ' αὖ πάλιν πόνος δυναστεύων, προσίεται ἡδονήν· οὐδὲ κρατοῦσα λύπη, χαρὰν ἔχει παρεζευγμένην· οὐδὲ κατήφεια ἐγκέκραται εὐφροσύνῃ· ἀλλὰ ἐπιπλόκως ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ ἐναντία πάθη καὶ οὐκ ἂν εἰς τὸ αὐτὸ συνέλθοι ποτέ, οὐδὲ μὴ ῥέψοι πρὸς φιλικὴν κοινωνίαν, διὰ τὴν ἐκ φύσεως ἄσπονδον ἔχθραν καὶ ἀπαλλοτρίωσιν. Μὴ τοίνυν τὸ τῆς ἀρετῆς καθαρόν, ταῖς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἐννοίαις ἐπιθολούσθω. Μηδὲ τὸ τῆς θεωρίας εἰλικρινές, σωματικαῖς ἐπιταρασσέσθω φροντίσιν· ἵνα ἡ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας εἰκών, τὸ οἰκεῖον ἀπολάμπουσα κάλλος, μηκέτι ψέγηται παρὰ τῶν θρασυστόμων, μηδὲ χλεύης ὑπόθεσις, διὰ τῆς τῶν γραφόντων ἀπειρίας γένηται, ἀλλ' ἐπαινῆται· κἂν μὴ παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλ' οὖν γε παρὰ τῶν ἄνω δυνάμεων· ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, παρ' οὗ καὶ οἱ ἅγιοι ἐζήτουν τὸν ἔπαινον· ὡς ὁ μέγας Δαβίδ, ὁ πατήσας τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν εὐφημίαν αἰτῶν· παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου [1], λέγων· καί, ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχή μου [2]. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ πολλάκις καὶ βασκανίᾳ διαβάλλουσι τὰ καλά, τὸ δὲ ἄνω θέατρον ἀδεκάστως κρίνει τὰ πράγματα καὶ τῇ ἀληθείᾳ τῶν γινομένων τὴν ψῆφον βραβεύει. Τοῦτο οὖν, ὃ καὶ ἀνάγκη τέρψαι τῇ τῶν ἔργων τερπνότητι, τερπέσθω τὸ θέατρον· παρὰ δὲ τῶν οὐδὲ ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῶν εὖ βεβιωμένων, οὔτε ὑπὲρ τῶν ἄλλως ἐχόντων τιμωρήσασθαι δυναμένων ἀνθρώπων, οὐ πολὺς ὁ λόγος· ἐὰν ἢ φθόνῳ ἢ προσπαθείᾳ, τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα κακίας ὀνόμασι συσκιάζοντες, τὸν τῷ Θεῷ καὶ Ἀγγέλοις ἐγνωσμένον βίον, πεπλανημέναις διαβάλλωσι βλασφημίαις· ἕψεται γὰρ πάντως κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνταποδόσεως τοῖς εὖ βεβιωκόσιν, οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεως, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῶν βεβιωμένων τῆς ἀληθείας, ἡ ἀμοιβὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ὑμᾶς ἐπιτυχεῖν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

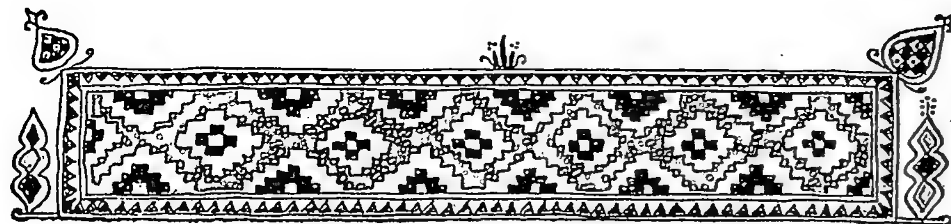

1. Ψαλμ. 21, 26.

2. Ψαλμ. 33, 3.

Ψυχὴ μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φροντίδων, οὔτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσει γνησίως, οὔτε τὸν διάβολον βδελύξεται ἀξίως. Κάλυμμα γὰρ ἅπαξ ἔχει φορτικόν, τὴν μέριμναν τοῦ βίου.

Σύντομος βιογραφία τοῦ μακαρίου ΔΙΑΔΟΧΟΥ Ἐπισκόπου Φωτικῆς

ΕΝ Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Διάδοχος, ὁ τῆς Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἠπείρῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ χρηματίσας Ἐπίσκοπος, ὅτι μὲν ἦν παλαιὸς καὶ πρὸ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, τοῦτο ἂν ἔχοι τις συμπερᾶναι ἐκ τῶν τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, ἐν οἷς τῶν τοῦ Διαδόχου μέμνηται κεφαλαίων· ὅτι δὲ ἦν καὶ σοφὸς ἀνήρ, πράξει καὶ θεωρίᾳ διαλάμπων, ἐκ τοῦ σῳζομένου αὐτοῦ τούτου λόγου, παντὶ τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν ἔξεστιν· ὃν διὰ μακρᾶς πείρας φιλοσοφήσας καὶ θείας ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διαθέμενος, ἄριστα συνεγράψατο. Ἐν ἑκατὸν δὲ κεφαλαίοις διελών, καὶ αὐτά, ὡς εἰπεῖν, τὰ βαθύτατα ὄργια τῆς εὐκτικῆς ἀρετῆς μετ' ἀκριβείας ἁπάσης ἀνακαλύψας· ναὶ μήν, καὶ Γραφικοῖς ῥήμασι καὶ γνώσεως ἀκριβοῦς θεωρίαις καταπυκνώσας, οἱόν τινα ἀρχέτυπον τῆς ἱερᾶς Νήψεως διδασκαλίαν ἐκ πασῶν συγκειμένην τῶν ἀρετῶν τοῖς μετ' αὐτόν, μικροῦ δεῖν, ἅπασι νηπτικοῖς καὶ θεοφόροις πατράσι κατέλιπε. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὺς ἂν εὕροις ἐξ αὐτῶν πυκνὰ πρὸς τὰ κεφάλαια ταῦτα, ὡς εἰς ἀπηκριβωμένους ἀποβλέποντας πίνακας καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τούτων καὶ μαρτυρίας αὐταῖς λέξεσιν εἰς τὰ αὐτοῖς φιλοπονηθέντα παράγοντας νηπτικά. Μέμνηται δὲ τούτων καὶ Φώτιος οὑτωσὶ λέγων, Ἀναγνώσει σα', σελίδι 269: «Τούτοις οὖν (τοῖς δέκα ὅροις δηλαδὴ) τὰ ἑκατὸν κεφάλαια ὑποτέτακται, καὶ ἔστιν οὗτος ὁ λόγος εἰς τὸ ἄριστον τοῖς ἀσκουμένοις συγκείμενος, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ἐγγεγυμνασμένοις ταῖς τελειοποιοῖς πράξεσιν, οὐκ ἀσαφές τε ἐμπαρεχόμενος... Ἥ τε ἐπὶ παρουσίᾳ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου συστᾶσα Σύνοδος· ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ὁ Θεσσαλονίκης Συμεών, ὁ Σιναΐτης Γρηγόριος, Κάλλιστος ὁ Ἁγιώτατος, καὶ ἄλλοι συχνοί, τὸ ἀνεπίληπτον αὐτοῖς μαρτυροῦντες».

Τὸ δὲ ἑκατοστὸν κεφάλαιον, ὁ φησι Φώτιος, εἰ καὶ δοκεῖ ἐπιλήψιμον εἶναι, ἀλλ' οὖν ὁ θεῖος Μάξιμος πραγμάτων ἀπαλλάττει, πρὸς τὸν ὀρθὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀναπτύσσων, ὡς ἐν τῷ τέλει τούτων ὁρᾶται.

ΟΡΟΙ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΔΙΑΔΟΧΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ

ρος τῆς πίστεως, ἔννοια περὶ Θεοῦ ἀπαθής.

β'. Ὅρος τῆς ἐλπίδος, ἐκδημία τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα.

γ'. Ὅρος τῆς ὑπομονῆς, τὸν ἀόρατον ὡς ὁρατὸν ὁρῶντα τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς, ἀδιαλείπτως ἐγκαρτερεῖν[1].

δ'. Ὅρος τῆς ἀφιλαργυρίας, οὕτω θέλειν τὸ μὴ ἔχειν, ὡς θέλει τις τὸ ἔχειν.

ε'. Ὅρος τῆς ἐπιγνώσεως, ἀγνοεῖν ἑαυτὸν ἐν τῷ ἐκστῆναι Θεοῦ *.

ς'. Ὅρος τῆς ταπεινοφροσύνης, λήθη τῶν κατορθουμένων προσεχής.

ζ'. Ὅρος τῆς ἀοργησίας, ἐπιθυμία πολλὴ τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι.

η'. Ὅρος τῆς ἁγνείας, αἴσθησις ἀεὶ κεκολλημένη τῷ Θεῷ.

θ'. Ὅρος τῆς ἀγάπης, αὔξησις φιλίας πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας.

ι'. Ὅρος τῆς τελείας ἀλλοιώσεως
ἐν τρυφῇ Θεοῦ, χαρὰν
ἡγεῖσθαι τὸ
στυγνὸν
τοῦ θανάτου.

* Ἐν ἄλλοις Θεόν.

1. Πρβλ. Ἑβρ. ια', 27.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ

ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΤΟΥ ΙΛΛΥΡΙΚΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ

ΔΙΗΡΗΜΕΝΟΣ ΕΙΣ Ρ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ

Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγείσθω θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη[1]· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν γάρ, καταφρονεῖν τῶν ὁρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν· ἡ δὲ ἀγάπη αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθήσει νοερᾷ τὸν ἀόρατον ἐξιχνεύουσα.

β'. Φύσει ἀγαθὸς μόνος ὁ Θεός. Γίνεται δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐξ ἐπιμελείας τῶν τρόπων, ἀγαθός, διὰ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ. Εἰς ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐναλλαττόμενος, ὅταν ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ καλοῦ, τοσοῦτον γένηται ἐν Θεῷ, ὅσον ἡ ταύτης δύναμις ἐνεργουμένη θέλει· γίνεσθε γάρ, φησίν, ἀγαθοὶ καὶ οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν[2] ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς[3].

γ'. Τὸ κακόν, οὔτε ἐν φύσει ἐστίν, οὔτε μὴν φύσει τις ἐστι κακός· κακὸν γάρ τι ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν. Ὅτε δὲ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς καρδίας εἰς εἶδός τις φέρει τὸ οὐκ ὂν ἐν οὐσίᾳ, τότε ἄρχεται εἶναι, ὅπερ ἂν ὁ τοῦτο ποιῶν ἐθέλοι· δεῖ οὖν ἀεὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, ἀμελεῖν τῆς ἕξεως τοῦ κακοῦ. Δυνατωτέρα γάρ ἐστιν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ, τῆς ἕξεως τοῦ κακοῦ· ἐπειδὴ τὸ μέν, ἐστί, τὸ δέ, οὐκ ἔστι· εἰ μὴ μόνον ἐν τῷ πράττεσθαι.

δ'. Πάντες ἄνθρωποι κατ' εἰκόνα ἐσμὲν[4] τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν, ἐκείνων μόνων ἐστί, τῶν διὰ πολλῆς ἀγάπης τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν δουλωσάντων τῷ Θεῷ. Ὅτε γὰρ οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν[5], τότε ὅμοιοί ἐσμεν τῷ ἡμᾶς ἑαυτῷ δι' ἀγάπης καταλλάξαντι[6]. Οὗπέρ τις οὐκ ἐπιτεύξεται, εἰμὴ μὴ πτοεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν περὶ τὴν τοῦ βίου δόξαν εὐκόλου πείσῃ.

ε'. Αὐτεξουσιότης ἐστί, ψυχῆς λογικῆς θέλησις, ἑτοίμως κινουμένη εἰς ὅπερ ἂν καὶ θέλοι, ἥντινα περὶ μόνον τὸ καλὸν ἑτοίμως ἔχειν πείσω-

1. Α' Κορ. ιγ', 13.
2. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ ὑμῶν.
3. Λουκ. ϛ', 36.
4. Γέν. α', 27.
5. Πρβλ. Α' Κορ. ϛ', 19.
6. Πρβλ. Β' Κορ. ε', 18.

μεν ἵν' ἀεὶ ταῖς ἀγαθαῖς μνήμαις * τὴν μνήμην ἀναλίσκωμεν τοῦ κακοῦ. * Ἐν ἄλλοις ἐννοίαις.

ϛ'. Φῶς ἐστι γνώσεως ἀληθινῆς, τὸ διακρίνειν ἀπταίστως τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ. Τότε γὰρ ἡ τῆς δικαιοσύνης ὁδὸς τὸν νοῦν ἀπάγουσα πρὸς τὸν τῆς δικαιοσύνης Θεόν*, εἰς ἄπειρον αὐτὸν φωτισμὸν παρεισάγει γνώσεως, ὡς μετὰ παρρησίας λοιπὸν τὴν ἀγάπην ζητοῦντα. Δεῖ τοίνυν ἀοργήτῳ θυμῷ ἁρπάζειν τὸ δίκαιον ἐκ τῶν αὐτὸ ἐνυβρίζειν τολμώντων. Ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ζῆλος, οὐ μισῶν, ἀλλ' ἐλέγχων τὴν νίκην ἐνδείκνυται. * Ἥλιον.

ζ'. Ὁ πνευματικὸς λόγος, τὴν νοερὰν αἴσθησιν πληροφορεῖ· ἐνεργείᾳ γὰρ ἀγάπης ἐκ τοῦ Θεοῦ φέρεται. Διόπερ καὶ ἀβασάνιστος ἡμῶν διαμένει ὁ νοῦς ἐν τοῖς τῆς θεολογίας κινήμασι. Οὐ γὰρ πάσχει τότε πενίαν, τὴν μέριμναν φέρουσαν. Ἐπειδὴ τοσοῦτον ταῖς θεωρίαις πλατύνεται, ὅσον τῆς ἀγάπης ἡ ἐνέργεια θέλει. Καλὸν οὖν ἀεὶ πίστει περιμένειν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης[1] τὸν φωτισμὸν τοῦ λέγειν· οὐδὲν γὰρ πτωχότερον διανοίας, ἐκτὸς Θεοῦ φιλοσοφούσης τὰ τοῦ Θεοῦ.

η'. Οὔτε ἀφώτιστον ὄντα δεῖ ἐπιβάλλειν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασιν· οὔτε μὴν πλουσίως καταλαμπόμενον ὑπὸ τῆς χρηστότητος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἐπὶ τὸ λέγειν ἔρχεσθαι. Ὅπου μὲν γὰρ πενία, φέρει τὴν ἄγνοιαν· ὅπου δὲ πλοῦτος, οὐ συγχωρεῖ τὸ λέγειν. Μεθύουσα γὰρ τότε ἡ ψυχὴ τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, σιγώσῃ φωνῇ θέλει κατατρυφᾶν τῆς δόξης τοῦ Κυρίου. Τὴν οὖν μεσότητα δεῖ ἐπιτηροῦντα τῆς ἐνεργείας, εἰς λόγους ἔρχεσθαι θεηγόρους. Τοῦτο μὲν γὰρ τὸ μέτρον, εἶδός τι λόγων ἐνδόξων τῇ ψυχῇ χαρίζεται. Ἡ δὲ τῆς ἐλλάμψεως πολυτέλεια τὴν πίστιν τρέφει τοῦ λέγοντος ἐν πίστει, ἵνα πρῶτος ὁ διδάσκων τοῦ καρποῦ γεύσηται δι' ἀγάπης τῆς γνώσεως. Τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν[2].

θ'. Τοῦ μὲν ἑνὸς Ἁγίου Πνεύματός ἐστι χάρισμα ἥ τε σοφία καὶ ἡ γνῶσις, ὡς καὶ πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα. Ἰδίαν δὲ ὥσπερ ἕκαστον αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν ἔχει. Διόπερ ἄλλῳ μὲν δίδοσθαι σοφίαν, ἄλλῳ δὲ γνῶσιν κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα[3], ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ. Ἡ μὲν γὰρ γνῶσις, πείρᾳ συνάπτει τὸν ἄνθρωπον τῷ Θεῷ, εἰς λόγους τῶν πραγμάτων τὴν ψυχὴν μὴ κινοῦσα. Διὸ καί τινες τῶν τὸν μονήρη βίον φιλοσοφούντων, φωτίζονται μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν αἰσθήσει, εἰς δὲ λόγους θείους οὐκ ἔρχονται· ἡ δὲ σοφία, εἴπερ μετ' αὐτῆς ἐν φόβῳ δοθείη τινὶ (σπάνιον δὲ τοῦτο), αὐτὰς τὰς ἐνεργείας φανεροῖ τῆς γνώσεως ἐν ἀγάπῃ. Ἐπεὶ ἡ μὲν τῇ ἐνεργείᾳ, ἡ δὲ τῷ λόγῳ φωτίζειν εἴωθε. Ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν εὐχὴ φέρει καὶ πολλὴ ἡσυχία ἐν ἀμεριμνίᾳ παντελεῖ· τὴν δὲ σοφίαν ἀκενόδοξος μελέτη τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος· καὶ πρῶτον ἡ χάρις τοῦ διδόντος Θεοῦ.

ι'. Ὅτε τὸ θυμῶδες τῆς ψυχῆς κινεῖται κατὰ τῶν παθῶν, εἰδέναι δεῖ, σιωπῆς εἶναι καιρόν· ὥρα γάρ ἐστι πάλης. Ὅτε δὲ τὴν ἀκαταστασίαν ἐκείνην ἴδοι τις, ἢ δι' εὐχῆς ἢ δι' ἐλεημοσύνης εἰς γαλήνην ἐλθοῦσαν, κι-

1. Γαλ. ε', 6.
2. Β' Τιμ. β', 6.
3. Α' Κορ. ιβ', 8 κ. ἑ.

νείσθω τῷ ἔρωτι τῶν λόγων, δεσμῷ ταπεινοφροσύνης τὰ τοῦ νοῦ διασφαλιζόμενος πτερά. Ἐὰν γὰρ μή τις ἑαυτὸν τῇ ἐξουδενώσει ταπεινώσῃ λίαν, οὐ δύναται περὶ μεγαλωσύνης διαλέγεσθαι Θεοῦ.

ια'. Ὁ πνευματικὸς λόγος ἀκενόδοξον ἀεὶ τὴν ψυχὴν διατηρεῖ. Αἰσθήσει γὰρ φωτὸς ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη εὐεργετῶν, τῆς ἐξ ἀνθρώπων αὐτὴν τιμῆς, οὐ χρείαν ἔχειν ποιεῖ. Διόπερ καὶ ἀφάνταστον ἀεὶ φυλάττει τὴν διάνοιαν ὡς ἀλλοιῶν αὐτὴν ὅλην εἰς ἀγάπην Θεοῦ. Ὁ δὲ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λόγος εἰς φιλοδοξίαν ἀεὶ προσκαλεῖται τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ γὰρ πείρᾳ αἰσθήσεως εὐεργετεῖν οὐ δύναται, ἐπαίνων φιλίαν τοῖς αὐτοῦ ἰδίοις χαρίζεται ὡς πλάσμα ὢν κενοδόξων ἀνθρώπων. Τὴν τοιαύτην οὖν τοῦ Θεοῦ λόγου διάθεσιν ἀπλανῶς ἐπιγνωσόμεθα, εἴπερ ἐν ἀμερίμνῳ σιωπῇ τὰς τοῦ μὴ λέγειν ὥρας ἀναλίσκωμεν, ἐν θερμῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ.

ιβ'. Ὁ ἑαυτὸν φιλῶν, τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν οὐ δύναται· ὁ δὲ ἑαυτὸν μὴ φιλῶν ἕνεκεν τοῦ ὑπερβάλλοντος πλούτου τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, οὗτος τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. Διόπερ ὁ τοιοῦτος, οὐ τὴν ἑαυτοῦ ζητεῖ δόξαν ποτέ, ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ[1]. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν φιλῶν, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐπιζητεῖ. Ὁ δὲ τὸν Θεὸν φιλῶν, τὴν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν δόξαν ἀγαπᾷ. Ψυχῆς γὰρ αἰσθητικῆς καὶ θεοφιλοῦς ἴδιον, τὴν μὲν δόξαν ἀεὶ ζητεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ, ἐν πάσαις, αἷς ποιεῖ ἐντολαῖς, ἐπὶ δὲ τῇ ἑαυτῆς ταπεινώσει τέρπεσθαι, ὅτι τῷ Θεῷ μὲν δόξα διὰ μεγαλωσύνης πρέπει, ἀνθρώπῳ δὲ ταπείνωσις, ἵνα δι' αὐτῆς οἰκειωθῶμεν τῷ Θεῷ. Ὅπερ ἐὰν ποιῶμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν ἅγιον Βαπτιστὴν Ἰωάννην, χαίροντες τῇ δόξῃ τοῦ Κυρίου, ἀπαύστως λέγειν ἀρξώμεθα· ἐκεῖνον δεῖ ὑψοῦσθαι, ἡμᾶς δὲ ἐλαττοῦσθαι[2].

* Ἐν ἄλλοις ἔτι πενθοῦντα.

ιγ'. Οἶδα ἐγώ τινα τοσοῦτον τὸν Θεὸν ἀγαπῶντα καὶ ἐπιποθοῦντα*, ὅτι οὐκ ἀγαπᾷ ὡς θέλει, ὥστε ἀπαύστως αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐν τοιαύτῃ εἶναί τινι θερμῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε τὸν μὲν Θεὸν ἐν αὐτῷ δοξάζεσθαι, αὐτὸν δέ, ὡς μήτε ὄντα εἶναι. Οὗτος δὲ οὔτε οἶδεν ὅπερ ἐστίν, οὔτε ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐπαίνοις τῶν λόγων ἥδεται. Τῇ γὰρ πολλῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ταπεινώσεως, τὴν ἑαυτοῦ οὐκ ἐννοεῖ ἀξίαν, ἀλλὰ λειτουργεῖ μὲν τῷ Θεῷ, ὡς νόμος ἱερεῦσι, πολλῇ δέ τινι τῇ τῆς θεοφιλίας διαθέσει, κλέπτει ἑαυτοῦ τὴν μνήμην τῆς ἀξίας· ἐν τῷ βάθει που τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τὸ ἐκ ταύτης ἐναποκρύπτων καύχημα, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως[3]· ἵνα παῖς τις ἀχρεῖος παρ' ἑαυτῷ διαπαντὸς τῇ διανοίᾳ φαίνηται, ὡς ἀλλότριος ὢν πάντως τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς ταπεινώσεως. Ὅπερ δεῖ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας πᾶσαν τιμὴν ἀποφεύγειν καὶ δόξαν, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πλούτου τῆς ἀγάπης, τοῦ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπῶντος Κυρίου[4].

ιδ'. Ὁ ἐν αἰσθήσει καρδίας ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἐκεῖνος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ[5]. Ὅσον γάρ τις ἐν αἰσθήσει ψυχῆς παραδέχεται τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τοσοῦτον γίνεται ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ. Διὸ λοιπὸν τοῦ φωτισμοῦ

1. Πρβλ. Ἰωάνν. ζ', 18. 2. Ἰωάνν. γ', 30. 3. Πρβλ. Δαν. γ', 15 (προσευχὴ τριῶν παίδων).
4. Πρβλ. Ἐφεσ. β', 7. 5. Α' Κορ. η', 3.

τῆς γνώσεως ἐν ἔρωτί τινι σφοδρῷ ὁ τοιοῦτος ὀρεγόμενος οὐ παύσεται, ἄχρις ἄν, καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ὀστέων ἰσχύος ἐκδαπανηθείσης, αἴσθηται. Οὐκ ἔτι εἰδὼς ἑαυτόν, ἀλλ' ὅλος ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἠλλοιωμένος τοῦ Θεοῦ. Ὁ τοιοῦτος δὲ καὶ πάρεστιν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ἔτι γὰρ ἐνδημῶν τῷ ἑαυτοῦ σώματι, ἐκδημεῖ διὰ τῆς ἀγάπης, τῇ κινήσει τῆς ψυχῆς, ἀπαύστως πρὸς τὸν Θεόν[1]. Ἀνενδότως γὰρ λοιπὸν διὰ τοῦ πυρὸς τῆς ἀγάπης τὴν καρδίαν καιόμενος, ἀνάγκῃ τινὶ πόθου κεκόλληται τῷ Θεῷ. Ὡς ἐκστὰς ἅπαξ τῆς ἑαυτοῦ φιλίας τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, φησί, Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν[2].

ιε'. Ὅταν ἄρξηταί τις αἰσθάνεσθαι πλουσίως τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τότε ἄρχεται ἐν αἰσθήσει πνεύματος καὶ τὸν πλησίον ἀγαπᾶν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη, περὶ ἧς πᾶσαι αἱ ἅγιαι Γραφαὶ διαλέγονται. Ἡ γὰρ κατὰ σάρκα φιλία εὐχερῶς ἄγαν διαλύεται, βραχείας τινὸς εὑρεθείσης αἰτίας· αἰσθήσει γὰρ οὐ δέδεται πνεύματος· τῷ τοῦτο οὖν κἂν συμβῇ τινα παροξυσμὸν γενέσθαι ἐπὶ τῆς ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ψυχῆς, οὐ λύεται παρ' αὐτῇ ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης. Τῇ γὰρ θέρμῃ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀναζωπυροῦσα ἑαυτήν, εὐθέως εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐπανακαλεῖται θᾶττον, καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὴν τοῦ πλησίον προσδέχεται ἀγάπην, κἂν μεγάλως ὑπ' αὐτοῦ ἢ καθύβρισται ἢ ἐζημίωται· ἐν γὰρ τῇ γλυκύτητι τοῦ Θεοῦ τὸ πικρὸν πάντως ἀναλίσκει τῆς ἔριδος.

ις'. Οὐδεὶς δύναται μὴ πρότερον φοβηθεὶς τὸν Θεὸν ἐν αἰσθήσει καρδίας, ἀγαπῆσαι αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ· διὰ γὰρ τῆς ἐνεργείας τοῦ φόβου ἁγνιζομένη καὶ ἁπαλυνομένη ὥσπερ ἡ ψυχή, εἰς ἀγάπην ἐνεργουμένην ἔρχεται· οὐκ ἂν δέ τις εἰς φόβον ἔλθῃ Θεοῦ τῷ εἰρημένῳ τρόπῳ, εἰ μὴ πασῶν τῶν βιοτικῶν ἔξω γένηται φροντίδων. Ὅτε γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ καὶ ἀμεριμνίᾳ γένηται ὁ νοῦς, τότε αὐτῷ ὀχλεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καθαρίζων αὐτὸν ἐν αἰσθήσει πολλῇ ἀπὸ πάσης τῆς γεώδους παχύτητος· ἵν' οὕτως αὐτὸν εἰς πολλὴν ἀγάπην ἀγάγῃ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ὥστε ὁ μὲν φόβος τῶν ἔτι καθαριζομένων ἐστὶ δικαίων μετὰ μεσότητος ἀγάπης· ἡ δὲ τελεία ἀγάπη τῶν ἤδη καθαρισθέντων, ἐν οἷς οὐκ ἔστι φόβος· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη, φησίν, ἔξω βάλλει τὸν φόβον[3]. Ἀμφότερα δὲ δικαίων ἐστὶ μόνων, οἵτινες ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰς ἀρετὰς κατεργάζονται καὶ διὰ τοῦτο πῇ μὲν λέγει ἡ Γραφή, φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ[4]· πῇ δέ, ἀγαπήσατε τὸν Κύριον πάντες οἱ ὅσιοι αὐτοῦ[5]· ἵνα μάθωμεν σαφῶς, ὅτι τῶν μὲν ἔτι καθαριζομένων δικαίων ἐστὶν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, μετὰ μεσότητος, ὡς εἴρηται, ἀγάπης· τῶν δὲ καθαρισθέντων ἡ τελεία ἀγάπη. Ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἔτι ἔννοια φόβου τινός, ἀλλ' ἔκκαυσις ἄπαυστος καὶ κόλλησις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὸν λέγοντα· ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου[6].

1. Β' Κορ. ε', 6. 2. Β' Κορ. ε', 13. 3. Α' Ἰωάνν. δ', 18.
4. Ψαλμ. 33, 10. 5. Ψαλμ. 30, 24. 6. Ψαλμ. 62, 9.

ιζ´. Ὥσπερ τὰ συμβαίνοντα τῷ σώματι τραύματα, ὅταν μὲν κεχερσωκότα ᾖ καὶ ἀνεπιμέλητα, τοῦ προσαγομένου αὐτοῖς φαρμάκου ὑπὸ τῶν ἰατρῶν οὐκ αἰσθάνεται· καθαρισθέντα δέ, τῆς ἐνεργείας αἰσθάνεται τοῦ φαρμάκου, εἰς ἴασιν τελείαν ἐντεῦθεν ἐρχόμενα· οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἕως μὲν ἀνεπιμέλητος τυγχάνῃ καὶ ὑπὸ τῆς λέπρας τῆς φιληδονίας ὅλη κεκαλυμμένη, αἰσθάνεσθαι τοῦ φόβου οὐ δύναται τοῦ Θεοῦ, κἂν ἀπαύστως αὐτῇ τις τὸ φοβερὸν καὶ δυνατὸν κριτήριον καταγγέλλῃ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὰν δὲ ἄρξηται διὰ τῆς πολλῆς προσοχῆς καθαίρεσθαι, τότε ὡς φαρμάκου τινὸς ὄντος ζωῆς, τοῦ θείου φόβου αἰσθάνεται· καίοντος αὐτὴν ὥσπερ, τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἐλέγχων, ἐν πυρὶ ἀπαθείας· ὅθεν κατὰ μέρος λοιπὸν καθαριζομένη, εἰς τὸ τέλειον τοῦ καθαρισμοῦ φθάνει· τοσοῦτον τῇ ἀγάπῃ προστιθεῖσα, ὅσον ἐλαττοῦται τοῦ φόβου· ἵν᾿ οὕτως εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην καταφθάσῃ, ἐν ᾗ φόβος, ὡς εἴρηται, οὐκ ἔστιν[1], ἀλλ᾿ ἀπάθεια πᾶσα διὰ δόξης ἐνεργουμένη Θεοῦ· ἔστω οὖν ἡμῖν εἰς καύχημα καυχημάτων ἄπαυστον, πρῶτον μὲν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· λοιπὸν δὲ ἡ ἀγάπη τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου[2] τῆς ἐν Χριστῷ τελειότητος.

ιη´. Ψυχὴ μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φροντίδων, οὔτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσει γνησίως, οὔτε τὸν διάβολον βδελύξεται ἀξίως. Κάλυμμα γὰρ ἅπαξ ἔχει φορτικόν, τὴν μέριμναν τοῦ βίου· ὅθεν τὸ ἑαυτοῦ ἐπιγνῶναι ὁ νοῦς ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐ δύναται δικαστήριον, ἵνα παρ᾿ ἑαυτῷ δοκιμάζῃ ἀπλανῶς τὰς ψήφους τῆς κρίσεως. Διὰ πάντα οὖν ἡ ἀναχώρησις χρήσιμος.

ιθ´. Ψυχῆς καθαρᾶς ἴδιον, λόγος μὲν ἄφθονος, ζῆλος δὲ ἄκακος, καὶ ἔρως ἄπαυστος τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. Τότε δὲ καὶ τὰς οἰκείας ὁ νοῦς ἀκριβῶς διαρρυθμίζει πλάστιγγας, ὡς ἐν καθαρωτάτῳ κριτηρίῳ τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ ἐμπαρών.

κ´. Πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἄπιστον, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδοκιμασθήσονται. Δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν πίστιν ἐπιδεικνύμενον, τὰ πράγματα τῷ Κυρίῳ προσφέρειν· οὐδὲ γὰρ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ εἰς δικαιοσύνην ἐλελόγιστο ἡ πίστις[3], εἰ μὴ τὸν καρπὸν αὐτῆς, τὸν παῖδα, προσήγαγε[4].

κα´. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, καὶ πιστεύει γνησίως καὶ τὰ ἔργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ ὁσίως· ὁ δὲ πιστεύων μόνον καὶ μὴ ὢν ἐν τῇ ἀγάπῃ, οὐδὲ αὐτὴν τὴν πίστιν, ἣν δοκεῖ ἔχειν, ἔχει. Ἐλαφρότητι γάρ τινι πιστεύει νοός, ὡς ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μὴ ἐνεργούμενος. Πίστις οὖν δι᾿ ἀγάπης ἐνεργουμένη[5], τὸ μέγα κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν.

κβ´. Ὁ τῆς πίστεως βυθὸς ἐρευνόμενος μέν, κυμαίνεται, ἁπλῇ δὲ διαθέσει θεωρούμενος, γαληνιᾷ. Λήθης γὰρ κακῶν ὕδωρ ὂν τὸ βάθος τῆς πίστεως, οὐ φέρει παρὰ περιέργων ἐννοιῶν θεωρεῖσθαι· ἁπλότητι οὖν διανοίας τοῖς αὐτοῖς ἐμπλέωμεν ὕδασιν, ἵνα εἰς τὸν λιμένα τοῦ θελήματος οὕτω καταφθάσωμεν τοῦ Θεοῦ.

κγ´. Οὐδεὶς δύναται ἀγαπᾶν ἢ πιστεύειν γνησίως, εἰ μὴ αὐτὸν ἑαυ-

1. Α´ Ἰωάνν. δ´, 18. 2. Ῥωμ. ιγ´, 10. 3. Γαλ. ε´, 6. 4. Γέν. κεφ. κβ´.
5. Ῥωμ. δ´, 22.

τοῦ ἔχῃ κατήγορον. Ὅταν γὰρ ἡ συνείδησις ἡμῶν ἑαυτὴν τοῖς ἐλέγχοις ταράττῃ, οὐκ ἔτι τῆς ὀσμῆς ὁ νοῦς τῶν ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν παραχωρεῖται αἰσθάνεσθαι, ἀλλ᾿ εὐθέως εἰς ἀμφιβολίαν μερίζεται· θερμῇ μὲν κινήσει διὰ τὴν προλαβοῦσαν πεῖραν τῆς πίστεως ὀρεγόμενος, μηκέτι δὲ αὐτῆς ἐν αἰσθήσει καρδίας ἐπιλαβέσθαι διὰ τῆς ἀγάπης δυνάμενος, διὰ τοὺς πυκνούς, ὡς ἔφην, νυγμοὺς τῆς ἐλεγχούσης συνειδήσεως. Πλὴν καθαρίσαντες ἑαυτοὺς θερμοτέρᾳ προσοχῇ, μετὰ πλείονος πείρας, ἐν Θεῷ, τοῦ ποθουμένου τευξόμεθα.

κδ´. Ὥσπερ πρὸς τὰ φαινόμενα ἡμᾶς καλά, βιαίως πως αἱ τοῦ σώματος προτρέπονται αἰσθήσεις, οὕτω πρὸς τὰ ἀόρατα ἡμᾶς ἀγαθὰ ἡ τοῦ νοῦ εἴωθε, ὅτε τῆς θείας γεύσηται, χειραγωγεῖν αἴσθησις. Ἕκαστον γὰρ τῆς οἰκείας συγγενείας πάντως ὀρέγεται· ἡ μὲν γὰρ ψυχή, ὡς ἀσώματος, τῶν οὐρανίων καλῶν, τὸ δὲ σῶμα, ὡς χοῦς, τῆς ἐπιγείου τρυφῆς. Τῆς ἀΰλου οὖν εἰς πεῖραν ἐλευσόμεθα ἀπλανῶς αἰσθήσεως, εἴπερ τὴν ὕλην τοῖς πόνοις λεπτύνωμεν.

κε´. Μίαν μὲν εἶναι αἴσθησιν φυσικήν, αὐτὴ ἡ τῆς ἁγίας ἡμᾶς γνώσεως ἐκδιδάσκει ἐνέργεια· εἰς δύο δὲ λοιπὸν διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδὰμ διαιρουμένην ἐνεργείας, μίαν μὲν ἁπλῆν τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ ἐγγινομένην· ἥντινα οὐδεὶς δύναται εἰδέναι, εἰ μὴ μόνοι οἱ τῶν τοῦ βίου καλῶν, διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἀπαλλαττόμενοι ἡδέως καὶ πᾶσαν τὴν τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων διὰ τῆς ἐγκρατείας καταμαραίνοντες ὄρεξιν. Ἐπὶ γὰρ τούτων μόνον εὐρώστως ὁ νοῦς διὰ τὴν ἀμεριμνίαν κινούμενος, τῆς θείας ἀρρήτως αἰσθάνεσθαι χρηστότητος δύναται· ὅθεν καὶ τῷ σώματι τότε κατὰ τὸ μέτρον τῆς αὐτοῦ προκοπῆς τῆς οἰκείας μεταδίδωσι χαρᾶς, ἀπείρῳ τινὶ λόγῳ τῇ ἀγάπῃ τῆς ἐξομολογήσεως ἀγαλλιώμενος· ἐπ᾿ αὐτῷ γάρ, φησί, ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθην καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ*. Ἡ γὰρ τότε ὄντως ἐγγινομένη χαρὰ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ὑπόμνησίς ἐστιν ἀπλανὴς τῆς ἀφθάρτου βιοτῆς.

κς´. Ἀκύμαντον ἀεὶ δεῖ διαφυλάττειν τοὺς ἀγωνιζομένους τὴν διάνοιαν· ἵνα τοὺς εἰς αὐτὴν διαθέοντας λογισμοὺς ὁ νοῦς διακρίνων, τοὺς μὲν καλοὺς καὶ θεοπέμπτους ἐν τοῖς ταμιείοις ἐναποτίθηται τῆς μνήμης· τοὺς δὲ σκαιοὺς καὶ δαιμονιώδεις, ἔξω που τῶν ἀποθηκῶν ἀπορρίπτῃ τῆς φύσεως. Καὶ γὰρ ἡ θάλασσα γαληνιῶσα μὲν ἄχρις αὐτοῦ αὐτῆς τοῦ βυθίου κινήματος, ὑπὸ τῶν τοὺς ἰχθύας ἀγρευόντων καθορᾶται· ὡς μηδὲν αὐτοὺς σχεδὸν λανθάνειν τότε, τῶν τὰς ἐκεῖσε διαπορευομένων ζῴων τρίβους· ὅτε δὲ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ταράττεται, κρύπτει τῇ τῆς ταραχῆς στυγνότητι, ἅπερ ἐν τῷ γέλωτι τῆς γαλήνης ὁρᾶσθαι φιλοτιμεῖται. Ὅθεν ἀργὴν οὖσαν τότε τὴν τέχνην ὁρῶμεν τοῖς τοὺς ἁλιευτικοὺς μηχανωμένοις δόλους· ὅπερ

* Ψαλμ. 27, 7.

καὶ τὸν νοῦν πάντως συμβαίνει πάσχειν τὸν θεωρητικόν, ὅταν μάλιστα ἐξ ὀργῆς ἀδίκου ὁ βυθὸς τῆς ψυχῆς ταράττηται.

κζ'. Ὀλίγων ἐστὶ λίαν, τὸ πάντα τὰ οἰκεῖα ἀκριβῶς ἐπιγινώσκειν πταίσματα καὶ ὧν οὐδέποτε ὁ νοῦς τῆς μνήμης ἐξαρπάζεται τοῦ Θεοῦ. Ὃν γὰρ τρόπον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οἱ σωματικοί, ὅταν μὲν ὑγιαίνωσι, πάντα ὁρᾶν ἄχρι καὶ τῶν διιπταμένων κωνώπων ἢ ἐμπίδων τὸν ἀέρα δύνανται· ὅταν δὲ ὑπὸ θολώσεως ἢ ὑπὸ χυμῶν τινων σκεπάζωνται, εἰ μέν τι μέγα εἴη τῶν ἀπαντώντων αὐτοῖς, τοῦτο ἀμυδρῶς ὁρῶσι· τῶν δὲ μικρῶν οὐκ αἰσθάνονται τῇ αἰσθήσει τῆς βλέψεως· οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἐὰν μὲν τὴν ἐκ τῆς φιλοκοσμίας αὐτῇ συμβαίνουσαν πήρωσιν τῇ προσοχῇ λεπτύνῃ, καὶ τὰ ἄγαν αὐτῆς βραχέα πταίσματα, ὡς μεγάλα λίαν ἡγουμένη, δάκρυον ἐπὶ δακρύῳ ἐν πολλῇ εὐχαριστίᾳ ἀδιαλείπτως φέρει· δίκαιοι γάρ, φησίν, ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου[1]· ἐὰν δὲ τῇ τοῦ κόσμου ἐμμείνῃ διαθέσει, εἰ μέν τι φονικόν, ἢ πολλῆς ἄξιον διαπράξοιτο τιμωρίας, τοῦτο ἠρέμα αἰσθάνεται· τῶν δὲ ἄλλων πταισμάτων οὐδὲν ἐπισημήνασθαι δύναται, ἀλλὰ καὶ ὡς κατορθώματα αὐτὰ πολλάκις ἡγεῖται· διὸ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν θερμῶς λογοποιουμένη ἡ ἀθλία οὐκ αἰσχύνεται.

κη'. Νοῦν καθαρίσαι, μόνον ἐστὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν γὰρ μὴ εἰσέλθῃ ὁ δυνατὸς καὶ σκυλεύσῃ καὶ δήσῃ τὸν ἅρπαγα, οὐδαμῶς τὸ λάφυρον ἐλευθερωθήσεται· δεῖ οὖν διὰ πάντων, καὶ πλέον δὲ τῇ εἰρήνῃ τῆς ψυχῆς, ἀναπαύειν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον[2], ἵνα τὸν λύχνον τῆς γνώσεως ἔχωμεν παρ' ἑαυτοῖς φαίνοντα διαπαντός. Ἐξαστράπτοντος γὰρ αὐτοῦ ἀπαύστως ἐν τοῖς ταμιείοις τῆς ψυχῆς, οὐ μόνον κατάδηλοι ἐν τῷ νοῒ αἱ μικραὶ ἐκεῖναι καὶ σκοτειναὶ τῶν δαιμόνων γίνονται προσβολαί, ἀλλὰ καὶ ἐξασθενοῦσι λίαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου καὶ ἐνδόξου ἐλεγχόμεναι φωτός· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος λέγει, τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε[3]· ἀντὶ τοῦ μή, κακοεργοῦντες ἢ κακὰ λογιζόμενοι, λυπεῖτε τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀγαθότητα, ἵνα μὴ τῆς ὑπερμάχου ἐκείνης στερηθῆτε λαμπάδος· οὐ γὰρ τὸ ἀΐδιον καὶ ζωοποιὸν σβέννυται, ἀλλ' ἡ ἐκείνου λύπη, τουτέστιν ἡ ἀποστροφή, στυγνὸν καὶ ἀφεγγῆ τὸν νοῦν καταλιμπάνει τῆς γνώσεως.

κθ'. Μίαν μέν, ὡς ἔφην, αἴσθησιν εἶναι φυσικὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστάμεθα. Αἱ γὰρ πέντε, ἅπαξ ταῖς τοῦ σώματος ἡμῶν διαφέρουσι χρείαις, τὸ Πανάγιον ἡμᾶς καὶ φιλάνθρωπον Πνεῦμα ἐκδιδάσκει τοῦ Θεοῦ. Συνδιαιρεῖται δὲ αὕτη, διὰ τὸν ἐκ τῆς παρακοῆς προσγινόμενον ὄλισθον τῷ νῷ ταῖς αὐταῖς τῆς ψυχῆς κινήσεσι· διόπερ τὸ μὲν αὐτῆς, τῷ ἐμπαθεῖ συναπάγεται μέρει· ὅθεν τῶν τοῦ βίου καλῶν ἡδέως αἰσθανόμεθα. Τὸ δὲ τῷ λογικῷ αὐτῆς καὶ νοερῷ πολλάκις συνήδεται κινήματι, καθὸ πρὸς τὰ οὐράνια τρέχειν ὁ νοῦς ἡμῶν κάλλη, ὅτε σωφρονοῦμεν, ὀρέγεται. Ἐὰν οὖν εἰς ἕξιν ἔλθωμεν τοῦ καταφρονεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καλῶν, δυνησόμεθα καὶ τὴν γεώδη τῆς ψυχῆς ὄρεξιν τῇ λογικῇ αὐτῆς συνάψαι διαθέσει, τῆς

1. Ψαλμ. 139, 14. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. δ', 14. 3. Α' Θεσσ. ε', 19.

κοινωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦτο οἰκονομούσης εἰς ἡμᾶς· ἐὰν γὰρ μὴ ἡ ἑαυτοῦ Θεότης ἐνεργητικῶς τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν ταμεῖα καταυγάσῃ, οὐκ ἂν δυνηθῶμεν ἐν ἀδιαιρέτῳ τῇ αἰσθήσει, τουτέστιν ἐν ὁλοκλήρῳ διαθέσει, γεύσασθαι τοῦ ἀγαθοῦ.

λ'. Αἴσθησίς ἐστι νοός, γεῦσις ἀκριβὴς τῶν διακρινομένων· ὃν γὰρ τρόπον, τῇ γευστικῇ ἡμῶν αἰσθήσει τοῦ σώματος, τὰ καλὰ ἐκ τῶν φαύλων ἀπλανῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑγείας διακρίνοντες, τῶν χρηστῶν ὀρεγόμεθα· οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν, ὅταν εὐρώστως καὶ ἐν πολλῇ ἀμεριμνίᾳ κινεῖσθαι ἄρξηται, δύναται τῆς θείας παρακλήσεως πλουσίως αἰσθάνεσθαι καὶ ὑπὸ τῆς ἐναντίας μηδέποτε συναρπάζεσθαι. Ὡς γὰρ τὸ σῶμα, τῶν γεωδῶν γευόμενον ἡδυσμάτων, ἔχει τὴν πεῖραν τῆς αἰσθήσεως ἄπταιστον· οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ὅτε ἐπάνω τοῦ τῆς σαρκὸς καυχᾶται φρονήματος, δύναται γεύεσθαι τῆς παρακλήσεως ἀπλανῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[1]· γεύσασθε γάρ, φησί, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος[2]· καὶ ἔχειν τὴν μνήμην τῆς γεύσεως διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγάπης ἄληστον, ἐν τῷ δοκιμάζειν ἀπταίστως τὰ διαφέροντα, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ἡμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ, ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα[3].

λα'. Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν ἄρξηται τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος αἰσθάνεσθαι χάριτος, τότε καὶ ὁ σατανᾶς ἐν ἡδυφανεῖ τινι αἰσθήσει ἐν ταῖς νυκτεριναῖς ἡσυχίαις, ὅτε τις, ὥσπερ ὕπνου τινὸς λεπτοτάτου, ἔρχεται ῥοπή, τὴν ψυχὴν παρακαλεῖ. Ἐὰν οὖν ἐν θερμῇ λίαν μνήμῃ εὑρεθῇ κρατῶν ὁ νοῦς τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ὥσπερ ὅπλῳ κέχρηται κατὰ τῆς ἀπάτης τῷ παναγίῳ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματι ἐκείνῳ, ἀναχωρεῖ μὲν ὁ πλάνος τοῦ δόλου, εἰς πόλεμον δὲ λοιπὸν ἐνυπόστατον ἐξάπτεται τῆς ψυχῆς. Ὅθεν ὁ νοῦς ἐπιγινώσκων τὴν ἀπάτην ἀκριβῶς τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς τὴν πεῖραν προκόπτει τῆς διακρίσεως.

λβ'. Ἡ ἀγαθὴ παράκλησις ἢ ἐγρηγορότης[4] τοῦ σώματος, ἢ καὶ εἰς ὕπνου τινὸς μέλλοντος ἔρχεσθαι ἔμφασιν, ὅτε τις ἐν θερμῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, τῇ αὐτοῦ ὥσπερ κεκόλληται ἀγάπῃ· ἡ δὲ τῆς πλάνης, εἰς λεπτόν τινα ἀεί, ὡς εἶπον, ἐλθόντος τοῦ ἀγωνιστοῦ, μετὰ μέσης μνήμης τοῦ Θεοῦ. Ἡ μὲν γάρ, ὡς ἐκ Θεοῦ οὖσα, φανερῶς τὰς ψυχὰς τῶν τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῶν ἐν ἐκχύσει πολλῇ τῆς ψυχῆς, παρακαλεῖν πρὸς ἀγάπην θέλει· ἡ δέ, ἐπειδὴ ἐν ἀνέμῳ τινὶ πλάνης ῥιπίζειν τὴν ψυχὴν εἴωθε, κλέπτειν διὰ τοῦ ὕπνου τοῦ σώματος τὴν πεῖραν τῆς αἰσθήσεως τοῦ ὑγιαίνοντος νοῦ περὶ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἐπιχειρεῖ. Ἐὰν οὖν εὑρεθῇ ὁ νοῦς, ὡς εἶπον, μεμνημένος προσεχῶς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, σκορπίζει μὲν τὴν αὔραν ἐκείνην τὴν ἡδυφανῆ τοῦ ἐχθροῦ, χαίρων δὲ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ κινεῖται πόλεμον, ὡς ὅπλον ἔχων λοιπὸν δεξιόν, μετὰ τὴν χάριν, τὸ ἐκ τῆς πείρας καύχημα.

λγ'. Ἐὰν ἀναμφιβόλῳ καὶ ἀφαντάστῳ κινήσει ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἀ-

1. Πρβλ. Πράξ. θ', 31. 2. Ψαλμ. 33, 9. 3. Φιλιππ. α', 9.
4. Γραπτέον ἴσως ἐγρηγορότος.

γάπην ἐξάπτηται τοῦ Θεοῦ, ἕλκουσα ὥσπερ καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ βάθος τῆς ἀγάπης ἐκείνης τῆς ἀρρήτου, ἢ ἐγρηγορότως, ἢ ᾧ εἴρηκα τρόπῳ, ἢ εἰς ὕπνον ἐρχομένου τοῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας χάριτος ἐνεργουμένου, μηδὲν ἄλλο τότε ἐννοοῦσα ὅλως, ἢ τοῦτο μόνον, εἰς ὅπερ κινεῖται· εἰδέναι δεῖ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι τὴν ἐνέργειαν. Ἡδυνομένη γὰρ ὅλη ὑπ᾽ ἐκείνης τῆς ἀφράστου γλυκύτητος, οὐδὲν ἕτερον δύναται τότε ἐννοεῖν, ἐπειδὴ ἀνενδότῳ τινὶ ἐνευφραίνεται χαρᾷ. Ἐὰν δὲ ἀμφιβολίαν ὅλως ἢ ῥυπαράν τινα ἔννοιαν ὁ νοῦς ἐν τῷ ἐνεργεῖσθαι συλλάβῃ, εἰ καὶ τῷ ἁγίῳ κέχρηται ὀνόματι πρὸς ἄμυναν τοῦ κακοῦ καὶ οὐχὶ μᾶλλον πρὸς ἀγάπην μόνον τοῦ Θεοῦ· δεῖ νοεῖν, ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ἀπατεῶνός ἐστιν ἐκείνη ἡ παράκλησις, χαρᾶς ἐμφάσει· ἡ δὲ χαρὰ ἐκείνη ἄποιός ἐστι καὶ ἀδιάθετος ὅλη, μοιχεύεσθαι θέλοντος τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχήν, ὅταν ἴδῃ τὸν νοῦν τῇ πείρᾳ τῆς ἑαυτοῦ αἰσθήσεως ἀκριβῶς καυχώμενον. Τότε γὰρ παρακλήσεσί τισιν, ὡς ἔφην, χρηστοφανέσι προσκαλεῖται τὴν ψυχήν, ἵνα διαφορουμένης αὐτῆς ὑπὸ τῆς χαύνης ἐκείνης καὶ καθύγρου ἡδύτητος, ἀγνώριστος αὐτῇ γένοιτο ἡ μεῖξις τοῦ δολίου. Ἐκ τούτου οὖν γνωσόμεθα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης[1]· ἀδύνατον μέντοι ἢ τῆς θείας χρηστότητος ἐν αἰσθήσει γεύσασθαί τινα ἢ τῆς τῶν δαιμόνων πικρίας αἰσθητῶς πειρασθῆναι, εἰ μή τις ἑαυτὸν πληροφορήσῃ, τὴν μὲν χάριν εἰς τὸ βάθος τοῦ νοῦ κατεσκηνωκέναι, τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα περὶ τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐνδιατρίβειν· ὅπερ οὐδέποτε θέλουσι παρὰ ἀνθρώποις πιστευθῆναι οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ὁ νοῦς τοῦτο αὐτὸ εἰδὼς ἀκριβῶς, τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ κατ᾽ αὐτῶν ὁπλίζηται.

λδ΄. Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἡ φυσικὴ καὶ ἄλλη ἡ ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτε θέλομεν, συμμέτρως κινεῖται θελήσεως· διόπερ καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἡνίκα μὴ βίᾳ κρατῶμεν τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως, διαρπάζεται. Ἡ δέ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς μέρη τῇ τοῦ θείου πόθου ἀλαλήτῳ ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπείρῳ τινὶ ἁπλότητι διαθέσεως. Ἐγκύμων γὰρ ὥσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγήν τινα ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἀναβλύζει.

λε΄. Ὥσπερ ἡ θάλασσα τῷ ἐπιχεομένῳ αὐτῇ ἐλαίῳ, ὅταν ταράττηται, φύσιν ἔχει τοῦ εἴκειν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ πιότητος νικωμένης τῆς ζάλης, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ὅταν ὑπὸ τῆς χρηστότητος πιαίνηται τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡδέως γαληνιᾷ. Χαίρουσα γὰρ ἡττᾶται, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι ἡ ψυχή μου[2]· τῇ ἐπισκιαζούσῃ αὐτῇ ἐκείνῃ ἀπαθείᾳ καὶ ἀρρήτῳ χρηστότητι. Διὰ τοῦτο οὖν κἂν ὁπόσοι τότε παροξυσμοὶ ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐπιτηδεύωνται κατὰ τῆς ψυχῆς, ἀόργητός τε διαμένει καὶ πάσης ἔμπλεως χαρᾶς. Εἰς ὅπερ τις οὐκ ἔρχεται οὐδὲ μένει, εἰ μὴ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπαύστως καθηδύνῃ. Τοῖς γὰρ

1. Πρβλ. Ἰωάνν. ιε΄, 26, Α΄ Τιμ. δ΄, 1. 2. Ψαλμ. 61, 6.

ἀγωνιζομένοις εἶδός τι φέρει ἁγνισμοῦ ὁ φόβος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ὁ γὰρ φόβος, φησί, τοῦ Κυρίου ἁγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος[1].

λς΄. Μηδεὶς ἀκούων αἴσθησιν νοός, ὁρατῶς αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ὀφθῆναι ἐλπιζέτω. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ φαμέν, ἤτοι καθαρεύειν τὴν ψυχήν, ἐν ἀρρήτῳ τινὶ γεύσει τῆς θείας παρακλήσεως. Οὐ φαίνεσθαι δὲ αὐτῇ τι τῶν ἀοράτων, ἐπειδὴ νῦν διὰ πίστεως καὶ οὐ διὰ εἴδους, ὡς ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, περιπατοῦμεν[2]. Ἐὰν οὖν ὀφθῇ τινι τῶν ἀγωνιζομένων, ἢ φῶς ἢ σχῆμά τι πυροειδὲς ἢ φωνή, μηδαμῶς καταδεξάσθω τὸ τοιοῦτον ὅραμα. Ἀπάτη γάρ ἐστι φανερὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ πολλοὶ παθόντες, ὡς ἐξ ἀγνοίας, ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας. Ἡμεῖς δὲ ἴσμεν, ὅτι ἐφ᾽ ὅσον ἐνδημοῦμεν ἐν τῷ φθαρτῷ τούτῳ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ[3], τουτέστιν, ὁρατῶς ἢ αὐτὸν ἤ τι τῶν ἐπουρανίων αὐτοῦ θαυμάτων, ὁρᾶν οὐ δυνάμεθα.

λζ΄. Οἱ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἐμφαινόμενοι τῇ ψυχῇ ὄνειροι, ὑγιαινούσης ψυχῆς πώς εἰσιν ἀπλανεῖς κατήγοροι. Διόπερ οὔτε ἀπὸ ἑτέρου σχήματος εἰς ἕτερόν τι σχῆμα μεταβάλλονται, οὔτε μὴν πτοοῦσι τὴν αἴσθησιν, οὔτε γελῶσιν ἢ στυγνάζουσιν ἀθρόως, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἐπιεικείας τῇ ψυχῇ προσεγγίζουσι, πνευματικῆς αὐτὴν καταγεμίζοντες θυμηδίας. Ὅθεν καὶ μετὰ τὸ διυπνισθῆναι τὸ σῶμα, πολλῷ τῷ πόθῳ ζητεῖ ἡ ψυχὴ τὴν χαρὰν τοῦ ὀνείρου. Αἱ δὲ τῶν δαιμόνων φαντασίαι, διὰ πάντων ἐναντίως ἔχουσιν. Οὔτε γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ μένουσι σχήματι, οὔτε μορφὴν ἀτάραχον ἐπὶ πολὺ ἐπιδείκνυνται. Ὃ γὰρ ἐκ προαιρέσεως μὲν οὐκ ἔχουσιν, ἐκ δὲ τῆς οἰκείας κιχρῶνται μόνον πλάνης, ἀρκεῖν αὐτοῖς ἐπὶ πλεῖστον οὐ δύναται. Ἀλλὰ καὶ μεγάλα μὲν λέγουσι καὶ ἀπειλοῦσι δὲ πλεῖστα, εἰς στρατιωτῶν εἶδος ἑαυτοὺς πολλάκις σχηματίζοντες. Ποτὲ δὲ καὶ προσψάλλουσι μετὰ κραυγῆς τῇ ψυχῇ. Ὅθεν ἐπιγινώσκων αὐτοὺς ὁ νοῦς, ὅτε καθαρεύει, πεφαντασμένως διυπνίζει τὸ σῶμα. Ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ χαίρει, ὡς τὸν δόλον αὐτῶν ἐπιγνῶναι δυνηθείς. Διόπερ ἐν αὐτῷ τῷ ὀνείρῳ πλειστάκις ἐλέγχων αὐτούς, εἰς ὀργὴν αὐτοὺς μεγάλην κινεῖ. Πλὴν ἔστιν ὅτε καὶ τὰ χρηστὰ ἐνύπνια, χαρὰν μὲν οὐ φέρουσι τῇ ψυχῇ, λύπην δὲ αὐτῇ ἡδεῖαν ἐμποιοῦσι καὶ ἀνάλγητον δάκρυον. Τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ τῶν εἰς πολλὴν ταπεινοφροσύνην προκοψάντων.

λη΄. Εἰρήκαμεν ἡμεῖς, ὡς παρὰ τῶν ἐν πείρᾳ γεγονότων ἠκούσαμεν, καλῶν τε καὶ φαύλων ὀνείρων διάκρισιν. Ἀρκείτω δὲ ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν μεγάλην, τὸ μηδεμιᾷ ὅλως πείθεσθαι φαντασίᾳ· οἱ γὰρ ὄνειροι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐδὲν ἕτερόν εἰσιν, ἀλλ᾽ εἴδωλα λογισμῶν. Ἢ πάλιν, ὡς ἔφην, δαιμόνων ἐμπαίγματα. Ὁπότε κἂν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος καταπεμφθῇ ἡμῖν ὅραμα πώποτε, καὶ μὴ αὐτὸ καταδεξώμεθα, οὐκ ἂν ἡμῖν ὁ πολυπόθητος Κύριος Ἰησοῦς ὀργισθῇ διὰ τοῦτο. Οἶδε γὰρ ὅτι διὰ τοὺς δόλους τῶν δαιμόνων ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμεθα. Ἡ μὲν γὰρ προειρημένη διά-

1. Ψαλμ. 18, 10. 2. Β΄ Κορ. ε΄, 7. 3. Β΄ Κορ. ε΄, 6.

κρισις ἀκριβής ἐστι. Συμβαίνει δὲ ἐκ συναρπαγῆς τινος ἀνεπαισθήτως ῥυπωθεῖσαν τὴν ψυχήν, οὗπερ ἐκτὸς οὐδείς, ὡς οἶμαι, εὑρίσκεται, ἀπολέσαι τὸ ἴχνος τῆς ἀκριβοῦς διαγνώσεως καὶ πιστεῦσαι ὡς καλοῖς τοῖς μὴ καλοῖς.

λθ'. Ἤτω πρὸς ὑπόδειγμα ἡμῖν τοῦ πράγματος, δοῦλος ὑπὸ δεσπότου νύκτωρ καὶ μετὰ πολλὴν ἀποδημίαν, πρὸ τῶν περιβόλων τῆς οἰκίας καλούμενος, καὶ ἀκριβῶς μὴ γνωρίζων, ᾧτινι τὴν ἄνοιξιν τῶν θυρῶν διόλου ὁ οἰκέτης ἠρνήσατο. Ἐδεδίει γὰρ μὴ ἡ ὁμοιότης αὐτὸν τῆς φωνῆς συναρπάσασα, προδότην παρασκευάσῃ γενέσθαι, ὧνπερ παρ' αὐτοῦ πεπίστευτο πραγμάτων. Ὥτινι, οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη, ἡμέρας γινομένης, ὁ κύριος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἠξίωσεν, ὅτι καὶ τὴν τοῦ δεσπότου φωνὴν πλάνην εἶναι ἐνόμισε, μή τι θέλων τῶν αὐτοῦ ἀπολέσαι πραγμάτων.

μ'. Ὅτι μὲν ὁ νοῦς, ὅταν ἄρξηται πυκνῶς ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς ἐνεργεῖσθαι, διαφανής τις ὅλος γίνεται, ὥστε τὸ ἑαυτοῦ φῶς αὐτὸν πλουσίως ὁρᾶν, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν. Τοῦτο γὰρ ὅλως γίνεται, ὅταν ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς κατακυριεύσῃ τῶν παθῶν. Ὅτι δὲ πᾶν τὸ ἐν σχήματι αὐτῷ φαινόμενον, εἴτε ὡς φῶς, εἴτε ὡς πῦρ, ἐκ τῆς τοῦ ἐχθροῦ κακοτεχνίας γίνεται, ὁ θεσπέσιος ἡμᾶς Παῦλος διδάσκει σαφῶς, εἰς ἄγγελον φωτὸς λέγων αὐτὸν μετασχηματίζεσθαι[1]. Οὐ δεῖ οὖν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι τινὰ τὸν ἀσκητικὸν μετιέναι βίον, ἵνα μὴ ὁ σατανᾶς ἑτοίμην εὕρῃ τὴν ψυχὴν ἐντεῦθεν εἰς συναρπαγήν. Ἀλλ' ἵνα φθάσωμεν μόνον ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ τῆς καρδίας ἀγαπῆσαι τὸν Θεόν, ὅπερ ἐστὶν ἐν ὅλῃ ψυχῇ καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ[2]. Ὁ γὰρ εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνεργούμενος τοῦ Θεοῦ, ἀποδημεῖ τοῦ κόσμου, κἂν ἐν τῷ κόσμῳ παρῇ.

μα'. Ἡ ὑπακοή, πρῶτον μὲν ἐν πάσαις ταῖς εἰσαγώγοις ἀρεταῖς ὑπάρχειν ἔγνωσται καλόν. Ἀθετεῖ γὰρ τέως τὴν οἴησιν, τίκτει δὲ ἡμῖν τὴν ταπεινοφροσύνην. Ὅθεν εἴσοδος καὶ θύρα γίνεται, τοῖς αὐτῆς ἀντεχομένοις ἡδέως, τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης. Ταύτην ἀθετήσας Ἀδάμ[3], εἰς τὸν βύθιον ἀπωλίσθησε Τάρταρον. Ταύτης ἐρασθεὶς ὁ Κύριος, τῷ τῆς οἰκονομίας λόγῳ, ἄχρι σταυροῦ καὶ θανάτου ὑπήκουσε τῷ ἑαυτοῦ Πατρί[4]· καὶ ταῦτα ἐν οὐδενὶ ὢν ἥττων τῆς αὐτοῦ μεγαλωσύνης, ἵνα, τὸ τῆς ἀνθρωπείας παρακοῆς ἔγκλημα, διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐκλύσας ὑπακοῆς, εἰς τὴν μακαρίαν καὶ διαιωνίζουσαν τοὺς ἐν ὑπακοῇ ζήσαντας ἐπαναγάγῃ ζωήν. Πρῶτον οὖν τούτου ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τοὺς πρὸς τὴν οἴησιν τοῦ διαβόλου ἀναδεχομένους τὴν πάλην. Δείξει γὰρ ἡμῖν αὐτὴ προϊοῦσα, πάσας ἀπλανῶς τὰς τρίβους τῶν ἀρετῶν.

μβ'. Ἡ ἐγκράτεια κοινόν ἐστι πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπώνυμον. Δεῖ οὖν τὸν ἀγωνιζόμενον πάντα ἐγκρατεύεσθαι. Ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπου οἱονδήποτε τῶν λεπτοτάτων ἀφαιρεθὲν μελῶν, τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου, κἂν βραχὺ ᾖ τὸ λειπόμενον, τοῦ σχήματος ἄμορφον ἀπεργάζεται· οὕτω καὶ μιᾶς πα-

1. Β' Κορ. ια', 14. 2. Δευτ. ς', 5. 3. Γέν. κεφ. γ'. 4. Φιλιππ. β', 8.

ραμελῶν ἀρετῆς, ὅλην ὡς οὐκ οἶδε τὴν τῆς ἐγκρατείας ἀφανίζει εὐπρέπειαν. Χρὴ οὖν μὴ μόνον τὰς σωματικὰς φιλοπονεῖν ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ τὰς τὸν ἔνδον ἡμῶν ἄνθρωπον καθαίρειν δυναμένας. Ποῖον γὰρ ὄφελος ἔσται, τῷ τὸ σῶμα παρθένον τηρήσαντι, εἰ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ τῆς παρακοῆς μοιχεύεται δαίμονος; Ἢ πῶς στεφανωθήσεται ὁ γαστριμαργίας μὲν καὶ πάσης σωματικῆς ἐπιθυμίας φεισάμενος, οἰήσεως δὲ καὶ φιλοδοξίας μὴ ἐπιμελησάμενος; Μήτε βραχείας ἀνεχόμενος θλίψεως, τῆς, τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης, μελλούσης ἀντισταθμίζειν πλάστιγγος, τοῖς τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ἐν πνεύματι διαπραξαμένοις ταπεινώσεως;

μγ'. Πάσας μὲν τὰς ἀλόγους ἐπιθυμίας, οὕτω δεῖ μισεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους, ὥστε εἰς ἕξιν τὸ πρὸς αὐτὰς μῖσος κτήσασθαι. Τὴν δὲ ἐπὶ τῶν βρωμάτων ἐγκράτειαν, οὕτως ἐχρῆν διατηρεῖν, ἵνα μὴ εἰς βδέλυξίν τινος αὐτῶν ἔλθῃ τίς ποτε. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπικατάρατόν ἐστι καὶ δαιμονιῶδες ὅλον. Οὐ γὰρ ὡς φαύλων αὐτῶν, μὴ γένοιτο, ἀπεχόμεθα· ἀλλ' ἵνα τῶν πολλῶν τροφῶν ἑαυτοὺς ἀφιστῶντες, τὰ φλεγμαίνοντα μέλη τῆς σαρκὸς συμμέτρως κολάζωμεν. Λοιπὸν δέ, ἵνα καὶ τὸ ἡμῶν περίσσευμα εἰς οἰκονομίαν ἀρκοῦσαν τοῖς πτωχεύουσι γένηται· ὅπερ ἐστὶν ἀγάπης εἰλικρινοῦς γνώρισμα.

μδ'. Τὸ ἀπὸ πάντων τῶν παρατιθεμένων ἢ κιρνωμένων ἐσθίειν καὶ πίνειν εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ[1], οὐδαμῶς τῷ κανόνι τῆς γνώσεως μάχεται· πάντα γὰρ καλὰ λίαν[2]. Τὸ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ἡδέων ἡδέως ἀπέχεσθαι, καὶ διακριτικώτερον ὑπάρχει καὶ γνωστικώτερον. Οὐκ ἂν δὲ τῶν παρόντων ἡδέων ἡδέως καταφρονήσωμεν, εἰ μὴ τῆς τοῦ Θεοῦ γλυκύτητος ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ γευσώμεθα.

με'. Ὃν τρόπον ὑπὸ πλήθους βρωμάτων βαρυνόμενον τὸ σῶμα, δειλόν τινα καὶ δυσκίνητον τὸν νοῦν ἀπεργάζεται, οὕτω καὶ ἐξατονοῦν ὑπὸ πολλῆς ἐγκρατείας, στυγνόν τε καὶ ἀφιλόλογον τὸ θεωρητικὸν τῆς ψυχῆς ὑποτελεῖ μέρος. Δεῖ οὖν πρὸς τὰς τοῦ σώματος κινήσεις, καὶ τὰς τροφὰς εὐτρεπίζεσθαι· ἵνα, ὅτε μὲν ὑγιαίνει, κολάζηται πρεπόντως· ὅτε δὲ ἀσθενεῖ, πιαίνοιτο μετρίως. Οὐ γὰρ ἀτονεῖν δεῖ τῷ σώματι τὸν ἀγωνιζόμενον, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖν πρὸς τὸν ἀγῶνα δύνασθαι, ἵνα, κἂν τοῖς πόνοις τοῦ σώματος, καὶ ἡ ψυχὴ πρεπόντως καθαίροιτο.

μς'. Ὅταν ἡ κενοδοξία μεγάλως φλεγμαίνῃ καθ' ἡμῶν, τὴν ἀδελφῶν τινων ἐπιδημίαν, ἢ οἱονδήποτε ξένον εἰς πρόφασιν τῆς οἰκείας κακίας εὑρίσκουσα, καλὸν τότε τὸ σύμμετρον ἐπιτρέπειν σχολὴν τῇ συνήθει διαίτῃ. Καὶ γὰρ τὸν δαίμονα ἄπρακτον καὶ μᾶλλον πενθοῦντα τὴν ἐπιχείρησιν ἀποπεμψόμεθα, καὶ τὸν θεσμὸν τῆς ἀγάπης ἐγκρίτως πληρώσομεν καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἐγκρατείας ἀνεπίδεικτον διὰ τῆς συγκαταβάσεως φυλάξομεν.

μζ'. Ἡ νηστεία ἔχει μὲν καθ' ἑαυτὴν καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν

1. Πρβλ. Α' Κορ. ι', 27. 2. Πρβλ. Γεν. α', 31, Α' Τιμ. δ', 4.

Θεόν· ἐργαλεῖον γάρ ἐστιν, ὥσπερ εἰς σωφροσύνην ῥυθμίζον τοὺς θέλοντας. Οὐ δεῖ οὖν ἐπ᾽ αὐτῇ μέγα φρονεῖν τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστάς, ἐκδέχεσθαι δὲ μόνον ἐν πίστει Θεοῦ τὸ πέρας ἡμῶν τοῦ σκοποῦ. Οὔτε γὰρ οἱ τῶν οἱωνδήποτε τεχνῶν ἐπιστήμονες τὸ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν ἐργαλείων καυχῶνταί ποτε. Ἀλλὰ περιμένει τούτων ἕκαστος τὸ εἶδος τοῦ ἐγχειρήματος, ἵνα ἐξ ἐκείνου τὸ ἀκριβὲς τῆς τέχνης ἐνδείξηται.

μη'. Ὃν τρόπον ἡ γῆ συμμέτρως ἀρδευομένη, καθαρὸν τὸ καταβαλλόμενον εἰς αὐτὴν σπέρμα μετὰ πλείστης προσθήκης ἀνίησιν, ὑπὸ πολλῶν δὲ μεθυσκομένη ὄμβρων, ἀκάνθας καὶ τριβόλους φέρει μόνον· οὕτω καὶ ἡ γῆ τῆς καρδίας, ἐὰν μὲν συμμέτρῳ οἴνῳ χρώμεθα, καθαρὰ τὰ φυσικὰ αὐτῆς ἀναδίδωσι σπέρματα· καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου δὲ Πνεύματος εἰς αὐτὴν ἐπισπειρόμενα, εὐθαλῆ λίαν ἀναφέρει καὶ πολύκαρπα. Ἐὰν δὲ διάβροχος ὑπὸ τῆς πολυποσίας γίνηται, ἀκάνθας ὄντως φέρει τοὺς ἅπαντας αὐτῆς λογισμοὺς καὶ τριβόλους.

μθ'. Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν τῷ τῆς πολυποσίας ἐννήχηται κύματι, οὐ μόνον τοῖς ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐν τῷ ὕπνῳ σχηματιζομένοις ἐμπαθῶς εἰδώλοις ἐνορᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ ὄψεις τινὰς ἀναπλάττων εὐπρεπεῖς, ταῖς ἑαυτοῦ φαντασίαις ὡς ἐρρωμέναις[1] τισὶ κέχρηται διαπύρως. Θερμαινομένων γὰρ τῶν συνουσιαστικῶν ὀργάνων ὑπὸ τῆς τοῦ οἴνου ζέσεως, ἀνάγκη πᾶσα παριστᾶν ἑαυτῷ τὸν νοῦν σκιὰν τοῦ πάθους ἐνήδονον. Ἐχρῆν οὖν τῇ συμμετρίᾳ ἡμᾶς κεχρημένους, τὴν ἐκ τοῦ πλεονάζοντος διαφυγεῖν βλάβην· ὅτε γὰρ οὐκ ἔχει τὴν ὑποσύρουσαν αὐτὸν ὁ νοῦς ἡδονὴν πρὸς τὴν ζωγραφίαν τῆς ἁμαρτίας, ἀφάνταστος ὅλος διαμένει, καὶ τὸ κρεῖττον ἀθήλυντος.

ν'. Πάντα τὰ κατασκευαστὰ πόματα, ἃ δὴ προπόματα καλοῦσιν οἱ ταύτης τεχνῖται τῆς ἐπινοίας, ὡς ἔοικε διὰ τὸ ὁδηγεῖν εἰς γαστέρα τὸ πλῆθος τῶν βρωμάτων, οὐ δεῖ μεταδιώκειν τοὺς θέλοντας τὰ οἰδαίνοντα κολάζειν μέρη τοῦ σώματος. Οὐ γὰρ μόνον αὐτῶν ἡ ποιότης ἐπιβλαβὴς τοῖς ἀγωνιζομένοις σώμασι γίνεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ παράλογος αὐτῶν
* Ἐν ἄλλοις θεοφόρον.
σύγκρασις πλήττει λίαν τὴν θεόφοβον* συνείδησιν. Τί γὰρ ἄρα τὸ λεῖπον τῇ τοῦ οἴνου φύσει, ἵνα διαφόρων ἡδυσμάτων ἐπιμειξίᾳ, ἡ τούτου στερότης θηλύνοιτο;

να'. Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ ταύτης τῆς ἱερᾶς πολιτείας Διδάσκαλος, Ἰησοῦς Χριστός, ὄξος ἐν τῷ πάθει παρὰ τῶν ὑπουργούντων τοῖς διαβολικοῖς ἐπιτάγμασι πεπότισται[2], ἵνα ὑπογραμμὸν ἡμῖν[3] (ἐμοὶ δοκεῖ) ἐναργῆ καταλίπῃ τῆς τῶν ἱερῶν ἀγώνων διαθέσεως. Οὐ δεῖ γάρ, φησί, τοῖς ἡδύνουσι κεχρῆσθαι βρώμασιν ἢ πόμασι τοὺς ἀγωνιζομένους κατὰ τῆς ἁμαρτίας· ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ πικροῦ τῆς μάχης μετὰ καρτερίας ἀνέχεσθαι. Προστε-
* Ἐν ἄλλοις βρώσεως.
θείτω δὲ καὶ ὕσσωπον τῷ σπόγγῳ τῆς ὕβρεως*, ὅπως ἂν τελείως ἐμφέροιτο τῷ ὑποδείγματι τὸ σχῆμα τῆς ἡμῶν καθάρσεως. Τὸ μὲν γὰρ δριμύ, τῶν ἀγώνων ἴδιον· τὸ δὲ καθαρτικόν, πάντως τῆς τελειώσεως.

1. Γραπτέον μᾶλλον ἐρωμέναις. 2. Ἰωάνν. ιθ', 29. 3. Α' Πέτρ. β', 21.

νβ'. Τῷ λουτρῷ παραβάλλειν, οὐκ ἄν τις ἁμαρτωλὸν ἢ παράλογον ἀποφήνοιτο· τὸ δὲ δι᾽ ἐγκράτειαν καὶ τούτου ἀπέχεσθαι, καὶ ἀνδρεῖον λέγω καὶ σωφρονέστατον. Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν ἐκθηλύνει ἡ ἐνήδονος ἐκείνη ὑγρασία, οὔτε μὴν εἰς ὑπόμνησιν τῆς γυμνότητος τοῦ Ἀδὰμ[1] τῆς ἀδόξου ἐρχόμεθα· ἵνα καὶ τῶν ἐκείνου φύλλων εἰς τὸ σκεπάσαι τὴν δευτέραν τῆς αἰσχύνης φροντίζωμεν πρόφασιν· οἵ γε μάλιστα ἀπὸ τῆς τοῦ βίου πρὸ βραχέος ἐκπηδήσαντες ἐξωλείας, ἁγνείᾳ τοῦ ἑαυτῶν σώματος τῷ κάλλει τῆς σωφροσύνης ἑνωθῆναι ὀφείλομεν.

νγ'. Ἰατροὺς μετακαλεῖσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῶν νόσων, οὐδὲν τὸ κωλῦον· ἐπειδὴ γὰρ ἔμελεν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπείου πείρας ποτὲ συλλέγεσθαι ἡ τέχνη, διὰ τοῦτο καὶ προϋπῆρχε τὰ φάρμακα. Πλὴν οὐκ ἐχρῆν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλπίδα ἔχειν τῆς ἰάσεως, ἀλλ᾽ εἰς τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν σωτῆρα καὶ ἰατρόν, Ἰησοῦν Χριστόν. Ταῦτα δὲ λέγω τοῖς ἐν Κοινοβίοις ἢ ἐν Πόλεσι, τῆς ἐγκρατείας τὸν σκοπὸν κατορθοῦσι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτούς, ἐκ τῶν συμβαινουσῶν αὐτοῖς περιστάσεων, ἄπαυστον ἔχειν διὰ τῆς ἀγάπης τὴν ἐνέργειαν τῆς πίστεως. Ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ μὴ εἰς κενοδοξίαν αὐτοὺς καὶ πειρασμὸν ἐμπίπτειν τοῦ διαβόλου, ἐξ ὧν τινες αὐτῶν, ἰατρῶν μὴ χρῄζειν ἐπὶ πολλῶν ἐπαγγέλλονται. Εἰ δέ τις τὸν ἀναχωρητικὸν βίον ἐρημικωτέροις μεταξὺ δύο μόνον ἢ τριῶν ὁμοτρόπων ἀδελφῶν κατορθοῖ τόποις, μόνῳ τῷ Κυρίῳ ἑαυτόν, τῷ ἰωμένῳ ἡμῶν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν[2], ἐν πίστει προσαγέτω, κἂν ὁποίοις ἂν περιπίπτῃ πάθεσι. Ἔχει γὰρ τῶν νόσων ἱκανήν, μετὰ Κύριον, τὴν ἐρημίαν παρήγορον. Ὅθεν οὔτε τῆς ἐνεργείας ὁ τοιοῦτος πένεταί ποτε τῆς πίστεως, ἐπειδὴ μάλιστα οὔτε που ἐνδείξασθαι τὴν ἐκ τῆς ὑπομονῆς εὑρίσκει ἀρετήν, καλῷ τῷ τῆς ἐρημίας κεχρημένος παραπετάσματι· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ[3].

νδ'. Ὅταν πρὸς τὰς συμβαινούσας ἡμῖν σωματικὰς ἀνωμαλίας λίαν ἀπεχθανώμεθα, εἰδέναι δεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἔτι δεδούλωται ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ σώματος· διὸ καὶ τὰς ὑλώδεις ποθοῦσα εὐπραγίας, οὔτε ἀναχωρῆσαι τῶν καλῶν τοῦ βίου βούλεται, ἀλλὰ καὶ ἀσχολίαν μεγάλην ἡγεῖται τὸ μὴ δύνασθαι διὰ τὰς νόσους κεχρῆσθαι τοῖς τοῦ βίου ὡραίοις· ἐὰν δὲ εὐχαρίστως τὰς ἐκ τῆς νόσου προσδέχεται ἀνίας, οὐ μακρὰν οὖσα τῶν τῆς ἀπαθείας ὅρων γνωρίζεται. Ὅθεν καὶ τὸν θάνατον ὡς πρόφασιν ὄντα μᾶλλον ζωῆς ἀληθινῆς, τότε μετὰ χαρᾶς ἀπεκδέχεται.

νε'. Οὐ κἂν ἐπιθυμήσῃ ἡ ψυχὴ χωρισθῆναι τοῦ σώματος, εἰ μὴ ἄποιος αὐτῇ ἡ πρὸς τὸν ἀέρα τοῦτον διάθεσις γένηται. Πᾶσαι γὰρ αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος τῇ πίστει ἀντίκεινται· ἐπειδὴ αἱ μέν, τῶν παρόντων μόνον γίνονται· ἡ δέ, τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπαγγέλλεται πολυτέλειαν. Προσήκει οὖν τὸν ἀγωνιζόμενον, μὴ περὶ δένδρων τινῶν εὐκλόνων ἢ συσκίων ἢ πηγῶν καλλιρρόων ἢ λειμώνων ποικίλων καὶ εὐανθῶν ἢ οἴκων

1. Γέν. γ', 7. 2. Ματθ. δ', 23. 3. Ψαλμ. 66, 7.

εὐπρεπῶν ἢ καὶ συγγενικῶν διατριβῶν ἐνθυμεῖσθαι πώποτε· μήτε δὲ τῶν πανηγυρικῶν, εἰ τύχοι, μεμνῆσθαι φιλοτιμιῶν· ἀλλὰ κεχρῆσθαι μὲν τοῖς ἀναγκαίοις εὐχαρίστως, ὁδὸν δέ τινα ξένην ἡγεῖσθαι τὸν βίον, πάσης σαρκικῆς διαθέσεως ἔρημον. Οὕτω γὰρ ἂν μόνον στενώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ ἴχνος αὐτὴν ὅλην τῆς αἰωνίου ἐπιτρέψωμεν ὁδοῦ.

νς'. Ὅτι ἡ βλέψις καὶ ἡ γεῦσις καὶ αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις διαφοροῦσι τὴν μνήμην τῆς καρδίας, ὅταν αὐταῖς ὑπὲρ τὸ μέτρον κεχρήμεθα, πρώτη Εὔα ἡμῖν ὁμιλεῖ τὸ τοιοῦτον. Ἕως μὲν γὰρ ὅτε οὐκ ἐπεῖδεν ἐκείνη εἰς τὸ δένδρον, τῆς παραγγελίας ἡδέως, ἐμέμνητο τοῦ θείου ἐπιμελῶς προστάγματος· διὸ καὶ ταῖς πτέρυξιν ἔτι τοῦ θείου ὥσπερ ἐσκέπετο ἔρωτος, ἐντεῦθεν τὴν αὐτῆς ἀγνοοῦσα γυμνότητα. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε τὸ ξύλον ἡδέως καὶ μετὰ πολλῆς αὐτοῦ τῆς ἐπιθυμίας ἥψατο καὶ λοιπὸν τοῦ ἐξ αὐτοῦ καρποῦ μετὰ ἐνεργοῦς τινος ἐγεύσατο ἡδονῆς, εὐθὺς μὲν διηυθύνθη πρὸς σωματικὴν συμπλοκήν, ὡς γυμνὴ τῷ πάθει συναφθεῖσα, ὅλην δὲ αὐτῆς τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τὴν τῶν παρόντων ἀπόλαυσιν δέδωκε, μείξασα, διὰ τὸ τοῦ καρποῦ ἡδυφανές, τῷ ἑαυτῆς καὶ τῷ τοῦ Ἀδὰμ πταίσματι[1]. Ὅθεν δυσχερῶς λοιπὸν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς μεμνῆσθαι τοῦ Θεοῦ δύναται ἢ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν· ἡμεῖς οὖν εἰς τὸ βάθος ἀεὶ τῆς καρδίας ἡμῶν μὴ ἀφορῶντες μετὰ μνήμης ἀπαύστου τοῦ Θεοῦ, ὡς πηροὶ τὰς ὄψεις, τῷ φιλαπατεῶνι τούτῳ ἐνδιάγωμεν βίῳ. Φιλοσοφίας γὰρ ὄντως πνευματικῆς ἴδιον, ἄπτερον ἀεὶ τὸν ἔρωτα διαφυλάττειν τῶν ὄψεων. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ πολυπειρότατος Ἰὼβ διδάσκει ἡμᾶς λέγων· εἰ δὲ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ μου ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου[2]· ὄντως ἀκροτάτης ἐγκρατείας ὑπάρχει ἡ ὑπόθεσις γνώρισμα.

νζ'. Ὁ ἐνδημῶν ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάντων τῶν τοῦ βίου ὡραίων. Πνεύματι γὰρ περιπατῶν τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδέναι οὐ δύναται[3]· ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς περιπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται, αὐτὰς ὥσπερ τὰς ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων, τοῦ τῆς ἁγνείας πολίσματος. Διὸ καὶ ἄπρακτοι λοιπὸν αἱ τῶν δαιμόνων τότε ἐπ' αὐτῷ γίνονται μηχαναί, κἂν ἄχρι τῶν θυρίδων τῆς φύσεως τὰ τοῦ πανδήμου ἔρωτος καταφθάσῃ πως βέλη.

νη'. Ὅταν μηκέτι τῶν τῆς γῆς ὡραίων ἄρξηται ἡμῶν ἐπιθυμεῖν ἡ ψυχή, τότε ἀκηδιαστής τις ὡς τὰ πολλὰ νοῦς αὐτῇ ὑπεισέρχεται, μήτε τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου συγχωρῶν ἡδέως ὑπηρετεῖν, μήτε μὴν τρανὴν ἐπιθυμίαν τῶν μελλόντων αὐτῇ καταλιμπάνων ἀγαθῶν· ἀλλὰ καὶ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ὑπερβαλλόντως ἐξαχρειῶν ζωήν, ὡς οὐκ ἔχουσαν ἔργον ἀρετῆς ἄξιον. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν γνῶσιν ἐξουδενῶν, ὡς καὶ ἄλλοις ἤδη πολλοῖς παρασχεθεῖσαν, ἢ μηδέν τι τέλειον ἐπαγγελλομένην ἡμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ χλιαρὸν καὶ νωθροποιὸν ἐκφευξόμεθα πάθος, εἴ γε εἰς στενοὺς ἄγαν ὅρους ἐπιστήσομεν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πρὸς μόνην τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἀφορῶντες· οὕτω γὰρ ἂν μόνον εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὁ νοῦς ἐπαναδραμὼν θέρμην,

1. Γέν. γ', 6. 2. Ἰὼβ λα', 7. 3. Πρβλ. Γαλ. ε', 16.

τῆς διαφορήσεως ἐκείνης ἀναχωρῆσαι τῆς ἀλόγου δυνήσεται.

νθ'. Ἀπαιτεῖ ἡμᾶς πάντως ὁ νοῦς, ὅταν αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῇ μνήμῃ ἀποφράξωμεν τοῦ Θεοῦ, ἔργον ὀφεῖλον αὐτοῦ πληροφορεῖν τὴν ἐντρέχειαν. Δεῖν οὖν αὐτῷ διδόναι, τὸ Κύριε Ἰησοῦ μόνον, εἰς ὁλόκληρον πραγματείαν τοῦ σκοποῦ. Οὐδεὶς γάρ, φησί, λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ Πνεύματι Ἁγίῳ[1]. Ἀλλ' οὕτω στενῶς τὸ ῥητὸν διαπαντὸς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ταμείοις θεωρείτω, ἵνα μὴ εἰς φαντασίας ἐκτρέποιτό τινας. Ὅσοι γὰρ τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξον ὄνομα ἐν τῷ βάθει μελετῶσιν ἀπαύστως τῆς καρδίας, οὗτοι καὶ τὸ φῶς αὐτῶν τοῦ νοῦ δύνανται ὁρᾶν ποτε. Στενῇ γὰρ μερίμνῃ * ὑπὸ τῆς διανοίας κρατούμενον, πάντα τὸν ἐπιπολάζοντα ῥύπον τῇ ψυχῇ, ἐν αἰσθήσει ἱκανῇ καταφλέγει. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, φησί, πῦρ καταναλίσκον[2] τὴν μοχθηρίαν. Ὅθεν εἰς ἀγάπην λοιπὸν πολλὴν τὴν ψυχὴν τῆς αὐτοῦ δόξης προσκαλεῖται ὁ Κύριος. Ἐγχρονίζον γὰρ τὸ ἔνδοξον ἐκεῖνο καὶ πολυπόθητον ὄνομα διὰ τῆς μνήμης τοῦ νοῦ τῇ θέρμῃ τῆς καρδίας, ἕξιν ἡμῖν πάντως ἐμποιεῖ τοῦ ἀγαπᾶν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, μηδενὸς ὄντος λοιπὸν τοῦ ἐμποδίζοντος. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ μαργαρίτης ὁ πολύτιμος[3], ὅντινα, πωλήσας τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἅπασάν τις, κτήσασθαι δύναται καὶ ἔχειν ἀνεκλάλητον ἐπὶ τῇ αὐτοῦ εὑρέσει χαράν.

* Ἐν ἄλλοις τῇ μνήμῃ.

ξ'. Ἄλλη ἐστὶν ἡ εἰσαγωγὸς χαρὰ καὶ ἄλλη ἡ τελειοποιός. Ἡ μὲν γάρ, φαντασίας οὐχ ὑπάρχει ἄμοιρος, ἡ δέ, ταπεινοφροσύνην ἔχει τὴν δύναμιν. Μέσον δὲ τούτων ἐστὶ λύπη θεοφιλὴς καὶ ἀνάλγητον * δάκρυον. Ἐν γὰρ πλήθει ὄντως σοφίας, πλῆθος γνώσεως· καὶ ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προστίθησιν ἄλγημα[4]. Διὰ τοῦτο οὖν πρῶτον δεῖ τῇ εἰσαγωγῷ χαρᾷ πρὸς τοὺς ἀγῶνας προσκληθῆναι τὴν ψυχήν, ἐλεγχθῆναι δ' αὐτὴν καὶ δοκιμασθῆναι ὑπὸ τῆς ἀληθείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, περί τε ὧν ἔπραξε κακῶν ἢ καὶ ἔτι πράττει μετεωρισμῶν. Ἐν ἐλεγμοῖς γάρ, φησίν, ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ[5]. Ἵνα, τῆς θείας αὐτὴν ἐλέγξεως δοκιμασάσης, ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ, οὕτω τὴν ἐνέργειαν λάβῃ τῆς ἀφαντάστου χαρᾶς, ἐν θερμῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ.

* Ἐν ἄλλοις ἐνεργόν.

ξα'. Ὅταν ὑπὸ ὀργῆς ἡ ψυχὴ ταράττηται ἢ ὑπὸ κραιπάλης θολῶται ἢ ὑπὸ χαλεπῆς δυσθυμίας ὀχλῆται, οὐ δύναται ὁ νοῦς ἐγκρατὴς (κἂν ὅπως ἑαυτὸν βιάζοιτο) γενέσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης. Ἐσκοτισμένος γὰρ ὅλος ὑπὸ τῆς δεινότητος τῶν παθῶν ὤν, ἀλλότριος τῆς οἰκείας πάντως γίνεται αἰσθήσεως. Διόπερ οὐκ ἔχει ποῦ ἡ ἐπιθυμία τὴν ἑαυτῆς ἐκτυπώσῃ σφραγῖδα, ἵνα φέρῃ ἄληστον ὁ νοῦς τὸ εἶδος τῆς μελέτης, σκληρᾶς τῆς μνήμης τῆς διανοίας, ἐκ τῆς τῶν παθῶν γινομένης ὠμότητος. Εἰ δὲ τούτων ἐκτὸς εἴη, κἂν βραχὺ ὑπὸ τῆς λήθης ὑποκλαπῇ τὸ ποθούμενον, εὐθέως πάλιν ὁ νοῦς τῇ οἰκείᾳ ἐντρεχείᾳ χρησάμενος, θερμῶς ἐπιλαμβάνεται τοῦ πολυποθήτου ἐκείνου καὶ σωτηρίου θηράματος· ἔχει γὰρ αὐτὴν τὴν

1. Α' Κορ. ιβ', 3. 2. Δευτ. δ', 24. 3. Ματθ. ιγ', 45.
4. Ἐκκλ. α', 18. 5. Ψαλμ. 38, 12.

χάριν τότε καὶ συμμελετῶσαν τῇ ψυχῇ καὶ συγκράζουσαν τό, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καθὼς ἂν μήτηρ διδάσκῃ· καὶ πάλιν συμμελετᾷ τῷ ἑαυτῆς τέκνῳ τό, Πάτερ ὄνομα. Ἄχρις οὖν εἰς ἕξιν ἀγάγῃ, τοῦ ἀντ' ἄλλης οἱασδήποτοῦν βρεφοπρεποῦς ὁμιλίας, τρανῶς τὸν Πατέρα, κἂν ὑπνοῖ, καλεῖν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος λέγει· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις[1]. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς νηπιάζομεν πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς τέλειον, τῆς αὐτοῦ πάντως χρῄζομεν βοηθείας, ἵνα ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἀνεκλαλήτου γλυκύτητος, τῶν λογισμῶν ἡμῶν ἁπάντων συνεχομένων τε καὶ καθηδυνομένων, ἐξ ὅλης διαθέσεως πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν κινηθῶμεν μνήμην τε καὶ ἀγάπην. Διόπερ ἐν αὐτῷ, ὡς αὐτὸς πάλιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει, κράζομεν, ὅτε ὑπ' αὐτοῦ Θεὸν Πατέρα ῥυθμιζόμεθα καλεῖν ἀκαταπαύστως, ἀββᾶ ὁ πατήρ[2].

ξβ'. Ὁ θυμὸς πλέον τῶν ἄλλων παθῶν ταράττειν εἴωθε καὶ συγχεῖν τὴν ψυχήν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ μέγιστα αὐτὴν ὠφελεῖ. Ἡνίκα γὰρ κατὰ τῶν ἀσεβούντων ἢ ὁπωσδήποτε ἀσελγαινόντων, ἀταράχως αὐτῷ ἵνα ἢ σωθῶσιν ἢ καταισχυνθῶσι, κεχρήμεθα, προσθήκην αὐτῇ προξενοῦμεν πραότητος. Τῷ γὰρ σκοπῷ πάντως τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγαθότητος συντρέχομεν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ θηλυδρῶδες αὐτῆς, βαρέως ὀργισθέντες κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀπαρρενοῦμεν πολλάκις· ὅτι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ τῆς φθορᾶς πνεύματι ἐμβριμώμενοι, ὅταν ἐν πολλῇ ὦμεν ἀθυμίᾳ ἐπάνω τῆς τοῦ θανάτου φρονοῦμεν καυχήσεως, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν. Ὅπερ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὁ Κύριος, δὶς ἐν τῷ πνεύματι τῷ ᾅδῃ ἐμβριμησάμενος καὶ ταράξας ἑαυτόν, καίτοιγε ἀταράχῳ βουλήσει πάντα ὅσα θέλει ποιῶν, οὕτω τὴν Λαζάρου ψυχὴν ἀπέδωκε τῷ σώματι[3]· ὥστε μοι δοκεῖν εἰς ὅπλον μᾶλλον δικαιοσύνης τῇ φύσει ἡμῶν τὸν σώφρονα θυμὸν παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς παρασχεθῆναι Θεοῦ. Ὥσπερ εἰ κατὰ τοῦ ὄφεως ἐχρήσατο ἡ Εὔα, οὐκ ἂν ὑπ' ἐκείνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐνηργεῖτο ἡδονῆς[4]· ὥστε μοι φαίνεσθαι, ὅτι ὁ διὰ ζῆλον τῆς εὐσεβείας τῷ θυμῷ σωφρόνως κεχρημένος, δοκιμώτερος πάντως παρὰ τῇ τῶν ἀνταποδόσεων εὑρεθήσεται πλάστιγγι, τοῦ οὐδόλως διὰ δυσκινησίαν νοῦ, εἰς θυμὸν κινουμένου. Ἐπειδὴ ὁ μέν, ἀγύμναστον τὸν τῶν ἀνθρωπίνων φρενῶν ἡνίοχον ἔχων φαίνεται· ὁ δὲ δὴ ἐπὶ τῶν ἵππων τῆς ἀρετῆς ἐναγώνιος γίνεται καὶ φέρεται ἐν μέσῳ τῶν δαιμονικῶν παρατάξεων, τὸ τῆς ἐγκρατείας ἀεὶ καταγυμνάζων ἐν φόβῳ Θεοῦ τέθριππον. Ὅπερ ἅρμα Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἀναλήψει τοῦ θείου Ἠλιοῦ, παρὰ τῇ Γραφῇ εἰρημένον εὑρίσκομεν[5]· ἐπειδὴ πρώτοις Ἰουδαίοις περὶ τῶν τεσσάρων ἀρετῶν διαφόρως φαίνεται ὁμιλήσας ὁ Θεός· διόπερ ὅλως καὶ ἐπὶ ἅρματος πυρὸς ἀνελήφθη ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικοῦτος τῆς σοφίας τρόφιμος, ὡς ἵπποις ταῖς οἰκείαις, ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ σώφρων χρησάμενος ἀρεταῖς, ἐν τῷ ἁρπάξαντι αὐτὸν ἐν αὔρᾳ πυρὸς πνεύματι.

1. Ῥωμ. η', 26. 2. Γαλ. δ', 6. 3. Ἰωάνν. ια', 33, 38 κ. ἑ.
4. Γέν. γ', 6. 5. Δ' Βασ. β', 11.

ξγ'. Ὁ γνώσεως μετασχὼν ἁγίας καὶ γλυκύτητος Θεοῦ γευσάμενος, οὔτε δικάζειν ὀφείλει ποτέ, οὔτε δίκην ὅλως κινεῖν πρός τινας, κἂν αὐτὰ ἅπερ ἠμφίασται ἀφέληταί τις. Ἡ γὰρ τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου δικαιοσύνη, ἥττηται πάντως τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὐδέν ἐστι πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ ποία διαφορὰ μεταξὺ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων, εἰ μὴ τὸ τούτων δίκαιον ἀτελὲς ὂν πρὸς τὴν ἐκείνων δικαιοσύνην φαίνοιτο; Ὥστε τὸ μέν, λέγεσθαι ἀνθρώπινον δίκαιον, τὸ δέ, θείαν δικαιοσύνην. Οὕτως οὖν ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν, οὔτε λοιδορούμενος ἀντελοιδόρει, οὔτε πάσχων ἠπείλει[1], ἀλλὰ καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐσθῆτος σιωπῶν ὑπέμεινε[2] καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ὠδυνᾶτο[3]. Καὶ τὸ μεῖζον, ὑπὲρ τῶν κακουργούντων τὸν Πατέρα ἠξίου[4]. Οἱ δὲ τοῦ κόσμου ἄνθρωποι, οὐκ ἂν τοῦ δικάζεσθαι παύσωνται, εἰ μὴ μετὰ προσθήκης ἐνίοτε τὰ τῶν ἐναγώγων ἀπολάβωσι πράγματα, ὁπόταν μάλιστα πρὸ τοῦ χρέους τοὺς τόκους κομίζωνται, ὥστε αὐτῶν γίνεσθαι τὸ δίκαιον ἀρχὴν πολλάκις ἀδικίας μεγάλης.

ξδ'. Οὐ δεῖ, φασίν, ἤκουσά τινων εὐλαβῶν λεγόντων, παραχωρεῖν τοῖς τυχοῦσι διαρπάζειν, ἅπερ πρὸς τὴν ἑαυτῶν διοίκησιν ἢ πρὸς πενήτων ἀνάπαυσιν ἔχομεν· ἵνα μὴ ἁμαρτίας πρόξενοι τοῖς ἀδικοῦσιν ἡμᾶς δι' ὧν ἀνεξικακοῦμεν γινώμεθα καὶ μάλιστα εἰ παρὰ χριστιανῶν τοῦτο πάσχομεν· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ[5] θέλειν τὰ ἑαυτοῦ ὑπὲρ ἑαυτὸν μετὰ ἀλόγου προφάσεως. Εἰ γὰρ καταλιπὼν τὸ εὔχεσθαι καὶ προσέχειν τῇ ἐμαυτοῦ καρδίᾳ, δίκας ἀγορεύειν πρὸς τοὺς θέλοντάς με ἐπηρεάζειν κατὰ μικρὸν ἄρξομαι καὶ δικαστηρίων παρεδρεύειν προαυλίοις, δῆλον ὅτι τὰ ἐκδικούμενα, κρείττονα τῆς ἐμαυτοῦ ἡγοῦμαι σωτηρίας, ἵνα μὴ εἴπω καὶ αὐτοῦ τοῦ σωτηρίου ἐντάλματος. Πῶς γὰρ ὅλως τῷ εὐαγγελικῷ ἀκολουθήσω προστάγματι, τῷ κελεύοντί μοι καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει[6], εἰ μὴ μετὰ χαρᾶς ὑπομείνω, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν λόγιον, τὴν τῶν προσόντων μοι διαρπαγὴν πραγμάτων; Ὁπότε οὔτε δικασάμενός τις καὶ ἀπολαβὼν ὅσαπερ ἐβιάσθη, τῆς ἁμαρτίας τὸν πλεονέκτην ἐλευθεροῖ· ἐπειδὴ τὰ φθαρτὰ δικαστήρια τὸ ἄφθαρτον τοῦ Θεοῦ κριτήριον ὁρίζειν οὐ δύνανται. Τούτους γὰρ πάντως τοὺς νόμους, ὁ αἴτιος πληροφορεῖ, παρ' οἷς καὶ ὑπὲρ τῆς αἰτίας ἀπολογεῖσθαι αὐτὸν συμβαίνει· ὥστε καλὸν τό, τὴν τῶν θελόντων ἡμᾶς ἀδικεῖν, φέρειν βίαν, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα διὰ μετανοίας, οὐ μὴν διὰ τῆς ἀνταποδόσεως, ὧν ἀφ' ἡμῶν ἥρπασαν, ἀπολυθῶσι τοῦ τῆς πλεονεξίας ἐγκλήματος. Τοῦτο γὰρ θέλει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἵνα αὐτὸν τὸν πλεονέκτην, οὐχὶ τὸ πλεονεκτηθέν, ἀπολάβωμέν ποτε τῆς ἁμαρτίας, διὰ τῆς μετανοίας, ἐλεύθερον.

1. Α' Πέτρ. β', 23. 2. Ματθ. κζ', 28. 3. Πρβλ. Ἡσ. νγ', 4.
4. Λουκ. κγ', 34. 5. Γραπτέον μᾶλλον ἤ. 6. Λουκ. ς', 30.

ξε΄. Λίαν ἁρμόδιον καὶ διὰ πάντων ἐπωφελές, τὸ ἐπιγνόντας ἡμᾶς τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας, εὐθέως ἅπαντα τὰ προσόντα ἡμῖν διαπωλεῖν καὶ τὰ ἀπὸ τούτων χρήματα διοικεῖν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου [1], καὶ μὴ προφάσει τοῦ θέλειν ἐντολὰς ποιεῖν διαπαντός, παρακούειν τοῦ σωτηρίου κελεύσματος. Ἔσται γὰρ ἡμῖν ἐκ τούτου, πρῶτον μέν, ἡ καλὴ ἀμεριμνία καὶ ἡ ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀνεπιβούλευτος πενία, ἥτις πάσης ἀδικίας καὶ πάσης δίκης ἐπάνω φρονεῖ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς μηκέτι, τὴν τὸ πῦρ τῶν πλεονεκτῶν ἀνάπτουσαν ὕλην· περιθάλψει δὲ ἡμᾶς πλέον τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ εἰς τοὺς οἰκείους ὡς γυμνοὺς ὑπάρχοντας ἀναπαύσει κόλπους· οἷον μήτηρ τὸ ἑαυτῆς παιδίον εἰς τὰς οἰκείας προσλαμβανομένη καταθάλπει ἀγκάλας, ὅταν διὰ τὴν νηπιώδη ἁπλότητα τὴν ἑαυτοῦ ἐκδυσάμενον πόρρω που ἀπορρίψῃ ἐσθῆτα· τῇ γυμνότητι μᾶλλον διὰ πολλὴν ἀκακίαν, ἢ τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἐσθῆτος τερπόμενον· φυλάσσων γάρ, φησί, τὰ νήπια ὁ Κύριος· ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με [2].

ξς΄. Καθὸ ἔχομεν, πάντως ὁ Κύριος ἡμᾶς ἀπαιτήσει τὸν λόγον τῆς ἐλεημοσύνης, οὐ καθὸ οὐκ ἔχομεν· ἐὰν οὖν ὅπερ εἶχον δοῦναι εἰς πολλοὺς χρόνους, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δαπανήσω διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, χρηστῷ διαπύρῳ κελεύσματι, περὶ τίνος ἔτι ὁ μηδὲν ἔχων ἐγκληθήσομαι; Ἀλλ᾽ ἐρεῖ τις· πόθεν οὖν ἐλεηθήσονται τοῦ λοιποῦ, οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων μετρίως ἐθισθέντες κατ᾽ ὀλίγων διοικεῖσθαι πένητες; Μανθανέτω δὲ ὁ τοιοῦτος μὴ προφάσει τῆς ἰδίας φιλοχρηματίας ὀνειδίζειν τῷ Θεῷ. Οὐχ ὑστερήσει γὰρ ὁ Θεὸς τὸ οἰκεῖον οἰκονομῶν ὡς ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσμα· οὔτε γὰρ πρὶν οὗτος ἢ ἐκεῖνος πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην ἐξηγείροντο ἐστεροῦντο τροφῆς ἢ σκεπασμάτων οἱ πτωχοί. Καλὸν οὖν τό, παρ᾽ αὐτὴν τὴν ἐπίγνωσιν, μετὰ χρηστῆς διακονίας, ἀπορρῖψαι τὸ ἐκ τοῦ πλούτου ἀλόγιστον φρόνημά τε καὶ καύχημα, τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας μισήσαντα, ὅπερ ἐστὶ μισῆσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν [3]· ἵνα μηκέτι χαίροντες ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων διασπορᾷ, ἐξουδενώσωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν σφόδρα, ὡς μηδὲν τῶν καλῶν ἐξεργαζόμενοι· ἕως μὲν γάρ που χρημάτων εὐποροῦμεν, χαίρομεν μεγάλως (εἴπερ ἐστὶν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐνέργεια) ἐπὶ τῷ τούτων διασκορπισμῷ, ὡς ἱλαρῶς ὑπηρετούμενοι τῷ θείῳ κελεύσματι· ἐπειδὰν δὲ πάντα ἐξαντλήσωμεν, λύπη ἡμῖν ἄπειρος καὶ ταπείνωσις ἐπεισέρχεται, ὡς μηδὲν δικαιοσύνης ἄξιον διαπραττομένοις· ὅθεν λοιπὸν ἐφ᾽ ἑαυτὴν ἐπιστρέφει ἡ ψυχὴ ἐν πολλῇ ταπεινώσει· ἵν᾽ ὅπερ οὐκ ἔχει κτᾶσθαι καθ᾽ ἡμέραν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, τοῦτο ἐκ τῆς ἐπιπόνου εὐχῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ἑαυτῇ περιποιῆται· πτωχὸς γάρ, φησί, καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε [4]· οὔτε δὲ τὸ τῆς θεολογίας χάρισμα ἑτοιμάζεταί τινι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἰ μή τις ἑτοιμάσοι ἑαυτόν, ὥστε πάντα τὰ προσόντα αὐτῷ ἀποκτήσασθαι ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἐν θεοφιλεῖ πενίᾳ τὸν πλοῦτον εὐαγγελίζηται τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ εἰρηκώς, ἡτοίμασας ἐν τῇ

1. Ματθ. ιθ΄, 21. 2. Ψαλμ. 114, 6. 3. Λουκ. ιδ΄, 26. 4. Ψαλμ. 73, 21.

χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ, ὁ Θεός, καὶ ἐπαγαγών· Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ [1], τοῦτο σαφῶς σημαίνει.

ξζ΄. Πάντα μὲν τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καλὰ λίαν καὶ πάσης ἀγαθότητος παρεκτικά. Οὐδὲν δὲ οὕτως ἡμῶν ἀναφλέγει καὶ κινεῖ τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὡς ἡ θεολογία. Γέννημα γὰρ οὖσα αὕτη πρώιμον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, πρῶτα πάντως καὶ δῶρα χαρίζεται τῇ ψυχῇ. Πρῶτον μὲν γὰρ παρασκευάζει ἡμᾶς πάσης τῆς τοῦ βίου χαίροντας καταφρονεῖν φιλίας, ὡς ἔχοντας ἀντὶ φθαρτῶν ἐπιθυμιῶν ἀνεκλάλητον πλοῦτον τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Ἔπειτα δὲ τῷ πυρὶ τὸν νοῦν ἡμῶν περιαυγάζει τῆς ἀλλοιώσεως. Ὅθεν αὐτὸν καὶ κοινωνικὸν τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων [2] ποιεῖ. Γνησίως οὖν οἱ εἰς ταύτην προετοιμασθέντες τὴν ἀρετὴν πορευθῶμεν, ἀγαπητοί· τὴν εὐπρεπῆ, τὴν πανθέωρον, τὴν πάσης ἀμεριμνίας πρόξενον, τὴν ἐν αὐγῇ φωτὸς ἀρρήτου τὸν νοῦν τρέφουσαν τοῖς λόγοις τοῦ Θεοῦ, τὴν τῷ Θεῷ λόγῳ, ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, τὴν λογικὴν ψυχὴν διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν πρὸς κοινωνίαν ἁρμοσαμένην ἀχώριστον· ἵνα καὶ παρὰ ἀνθρώποις· ὢ τοῦ θαύματος· τοὺς θειώδεις* φθόγγους ἡ νυμφαγωγὸς ἐναρμόσασα ἡ θεία, τρανῶς ᾄδῃ τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου [3].

* Ἐν ἄλλοις τοὺς θεῳδοὺς φθόγγους ἡ νυμφαγωγὸς ἐναρμόσῃ ἡ θεία, τρανῶς ᾄδοντας τὰς δυναστείας τοῦ Θεοῦ.

ξη΄. Ὁ νοῦς ἡμῶν τὰ πολλά, περὶ μὲν τὴν προσευχὴν δυσανασχέτως ἔχει, διὰ τὸ στενὸν ἄγαν καὶ περιεσταλμένον τῆς εὐκτικῆς ἀρετῆς· εἰς δὲ τὴν θεολογίαν χαίρων ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι, διὰ τὸ πλατὺ καὶ ἀπολελυμένον τῶν θείων θεωρημάτων. Ἵνα οὖν μὴ ὁδὸν αὐτῷ δῶμεν τοῦ πολλὰ λέγειν ἢ καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτὸν πτεροῦσθαι, παραχωρῶμεν τῇ χαρᾷ καὶ τῇ προσευχῇ τὰ πλεῖστα· καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει σχολάζωμεν· μήτε τῶν φιλολόγων ἀνδρῶν παρορῶντες τὰ θεωρήματα, ὧν ἡ πίστις διὰ τῶν λόγων γνωρίζεται. Οὔτε γὰρ ἴδια, αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντες, παρασκευάζομεν ῥήματα ἐπιμειγῆναι τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, οὔτε μὴν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας αὐτὸν ὑποσυρῆναι διαφορηθέντα διὰ τῆς πολλῆς χαρᾶς καὶ τῆς πολυλογίας παραχωρήσομεν. Ἀλλὰ καὶ πάσης φαντασίας αὐτὸν ἐκτὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς θεωρίας φυλάξομεν καὶ δακρυώδεις αὐτῷ σχεδὸν τὰς πάσας ἐκ τούτου ἐννοίας περιποιήσομεν. Ἀναπαυόμενος γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς τῆς ἡσυχίας καὶ καθηδυνόμενος ὑπὸ τοῦ τῆς εὐχῆς μάλιστα γλυκάσματος, οὐ μόνον τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἐκτὸς γίνεται, ἀλλὰ καὶ πλέον ἀνανεοῦται εἰς τὸ ὀξέως καὶ δίχα πόνου τοῖς θείοις ἐπιβάλλειν θεωρήμασι, μετὰ τοῦ, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν αὐτὸν τῆς διακρίσεως ἐν πολλῇ προκόπτειν ταπεινώσει. Πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἐστὶν εὐχὴ παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὕτη δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ ἐμπεπλησμένων τῆς ἁγίας χάριτος.

ξθ΄. Ἡ χάρις τὴν ἀρχὴν ἐν αἰσθήσει πολλῇ τὴν ψυχὴν τῷ οἰκείῳ εἴωθε περιαυγάζειν φωτί. Προϊόντων δὲ τῶν ἀγώνων, ἀγνώστως τὰ πολλὰ ἐνεργεῖ τῇ θεολόγῳ ψυχῇ τὰ ἑαυτῆς μυστήρια. Ἵνα τότε μὲν ἡμᾶς χαί-

1. Ψαλμ. 67, 11-12. 2. Πρβλ. Ἑβρ. α΄, 14. 3. Ψαλμ. 20, 14.

ροντας εἰς τὸ ἴχνος ἐπιβάλῃ τῶν θείων θεωρημάτων, ὡς ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν καλουμένους· ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν ἀγώνων, ἀκενόδοξον ἡμῶν τὴν γνῶσιν διαφυλάττῃ. Δεῖ οὖν λυπεῖσθαι μὲν ἡμᾶς συμμέτρως ὡς ἐγκαταλειφθέντας, ἵνα πλέον ταπεινωθῶμεν καὶ ὑποταγῶμεν τῇ δόξῃ τοῦ Κυρίου, χαίρειν δὲ εὐκαίρως τῇ ἀγαθῇ ἐλπίδι πτερουμένους. Ὡς γὰρ ἡ πολλὴ λύπη εἰς ἀπελπισμὸν καὶ ἀπιστίαν τὴν ψυχὴν περιίστησι, οὕτω καὶ ἡ πολλὴ χαρὰ εἰς οἴησιν αὐτὴν προσκαλεῖται, ἐπὶ τῶν ἔτι δὲ νηπιαζόντων λέγω· φωτισμοῦ μὲν γὰρ καὶ ἐγκαταλείψεως τὸ μέσον, πεῖρα· λύπης δὲ καὶ χαρᾶς τὸ μέσον, ἐλπίς. Ὑπομένων γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι[1], καὶ πάλιν· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὔφραναν τὴν ψυχήν μου[2].

ο'. Ὥσπερ αἱ τῶν λουτρῶν συνεχῶς ἀνοιγόμεναι θύραι, τὴν ἔνδον θέρμην θᾶττον ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἔξω, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ὅταν πολλὰ θέλῃ διαλέγεσθαι, κἂν πάντα καλὰ λέγῃ, τὴν ἑαυτῆς μνήμην διὰ τῆς φωνητικῆς πύλης διαφορεῖ. Ὅθεν λοιπὸν ὁ νοῦς στερίσκεται μὲν τῶν κυρίων* ἐννοιῶν, αὐτὴν δὲ τὴν τῶν λόγων* συμπληγάδα ὀχληδόν πως τοῖς τυχοῦσι διαλέγεται· ἐπειδὴ οὔτε τὸ Ἅγιον, λοιπόν, ἔχει Πνεῦμα, εἰς ἀφάνταστον αὐτὴν συντηροῦν διάνοιαν. Φεύγει γὰρ ἀεὶ τὸ ἀγαθὸν τὴν πολυλογίαν, ὡς ταραχῆς ὂν ἁπάσης καὶ φαντασίας ξένον. Καλὴ οὖν ἡ εὔκαιρος σιωπή, οὐδὲν ἕτερον οὖσα, ἢ μήτηρ ἐννοιῶν σοφωτάτων.

* Ἐν ἄλλοις τῶν καιρίων.

* Ἐν ἄλλοις λογισμῶν.

οα'. Πολλὰ μὲν οὖν τῇ θεολόγῳ ψυχῇ τὴν ἀρχὴν διενοχλεῖν, αὐτὸς ἡμᾶς ὁ λόγος τῆς γνώσεως διδάσκει, πάθη. Πλεῖον δὲ πάντων ὁ θυμὸς καὶ τὸ μῖσος. Τοῦτο δὲ πάσχει, οὐ τοσοῦτον διὰ τοὺς ἐνεργοῦντας ταῦτα δαίμονας, ὅσον διὰ τὴν οἰκείαν προκοπήν. Ἕως μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ τῷ τοῦ κόσμου φρονήματι συναπάγηται, κἂν ὁπωσοῦν ἴδῃ τὸ δίκαιον παρά τινων καταπατούμενον, ἀκίνητος καὶ ἀτάραχος μένει. Τῶν γὰρ ἰδίων ἐπιθυμιῶν φροντίζουσα, εἰς τὸ δίκαιον οὐκ ἀφορᾷ τοῦ Θεοῦ. Ὅτε δὲ τῶν ἑαυτῆς ἐπάνω ἄρξηται γενέσθαι παθῶν*, διά τε τὴν τῶν παρόντων καταφρόνησιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἐν ἑαυτῷ τὸ δίκαιον, οὔτε ἐν ἑτέρῳ ἀθετούμενον ἰδεῖν φέρει, ἀλλὰ χολᾷ κατὰ τῶν κακούργων καὶ ταράττεται, ἕως ὅτου τοὺς ὑβριστὰς ἴδῃ τῆς δικαιοσύνης εὐσεβεῖ λογισμῷ, τῷ ταύτης ἀπολογουμένους ἀξιώματι. Διὰ τοῦτο οὖν τοὺς μὲν ἀδίκους μισεῖ, τοὺς δὲ δικαίους ὑπεραγαπᾷ. Ἀσυνάρπακτον γὰρ πάντως τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς γίνεται, ὅταν τὸ ἑαυτῆς παραπέτασμα, τὸ σῶμα λέγω, εἰς λεπτότητα πολλὴν διὰ τῆς ἐγκρατείας ἐξυφάνῃ. Πλὴν κρεῖττόν ἐστι πολὺ τοῦ μισεῖν τοὺς ἀδίκους, τὸ κλαίειν τὴν ἑαυτῶν ἀναισθησίαν. Εἰ γὰρ κἀκεῖνοι μίσους ὑπάρχουσιν ἄξιοι, ἀλλὰ τὴν φιλόθεον* ψυχὴν ὁ λόγος οὐ θέλει ὑπὸ μίσους διοχλεῖσθαι. Ἐπειδή, μίσους ἐμπαρόντος τῇ ψυχῇ, οὐκ ἐνεργεῖ ἡ γνῶσις.

* Ἐν ἄλλοις ἐπιθυμιῶν.

* Ἐν ἄλλοις θεοφιλῆ.

οβ'. Ὁ θεολόγος νοῦς ὑπ' αὐτῶν τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ καθηδυνόμενος τὴν ψυχὴν καὶ διαπυρούμενος, τοῖς τῆς ἀπαθείας προβάλλει* μέτροις ἐν εὐκαίροις πλάτεσι. Τὰ λόγια γάρ, φησί, Κυρίου λόγια ἁγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ[1]. Ὁ δὲ γνωστικός, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐνέργειαν πείρας βεβαιούμενος, ἐπάνω τῶν παθῶν γίνεται. Γεύεται δὲ καὶ ὁ θεολόγος, εἴπερ ταπεινότερον ἑαυτὸν διάθοιτο, τῆς πείρας τῆς γνωστικῆς, καὶ ὁ γνωστικὸς εἴπερ ἄπταιστον τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς ἔχῃ μέρος, τῆς θεωρητικῆς πρὸς ὀλίγον ἀρετῆς. Τὰ γὰρ δύο οὐ συμβαίνει ἑκάστῳ ἐξ ὁλοκλήρου παραγίνεσθαι χαρίσματα· ἵνα, τῶν ἀμφοτέρων θαυμαζόντων εἰς ὃ ἕκαστος ἑκάστου περιττεύει, ἡ ταπεινοφροσύνη ἐν αὐτοῖς μετὰ ζήλου δικαιοσύνης πλεονάζῃ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος λέγει· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα[2].

1. Ψαλμ. 39, 2. 2. Ψαλμ. 93, 19.

* Ἴσως προσβάλλει.

ογ'. Ὅταν δὲ ἐν εὐθηνίᾳ ᾖ ἡ ψυχὴ τῶν φυσικῶν αὐτῆς καρπῶν, μεγαλοφωνότερον καὶ τὴν ψαλμῳδίαν ποιεῖται καὶ φωνῇ μᾶλλον θέλει προσεύχεσθαι. Ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖται, μετὰ πάσης ἀνέσεως καὶ ἡδύτητος ψάλλει καὶ εὔχεται ἐν μόνῃ τῇ καρδίᾳ· ἕπεται δὲ ἐκείνῃ μὲν τῇ διαθέσει χαρὰ πεφαντασμένη, ταύτῃ δὲ πνευματικὸν δάκρυον, καὶ μετὰ ταῦτα θυμηδία τις φιλήσυχος. Θερμὴ γὰρ ἡ μνήμη διὰ τὴν τῆς φωνῆς μένουσα συμμετρίαν, δακρυώδεις τινὰς καὶ ἠπίους ἐννοίας τὴν καρδίαν πάντως παρασκευάζει φέρειν. Ὅθεν ὄντως ἔστιν ἰδεῖν τὰ σπέρματα τῆς εὐχῆς μετὰ δακρύων ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας, διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς τοῦ θερισμοῦ ἐνσπειρόμενα χαρᾶς· πλήν, ὅτε ὑπὸ πολλῆς δυσθυμίας βαρούμεθα, δεῖ ὀλίγον μείζονι τῇ φωνῇ ποιεῖσθαι ἡμᾶς τὴν ψαλμῳδίαν, τῇ τῆς ἐλπίδος χαρᾷ τοὺς φθόγγους τῆς ψυχῆς ἀνακρούοντας, ἄχρις οὗ τὸ νέφος ἐκεῖνο τὸ βαρὺ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τοῦ μέλους διαλυθῇ.

οδ'. Ἡνίκα ἐν τῇ ἑαυτῆς ἐπιγνώσει ἡ ψυχὴ γένηται, φέρει καὶ ἐξ ἑαυτῆς θέρμην τινὰ καὶ θεοφιλῆ αἰδῶ. Μὴ συγχεομένη γὰρ ὑπὸ τῶν μεριμνῶν τοῦ βίου, ἔρωτά τινα ἀποτίκτει ἐν τῇ εἰρήνῃ, συμμέτρως τὸν Θεὸν ζητοῦσα τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ ταύτης μὲν ταχέως διαφορεῖται τῆς ἐνθυμήσεως, ἢ ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων προδιδομένης τῆς μνήμης ἢ καὶ ἀναλισκούσης τῆς φύσεως θᾶττον τὸ οἰκεῖον, διὰ πενίαν, καλόν. Ὅθεν οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, οὔπερ διὰ τῆς ἐγκρατείας ἐπιτυγχάνειν ἐνόμιζον, τοῦτο οὐκ εἶχον ὡς ἔδει, διὰ τὸ μὴ ἐνεργεῖσθαι τὸν νοῦν αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἀενάου καὶ πάντα ἀληθινῆς σοφίας. Ἡ δὲ ἐκ τοῦ Παναγίου Πνεύματος φερομένη θέρμη τῇ καρδίᾳ, πρῶτον μὲν εἰρηνική ἐστιν ὅλη καὶ ἀνένδοτος, καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς ψυχῆς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ προσκαλουμένη πόθον, καὶ οὔτε ἔξω τῆς καρδίας ῥιπιζομένη, δι' ἑαυτῆς δὲ μᾶλλον ὅλον τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀγάπην τινὰ ἄπειρον κατευφραίνουσα καὶ χαράν. Δεῖ μέντοι ἐπιγνόντας ἐκείνην, εἰς ταύτην καταφθάσαι· ὑγιαινούσης μὲν γάρ πως τῇ ἐγκρατείᾳ τῆς φύσεως, ὑπάρχει γνώρισμα ἡ φυσικὴ ἀγάπη· ἀχθῆναι δὲ τὸν νοῦν εἰς ἀπάθειαν, ὡς ἡ πνευματικὴ ἀγάπη, οὐ δύναται.

1. Ψαλμ. 11, 7. 2. Α' Κορ. ιβ', 8.

οε'. Ὥσπερ ὁ ἀὴρ οὗτος ὁ περὶ ἡμᾶς, ἐμπνέοντος μὲν τοῦ Βορρᾶ τῇ κτίσει, καθαρὸς διαμένει διὰ τὴν τοῦ ἀνέμου λεπτήν τινα καὶ αἰθριοποιὸν φύσιν· τοῦ δὲ Νότου πνέοντος, ὅλος ὥσπερ δασύνεται, τῆς τοῦ ἀνέμου τούτου ἀχλυοποιοῦ φύσεως, λόγῳ τινὸς συγγενείας ἐκ τῶν ἑαυτοῦ μερῶν τὰς νεφέλας κατὰ πάσης ἐπιφέροντος τῆς οἰκουμένης· οὕτω καὶ ἡ ψυχή· ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐπιπνοίας ἐνεργεῖται, ἐκτὸς τῆς δαιμονικῆς ὅλη ἀχλύος εὑρίσκεται. Ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος σφοδρῶς τῆς πλάνης ἐμπνέεται, ὑπὸ τῶν νεφελῶν ὅλη τῆς ἁμαρτίας σκεπάζεται. Ἐχθρῶν οὖν ἡμᾶς ἀεὶ τὴν πρόθεσιν ἐκ πάσης τῆς ἰσχύος πρὸς τὴν καθαρτικὴν καὶ ζωοποιὸν αὔραν ἐπιστρέφειν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τουτέστι πρὸς ὃ εἶδεν ἀπὸ Βορρᾶ πνεῦμα ἐρχόμενον ἐν φωτὶ γνώσεως ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ[1]· ἵνα αἴθριον ἡμῶν ἀεὶ τῆς ψυχῆς τὸ θεωρητικὸν μάλιστα διαμένῃ μέρος, πρὸς τὸ ἀπλανῶς ἡμᾶς τοῖς θείοις ἐπιβάλλειν θεωρήμασιν, ἐν ἀέρι φωτός, τὰ τοῦ φωτὸς δρῶντας. Τοῦτο γάρ ἐστι φῶς ἀληθινῆς γνώσεως.

ος'. Τινὲς ὑπενόησαν τὴν χάριν ἅμα καὶ τὴν ἁμαρτίαν, τουτέστι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης[2], ἐπὶ τῶν βαπτιζομένων ἐγκρύπτεσθαι εἰς τὸν νοῦν. Ὅθεν φασί, τὸ μὲν ἓν πρόσωπον εἰς τὰ καλὰ παρακαλεῖ τὸν νοῦν, τὸ δὲ ἕτερον εὐθὺς πρὸς τὰ ἐναντία. Ἐγὼ δὲ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ τοῦ νοῦ τῆς αἰσθήσεως κατείληφα, ὅτι πρὸ μὲν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἔξωθεν ἡ χάρις πρὸς τὰ καλὰ προτρέπεται τὴν ψυχήν, ὁ δὲ σατανᾶς ἐν τοῖς αὐτῆς ἐμφωλεύει βάθεσιν, ὅλας τὰς τοῦ νοῦ ἀποφράττειν δεξιὰς πειρώμενος διεξόδους. Ἀπὸ δὲ αὐτῆς τῆς ὥρας ἐν ᾗπερ ἀναγεννώμεθα, ἔξωθεν μὲν ὁ δαίμων γίνεται, ἔσωθεν δὲ ἡ χάρις. Ὅθεν εὑρίσκομεν, ὅτι ὡς πάλαι ἐκυρίευεν ἡ πλάνη τῆς ψυχῆς, οὕτω, μετὰ τὸ βάπτισμα, αὐτῆς κυριεύει ἡ ἀλήθεια. Ἐνεργεῖ μέντοι καὶ ὁ σατανᾶς μετὰ τοῦτο τῇ ψυχῇ καθάπερ τὸ πρίν, καὶ χεῖρω δὲ τὰ πολλά, οὐχ ὡς συμπαρὼν δὲ τῇ χάριτι, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ καπνίζων ὥσπερ τὸν νοῦν διὰ τῆς ὑγρότητος τοῦ σώματος τὴν ἡδύτητα τῶν ἀλόγων ἡδονῶν. Παραχωρήσει δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦτο γίνεται, ἵνα διὰ τῆς ζάλης καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς δοκιμασίας διερχόμενος ὁ ἄνθρωπος, οὕτως ἐν ἀπολαύσει (εἰ θέλει) γένηται τοῦ ἀγαθοῦ. Διήλθομεν γάρ, φησί, διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν[3].

οζ'. Ἡ χάρις, ὡς ἔφην, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥοπῆς, ἐν ᾗ βαπτιζόμεθα, ἐν αὐτῷ τῷ βάθει τοῦ νοῦ ἐγκρύπτεται, αὐτῇ τῇ αἰσθήσει αὐτοῦ, κρύπτουσα τὴν ἑαυτῆς παρουσίαν. Ἐπειδὰν δὲ ἄρξηταί τις ἐκ πάσης προθέσεως ἐρᾶν τοῦ Θεοῦ, τότε ἀρρήτῳ τινὶ λόγῳ διὰ τῆς τοῦ νοῦ αἰσθήσεως προσομιλεῖ τῇ ψυχῇ, μέρος τι τῶν ἑαυτῆς ἀγαθῶν. Ὅθεν εἰς ἐπιθυμίαν λοιπὸν ὁ τοῦτο ὅλως θέλων ἀσφαλῶς κρατεῖν τὸ εὕρημα ἔρχεται, τοῦ πάντα τὰ παρόντα μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀποκτήσασθαι ἀγαθά, ἵνα τὸν ἀγρὸν ὄντως κτήσηται

1. Ἰεζ. α', 4. 2. Πρβλ. Α' Ἰωάνν. δ', 6. 3. Ψαλμ. 65, 12.

ἐν ᾧπερ εὗρε τὸν θησαυρὸν κεκρυμμένον τῆς ζωῆς[1]. Ὅταν γὰρ πάντα τις ἀποκτήσηται τὸν βιοτικὸν πλοῦτον, τότε εὑρίσκει τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡ χάρις κατακέκρυπται τοῦ Θεοῦ. Κατὰ γὰρ τὴν προκοπὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ θεῖον δῶρον τὴν ἑαυτοῦ ἐν τῷ νοῒ ἐμφανίζει χρηστότητα. Πλέον μέντοι τότε ὑπὸ τῶν δαιμόνων τὴν ψυχὴν ὀχλεῖσθαι παραχωρεῖ ὁ Κύριος· ἵνα καὶ τὴν διάκρισιν αὐτὴν δεόντως ἐκδιδάσκῃ καλοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ ταπεινοτέραν αὐτὴν ἀπεργάζηται, διὰ τό, πολλὴν αὐτῇ, ὅτε καθαίρεται, αἰσχύνην ἐκ τῆς τῶν δαιμονικῶν λογισμῶν ἐγγίνεσθαι αἰσχρότητος.

οη'. Κατ' εἰκόνα ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ[2], τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς κινήματι· τὸ γὰρ σῶμα, ὥσπερ οἶκος αὐτῆς ἐστιν. Ἐπειδὴ οὖν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, οὐ μόνον αἱ γραμμαὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ψυχῆς ἐρρυπώθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν τῇ φθορᾷ ὑπέπεσε· διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐσαρκώθη, ὕδωρ ἡμῖν σωτηρίου διὰ τοῦ οἰκείου βαπτίσματος ὡς Θεὸς εἰς ἀναγέννησιν χαρισάμενος. Ἀναγεννώμεθα γὰρ διὰ τοῦ ὕδατος, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου καὶ Ζωοποιοῦ Πνεύματος· ὅθεν εὐθέως καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, εἴπερ ἐξ ὁλοκλήρου διαθέσεως προσερχώμεθα τῷ Θεῷ, καθαριζόμεθα· τοῦ μὲν Ἁγίου Πνεύματος εἰς ἡμᾶς κατασκηνοῦντος, τῆς δ' ἁμαρτίας ὑπ' αὐτοῦ φυγαδευομένης. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν ἑνὸς ὄντος καὶ ἁπλοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ψυχῆς, δύο πρόσωπα, ὡς ἐνόμισάν τινες, εἰς αὐτὴν ἐμπαρεῖναι. Τῆς γὰρ θείας χάριτος προσαρμοζούσης ἑαυτὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐν στοργῇ τινι ἀπείρῳ ταῖς γραμμαῖς τοῦ κατ' εἰκόνα ἐπὶ ἀρραβῶνι τῆς ὁμοιώσεως, ποῦ δύναται χωρηθῆναι τὸ τοῦ πονηροῦ πρόσωπον; μηδεμιᾶς μάλιστα οὔσης κοινωνίας τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος[3]; Ἐκβάλλεσθαι οὖν πιστεύομεν ἐκ τῶν ταμείων τοῦ νοῦ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς ἀφθαρσίας, ἡμεῖς οἱ τῶν ἱερῶν ἀγώνων δρομεῖς, τὸν πολύμορφον ὄφιν· καὶ μὴ θαυμάζομεν, τίνος ἕνεκεν μετὰ τὸ βάπτισμα πάλιν φαῦλα μετὰ τῶν καλῶν λογιζόμεθα; Τὸ γὰρ λουτρὸν τῆς ἁγιότητος, τὸν μὲν ἐκ τῆς ἁμαρτίας περιαιρεῖ ἡμῶν ῥύπον, τὸ δὲ διπλοῦν τῆς θελήσεως ἡμῶν οὐκ ἀλλάσσει νῦν, οὔτε μὴν τοὺς δαίμονας πολεμεῖν ἡμῖν ἢ ἀπάτης προσλαλεῖν ῥήματα κωλύει. Ἵνα ἅπερ οὐκ ἐφυλαξάμεθα, φυσικοὶ ὑπάρχοντες, τὰ ὅπλα τῆς δικαιοσύνης λαβόντες[4], ἐν τῇ δυνάμει τηρήσωμεν τοῦ Θεοῦ.

οθ'. Ὁ σατανᾶς, ὡς εἶπον, διὰ μὲν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐκβάλλεται ἀπὸ τῆς ψυχῆς· συγχωρεῖται δὲ αὐτῷ, ἕνεκεν τῶν προειρημένων αἰτιῶν, ἐνεργεῖν αὐτῇ διὰ τοῦ σώματος. Ἡ μὲν γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τουτέστιν εἰς τὸν νοῦν κατασκηνοῖ. Πᾶσα γάρ, φησίν, ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν[5], οὐ φαινομένη τοῖς δαίμοσι· διόπερ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βάθους τῆς καρδίας ἡμῶν αἰσθανόμεθα τοῦ θείου, ὥσπερ ἀναβλύζοντος, πόθου, ὅτε θερμῶς τοῦ Θεοῦ μεμνήμεθα. Τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα ταῖς αἰσθήσεσι λοιπὸν τοῦ σώματος ἐνάλλεται καὶ ἐμφωλεύει· διὰ

1. Ματθ. ιγ', 4. 2. Γέν. α', 27. 3. Β' Κορ. ς', 14. 4. Β' Κορ. ς', 7.
5. Ψαλμ. 44, 14.

τῆς εὐχερείας τῆς σαρκὸς ἐνεργοῦντα, ἐπὶ τῶν ἔτι νηπιαζόντων τῇ ψυχῇ. Οὕτως οὖν ὁ μὲν νοῦς ἡμῶν ἀεί, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, συνήδεται τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος[1]· τὰ δὲ αἰσθητήρια τῆς σαρκὸς τῷ λείῳ τῶν ἡδονῶν συναπάγεσθαι θέλει. Ὅθεν ἡ μὲν χάρις διὰ τῆς τοῦ νοὸς αἰσθήσεως, τὸ σῶμα εἰς ἀγαλλίασιν ἄρρητον ἐπὶ τῶν προκοπτόντων τῇ γνώσει κατευφραίνει· οἱ δὲ δαίμονες διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῦ σώματος, ὅτε ἡμᾶς εὕρωσι μάλιστα ἀμελῶς καὶ ὀλιγώρως τὸν δρόμον τῆς εὐσεβείας τρέχοντας, τὴν ψυχὴν αἰχμαλωτίζουσι, βιαίως αὐτήν, εἰς ἃ μὴ θέλει, παρακαλοῦντες οἱ φόνιοι.

π'. Οἱ λέγοντες ὁμοῦ τὰ δύο πρόσωπα, τῆς χάριτος καὶ τῆς ἁμαρτίας, ταῖς τῶν πιστῶν ἐμπαρεῖναι καρδίαις, ἐκ τοῦ εἰρηκέναι τὸν Εὐαγγελιστήν, τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε[2], συνίστασθαι θέλουσι τὴν ἑαυτῶν ὑπόνοιαν, λέγοντες μηδαμῶς τὴν θείαν λαμπρότητα ὑπὸ τῆς τοῦ πονηροῦ συνδιατριβῆς μολύνεσθαι· κἂν ὁποσοῦν πλησιάζῃ, φησίν, ἐν τῇ ψυχῇ τὸ φῶς τὸ θεῖον τῇ σκοτίᾳ τοῦ δαίμονος· ὑπὸ δὲ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ ἔξω τῶν ἁγίων Γραφῶν φρονοῦντες ἐλέγχονται. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τῇ ἑαυτοῦ σαρκὶ ἐπιφανῆναι κατηξίωσε κτίσει, ἀμέτρῳ φιλανθρωπίᾳ τὸ φῶς αὐτοῦ παρ' ἡμῖν ἀνάψας τῆς ἁγίας γνώσεως, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ κόσμου τὴν βουλὴν οὐ κατέλαβε τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν οὐκ ἔγνω, ἐπειδὴ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν[3]· τούτου χάριν τοιούτῳ ὁ θεολόγος ἐχρήσατο ῥήματι· ἀμέλει ὀλίγα εἰρηκὼς μέσα ὁ θεσπέσιος ἐπάγει· ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἀντὶ τοῦ ὁδηγεῖ καὶ ζωοποιεῖ· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ[4]. Λέγει δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἑρμηνεύων τὸ οὐ κατέλαβον· οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ καὶ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ[5]. Ὥστε οὐ τὸν σατανᾶν λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς μὴ κατειληφέναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἀλλότριον αὐτοῦ ἐστι· ἐπειδὴ οὐδὲ ἐν αὐτῷ φαίνει, ἀλλὰ τοὺς ἀκούοντας μὲν ἀνθρώπους τὰς δυναστείας καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, μὴ θέλοντας δὲ προσεγγίσαι διὰ τὴν ἐσκοτισμένην αὐτῶν καρδίαν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως αὐτοῦ, διὰ τοῦ λόγου ἀξίους ἀτιμάζει.

πα'. Δύο ὥσπερ γένη ὁ λόγος ἡμᾶς διδάσκει τῆς γνώσεως τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσιν ὥσπερ λεπτότερα, τὰ δὲ ὑλωδέστερα· τὰ οὖν λεπτότερα, τῇ ψυχῇ πολεμεῖ· τὰ δὲ ἄλλα, τὴν σάρκα διὰ λιπαρῶν τινων παρακλήσεων αἰχμαλωτίζειν εἴωθε. Διόπερ ἐναντίως ἔχουσιν ἀεὶ πρὸς ἑαυτούς, οἵ τε τῇ ψυχῇ προσπαλαίοντες δαίμονες καὶ οἱ

1. Ῥωμ. ζ', 22. 2. Ἰωάνν. α', 5. 3. Ῥωμ. η', 6.
4. Ἰωάνν. α', 5. 5. Φιλιππ. γ', 12.

τῷ σώματι· κἂν εἰς τὸ βλάπτειν τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἴσην ἔχωσι πρόθεσιν. Ὅτε οὖν ἡ χάρις οὐ κατοικεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας δίκην ὄντως ὄφεων ἐμφωλεύουσι, μὴ συγχωροῦντες ὅλως διαβλέψαι τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καλοῦ. Ὅτε δὲ εἰς τὸν νοῦν ἡ χάρις ἐγκέκρυπται, ὡσὰν νεφέλαι τινὲς ζοφώδεις λοιπὸν διὰ τῶν τῆς καρδίας μερῶν διατρέχουσιν εἰς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας· ἢ εἰς μετεωρισμοὺς ποικίλους σχηματιζόμενοι· ἵνα τῇ μνήμῃ μετεωρίζοντες τὸν νοῦν, τῆς πρὸς τὴν χάριν αὐτὸν ὁμιλίας ἀποσπῶσιν. Ὅτε τοίνυν ὑπὸ τῶν τῇ ψυχῇ διενοχλούντων δαιμόνων εἰς τὰ ψυχικὰ ἐκπυρούμεθα πάθη καὶ μάλιστα εἰς τὴν οἴησιν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων τῶν κακῶν, τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος ἡμῶν λογιζόμενοι, τὸν ὄγκον μάλιστα τῆς φιλοδοξίας καταισχύνομεν. Τὸ αὐτὸ δὲ δεῖ ποιεῖν καὶ ὅταν οἱ τῷ σώματι προσπαλαίοντες δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀναζέειν παρασκευάζωσι. Αὕτη γὰρ μόνη ἡ ἐνθύμησις πάσας τὰς διαφορὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων καταργεῖν δύναται ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐνθυμήσεως πάλιν ἐξουδενῶσιν ἡμῖν ἄπειρον τῆς ἀνθρωπείας φύσεως οἱ ψυχικοὶ ὑποβάλλουσι δαίμονες, ὡς οὐδενὸς οὔσης αὐτῆς ἀξίας διὰ λόγου τὴν σάρκα (τοῦτο γὰρ φιλοῦσι ποιεῖν, ὅταν αὐτούς τις βασανίσαι θέλῃ τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ), τὴν τῆς ἐπουρανίου λοιπὸν Βασιλείας τιμήν τε καὶ δόξαν ἐνθυμούμεθα, μήτε τὸ πικρὸν καὶ γνοφῶδες παρορῶντες τῆς κρίσεως· ἵνα τῷ μέν, τὴν ἀθυμίαν ἡμῶν παραμυθώμεθα, τῷ δέ, τὸ εὔκολον τῆς καρδίας ἡμῶν ἐπιστύφωμεν.

πβ'. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις διδάσκει, ὅτι ὅταν ὑποστρέψας εὕρῃ σεσαρωμένον καὶ σχολάζοντα τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, τουτέστι τὴν ἄκαρπον καρδίαν, ὁ σατανᾶς, τότε παραλαμβάνει ἕτερα ἑπτὰ πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ καὶ εἰσέρχεται εἰς αὐτὴν καὶ ἐμφωλεύει, χείρονα τῶν πρώτων τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔσχατα ποιῶν[1]. Ὅθεν δεῖ νοεῖν, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐστὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ἡμῖν, οὐ δύναται εἰσελθὼν ὁ σατανᾶς ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς καταμεῖναι. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος φανερῶς ταύτης ἡμᾶς διδάσκει τὸν νοῦν τῆς θεωρίας. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς ἀγωνιστικῆς γνώσεως θεωρήσας τὸ σχῆμα τῆς ὑποθέσεως, οὕτω λέγει· συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου[2]. Ἐκ δὲ τῆς τελειότητος, οὐδὲν ἄρα νῦν, φησί, κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν· ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου[3]. Λέγει δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα πάλιν διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ἐκ τοῦ σώματος πολεμεῖ ὁ σατανᾶς τὴν ψυχήν, τὴν μετέχουσαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ· καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑποδυσάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ

1. Ματθ. ιβ', 45. 2. Ῥωμ. ζ', 23. 3. Ῥωμ. η', 1.

πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ[1]. Ἄλλο δέ ἐστιν αἰχμαλωτισμὸς καὶ ἄλλο πάλη· ἐπειδὴ τὸ μέν ἐστι βιαίας τινὸς ἀπαγωγῆς σημαντικόν, τὸ δὲ ἰσοσθενοῦς τινος ἀγῶνος δηλωτικόν. Διόπερ ὅλως καὶ βέλεσι πεπυρωμένοις ταῖς χριστοφόροις ψυχαῖς ἐπέρχεσθαι, λέγει ὁ Ἀπόστολος, τὸν διάβολον. Ὁ γὰρ μὴ ὢν ἐγκρατὴς τοῦ ἑαυτοῦ ἀνταγωνιστοῦ, βέλεσι πάντως κατ' αὐτοῦ κέχρηται· ἵνα τὸν ἐκ μήκους αὐτῷ μαχόμενον τῷ πτερῷ δυνηθῇ θηρεῦσαι τῶν βελῶν. Οὕτως οὖν καὶ ὁ σατανᾶς· ἐπειδὴ οὐ δύναται διὰ τὴν παρουσίαν τῆς χάριτος ἐμφωλεῦσαι, ὡς τὸ πρίν, τῷ τῶν ἀγωνιζομένων νοΐ, τῇ ὑγρότητι λοιπὸν ἐφίπταται ὡς ἐμφωλεύει τῷ σώματι, ἵνα διὰ τῆς αὐτοῦ εὐχερείας τὴν ψυχὴν δελεάζῃ. Διόπερ δεῖ ἐκτήκειν αὐτὸ συμμέτρως· ἵνα μή, διὰ τῆς αὐτοῦ ὑγρότητος, ὀλισθαίνῃ ὁ νοῦς εἰς τὸ λεῖον τῶν ἡδονῶν. Ἀπ' αὐτοῦ γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ προσήκει πείθεσθαι, ὅτι ὁ μὲν νοῦς τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς ἐνεργεῖται, διόπερ καὶ τῷ θείῳ νόμῳ δουλεύει καὶ συνήδεται· ἡ δὲ σὰρξ τὰ πονηρὰ ἡδέως διὰ τὴν αὐτῆς εὐχέρειαν προσίεται πνεύματα, διόπερ καὶ τῇ αὐτῶν ποτὲ ἐξέλκεται δουλεύειν πονηρίᾳ. Ὅθεν μάλιστα φαίνεται μὴ εἶναι κοινόν τι κατοικητήριον τὸν νοῦν Θεοῦ τε καὶ διαβόλου. Ἐπεί, πῶς τῷ μὲν νοΐ μου δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας[2], εἰ μὴ ὁ μὲν νοῦς μου ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ πρὸς μάχην ἵστατο τῶν δαιμόνων, τῇ χρηστότητι τῆς χάριτος ἡδέως δουλούμενος, τὸ δὲ σῶμα ἥδιον τὴν ὀσμὴν προσίετο τῶν ἀλόγων ἡδονῶν, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ, ὡς ἔφην, παραχωρεῖσθαι ἐμφωλεύειν ἐπὶ τῶν ἀγωνιζομένων τὰ πονηρὰ πνεύματα; Οἶδα γάρ, φησί, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν[3]. Ὥστε ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀγώνων ἀνθισταμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος λέγει. Τῷ μὲν νοΐ μάχονται οἱ δαίμονες, τὴν δὲ σάρκα λιπαραῖς ὑπεκλύειν πρὸς τὸ λεῖον τῶν ἡδονῶν ἐπιχειροῦσι παρακλήσεσι. Παραχωροῦνται γὰρ ἅπαξ κατὰ δίκαιον κρῖμα ἐνδιατρίβειν περὶ τὰ βάθη τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ τῶν συντόνως ἀγωνιζομένων κατὰ τῆς ἁμαρτίας, διὰ τό, ὑπὸ δοκιμὴν εἶναι ἀεὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρωπίνου φρονήματος. Εἰ δέ τις δυνηθῇ ζῶν ἔτι διὰ τῶν πόνων ἀποθανεῖν, ὅλως λοιπὸν γίνεται οἶκος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρὶν γὰρ ἀποθάνῃ ὁ τοιοῦτος, ἤδη ἀνέστη. Ὅπερ ἦν αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ὅσοι τελείως ἠγωνίσαντο ἢ ἀγωνίζονται κατὰ τῆς ἁμαρτίας.

πγ'. Φέρει μὲν ἡ καρδία καὶ ἐξ ἑαυτῆς λογισμοὺς καλούς τε καὶ οὐ καλούς, οὐ φύσει δὲ καρποφοροῦσα τὰς μὴ καλὰς ἐννοίας· ἀλλ' ὥσπερ εἰς ἕξιν ἔχουσα διὰ τὴν πρώτην ἅπαξ ἀπάτην τὴν μνήμην τοῦ μὴ καλοῦ, τοὺς δὲ πλείστους καὶ πονηροὺς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων συλλαμβάνει πικρίας. Πάντων δὲ ἡμεῖς, ὡς ἐκ τῆς καρδίας προϊόντων, αἰσθανόμεθα. Καὶ διὰ

1. Ἐφεσ. ς', 14-17. 2. Ῥωμ. ζ', 25. 3. Ῥωμ. ζ', 18.

τοῦτό τινες ὑπενόησαν εἰς τὸν νοῦν εἶναι σὺν τῇ χάριτι καὶ τὴν ἁμαρτίαν· διόπερ λέγουσι καὶ τὸν Κύριον εἰρηκέναι· τὰ δὲ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, μοιχεῖαι καὶ τὰ ἑξῆς[1]. Οὐκ ἴσασι δέ, ὅτι ὁ νοῦς ἡμῶν λεπτοτάτης τινὸς αἰσθήσεως ἔχων ἐνέργειαν, αὐτῶν τῶν ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὑποβαλλομένων αὐτῷ λογισμῶν, οἰκειοῦται· ὥσπερ διὰ τῆς σαρκὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς εὐχερείας τοῦ σώματος, πλέον εἰς τοῦτο φερούσης διὰ τῆς συγκράσεως τὴν ψυχήν, ὡς οὐκ οἴδαμεν· ἐπειδὴ ἀμέτρως φιλεῖ ἀεὶ ἡ σάρξ, τὸ ὑπὸ τῆς ἀπάτης κολακεύεσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς καρδίας καὶ οἱ ἐκ τῶν δαιμόνων ἐνσπειρόμενοι τῇ ψυχῇ λογισμοί, ἐξερχόμενοι φαίνονται. Ἰδιοποιούμεθα δὲ αὐτούς, ὅταν αὐτοῖς συνήδεσθαι θέλωμεν· ὅπερ ὁ Κύριος μεμφόμενος, ὡς αὐτὸ τὸ θεῖον δηλοῖ λόγιον, τῷ προειρημένῳ ῥητῷ ἐχρήσατο. Ὁ γὰρ συνηδόμενος τοῖς ἐκ τῆς πονηρίας τοῦ σατανᾶ αὐτῷ ὑποβαλλομένοις λογισμοῖς καὶ τὴν μνήμην αὐτῶν, ὥσπερ ἐγγράφων ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, οὐκ ἄδηλον, ὅτι ἐκ τῆς ἑαυτοῦ λοιπὸν καρποφορεῖ ἐννοίας.

πδ'. Λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος, μὴ δύνασθαι ἐκβληθῆναι τὸν ἰσχυρὸν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ δήσας αὐτὸν καὶ σκυλεύσας ἐκβάλῃ[2]. Πῶς οὖν δύναται ὁ μετὰ τοσαύτης αἰσχύνης ἐκβαλλόμενος πάλιν εἰσιέναι καὶ τῷ ἀληθινῷ συνδιατρίβειν οἰκοδεσπότῃ, ἐν τῷ ἑαυτοῦ, ὡς ἐὰν καὶ θέλῃ ἀναπαυομένῳ, οἴκῳ; Οὔτε γὰρ βασιλεὺς τὸν ἀντιστάντα αὐτῷ ποτε καταγωνισάμενος τύραννον, συμπαρεῖναι αὐτῷ τοῦτον ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς ἐνθυμηθήσεται. Ἀποσφάξει δὲ μᾶλλον εὐθέως, ἢ δήσας, πρὸς μακρὰν τιμωρίαν καὶ θάνατον οἴκτιστον παραδώσει τοῖς ἰδίοις στρατεύμασιν.

πε'. Εἴ τις διὰ τὸ καλὰ ἡμᾶς ὁμοῦ καὶ φαῦλα λογίζεσθαι, τό τε Ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὸν διάβολον, ὁμοῦ ἐνοικεῖν ἐν τῷ νοΐ ὑπολαμβάνει, μανθανέτω, ὅτι τοῦτο γίνεται διὰ τὸ μηδέπω ἡμᾶς γεγεῦσθαι καὶ ἑωρακέναι, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος[3]· πρῶτον μὲν γάρ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἔφην, κρύπτει τὴν ἑαυτῆς παρουσίαν ἐπὶ τῶν βαπτιζομένων ἡ χάρις, ἐκδεχομένη τὴν τῆς ψυχῆς πρόθεσιν. Ἐπειδὰν δὲ ὅλως ἐπιστρέψῃ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Κύριον, τότε ἀρρήτῳ τινὶ αἰσθήσει τὴν παρουσίαν αὐτῆς ἐμφαίνει τῇ καρδίᾳ. Καὶ πάλιν ἐκδέχεται τὴν τῆς ψυχῆς κίνησιν· παραχωροῦσα μέντοι τὰ δαιμονικὰ βέλη ἄχρι τῆς βαθείας αὐτῆς καταφθάνειν αἰσθήσεως, ἵνα θερμοτέρᾳ προθέσει καὶ ταπεινῇ διαθέσει ἐκζητήσῃ τὸν Θεόν. Ἐὰν οὖν λοιπὸν ἄρξηται προβαίνων ὁ ἄνθρωπος τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν καὶ ἀπαύστως ἐπικαλῆται τὸν Κύριον Ἰησοῦν, τότε καὶ ἐπὶ τὰ ἐξώτερα αἰσθητήρια τῆς καρδίας τὸ πῦρ τῆς ἁγίας ἐπινέμεται χάριτος, τὰ ζιζάνια τῆς ἀνθρωπίνης γῆς πληροφορητικῶς καταφλέγουσα. Ὅθεν καὶ αἱ δαιμονικαὶ βουλαὶ πόρρω που ἐκεῖνον καταφθάνουσι τὸν τόπον, ἠρέμα λοιπὸν νύττουσαι

1. Ματθ. ιε', 19. 2. Ματθ. ιβ', 29. 3. Ψαλμ. 33, 9.

τὸ ἐμπαθὲς τῆς ψυχῆς. Ὅτε δὲ πάσας τὰς ἀρετὰς ὁ τοῦ ἀγῶνος ἄνθρωπος ἐγκομβώσοιτο καὶ μάλιστα τὴν τελείαν ἀκτημοσύνην, τότε τὴν πᾶσαν αὐτοῦ βαθυτέρᾳ τινὶ αἰσθήσει περιαυγάζει φύσιν, εἰς ἀγάπην αὐτὸν λοιπὸν πολλὴν περιθάλπουσα τοῦ Θεοῦ. Διόπερ ἐξωτέρω τῆς τοῦ σώματος αἰσθήσεως τότε τὰ δαιμονικὰ ἀποσβέννυται τόξα. Ἡ γὰρ αὔρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πρὸς ἀνέμους εἰρήνης κινοῦσα τὴν καρδίαν, τὰ τοῦ πυρφόρου δαίμονος εἰς ἀέρα ἔτι φερόμενα κατασβέννυσι βέλη. Πλὴν καὶ τὸν εἰς τοῦτο τὸ μέτρον φθάσαντα, παραχωρεῖ ποτε τῇ κακίᾳ τῶν δαιμόνων ὁ Θεός, ἀφώτιστον αὐτοῦ τότε τὸν νοῦν καταλιμπάνων, ἵνα τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν, εἰς τὸ παντελὲς μὴ ᾖ δεδεμένον τῷ δεσμῷ τῆς χάριτος, οὐ μόνον διὰ τὸ ἐξ ἀγώνων ἡττηθῆναι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὀφείλειν ἔτι προκόπτειν εἰς τὴν πνευματικὴν πεῖραν τὸν ἄνθρωπον. Τὸ γὰρ τοῦ παιδευομένου νομιζόμενον τέλειον, ἀτελὲς ἔτι πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦ παιδεύοντος Θεοῦ ἐν ἀγάπῃ ὑπάρχει φιλοτιμίας, κἂν ὅλην τὴν Ἰακὼβ δειχθεῖσαν κλίμακα[1] ἀνελθεῖν τις δυνηθῇ τῇ προκοπῇ τῶν πόνων.

πϛʹ. Ὁ Κύριος αὐτὸς λέγει τὸν σατανᾶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκέναι[2], ἵνα μὴ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ὁ δυσειδὴς ἐνδιαιτήματα. Πῶς οὖν ὁ τῆς τῶν καλῶν δούλων κοινωνίας μὴ καταξιούμενος, κοινὸν δύναται ἔχειν μετὰ Θεοῦ οἰκητήριον τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Ἀλλ᾿ εἰ καὶ ἐροῦσιν, ὅτι κατὰ παραχώρησιν τοῦτο γίνεται, πλέον οὐδὲν λέξουσι. Ἡ μὲν γὰρ παιδευτικὴ παραχώρησις, οὐδαμῶς τὴν ψυχὴν τοῦ θείου φωτὸς ἀποστερεῖ, κρύπτει δὲ μόνον, ὡς ἤδη εἶπον, τὰ πολλὰ τὸν νοῦν τὴν ἑαυτῆς παρουσίαν ἡ χάρις, ἵνα προωθοῖτο ὥσπερ τὴν ψυχὴν τῇ πικρίᾳ τῶν δαιμόνων· διὰ τὸ μετὰ παντὸς φόβου καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκζητεῖν αὐτὴν τὴν ἐκ Θεοῦ βοήθειαν, τὴν τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐπιγινώσκουσαν κατ᾿ ὀλίγον κακίαν· ὃν τρόπον ἂν μήτηρ ἀτακτοῦν τὸ οἰκεῖον περὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς γαλουχίας βρέφος, βραχὺ τῶν ἑαυτῆς ἐξωθοίη ἀγκαλῶν, ἵνα καταπληττόμενον ὑπό τινων περιεστώτων αὐτῇ σαπροειδῶν ἀνθρώπων ἢ θηρίων οἱωνδήποτε, μετὰ φόβου πολλοῦ καὶ δακρύων εἰς τοὺς μητρῴους ἀνθυποστρέφῃ κόλπους. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν γινομένη παραχώρησις, ὡσανεὶ δέσμιον παραδίδωσι τὴν μὴ θέλουσαν ἔχειν ψυχὴν τὸν Θεόν, τοῖς δαίμοσι· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς τέκνα[3], μὴ γένοιτο, ἀλλὰ βρέφη γνήσια τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι χάριτος πιστεύομεν, μικραῖς παραχωρήσεσι καὶ πυκναῖς παρακλήσεσιν ὑπ᾿ αὐτῆς γαλουχούμενα· ἵνα διὰ τῆς αὐτῆς χρηστότητος φθάσωμεν ἐλθεῖν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ[4].

πζʹ. Ἡ παιδευτικὴ παραχώρησις φέρει μὲν λύπην πολλὴν καὶ ταπείνωσιν καὶ ἀπελπισμὸν δὲ σύμμετρον τῇ ψυχῇ· ἵνα τὸ φιλόδοξον αὐτῆς καὶ εὐπτόητον μέρος πρεπόντως εἰς ταπείνωσιν ἔρχηται. Εὐθέως δὲ φόβον Θεοῦ καὶ δάκρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ καὶ τῆς καλλίστης σιωπῆς πολλὴν ἐπιθυμίαν· ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν Θεοῦ γινομένη ἀπελπισμοῦ ὁ-

1. Γέν. κηʹ, 12. 2. Λουκ. ιʹ, 18. 3. Πρβλ. Ἑβρ. ιʹ, 39. 4. Ἐφεσ. δʹ, 13.

μοῦ καὶ ἀπιστίας καὶ τύφου καὶ ὀργῆς τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς, εἰδότας τὴν πεῖραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων, κατὰ τὸν ἑκάστης τρόπον προσιέναι τῷ Θεῷ· ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστίαν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσάγειν αὐτῷ ὀφείλομεν· ὡς τὸ τῆς γνώμης ἡμῶν ἀκόλαστον τῇ χολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι, ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθὸς διδάσκῃ τὴν διαφοράν· ἐνταῦθα δὲ ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων ἄπαυστον καὶ δάκρυον ἀνελλιπὲς καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων δυσωπῆσαι τὸν Θεὸν ἐπιβλέψαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ὅταν κατ᾿ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγω παραχωρήσεως, ὑποστέλλει μὲν ἡ χάρις ἑαυτήν, ὡς καὶ ἤδη εἶπον, ἀγνώστῳ δὲ τῇ ψυχῇ συνεργεῖ βοηθείᾳ, ἵνα τὴν νίκην τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδεικνύῃ, τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς.

πηʹ. Ὥσπερ ὅταν τις τῇ χειμερινῇ ὥρᾳ ἐν ὑπαιθρίῳ που ἑστηκὼς τόπῳ, ἀφορῶν δὲ πρὸς ἀνατολὰς ὅλος ἐν ἀρχῇ τῆς ἡμέρας τὰ μὲν ἐμπρόσθια αὐτοῦ μέρη πάντα ὑποθερμαίνηται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὰ δὲ ὀπίσθια αὐτοῦ πάντα ἄμοιρα ᾖ τῆς θέρμης, διὰ τὸ μὴ εἶναι κατὰ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν ἥλιον· οὕτω καὶ οἱ εἰς ἀρχὴν ὄντες πνευματικῆς ἐνεργείας, περιθάλπονται μὲν μερικῶς ποτε ὑπὸ τῆς ἁγίας χάριτος τὴν καρδίαν, διόπερ καὶ πνευματικὰ τότε ὁ νοῦς αὐτῶν καρποφορεῖν ἄρχεται φρονήματα· φανερὰ δὲ αὐτῆς μέρη μένουσι κατὰ σάρκα φρονοῦντα, διὰ τὸ μηδέπω ἅπαντα τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐν βαθείᾳ αἰσθήσει ὑπὸ τοῦ Ἁγίου φωτὸς καταυγάζεσθαι τῆς χάριτος. Ὅπερ τινὲς μὴ νοήσαντες, δύο ὑποστάσεις ἐνόμισαν ἑαυταῖς, ὥσπερ ἀντικαθεστηκυίαις ἐν τῷ νοῒ τῶν ἀγωνιζομένων εἶναι. Οὕτως οὖν ἐν τῇ αὐτῇ ῥοπῇ καὶ καλὰ καὶ οὐ καλὰ συμβαίνει τὴν ψυχὴν ἐννοεῖν· ὃν τρόπον ὁ τοῦ ὑποδείγματος ἄνθρωπος ἐν τῇ αὐτῇ θίξει, καὶ ῥιγᾷ καὶ θάλπεται· ἀφ᾿ οὗ γὰρ ὁ νοῦς ἡμῶν εἰς τὸ διπλοῦν τῆς γνώσεως ἀπωλίσθησε, ἀνάγκην ἔχει ἔκτοτε, κἂν μὴ θέλῃ, κατὰ τὴν αὐτὴν ῥοπὴν καὶ καλὰ καὶ φαῦλα φέρειν διανοήματα, μάλιστα ἐπὶ τῶν εἰς λεπτότητα διακρίσεως ἐρχομένων. Ὡς γὰρ σπεύδει ἀεὶ τὸ καλὸν ἐννοεῖν, εὐθὺς καὶ τοῦ κακοῦ μέμνηται· ἐπειδὴ εἰς διπλῆν τινα ἔννοιαν ἔσχισται ἀπὸ τῆς Ἀδὰμ παρακοῆς ἡ τοῦ ἀνθρώπου μνήμη. Ἐὰν οὖν ἀρξώμεθα θερμῷ ζήλῳ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ διαπράττεσθαι, ἅπαντα ἡμῶν τὰ αἰσθητήρια ἐν βαθείᾳ τινὶ αἰσθήσει φωτίζουσα ἡ χάρις, τὰ μὲν ἡμέτερα ὥσπερ καταφλέγει ἐνθυμήματα, ἡδύνουσα δὲ ἡμῶν τὴν καρδίαν ἐν εἰρήνῃ τινὶ φιλίας ἀνενδότου, πνευματικά τινα καὶ οὐκ ἔτι κατὰ σάρκα λογίζεσθαι ἡμᾶς παρασκευάζει· τοῦτο δὲ τοῖς ἐγγίζουσι τῇ τελειότητι συνεχῶς ἄγαν συμβαίνει· οἵτινες ἄπαυστον ἔχουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν μνήμην τοῦ Κυρίου.

πθʹ. Δύο ἡμῖν καλὰ ἡ χάρις ἡ ἁγία διὰ τοῦ βαπτίσματος περιποιεῖται τῆς ἀναγεννήσεως, ὧντινων τὸ ἓν ἀπείρως τοῦ ἑνὸς ὑπερβάλλει· ἀλλὰ τὸ μὲν ἕν, εὐθέως χαρίζεται· ἀνακαινίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι καὶ

πάσας τὰς γραμμὰς τῆς ψυχῆς, τουτέστι τὸ κατ' εἰκόνα, λαμπρύνει, πᾶσαν τὴν ῥυτίδα τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν[1] ἀπονίπτουσα· τὸ δὲ ἕτερον, ἐκδέχεται ἵνα σὺν ἡμῖν ἐργάσηται, ὅπερ ἐστὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ὅτε γοῦν ἄρξεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ αἰσθήσει γεύεσθαι τῆς χρηστότητος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τότε ὀφείλομεν εἰδέναι, ὅτι ἄρχεται ἡ χάρις ὥσπερ ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ὃν γὰρ τρόπον οἱ ζωγράφοι, πρῶτον μὲν ἑνὶ χρώματι διαγράφουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χροιᾷ δὲ τὴν χροιὰν κατ' ὀλίγον ἐπανθίζοντες, οὕτω τοῦ ὁμοιογραφουμένου ἄχρι καὶ τῶν τριχῶν ἀποσῴζουσι τὸ εἶδος· οὕτω καὶ ἡ ἁγία χάρις τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὅπερ ἦν, ὅτε ἐγένετο ἄνθρωπος, ῥυθμίζει τὸ κατ' εἰκόνα· ὅτε δὲ ἡμᾶς ἴδῃ ἐκ πάσης προθέσεως ἐπιθυμοῦντας τοῦ κάλλους τῆς ὁμοιώσεως καὶ ἑστῶτας γυμνοὺς καὶ ἀπτοήτους εἰς τὸ ταύτης ἐργαστήριον, τότε ἀρετῇ[2] τὴν ἀρετὴν ἐπανθίζουσα καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος ἀναφέρουσα, τὸν χαρακτῆρα τῆς ὁμοιώσεως αὐτῇ περιποιεῖ. Ὥστε οὖν ἡ μὲν αἴσθησις δηλοῖ ἡμᾶς μορφοῦσθαι τὸ καθ' ὁμοίωσιν, τὸ δὲ τέλειον τῆς ὁμοιώσεως, ἐκ τοῦ φωτισμοῦ γνωσόμεθα. Πάσας μὲν γὰρ τὰς ἀρετὰς διὰ τῆς αἰσθήσεως ὁ νοῦς, κατὰ μέτρον τι καὶ ῥυθμὸν ἄρρητον προκόπτων, ἀπολαμβάνει· τὴν δὲ πνευματικὴν οὐ δύναταί τις ἀγάπην κτήσασθαι, εἰ μὴ ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ φωτισθῇ παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐὰν γὰρ μὴ τελείως τὸ καθ' ὁμοίωσιν διὰ τοῦ θείου φωτὸς ἀπολάβῃ ὁ νοῦς, πάσας μὲν τὰς ἄλλας ἀρετὰς σχεδὸν ἔχειν δύναται, τῆς δὲ τελείας ἀγάπης ἔτι ἄμοιρος μένει. Ὅταν γὰρ ὁμοιωθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρετῇ (ὡς χωρεῖ δὲ ἄνθρωπος λέγω ὁμοιωθῆναι Θεῷ), τότε καὶ τῆς θείας ἀγάπης φέρει τὴν ὁμοίωσιν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοιογραφουμένων τὸ ἀνθηρότερον τῶν χρωμάτων χρῶμα προστεθὲν τῇ εἰκόνι, ἄχρι καὶ τοῦ μειδιᾶσαι ἀποσῴζει τὴν τοῦ ὁμοιογραφουμένου ὁμοιότητα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰς θείαν ὁμοίωσιν παρὰ τῆς θείας χάριτος διαζωγραφουμένων, ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης προστιθείς, εἰς τὴν τοῦ καθ' ὁμοίωσιν ὁλοκλήρως εὐπρέπειαν δηλοῖ εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα· οὔτε γὰρ ἀπάθειαν ἄλλη δύναται ἀρετὴ περιποιήσασθαι τῇ ψυχῇ, εἰ μὴ ἡ ἀγάπη μόνη· πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη[3]· ὥστε οὖν ἀνακαινοῦται μὲν ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος[4] ἐν τῇ γεύσει τῆς ἀγάπης, πληροῦται δὲ ἐν τῇ ταύτης τελειότητι.

ϟ'. Γεύει μὲν τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐν ἀρχῇ τῆς προκοπῆς, εἴπερ θερμῶς ἐρασθῶμεν τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ, τὴν ψυχὴν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ τῆς γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἔχῃ εἰδέναι ὁ νοῦς ἐν ἀκριβεῖ ἐπιγνώσει τὸ τέλειον ἔπαθλον τῶν φιλοθέων πόνων· κρύπτει δὲ λοιπὸν ἐπὶ πολὺ τὴν τοῦ ζωοποιοῦ τούτου δώρου πολυτέλειαν, ἵνα κἂν πάσας τὰς ἄλλας ἀρετὰς κατεργαζώμεθα, μηδὲν ὅλως ἑαυτοὺς ὑπονοῶμεν εἶναι, διὰ τὸ μηδέπω ὥσπερ εἰς ἕξιν ἔχειν τὴν ἁγίαν ἀγάπην. Οὕτως οὖν τότε ὁ τοῦ μίσους δαίμων ταῖς τῶν ἀγωνιζομένων διοχλεῖ ψυχαῖς, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς

1. Οὕτω γραπτέον καὶ οὐχὶ ὑ μ ῶ ν. 2. Οὕτω γραπτέον καὶ οὐχὶ ἀ ρ ε τ ή.
3. Ῥωμ. ιγ', 10. 4. Κορ. δ', 16.

ἀγαπῶντας αὐτοὺς πρὸς μῖσος διαβάλλειν καὶ ἄχρι σχεδὸν τοῦ φιλήματος φέρειν τὴν φθοροποιὸν τοῦ μίσους ἐνέργειαν. Ὅθεν πλέον ἀλγύνεται ἡ ψυχή, φέρουσα μὲν τὴν μνήμην τῆς πνευματικῆς ἀγάπης, μὴ δυναμένη δὲ αὐτὴν ἐν αἰσθήσει κτήσασθαι, διὰ τὴν τῶν τελειοτάτων πόνων ὑστέρησιν. Χρεία οὖν αὐτὴν τέως ἐκ βίας κατεργάζεσθαι, ἵνα εἰς τὴν γεῦσιν αὐτῆς ἐν πάσῃ αἰσθήσει καταφθάσωμεν καὶ πληροφορίᾳ. Τὸ γὰρ τέλειον αὐτῆς οὐδεὶς ἐν τῇ σαρκὶ ὢν ταύτῃ δύνασθαι[1] κτήσασθαι, εἰ μὴ μόνον οἱ ἄχρι μαρτυρίου καὶ τελείας ἀνθομολογήσεως ἐλθόντες ἅγιοι, ἐπειδὴ ὁ τούτῳ τυχὼν ἀλλάσσεται ὅλος καὶ οὔτε τροφῆς εὐχερῶς ὀρέγεται. Τῷ γὰρ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης τρεφομένῳ, ποία ἔσται ἐπιθυμία τῶν ἐν κόσμῳ καλῶν; Διὰ τοῦτο ὁ σοφώτατος Παῦλος, τὸ μέγα δοχεῖον τῆς γνώσεως, τὴν μέλλουσαν τρυφὴν τῶν δικαίων ἡμᾶς ἐκ τῆς αὐτοῦ πληροφορίας εὐαγγελιζόμενος, οὕτω λέγει· οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[2]· ἅτινά ἐστιν ὁ καρπὸς τῆς τελείας ἀγάπης. Ὥστε οὖν γεύεσθαι μὲν αὐτῆς ἐνταῦθα συνεχῶς οἱ εἰς τελειότητα προκόπτοντες δύνανται. Τελείως δὲ αὐτὴν οὐδεὶς δύναται κτήσασθαι, εἰ μὴ ὅταν καταποθῇ τελείως τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

ϟα'. Διηγήσατό μοί τις τῶν ἀπλήστῳ τινὶ γνώμῃ ἀγαπώντων τὸν Θεόν, ὅτι ἐπιθυμήσαντί μοι γνωστῶς γνῶναι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, παρέσχε τοῦτο ἐν αἰσθήσει πολλῇ καὶ πληροφορίᾳ ὁ Ἀγαθός. Καὶ τοσοῦτον, φησί, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ᾐσθόμην, ὥστε ἐπείγεσθαι μὲν τότε τὴν ψυχὴν μετὰ ἀνεκλαλήτου τινὸς χαρᾶς καὶ ἀγάπης ἐκβῆναι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν Κύριον, ἀγνοεῖν δὲ ὥσπερ, τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς τὸν τρόπον. Ὁ δὲ ταύτης τῆς ἀγάπης ἐν πείρᾳ γενόμενος, κἂν μυρία παρά τινος ὑβρισθῇ ἢ ζημιωθῇ, συμβαίνει γὰρ αὐτὸν ἔχειν ἔτι τὸν τοιοῦτόν τινα μέλλοντα διαπονεῖσθαι, οὐκ ὀργίζεται κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μένει ὡσανεὶ τῇ τοῦ ὑβρίσαντος αὐτὸν ἢ καὶ ζημιώσαντος ψυχῇ κεκολλημένος. Κατ' ἐκείνων δὲ μόνον ἀνάπτεται, οἵτινες ἢ κατὰ πενήτων ἔρχονται, ἢ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ἡ Γραφή, λαλοῦσιν ἀδικίαν[3], ἢ ἄλλως πως βιοῦσι πονηρῶς. Ὁ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτὸν λοιπὸν πολὺ φιλῶν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν μόνον, οὐκ ἔτι τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν ἐκδικεῖ, ἀλλὰ μόνον τὴν τοῦ τιμήσαντος αὐτὸν ἐν τιμῇ αἰωνίῳ θέλει τιμᾶσθαι δικαιοσύνην. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔτι ὡς ἐκ θελήσεώς τινος ὀλίγης ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ εἰς ἕξιν λοιπὸν τὴν τοιαύτην ἔχει διάθεσιν, διὰ πολλὴν πεῖραν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Πρὸς δὲ τούτοις δεῖ εἰδέναι, ὅτι ὁ εἰς τοσαύτην ἀγάπην ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπάνω καὶ πίστεως γίνεται ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνεργείας τῆς τοιαύτης, ὡς ἐν αἰσθήσει λοιπὸν τῆς καρδίας κρατῶν διὰ τῆς πολλῆς ἀγάπης τὸν πίστει τιμώμενον, ὅπερ ἡμῖν σαφῶς κατασημαίνει ὁ Ἅγιος Παῦλος λέγων· νυνὶ δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη[4]. Ὁ γὰρ ἐν πλούτῳ ἀγάπης, ὡς ἔφην, κρατῶν τὸν Θεόν, μείζων ἐστὶ πολὺ τότε τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ὡς ὅλος ὢν ἐν πόθῳ.

1. Γραπτέον μᾶλλον δ ύ ν α τ α ι. 2. Ῥωμ. ιδ', 17. 3. Ψαλμ. 74, 6.
4. Α' Κορ. ιγ', 13.

ϟβʹ. Ἡ μεσότης τῆς ἐνεργείας τῆς ἁγίας γνώσεως, οὐ μικρῶς ἡμᾶς λυπεῖσθαι παρασκευάζει, ὅταν, ἐκ παροξυσμοῦ τινος ὑβρίσαντές τινα, ἐχθρὸν αὐτὸν ἑαυτοῖς κατασκευάσωμεν. Διόπερ οὐδέποτε ἐνδίδωσι νύττουσα τὴν συνείδησιν ἡμῶν, ἕως ὅτε διὰ πολλῆς ἀπολογίας εἰς τὴν παλαιὰν ἐπαναγάγωμεν τὸν ὑβρισθέντα διάθεσιν. Ἡ δὲ ἀκροτάτη αὐτῆς διάνοιξις, καὶ ὅταν ἀδίκως τις τῶν τοῦ κόσμου ἀνθρώπων καθ᾽ ἡμῶν ὀργισθῇ, ἀδολεσχεῖν ἡμᾶς καὶ φροντίζειν ἄγαν ποιεῖ· ἐπειδὴ ὅλως πρόσκομμά τινι τῶν ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου ἁπάντων γινόμεθα, ὅθεν καὶ ἀργὸς τότε ὁ νοῦς περὶ τὴν θεολογίαν γίνεται. Ἀγάπη γὰρ ὢν ὅλως ὁ λόγος τῆς γνώσεως, οὐ συγχωρεῖ τὴν διάνοιαν πλατυνθῆναι πρὸς σύλληψιν θεωρημάτων θείων, εἰ μὴ πρῶτον ἀπολάβωμεν ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τὸν εἰκῇ ὀργιζόμενον ἡμῖν. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐ θέλει τοῦτο γενέσθαι, ἢ πάλιν ἀπέστη τῶν ἡμετέρων διατριβῶν, τὸν χαρακτῆρα ἡμᾶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ λοιπὸν προσήκει τῇ ἑαυτῶν ἐν ἀσυστάλτῳ τινὶ τῆς ψυχῆς χύματι* προστιθέντας διαθέσει, οὕτως ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας τῆς ἀγάπης ἀποπληροῦν τὸν νόμον. Δεῖ γάρ, φησί, καὶ τὰ τῶν χολώντων ἀκαίρως πρόσωπα, ἀχόλῳ τῇ ἐννοίᾳ ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐνορᾶν διανοίᾳ, τοὺς θέλοντας ἔχειν γνῶσιν Θεοῦ. Τούτου δὲ γινομένου, οὐ μόνον περὶ τὴν θεολογίαν ὁ νοῦς ἡμῶν ἀπταίστως κινηθήσεται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλῆς ἀναβήσεται παρρησίας, ὡς ἐκ δευτέρας βαθμίδος εἰς πρώτην ἀνεμποδίστως ἐπειγόμενος.

* Σχήματι.

ϟγʹ. Ἡ τῆς ἀρετῆς ὁδός, τοῖς μὲν ἀρχομένοις ἐρᾶν τῆς εὐσεβείας, τραχεῖα καὶ κατάστυγνος φαίνεται, οὐ διὰ τὸ ἐκείνην τοιαύτην εἶναι, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν εὐθὺς ἐκ γαστρὸς τῷ πλάτει συναναστρέφεσθαι τῶν ἡδονῶν. Τοῖς δὲ τὸ μέσον αὐτῆς παρελθεῖν δυνηθεῖσι, προσηνὴς ὅλη καὶ ἄνετος δείκνυται. Τῷ γὰρ καλῷ ἔθει τὸ φαῦλον ὑποταγὲν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ, τῇ τῶν ἀλογίστων ἡδονῶν συναπόλλυται μνήμῃ. Ὅθεν λοιπὸν ἡδέως ἡ ψυχὴ τὰς τρίβους ἁπάσας διαπορεύεται τῶν ἀρετῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, εἰσάγων μὲν ἡμᾶς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, λέγει, ὅτι στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι δι᾽ αὐτῆς εἰσπορεύονται[1]. Πρὸς δὲ τοὺς θέλοντας πολλῇ τῇ προθέσει προσιέναι τῇ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν τηρήσει, φησίν· ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι[2]. Δεῖ οὖν παρὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγωνίας, βιαίῳ τινὶ θελήματι τὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ κατεργάζεσθαι ἐντολάς. Ἵνα θεωρήσας ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς Κύριος τὸν σκοπὸν καὶ τὸν κόπον, ἕτοιμον ἡμῖν τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἡδέως ἄγαν τοῖς αὐτοῦ ὑπηρετοῦσιν ἐνδόξοις θελήμασι, καταπέμψῃ. Παρὰ γὰρ Κυρίου τότε ἑτοιμάζεται θέλησις[3]· ὥστε ἐν πολλῇ τινι ἡμᾶς χαρᾷ ἐργάζεσθαι ἀπαύστως τὸ ἀγαθόν. Τότε γὰρ ὄντως αἰσθησόμεθα, ὅτι ὁ Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας[4].

ϟδʹ. Ὃν τρόπον μὴ θερμανθεὶς ἢ μαλαχθεὶς ὁ κηρὸς ἐπὶ πολύ, οὐ δύναται τὴν ἐπιτιθεμένην αὐτῷ σφραγῖδα δέξασθαι, οὕτως οὐδὲ ἄνθρωπος,

1. Ματθ. ζʹ, 14. 2. Ματθ. ιαʹ, 30. 3. Παροιμ. ηʹ, 35. 4. Φιλιππ. βʹ, 13.

ἐὰν μὴ διὰ πόνων καὶ ἀσθενειῶν δοκιμασθῇ, οὐ δύναται χωρῆσαι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρετῆς τὴν σφραγῖδα. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Κύριος λέγει τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται[1]. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπόστολος καυχᾶται λέγων· ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ᾽ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ[2]. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις γέγραπται· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται[3]. Καὶ ὁ μὲν Ἀπόστολος ἀσθενείας λέγει τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ[4], αἵτινες συνεχῶς αὐτῷ τε καὶ πᾶσι τοῖς τότε ἁγίοις συνέβαινον, ἵνα μὴ ὑπεραίρωνται, ὡς αὐτὸς λέγει, τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων. Ἀλλὰ μᾶλλον ἐνέμενον διὰ τῆς ταπεινώσεως τῷ σχήματι τῆς τελειότητος, διὰ τῶν πυκνῶν ἐξουδενώσεων, τὸ θεῖον δῶρον ὁσίως φυλάττοντες. Ἡμεῖς δὲ νῦν ἀσθενείας τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς λέγωμεν καὶ τὰς σωματικὰς ἀνωμαλίας. Τότε μὲν γὰρ ἐπειδὴ αἰκίαις θανατηφόροις καὶ διαφόροις ἑτέραις θλίψεσι τὰ σώματα τῶν κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀγωνιζομένων ἁγίων παρεδίδοντο, ἐπάνω ἦσαν πολὺ τῶν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐπεισελθόντων παθῶν· νῦν δέ, ἐπειδὴ ἡ εἰρήνη πληθύνεται, διὰ τὸν Κύριον, τῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τοῦτο δεῖ συνεχέσι μὲν ἀνωμαλίαις τὸ σῶμα, λογισμοῖς δὲ πονηροῖς τὰς ψυχὰς τῶν ἀγωνιστῶν τῆς εὐσεβείας δοκιμάζεσθαι. Μάλιστα παρ᾽ οἷς ἡ γνῶσις ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ ἐνεργεῖ. Ἵνα καὶ πάσης κενοδοξίας καὶ μετεωρισμοῦ ἐκτὸς ὑπάρχωσι καὶ χωρῆσαι δυνηθῶσι, ὡς ἔφην, ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν διὰ πολλῆς ταπεινώσεως τοῦ θείου κάλλους τὴν σφραγῖδα, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· ἐσημειώθη ἐφ᾽ ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε[5]. Δεῖ οὖν εὐχαριστοῦντες ὑπομένειν τὴν βουλὴν τοῦ Κυρίου. Τότε γὰρ ἡμῖν εἰς λόγον δευτέρου μαρτυρίου, τό τε συνεχὲς τῶν νόσων καὶ ἡ πρὸς τοὺς δαιμονιώδεις λογισμοὺς μάχη, λογισθήσεται. Ὁ γὰρ λέγων τότε τοῖς ἁγίοις μάρτυσι διὰ τῶν ἀνόμων ἐκείνων ἀρχόντων ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, ποθῆσαι δὲ τὰς βιοτικὰς δόξας, καὶ νῦν τ᾽ αὐτὰ ἐφέστηκε δι᾽ ἑαυτοῦ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ ἀδιαλείπτως λέγων. Ὁ τότε ἀλγύνων τὰ τῶν δικαίων σώματα καὶ ὑβρίζων ἐσχάτως τοὺς τιμίους διδασκάλους διὰ τῶν ὑπηρετούντων τοῖς διαβολικοῖς ἐκείνοις φρονήμασι, αὐτὸς καὶ νῦν τοῖς τῆς εὐσεβείας ὁμολογηταῖς ἐπάγει τὰ διάφορα παθήματα, μετὰ ὕβρεων πολλῶν καὶ ἐξουδενώσεων· ὅτε μάλιστα πολλῇ δυνάμει τοῖς καταπονουμένοις πένησι διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου βοηθοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐχρῆν μετὰ ἀσφαλείας καὶ ὑπομονῆς τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν κατεργάζεσθαι ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὑπομένων γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι[6].

ϟεʹ. Δυσπόριστον πρᾶγμα ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὅσῳ γὰρ μέγα ἐστί,

1. Β' Κορ. ιβʹ, 9. 2. Β' Κορ. ιβʹ, 9. 3. Παροιμ. γʹ, 12.
4. Πρβλ. Φιλιππ. γʹ, 18. 5. Ψαλμ. 4, 7. 6. Ψαλμ. 39, 2 (οὕτω γραπτέον καὶ οὐχὶ π ρ ο σ έ χ ε μοι).

τοσούτῳ μετὰ πολλῶν ἀγώνων κατορθοῦται· παραγίνεται δὲ τοῖς μετόχοις τῆς ἁγίας γνώσεως κατὰ δύο τρόπους· ὅτε μὲν γὰρ ἐν μεσότητί ἐστι τῆς πνευματικῆς πείρας ὁ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστής, δι' ἀσθένειαν σώματος ἢ διὰ τοὺς ἀκαίρως ἐχθραίνοντας τοῖς τοῦ δικαίου φροντίζουσιν, ἢ διὰ τοὺς λογισμοὺς τοὺς πονηρούς, ταπεινότερόν πως ἔχει τὸ φρόνημα· ὅτε δὲ ἐν αἰσθήσει πολλῇ καὶ πληροφορίᾳ ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς ἁγίας καταυγασθῇ χάριτος, τότε ὥσπερ φυσικὴν ἔχει τὴν ταπεινοφροσύνην ἡ ψυχή. Καταπιαινομένη γὰρ ὑπὸ τῆς θείας χρηστότητος, οὐ δύναται οὐκ ἔτι εἰς τὸν ὄγκον τῆς φιλοδοξίας ἐπαίρεσθαι, κἂν ἀπαύστως τὰς ἐντολὰς κατεργάζοιτο τοῦ Θεοῦ· ταπεινοτέραν δὲ μᾶλλον ἑαυτὴν τῶν πάντων διὰ τὴν τῆς θείας ἐπιεικείας ἡγεῖται κοινωνίαν. Ἔχει δὲ ἐκείνη μὲν ἡ ταπεινοφροσύνη, λύπην τὰ πολλὰ καὶ ἀθυμίαν· αὕτη δέ, χαρὰν μετὰ αἰδοῦς πανσόφου· διόπερ ἡ μέν, τοῖς ἐν μέσῳ, ὡς ἔφην, τῶν ἀγώνων οὖσι παραγίνεται· ἡ δέ, τοῖς ἐγγίζουσι τῇ τελειότητι καταπέμπεται. Διὰ τοῦτο ἐκείνη μὲν ὑπὸ τῶν βιοτικῶν πολλάκις εὐπραγιῶν ὀνειδίζεται· αὕτη δέ, κἂν ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου τις αὐτῇ προσάγοι[1], οὔτε πτοεῖται οὔτε ὅλως τῶν δεινῶν βελῶν τῆς ἁμαρτίας αἰσθάνεται. Πνευματικὴ γὰρ ὅλη ὑπάρχουσα, ἀγνοεῖ πάντως τὰς σωματικὰς δόξας· ἐχρῆν δὲ δι' ἐκείνης παντὶ τρόπῳ παρελθόντα τὸν ἀγωνιστήν, ἐπὶ ταύτην ἐλθεῖν· εἰ μὴ γὰρ δι' ἐκείνης τῇ ἐπιφορᾷ τῶν παιδευτικῶν παθῶν, δοκιμαστικῶς τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν προμαλάξοι ἡ χάρις, οὐκ ἂν τὴν ταύτης ἡμῖν δωρήσηται πολυτέλειαν.

ϟϛ'. Οἱ τῶν τοῦ παρόντος βίου ἡδονῶν ὄντες φίλοι, ἐκ τῶν λογισμῶν ἐπὶ τὰ πταίσματα ἔρχονται· ἀδιακρίτῳ γὰρ γνώμῃ φερόμενοι, πάσας αὐτῶν σχεδὸν τὰς ἐμπαθεῖς ἐννοίας εἴς τε λόγους ἀνόμους καὶ ἔργα ἀνόσια ἐπιθυμοῦσι φέρειν· οἱ δὲ τὸν ἀσκητικὸν ἐπιχειροῦντες κατορθοῦν βίον, ἐκ τῶν πταισμάτων εἰς τοὺς πονηροτέρους λογισμούς, ἢ εἰς πονηρά τινα καὶ ἐπιβλαβῆ ἔρχονται ῥήματα. Ἐὰν γὰρ οἱ δαίμονες τοὺς τοιούτους ἢ λοιδορίας ἀνεχομένους ἡδέως ἢ ἀργά τινα καὶ ἄκαιρα ὁμιλοῦντας ἢ γελῶντας ὡς οὐ δεῖ, ἢ θυμουμένους ἀμέτρως, ἢ τῆς κενῆς καὶ ματαίας ἐπιθυμοῦντας δόξης ἴδωσι, τότε ὁμοθυμαδὸν κατ' αὐτῶν ἐξοπλίζονται. Τὴν γὰρ φιλοδοξίαν μάλιστα εἰς πρόφασιν τῆς ἑαυτῶν κακίας λαμβάνοντες, δι' ἐκείνης ὥσπερ διὰ θυρίδος τινὸς σκοτεινῆς εἰσπηδῶντες τὰς ψυχὰς διαρπάζουσιν. Ἐχρῆν οὖν τοὺς θέλοντας συνδιαιτᾶσθαι τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν, μήτε δόξης ἐφίεσθαι, μήτε πολλοῖς συντυγχάνειν, μηδὲ προόδοις συνεχέσι κεχρῆσθαι, ἢ λοιδορεῖν τινας, κἂν οἱ λοιδορούμενοι ὑπάρχωσιν ἄξιοι· μήτε δὲ πολλὰ ὁμιλεῖν, κἂν πάντα καλὰ λέγειν δύναιντο. Ἡ γὰρ πολυλογία ἀμέτρως διαφοροῦσα τὸν νοῦν, οὐ μόνον περὶ τὴν πνευματικὴν αὐτὸν ἐργασίαν ἀργὸν ἀπεργάζεται, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς ἀκηδείας αὐτὸν παραδίδωσι δαίμονι· ὅστις αὐτὸν ὑπεκλύων ἀμέτρως, τῷ τῆς λύπης, λοιπὸν δέ, καὶ τῷ τῆς ὀργῆς παραδίδωσι δαίμονι. Δεῖ οὖν ἀεὶ τῇ τῶν ἁγίων ἐντολῶν τηρήσει ἀπα-

1. Πρβλ. Ματθ. δ', 8 κ. ἑ.

σχολεῖσθαι τὸν νοῦν καὶ τῇ βαθείᾳ μνήμῃ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. Ὁ γὰρ φυλάσσων, φησίν, ἐντολήν, οὐ γνώσεται ῥῆμα πονηρόν[1], τουτέστι εἰς φαύλους λογισμοὺς ἢ λόγους οὐκ ἐκτραπήσεται.

ϟζ'. Ὅταν μετὰ ζεούσης τινὸς ἀλγηδόνος ἡ καρδία δέχηται τὰ τοξεύματα τῶν δαιμόνων, ὡς αὐτὰ οἴεσθαι φέρειν τὰ βέλη τὸν πολεμούμενον, μισεῖ μετὰ πόνου ἡ ψυχὴ τὰ πάθη, ὡς ἐν ἀρχῇ οὖσα τοῦ καθαίρεσθαι· Ἐὰν γὰρ μὴ ἀλγήσῃ μεγάλως ἐπὶ τῇ ἀναιδείᾳ τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἂν δυνηθείη πλουσίως χαρῆναι ἐπὶ τῇ τῆς δικαιοσύνης χρηστότητι. Ὁ τοίνυν θέλων τὴν ἑαυτοῦ καθαρίσαι καρδίαν, τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαπαντὸς διαπυρούτω αὐτήν, τοῦτο μόνον μελέτην καὶ ἔργον ἄπαυστον ἔχων. Οὐ γὰρ ποτὲ μὲν εὔχεσθαι δεῖ, ποτὲ δὲ μή, τοὺς τὴν ἑαυτῶν σαπρίαν ἀποβαλεῖν θέλοντας, ἀλλ' ἀεὶ τῇ προσευχῇ σχολάζειν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοῦ, κἂν ἔξω που αὐλίζοιντο τῶν εὐκτηρίων δόμων. Ὃν γὰρ τρόπον ὁ θέλων καθαρίσαι χρυσίον, ἐὰν πρὸς βραχὺ τὸ πῦρ ἐάσῃ σχολάσαι ἐκ τοῦ χωνευτηρίου, σκληρίαν πάλιν τῇ καθαιρομένῃ ὕλῃ ἐμποιεῖ· οὕτω καὶ ὁ ποτὲ μὲν μεμνημένος τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ μή, ὅπερ δοκεῖ κτᾶσθαι διὰ τῆς εὐχῆς, τοῦτο ἀπόλλυσι διὰ τῆς σχολῆς. Ἀνδρὸς δέ ἐστι φιλαρέτου ἴδιον, τὸ ἀεὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς καρδίας καταναλίσκειν γεῶδες, ἵν' οὕτω κατ' ὀλίγον τοῦ κακοῦ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἀγαθῆς μνήμης δαπανωμένου, τελείως εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἡ ψυχή, μετὰ πλείονος δόξης, ἐπανέλθῃ λαμπρότητα.

ϟη'. Ἀπάθειά ἐστι, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν ἐξεληλυθέναι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐκ τοῦ κόσμου[2], ἀλλά, τὸ πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταὶ τοξεύονται μὲν παρὰ τῶν ἀντιπάλων καὶ τοῦ ἤχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα βέλη, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων στερρότητα. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν σιδήρῳ φραττόμενοι ἐν τῷ πολεμεῖσθαι τὸ ἀπολέμητον ἔχουσι. Ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου πανοπλίᾳ καὶ σωτηρίῳ περικεφαλαίᾳ διὰ πάντων τῶν καλῶν ἔργων καθωπλισμένοι τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας[3]. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πρᾶξαι τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ τό, ἐπιμελείᾳ τῶν καλῶν, κατὰ κράτος ἀθετῆσαι τὰ κακά.

ϟθ'. Ὅταν σχεδὸν ἅπαντα τὰ πάθη νικήσῃ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, δύο δαίμονες αὐτῷ ἀπομένουσι προσπαλαίοντες. Ὧν ὁ μὲν τῇ ψυχῇ παρενοχλεῖ ἀπὸ πολλῆς θεοφιλίας εἰς ζῆλον αὐτὸν ἄκαιρον φέρων, ὥστε μὴ θέλειν ἄλλον τινὰ κατ' αὐτὴν ἀρέσαι τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ τῷ σώματι εἰς ἐπιθυμίαν συνουσίας αὐτῷ ἐμπύρῳ τινὶ κινῶν ἐνεργείᾳ. Τοῦτο δὲ συμβαίνει τῷ σώματι, πρῶτον μὲν διὰ τὸ τῆς φύσεως εἶναι ταύτην τὴν ἡδονὴν ἰδίαν, ὡς διὰ τὴν παιδογονίαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲ εὐχερῶς ἡττωμένην, λοιπὸν δὲ καὶ διὰ παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τινὰ τῶν ἀγωνιστῶν μεγάλως ἀκμάζοντα τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν ὁ Κύριος, παραχωρεῖ αὐ-

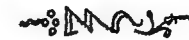
Ἐκκλ. η', 5. 2. Α' Κορ. ε', 10. 3. Πρβλ. Ἐφεσ. ς', 13 κ. ἑ.

τόν ποτε ὑπὸ τοῦ τοιούτου καταρρυποῦσθαι δαίμονος, ἵνα πάντων τῶν τοῦ βίου ἀνθρώπων εὐτελέστερον ἑαυτῶν ὑπολαμβάνῃ. Ἀμέλει, ἢ ἕπεται ἡ ὄχλησις τοῦ πάθους τοῖς κατορθώμασιν ἢ καὶ προσλαμβάνει ταῦτα ποτέ, ἵνα ἢ τῇ προλήψει, ἢ τῇ ἐπιφορᾷ τοῦ πάθους ἀχρείαν ποιῇ τὴν ψυχὴν φαίνεσθαι, κἂν ὁποῖα ἦ μεγάλα αὐτῆς τὰ κατορθώματα. Ἀλλὰ τῷ μέν, ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ καὶ ἀγάπῃ μαχησώμεθα, τῷ δέ, ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ ἐν ἀοργησίᾳ καὶ ἐννοίᾳ βαθείᾳ τοῦ θανάτου, ἵνα ἀπαύστως ἐντεῦθεν αἰσθόμενοι τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπάνω καὶ τούτων γενώμεθα, ἐν Κυρίῳ, τῶν παθῶν.

ϙ΄. Ὅσοι τῆς ἁγίας γνώσεως γινόμεθα μέτοχοι καὶ τῶν ἀκουσίων μετεωρισμῶν πάντως ὑφέξομεν λόγον· ἐπεσημηνάμην γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Ἰώβ, καὶ εἴ τι ἄκων παρέβην[1] καὶ δικαίως. Ἐὰν γὰρ μὴ σχολάσῃ τις τοῦ ἀεὶ μεμνῆσθαι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μὴ παραμελήσῃ ἐντολῶν, οὐκ ἂν ἀκουσίῳ ἢ ἑκουσίῳ ὑποπέσῃ πταίσματι. Δεῖ οὖν εὐθέως καὶ περὶ τῶν ἀκουσίων πταισμάτων ἐξομολόγησιν σύντονον προσφέρειν τῷ Δεσπότῃ, τουτέστι περιττὴν ἐργασίαν τοῦ συνήθους κανόνος. Οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπον ὄντα μὴ πταίειν ἀνθρώπινα, ἄχρις οὗ πληροφορηθῇ ἡ συνείδησις ἡμῶν ἐν δακρύῳ ἀγάπης περὶ τῆς τούτων ἀφέσεως. Ἐὰν γάρ, φησί, ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας[2]. Προσέχειν οὖν δεῖ ἀδιαλείπτως τῇ αἰσθήσει τῆς ἐξομολογήσεως, μήπως ἡ συνείδησις ἡμῶν ἑαυτὴν ψεύδηται, ὑπονοήσασα ἀρκετῶς ἐξομολογήσασθαι τῷ Θεῷ. Ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως, κἂν μηδὲν ἑαυτῷ τις ἐν πάσῃ σύνοιδε πληροφορίᾳ, καθὼς ὁ σοφώτατος ἡμᾶς Παῦλος διδάσκει λέγων· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. Ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν[3]. Ἐὰν γὰρ μὴ πρεπόντως καὶ περὶ αὐτῶν ἐξομολογησώμεθα, δειλίαν τινὰ ἄδηλον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου ἡμῶν εὑρήσομεν ἐν ἑαυτοῖς. Ἐχρῆν δὲ καὶ ἡμᾶς εὔχεσθαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Κύριον ἐκτὸς παντὸς φόβου τότε εὑρίσκεσθαι. Ὁ μὲν γὰρ ἐν φόβῳ εὑρισκόμενος τότε, ἐλευθερίῳ τρόπῳ τοὺς ταρταρέους οὐ παρελεύσεται ἄρχοντας. Συνήγορον γὰρ ἔχουσιν, ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν τῆς ψυχῆς δειλίαν τῆς ἑαυτῶν κακίας. Ἡ δὲ ἀγαλλιωμένη ψυχὴ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναλύσεως, ἐπάνω πασῶν τῶν σκοτεινῶν παρατάξεων σὺν τοῖς ἀγγέλοις τῆς εἰρήνης φέρεται· ἐπτέρωται γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ πνευματικῇ ἀγάπῃ, ὡς τὸ πλήρωμα ἀνελλιπῶς ἔχουσα τοῦ νόμου, τὴν ἀγάπην[4]. Διόπερ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, μετὰ πάντων τῶν Ἁγίων, οἱ μετὰ τοιαύτης παρρησίας ἐξιόντες τοῦ βίου ἁρπαγήσονται[5]. Οἱ δὲ κἂν ἐν βραχεῖ δειλιῶντες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου, ἐν τῇ πάντων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καταλειφθήσονται πληθύϊ, ὡς ὑπὸ κρίσιν ὄντες. Ἵνα

1. Ἰὼβ ιδ΄, 17. 2. Α΄ Ἰωάνν. α΄, 9. 3. Α΄ Κορ. δ΄, 4.
4. Ῥωμ. ιγ΄, 10. 5. Α΄ Θεσσ. δ΄, 17.

διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασθέντες τῆς κρίσεως, τοὺς κεχρεωστημένους αὐτοῖς κατὰ τὰς αὐτῶν πράξεις ἀπολάβωσι κλήρους παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ καὶ Βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ αὐτοῦ ἐστιν ἐφ᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ὁ πλοῦτος τῆς χρηστότητος[1] τῆς Βασιλείας αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

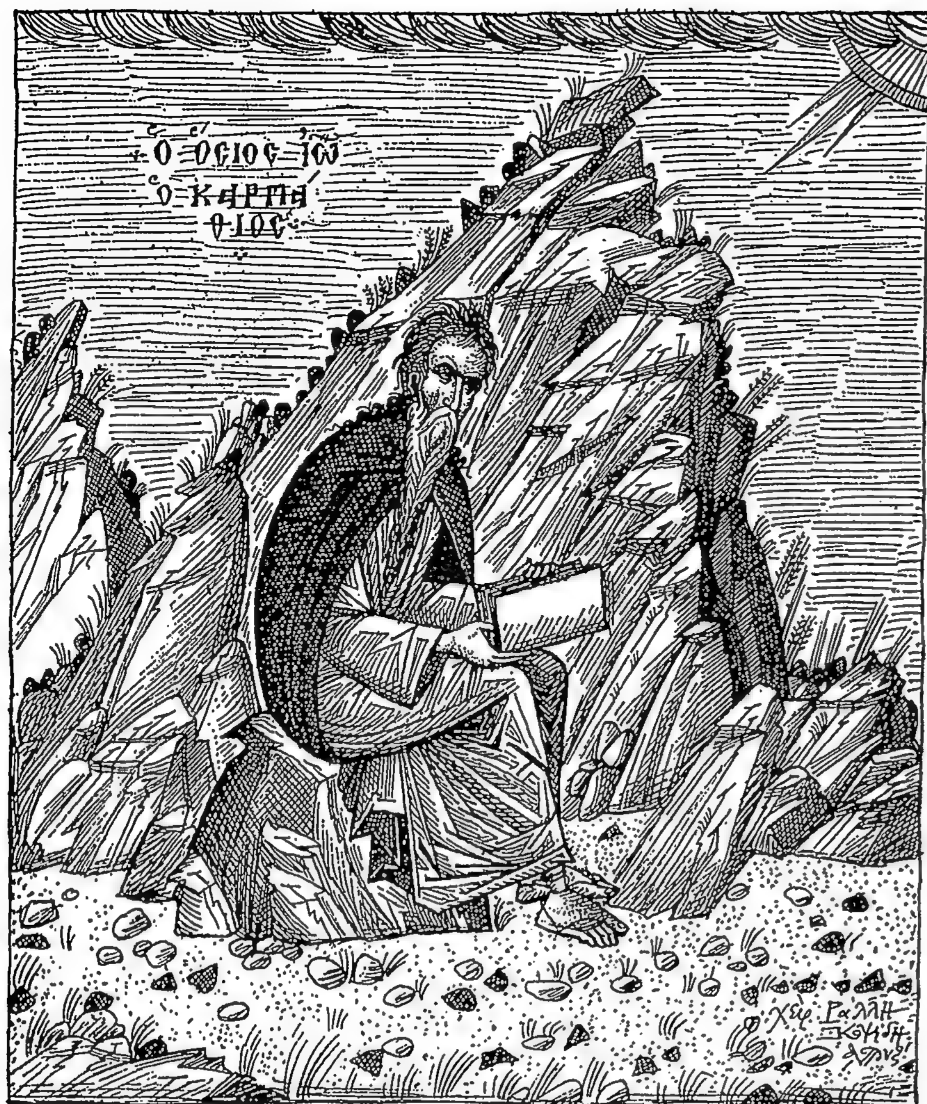
ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ παρόντος ἑκατοστοῦ Κεφαλαίου τὸ λέγον· «ἵνα διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασθέντες τῆς κρίσεως», ὅπερ ἠρωτήθη παρά τινων, ἑρμηνεία τοῦ Ἁγίου Μαξίμου.

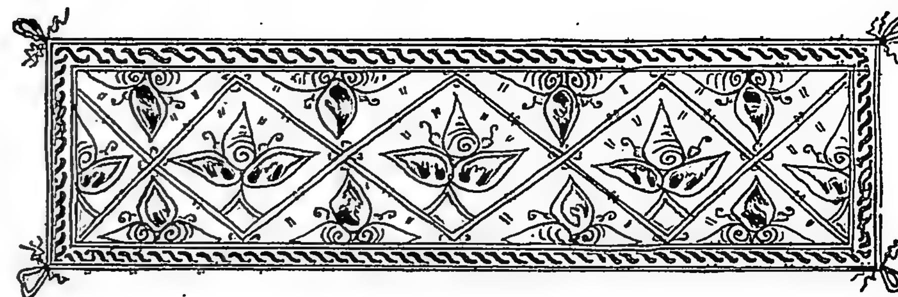
Οἱ τὸ τέλειον τῆς ἀγάπης κεκτημένοι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ πτερὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἀρετῶν μετεωρίσαντες, κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐν νεφέλαις ἁρπάζονται[2] καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχονται[3]. Οἱ δέ γε μὴ πάντῃ τὸ τέλειον κτησάμενοι, ἀλλ᾽ ἁμαρτήματα καὶ κατορθώματα κεκτημένοι, οὗτοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς κρίσεως ἔρχονται. Κἀκεῖ, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ φαύλων πράξεων ἀντεξετάσεως οἱονεὶ πυρούμενοι, εἴπερ ἡ τῶν ἀγαθῶν πλάστιγξ ἐπιβαρήσῃ, καθαίρονται τῆς κολάσεως.

1. Ῥωμ. β΄, 4. 2. Α΄ Θεσσ. δ΄, 17. 3. Πρβλ. Ἰωάνν. ε΄, 24

Ἐὰν θέλωμεν τῷ ὄντι εὐαρεστῆσαι Θεῷ καὶ τὴν μακαριωτάτην φιλιωθῆναι φιλίαν, γυμνὸν τὸν νοῦν ἡμῶν τῷ Θεῷ παραστήσωμεν· μηδὲν ἐπισυρόμενον τοῦ παρόντος αἰῶνος, μὴ τέχνην, μὴ νόημα, μὴ σόφισμα, μὴ δικαιολογίαν, κἂν πᾶσαν πεπαιδευμένοι ὦμεν τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ

Τῷ ἐν Ἁγίοις Πατρὶ ἡμῶν Ἰωάννῃ τῷ Καρπαθίῳ, τίς μὲν ἐγένετο ὁ καθ' ὃν ἤκμασε χρόνος καὶ ποῦ τὰ τῆς ἀσκήσεως διήνυσε σκάμματα καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἄλλα, ἄδηλα. Ταῦτα δὲ μόνα περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὁ Φώτιος (Ἀναγνώσει σα', σελίδι 266): «Κρατεῖ δ' οὖν (ὁ Διάδοχος δηλονότι) πολλῷ καὶ Ἰωάννου τοῦ Καρπαθίου. Ὃς ἐπιγραφὴν αὐτοῦ τῷ πονήματι δίδωσι, πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰνδίας προτρέψαντας Μοναχοὺς παρακλητικός. Ἑκατὸν δὲ καὶ οὗτος Κεφαλαίοις περαιοῖ αὐτό· ἐν οἷς ὡς τὰ πολλὰ πατρικῶς τοὺς ἀναγινώσκοντας ὑπαλείφει, καρτερεῖν ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ὑπομονὴν πρὸς τοὺς ἐπερχομένους πειρασμοὺς ἐπιδείκνυσθαι.»

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΙΝΔΙΑ ΜΟΝΑΧΟΥΣ, ΓΡΑΨΑΝΤΑΣ ΑΥΤΩ, ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ρ'

οῖς ἐπὶ γῆς βασιλεῦσιν ἐαρινὰ ἄνθη προσφέροντές τινες τῶν προσαιτούντων, οὐ μόνον οὐκ ἀπόβλητοι γεγόνασι πολλάκις, ἀλλὰ γὰρ καί τινας ἀντελάβοντο δωρεάς. Κἀγὼ τοίνυν παρ᾿ ὑμῶν ἐπιταχθείς, μίαν ἑκατοντάδα ποθὲν δανεισάμενος, καὶ προσφέρων λογίων καλῶν ἡμῖν τοῖς τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἔχουσιν [1], εὐπρόσδεκτός τε γένοιμι καὶ τὴν τῶν εὐχῶν δωρεὰν παρ᾿ ὑμῶν ἀντιλάβοιμι.

α'. Ὅσῳ διηνεκὴς ὁ τῶν ὅλων Βασιλεύς, οὐκ ἀρχήν, οὐ πέρας τῆς Βασιλείας ἔχων τῆς οἰκείας· τοσούτῳ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ ὑπὲρ τῶν ἀρετῶν πονεῖν προαιρουμένοις ἐπικερδεστέραν εἶναι συμβέβηκε τὴν σπουδήν. Αἱ μὲν γὰρ τοῦ παρόντος βίου τιμαί, κἂν ἄγαν ὦσι λαμπραί, τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύονται πάντως· αἱ δὲ παρὰ Θεοῦ νεμόμεναι τοῖς ἀξίοις, ἅτε σὺν ἀφθαρσίᾳ διδόμεναι, εἰς τὸ παντελὲς διαμένουσι.

β'. Ὁ μακάριος Δαβίδ, ὕμνον διὰ πάσης ἐργαζόμενος τῆς κτίσεως τῷ Θεῷ, ἐμνημόνευσε μὲν ἀγγέλων τε καὶ ἀοράτων δυνάμεων ἁπασῶν, καταλήλυθε δὲ ἄχρις τῆς γῆς [2]. Ὡς μηδὲ θηρίων, μὴ κτηνῶν, μὴ πετεινῶν, μὴ ἑρπετῶν ἀπέχεσθαι· ἐπειδὴ τῷ πεποιηκότι προσκυνεῖν καὶ τὸν ἐκ τούτου ὕμνον ἡγεῖτο, ὡς βουλόμενος πᾶν τὸ γεγονὸς ὑπ᾿ αὐτοῦ, τὴν ὁμοίαν τελεῖν εἰσφοράν. Καὶ πῶς ἄρα μοναχός, ὁ συμβασταζόμενος τῷ ἐκ Σουφεὶρ χρυσίῳ [3], ναρκᾶν ποτε ἢ ὀκνεῖν ἀνάσχοιτο πρὸς ὑμνῳδίαν;

γ'. Ὥσπερ τὴν βάτον πῦρ περιεῖχεν, οὐκ ἔφλεγε δὲ αὐτήν [4], οὕτω καὶ τῶν λαβόντων τὸ χάρισμα τῆς ἀπαθείας, κἂν βαρὺ λίαν καὶ θερμότατον περιφέρωσι σῶμα, οὐδὲν τὴν σάρκα ἢ τὸν νοῦν ἐνοχλεῖ ἢ λυμαίνεται ἡ θερμότης τοῦ σώματος. Φωνὴ γὰρ Κυρίου διέκοψε τὴν φλόγα τῆς φύσεως [5]. Διότι τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος, τὰ κατὰ φύσιν ἡνωμένα διέστησεν.

δ'. Ἡ σελήνη αὐξουμένη καὶ πάλιν μειουμένη, ἐμφανίζει ἀνθρώπου κατάστασιν, νῦν μὲν καλὰ πράττοντος, νῦν δὲ ἁμαρτάνοντος· εἶτα διὰ τῆς μετανοίας παλινδρομοῦντος εἰς ζωὴν ἐνάρετον· οὐκοῦν οὐκ ἀπώλετο ὁ νοῦς τοῦ ἐπταικότος, καθά τινες παρ᾿ ὑμῖν νομίζουσιν· ὥσπερ τῆς σελήνης τὸ

1. Φιλιππ. γ', 20. 2. Ψαλμ. 103. 3. Πρβλ. Γ' Βασ. ι', 11.
4. Ἔξ. γ', 2. 5. Ψαλμ. 28, 7.

σῶμα οὐκ ἐμειώθη, ἀλλὰ τὸ φῶς. Ἀνακτᾶται οὖν ὁ ἄνθρωπος πάλιν τὴν οἰκείαν λαμπρότητα διὰ μετανοίας, καθάπερ ἡ σελήνη μετὰ τὸ φθινῆσαι οἴκοθεν τὸ φῶς ἀμφιέννυται. Ὁ γὰρ πιστεύων εἰς Χριστόν, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται [1]· καὶ γνώσεται, φησί, ὅτι ἐγὼ Κύριος λελάληκα, καὶ ποιήσω [2].

ε'. Ἐὰν ἐπαναστάντος σοι κατὰ τὴν διάνοιαν τοῦ σμήνους τῶν ἐχθρῶν σχηματισμῶν * ὑπενδοὺς ἡττηθῇς, γίνωσκε σεαυτὸν κεχωρίσθαι πρὸς καιρὸν τῆς θείας χάριτος· ὅθεν καὶ παρεδόθης εἰς χεῖρας τῆς πτώσεώς σου [3], κατὰ δίκαιον κρῖμα. Διόπερ ἀγωνίζου μηδέποτε διὰ τῆς ἀμελείας ἀπολειφθῆναι τῆς χάριτος, μηδὲ πρὸς στιγμὴν χρόνου. Ἐὰν δὲ δυνηθῇς, κρεῖττον ὀλίσθου γενόμενος, ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν καὶ τὰς ἐπαλλήλους ῥυπαρὰς προσβολὰς τῆς τῶν ἐχθρῶν πολυνοίας, μὴ ἀγνοήσῃς τὸ δῶρον τὸ ἄνωθεν δοθέν σοι. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ᾿ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοὶ [4] τὸ τοιοῦτον εἰργάσατο τρόπαιον· καὶ ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ᾿ ἐμὲ μιαρῶν ἐνθυμημάτων ὕψωσέ με· καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου, δηλαδὴ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἐρρύσατό με [5]· ὅθεν τῷ πτερῷ τοῦ Πνεύματος κουφισθεὶς καὶ ἀνεθεὶς τοῦ σώματος, ἴσχυσα πετασθῆναι ἐπάνω τῶν θηρευόντων δαιμόνων, τῶν ἰξευόντων τὸν ἀνθρώπινον νοῦν διὰ τῆς ἡδυπαθείας, ἧς κατηναγκασμένως καὶ βιαίως παρακαλοῦντες προφέρουσιν. Ὁ τοίνυν ἐξαγαγών με ἐκ γῆς Αἰγύπτου [6], τουτέστι τῆς τοῦ κόσμου ψυχαπωλείας, οὗτος κρυφαίᾳ χειρὶ ὑπὲρ ἐμοῦ πολεμῶν ἐπάταξε τὸν Ἀμαλήκ [7], καὶ παρέσχε μοι ἐλπίζειν, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀνοσίων παθῶν ἔθνη ἐξολοθρεύσει Κύριος ἀπὸ προσώπου ἡμῶν [8]· οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν δώσει σοφίαν καὶ δύναμιν [9]· τινὲς γάρ, σοφίαν μὲν ἔλαβον, οὐ μέντοι καὶ δύναμιν Πνεύματος, εἰς τὸ νικῆσαι ἐχθρούς· οὗτος ὑψώσει κεφαλήν σου ἐπ᾿ ἐχθρούς σου [10], καὶ δώσει σοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς καί, πετασθείς, καταπαύσῃ πρὸς Θεόν [11]· θήσει Κύριος τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς σου [12], στερρὸν καὶ ἐντρεχῆ καὶ εὔτονον δεικνύων σε κατὰ τοῦ ἀντιπάλου· καὶ συμποδίζων ὑποκάτω σου πάντας τοὺς ἀνθεστηκότας σου [13]. Ἀνάθες τοιγαροῦν τῷ Κυρίῳ τὴν χάριν τῆς ἁγνείας, ὅτι οὐ συνέκλεισέ σε εἰς χεῖρας τῶν θελημάτων τῆς σαρκός σου, καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῶν παραχολουμένων τούτοις φθοροποιῶν καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων, ἀλλὰ κατησφαλίσατό σε τῇ ἑαυτοῦ δεξιᾷ [14]. Οἰκοδόμησον αὐτῷ θυσιαστήριον, ὥσπερ καὶ Μωυσῆς μετὰ τὸ τρέψασθαι τὸν Ἀμαλήκ [15]. Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαι καὶ αἰνέσω σε, Κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ, μεγαλύνων τὰς δυναστείας σου [16]· ὅτι ἐλυτρώσω ἐκ φθο-

* Ἴσως τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν

1. Ἰωάνν. ια', 26. 2. Ἰεζ. ιζ', 24. 3. Σοφ. Σειρ. δ', 19.
4. Α' Κορ. ιε', 10. 5. Πρβλ. Ψαλμ. 17, 49. 6. Ἔξ. ιβ', 51.
7. Ἔξ. ιζ', 16. 8. Δευτ. δ', 38. 9. Δαν. β', 23.
10. Ψαλμ. 26, 6. 11. Ψαλμ. 54, 7. 12. Ψαλμ. 17, 35.
13. Ψαλμ. 17, 40. 14. Ἡσ. μα', 10. 15. Ἔξ. ιζ', 15.
16. Β' Βασ. κβ', 50, Ψαλμ. 17, 50.

ρᾶς τὴν ζωήν μου[1] καὶ ἐξήρπασάς με ἐκ τῶν βρόχων καὶ σαγηνευμάτων τῆς εὐπεριστάτου καὶ πολυμόρφου καὶ τριβακῆς κακίας.

ϛ΄. Ἀναζωπυροῦσιν ἡμῖν τὰ μιαρὰ πάθη καὶ ἀνακαινίζουσι καὶ ἀνυψοῦσι καὶ πολυπλασιάζουσιν οἱ πονηροὶ δαίμονες. Αἱ δὲ ἐπισκέψεις τοῦ θείου λόγου, καὶ μάλιστα αἱ διὰ τῆς τῶν δακρύων χύσεως γινόμεναι, νεκροποιοῦσι τὰ πάθη, κἂν χρόνια τυγχάνῃ, καὶ λύουσι· καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἀνυπαρξίαν περιιστῶσι τὰ ὀλέθρια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἁμαρτητικὰ ἐνεργήματα· μόνον ἡμεῖς μὴ ἀκηδιάσωμεν τοῦ, δι᾽ εὐχῆς καὶ ἐλπίδος ἀνενδότου καὶ ἀναιδοῦς, προσεδρεύειν τῷ Κυρίῳ.

ζ΄. Διατί ἐκ τοῦ στόματος τῶν τῇ κακίᾳ νηπιαζόντων πιστῶν, ὁ Χριστὸς καταρτίζει αἶνον; ἢ πάντως, ἵνα διὰ τῆς ὑμνῳδίας καταλύσῃ ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν[2] τυραννοῦντα μεγάλως· ἐχθρὸν μὲν τῶν ἀρετῶν, ἐκδικητὴν δὲ κακίας, διάβολον. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς τὸν Δεσπότην ἁπλότητι καρδίας αἰνοῦντες, συντρίβομέν τε καὶ καταλύομεν τὰ τοῦ ἐχθροῦ μηχανήματα. Τῷ γὰρ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας τοὺς πολέμους καὶ τοὺς ὑπεναντίους τοὺς πολεμοῦντας ἡμᾶς[3].

η΄. Εἴ τις ὑπάρχει κατὰ τὸ εἶδος ἔκτρωμα, τὸ ἥμισυ λέγεται νῦν τῶν σαρκικῶν κατεσθίειν, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ, τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι· τῆς γὰρ ἑαυτοῦ ὁδοῦ τοὺς καρποὺς ἕκαστος γνώσεται.

θ΄. Τὴν καλλίστην νηστείαν καὶ μὴ δολοῦσθαι τοῖς πάθεσιν αἱρεῖσθαι χρεωστεῖ ὁ Μοναχὸς καὶ μεγάλην ἡσυχίαν γεωργεῖν διαπαντός.

ι΄. Οἱ μισοῦντες τὰς ψυχὰς ἡμῶν δαίμονες, ὑποτίθενταί τισιν, ὥστε ψυχράν τινα εὐφημίαν ἡμῖν χαρίσασθαι· εἶτα πρὸς ταύτην ἡμᾶς διαχυθῆναι προτρέπονται. Ἐὰν τοίνυν, χαυνωθέντες τῇ οἰήσει, δῶμεν τόπον καὶ τῇ κενοδοξίᾳ, οὐ κάμνουσι λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰχμαλωτίσαι ἡμᾶς.

ια΄. Ἀποδέχου μᾶλλον τὸν σκώπτοντά σε ἤπερ τὸν ἐπαινοῦντα· ὅστις οὐδὲν διαφέρειν καταρωμένου γέγραπται[4].

ιβ΄. Ὅταν, περὶ τὴν νηστεύσιμον σπουδάσας ἀρετήν, διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀποτυγχάνῃς αὐτῆς καί, συντρίψας τὴν καρδίαν, ἐπ᾽ εὐχαριστίαν τραπῇς τοῦ πάντων προνοητοῦ καὶ κριτοῦ. Ἐὰν μέντοι τεταπεινωμένον διαπαντὸς δεικνύῃς ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ καὶ μηδενός ποτε ἀνθρώπου κατεπαρθῇς.

ιγ΄. Ἐπιστάμενος ὁ ἐχθρὸς τὴν εὐχὴν ὑπάρχουσαν ἡμῶν μὲν ὑπέρμαχον, αὐτοῦ δὲ ἐπίβουλον, καὶ ἀποσπᾶσαι ταύτης ἡμᾶς σπουδάζων, εἰς ἐπιθυμίαν ἡμᾶς ἐμβάλλει τῶν ἑλληνικῶν λόγων, ἀφ᾽ ὧν καὶ ἀπέστημεν, καὶ περὶ τούτων σχολάζειν παρακαλεῖ· ᾧτινι μὴ πεισθῶμεν· ἵνα μὴ τοὺς τοῦ οἰκείου γεωργίου ἄξονας πλανηθέντες, ἀντὶ σύκων καὶ σταφυλῶν, ἀκάνθας καὶ τριβόλους τρυγήσωμεν[5]. Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ λελόγισται[6].

1. Ψαλμ. 102, 4. 2. Ψαλμ. 8, 3, Ματθ. κα΄, 16. 3. Ἔξ. ιε΄, 7.
4. Παροιμ. κζ΄, 14. 5. Πρβλ. Ματθ. ζ΄, 16. 6. Α΄ Κορ. γ΄, 19.

ιδ΄. Χαράν, φησί, μεγάλην εὐαγγελίζομαι ὑμῖν[1], ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ[2], οὐ μέρει τοῦ λαοῦ· καὶ πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι καὶ ψαλλάτωσάν σοι[3], οὐ γὰρ δεῖ μέρος τῆς γῆς. Τὸ δὲ ψάλλειν, οὐκ ἔστι ποτνιωμένων, ἀλλὰ διευθυμουμένων. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει, μηδαμῶς ἀπελπίσωμεν, ἀλλ᾽ εὔθυμοι τὸν παρόντα διοδεύσωμεν βίον, τῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐκείνης χαρᾶς καὶ εὐθυμίας λαμβάνοντες ἔννοιαν· πλὴν τῷ θείῳ φόβῳ τὴν εὐφροσύνην κεράσωμεν· ὥσπερ φησίν, ἀγαλλιᾶσθε τῷ Κυρίῳ ἐν τρόμῳ[4]. Καὶ γὰρ αἱ περὶ Μαρίαν μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἐξέδραμον τοῦ τάφου[5]· τάχα καὶ ἡμεῖς ποτέ, σὺν δέει καὶ χαρᾷ, τοῦ νοητοῦ ἐξορμήσομεν τάφου. Θαυμάζω γάρ, εἰ χωρὶς φόβου, διότι οὐδεὶς ἀναμάρτητος, κἂν Μωυσῆς, κἂν Πέτρος ὁ Ἀπόστολος εἴη· ἀλλ᾽ ὅμως ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ θεία ἀγάπη νικήσασα, ἔξω βάλλει τὸν φόβον[6] ἐν καιρῷ τῆς ἐξόδου.

ιε΄. Ὅτι εἰ ἐμπαθὴς πιστεύσας ὁλοκαρδίως καὶ τεταπεινωμένως, λαμβάνει χάρισμα ἀπαθείας, ἔχεις μαρτυροῦσαν τὴν Γραφήν· σήμερον γάρ, φησίν, μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ[7]· καί, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην[8] τῆς μακαριωτάτης ἀπαθείας, καὶ ὅσα τοιουτότροπα· καί, ἐν τῷ σπόρῳ περκάσει ἡ σταφυλή[9]· καί, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν[10].

ιϛ΄. Ὁπόταν, ἐπαχθῶς πρὸς τὰ πάθη διακείμενοι, σφοδρότερον τοῖς αἰσχροῖς ἐνθυμήμασιν ὑπὸ τῶν δαιμόνων ὀχλούμεθα, τότε μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ Κυρίου στηριζόμεθα πίστιν καὶ βεβαιοτέραν τὴν πρὸς τὰ ἐπηγγελμένα αἰώνια ἀγαθὰ καθιστῶμεν ἐλπίδα· ὧν ἀποστερηθῆναι ἡμᾶς οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀπαλλοτριωθῆναι διὰ τῆς βασκανίας σπουδάζουσιν. Εἰ μὴ γὰρ λίαν μέγιστα ἦν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθά, οὐκ ἂν φθόνῳ τοσούτῳ καθ᾽ ἡμῶν οἱ δαίμονες ἐκκαυθέντες, τοῖς ῥυπαροῖς λογισμοῖς πυκνὰ κατετόξευον, κἂν τούτῳ τὴν ἑαυτῶν μανίαν πληροφορεῖν δοκοῦντες καὶ πρὸς ἀπόγνωσιν ἡμᾶς συνελαύνειν νομίζοντες, διὰ τῆς ἀφορήτου καὶ πολλῆς ὀχλήσεως.

ιζ΄. Γνῶσιν ἀληθεστάτην τινὲς ὑπάρχειν, τὴν πρᾶξιν ὁρίζονται. Σπουδάσατε τοίνυν μᾶλλον τοῖς ἔργοις καὶ πίστιν καὶ γνῶσιν ἐνδείκνυσθαι· ὁ γὰρ δὴ ἐπὶ τῇ γνώσει μόνῃ τετυφλωμένος, ἀκούσεται, ὅτι Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται[11].

ιη΄. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῷ καιρῷ τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἁγίων συνάξεων καὶ μάλισθ᾽ ὅταν μέλλῃ τις τῇ μυστικῇ τραπέζῃ προσιέναι, τότε τοῖς αἰσχροῖς φαντάσμασι καὶ τῇ ῥοῇ τῆς γονῆς τὸν ἀσκητὴν οἱ δαίμονες μολύνειν σπουδάζουσιν· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐν τούτῳ θραύσωσιν ἢ ἐκλύσωσι τὸν πάντα καρτερικῶς καὶ γενναίως φέρειν συνειθισμένον· μὴ δὲ καυχάσθωσαν καθ᾽ ἡμῶν οἱ κυρτοί, ὡς ὀρθοί.

ιθ΄. Τὸ ἦθος καὶ τὴν προθυμίαν οἱ ἐχθροὶ ἀμύνονται, τοῖς ποικίλοις

1. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ ἡ μ ῖ ν. 2. Λουκ. β΄, 10. 3. Ψαλμ. 65, 4. 4. Ψαλμ. 2, 11.
5. Ματθ. κη΄, 8. 6. Α΄ Ἰωάνν. δ΄, 18. 7. Λουκ. κγ΄, 43. 8. Λουκ. ζ΄, 50.
9. Ἀμὼς θ΄, 13. 10. Ματθ. θ΄, 29. 11. Τίτ. α΄, 16.

καὶ ἀφάτοις πειρασμοῖς τὴν ψυχὴν κολαφίζοντες· ἐκ γὰρ τῶν θλίψεών σοι τῶν πολλῶν καὶ ἀμυθήτων, ὁ στέφανος πλέκεται· καὶ ἐν ταῖς ἀσθενείαις δέ, τελειοῦται ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ[1]· καὶ ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσι, ἐπανθεῖν εἴωθεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. Ἐξανέτειλε γὰρ φῶς ἐν σκότει τοῖς εὐθέσιν[2]· ἐάν γε τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος, μέχρι τέλους, βεβαίαν κατάσχωμεν[3].

κ'. Οὐδὲν οὕτως ἐξαφανίζειν τὴν ἀρετὴν πέφυκεν, ὡς ἡ εὐτραπελία καὶ τὸ παίζειν καὶ ἡ ἀργολογία. Καὶ πάλιν οὐδὲν οὕτως τὴν πεπαλαιωμένην ἀνακαινίζει ψυχὴν καὶ πλησιάζειν τῷ Θεῷ παρασκευάζει, ὡς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καλὴ προσοχὴ καὶ τὸ μελετᾶν ἀπαύστως τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ προσευχῇ ἑαυτὸν καθοπλίζειν καὶ τῆς ἀγρυπνίας τὸ κέρδος ἰχνηλατεῖν.

κα'. Ἐπιτηδειότατον ἅμα καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ, τὸ στιβαρῶς βαστάζειν πᾶσαν θλῖψιν, εἴτε παρὰ ἀνθρώπων, εἴτε παρὰ δαιμόνων ἐπαγομένην, καὶ εἰδέναι ἀκριβῶς ὅτι περ χρεῶσται ὑπάρχομεν τῆς καταπονήσεως καὶ μηδένα ἕτερον, εἰ μὴ μόνον ἑαυτὸν διηνεκῶς μέμφεσθαι. Ὁ γὰρ ἄλλον ἐπὶ τοῖς ἰδίοις θλιβεροῖς μεμφόμενος, ἐξώλισθεν τῆς δικαίας τοῦ προσήκοντος κρίσεως.

κβ'. Ἔστιν ὅτε τῆς δεξιᾶς ἄνθρωπος ἀποκινεῖται ἕδρας, κἂν σπουδαῖος τυγχάνῃ, πλεονασάντων τῶν πειρασμῶν, ἐξιστάμενος τῆς ἑαυτοῦ τάξεως, διὰ τὸ πᾶσαν αὐτοῦ, καθώς φησιν ἡ Γραφή, καταπεπόσθαι σοφίαν τε καὶ τέχνην[4]· ὅπως μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς[5] καὶ ἵνα μὴ καυχήσηται Ἰσραήλ, λέγων· ἡ χείρ μου σέσωκέ με[6]. Ἀλλ' ἔλπιζε ἀποκατασταθῆναι εἰς τὴν προτέραν ὡραίαν κατάστασιν, ἀποπεσόντος ἀπὸ σοῦ, θείᾳ κελεύσει, καὶ ἀποδιωχθέντος τοῦ πονηροῦ, ὅστις πάντα μὲν ἐμπαθῶς καὶ βλέπειν καὶ ἀκούειν παροτρύνει καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν κατασπεύδει, παχύνας δὲ τὸν νοῦν, καθάπερ νέφει πυκνῷ, ποιεῖ καὶ τὸ σαρκίον αἰσθάνεσθαι ἀφάτου βαρύτητός τε καὶ ὄγκου· καὶ τὸν ἔμφυτον λογισμόν, ἁπλοῦν τινα καθεστῶτα καὶ ἄπλαστον, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἀρτιγενῶν βρεφῶν[7], ποικίλον ἀποδείκνυσι καὶ λίαν πολύπειρον παντοίας ἁμαρτίας, φαρμάξας καὶ παρατρέψας τοῦτον διὰ τῆς ἀμαρροπίας*. (* Ἴσως ἀμφιρροπίας)

κγ'. Μέγα τι χρῆμα ὁ ἄνθρωπος, αὐξάνων ἔσω καὶ μεγαλυνόμενος ταῖς ἀρεταῖς. Ἀλλ' ὅμως οὗτος ὁ μέγας φοβεῖται τὴν ἁμαρτίαν, ὡς τὸν μῦν ὁ ἐλέφας, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται[8].

κδ'. Οὐ μόνον πλησίον τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, ὁ διάβολος λόγους λαλήσει πρὸς τὸν ὕψιστον, ὥς φησιν ὁ Δανιήλ[9], ἀλλὰ γὰρ καὶ νῦν, ἔστιν ὅτε, βαρείας, διὰ τῶν λογισμῶν ἡμῶν, εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἐκπέμπει βλασφημίας καὶ κατ' αὐτοῦ δὲ δυσφημῶν τοῦ Ὑψίστου καὶ τῶν κτισμάτων

1. Β' Κορ. ιβ', 9 2. Ψαλμ. 111, 4. 3. Ἑβρ. γ', 6.
4. Ψαλμ. 106, 27. 5. Β' Κορ. α', 9. 6. Κριτ. ζ', 2.
7. Α' Πέτρ. β', 2. 8. Α' Κορ. θ', 27. 9. Δαν. ζ', 25.

αὐτοῦ καὶ τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων. Ἀλλ' ἡμεῖς βεβηκότες ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς γνώσεως, οὐκ ἂν καταπτήξαιμεν ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ μὴ θαυμάσαιμεν τὴν τοῦ ἀλάστορος τόλμην. Πίστει δὲ καὶ εὐχῇ θερμοτέρᾳ χρώμενοι, τῆς τε ἄνωθεν ἐπικουρίας τυχόντες, ἀμυνόμεθα τὸν ἐχθρόν.

κε'. Μαχόμενος καὶ ὀνειδίζων μετὰ θράσους ἐπέρχεται ὁ ἐχθρὸς τῇ ψυχῇ ἐξελθούσῃ τοῦ σώματος, κατήγορος γινόμενος πικρός τε καὶ φοβερὸς ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις. Ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν τότε τὴν θεοφιλῆ καὶ πιστοτάτην ψυχήν, κἂν πολλάκις τὸ πρὶν ἐτρώθη ἁμαρτίαις, οὐ καταπληττομένην τὰς ἐκείνου ὁρμάς τε καὶ ἀπειλάς, ἀλλὰ μᾶλλον νευρουμένην ἐν Κυρίῳ καὶ πτερουμένην χαρᾷ, θαρσοποιουμένην τε ταῖς ὁδηγούσαις ἁγίαις δυνάμεσιν καὶ περιτειχιζομένην τῷ φωτὶ τῆς πίστεως καὶ ἀντικράζουσαν μετὰ πολλῆς παρρησίας τῷ πονηρῷ διαβόλῳ· τί σοι καὶ ἡμῖν[1], ἀλλότριε τοῦ Θεοῦ; Τί σοι καὶ ἡμῖν, δραπέτα τῶν οὐρανῶν καὶ δοῦλε πονηρέ; Οὐκ ἔχεις σὺ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν. Χριστὸς γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡμῶν τε καὶ πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχει· αὐτῷ ἡμάρτομεν, αὐτῷ καὶ ἀπολογησόμεθα, ἐνέχυρον ἔχοντες τῆς εἰς ἡμᾶς εὐσπλαγχνίας καὶ σωτηρίας τὸν τούτου τίμιον σταυρόν. Σὺ δὲ φεῦγε μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, ὀλέθριε. Μηδέν σοι καὶ τοῖς δούλοις τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα λεγούσης τῆς ψυχῆς μετὰ θάρσους, νῶτα λοιπὸν δίδωσιν ὁ διάβολος, βοαῖς ὀδυρόμενος, μὴ δυνηθεὶς ἀντιστῆναι τῷ Χριστοῦ ὀνόματι. Ὑπεράνω δὲ τυγχάνουσα ἡ ψυχή, καθίπταται τοῦ ἐχθροῦ κολαφίζουσα αὐτόν, ὥσπερ ὁ λεγόμενος Ὀξυπτέρυξ τὸν Κόρακα. Καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν θείων ἀγγέλων διακομίζεται ἀγαλλιωμένη εἰς τοὺς τόπους τοὺς ὡρισμένους αὐτῇ κατὰ τὴν κατάστασιν αὐτῆς.

κς'. Ὅτι καὶ μικρῷ τινι πειρασμῷ κατὰ συγχώρησιν ἐμποδίζεταί ποτε προκόψαι ὁ σπουδαῖος, πειθέτω σε ἡ Ἐχενηΐς, τὸ βραχύτατον ἰχθύδιον, μυριοφόρον ὁλκάδα τῇ προσψαύσει καὶ μόνῃ καταριοῦσα* καὶ προβῆναι τὸ ἐμποδισθέν· καὶ μέμνησαι πάντως τοῦ λέγοντος· ὅτι ἐγὼ ὁ τηλικοῦτος Παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς τεθέληκα ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς[2]. Ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο θορυβηθῇς· ἀνταγωνίζου δὲ μᾶλλον διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τεύξῃ τῆς χάριτος. (* Ἴσως καταργοῦσα.)

κζ'. Ὁ ταῖς ἀρεταῖς ἄγαν εὐθηνούμενος, ἐὰν διὰ ῥαθυμίαν ἀπονεύσῃ τοῦ πρέποντος, ἀνέρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ υἱοὶ τῶν κακῶν ἀνατολῶν ἀπὸ Ἀμαλήκ, καὶ μάλιστα Μαδιάμ, ἡ φιλόπορνος δύναμις[3], σὺν ταῖς καμήλοις αὐτῶν, δηλαδὴ ταῖς ἐμπαθέσι μνήμαις, αἷς οὐκ ἔστιν ἀριθμός, καὶ διαφθείρουσι πάντα τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς[4], τουτέστι τῆς ἀρίστης πράξεώς τε καὶ ἕξεως. Καὶ τότε λοιπὸν πτωχεύει ὁ Ἰσραὴλ καὶ πάνυ ὀλιγοψυχεῖ καὶ ἀναγκάζεται βοῆσαι πρὸς Κύριον. Καὶ οὕτως ἀποστέλλεται οὐρανόθεν λογισμὸς ἀγαθός, τὸν Γεδεὼν[5] μιμούμενος, διὰ πολλῆς πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης. Ἡ γὰρ χιλιάς μου, φησί, ταπεινοτέρα ἐν Μανασσῇ, ὥστε ἀντι-

1. Πρβλ. Ματθ. η', 29. 2. Α' Θεσσ. β', 18. 3. Κριτ. ζ', 12.
4. Κριτ. ς', 4. 5. Κριτ. ς', 14.

παρατάξασθαι τοῖς τοσούτοις πλήθεσιν, ἐν τοῖς τριακοσίοις ἀσθενέσιν ἀνθρώποις[1] καὶ τρόπαια παραδόξως στῆσαι, κατὰ τῶν ἐναντίων, τῇ συμμαχίᾳ τῆς χάριτος.

κη'. Οὐκ ἂν δυνηθῇς ἐπὶ Ἀσπίδα καὶ Βασιλίσκον ἐπιβῆναι[2], καὶ τὰ ἑξῆς, εἰ μή, διὰ πολλῆς ἱκεσίας τὸν Θεὸν δυσωπήσας, λάβῃς ὑπερμάχους ἀγγέλους, ἀνακουφίζοντάς σε ταῖς οἰκείαις χερσὶ καὶ ἄνω σε ποιοῦντας τῆς ἰλυώδους γνώμης.

κθ'. Ὅταν τις πυκτεύων ἰσχυρῶς ἡττηθείη, μηδαμῶς δυσθυμείτω, μηδὲ ἀποκαμνέτω, ἀλλὰ τοῖς τοῦ Ἡσαΐου ῥήμασιν ἀνορθωθεὶς εὐθυμείτω, τοιαῦτα κατεπᾴδων· ἰσχυκότες ἡττᾶσθε, ὦ πονηροὶ δαίμονες· ἐὰν γὰρ καὶ πάλιν ἰσχύσητε, πάλιν ἡττηθήσεσθε. Καὶ ἣν ἂν βουλὴν βουλεύσησθε, διασκεδάσει Κύριος, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός ἐστιν[3]. Ὁ Θεὸς ὁ τοὺς κατερραγμένους ἐξανιστῶν[4], καὶ παρασκευάζων τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κόπτεσθαι, ἡνίκα ἂν μετανοῶμεν.

λ'. Ἀμήχανον χωρὶς λύπης παρελθεῖν τὸν ἐμπαιδευόμενον τοῖς πειρασμοῖς. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα πολλῆς χαρᾶς πληροῦνται οἱ τοιοῦτοι καὶ δακρύων γλυκέων καὶ νοημάτων θείων, ὅσοι ἐγεώργησαν τὸν πόνον καὶ τὴν θλῖψιν ἐν ταῖς καρδίας αὐτῶν.

λα'. Εἰ θέλων ὁ Ἰσαάκ, καὶ τρέχων ποτὲ ὁ Ἡσαῦ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εὐλογίας, ἀποτετυχήκασιν[5]· ἐλεοῦντος τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογοῦντος καὶ τῷ πνεύματι χρίοντος οὐχ ὅνπερ ἡμεῖς πάντως τεθελήκαμεν, ἀλλ' ὅνπερ ὁ Θεός, πρὶν πλάσαι, προώρισεν εἰς τὸ διακονῆσαι· μηδαμῶς θορυβηθῶμεν, μήτε μὴν φθονήσωμεν, ὅταν θεωρήσωμεν ἀδελφούς τινας οἰκτροὺς καὶ ἐλαχίστους ἐπὶ ἀρετὴν προκόψαντας. Ἤκουσας καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος· δὸς τούτῳ τόπον, ὥστε κατακλιθῆναι ἀνώτερον[6]. Θαυμάζω δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις τὸν δικαστήν, σοφῶς καὶ ἀπορρήτως κεκρικότα· ἐκεῖνον μὲν τὸν ἐλάχιστον καὶ ὕστερον, πρωτεύειν καὶ καθηγεῖσθαι· ἡμᾶς δὲ ἐσχατίζειν τοὺς τῇ ἀσκήσει καὶ τῷ χρόνῳ ἐκείνου πρωτεύοντας. Ἑκάστῳ γὰρ ἀνθρώπῳ καθὼς μεμέρικεν ὁ Κύριος[7], οὕτω καὶ στοιχήσομεν· εἴπερ Πνεύματι ζῶμεν, καὶ Πνεύματι στοιχῶμεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον[8].

λβ'. Μηδέποτε ἀποδέχου τὸν ἐν ὑποταγῇ σου, παράσχου μοι, λέγοντά σοι, ἐξουσίαν χρόνου πρὸς ἀρετήν, τόδε ἢ τόδε τὸ πρᾶγμα δοκιμάσαι, καὶ οὕτω κατορθῶσαι. Ὁ γὰρ δὴ οὕτω λέγων, δῆλον ὅτι τὸ ἴδιον ἀποτελεῖ θέλημα καὶ τῆς βελτίστης ὑποταγῆς τὰς συνθήκας ἀθετεῖ.

λγ'. Τὰ μὲν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ψυχῆς παθήματα, καθὼς ὄψῃ, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ θείῳ νεύματι ἐξαφανισθήσεται καίτοι ἐπαυξηθέντα· τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἔλεος οὐδαμῶς φθαρήσεται· τὸ γὰρ Κυρίου ἔλεος, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν[9].

1. Κριτ. ϛ', 15. 2. Ψαλμ. 90, 13. 3. Ἡσ. η', 10.
4. Ψαλμ. 144, 14. 5. Γέν. κεφ. κζ'. 6. Λουκ. ιδ', 10.
7. Α' Κορ. ζ', 17. 8. Γαλ. ε', 25. 9. Ψαλμ. 102, 17.

λδ'. Θησαυροὶ βασιλικοὶ πλησθήσονται χρυσίου[1] καὶ οἱ νόες τῶν ἀληθῶς Μοναχῶν πληρωθήσονται γνώσεως.

λε'. Ἔστιν ὅτε διδάσκαλος εἰς ἀτιμίαν ἐκδίδοται, ὑπὲρ τῶν πνευματικῶς ὠφεληθέντων τοὺς πειρασμοὺς ὑφιστάμενος. Ἡμεῖς γάρ, φησίν, ἄτιμοι καὶ ἀτιμαζόμενοι τῷ σκόλοπι καὶ ἀσθενοῦντες· ὑμεῖς δὲ ἔνδοξοι καὶ ἰσχυροὶ ἐν Χριστῷ καθεστήκατε[2].

λϛ'. Πηγὴ καὶ ὑπόθεσις τῆς διὰ σαρκὸς φθορᾶς, ὁ ἐμπαθὴς λογισμός· ὃν διὰ μετανοίας ἐξορίζει τῆς ψυχῆς ὁ νήψας μετὰ τὸ πταῖσμα· καλῶς γὰρ ἐπενθήσατε μᾶλλον, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν[3] ὁ τὸ ἔργον τοῦτο πρᾶξαι προτρέψας πονηρὸς καὶ ἀνόσιος λογισμός· οὐκοῦν τὸ πένθος ἀντίκειται τῷ πνεύματι τῆς φθορᾶς.

λζ'. Τίς ἀναγγελεῖ τῷ ἐκπεπιεσμένῳ ἐν τῇ ἀδοξίᾳ καὶ τῇ ἀδυναμίᾳ τῶν ἀρετῶν, ὅτι ὄψεται τὸν Ἰησοῦν, οὐ μόνον κατὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἤδη μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης μεγάλης ἐρχόμενον[4] πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀπαθείας; Ὥστε εἰπεῖν κατὰ τὴν Σάρραν, ψυχὴν τὴν ἐν τῇ στειρώσει γηράσασαν καὶ παρὰ προσδοκίαν τετοκυῖαν υἱὸν δικαιοσύνης, ὅτι γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Θεός[5], τουτέστι μεγίστην χαρὰν δεδώρηται, τῷ πλείστοις ἔτεσι καταλελυπημένῳ τῇ πολυπαθείᾳ· ἢ ὥσπερ ἄλλος ἑρμηνεὺς ἐξέδωκε, τρυφερίαν μοι ἐποίησεν ὁ Θεός, τουτέστιν ἀνεκαινίσθη ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης μου[6]. Παλαιωθεῖσα γὰρ τὸ πρὶν ἐν ἁμαρτίαις καὶ πάθεσιν ἀτιμίας, νῦν ἀναγεγέννημαι καὶ ἀνηβῶ καὶ ἁπαλύνομαι ὁ πρώην τετραχυμένος τῇ ὕλῃ. καὶ λείως βλέπω νῦν λοιπὸν τὰ ἐν κόσμῳ πράγματα· ἀπειληφὼς τὸ κατὰ φύσιν ἁπλοῦν καὶ ἀποίκιλον, ὑγιασθέντος τοῦ νοῦ τῇ τοῦ Θεοῦ πολυευσπλαγχνίᾳ· καὶ γέγονεν ἡ σάρξ μου, ὥσπερ τοῦ Σύρου Νεεμάν[7], καθάπερ ἡ τῶν νηπίων, διὰ τὸ λελοῦσθαί με τῷ Ἰορδάνῃ τῆς γνώσεως· καί εἰμι μονότροπος, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἀπηλλαγμένος τῆς τοῦ ὄφεως γνώμης καὶ τοῦ στίφους, ὧνπερ παρὰ τὴν φύσιν ἐκτησάμην τὸ πρότερον, πολυπείρων τε καὶ πολυύλων λογισμῶν τῆς κακίας.

λη'. Ὑπόθου πρὸς σὲ λέγειν τὸν Κύριον, ὅτι καιρῷ τινι ἀφειλόμην σου τόδε καὶ τόδε χάρισμα, ἐφ' οἷς ἐδόκεις τὸν νοῦν σου πληροφορεῖν καὶ διαναπαύεσθαι· δέδωκα δέ σοι ἀντ' αὐτῶν ἕτερον ἀντίσταθμον χάρισμα τόδε καὶ τόδε· σὺ δέ, τὰ μὲν ἀφαιρεθέντα ἐννοῶν, τὰ δὲ δοθέντα ὑπὲρ ἐκείνων μὴ συνορῶν, στυγνάζεις καὶ ἀλγεῖς καὶ τῇ λύπῃ τιτρώσκῃ, ἀλλ' εὐφραίνεις με λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ[8]. Λυπῶ γὰρ ἐγὼ πρὸς τὸ συμφέρον, σῶσαι μᾶλλον, οὐκ ἀπολέσαι πραγματευόμενος τὸν λεγογισμένον μοι υἱόν *. * Ἴσως εἰς υἱόν.

λθ'. Ἐπιτάξαι σεαυτῷ μὴ φαγεῖν νόμισον ἰχθῦν καὶ ἐπιθεώρει μετὰ ταῦτα ὅτι πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἰχθύος ἀνενδότως ὁ ἐχθρὸς κατελαύνει σε· καὶ σὺ πάλιν ὁμοίως, πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἀβουλήτου σοι ἐμμανῶς κατεπείγῃ, ὅπως ἂν μανθάνῃς τὰ τοῦ Ἀδὰμ τυπικῶς συμβεβηκότα· ἀκού-

1. Πρβλ. Ἰεζ. κη', 13. 2. Α' Κορ. δ', 10. 3. Πρβλ. Α' Κορ. ε', 2.
4. Πρβλ. Ματθ. κδ', 30. 5. Γέν. κα', 6. 6. Ψαλμ. 102, 5.
7. Δ' Βασ. ε', 1 κ. ἑ. 8. Πρβλ. Β' Κορ. β', 2.

σας γὰρ ἐκεῖνος, μὴ φάγῃς ἐκ τούτου μόνου τοῦ πράγματος[1], εἰς τοῦτο μάλιστα μετὰ πολλῆς ἐπιθυμίας καὶ μόνον τὸ ἀπηγορευμένον δεδράμηκεν.

μ'. Ἄλλον γὰρ διὰ τῆς γνώσεως ὁ Θεὸς σῴζει καὶ ἄλλον διὰ τῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀκακίας. Εἰδέναι γὰρ ὀφείλεις, ὅτι οὐ μὴ ἀποποιήσεται ὁ Θεὸς τὸν ἄκακον[2].

μα'. Ὅσοι τῇ εὐχῇ σφοδρότερον κέχρηνται, οὗτοι ὑπὸ τῶν φοβερῶν καὶ ἀγρίων πειρασμῶν ἐκπορθοῦνται.

μβ'. Εἴπερ τὴν ἀπάθειαν προείλου ἀμφιάσασθαι, μὴ ἀμερίμνως διάκεισο, ἀλλ' ὅση δύναμις σπούδασαι ταύτης ἐπιτυχεῖν. Στενάζομεν γάρ, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες[3]· ἵνα καταποθῇ, οὐ μόνον σωματικῶς μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἤδη νοητῶς κατὰ τὸν ἀρραβῶνα, τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς[4]. Κατεπόθη γὰρ ὁ θάνατος εἰς νῖκος[5] καὶ καταποθήσονται πάντες Αἰγύπτιοι οἱ ἐκθλίβοντες ἡμᾶς[6], καταδιώκοντες ὀπίσω ἡμῶν, ἐν τοῖς κύμασι τῆς ἐξ οὐρανοῦ ἡμῖν καταπεμφθείσης δυνάμεως.

μγ'. Ἐὰν ἐπιλάθῃ τοῦ εἰπόντος, ὅτι δέδοικα, μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι[7]· καί, ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ[8], καὶ σὺ ὁ πνευματικὸς σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς[9], καὶ ἐὰν ἀλησμονήσῃς τῆς τοῦ Σολομῶντος, μετὰ τοσαύτην χάριν, ἐκτροπῆς καὶ ἀνομίας[10], καὶ ἐὰν λήθῃ παραδῷς τὴν τοῦ μεγάλου Πέτρου ἀπροσδόκητον ἄρνησιν[11], θάρσησον τῇ γνώσει σου καὶ μεγαλαύχει ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ χρόνῳ τῆς πολλῆς σου ἀσκήσεως ἐναμβρύνου, καὶ δώσῃς τόπον τῇ ὑπερηφανίᾳ. Ἀλλὰ μηδαμῶς ὑπτιωθῇς, ὦ ἀδελφέ· φοβοῦ δὲ μᾶλλον, μέχρις ὅτε ἐμπνέεις, κἂν εἰς τὸν ἀριθμὸν ἔφθασας τῶν Μωσέως ἐτῶν[12], καὶ εὔχου λέγων· Κύριε, μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρως μου· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με[13]· ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ μου, ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός[14].

μδ'. Φησί σοι ὁ Κύριος, ὡς τῷ Ματθαίῳ, ἀκολούθει μοι[15]. Σὺ οὖν τὸν σὸν πολυπόθητον τῇ προθυμίᾳ καταδιώκων Δεσπότην, ἐὰν κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου προσκόψῃς πρὸς λίθον ἐμπαθῆ τὸν πόδα σου[16], καὶ πέσῃς πρὸς ἁμαρτίαν ἀδοκήτως, ἤ, καὶ πολλάκις, ἰλυωδῶν εὑρισκομένων τόπων, ὡς οὐκ ἤθελες ὠλίσθησας καὶ ἐπτωματίσθης, ὁσάκις ἂν συμβῇ πεσεῖν τε καὶ βασανίσαι τὸ σῶμα, τοσαυτάκις ἀναστὰς τῇ αὐτῇ προθυμίᾳ, καταδίωκε τὸν σαυτοῦ Κύριον, ἕως ἂν φθάσῃς αὐτόν. Οὕτως ἐν τῷ Ἁγίῳ ἐνθυμήματι ὤφθην σοι, τοῦ ἰδεῖν τὴν σῴζουσάν με δύναμιν καὶ δόξαν[17] καὶ ἐν τῷ ὀνό-

1. Γέν. β', 17. 2. Ἰὼβ η', 8. 3. Β' Κορ. ε', 2.
4. Β' Κορ. ε', 4. 5. Α' Κορ. ιε', 54. 6. Ψαλμ. 105, 11.
7. Α' Κορ. θ', 27. 8. Α' Κορ. ι', 12. 9. Γαλ. ς', 1.
10. Γ' Βασ. ια', 1 κ. ἑ. 11. Ματθ. κς', 70. 12. Δευτ. λδ', 7.
13. Ψαλμ. 70, 9. 14. Ψαλμ. 70, 6. 15. Ματθ. θ', 9.
16. Πρβλ. Ψαλμ. 90, 12. 17. Ψαλμ. 62, 3.

ματί σου, Κύριε, ἀρῶ τὰς χεῖράς μου καὶ ὑπολήψομαι· καὶ νομίσομαι στέατος καὶ πιότητος πιμπλᾶσθαι καὶ χαρήσεται τὰ χείλη μου ψάλλοντά σοι[1]. Μέγα γάρ μοι ὅτι ἐπωνομάσθην Χριστιανός, ὥσπερ λέγει μοι Κύριος διὰ τοῦ Ἡσαΐου· ὅτι μέγα σοί ἐστιν τὸ κληθῆναί σοι παῖδά μου[2].

με'. Πῇ μέν, φησίν, ὅτι δώσει ἀγαθὰ ὁ πατὴρ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν[3]· πῇ δέ, ὅτι δώσει Πνεῦμα Ἅγιον τοῖς δεομένοις[4]. Δι' ὧν ῥημάτων νοοῦμεν, μὴ μόνον πλημμελημάτων ἄφεσιν, ἀλλὰ καὶ οὐρανίων χαρισμάτων χορηγίας τυγχάνειν τοὺς τοῦ Θεοῦ ἱκέτας ἰσχυροποιουμένους τοιαύτῃ διανοίᾳ. Ὅτι οὐχὶ δικαίοις, ἀλλὰ ἁμαρτωλοῖς τοιαῦτα ἀγαθὰ ὑπισχνεῖται ὁ Κύριος. Εἰ γὰρ ὑμεῖς, φησί, πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε δώματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν Πνεῦμα Ἅγιον[5]; Αἴτησον τοιγαροῦν ἀνενδότως καὶ ἀδιστάκτῳ τῇ γνώμῃ, κἂν εὐτελὴς ὑπάρχῃς κατὰ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν καὶ πάνυ ἀδύναμος καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, καὶ λήψῃ τὰ μεγάλα.

μς'. Πῶς ἂν πεισθείη ὁ ἄπιστος ἢ ὁ ὀλιγόπιστος, ὅτι μύρμηξ πτεροῦται καὶ σκώληξ τις πάλιν πετεινὸν γίνεται καὶ ὅτι ἄλλα πλεῖστα παραδόξως γίνεται ἐν τῇ κτίσει, ἵνα κἂν οὕτως ἀποθέμενος τῆς ἀπιστίας τὴν νόσον καὶ τῆς ἀνελπιστίας, πτεροφυήσῃ λοιπὸν καὶ ἀναθάλῃ ὡς δένδρον τὴν πανεύφημον γνῶσιν; Ἐγὼ γάρ εἰμι, φησίν, ὁ τὸ ξύλον τὸ ξηρὸν ἀναθάλλων, καὶ ζωοποιῶν τὰ ξηρανθέντα ὀστᾶ[6].

μζ'. Μηδαμῶς, ἕνεκεν τῆς χρείας τοῦ σώματος, ταῖς μερίμναις θελήσωμεν τήκεσθαι. Ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ πιστεύσωμεν τῷ Θεῷ, ὥσπερ τίς ποτε ἔλεγεν ἀνὴρ ἀγαθός· ἐμπιστεύσατε τῷ Κυρίῳ καὶ ἐμπιστευθήσεσθε. Καί, ὡς γράφει ὁ μακάριος Πέτρος ὁ Ἀπόστολος, σωφρονήσατε καὶ νήψατε ἐν προσευχαῖς καὶ πᾶσαν ὑμῶν τὴν μέριμναν πρὸς Θεὸν ἐπιρρίψαντες, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν[7]. Εἰ δὲ ἔτι διστάζεις καὶ ἀπιστεῖς, ὅτι ὅλως μέλλει αὐτῷ περὶ σοῦ πρὸς τὸ διαθρέψαι σε, βλέψον εἰς τὴν ἀράχνην καὶ σύνοιδε πόσον ἄνθρωπος ἀράχνης διαφέρει. Ἀράχνης φημί, ἧς οὐδὲν ἀσθενέστερον, οὐδὲ ἀδυναμώτερον. Αὕτη γὰρ μήτε κτήματα ἔχουσα, μήτε διαποντίους ἀποδημίας ποιουμένη, μήτε δικαζομένη, μήτε ὀργιζομένη, μήτε ἀποθήκας κεκτημένη, ἐν παντελεῖ πραότητι καὶ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἄκρᾳ ἡσυχίᾳ τὸν ἑαυτῆς ὑπεξάγουσα βίον, μήτε ὅλως τὰ τῶν πέλας περιεργασαμένη, μόνα δὲ τὰ ἴδια πράσσουσα, τῷ ἔργῳ τῷ οἰκείῳ ἠρεμίᾳ τινὶ καὶ ἀταράχῳ κέχρηται καταστάσει, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα τοῖς φιλοτίμοις τῆς ἀργίας, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὁ ἀργεῖν βουλόμενος, μηδὲ ἐσθίειν βουλέσθω[8]. Τοσοῦτον δὲ σιωπᾷ, ὥστε Πυθαγόραν ὑπερβαλλόντως νικῆσαι, ὅνπερ Ἕλληνες ὑπὲρ πάντας τοὺς φιλοσόφους θαυμάζουσιν, διὰ τὸ τὴν ἐγκράτειαν τῆς γλώσσης ἐξασκῆσαι. Πυθαγόρας μὲν οὖν, κἂν μὴ πρὸς πάντας ἐλάλει, ἀλλά γε τοῖς προσφιλεστάτοις αὐτῷ ἀνθρώποις διελέγετο λαθραίως διὰ χρόνου. Καὶ

1. Ψαλμ. 62, 5. 2. Ἡσ. μθ', 6. 3. Ματθ. ζ', 11. 4. Λουκ. ια', 13.
5. Λουκ. ια' 13. 6. Ἰεζ. λζ', 24. 7. Α' Πέτρ. ε', 7. 8. Β' Θεσσ. γ', 10.

βουσὶ δὲ πολλάκις καὶ ἀετοῖς ἐφθέγξατο φιλοτίμως ληρήματά τινα καὶ παραφρονήματα. Οἴνου δὲ παντελῶς ἀπεχόμενος, τῷ ὕδατι ἐκέχρητο. Αὕτη δὲ τῇ ὑπερεχούσῃ καὶ ἄκρᾳ ἀφωνίᾳ, ὑπερέβη τὴν Πυθαγόρου τῆς γλώττης ἐγκράτειαν. Διέπτυσε δὲ σὺν τῇ οἰνοποσίᾳ καὶ τὴν ὑδροποσίαν. Ἐν τοιαύτῃ τοιγαροῦν καταστάσει ἡσύχῳ διατριβούσῃ τῇ ἀδρανεῖ καὶ ταπεινῇ ἀράχνῃ καὶ μηδαμοῦ ἔξω ἀνεχομένῃ περιπατεῖν, μηδὲ περιπλανᾶσθαι τῇδε κἀκεῖσε φανταστικῶς, μηδὲ πονεῖν καὶ μοχθεῖν ἀπέραντα, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν Κύριος[1] (οὐδὲν γὰρ τῆς ἀράχνης ἐστὶ ταπεινότερον) καὶ μέχρις αὐτῆς ἐκτείνων τὴν πρόνοιαν, πέμπει ταύτῃ τὸ καθ' ἡμέραν βρωμάτιον, πλησίον τοῦ σκηνιδίου αὐτῆς παρασκευάζων ἐμπίπτειν εἰς τὰ δίκτυα ταύτης τὰ πρὸς τὴν χρείαν ζωΰφια.

μη'. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις τῶν τῇ λαιμαργίᾳ καταδεδουλωμένων, ὅτι ἐγὼ πάνυ πολλὰ ἐσθίω καί, ἐπειδὴ πολυδάπανός εἰμι, ἀνάγκη μοι ταῖς μυρίαις τοῦ βίου πραγματείαις ἐμπλέκεσθαι[2]. Ἀλλὰ καὶ οὗτος σκοπείτω τὰ κήτη τὰ μεγάλα, τὰ ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ βοσκόμενα πελάγει, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀφθόνως τρεφόμενα καὶ μηδέποτε λιμοῦ πεῖραν λαβόντα. Τοσοῦτον γὰρ ἕκαστος αὐτῶν θὴρ καταπίνει τὸ ὄψον, ὅσον μηδέ τις πόλις πολυάνθρωπος τὸ καθ' ἡμέραν δαπανῆσαι δύναται. Πάντα γάρ, φησί, πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον[3]. Οὐκοῦν καὶ τὸν πολλὰ τρώγοντα καὶ τὸν βραχυδίαιτον, ὁ Θεός ἐστιν ὁ τρέφων. Ταῦτα ἀκούσας καὶ αὐτὸς ὁ τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον κεκτημένος κοιλίαν, τῷ Θεῷ καὶ τῇ πίστει λοιπὸν ὅλον σεαυτὸν ἀνάθες· παντοῖον ἀποτιναξάμενος τοῦ κόσμου περισπασμὸν καὶ νοῦν πολυφρόντιδα, καὶ μηκέτι γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός[4].

μθ'. Ἐὰν θέλωμεν τῷ ὄντι εὐαρεστῆσαι Θεῷ καὶ τὴν μακαριωτάτην φιλιωθῆναι φιλίαν, γυμνὸν τὸν νοῦν ἡμῶν τῷ Θεῷ παραστήσωμεν· μηδὲν ἐπισυρόμενον τοῦ παρόντος αἰῶνος, μὴ τέχνην, μὴ νόημα, μὴ σόφισμα, μὴ δικαιολογίαν, κἂν πᾶσαν πεπαιδευμένοι ὦμεν τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν. Ἀποστρέφεται γὰρ τὸ Θεῖον τοὺς μετὰ οἰηματικοῦ τοῦ τρόπου προσερχομένους αὐτῷ καὶ τῇ κενοδοξίᾳ σιτιζομένους καὶ πεφυσιωμένους. Καλῶς γάρ τινες τῶν ἑρμηνευτῶν, σιτιστήριον καὶ φῦσαν, τὸ μάταιον ἐκδεδώκασιν οἴημα.

ν'. Πῶς ἂν δυνηθείημεν καταπαλαῖσαι τὴν προκεκρατηκυῖαν ἁμαρτίαν; Βίας χρεία. Ἀνὴρ γάρ, φησίν, ἐν πόνοις πονεῖ καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ τὴν ἀπώλειαν[5], φιλονεικῶν πάντοτε ἀνωθεῖν πρὸς τὴν ἁγιωσύνην τῶν οἰκείων λογισμῶν. Τῇ δὲ βίᾳ τὴν βίαν λύειν, οὐκ ἀπείρηται τοῖς νόμοις. Εἰ μὲν οὖν εἰσφέρομεν βίαν τινὸς σπουδάσματος, εἰ καὶ ἀσθενεστάτην, περιμένομεν δὲ λοιπὸν ἐπελευσομένην ἡμῖν ἐξ ὕψους δύναμιν, καθήμενοι ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις[6], τουτέστιν ἐν τῇ ἀλήκτῳ εὐχῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρε-

1. Ψαλμ. 112, 5. 2. Πρβλ. Β' Τιμ. β', 4. 3. Ψαλμ. 103, 27.
4. Πρβλ. Ἰωάνν. κ', 27. 5. Παροιμ. ις', 26. 6. Πρβλ. Λουκ. κδ', 49.

ταῖς, πότε ἥξει πρὸς ἡμᾶς βίαν κραταιάν, οὐδὲν γὰρ δὴ ἀσθενεστάτην κατὰ τὴν ἡμετέραν βίαν ἐργαζομένην. Ἀλλὰ βίαν τινά, φρασθῆναι μὴ δυναμένην διὰ σαρκικῶν χειλέων· νικῶσαν, πολλῷ τῷ κράτει, καὶ καταγωνιζομένην, τό τε κάκιστον ἦθος καὶ τὴν τῶν δαιμόνων κακότητα· νικῶσαν δὲ καὶ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ῥοπὴν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, νικῶσαν δὲ καὶ τὰς ἀπρεπεῖς τοῦ σώματος κινήσεις· ἐγένετο γάρ, φησίν, ἦχος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας[1]· ἵνα ἐκβιάσηται τὴν κακίαν, τὴν ἀεὶ πρὸς τὸ χεῖρον βιαζομένην ἡμᾶς.

να'. Ἐνεδρεύει ὁ ἐχθρὸς ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ[2] καὶ κρύπτει ἡμῖν παγίδας καὶ θήρατρα λογισμῶν ἀκαθάρτων καὶ ἀσεβῶν· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἐὰν μὴ ὑπνώττωμεν, δυνησόμεθα μείζονάς τε καὶ χαλεπωτέρας αὐτῷ ἱστάνειν παγίδας καὶ θήρατρα καὶ λόχους. Εὐχὴ γὰρ καὶ ψαλμός, ἀγρυπνία τε καὶ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ πρὸς τοὺς πλησίον διακονία καὶ ὁ ἔλεος καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τῶν θείων λογίων ἀκρόασις, λόχος τῷ ἐχθρῷ καὶ παγὶς καὶ βόθρος καὶ μάστιγες καὶ ἀγχόνη καὶ θήρατρα γίνεται.

νβ'. Ἐπὶ πολὺ πάνυ τῆς ἡλικίας προκόψας ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, εὐχαριστῶν τῷ ἐκλεξαμένῳ αὐτὸν Θεῷ, φησὶ περὶ τὰ τελευταῖα τῆς εὐλογίας· ὅτι νῦν εὗρεν ὁ δοῦλός σου τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ εὔξασθαι τὴν προσευχὴν ταύτην[3]. Τοῦτο δὲ εἴρηται, ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν, ὅτι πολλοῦ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεία ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως μόλις εὕρωμεν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανὸν ἔνθα οἰκεῖ ὁ Χριστός, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν[4];

νγ'. Εἰ Χριστὸς ἡμῖν γέγονε δικαιοσύνη καὶ σοφία καὶ τὰ ἑξῆς[5], εὔδηλον, ὅτι καὶ ἀνάπαυσις. Δεῦτε γάρ, φησί, πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς[6]. Καλῶς τοίνυν εἴρηται, ὅτι περ τὸ Σάββατον, τουτέστιν ἡ ἀνάπαυσις, διὰ τὸν ἄνθρωπον γέγονεν[7]. Ἐν αὐτῷ γὰρ μόνῳ τῷ Χριστῷ, ἀναπαύσεως τεύξεται τὸ ἀνθρώπινον γένος.

νδ'. Ὥσπερ ἐστὶ ποτήριον πτώσεως καὶ κόνδυ θυμοῦ[8], οὕτως ἐστὶ καὶ ἀσθενείας ποτήριον· ὅπερ λαβὼν ἀφ' ἡμῶν ὁ Κύριος, τῷ προσήκοντι καιρῷ, δίδωσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ἵνα λοιπὸν μηκέτι ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ δαίμονες ἀσθενῶσι καὶ πίπτωσι.

νε'. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων εἰσὶ κολλυβισταί, ὑφανταί, ἰξευταί, πολεμισταί, κατασκευασταί· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἔνδον διανοοῦ, ὅτι εἰσὶν καὶ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, κυβευταί, φαρμακευταί, πειραταί, θηρευταί, κοινωταί, φονευταί, καὶ τὰ ἑξῆς. Οὕστινας χρὴ συντόμως προαποκλείειν δι' εὐσεβοῦς ἀντιλογίας καὶ προσευχῆς, καὶ μάλιστα τοὺς κοινωτάς, ἵνα μὴ κοινώσωσι τὸν ἅγιον τόπον[9] καὶ βεβηλώσωσι τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ.

νς'. Οὐ μόνον γλώσσῃ ληστεύεται Κύριος πρὸς τὸ σῶσαι, καθάπερ

1. Πράξ. β', 2. 2. Ψαλμ. 9, 30. 3. Β' Βασ. ζ', 27. 4. Β' Κορ. ιγ', 5.
5. Α' Κορ. α', 30. 6. Ματθ. ια', 28. 7. Μάρκ. β', 27. 8. Ἡσ. να', 17.
9. Πρβλ. Πράξ. κα', 28.

ἐπὶ τοῦ λῃστοῦ βοῶντος ἀπὸ τοῦ σταυροῦ[1], ἀλλὰ καὶ λογισμῷ. Ἔλεγε γάρ, φησίν, ἐν ἑαυτῇ ἡ αἱμόρρους· κἂν ἅψωμαι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτοῦ, σωθήσομαι[2]· καὶ ὁ παῖς τοῦ Ἀβραὰμ περὶ Ρεβέκκας λαλῶν τῷ Θεῷ κατὰ διάνοιαν[3].

νζ'. Σχεδὸν αὕτη ἡ ἁμαρτία πρὸς Θεὸν ἐλαύνει τὸν μεταμελούμενον, αἴσθησιν λαμβάνοντα τῆς δυσωδίας καὶ τοῦ βάρους· καὶ τῆς μανίας αὐτῆς· τὸν δὲ μὴ βουλόμενον εἰς μετάνοιαν ῥέψαι, οὐκ ἐλαύνει πρὸς Θεόν. Παρ' ἑαυτῇ δὲ μᾶλλον κρατοῦσα, δεσμοῖς ἀλύτοις καταδεσμεῖ, συντονωτέρους καὶ δριμυτέρους λοιπὸν τοὺς πόθους τῆς ἀπωλείας ἐργαζομένη.

νη'. Πρόσεχε σεαυτῷ ἀπὸ τῶν φαρμάκων τῆς Ἰεζάβελ[4], ὧν μάλιστά εἰσιν οἱ λογισμοὶ τοῦ τύφου καὶ ματαίας δόξης. Δυνήσῃ δὲ τούτων περιγενέσθαι, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἐξουδενῶν τὴν ψυχὴν καὶ εὐτελίζων αὐτὴν καὶ ῥίπτων σεαυτὸν ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἐπικαλούμενος αὐτὸν εἰς τὸ βοηθῆσαί σοι καὶ γινώσκων ὅτι οὐράνιά ἐστι τὰ χαρίσματα, διὸ λέγει· οὐδεὶς δύναται λαμβάνειν οὐδέν, εἰ μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ[5].

νθ'. Φησὶν ὁ νόμος· ἐὰν δὲ ὦσι μεμαρτυρημένοι αὐτῷ καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτόν, ἀποτίσει[6]. Ἔστιν ὅτε ἐν συμποσίῳ προπηδᾷ ὁ κενόδοξος λογισμὸς λαλῆσαι βουλόμενος παρὰ τὸν καιρόν. Διαμαρτύρονταί σοι οἱ ἀγγελικοὶ λογισμοί, ἀφανίσαι τὸν φιλοφλύαρον καὶ ἄκαιρον λογισμόν. Ἐὰν τοίνυν μὴ ἀφανίσῃς αὐτὸν τῇ ἀγαθῇ σιωπῇ, ἀλλὰ παραχωρήσῃς αὐτῷ προελθεῖν εἰς τὸ ἔξω, ὑποχαυνωθεὶς τῷ τύφῳ, τότε λοιπὸν ἀποτίσεις τὸ ὄφλημα, ἢ ἁμαρτίᾳ μεγάλῃ ὑπὸ τῆς δίκης παραδοθεὶς ἢ βαρείαις τισὶν ὀδύναις σωματικαῖς ἢ στιβαραῖς ἀδελφῶν προσκρούσεσιν ἢ τῇ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα τιμωρίᾳ. Καὶ γὰρ ὑπὲρ ἀργοῦ καὶ κενοδόξου λόγου, λόγον ἀποτίσομεν[7] διὰ τὴν τῆς γλώσσης ἀπαιδευσίαν. Διὸ δεῖ τὴν γλῶτταν ἡμῶν νηφόντως φυλάττειν.

ξ'. Ὅσοι ἐν ἡδοναῖς τε πειράζονται καὶ θυμοῖς καὶ φιλοδοξίᾳ καὶ τοῖς ἑξῆς, οὗτοι λέγονται τῷ μὲν ἡλίῳ ἡμέρας συγκαίεσθαι, νύκτωρ δὲ τῇ σελήνῃ[8]. Εὖξαι τοίνυν τῇ θείᾳ σκεπασθῆναι δροσοβόλῳ νεφέλῃ[9], ὅπως ἂν τὸν φλογμὸν τῶν ἐχθρῶν διαφύγῃς.

ξα'. Μηδαμῶς πρὸς σὲ παρρησίαν δῷς τοῖς τῆς οἰνοφλυγίας ὑπασπισταῖς καὶ δούλοις τῆς ἀτάκτου τραπέζης. Μηδὲ τοῖς μετὰ ἀναισχυντίας λαλεῖν σοι βουλομένοις, κἂν πολὺν χρόνον ἔχοιεν ἐν τῷ μονήρει βίῳ, ἵνα μή, κατὰ τὴν Γραφήν, σαπρία καλύψῃ σε[10] καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ τὴν καρδίαν ἀπεριτμήτοις συναπαχθῇς.

ξβ'. Πρῶτον ἐγχειρίζεται Πέτρος τὰς κλεῖς[11], εἶτα συγχωρεῖται πεσεῖν πρὸς τὴν ἄρνησιν[12], ὥστε σωφρονισθῆναι τῇ πτώσει τὸ φρόνημα. Καὶ

1. Λουκ. κγ', 42. 2. Ματθ. θ', 21. 3. Γέν. κδ', 12 κ. ἑ.
4. Δ' Βασ. θ', 22. 5. Ἰωάνν. γ', 27. 6. Ἔξ. κα', 36.
7. Ματθ. ιβ', 36. 8. Πρβλ. Ψαλμ. 120, 6. 9. Πρβλ. Ἐξ. ιδ', 19.
10. Πρβλ. Ἰὼβ κα', 26. 11. Ματθ. ις', 19. 12. Ματθ. κς', 70.

σὺ τοίνυν ἂν τῆς γνώσεως τὴν κλεῖδα δεξάμενος, ποικίλοις λογισμοῖς περιπίπτῃς, μὴ ξενίζου. Δόξαζε δὲ τὸν μόνον σοφὸν ἡμῶν Κύριον, τὸν ταῖς περιπτώσεσι χαλινοῦντα τὴν οἴησιν τὴν ἐπαναβαίνουσαν τῇ θειοτέρᾳ γνώσει. Οἱ γὰρ πειρασμοὶ χαλινὸς ὑπάρχουσι, χαλινοῦν δυνάμενοι τὸ ἀνθρώπινον φύσημα, τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ.

ξγ'. Εἰ τὰ καλὰ πολλάκις ἐξ ἡμῶν ἀφαιρεῖται ὁ Κύριος, ὥσπερ τὸν πλοῦτον τοῦ Ἰώβ· Κύριος γὰρ ἔδωκε, Κύριος ἔλαβε[1]· πάντως που καὶ τὰ κακά, ἅπερ ἡμῖν ἐπήγαγεν ὁ αἰώνιος, ἐκ χειρὸς ἡμῶν λήψεται. Ἀγαθὰ γάρ, φησί, καὶ κακὰ παρὰ Κυρίου[2]· καὶ ὁ ἐπαγαγὼν ἡμῖν τὰ κακά, αὐτὸς ἐπάξει ἡμῖν τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην μετὰ δόξης αἰωνίου. Ὥσπερ γὰρ ἐγρηγόρουν, φησὶ Κύριος, εἰς τὸ καταστρέφειν καὶ κακοποιεῖν ὑμᾶς, καὶ ἀνοικοδομήσω καὶ οὐ μὴ καθαιρήσω καὶ φυτεύσω καὶ οὐ μὴ ἐκτίλω[3]. Σιγάτω τοίνυν ἡ δημώδης λέγουσα παροιμία· ἐφ' ᾧ κακῶς, οὐκ ἔστι καλῶς· ὁ γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοιώσας τὰ πράγματα Κύριος, δύναται πάντως ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὸ λαμπρότερον ἀπροσδοκήτως μεταβάλλειν.

ξδ'. Ὁ τοῖς δαίμοσιν, εἴτε δι' ἐγκρατείας εἴτε δι' εὐχῆς, διὰ πάσης ἀρετῆς σφοδρότερον καὶ φιλονεικότερον ἐπεμβαίνων, βαθυτέρας παρ' αὐτῶν τὰς πληγὰς ἀντιλήψεται· μέχρις οὗ καὶ εἰς ἀπευδοκίαν καταστῆναι, ἀπόκριμα τοῦ νοητοῦ θανάτου[4] κατοπτεύων ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, ὡς παρεῖναι λέγειν αὐτόν· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου[5]; Καταναγκάζομαι γὰρ ἀβουλήτως ὑποκύπτειν τοῖς νόμοις τοῦ ἀντιπάλου.

ξε'. Οὐχ ἁπλῶς προεγράφη ὅτι τινὲς πρὸς ἑαυτοὺς ἔλεγον, ἀνάστητε καὶ ἥξομεν πρὸς λαὸν πεποιθότα ἐπ' ἐλπίδι καὶ ἡσυχάζοντα[6]. Καὶ πάλιν· δεῦτε ἀναβάντες συλλαλήσωμεν αὐτοῖς γλώσσῃ νοερᾷ δολίᾳ καὶ ἀποστρέψωμεν αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς[7] ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Οἱ γὰρ δεινοὶ δαίμονες εἰώθασι παρὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν κατὰ τῶν τὸν ἡσύχιον προελομένων βίον, ἀκονᾶν τὰ ξίφη τῶν πειρασμῶν· καὶ μανικώτερον μᾶλλον τοῖς εὐλαβεστέροις τε καὶ θεοσεβεστέροις ἐπιστρατεύειν εἰς τὴν κατ' αὐτὸ τὸ ἔργον ἁμαρτίαν ὠθοῦντες τούτους, πολέμοις ἀφορήτοις· τάχα κἂν οὕτω δυνηθῶσι τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ τῆς εὐχῆς καὶ εὐελπιστίας ἀποστῆσαι τοὺς πεπολεμημένους. Ἀλλ' ἡμεῖς, ὥς φησι Δαβίδ, οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, ἕως οὗ οἰκτειρήσεις ἡμᾶς[8] καὶ μακρυνθῶσιν ἀφ' ἡμῶν οἱ καταπίνοντες ἡμᾶς[9]. Οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, μέχρις ἂν προστάξῃς ἀφ' ἡμῶν ἀπελθεῖν τοὺς πειράζοντας ἡμᾶς καὶ ζωοποιηθῶμεν δι' ὑπομονῆς καὶ στερρᾶς ἀπαθείας. Διότι πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου[10]. Καὶ χρόνον τακτὸν πολλάκις ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀλλοτρίων πίπτειν ἑτοιμάζεται παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου. Μεγαλοφυοῦς δὲ ψυχῆς καὶ γενναίας ἴδιον τὸ μὴ ἀπογινώσκειν ἐν συμφοραῖς.

1. Ἰὼβ α', 21. 2. Σοφ. Σειρ. ια', 14. 3. Ἱερ. λη', 28, κδ', 6.
4. Πρβλ. Β' Κορ. α', 9. 5. Ῥωμ. ζ', 24. 6. Κριτ. ιη', 27.
7. Πρβλ. Ἠσ. ζ', 6. 8. Ψαλμ. 122, 2. 9. Ἠσ. μθ', 19. 10. Ἰὼβ ζ', 1.

ξς'. Εἰ τοσοῦτον ἰσχύει δαίμων, ὥστε καὶ μὴ θέλοντος τοῦ ἀνθρώπου μετασκευάζειν τοῦτον καὶ μεταφέρειν πρὸς τὴν οἰκείαν φοράν, τῆς κατὰ φύσιν ἐκστάντα ἀγαθῆς καταστάσεως, πόσον ἰσχύει Ἄγγελος τῷ ὡρισμένῳ καιρῷ τὸ κέλευσμα τοῦ Θεοῦ δεξάμενος, πᾶσαν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταγαγεῖν τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάθεσιν; Καὶ ὁ πάμψυχρος βορρᾶς τοσοῦτον ἐξίσχυσεν, ὥστε πρὸς τὴν τῶν λίθων σκληρότητα μεταποιῆσαι τὴν τοῦ ὕδατος ἁπαλωτάτην φύσιν, τί ἂν ποιήσῃ ὁ θερμότατος νότος; Εἰ ὁ ἀὴρ λίαν κατεψυγμένος, τὰ πάντα αὐτῷ ὑπεῖξαι καὶ κατασκευάζει· τίς γὰρ ὑποστήσεται κατὰ πρόσωπον ψύχους[1]; πῶς οὐκ ἂν πρὸς ἑαυτὴν ἡ θέρμη τὰ πάντα μεταβάλῃ; τί γὰρ ὑποστήσεται κατὰ πρόσωπον θέρμης[2]; Πιστεύσωμεν οὖν τὸν ψυχρόν τε καὶ μέλανα ἄνθρακα τῆς διανοίας ἡμῶν ὀψέποτε, ἢ θᾶττον, θερμόν τε καὶ φωτοειδῆ ἔσεσθαι τῇ προσβολῇ τοῦ θειοτάτου πυρός.

ξζ'. Ἔστι τις καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος κατάστασις, μαρτύριον καὶ σημεῖον τῷ ἡμετέρῳ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰωσὴφ τιθεμένη ἀπαθείας ἕν ἐσμεν· καθ' ἣν ὁ νοῦς ἐξελθὼν ἐξ Αἰγύπτου, ἀφίσταται μὲν τῶν ἐμπαθῶν ἄρσεων καὶ τῆς ἐν τῷ κοφίνῳ αἰσχροτάτης δουλείας, γλῶσσαν δέ, ἣν οὐκ ἔγνω, ἀκούει[3], οὐκ ἔτι γλῶσσαν δαιμόνων ῥυπαρὰν καὶ φθαρτικὴν τῆς ὀρθῆς διανοίας, ἀλλὰ γλῶσσαν ἁγίαν φωτοφόρων Ἀγγέλων, μετατυπούντων τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐπὶ τὸ ἀσώματον· γλῶσσαν φωτιστικὴν τῆς δεχομένης ψυχῆς.

ξη'. Ἤκουσά τινων ἀδελφῶν ἀρρωστούντων τὸ σῶμα ἀνενδότως καὶ μὴ δυναμένων κεχρῆσθαι τῇ νηστείᾳ, εἰρηκότων πρός με· πῶς δυνάμεθα χωρὶς νηστείας ἀπαλλαγῆναι τοῦ διαβόλου καὶ τῶν παθῶν; πρὸς οὓς λεκτέον· ὅτι οὐ μόνον διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν ἐδωδίμων, ἀλλὰ καὶ διὰ κραυγῆς καρδίας ἐκτρῖψαι καὶ ἐξοστρακίσαι δυνήσεσθε, τά τε φαῦλα καὶ τοὺς τῶν φαύλων ὑποβολεῖς· ἐκέκραξαν γάρ, φησί, πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐρρύσατο αὐτούς[4]· καὶ πάλιν γέγραπται· ἐκ κοιλίας ᾄδου κραυγῆς μου ἤκουσας φωνῆς μου· καὶ ἀναβήτω ἐκ φθορᾶς ἡ ζωή μου[5]. Διόπερ μέχρις ὅτου παρέλθῃ ἡ ἀνομία, τουτέστιν ἡ ἐνόχλησις τῆς ἁμαρτίας, κεκράξομαι, φησί, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον[6], ὅπως μεγίστην εὐεργεσίαν δωρούμενος, αὐτήν τε τὴν προσβολὴν τῆς ἁμαρτίας ἐξαφανίσῃ τῇ ἑαυτοῦ ἐξουσίᾳ καὶ τὰ τῆς ἐμπαθοῦς διανοίας εἴδωλα ἐξαλείψῃ καὶ ἀνειδώλους δείξῃ τὰς παρ' ἡμῶν κατειδώλους ἀσθενείας*. Εἰ τοίνυν μὴ εἴληφας χάρισμα ἐγκρατείας, γίνωσκε ὅτι δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος θέλει σοι ὁ Κύριος εἰσακουσθῆναι δεόμενον· ἐγνωκὼς οὖν τὸ δεσποτικὸν κρῖμα, μὴ ἀθύμει ἐπὶ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀδυναμίᾳ· μᾶλλον δὲ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι τοῦ ἐχθροῦ, δι' εὐχῆς καὶ ὑπομονῆς εὐχαρίστου· ἐὰν οὖν διώκωσιν ὑμᾶς οἱ λογισμοὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς νηστευτρίας, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην[7]· τουτέστιν εἰς τὴν εὐχὴν καὶ εἰς τὴν εὐχαριστίαν.

* Ἴσως τὰς παρ' ἡμῖν κατειδώλους Ἀθήνας.

1. Ψαλμ. 147, 6. 2. Σοφ. Σειρ. μγ', 3. 3. Ψαλμ. 80, 6, 7. 4. Ψαλμ. 106, 6.
5. Ἰωνᾶς β', 3, 7. 6. Ψαλμ. 56, 2. 7. Πρβλ. Ματθ. ι', 23.

ξθ'. Φησὶν ὁ Φαραὼ ἱκετεύων· περιελέτω ὁ Θεὸς ἀπ' ἐμοῦ τὸν θάνατον τοῦτον, καὶ εἰσηκούσθη[1]· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δαίμονες, παρακαλέσαντες τὸν Κύριον, ἵνα μὴ τῇ ἀβύσσῳ παραπεμφθῶσιν, ἔτυχον τοῦ αἰτήματος[2]· πόσῳ μᾶλλον εἰσακουσθήσεται Χριστιανὸς ἄνθρωπος, δεόμενος ἐλευθερίας τυχεῖν τοῦ νοητοῦ θανάτου;

ο'. Ὁ χρόνον τινὰ ὑπὸ τῆς θείας φωτιζόμενος καὶ ἀναπαυόμενος χάριτος, μετὰ δὲ τὴν ταύτης ὑποστολὴν ῥεμβασμοῖς περιπίπτων καὶ γογγύζων διὰ τοῦτο καὶ μὴ ἀνδριζόμενος διὰ τῆς ἱκεσίας πάλιν ἐπανακαλέσασθαι τὴν σωτήριον ἐκείνην πληροφορίαν, ἀλλ' ἀποδυσπετῶν, ὅμοιός ἐστι πτωχῷ λαβόντι ἐλεημοσύνην ἀπὸ τοῦ παλατίου καὶ δυσανασχετοῦντι, διότι οὐκ εἰσῆλθεν ἔσω συναριστῆσαι τῷ βασιλεῖ.

οα'. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες με καὶ πιστεύσαντες[3], ὡς μακάριοι οἱ καθ' ὑποστολὴν τῆς χάριτος μὴ εὑρίσκοντες παράκλησιν ἐν ἑαυτοῖς· μᾶλλον δὲ παράτασιν βλέποντες τῶν θλιβερῶν καὶ σκότος βαθύ, καὶ μὴ ἀπογινώσκοντες· ἀλλὰ πίστει ῥωννύμενοι, ἐν τῷ νομίζειν ὁρᾶν τὸν ἀόρατον καὶ καρτερεῖν γενναίως[4].

οβ'. Ἡ κατὰ χάριν Θεοῦ καιρῷ ἰδίῳ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ λύπην καὶ δάκρυα διδομένη οὐρανόθεν τοῖς ταύτην ζητοῦσι ταπεινοφροσύνη, ἰσχυροτέρα καθ' ὑπερβολὴν καὶ μείζων ὑπάρχει τῆς ταπεινώσεως τῆς ἐπιγινομένης τοῖς ἀποπεπτωκόσι τῆς ἀρετῆς, ἧς οἱ καταξιωθέντες τέλειοι ἀληθῶς ἄνδρες καὶ ἀνεπηρέαστοι.

ογ'. Ὅτε ἀφῆκεν ὁ διάβολος τὸν Κύριον, τότε ἦλθον οἱ Ἄγγελοι καὶ διηκόνουν αὐτῷ[5]· ἰστέον τοίνυν, ὅτι ὥσπερ οὐ γέγραπται ἐν τῷ πειράζεσθαι αὐτὸν ὅτι παρῆσαν οἱ Ἄγγελοι, οὕτω καὶ ἡμῶν πειραζομένων, καιρῷ τινι, ὑποχωροῦσιν οὐ μακρὰν οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Εἶτα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πειραζόντων, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς διακονοῦντες θεῖα νοήματα, στηρίγματα, φωτισμόν, κατάνυξιν, παρηγορίαν, ὑπομονήν, γλυκασμόν, καὶ ὅσα σῴζει καὶ ἐνισχύει καὶ ἀνακτᾶται ψυχὴν κοπιάσασαν. Εἴρηται γὰρ τῷ Ναθαναήλ· ὅτι ὄψῃ τοὺς Ἀγγέλους ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου[6], τουτέστιν ἐπὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἡ τῶν Ἀγγέλων διακονία καὶ βοήθεια πλουσίως ἐκχυθήσεται.

οδ'. Μέμνησο τοῦ ἀρχιερέως ἐκείνου, οὗ ἐκ δεξιῶν ἐστάθη ὁ διάβολος ἀντικεῖσθαι αὐτῷ[7] παντὶ δεξιῷ νοήματι καὶ λόγῳ καὶ πράγματι, ὅπως ἂν μὴ θαμβηθῇς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν.

οε'. Ἐπίστασθαι προσήκει τὸν Μοναχόν, τί μὲν ὑπάρχει ἀσθένεια; κατὰ τὸ ἐλέησόν με ὅτι ἀσθενής εἰμι[8]· τί δὲ ἀποστασία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ νόσημά ἐστι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ.

ος'. Ὃν τρόπον τὸν σίδηρον ἀψηλάφητον ποιεῖ τοῦ πυρὸς ἡ συνά-

1. Ἔξ. ι', 17. 2. Ματθ. η', 31. 3. Ἰωάνν. κ', 29.
4. Πρβλ. Ἑβρ. ια', 27. 5. Ματθ. δ', 11. 6. Ἰωάνν. α', 52.
7. Ζαχ. γ', 1. 8. Ψαλμ. 6, 3.

φεια, οὕτως αἱ πυκναὶ προσευχαὶ ἐρρωμενέστερον παρασκευάζουσι τὸν νοῦν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ ἐχθροῦ· διὸ πάσῃ δυνάμει ὄκνον ἡμῖν ἐμποιεῖν σπουδάζουσιν εἰς τὴν τῆς προσευχῆς προσεδρίαν, εἰδότες ταύτην ἑαυτῶν μὲν ἐπίβουλον, τοῦ δὲ νοῦ ὑπέρμαχον.

οζ'. Ἀπεδέξατο Δαβὶδ τὴν προθυμίαν τῶν ἀπὸ τῆς Σικελὰκ συνεξεληλυθότων αὐτῷ ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους, εἰ καὶ ἀτονήσαντες ἀπέμειναν εἰς τὸν χειμάρρουν Βοσόρ[1]. Ἀναστρέψας γὰρ πρὸς αὐτοὺς μετὰ νίκης τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ ἀκούσας τῶν λεγόντων μὴ δεῖν δοθῆναι μερίδα ἐκ τῶν λαφύρων τοῖς ἀπὸ ἐκλύσεως καθεσθεῖσιν εἰς τὸν χειμάρρουν, κἀκείνων αἰσχυνομένων καὶ μηδὲν λαλησάντων, ὑπεραπολογεῖται αὐτῶν ὁ χρηστότατος Δαβὶδ λέγων· ὅτι ἐπὶ τῶν σκευῶν ἐκαθέσθησαν τηροῦντες· διόπερ καὶ τὴν ἴσην αὐτοῖς ἀπένειμεν μερίδα τῆς δοθείσης* τοῖς ἀνδρείοις καὶ εὐψύχοις πολεμισταῖς. Σκόπησον τοίνυν εἴπερ καὶ ἐπὶ ἀδελφοῦ τινος, τὴν μὲν ἀρχὴν θέρμην ἐπιδειξαμένου, ὕστερον δὲ πρὸς μικρὸν ὀκλάσαντος, σκεύη τῆς σωτηρίας νοηθεῖεν, ἡ πίστις καὶ ἡ μεταμέλεια, ἡ ταπείνωσις καὶ ὁ κλαυθμός· ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ μακροθυμία καὶ τὰ ἑξῆς· ἐφ' ὧν τις ἀδρανὴς τὸν τρόπον παρακαθεσθεὶς καὶ προσκαρτερήσας τῇ εἰς Χριστὸν προσδοκίᾳ, ὡς εἰκὸς τυγχάνει τινὸς αἰωνίου δωρεᾶς.

* Ἴσως ἴσην τῇ δοθείσῃ.

οη'. Λευῖται μὲν καὶ Ἱερεῖς κέκληνται[2], οἱ ὅλου δι' ὅλου ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ἀναθέμενοι, καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ· κτήνη δὲ Λευϊτῶν λέγονται[3], οἱ μὴ ἰσχύοντες μὲν κατ' ἴχνος βαίνειν τῶν παθῶν, γλιχόμενοι δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ περὶ ταύτην κατὰ τὸ ἐγχωροῦν προθυμούμενοι καὶ ταύτης ἐπιθυμοῦντες διηνεκῶς, κἂν ἀποτυγχάνωσι πολλάκις, διὰ τὸ ὑπὸ τῆς κακίας ἐκνευρισθῆναι· εἰκὸς δὲ καιρῷ τῷ προσήκοντι καὶ τούτους τὸ χάρισμα δέξασθαι τῆς ἀπαθείας, μόνῃ φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ· τὴν γὰρ ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος[4].

οθ'. Τοὺς αἰκισμούς, οὓς ἐπιφέρει ἡμῖν ὁ ἐχθρός, εἴτε φανερῶς εἴτε ἀοράτως, πολλάκις νοοῦμεν καὶ βλέπομεν· τὰς δὲ βασάνους καὶ ἀλγηδόνας, ἃς παρ' ἡμῶν ὑφίσταται, κατορθούντων ἡμῶν ἔσθ' ὅτε τὰς ἀρετὰς ἢ μεταμελομένων ἐπὶ πλημμελήμασιν ἢ μακροθυμούντων καὶ καρτερούντων ἐπὶ τοῖς συμπτώμασιν ἢ εὐχομένων καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιτηδευόντων, ἐφ' οἷς αὐτὸς διαπρίεται καὶ τιμωρεῖται καὶ θρηνεῖ καὶ κόπτεται, ταῦτα πάντα ἡμεῖς κατ' οἰκονομίαν οὐ βλέπομεν, ἵνα μὴ χαυνωθῶμεν. Δίκαιον γάρ, φησί, παρὰ τῷ Θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ἡμᾶς θλῖψιν[5].

π'. Εἰ τὸ γηρᾶσαν ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν πέτρᾳ στέλεχος, ἀπὸ ὀσμῆς ὕδατος ἀναθάλλει[6], ὥσπερ τὸ νεόφυτον, εἰκὸς καὶ ἡμᾶς ἐξεγειρομένους τῇ δυνάμει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀναβλαστῆσαι ἀφθαρσίαν, ἣν κατὰ φύσιν εἰλήφαμεν· καὶ ποιῆσαι θερισμόν, καθὼς τὸ νεόφυτον, κἂν εἰς τὸν παλαιὸν κατεπέσαμεν ἄνθρωπον.

1. Α' Βασ. κεφ. λ'. 2. Πρβλ. Ἀριθ. α', 5, 50, γ', 41, 45.
3. Πρβλ. Ἀριθ. γ', 41, 45. 4. Ψαλμ. 9, 38. 5. Β' Θεσσ. α', 6. 6. Ἰὼβ ιδ', 8.

πα'. Πρὸς τὴν ἀπευδοκήσασαν ἑαυτῆς δι' ὑπερβολὴν πειρασμῶν καὶ ἁμαρτιῶν σμῆνος ψυχήν, καὶ λέγουσαν, ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν[1]· εἴρηται παρὰ τοῦ μὴ ἀπογινώσκοντος τὴν σωτηρίαν ἡμῶν Θεοῦ τό, ζήσεσθε καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος[2]. Πρὸς δὲ τὴν διαποροῦσαν ψυχήν, πῶς ἄρα δυνήσεται διὰ μεγάλων ἀρετῶν τεκεῖν Χριστόν, λέλεκται· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ[3]· ὅπου δὲ Πνεύματος Ἁγίου παρουσία, μὴ ζητήσῃς λοιπὸν φύσεως καὶ συνηθείας ἀκολουθίαν καὶ νόμον. Παντοδύναμον γὰρ τὸ προσκυνητὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὰ μὴ ὑφεστῶτα ὑφίστησί σοι, ὅπως ἂν ἐκπλαγῇς. Ἀλλὰ καὶ νικητὴν νυνὶ δείκνυσι τὸν νοῦν, τὸν πρῴην νικώμενον· ὁ γὰρ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐφ' ἡμᾶς δι' εὐσπλαγχνίαν Παράκλητος, ἐπάνω πάντων ἐστίν[4]· ἐπάνω σε γὰρ πάντων ἵστησι τῶν φυσικῶν κινημάτων καὶ δαιμονικῶν παθῶν.

πβ'. Ἀγωνίζου τὴν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ σου φωταυγείαν διαφυλάττειν ἀλύμαντον· ἐὰν ἄρξῃ κατ' ἐμπάθειαν βλέπειν, ἐγνόφωσέ σε Κύριος καὶ ἐξαπέστειλε χαλινὸν τοῦ προσώπου σου[5], καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν σου οὐκ ἔστι μετὰ σοῦ[6]. Ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα οὕτως ἔχοι, μὴ ἀποκάμῃς, μηδὲ ἐκλυθῇς, πρεσβευόμενος σὺν τῷ ἁγίῳ Δαβίδ, ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου[7] ἐμοὶ τῷ σκυθρωπάζοντι, σωτήριον τοῦ προσώπου μου καὶ ὁ Θεός μου[8]· ἐξαποστελεῖς γὰρ τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς[9].

πγ'. Μακάριος, ὅστις ἀπλήστως φάγεται καὶ πίεται εὐχὰς καὶ ψαλμοὺς ἐνταῦθα νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ ἐπιρρώσει ἑαυτὸν τῇ ἐνδόξῳ τῆς Γραφῆς ἀναγνώσει. Ἡ γὰρ τοιαύτη μετάληψις ἀναδώσει τῇ ψυχῇ ἀμείωτον εὐφροσύνην ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

πδ'. Πάσῃ δυνάμει ἀσφαλίζου μὴ πίπτειν. Τὸ γὰρ πίπτειν οὐ πρέπει τῷ ἰσχυρῷ ἀθλητῇ. Ἐὰν δὲ συμβῇ πεσεῖν, εὐθὺς ἀναπήδησον καὶ στῆθι πάλιν εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα· κἂν μυριάκις τοῦτο συμβῇ καθ' ὑποστολὴν τῆς χάριτος, μυριάκις κἀκεῖνο ἔστω· τουτέστι τὸ τῆς ἐγέρσεως· καὶ ἕως τῆς τελευτῆς σου. Γέγραπται γάρ· ὅτι ἐὰν ἑπτάκις πέσῃ δίκαιος, τουτέστι διαπαντὸς τοῦ βίου, ἑπτάκις ἀναστήσεται[10]· ἕως ὅτε κρατεῖς τὸ ὅπλον τοῦ ἁγίου σχήματος, μετὰ δακρύων καὶ ἱκεσίας τῆς πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τοὺς στήκοντας λογίζῃ, κἂν πολλάκις πέπτωκας· ἕως ὅτε παραμένεις Μοναχοῖς, ὡς ἀνδρεῖος στρατιώτης κατὰ τῶν ἐμπροσθίων δέχῃ τὰς πληγάς· δι' ὧν καὶ εὐφημηθήσῃ μᾶλλον, ὅτι οὐδὲ πληττόμενος ἠνέχου ἐνδοῦναι ἢ ἀποστῆναι. Ἐὰν δὲ ἀποστῇς τῶν Μοναχῶν, κατὰ νώτου πλήττῃ λοιπὸν ὡς φυγὰς καὶ δειλὸς καὶ λειποτακτίτης καὶ ἀπαρρησίαστος.

πε'. Χαλεπώτερον τοῦ ἁμαρτάνειν ἐστὶ τὸ ἀπελπίζειν. Ἰούδας γὰρ ὁ

1. Ἰεζ. λζ', 11. 2. Πρβλ. Ἰεζ. λζ', 6. 3. Πρβλ. Λουκ. α', 35.
4. Ἰωάνν. γ', 31. 5. Ἰὼβ λ', 11. 6. Ψαλμ. 37, 11.
7. Ψαλμ. 42, 3. 8. Ψαλμ. 42, 5. 9. Ψαλμ. 103, 30.
10. Παροιμ. κδ', 16.

προδότης μικρόψυχος ἦν καὶ ἀπειροπόλεμος, καὶ διὰ τοῦτο ἀπογνῶντι αὐτῷ, ἐπιδραμὼν ὁ ἐχθρός, ἀγχόνην περιῆψεν[1]· Πέτρος δὲ ἡ πέτρα, ἡ στερεά, φοβερὸν πτῶμα κατενεχθείς, ὡς ἐμπειροπόλεμος οὐκ ἐξελύθη, οὐδὲ ἀπέγνω δυσθυμήσας· ἀλλὰ ἀναπηδήσας προσήγαγεν πικρότατα δάκρυα[2] ἀπὸ καρδίας θλιβομένης καὶ τεταπεινωμένης[3]· καὶ παραυτίκα ὁ πολέμιος ἡμῶν θεασάμενος ταῦτα, ὥσπερ φλοξὶ σφοδροτάταις τὰς ὄψεις φλεγόμενος, ἀπεπήδησεν φεύγων μακρὰν καὶ δεινῶς ὀλολύζων.

πς'. Πρὸς ταῦτα τὰ τρία μάλιστα ὁ μονάζων, πόλεμον ἔχειν ὀφείλει ἀκήρυκτον· πρὸς τὴν κοιλιομανίαν καὶ πρὸς τὴν ἀκερδῆ δόξαν καὶ πρὸς τὴν φιλοχρηματίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία[4].

πζ'. Βασιλεύς τις ἰσραηλίτης, τῶν τρωγλοδυτῶν τὸ ἔθνος καὶ τοὺς ἄλλους βαρβάρους, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς κατηγωνίσατο, ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ὀργάνοις Δαβίδ. Ἔχεις καὶ σὺ βαρβάρους τρωγλοδύτας, τοὺς εἰς τὰς αἰσθήσεις σου καὶ τὰ μέλη ἐνδύνοντας δαίμονας, καὶ τὴν σάρκα κολάζοντας διὰ τῆς πυρώσεως· καὶ παρασκευάζοντάς σε ἐμπαθῶς βλέπειν τε καὶ ἀκούειν καὶ ὀσφραίνεσθαι καὶ λαλεῖν ἀπρεπῆ ῥήματα καὶ ὀφθαλμοὺς μεστοὺς ἔχειν μοιχείας[5] καὶ συγχεῖσθαι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν· φρόντισον οὖν καὶ αὐτός, πίστει μεγάλῃ καὶ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς[6], τοὺς ἐνεργοῦντας τὰ κακὰ τρωγλοδύτας ἄρδην ἐξολοθρεῦσαι.

πη'. Ὥσπερ ἄνθρωπον δι' ἀνθρώπου σῴζεσθαι βούλεται ὁ Κύριος, οὕτως καὶ ἄνθρωπον δι' ἀνθρώπου ἀπολέσθαι σπεύδει ὁ σατανᾶς. Διόπερ οὐ χρὴ κολλᾶσθαι ἀνδρὶ καταφρονητῇ καὶ κακεντρεχεῖ καὶ μὴ φυλάσσοντι γλῶσσαν, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ εἰς κόλασιν ἀπέλθῃς. Μόλις γάρ τις τῷ δικαίῳ ἐγγίζων σωτηρίας τυγχάνει. Ἐὰν δέ τις τῷ πονηρευομένῳ συναναστραφῇ μὴ παρατηρούμενος, καθάπερ λοιπὸν καὶ λέπραν ἕτοιμον εὑρήσει ναυάγιον. Καὶ τίς λοιπὸν ἐλεήσει τὸν ἱλαρῶς προσεγγίζοντα τῷ δράκοντι; Φεῦγε τοίνυν τοὺς ἀπαιδεύτους γλώσσῃ καὶ μαχοσυμβόλους καὶ τοὺς ταραττομένους τοῖς ἐντὸς καὶ τοῖς ἐκτὸς μέλεσι.

πθ'. Τίς σοφὸς καὶ συνετὸς καὶ φίλος Θεοῦ κληθῆναι βουλόμενος, ἵνα τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ σπουδάσῃ παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ τοιαύτην, οἵαν αὐτὴν ἔλαβεν παρ' αὐτοῦ, καθαρὰν καὶ ἄτρωτον καὶ ὅλην ἀμώμητον καὶ διὰ τοῦτο στεφανωθῇ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ παρὰ τῶν Ἀγγέλων μακαρισθείη;

ϟ'. Ἓν ῥῆμα ἀγαθόν, τὸν ποτὲ μιαρὸν ἐκεῖνον λῃστήν, καθαρὸν καὶ ἅγιον εἰργάσατο καὶ εἰς τὸν Παράδεισον εἰσήνεγκεν[7]. Καὶ ἓν ῥῆμα ἀπρεπές, ἀπετείχισε τῷ Μωυσῇ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας[8]. Μὴ οὖν μικρὰν νόσον τὴν γλωσσαλγίαν νομίσωμεν. Οἱ γὰρ φιλολοίδοροι καὶ φλύαροι, ἀποκλείουσιν ἑαυτοῖς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Διότι ἀνὴρ γλωσσώδης, κἂν

1. Ματθ. κζ', 5. 2. Ματθ. κς', 75. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 50, 19. 4. Πρβλ. Κολοσσ. γ', 5.
5. Β' Πέτρ. β', 14. 6. Ἐφεσ. ε', 19. 7. Λουκ. κγ', 43. 8. Ἀριθ. κ', 24.

ἐνταῦθα κατευθυνθῇ, ἀλλ' ἐκεῖ οὐ μὴ κατευθυνθείη, μᾶλλον δὲ σκελισθείη καὶ κακὰ θηρεύσῃ αὐτὸν εἰς διαφθοράν[1]. Καλῶς οὖν ἔλεγε, σοφός τις ἀνήρ, ὅτι κρεῖσσόν ἐστι πεσεῖν ἀπὸ ὕψους εἰς ἔδαφος ἢ ἀπὸ γλώσσης[2]. Πιστευτέον τοιγαροῦν Ἰακώβῳ τῷ Ἀποστόλῳ γράφοντι· ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι[3].

ϟα'. Ὅπως ἂν μὴ μετεωριζώμεθα ἀπατώμενοι ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων περὶ τὴν ματαιότητα, καλὸν προσέχειν τῷ λέγοντι· βάδιζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖον τῆς καρδίας σου τὸ ἀποκεκρυμμένον παντὶ αἰσθητῷ νοήματι, τὸ ἀνείδωλον ἐκεῖνο ἐνδιαίτημα, τὸ καταλαμπόμενον τῇ τε ἀπαθείᾳ καὶ τῷ ἐπισκιασμῷ τῆς ἁγίας χάριτος· ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου πᾶσι τοῖς ὁρωμένοις, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, μικρὰ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη ζωή, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει· ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου[4]. Ὥσπερ ἄλλος ἔλεγεν, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία[5]. Ὀργὴ γὰρ Κυρίου καὶ ἀνομία, τάχα οὖν οἱ δαίμονες καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἁμαρτήματα· καθά φησι πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Ἡσαΐας· ἰδοὺ σὺ ὠργίσθης καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν[6]. Διαφεύγει δὲ τὴν ὀργὴν ταύτην ἄνθρωπος, διηνεκῶς προσέχων τῇ καρδίᾳ ἐν προσευχῇ καὶ ἐντὸς γενέσθαι τῶν ἀδύτων φιλονεικῶν. Ἕλκυσον γάρ, φησί, σοφίαν ὑπὲρ τὰ ἐσώτατα[7]. Διότι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν[8]. Κοπιῶ δέ, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς ὄρος κληρονομίας, φησίν, εἰς ἕτοιμον κατοικητήριον, ὃ κατειργάσω, Κύριε, ἁγίασμα, ὃ ἡτοίμασαν αἱ χεῖρές σου[9].

ϟβ'. Ὁ βουλόμενος ἀληθῶς ἀποτάξασθαι, τὸν μακάριον μιμείσθω προφήτην Ἐλισσαῖον, μηδὲν ἑαυτῷ ἀποληψάμενον πρᾶγμα[10], πολλῷ καὶ πυριφλεγεῖ τῷ πρὸς Θεὸν ἔρωτι. Πάντα οὖν τὰ προσόντα αὐτῷ διανειμάτω τοῖς δεομένοις καὶ οὕτω βαστάσας τὸν σταυρὸν Κυρίου, τῇ προθέσει ἐπειγέσθω πρὸς ἑκούσιον θάνατον, πρόξενον γενόμενον τῆς αἰωνίου Βασιλείας*.

* Ἴσως ζωῆς.

ϟγ'. Ὅταν φθάσῃς νοῆσαι, ὅτι ὁ Ἀμορραῖος ἰσχύει ἐν σοὶ ὡς δρῦς[11], δεήθητι τοῦ Κυρίου ἐκτενῶς, ἵνα ξηράνῃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ὑπεράνωθεν, τουτέστι τὴν πρακτικὴν ἁμαρτίαν· καὶ τὰς ῥίζας αὐτοῦ ὑποκάτωθεν, τουτέστι τοὺς ἀκαθάρτους λογισμούς· καὶ ἵνα ἐξάρῃ Κύριος τὸν Ἀμορραῖον ἀπὸ προσώπου σου.

ϟδ'. Οὐ χρὴ ξενίζεσθαι, ἡνίκα ἂν βλέπητε καταγελῶντας τῆς ἡσυχίας ἡμῶν, τοὺς μὴ δυναμένους ἡσυχάζειν, μᾶλλον δὲ καταψάλλετε αὐτῶν, μὴ μέντοι μνησικακοῦντες. Καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ὑποταγὴν ὑμῶν σφοδροτέραν ἀντιστήσατε αὐτοῖς, βοῶντες ἐν τῷ ὑμνεῖν· πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι ἡ ψυχή μου[12]· ἀντὶ γὰρ τοῦ ἀγαπᾶν με, ἐνδιέβαλλόν με, ἐγὼ δὲ προσ-

1. Ψαλμ. 139, 12. 2. Σοφ. Σειρ. κ', 18. 3. Ἰακ. α', 19.
4. Ἡσ. κς', 20. 5. Ψαλμ. 56, 2. 6. Ἡσ. ξδ', 9.
7. Ἰὼβ κη', 18. 8. Ψαλμ. 44, 14. 9. Ἔξ. ιε', 17.
10. Γ' Βασ. ιθ', 20. 11. Ἀμὼς β', 9. 12. Ψαλμ. 61, 6.

ηυχόμην[1] ὑπὲρ τῆς ἐμαυτοῦ τε καὶ τῆς ἐκείνων ἰάσεως.

ϞΕʹ. Μὴ πνεύσαντος ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνέμου σκληροῦ, οὐκ ἂν φανείη κῦμα. Καὶ μὴ ἐπιδημήσαντος ἡμῖν δαίμονος, οὐ χειμασθῇ πάθεσιν ἡ ψυχή, οὔτε τὸ σῶμα.

ϞϚʹ. Ἐὰν θερμαίνῃ ἀεὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θείᾳ χάριτι, φησὶ πρὸς σὲ ἡ θεία Γραφὴ ὡς πρὸς ἐνδεδυμένον τὰ ὅπλα τοῦ φωτός[2], σοῦ δὲ ἡ στολὴ θερμή[3]. Οἱ γὰρ ἐχθροί σου καθάπερ διπλοΐδα αἰσχύνην περιβέβληνται καὶ τὴν ταρταρότητα[4].

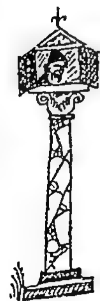
ϞΖʹ. Μνήμην λαμβάνων τῶν παραπτωμάτων σου, μὴ ὄκνει τύπτειν τὸ στῆθος· ὅπως ταῖς τοιαύταις πληγαῖς λατομήσῃς τὴν πωρωθεῖσαν καρδίαν καὶ εὕρῃς τὸ μέταλλον τοῦ τελωνικοῦ χρυσίου καὶ χαρίσῃ[5] πάνυ ἐπὶ πλούτῳ κρυφίῳ.

ϞΗʹ. Πῦρ τῶν πρὸς τὰ κρείττονα λιτῶν τῆς ἁγίας μελέτης τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, καυθήτω διὰ παντὸς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς σου.

ϞΘʹ. Ἐὰν ἀεὶ σπουδάζῃς ὑποδεδέσθαι τοὺς πόδας ἐν τῇ ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης[6], οἰκοδομήσεις πάντως καὶ τὸν σεαυτοῦ οἶκον καὶ τὸν τοῦ πλησίον σου. Ἐὰν δὲ ῥαθυμήσῃς, ἐμπτυσθήσῃ ἀοράτως καὶ κατὰ τὸν νόμον κληρονομήσεις τὸ ὄνομα τοῦ ὑπολυσαμένου τὸ ὑπόδημα[7].

Ρʹ. Εἰ κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ὁ ἀγαπῶν, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ[8]· ὁ δὲ μισῶν τὸν πλησίον, ἐν τῇ τῆς ἀγάπης διαζεύξει, δῆλον ὅτι τὸ μῖσος ὑφίστησιν. Ὁ μισῶν ἄρα τὸν ὁμογενῆ, ἐν τῇ ἀπὸ Θεοῦ ὑπάρχει διαστάσει· εἴπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Ψαλμ. 108, 4.
2. Ῥωμ. ιγʹ, 12.
3. Ἰὼβ λζʹ, 17.
4. Ψαλμ. 108, 29.
5. Γραπτέον μᾶλλον χαρήσῃ.
6. Ἐφεσ. ϛʹ, 15.
7. Δευτ. κεʹ, 10.
8. Αʹ Ἰωάνν. δʹ, 16.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΠΑΘΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΥ ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΠΡΟΤΡΕΨΑΝΤΑΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ, ΤΩΝ Ρʹ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ ΣΥΝΑΠΟΠΛΗΡΩΝ

Μὴ θελήσῃς ποτὲ ὑπὲρ Μοναχόν, κοσμικὸν μακαρίσαι, ἔχοντα γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ ἱλαρευόμενον, διὰ τὸ εὖ ποιεῖν πολλοὺς καὶ ἀφθόνως τὴν ἐλεημοσύνην ἐργάζεσθαι καὶ μηδὲ ὅλως ὑπὸ τῶν δαιμόνων πειράζεσθαι, νομίζων σεαυτὸν ἐκείνου ὑπάρχειν ἐλάττονα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν. Μηδὲ ταλάνιζε σεαυτόν, ὥσπερ ἀπολλύμενον. Οὐ λέγω γὰρ ὅτι ἀμέμπτως βιοῖς, προσκαρτερῶν Μοναχοῖς· ἀλλ᾽ εἰ καὶ πάνυ ἁμαρτωλὸς τυγχάνεις, ἡ θλῖψις τῆς ψυχῆς σου καὶ ἡ κακοπάθεια τιμιωτέρα ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ, τῆς τοῦ βιοτικοῦ ὑπερβαλλούσης ἀρετῆς. Ἡ λύπη σου ἡ πολλὴ καὶ ἡ ἀθυμία καὶ οἱ στεναγμοὶ καὶ ἡ ἀδημονία καὶ τὰ δάκρυα καὶ ὁ τοῦ συνειδότος βασανισμὸς καὶ ἡ ἀπορία τοῦ λογισμοῦ καὶ τὸ κατακρίνεσθαι τῇ διανοίᾳ καὶ ὁ κοπετὸς καὶ ὁ θρῆνος τοῦ νοὸς καὶ ὁ ὀλολυγμὸς τῆς καρδίας καὶ ὁ συντριμμὸς καὶ ἡ ταλαιπωρία καὶ ἡ στυγνότης καὶ ἡ ἐξουδένωσις· ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅπερ πολλάκις συμβαίνει τοῖς εἰς τὴν σιδηρᾶν κάμινον τῶν πειρασμῶν βαλλομένοις, τιμιώτερά ἐστι καὶ εὐπροσδεκτότερα καθ᾽ ὑπερβολὴν τῆς εὐαρεστήσεως τοῦ κοσμικοῦ. Πρόσεχε οὖν μὴ ὑποπέσῃς τῇ μέμψει τῆς λεγούσης θείας Γραφῆς ἐκ προσώπου σου· ὅτι τί ὠφελήθημεν ἱκέται πορευθέντες ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ διατρίβοντες ἀεί[1]; Δῆλον ὅτι πᾶς δοῦλος ἐγγὺς ὑπάρχων οἰκοδεσπότου, ἐσθ᾽ ὅτε καὶ μάστιγας λαμβάνει καὶ κονδήλους καὶ μέμψεις καὶ ὀνειδισμούς. Οἱ δὲ ἔξω ὄντες, τέως μακράν εἰσι τῶν πληγῶν ὡς ἀλλότριοι ἢ ἀμελούμενοι. Τί οὖν ὠφελήθημεν, φησίν, ἡμεῖς μὲν θλιβεροῖς περιπίπτοντες ψυχῇ τε καὶ σώματι, οἱ πάντοτε εὐχόμενοί τε καὶ ψάλλοντες; Οἱ δὲ μήτε εὐχόμενοι, μήτε ἀγρυπνοῦντες, χαίρουσι καὶ εὐφραίνονται καὶ κατευοδοῦνται καὶ εὐθύμως διεξάγουσι τὸν βίον; Καὶ ὡς λέγει ὁ Προφήτης, ἰδοὺ ἀνοικοδομοῦνται οἶκοι ἀλλότριοι καὶ ἡμεῖς μακαρίζομεν ἀλλοτρίους; Καὶ ἐπάγει

1. Μαλαχ. γʹ, 14.

λέγων· ταῦτα κατελάλησαν[1] οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, οἱ τὴν γνῶσιν ἔχοντες. Ἀλλ᾿ ὅμως χρὴ εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν ξένον πάσχουσιν θλιβόμενοι καὶ διαφόρως λυπούμενοι, τὰ τοῦ δεσπότου αὐτῶν ὑπομένοντες διὰ πολλῶν πειρασμῶν. Ἤκουσαν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς οἱ πλησίον μου, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται[2]. Ἀλλ᾿ ἔτι μικρὸν καὶ ἐπισκέψομαι ὑμᾶς διὰ τοῦ Παρακλήτου καὶ ἐκδιώξω τὴν ἀθυμίαν ὑμῶν καὶ ἀνακτήσομαι ὑμᾶς λογισμοῖς οὐρανίου ζωῆς καὶ ἀναπαύσεως καὶ δάκρυσι γλυκεροῖς, ὧν ὀλίγας ἡμέρας ἐστερήθητε πειραζόμενοι· καὶ ἐπιδώσω ὑμῖν τὸν μαστὸν τῆς χάριτός μου, καθὰ μήτηρ τῷ βρέφει τῷ κλαυθμυριζομένῳ, καὶ ἐνισχύσω ὑμᾶς τῇ ἄνωθεν δυνάμει τοὺς ἐξασθενήσαντας ἐν τῷ πολεμεῖσθαι· καὶ καταγλυκανῶ ὑμᾶς τοὺς πικρανθέντας, ὡς λέγει Ἱερεμίας ἐν τοῖς Θρήνοις περὶ τῆς ἐν κρυπτῷ σου Ἱερουσαλήμ, ἀλλ᾿ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ἡ καρδία ὑμῶν διὰ τῆς κρυπτῆς ἐπισκέψεως καὶ ἡ θλῖψις ὑμῶν εἰς χαρὰν μεταβληθήσεται· καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς δυνήσεται ἆραι[3]. Μὴ οὖν μυωπάζωμεν, μηδὲ ἀβλεπτήσωμεν, μακαρίζοντες ὑπὲρ ἡμᾶς κοσμικούς· ἀλλ᾿ ἐπιστάμενοι τὴν διαφορὰν τῶν γνησίων υἱῶν καὶ τῶν νόθων, μᾶλλον ἀσπασώμεθα τὴν νομιζομένην τῶν Μοναχῶν ἀθλιότητά τε καὶ σφοδρὰν καταπόνησιν. Ἧς τὸ τέλος εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐκβαίνει καὶ εἰς τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης τοῦ Κυρίου στέφανον[4]. Ἀσπασώμεθα οὖν τὴν τῶν δοκούντων ἁμαρτωλῶν ἀσκητῶν, ἵνα μὴ λέγω δικαίων, ταλαιπωρίαν· καὶ τὸ παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τῷ τάγματι τῶν δουλευόντων ἀδιαλείπτως τῷ Χριστῷ· καὶ μὴ οἰκεῖν ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν[5] ἢ συναναστρέφεσθαι τοῖς κοσμικοῖς, κἂν τὰς μεγάλας ποιῶσι δικαιοσύνας. Λέγει γὰρ πρὸς σέ, ὦ Μοναχέ, ὁ πατήρ σου ὁ Οὐράνιος, ὁ ὑπεραγαπῶν σε καὶ θλίβων καὶ καταπονῶν σε ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, εὖ ἴσθι, Μοναχὲ ταλαίπωρε, ὅτι καθὼς διὰ τοῦ Προφήτου ἐλάλησα, ἔσομαί σου παιδευτής[6] καὶ ἀπαντήσομαί σοι κατὰ τὴν ὁδὸν Αἰγύπτου, τοῖς θλιβεροῖς σε διαγυμνάζων. Καὶ τὰς ὁδούς σου τὰς ψεκτὰς φράξω ἐν σκόλοψι[7] τῆς ἐμαυτοῦ προνοίας, νύττων συμφοραῖς ἀδοκήτοις καὶ ἐμποδίζων, ἵνα μὴ ἅπερ βούλει τῇ ἀνοήτῳ καρδίᾳ, ταῦτα πάντως καὶ εἰς ἔργον ἐκφέρῃς. Καὶ φράξω τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν σου, ταῖς πύλαις τῶν ἐμαυτοῦ οἰκτιρμῶν[8]. Καὶ ἔσομαί σοι ὥσπερ θήρ*, κατεσθίων σε λογισμοῖς μέμψεως καὶ καταγνώσεως καὶ μεταμελείας ἐν τῇ συναισθήσει τῶν ἠγνοημένων σοι. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ θλιβερά, μεγίστη χάρις Θεοῦ. Οὐ μόνον δὲ πάνθηρ, ἀλλὰ καὶ κέντρον σοι ἔσομαι[9] τοῖς τῆς κατανύξεως λογισμοῖς τιτρῶσκόν σε καὶ πόνοις καρδιακοῖς, καὶ οὐ μὴ διαλίπῃ ὀδύνη ἐκ τοῦ οἴκου σου, δηλονότι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καλῶς καὶ ὠφελίμως ξενομένων[10] τοῖς τοῦ Θεοῦ γλυκέσιν ὄντως καὶ μελιστάκτοις κολαστηρίοις.

* Ἐν ἄλλοις πατὴρ ἢ πάνθηρ.

1. Μαλαχ. γ', 15, 16, 2. Ἰωάνν. ις', 20. 3. Ἰωάνν. ις', 22.
4. Α' Πέτρ. ε', 4. 5. Ψαλμ. 83, 11. 6. Ὠσηὲ ε', 2.
7. Ὠσηὲ β', 8. 8. Πρβλ. Ἰὼβ λη', 8. 9. Πρβλ. Ὠσηὲ ιγ', 7, ε', 12.
10. Γραπτέον ξαινομένων.

Τὸ δὲ τέλος τῶν κολάσεων καὶ τῶν πόνων καὶ τῆς ἐκταράξεως καὶ τῆς ἐντροπῆς καὶ τῶν φόβων καὶ τῶν ἀπελπισμῶν τῶν ἐπισυμβαίνειν εἰωθότων, τοῖς ἀσκεῖν προθεμένοις, τούτων πάντων τῶν σκυθρωπῶν τὸ τέλος, χαρά ἐστιν ἐπουράνιος καὶ τρυφὴ ἀνερμήνευτος καὶ δόξα ἀνεκλάλητος καὶ ἀγαλλίασις ἀκατάπαυστος. Διὰ γὰρ τοῦτο ἔθλιψά σε, φησίν, ἵνα ψωμίσω σε τὸ μάννα τῆς γνώσεως[1] καὶ ἐλιμαγχόνησά σε, ἵνα εὖ ποιήσω σε ἐπ᾿ ἐσχάτων καὶ εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν εἰσάξω σε. Τότε γὰρ σκιρτήσετε οἱ ταπεινοὶ Μοναχοί, καθάπερ μοσχάρια ἀπολυθέντα τῶν δεσμῶν[2], παθῶν τε σαρκὸς καὶ πειρασμῶν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ τότε καταπατήσετε τοὺς ἀνόμους δαίμονας, τοὺς νῦν καταπατοῦντας. Καὶ ἔσονται σποδὸς ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν[3]. Ἐὰν γὰρ θεοσεβὴς καὶ ταπεινόφρων ὑπάρχῃς, μὴ ὑπεραιρόμενος τῷ ματαίῳ ὄγκῳ, μήτε προπετευόμενος, ἀλλὰ κατατενυγμένος τῇ καρδίᾳ καὶ λογιζόμενος ἑαυτὸν ἀχρεῖον δοῦλον εἶναι[4] καὶ συντετριμμένος τῷ πνεύματι, ἐὰν τοιοῦτος ταπεινόφρων ὑπάρχῃς, διαφορωτέρα ἐστὶν ἡ σή, ὦ Μοναχέ, πλημμέλεια, τῆς δικαιοσύνης τῶν κοσμικῶν. Καὶ ἀναγκαιότερα τὰ σὰ ῥύπη, τῆς τῶν βιοτικῶν μεγάλης καθάρσεως. Τί γάρ ἐστιν δι᾿ ὃ θλίβῃ; πάντως μῶμος ὑπάρχει ἐπισυμβάς. Ἀλλὰ βλέπε τινὰ ἄνθρωπον πισσωθέντα τὰς χεῖρας, δι᾿ ὀλίγου ἐλαίου καθαρισθέντα. Πολλῷ οὖν μᾶλλον σὺ δύνασαι καθαρισθῆναι τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ. Ὥσπερ γάρ σοι οὐκ ἔστι δύσκολον πλῦναί σου τὸ ἱμάτιον, οὕτως πολὺ μᾶλλον οὐκ ἔστι δυσχερὲς τῷ Κυρίῳ πλῦναί σε ἀπὸ παντὸς μώμου, κἂν καθ᾿ ἑκάστην ὡς εἰκὸς ἐγγίνηται ἐξ ἀνάγκης πειρασμός. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν σε ἥμαρτον τῷ Κυρίῳ, ἀπόκρισις δίδοται, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι[5]· ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ[6]. Καθ᾿ ὅσον γὰρ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐμάκρυνα ἀπὸ σοῦ τὰς ἁμαρτίας σου· καὶ καθὼς οἰκτείρει πατὴρ υἱούς, ἐγὼ κατοικτείρω σε[7]. Μόνον σὺ μὴ ἀποστῇς μηδὲ ἀποπηδήσῃς τοῦ ἐκλεξαμένου σε εἰς τὸ ψάλλειν καὶ εὔχεσθαι, ἀλλὰ κολλήθητι αὐτῷ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου, εἴτε διὰ παρρησίας καθαρᾶς εἴτε δι᾿ ἀναισχυντίας θεοσεβοῦς καὶ στερρᾶς αὐτῷ ἐξομολογήσεως. Καὶ αὐτός σε καθαρίζει τῷ ἰδίῳ νεύματι. Ἃ γὰρ ὁ Θεὸς τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει καθαρίζει, οὐδὲ αὐτὸς Πέτρος ὁ μέγας Ἀπόστολος κοινῶσαι δυνήσεται ἢ καταδικάσασθαι*. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου[8]. Οὐ γὰρ ὁ Θεός ἐστιν ὁ τῇ οἰκείᾳ φιλανθρωπίᾳ δικαιώσας ἡμᾶς; Τίς ἔσται ὁ κατακρίνων ἡμᾶς[9]; Ἐπικαλουμένων γὰρ ἡμῶν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐμαρῶς καθαρίζεται ἡ συνείδησις ἡμῶν καὶ οὐδὲν διακρίνει ἀναμέσον ἡμῶν τε καὶ προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων. Οὐ γὰρ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργήν, ἀλλ᾿ εἰς περιποίησιν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν[10]. Ἵνα, εἴτε γρηγορῶμεν ἐν ἀρεταῖς, εἴτε καθεύδομεν κατά τινα

* Ἐν ἄλλοις κατακρῖναι.

1. Δευτ. η', 3. 2. Μαλαχ. δ', 2. 3. Μαλαχ. δ', 3. 4. Λουκ. ιζ', 10.
5. Πρβλ. Ματθ. θ', 2. 6. Ἡσ. μγ', 25. 7. Ψαλμ. 102, 12, 13. 8. Πράξ. ι', 15.
9. Ῥωμ. η', 33 κ. ἑ. 10. Α' Θεσσ. ε', 9.

περίστασιν, ὡς εἰκός, ἔν τισιν ἐλαττώμασιν, ἅμα σὺν Χριστῷ ζήσωμεν[1]. Πρὸς αὐτὸν ἀναβλέποντες μετὰ μεγάλων στεναγμῶν καὶ ἀποδυρόμενοι ἀκαταπαύστως καὶ αὐτὸν ἀναπνέοντες. Ἐνδυσώμεθα οὖν τὸν τῆς πίστεως θώρακα καὶ σχῶμεν περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας[2], ἵνα μὴ εὕρῃ παρείσδυσιν τὰ βέλη τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀνελπιστίας. Ἀλλ' αὐτὸς λέγεις, ὅτι ὀργίζομαι, ὅταν βλέπω μηδὲν πειραζομένους τοὺς κοσμικούς, καὶ δεινῶς διαπρίομαι. Ἀλλ' ἴσθι, ἀγαπητέ, ὅτι οὐ χρείαν ἔχει ὁ σατανᾶς πειράζειν τοὺς αὐτοπειράστους καὶ ἀεὶ εἰς τὰ χαμαὶ συρομένους διὰ τῶν βιοτικῶν πραγμάτων. Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τοῖς πειραζομένοις τὰ βραβεῖα ἀπόκεινται καὶ οἱ στέφανοι, οὐ γὰρ τοῖς μὴ μεριμνῶσι περὶ Θεοῦ, οὐδὲ τοῖς ὑπτίως κειμένοις καὶ ῥέγχουσι κοσμικοῖς. Ἀλλ' ἐγώ, φησί, πολλὰ πάνυ πειράζομαι καὶ αἱ ψόαι μου πιμπλῶνται ἐμπαιγμάτων, καθὼς λέγει ὁ προφήτης[3], καὶ ταλαιπωρία καὶ κατάκαμψις καὶ οὐκ ἔστι ταῖς σαρξὶν ἴασις καὶ ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις[4]. Καὶ μὴν ἐγγύθεν ὁ μέγας τῶν καμνόντων ἰατρὸς πάρεστιν, ὁ βαστάσας τὰς ἀσθενείας ἡμῶν καὶ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰασάμενος ἡμᾶς[5] καὶ ἰώμενος, πάρεστι καὶ νῦν ἐπιτιθεὶς τὰ σωτήρια φάρμακα. Ἐγὼ γάρ, φησίν, ἐπάταξα δι' ἐγκαταλείψεως, ἐγὼ καὶ ἰάσομαι[6]. Μὴ οὖν φοβηθῇς· ὅταν γὰρ ἡ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου στάξῃ, πάλιν ἰάσομαι[7]. Ὡς γὰρ οὐκ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔγγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, οὕτως οὐδὲ ἐγὼ ἐπιλήσομαί σου, λέγει Κύριος[8]. Εἰ γὰρ τοῦ πετεινοῦ τὰ σπλάγχνα κέχυται ἐπὶ τοὺς νεοσσοὺς αὐτοῦ καὶ καθ' ὥραν ἐπισκέπτεται αὐτοὺς καὶ προσφωνεῖ αὐτοῖς καὶ τροφὴν τῷ στόματι αὐτῶν ἐπιδίδωσι, πολλῷ μᾶλλον οἱ οἰκτιρμοί μου χέονται ἐπὶ τὰ κτίσματά μου. Πολὺ δὲ πλέον τὰ ἐμὰ σπλάγχνα ἐπὶ σὲ κέχυνται καὶ ἐπισκέπτομαί σε λεληθότως καὶ προσομιλῶ σοι κατὰ νοῦν καὶ τροφὴν τῇ διανοίᾳ ἐνίημι κεχηνυίᾳ ὡς μικρᾷ χελιδόνι. Τροφὴν γάρ σοι χορηγῶ τοῦ φόβου τοῦ κρείττονος καὶ τροφὴν πόθου ἐπουρανίου καὶ τροφὴν στεναγμῶν παρηγορίας καὶ τροφὴν κατανύξεως καὶ τροφὴν μελῳδίας καὶ τροφὴν γνώσεως βαθυτέρας καὶ τροφὴν θείων τινῶν μυστηρίων. Ἐὰν δὲ ψεύδωμαι ταῦτα λαλῶν σοι, ὁ σὸς Δεσπότης καὶ Πατήρ, ἔλεγξόν μοι καὶ ἀνέχομαι. Ταῦτα μὲν ὁ Κύριος ἡμῖν ἀεὶ διαλέγεται τοῖς διανοήμασιν. Ἐγὼ δὲ ἐπίσταμαι, ὅτι ὑπερέβην τὸ μέτρον, πολλὰ γράψας· ἀλλ' ὑμεῖς προετρέψασθέ με τοῦτο ποιῆσαι. Ἐπλατύναμεν δὲ τὸν λόγον διὰ στηριγμὸν τῶν κινδυνευόντων ἀπὸ ὀλιγωρίας πεσεῖν. Διότι εὑρέθησαν, καθὼς ἐγράψατέ μοι, παρ' ὑμῖν τοῖς ἐν τῇ Ἰνδίᾳ, τινὲς τῶν ἀδελφῶν, παρὰ τὴν προσδοκίαν, λίαν καταβεβαρημένοι τοῖς πειρασμοῖς καὶ ἀπολεγόμενοι καὶ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν Μοναχῶν, λέγοντες ὑπάρχειν αὐτὴν καταπεπνιγμένην καὶ μυριοκίνδυνον. Καὶ ὅτι φανερῶς τοὺς μὲν κοσμικοὺς ἐμακάρισαν, ἐμέμψαντο δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ

1. Α' Θεσσ. ε', 9, 10.
2. Α' Θεσσ. ε', 8.
3. Ψαλμ. 37, 8.
4. Πρβλ. Παροιμ. γ', 8.
5. Ἠσ. νγ', 5, Ματθ. η', 17.
6. Δευτ. λβ', 39.
7. Ἠσ. ζ', 4.
8. Ἠσ. μθ', 15.

τὸ σχῆμα εἰλήφασι. Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἠναγκάσθην μακρότερον ποιῆσαι τὸν παρόντα λόγον καὶ διὰ λείων* ῥημάτων, ὥστε δύνασθαι καὶ τὸν ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον τὰ λεγόμενα νοῆσαι. Διὰ τοῦτο πολλὰ γέγραφα, ἵνα τοῦ λοιποῦ μηκέτι κοσμικόν, ἀλλ' ἑαυτοὺς μόνους μακαρίζωσιν οἱ Μοναχοί, οἵτινες χωρὶς πάσης ἀντιλογίας κρείττονες ὑπάρχουσι τῶν τὰ διαδήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορούντων βασιλέων καὶ λαμπρότεροι καὶ ἐπιδοξότεροι, ὡς τῷ Θεῷ ἀεὶ προσεδρεύοντες. Ἐγὼ δὲ ταῦτα γράψας, ἱκετεύω τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, μνήμην μου ἐν ταῖς εὐχαῖς διηνεκῶς ποιεῖσθαι, ὥστε καταξιωθῆναί με τὸν ἐλεεινὸν τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος, ἐν τῷ βελτίστῳ καὶ ἀγαθῷ τέλει, περιγραφῆναι τὴν παροῦσαν ζωήν. Ὁ δὲ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως[1], χορηγήσοι ὑμῖν παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθήν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ὑμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν.

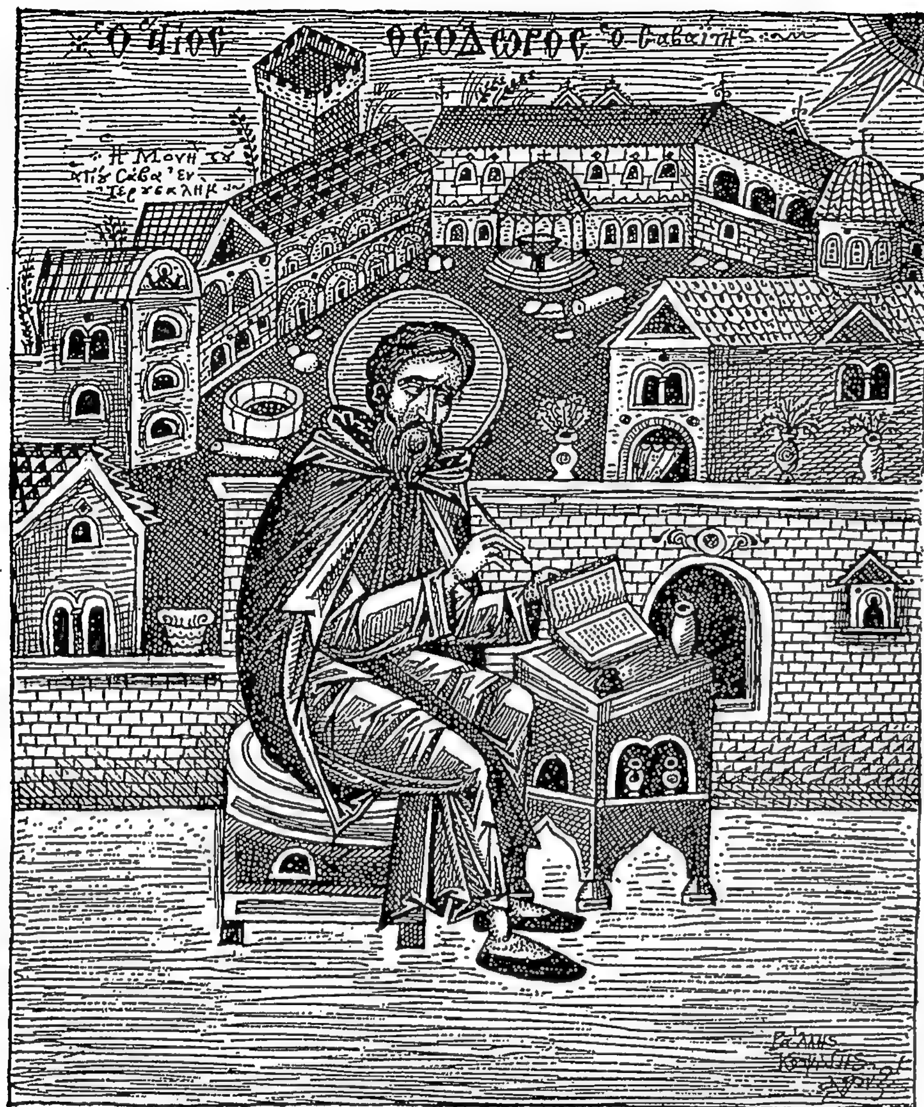
* Ἐν ἄλλοις πλείστων.

1. Β' Κορ. α', 3.

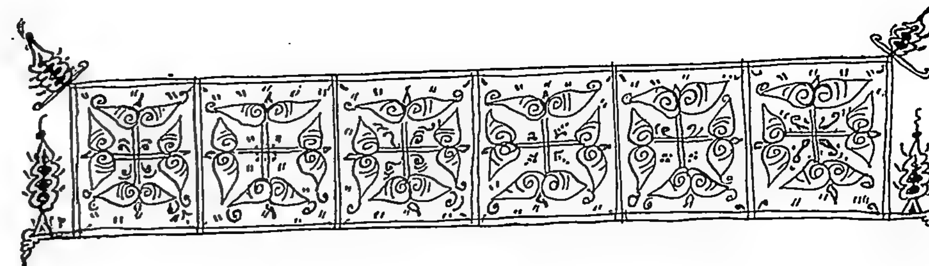

Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

(Ματθ. ια', 28.)

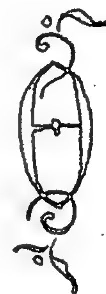

Ἐνθυμήσεων πονηρῶν ἡ ψυχή σου καθαρευέτω καὶ ἀρίσταις ἐννοίαις φωταγωγείσθω, ἔχων ἐπὶ νοῦν ἀεὶ τὸ εἰρημένον, ὅτι φιλήδονος καρδία εἱρκτὴ καὶ ἅλυσις ἐν καιρῷ ἐξόδου.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν ΘΕΟΔΩΡΟΥ τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ καὶ ἐπισκόπου Ἐδέσσης·—

ἧς ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ ιθ΄

ΕΟΔΩΡΟΣ ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, περίπου τὸ ἑξακοσιοστὸν ἑξηκοστὸν ἔτος, πρότερον δὲ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀγωνισάμενος κατὰ τὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα μονήν· ὕστερον ψήφῳ θείᾳ ἐπὶ τὸν τῆς πόλεως Ἐδέσσης Ἐπισκοπικὸν θρόνον ἀνάγεται καὶ πολλῶν θαυμάτων αἰτουργὸς γεγονὼς ζῶν ἔτι καὶ μετὰ θάνατον, καὶ ταῖς θείαις αὐτοῦ διδασκαλίαις πολλοὺς μάρτυρας καὶ σῳζομένους ἀναδείξας, κατὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην Ἰουλίου πρὸς τὰς αἰωνίους μετέστη μονάς, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ Καλοκαιρινῇ ὁ βίος αὐτοῦ συνεγράφη. Συγγράματα δὲ εἴ τινα μὲν καὶ ἄλλα καταλέλοιπε, σαφὲς περὶ τούτων λέγειν οὐκ ἔχομεν. Τὰ δὲ παρόντα ἑκατὸν κεφάλαια, αὐτῷ φιλοπονηθέντα τῷ καταλόγῳ τῶν λοιπῶν νηπτικῶν ἐνεκρίθησαν· πολύχουν γὰρ ταῦτα τὸν τῆς Ἱερᾶς Νήψεως καὶ πνευματικῆς ὠφελείας καρπὸν προβάλλονται τοῖς μετ᾽ ἀκριβείας ἀναγινώσκουσι· καὶ οἱ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐφιέμενοι, δεῦτε καὶ δαψιλέστατα δρέψασθε.

Ἐν δὲ τῷ τέλει τῶν παρόντων τουτωνὶ κεφαλαίων καὶ τὸ τοῦ Θεοδώρου ἐπιφερόμενον ὄνομα τουτὶ Θεωρητικὸν προσετέθη· ὃ δὴ τῆς αὐτῆς τοῖς κεφαλαίοις νηπτικῆς ἰδέας καθορῶντες ἐχόμενον καὶ τῷ αὐτῷ χαρακτῆρι τοῦ λόγου ἑπόμενον, ὡς ἀπό τινων εἰκότων καὶ σημείων, γνήσιον εἶναι γόνον τοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου συνεπεράναμεν.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΔΕΣΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΑΝΥ ΨΥΧΩΦΕΛΗ Ρ΄

Ἐπειδήπερ, Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, ἀποταξάμενοι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, τῷ Χριστῷ συνεταξάμεθα ἔν τε τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας καὶ νῦν αὖθις διὰ τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, τηρήσωμεν αὐτοῦ τὰς ἐντολάς. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ἀπαιτεῖ, οὐ μόνον τὸ διπλοῦν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ ὀφειλή, καθ᾽ ἣν κτισθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρώτως καλοὶ λίαν [1], τοῦτο εἶναι ὀφείλομεν. Κἂν γὰρ ἡ ἁμαρτία ὑπεισελθοῦσα ἐξ ἀπροσεξίας ἡμετέρας τὸ παρὰ φύσιν παρεισήγαγεν, ἀλλὰ πάλιν ἀνεκλήθημεν διὰ πλήθους ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἀνεκαινίσθημεν τῷ πάθει τοῦ ἀπαθοῦς. Τιμῆς τε ἠγοράσθημεν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ [2], λυτρωθέντες τῆς ἀρχαίας παραβάσεως πατροπαραδότου. Λοιπὸν εἰ γενώμεθα δίκαιοι, οὐδὲν μέγα· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἐκπεσεῖν δικαιοσύνης ἐλεεινὸν καὶ καταγνώσεως ἄξιον.

β΄. Ὥσπερ ἔργον ἀγαθόν, χωρὶς ὀρθῆς πίστεως γινόμενον, νεκρόν ἐστι πάμπαν καὶ ἀνενέργητον· οὕτω δὴ καὶ πίστις μόνη, χωρὶς ἔργων [3] δικαιοσύνης, οὐ ῥύεται ἡμᾶς τοῦ αἰωνίου πυρός· ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶν ὁ Κύριος, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει [4]. Εἰ οὖν ἀγαπῶμεν τὸν Κύριον καὶ πιστεύωμεν εἰς αὐτόν, ἀντιποιώμεθα τῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐργασίας, ἵνα τευξώμεθα ζωῆς αἰωνίου. Εἰ δὲ παροπτέα ἡμῖν ἡ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ τήρησις, οἷς ἡ κτίσις ἅπασα πειθαρχεῖ, πῶς πιστοὺς ἑαυτοὺς καλέσωμεν, τετιμημένοι ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν, μόνοι δὲ ἐκ πάντων ἀπειθεῖς τοῖς τοῦ πεποιηκότος προστάγμασι καὶ ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην δεικνύμενοι;

γ΄. Τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ τηροῦντες, οὐδὲν ἐκείνῳ παρέχομεν, ἀνενδεεῖ τε ὄντι καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν δοτῆρι. Ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς εὐεργετοῦμεν τὴν αἰώνιον ἑαυτοῖς προξενοῦντες ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνεκλαλήτων ἀγαθῶν.

δ΄. Πᾶς ὁ ἐναντιούμενος ἡμῖν πρὸς κατόρθωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ

1. Γέν. α΄, 31. 2. Α΄ Κορ. ς΄, 20. 3. Πρβλ. Ἰακ. β΄, 14-26. 4. Ἰωάνν. ιδ΄, 15, 23.

Θεοῦ, κἂν πατὴρ εἴη, κἂν μήτηρ, κἂν ὁστισοῦν, βδελυκτὸς ἡμῖν ἔστω καὶ μισητός· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν, ὅτι ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἁπάντων, οὐκ ἔστι μου ἄξιος [1].

ε΄. Καὶ δὴ πάσῃ δυνάμει σφίγξωμεν ἑαυτοὺς πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἵνα μὴ σειραῖς δυσλύτοις ἐπιθυμιῶν πονηρῶν καὶ ἡδονῶν ψυχοφθόρων συσφιγχθῶμεν [2]· καὶ λεχθήσεται καὶ περὶ ἡμῶν ἡ τῆς ἀκάρπου συκῆς ἀπόφασις· ἔκκοψον αὐτήν, λέγουσα, ἵνα μὴ καὶ τὸν τόπον καταργῇ [3]· πᾶς γάρ, φησίν, ὁ μὴ ποιῶν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται [4].

ς΄. Ὁ ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ἡττώμενος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενος, ταχέως τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἐμπεσεῖται δικτύοις· ἡ δὲ ἁμαρτία ἅπαξ πραχθεῖσα, πῦρ ἐστι κατὰ καλάμης, λίθος κατὰ πρανοῦς, χαράδρα τὰς διεξόδους εὐρύνουσα· ταῦτα δὴ τὰ ᾀδόμενα καὶ παντὶ τρόπῳ τοῦ κεκτημένου αὐτὴν κατεργάζεται τὴν ἀπώλειαν.

ζ΄. Ἡ ψυχὴ ἐφ᾽ ὅσον μὲν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐστίν, ἐξηγριωμένη καὶ ἐξηκανθωμένη ταῖς ἡδοναῖς, οἰκητήριόν ἐστι τῶν ἀλλοκότων θηρίων, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅτι ἐκεῖ ἀναπαύσονται ὀνοκένταυροι, ἐκεῖ ἐνόσσευσεν ἐχῖνος καὶ συναντήσουσι δαιμόνια ὀνοκενταύροις [5] ἅτινά εἰσι τὰ ποικίλα πάθη τῆς ἀτιμίας· ἐπὰν δὲ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἑαυτὴν ἀνακαλέσηται, (δύναται γὰρ ἡνίκα θελήσῃ, ἕως τῷ σαρκίῳ συνέζευκται) καὶ ἡμερώσῃ ἑαυτὴν δι᾽ ἐπιμελοῦς φιλεργίας καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ πολιτεύσηται, τὰ μὲν πρῴην ἐμφωλεύοντα θηρία δραπετεύσουσιν· οἱ δὲ τῆς ζωῆς ἡμῶν φύλακες Ἄγγελοι παραγίνονται, ἡμέραν εὐφροσύνης ποιούμενοι τὴν αὐτῆς ἐπιστροφήν [6]· καὶ ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις ἐπιδημεῖ ἐν αὐτῇ, διδάσκουσα γνῶσιν, ὅπως ἂν διαφυλαχθῇ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ μείζονα προέλθῃ.

η΄. Ὅπλον οἱ πατέρες πνευματικὸν τὴν προσευχὴν ὁρίζονται καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ τούτου εἰς πόλεμον ἐξιέναι, ἵνα μὴ δορυάλωτοι ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν ἀπαχθῶμεν χώρᾳ· προσευχὴν δὲ καθαρὰν οὐκ ἔστι κτήσεσθαι μὴ προσκαρτερήσαντα τῷ Θεῷ ἐν εὐθείᾳ καρδίᾳ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ διδοὺς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ καὶ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν [7].

θ΄. Τὸ μὲν παρενοχλεῖν τὰ πάθη τὴν ψυχήν, καὶ προσβάλλειν εἰς μάχην, τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι· τὸ δὲ χρονίζειν ἐν ἡμῖν τὰς αὐτῶν ἐννοίας καὶ τὰ πάθη κινεῖν, τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπάρχει· τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἀναμάρτητόν ἐστι, καθὸ καὶ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν· τὸ δὲ δεύτερον, εἰ μὲν ἀνδρείως ἀντιμαχησάμενοι νικήσομεν, στεφάνων· εἰ δὲ χαυνώσει καὶ δειλίᾳ ἡττηθῶμεν, τιμωριῶν πρόξενον [8].

ι΄. Τρία μέν εἰσι τὰ γενικώτατα πάθη, δι᾽ ὧν γεννῶνται πάντα· φιληδονία, φιλαργυρία καὶ φιλοδοξία· οἷς ἐπακολουθοῦσιν ἕτερα πέντε πονη-

1. Ματθ. ι΄, 37. 2. Πρβλ. Παροιμ. ε΄, 23. 3. Λουκ. ιγ΄, 7.
4. Ματθ. γ΄, 10. 5. Ἡσ. λδ΄, 11, 14. 6. Πρβλ. Λουκ. ιε΄, 7.
7. Ψαλμ. 93, 10. 8. Οὕτω γραπτέον μᾶλλον, ἀντὶ π ρ ό ξ ε ν ο ι.

ρίας πνεύματα· καὶ λοιπὸν ἐξ ἐκείνων πολὺς γεννᾶται ἑσμὸς παθῶν καὶ εἴδη ποικιλομόρφου κακίας· ὁ οὖν τοὺς τρεῖς ἀρχηγοὺς καὶ ἡγεμόνας νικήσας, συγκαθεῖλε καὶ τοὺς πέντε, εἶτα καὶ πάντα ὑπέταξε τὰ πάθη.

ια'. Ὅσαπερ ἐμπαθῶς διεπράξαμεν, τούτων καὶ αἱ μνῆμαι τὴν ψυχὴν ἐμπαθῶς τυραννοῦσιν· ὅταν δὲ τὰ ἐμπαθῆ ἐνθυμήματα πάντη τῆς καρδίας ἐξαλειφθῇ, ὡς μηδὲ προσβάλλειν αὐτῇ, τότε σημεῖον φαίνεται τῆς συγχωρήσεως τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων· ἕως γὰρ ἐμπαθῶς ἡ ψυχὴ κινεῖται, καὶ ἡ τῆς ἁμαρτίας ἐπικράτεια ἐν αὐτῇ γνωρίζεται.

ιβ'. Τὰ μὲν σωματικὰ καὶ ἔνυλα πάθη, διὰ τῶν τοῦ σώματος κακοπαθειῶν ἐλαττοῦσθαι καὶ ἀπομαραίνεσθαι πέφυκε· τὰ δὲ ψυχικὰ καὶ ἀφανῆ, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος καὶ ἀγάπης ἀφανίζονται.

ιγ'. Ἐπιθυμίαν μὲν ἐμπαθῆ, μαραίνει ἐγκράτεια σὺν ταπεινοφροσύνῃ· θυμὸν δὲ φλεγμαίνοντα, πραΰνει ἀγάπη· λογισμὸν δὲ ῥεμβόμενον, συνάγει προσευχὴ ἐπιτεταμένη μετὰ μνήμης Θεοῦ· καὶ οὕτω τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς καθαρίζεται· τοῦτο γὰρ διορθούμενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον[1].

ιδ'. Τινὲς μὲν ἠπόρησαν εἰπόντες, πότερον, ἡ ἔννοια τὰ πάθη κινεῖ ἢ τὰ πάθη τὴν ἔννοιαν· ὡς τινων μὲν τοῦτο λεγόντων, τινῶν δὲ ἐκεῖνο· ἐγὼ δὲ φημὶ ἐκ τῶν παθῶν τὰς ἐννοίας κινεῖσθαι. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ πάθη, οὐκ ἂν αἱ τούτων ἔννοιαι ὤχλησαν αὐτήν.

ιε'. Ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀεὶ πολεμοῦσιν ἡμᾶς δαίμοσιν, ὡς τὰ μὲν δυνατὰ καὶ ἐπιτήδεια ἡμῖν τῶν ἀρετῶν κωλύειν, τῶν δὲ ἀδυνάτων καὶ ἀκαίρων πόρον ἡμῖν ἰσχυρὸν ἐμβάλλειν· τοῖς μὲν ἐν ὑποταγῇ προκόπτουσι, τὰ τῶν ἡσυχαστῶν ἔργα πράττειν καταναγκάζουσι· ἡσυχασταῖς δὲ πάλιν καὶ ἀναχωρηταῖς, τοῦ κοινοβιακοῦ κανόνος ἐπιθυμίαν ἐμβάλλουσι· ταύτῃ δὲ τῇ μεθόδῳ καὶ ἐφ' ἑκάστῃ ἀρετῇ χρῶνται· ἀλλ' ἡμεῖς τὰ νοήματα αὐτῶν μὴ ἀγνοήσωμεν, πάντα καλὰ εἰδότες καιρῷ αὐτῶν καὶ μέτρῳ· ἔμπαλιν δὲ βλαβερὰ τά τε ἄμετρα καὶ ἄκαιρα πάντα.

ις'. Τοῖς μὲν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφομένοις καὶ πλησιάζουσι ταῖς ὕλαις τῶν παθῶν, διὰ τοῦ κατὰ τὴν πρᾶξιν πολέμου οἱ δαίμονες πολεμοῦσι καὶ παλαίουσι· τοῖς δὲ ἐν ἐρήμοις, διὰ τὴν τῶν πραγμάτων σπάνιν, τοῖς λογισμοῖς ἐνοχλοῦσι· πάνυ δὲ χαλεπώτερος ὁ δεύτερος τοῦ προτέρου καθέστηκε πόλεμος· ὁ μὲν γὰρ διὰ τῶν πραγμάτων, χρόνου δεῖται καὶ τόπου καὶ ἐπιτηδειότητος· ὁ δὲ τοῦ νοὸς εὐκίνητός πως καὶ δυσκάθεκτος· ταύτης δὲ τῆς ἀσωμάτου πάλης ἀντίπαλος ἡμῖν ἡ καθαρὰ προσευχὴ δέδοται, διὸ καὶ ἀδιαλείπτως αὐτὴ νενομοθέτηται[2]· ἐρρωμένον οὖν τὸν νοῦν πρὸς τὸν ἀγῶνα παρασκευάζει, ὡς δυναμένη καὶ δίχα τοῦ σώματος ἐπιτελεῖσθαι.

ιζ'. Τὴν τελείαν τῶν παθῶν νέκρωσιν ὁ θεῖος δηλῶν Ἀπόστολος, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, φησί, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς

1. Ἑβρ. ιβ', 14. 2. Α' Θεσσ. ε', 17.

ἐπιθυμίαις[1]. Ὅταν γὰρ τὰ πάθη νεκρώσωμεν καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐξαφανίσωμεν καὶ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα ὑποτάξωμεν τῷ Πνεύματι, τότε λαμβάνομεν τὸν σταυρὸν καὶ ἀκολουθοῦμεν τῷ Χριστῷ[2]· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἡ ἀναχώρησις πέφυκε, ἀλλ' ἢ νέκρωσις τῶν παθῶν καὶ φανέρωσις τῆς ἐν Χριστῷ κρυπτομένης ζωῆς[3].

ιη'. Οἱ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου ταλαιπωρούμενοι καὶ πρὸς τὸν καθ' ὥραν αὐτοῦ πόλεμον ἀπαγορεύοντες, μὴ τὴν σάρκα, ἀλλ' ἑαυτοὺς καταμεμφέσθωσαν· εἰ γὰρ μὴ αὐτοὶ δεδώκασιν αὐτῇ τὴν ἰσχύν, πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίαν ποιούμενοι[4], οὐκ ἂν τοσοῦτον ὑπ' αὐτῆς τεταλαιπωρήκεσαν· ἢ οὐχ ὁρῶσι τοὺς σταυρώσαντας ἑαυτοὺς σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις[5] καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ αὐτῶν σαρκὶ περιφέροντας[6], ὅπως αὐτὴν συνεργὸν μᾶλλον πρὸς τὰ καλὰ καὶ οὐκ ἀντίπαλον κέκτηνται, ἀλλ' εἴκουσαν καὶ ἀγομένην τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ· καὶ αὐτοὶ τοίνυν οὕτω ποιείτωσαν, καὶ τῆς ὁμοίας ἀπολαύσουσιν ἀναπαύσεως.

ιθ'. Πᾶσα συγκατάθεσις λογισμοῦ πρός τινα ἀπηγορευμένην ἐπιθυμίαν, ἤγουν νεῦσις ἐνήδονος, ἁμαρτία ἐστὶ Μοναχῷ· πρότερον μὲν γὰρ ὁ λογισμὸς ἄρχεται διὰ τοῦ παθητικοῦ μέρους τὸν νοῦν σκοτίζειν, εἶτα νεύει ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἡδονήν, μὴ ἀντέχουσα τῆς πάλης. Καὶ λοιπὸν συγκατάθεσις λέγεται, ἥτις, ὡς εἴρηται, ἁμαρτία ἐστί. Χρονίζουσα δέ, κινεῖ τὸ λεγόμενον πάθος· ἔπειτα κατὰ μικρὸν ἔρχεται καὶ εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας· διὰ τοῦτο μακαρίζει ὁ προφήτης τοὺς τὰ Βαβυλώνεια νήπια προσαράσσοντας τῇ πέτρᾳ[7]· δήλη δέ ἐστιν ἡ ὑπόθεσις τοῖς συνετοῖς καὶ ἐχέφροσιν.

κ'. Ἀγάπης μὲν καὶ εἰρήνης οἱ Ἄγγελοι θεράποντες ὄντες, χαίρουσιν ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ μετανοίᾳ[8] καὶ προκοπῇ τῇ πρὸς ἀρετήν· ἐντεῦθεν σπουδάζουσι πνευματικῶν ἡμᾶς ἐμπιπλᾶν θεωριῶν καὶ συνεργοῦσι πρὸς πᾶν ἀγαθόν. Ἔμπαλιν δὲ οἱ δαίμονες ὀργῆς καὶ κακίας ὄντες δημιουργοί, χαίρουσι μειουμένης τῆς ἀρετῆς καὶ ἔργον τίθενται εἰς αἰσχρὰς φαντασίας τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκκλίνειν.

κα'. Πίστις ἐστὶν εὐδιάθετον ἀγαθόν· αὕτη γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ διδάσκει τὴν τῶν ἐντολῶν τήρησιν, ἥτις λέγεται πρακτική· ἐκ δὲ τῆς πρακτικῆς, βλαστάνει ἡ τιμία ἀπάθεια. Ἀπαθείας δὲ ἔκγονον, ἀγάπη, πλήρωμα οὖσα πασῶν τῶν ἐντολῶν[9] καὶ πάσας συσφίγγουσα καὶ διακρατοῦσα.

κβ'. Ὥσπερ ἡ τοῦ σώματος αἴσθησις ὑγιαίνουσα, αἰσθάνεται τίς ἡ κατέχουσα αὐτὸ ἀρρωστία, ὁ δὲ μὴ νοῶν, ἀναισθησίαν νοσεῖ· οὕτω δὴ καὶ ὁ νοῦς, ἐφ' ὅσον τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν σῳζομένην κέκτηται, ἐπιγινώσκει τὰς

1. Γαλ. ε', 24. 2. Ματθ. ις', 24. 3. Πρβλ. Κολοσσ. γ', 3 κ. ἑ.
4. Ῥωμ. ιγ', 14. 5. Γαλ. ε', 24. 6. Β' Κορ. δ', 10.
7. Ψαλμ. 136, 9. 8. Λουκ. ιε', 7. 9. Πρβλ. Ῥωμ. ιγ', 10.

ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ οἶδε πόθεν αὐτῷ τὰ πάθη τυραννικώτερον ἐπεισέρχονται καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τὴν ἰσχυρὰν συνίστησι μάχην· χαλεπὸν δέ, εἰ ἀναισθητῶν ἀναλίσκει τὰς ἡμέρας, τῷ νυκτομαχοῦντι ἐοικώς, καὶ μὴ θεωρῶν τοὺς λογισμοὺς τῶν πολέμων.

κγ'. Ὅτε τὸ λογιστικὸν ἡμῶν ἀνενδότως ἐπιβάλλει τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς ταύτην μόνην τέταται καὶ τὸν αὐτῆς δοτῆρα Χριστόν, τὸ δὲ θυμικὸν κατὰ τῶν δαιμόνων ὁπλίζεται, τότε κατὰ φύσιν αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἐνεργοῦσιν.

κδ'. Τριμερής ἐστι πᾶσα λογικὴ ψυχὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· τὴν μὲν οὖν ἐν τῷ λογιστικῷ συνισταμένην ἀρετήν, φρόνησιν ἐκάλεσε καὶ σύνεσιν καὶ σοφίαν· τὴν δὲ ἐν τῷ θυμικῷ, ἀνδρείαν καὶ ὑπομονήν· τὴν δὲ ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ἀγάπην καὶ σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν· ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐν πᾶσι τούτοις ἐγκατέσπαρται, ἁρμοδίως ἐνεργεῖν παρασκευάζουσα· καὶ διὰ μὲν τῆς φρονήσεως, ταῖς ἀντικειμέναις πολεμοῦσα δυνάμεσι καὶ ὑπερμαχοῦσα τῶν ἀρετῶν· διὰ δὲ τῆς σωφροσύνης, ἀπαθῶς βλέπουσα τὰ πράγματα· διὰ δὲ τῆς ἀγάπης, πάντας ἀνθρώπους ὡς ἑαυτὸν φιλεῖν πείθουσα· διὰ δὲ τῆς ἐγκρατείας, πᾶσαν ἡδονὴν περικόπτουσα· διὰ δὲ τῆς ἀνδρείας καὶ ὑπομονῆς, πρὸς τοὺς ἀοράτους ὁπλίζεται πολέμους· αὕτη ἡ ἁρμονία τοῦ εὐήχου τῆς ψυχῆς ὀργάνου.

κε'. Ὁ σωφροσύνης ἐπιμελούμενος καὶ τὴν μακαρίαν ποθῶν ἁγνείαν, ἣν οὐκ ἄν τις ἁμάρτῃ καλέσας ἀπάθειαν, ὑπωπιαζέτω καὶ δουλαγωγείτω τὴν σάρκα[1], σὺν ταπεινόφρονι λογισμῷ, τὴν θείαν ἐπικαλούμενος χάριν, καὶ τεύξεται τοῦ ποθουμένου· ὁ δὲ ἐκτρέφων τὸ σῶμα ἐν ἀκρασίαις βρωμάτων, πνεύματι πορνείας ὀδυνηθήσεται· ὃν τρόπον γὰρ ὕδωρ πολὺ σβέννυσι φλόγα, οὕτω πύρωσιν σαρκὸς καὶ φαντασίας αἰσχρὰς ἀφανίζει πεῖνα ἢ ἐγκράτεια σὺν ταπεινώσει ψυχῆς.

κς'. Τὸ τῆς μνησικακίας πάθος πάντῃ σου τῆς ψυχῆς ἀπέστω, φιλόχριστε· μηδόλως δώσῃς τόπον τῇ ἔχθρᾳ· ὡς πῦρ γὰρ κεκρυμμένον ἐν λινοκαλάμῃ, οὕτω μνησικακία ἐμφωλεύουσα ἐν καρδίᾳ. Μᾶλλον δὲ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λελυπηκότος σε θερμῶς καὶ εὐεργέτει αὐτόν, εἴ τι ἂν ἡ χείρ σου εὐπορῇ[3], ὅπως ῥύσῃ ψυχήν σου ἐκ θανάτου[2] καὶ μὴ ἀπαρρησίαστος ἔσῃ ἐν καιρῷ προσευχῆς σου.

κζ'. Ἐν ψυχαῖς ταπεινῶν, ἀναπαύσεται Κύριος· ἐν καρδίᾳ δὲ ὑπερηφάνων, τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐνισχύει ταῦτα καθ' ἡμῶν, ὡς μεγαλόφρονες λογισμοί· καὶ οὐδὲν οὕτως ἐκριζοῖ τὰς πονηρὰς βοτάνας τῆς ψυχῆς, ὡς ἡ μακαρία ταπείνωσις· διὸ καὶ παθοκτόνος εἰκότως κέκληται.

κη'. Ἐνθυμήσεων πονηρῶν ἡ ψυχή σου καθαρευέτω καὶ ἀρίσταις ἐννοίαις φωταγωγείσθω, ἔχων ἐπὶ νοῦν ἀεὶ τὸ εἰρημένον, ὅτι φιλήδονος καρδίᾳ εἱρκτὴ καὶ ἅλυσις ἐν καιρῷ ἐξόδου. Ἡ δὲ φιλόπονος, θύρα ἠνεῳγμένη. Τῷ ὄντι γὰρ ψυχὰς καθαρὰς ἐξερχομένας τοῦ σώματος, Ἄγγελοι ὁδηγοῦσι, πρὸς τὴν μακαρίαν χειραγωγοῦντες ζωήν· τὰς δὲ ῥερυπωμένας καὶ ἀμετανοήτους, δαίμονες, οἴμοι, παραλήψονται.

1. Α' Κορ. θ', 27. 2. Πρβλ. Λευϊτ. κε', 26. 3. Πρβλ. Τωβ. δ', 10.

κθ'. Ὡραία μὲν κεφαλὴ κεκοσμημένη διαδήματι πολυτίμῳ, λίθοις ἰνδικοῖς καὶ μαργάροις ἀποστίλβουσιν. Ὡραιοτέρα δὲ ἀσυγκρίτως ψυχὴ πλουτοῦσα γνῶσιν Θεοῦ καὶ φανωτάταις θεωρίαις πεφωτισμένη, ἔνοικον ἔχουσα τὸ Πανάγιον Πνεῦμα· καὶ τίς διηγήσεται ἀξίως τὸ κάλλος ἐκείνης τῆς μακαρίας ψυχῆς;

λ'. Θυμὸν καὶ ὀργὴν αὐλίζεσθαι μὴ ἐάσῃς ἐν σοί· ἀνὴρ γάρ, φησί, θυμώδης οὐκ εὐσχήμων[1]· ἐν καρδίᾳ δὲ πραέων ἀναπαύσεται σοφία· εἰ δὲ τὸ τῆς ὀργῆς πάθος κυριεύσει τῆς ψυχῆς σου, κρείσσους σου εὑρεθήσονται οἱ ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι καὶ αἰσχυνθήσῃ, ἀδόκιμος μονάδος γενόμενος.

λα'. Ἐν παντὶ πειρασμῷ καὶ παντὶ πολέμῳ, τὴν προσευχὴν κέκτησο ἀήττητον ὅπλον, καὶ νικήσεις τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι. Καθαρὰ δὲ αὕτη ἔστω, καθὼς ὁ σοφὸς ἡμῖν Διδάσκαλος ὑποτίθησι· βούλομαι γάρ, φησί, προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν[2]· ὁ μέντοι τοιαύτης ἀμελῶν εὐχῆς, ἔκδοτος ἔσται πειρασμοῖς καὶ πάθεσιν.

λβ'. Οἶνος μὲν εὐφραίνειν καρδίαν ἀνθρώπου γέγραπται[3]· σὺ δὲ ὁ πενθεῖν καὶ κλαίειν ἐπαγγειλάμενος, τὴν τοιαύτην ἔκκλινον εὐφροσύνην καὶ εὐφρανθήσῃ χαρίσμασι πνευματικοῖς· εὐφραινόμενος δὲ οἴνῳ, αἰσχροῖς συμβιωτεύσεις λογισμοῖς καὶ πολλαῖς περιπατήσῃ λύπαις.

λγ'. Τὰς ἑορτὰς μὴ οἰνοποσίαις ἐκτελεῖν ἔννοοῦ, ἀλλ' ἀνακαινίσει νοὸς καὶ ψυχῆς καθαρότητι. Γαστριζόμενος δὲ καὶ οἰνοποτῶν, παροργήσεις μᾶλλον τὸν προεξάρχοντα τῆς πανηγύρεως.

λδ'. Ἀγρυπνεῖν ἐν ψαλμῳδίαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀναγνώσεσι, πάντοτε μέν, ἐν ἑορταῖς δὲ μάλιστα προστετάγμεθα. Ἄγρυπνος γὰρ Μοναχός, λεπτύνει διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς θεωρίας ψυχωφελεῖς· ὕπνος δὲ πολύς, νοῦν παχύνει. Ἀλλ' ὅρα μὴ δῷς σεαυτὸν ἐν ἀγρυπνίᾳ διηγήμασι κενοῖς ἢ λογισμοῖς πονηροῖς. Κρεῖσσον γὰρ καθεύδειν ἢ περὶ λόγους τε καὶ λογισμοὺς ἀγρυπνεῖν ματαίους.

λε'. Ὄφιν ὁ τρέφων ἐν κόλπῳ καὶ λογισμὸν πονηρὸν ἐν καρδίᾳ, θανατωθήσεται. Ὁ μέν, τὸ σῶμα πληγεὶς κέντρῳ ἰοβόλῳ, ὁ δέ, τῇ ψυχῇ ἀποθέμενος ἰὸν θανατηφόρον. Ἀλλὰ γεννήματα ἐχιδνῶν ταχέως ἀποκτείνωμεν καὶ λογισμοὺς πονηροὺς ἐν καρδίᾳ μὴ ὠδίνωμεν, ἵνα μὴ πικρῶς ὀδυνηθῶμεν.

λς'. Ψυχὴ καθαρά, σκεῦος ἐκλογῆς εἰκότως ἂν κληθείη, κῆπός τε κεκλεισμένος καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη[4] καὶ θρόνος αἰσθήσεως[5]. Ἡ δὲ μολυσμοῖς ἀκαθάρτοις μολυνομένη, βορβόρου δυσωδίας πεπλήρωται.

1. Παροιμ. ια', 25. 2. Α' Τιμ. β', 8. 3. Ψαλμ. 103, 15.
4. Ἀσμ. δ', 12. 5. Παροιμ. ιβ', 23.

λζ'. Καλλωπισμῷ ἱματίων καὶ πλησμονῇ γαστρὸς καὶ ἐντεύξεσι βλαβεραῖς τοὺς πονηροὺς γεννᾶσθαι λογισμοὺς ἐν τῇ ψυχῇ, τῶν ἐμπείρων καὶ πρακτικῶν γερόντων ἀκήκοα.

λη'. Ἐπιθυμία χρημάτων ἐν ψυχαῖς ἀσκητῶν μὴ αὐλιζέσθω. Πολυκτήμων γὰρ Μοναχός, ναῦς ἐστι ὕπαντλος, κύμασι φροντίδων χειμαζομένη καὶ λύπης βυθῷ καταδυομένη. Πολλῶν παθῶν τὸ τῆς φιλαργυρίας κακὸν γεννήτωρ τυγχάνει, ῥίζα πάντων τῶν κακῶν προσηκόντως κληθέν [1].

λθ'. Ἀκτημοσύνη καὶ σιωπή, θησαυρός ἐστι κεκρυμμένος ἐν ἀγρῷ τῆς μοναδικῆς πολιτείας. Ἀπελθὼν οὖν πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς [2] καὶ τουτονὶ κτῆσαι τὸν ἀγρὸν καί, τὸν θησαυρὸν ἀνορύξας, ἄσυλον σεαυτῷ περιφύλαξον, ἵνα πλουτήσῃς πλοῦτον μὴ κενούμενον.

μ'. Πατρὶ συνοικήσας πνευματικῷ καὶ ὠφελείας αἰσθανθεὶς παρ' αὐτοῦ, μηδείς σε χωριζέτω τῆς ἀγάπης αὐτοῦ καὶ συναυλίας. Μὴ κρίνῃς αὐτὸν ἔν τινι, μὴ κακολογήσῃς ἐλεγχόμενος ἢ τυπτόμενος, μὴ δῷς ἀκοήν σού τινι καταλαλοῦντι, μὴ συνδυάσῃς τῷ λοιδοροῦντι τοῦτον, ἵνα μὴ ὀργισθῇ Κύριος ἐπὶ σοί, καὶ ἐξαλείψει σε ἐκ βίβλου ζώντων [3].

μα'. Τὸ τῆς ὑποταγῆς ἆθλον διὰ τῆς ἀποταγῆς τελειοῦται, καθὼς μεμαθήκαμεν. Ὁ δὲ ταύτην μετερχόμενος, τοῖς τρισὶ περιφραχθήτω ὅπλοις· πίστει, φημί, καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ [4] τῇ πανσέπτῳ καὶ θείᾳ, ἵνα δι' αὐτῶν τετειχισμένος, τὸν καλὸν ἀγωνιᾶται ἀγῶνα καὶ τοὺς τῆς δικαιοσύνης λάβῃ στεφάνους [5].

μβ'. Μὴ τῶν ἔργων τοῦ πατρός σου ἔσο δικαστής, ἀλλὰ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρωτής. Ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσιν τοῦ αὐτοῦ δεικνύειν σοι ἐλλείψεις, ἵνα σοι τὰ ὦτα κωφεύσωσι πρὸς τὰς ῥήσεις καὶ ἢ τῆς παλαίστρας, ὡς ἀναλκῆ σε καὶ δειλόν, ἀποστήσωσι στρατιώτην, ἢ μόνοις ἀπιστίας ἐκλύσωσι λογισμοῖς καὶ χαῦνον ἀπεργάσωνται πρὸς πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν.

μγ'. Ὁ πατρικῶν παρακούων ἐντολῶν, τῶν ἐξαιρέτων ἐπαγγελίας συνθηκῶν παραβάτης εὑρίσκεται. Ὁ δὲ τὴν ὑπακοὴν ἐγκολπωσάμενος, τὸ ἴδιον θέλημα μαχαίρᾳ ταπεινοφροσύνης ἀποσφάξας, οὗτος ἐξεπλήρωσε, τό γε εἰς αὐτὸν ἧκον, ἅπερ ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων Χριστῷ ἐπηγγείλατο.

μδ'. Ἐπισημηνάμενοι διέγνωμεν καὶ τρανῶς μεμαθήκαμεν, ὅτι τοὺς ἐν ὑποταγῇ πατέρων ἀσκοῦντας πάνυ ζηλοῦσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν δαίμονες, τρίζοντες κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας αὐτῶν καὶ παντοίας ἐπινοούμενοι μηχανάς. Τί μὲν οὐ ποιοῦντες, τί δὲ οὐχ ὑποβάλλοντες; ὥστε χωρίσαι αὐτοὺς τῶν πατρικῶν ἀγκαλῶν. Προφάσεις δεικνύουσιν ὡς δῆθεν εὐλόγους, παροξυσμοὺς μεθοδεύουσι, μῖσος πρὸς τὸν πατέρα ἐγείρουσι, τὰς αὐτοῦ νουθεσίας ὡς ἐπιπλήξεις δεικνύουσι, τοὺς δὲ ἐλέγχους ὡς βέλη ἠκονημένα πηγνύουσι. Καὶ τί, φησίν, ἐλεύθερος ὢν δοῦλος γέγονας καὶ δοῦλος ἀνηλεοῦς δεσπότου; Ἕως πότε δὲ τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας ἐκτριβήσῃ καὶ ἐλεύ-

1. Α' Τιμ. ς', 10. 2. Ματθ. ιθ', 21. 3. Πρβλ. Ἐξ. λβ', 33, Ψαλμ. 68, 29.
4. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 13. 5. Πρβλ. Β' Τιμ. δ' 7, 8.

θερον φῶς οὐ θεάσῃ; Ἔπειτα ξενοδοχίας καὶ ἀρρώστων ἐπισκέψεις καὶ πενήτων ἐπιμελείας ἐπιβάλλουσιν. Εἶτα καὶ τῆς ἄκρας ἡσυχίας καὶ μονώσεως τὸ ἆθλον ὑπερεπαινοῦσι καὶ πᾶν εἶδος πονηρῶν ζιζανίων ἐνσπείρουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ στρατιώτου τῆς εὐσεβείας, ἵνα μόνον τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μάνδρας ἐκβάλωσι καὶ τοῦ ἀκυμάντου λιμένος αὐτὸν ἐκλύσαντες, πρὸς τὴν μαινομένην ψυχοφθόρῳ κλύδωνι θάλασσαν ἀπορρίψωσιν. Ἔπειτα, ὡς αἰχμάλωτον εἰς τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν λαβόντες, κατὰ τὰ πονηρὰ αὐτῶν θελήματα χρήσωνται.

με'. Σοὶ δὲ τῷ ἐν ὑποταγῇ ὄντι πατρός, ὁ τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων δόλος μὴ λανθανέτω. Μηδὲ τῆς ἐπαγγελίας σου καὶ πρὸς Θεὸν ὑποσχέσεως ἐπιλανθάνου, μὴ ὕβρεσιν ἡττηθῇς, μὴ τοὺς ἐλέγχους καὶ χλευασμοὺς ἢ μυκτηρισμοὺς δειλιάσῃς, μὴ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν πονηρῶν λογισμῶν εἴξῃς, μὴ αὐστηρότητα πατρικὴν ἐκφύγῃς, μὴ αὐταρεσκείας καὶ αὐθαδείας θρασύτητι, ταπεινώσεως χρηστὸν ἀτιμάσῃς ζυγόν· ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν ἐν καρδίᾳ θέμενος λόγιον, ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται [1], μεθ' ὑπομονῆς τρέχε τὸν προκείμενόν σοι ἀγῶνα, ἀφορῶν εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν [2].

μς'. Χρυσοχόος μὲν χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ βαλών, καθαρώτερον ἀπεργάζεται. Καὶ νέηλυς μοναχός, ὑποταγῆς ἄθλοις ἑαυτὸν ἐκδοὺς καὶ πᾶσι τοῖς λυπηροῖς τοῦ κατὰ Θεὸν βίου πυρούμενος, μετὰ κόπου δὲ καὶ ὑπομονῆς πολλῆς τὴν ὑπακοὴν ἐκμανθάνων, τὰ ἤθη ἀναχωνευθείς, τὴν ταπείνωσιν ἐκμανθάνει καὶ φαιδρὸς ἀποκαθίσταται καὶ ἄξιος γίνεται τῶν οὐρανίων θησαυρῶν, τῆς ἀνωλέθρου διαγωγῆς καὶ μακαρίας λήξεως, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ στεναγμός [3], εὐφροσύνη δὲ καὶ διηνεκὴς θυμηδία πεφύτευται.

μζ'. Πίστις ὀρθὴ καὶ ἐνδιάθετος, γεννᾷ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ φόβος, τήρησιν ἐντολῶν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. Οὐ γάρ, φησί, φόβος, ἐντολῶν τήρησις. Ἐκ τῆς τῶν ἐντολῶν τηρήσεως, συνίσταται ἡ πρακτικὴ ἀρετή, ἀρχὴ οὖσα τῆς θεωρητικῆς. Τούτων δὲ καρπός ἐστιν ἡ ἀπάθεια. Δι' ἀπαθείας δὲ ἐγγίνεται ἡμῖν ἡ ἀγάπη. Περὶ δὲ τῆς ἀγάπης, φησὶν ὁ ἠγαπημένος μαθητής, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ [4].

μη'. Ὡς ὡραία ὄντως καὶ καλὴ ἡ τῶν Μοναχῶν πολιτεία. Ὡς ὡραία ὄντως καὶ καλή, εἴπερ κατὰ τοὺς ὅρους καὶ νόμους, οὓς οἱ ἀρχηγοὶ ταύτης καὶ ἡγεμόνες ἐκ τοῦ Ἁγίου διδαχθέντες Πνεύματος ἔθεντο, γίνεται. Τὸν γὰρ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτην ἄυλον δεῖ ὑπάρχειν καὶ ἀμέριστον πάσης ἐννοίας καὶ πράξεως κοσμικῆς, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ [5].

μθ'. Χρὴ τοίνυν τὸν Μοναχὸν ἄυλον εἶναι, ἀπαθῆ, πάσης ἐπιθυμίας

1. Ματθ. ι', 22. 2. Ἑβρ. ιβ', 1, 2. 3. Ἡσ. λε', 10.
4. Α' Ἰωάνν. δ', 16. 5. Β' Τιμ. β', 4.

πονηρᾶς ἐκτός, μὴ τρυφητήν, μὴ πάροινον, μὴ νωθρόν, μὴ ῥάθυμον, μὴ φιλάργυρον, μὴ φιλήδονον, μὴ φιλόδοξον· εἰ μὴ γάρ τις τούτων ἑαυτὸν ὑπεξάρῃ, οὐκ ἂν δυνηθῇ τὴν ἀγγελικὴν ταύτην πολιτείαν κατορθῶσαι. Τοῖς δέ γε ἁρμοδίως κατορθοῦσιν, ἔστιν ὁ ταύτης ζυγὸς χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν[1], τῆς θείας ἐλπίδος ἐπικουφιζούσης πάντα. Ἡδὺς ὁ τοιοῦτος βίος, ἡ πρᾶξις τερπνή, ἡ μερὶς ἀγαθή, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται[2] τῆς ταύτην κεκτημένης ψυχῆς.

ν'. Ὁ τῶν βιοτικῶν ἀποταξάμενος μεριμνῶν καὶ τὸν ἀσκητικὸν ἐνδυσάμενος ἀγῶνα, μὴ ἐπιθυμήσῃς πλοῦτον ἔχειν πρὸς διάδοσιν τῶν πενήτων. Ἔστι γὰρ καὶ αὕτη ἀπάτη τοῦ πονηροῦ πρὸς κενοδοξίαν προσερχομένη, ἵνα εἰς πολυπραγμοσύνην ἐμβάλλῃ τὸν νοῦν. Κἂν γὰρ ἄρτον μόνον ἔχῃς, κἂν ὕδωρ, δύνασαι ἐν τούτοις ποιῆσαι τῆς φιλοξενίας τὸν μισθόν. Κἂν μηδὲ ταῦτα ἔχῃς, μόνῃ δὲ προθέσει ἀγαθῇ ὑποδέξῃ τὸν ξένον καὶ λόγον παρακλήσεως αὐτῷ δῷς, ὡσαύτως δύνασαι τὸν τῆς φιλοξενίας μισθὸν πορίσασθαι. Ἔχεις τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μαρτυρουμένην χήραν, διὰ δύο μόνων λεπτῶν τὴν τῶν πλουσίων ὑπερβεβηκυῖαν προαίρεσίν τε καὶ δύναμιν.

να'. Ταῦτα τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ καθεζομένοις εἴρηται. Οἱ δέ γε ἐν ὑποταγῇ πατρὸς ὄντες, ἓν μόνον ἐχέτωσαν ἐπὶ νοῦν, τὸ ἐν μηδενὶ τῆς πατρικῆς ἐκπίπτειν ἐντολῆς. Τοῦτο γὰρ κατορθοῦντες, τὸ πᾶν εἰσι κατωρθωκότες. Ὥσπερ τὸ ἔμπαλιν, εἰ τῆς τοιαύτης ἐκπέσωσιν ἀκριβείας καὶ πολιτείας, ἀδόκιμοι κατὰ πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς καὶ πολιτείαν πνευματικὴν ἔσονται.

νβ'. Ἔχε καὶ ταύτην μου τὴν συμβουλήν, φιλόχριστε· ξενιτείαν ἀγάπα, ἀπαλλαττόμενος τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν χώραν περιστάσεων. Γονικαῖς μερίμναις ἢ συγγενικαῖς φιλίαις μὴ συναπαχθῇς. Τὰς ἐν τῇ πόλει διατριβὰς φεῦγε καὶ ἐν ἐρημίᾳ καρτέρησον, λέγων μετὰ τοῦ προφήτου· ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ[3].

νγ'. Τοὺς ἰδιάζοντας καὶ ἀπῳκισμένους τοῦ κόσμου δίωκε τόπους, κἂν σπάνις ἔσται καὶ στενοχωρία τῶν ἀναγκαίων χρειῶν ἐκεῖσε, μὴ δειλιάσῃς. Ἐὰν κυκλώσωσί σε οἱ ἐχθροί, καθάπερ μέλισσαι[4] ἢ κακοὶ κηφῆνες, παντοδαπούς σοι προσβάλλοντες πολέμους καὶ παντοίοις σε διαταράσσοντες λογισμοῖς, μὴ πτοηθῇς, μὴ κλίνῃς αὐτοῖς εὐήκοον οὖς, μηδὲ ἀποφύγῃς τὸ τῆς ἀθλήσεως στάδιον. Μακροθύμως δὲ μᾶλλον καρτέρησον, κατεπᾴδων ἑαυτῷ καὶ λέγων· ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ προσέσχε μοι καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου[5]. Καὶ τότε ὄψῃ Θεοῦ τὰ μεγαλεῖα, τὴν ἀντίληψιν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐπὶ σωτηρίᾳ πρόνοιαν.

νδ'. Φίλους ἔχειν σε δεῖ, φιλόχριστε, τοὺς ὠφελίμους καὶ συμβαλλομένους σου τῇ πολιτείᾳ. Ἄνδρες γάρ, φησίν, εἰρηνικοί, ἔστωσαν οἱ φίλοι

1. Ματθ. ια', 30. 2. Πρβλ. Λουκ. ι', 42. 3. Ψαλμ. 54, 8.
4. Πρβλ. Ψαλμ. 117, 12. 5. Ψαλμ. 39, 2.

σου, ἀδελφοὶ πνευματικοί, πατέρες ἅγιοι, περὶ ὧν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἔφη· μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς[1].

νε'. Μὴ ἔσο ἐπιθυμητὴς βρωμάτων ἐνηλλαγμένων καὶ πολυτελῶν καὶ σπαταλῶν θανατηφόρων. Ἡ σπαταλῶσα γάρ, φησί, ζῶσα τέθνηκε[2]. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν εὐπορίστων, εἰ δυνατόν, παραιτοῦ τὸν κόρον. Γέγραπται γάρ, μὴ ἀπατᾶσθε χορτασίᾳ κοιλίας[3].

νς'. Ἡ ἔξω τοῦ κελλίου σου συνεχὴς διατριβὴ ἔστω σοι παραιτητέα, εἴπερ ἡσυχάζειν ᾑρετήσω. Ἔστι γὰρ ἐπιζήμιος πάνυ, ἀφαιρεῖται τὴν χάριν, σκοτοῖ τὸ φρόνημα, μαραίνει τὸν πόθον· διὰ τοῦτο εἴρηται, ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον[4]. Τοιγαροῦν κόπτε τῶν πολλῶν τὰς σχέσεις, μή σου ὁ νοῦς περιστατικὸς γένηται καὶ καταρράξῃ τὸν τῆς ἡσυχίας τρόπον.

νζ'. Καθεζόμενος ἐν τῷ κελλίῳ σου, μὴ ἄλογον ποιήσῃς σου τὸ ἔργον καὶ ἀργίας πεπληρωμένον. Ὁ ἀσκόπως γάρ, φησίν, ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει. Ἀλλὰ κτῆσαι ἐργασίαν ἀγαθήν, συνάγαγε τὸν νοῦν, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε ἀεὶ τὴν τελευταίαν τοῦ θανάτου ὥραν, μνήσθητι τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος, ὡς ἀπατηλή ἐστιν, ὡς ἀσθενής, ὡς οὐδαμινή, ἐννόει τοῦ φρικτοῦ λογοθεσίου τὴν συμφοράν, ὅπως μέλλουσιν οἱ πικροὶ φορολόγοι κατ' εἶδος παριστᾶν τὰς πράξεις ἡμῶν, τοὺς λόγους, τὰς ἐνθυμήσεις, ἃς αὐτοὶ μὲν ὑπέβαλλον, ἡμᾶς δὲ ὑποδεχομένους εἶχον. Μνημόνευε καὶ τῶν ἐν τῷ ᾅδῃ κολάσεων· καὶ πῶς ἄρά εἰσιν ἐκεῖσε κατακλεισθεῖσαι αἱ ψυχαί· μνημόνευε καὶ τῆς μεγάλης καὶ φοβερᾶς ἡμέρας ἐκείνης, τῆς κοινῆς, φημί, ἀναστάσεως καὶ παραστάσεως πρὸς τὸν Θεόν, τῆς τελευταίας ἀποφάσεως τοῦ ἀπαραλογίστου κριτοῦ. Λογίζου τὴν καταληψομένην τοὺς ἁμαρτωλοὺς τιμωρίαν, τὸ ὄνειδος, τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, τὸ ἐξωσθῆναι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπορριφθῆναι εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, εἰς τὸν ἀτελεύτητον σκώληκα, εἰς τὸ σκότος τὸ ἀφεγγές, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων[5], τά τε ἄλλα κολαστήρια πάντα ἀνιστορῶν, μὴ διαλίπῃς καὶ σταλαγμοῖς δακρύων καταβρέχειν σου τὰς παρειάς, τὴν ἐσθῆτα, τὸν τόπον ἔνθα καθέζῃ. Ταύταις γὰρ ταῖς ἐννοίαις, πολλοὺς ἑώρακα δακρύων πλῆθος πολὺ κτησαμένους καὶ πάσας τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις θαυμαστῶς ἐκκαθάραντας.

νη'. Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς δικαίοις ἀποκείμενα ἀγαθὰ ἐννοοῦ, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ παράστασιν, τὴν εὐλογημένην φωνὴν τοῦ Δεσπότου, τὴν κληρονομίαν τῆς Οὐρανίου Βασιλείας, τῆς ὑπὲρ νοῦν δωρεᾶς, τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ γλυκύτατον, τὴν χαράν, τὴν τέλος οὐκ ἔχουσαν, τὴν λύπῃ μὴ διακοπτομένην, τὰς μονὰς ἐκείνας τὰς οὐρανίους, τὴν μετὰ Ἀγγέλων διαγωγήν, τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἐπηγγελμένα τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.

νθ'. Οὗτοι οἱ λογισμοὶ συνδιαιτάσθωσάν σοι, συγκαθευδέτωσαν καὶ

1. Ματθ. ιβ', 50. 2. Α' Τιμ. ε', 6. 3. Παροιμ. κδ', 15.
4. Σοφ. Σολ. δ', 12. 5. Μάρκ. θ', 44, Ματθ. η', 12.

συνανιστάτωσαν· ὅρα μὴ ἐπιλάθῃ τούτων ποτέ, ἀλλ' ὅπου περ ἂν ᾖς, τῆς τούτων μνήμης μὴ ἐξάγῃς σου τὸν νοῦν, ἵνα καὶ οἱ πονηροὶ φύγωσι λογισμοὶ καὶ παρακλήσεως θείας πεπληρωμένος ἔσῃ. Ἡ δὲ μὴ ταύταις ταῖς ἐννοίαις τετειχισμένη ψυχή, ἡσυχίαν κατορθῶσαι οὐ δύναται. Πηγὴ γὰρ ὕδωρ μὴ ἔχουσα, μάτην ἐπιφέρεται τὸ ὄνομα.

ξ'. Καὶ αὕτη δὲ ἡ πολιτεία τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ κατορθοῦσθαι νενομοθέτηται. Νηστεία, ὅση δύναμις, ἀγρυπνία τε καὶ χαμευνία καὶ ἄλλη πᾶσα κακοπάθεια διὰ τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν. Οὐ γὰρ ἄξια, φησί, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς[1]. Ἐξαιρέτως δὲ προσευχὴ καθαρά, σχεδὸν εἰπεῖν ἄπαυστος καὶ ἀδιάλειπτος. Αὕτη τεῖχός ἐστιν ἀσφαλές, αὕτη λιμὴν εὔδιος, ἀρετῶν φυλακτήριον, παθῶν ἀναίρεσις, ψυχῆς εὐτονία, νοὸς καθαρτήριον, κεκμηκότων ἀνάπαυσις, πενθούντων παράκλησις. Προσευχὴ Θεοῦ ὁμιλία, τῶν ἀοράτων θεωρία, τῶν ἐπιθυμούντων πληροφορία, τῶν Ἀγγέλων διαγωγή, τῶν καλῶν προτροπή, τῶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις[2]. Ταύτης τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν ἐπιλαβοῦ, ἀσκητά, πάσῃ δυνάμει. Προσεύχου ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ἐν ἀθυμίᾳ, ἐν εὐθυμίᾳ. Προσεύχου δὲ ἐμφόβως καὶ ἐντρόμως, νηφαλαίῳ τε καὶ ἐγρηγορότι νοΐ, ἵνα δεκτὴ Κυρίῳ γένηται ἡ προσευχή σου· ὀφθαλμοὶ γάρ, φησί, Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν[3].

ξα'. Εἴρηταί τινι τῶν ἀρχαίων[4] εὐστόχως καὶ μάλα ἐπιτετευγμένως, ὅτι τῶν ἀντικειμένων ἡμῖν, φησί, δαιμόνων πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμόν εἰσιν οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ὀρέξεις πεπιστευμένοι καὶ οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες καὶ οἱ πρὸς κενοδοξίαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες κατόπιν τούτων βαδίζοντες, τοὺς ὑπὸ τούτων τιτρωσκομένους διαδέχονται.

ξβ'. Καὶ ὄντως ἐπισημηνάμενοι ἔγνωμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον περιπεσεῖν ἁμαρτίᾳ ἢ πάθει τινί, μὴ πρότερον ὑπό τινος τῶν τριῶν τούτων κατατρωθέντα. Διὸ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους λογισμοὺς ὁ διάβολος τότε τῷ Σωτῆρι προσήγαγεν[5]. Ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν κρείττων φανείς, εἰς τὰ ὀπίσω χωρεῖν τῷ διαβόλῳ προσέταττεν, διδοὺς ἡμῖν τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Δεσπότης, ὁ κατὰ πάντα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν περιθέμενος σῶμα, χωρὶς ἁμαρτίας[6], καὶ δείξας ἡμῖν τὴν τῆς ἀναμαρτησίας τρίβον ἀπλανῆ, ἐν ᾗ πορευόμενοι ἀναμορφοῦμεν ἑαυτοῖς τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν[7].

ξγ'. Τέλειον μῖσος μισεῖν τοὺς δαίμονας, ὡς ἅτε τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐχθρούς, ὁ δαβιτικὸς διδάσκει λόγος[8], καὶ ἔστι τοῦτο πάνυ πρὸς ἀρετῆς ἐργασίαν ἐπιτήδειον. Τίς οὖν ἐστιν ὁ τέλειον μῖσος μισῶν τοὺς ἐχθρούς; Ὁ μηκέτι κατ' ἐνέργειαν ἢ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνων. Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ

1. Ῥωμ. η', 18. 2. Πρβλ. Ἑβρ. ια,' 1. 3. Ψαλμ. 33, 16.
4. Ἐννοεῖ τὸν Εὐάγριον, ἐξ οὗ λίαν ὠφελεῖται. 5. Ματθ. δ', 1—10.
6. Πρβλ. Ἑβρ. δ', 15. 7. Κολοσσ. γ', 10. 8. Ψαλμ. 138, 22.

σκεύη τῆς αὐτῶν φιλίας, ἤγουν τὰ αἴτια τῶν παθῶν, ἐν ἡμῖν ὦσι, πῶς τὸ πρὸς αὐτοὺς μῖσος ἐν ἡμῖν κατορθωθήσεται; Φιλήδονος γὰρ καρδία τοῦτο ἐκτρέφειν παρ' ἑαυτῇ οὐκ ἰσχύει.

ξδ'. Ἔνδυμα γαμικόν ἐστιν ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς τῶν κοσμικῶν κεχωρισμένης ἡδονῶν καὶ πάσας ἀρνησαμένης τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας, ἐννοίαις δὲ φιλοθέοις καὶ μελέτῃ καθαρωτάτῃ θεωριῶν ἀσχολουμένης. Ἐκ δὲ τῶν τῆς ἀτιμίας παθῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀδολεσχιῶν, τὸν χιτῶνα τῆς σωφροσύνης ταύτης ἐκδύεται, ῥάκεσι δὲ διερρωγόσι καὶ καταρρερυπωμένοις ἠχρείωται, καθὼς καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις δηλοῦται, ὅτι ὁ δεσμούμενος ἐκεῖνος χεῖρας καὶ πόδας καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος βαλλόμενος, ἐκ τοιούτων λογισμῶν καὶ πράξεων εἶχε καθυφασμένον τὸ ἔνδυμα, ὅνπερ οὐκ ἄξιον τῶν θείων καὶ ἀφθάρτων γάμων ὁ λόγος ἀπεφήνατο εἶναι[1].

ξε'. Ἀπὸ τῆς φιλαυτίας τῆς πάντας μισούσης, σοφός τις εἰκότως ἐφθέγξατο. Πρῶτος γάρ ἐστι πάντων τῶν λογισμῶν ὁ δεινὸς οὗτος τῆς φιλαυτίας πόλεμος, καθάπερ τις τύραννος ὤν, μεθ' ὧν καὶ οἱ τρεῖς καὶ οἱ πέντε τὸν νοῦν ἡμῶν ἁρπάζουσι.

ξς'. Θαυμάζω, εἰ βρώματα κορεννύμενος, δυνήσεταί τις ἀπάθειαν κτήσασθαι. Ἀπάθειαν δὲ λέγω, οὐ τὴν ἀποχὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας· αὕτη γὰρ ἐγκράτεια λέγεται. Ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς διανοίας τὰς ἐμπαθεῖς ἐννοίας προρρίζους ἐκτίλλουσαν, ἥτις καὶ καθαρότης καρδίας ὠνόμασται.

ξζ'. Ῥᾷον ἀκάθαρτον καθᾶραι ψυχὴν ἢ καθαρθεῖσαν καὶ πάλιν τραυματισθεῖσαν, εἰς ὑγείαν αὖθις ἀνακαλέσασθαι. Τοῖς γὰρ ἄρτι τῆς τοῦ κόσμου συγχύσεως ἀποταξαμένοις, ὁποίοις ἂν τύχωσι περιπεπτωκότες πλημμελήμασιν, εὐκοπώτερόν ἐστι τῆς ἀπαθείας ἐπιλαβέσθαι. Τοῖς δὲ γευσαμένοις καλῶν Θεοῦ ῥημάτων καὶ βαδίσασιν ὁδὸν σωτηρίας, εἶτα παλινδρομήσασι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δυσκατόρθωτός πως ἡ ἀπάθεια γίνεται. Τοῦτο μὲν διὰ τὴν κακὴν ἕξιν καὶ πονηρὰν συνήθειαν, τοῦτο δὲ τοῦ δαίμονος τῆς λύπης ἀεὶ ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν ἐμπεδοῦντος καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας προσφέροντος εἴδωλον. Σπουδαία μέντοι καὶ φιλόπονος ψυχή, καὶ τὸ δυσκατόρθωτον τοῦτο ῥᾳδίως κατώρθωσε, συνεργείᾳ τῆς θείας χάριτος, μακροθύμως φιλανθρωπευομένης εἰς ἡμᾶς καὶ πρὸς μετάνοιαν προσκαλουμένης καὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας σπλάγχνοις ἀρρήτοις οἰκτιρμῶν προσδεχομένης, καθὼς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις διὰ τῆς τοῦ ἀσώτου παιδὸς παραβολῆς ἐδιδάχθημεν[2].

ξη'. Οὐδεὶς ἡμῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἰσχύος δύναται περιγενέσθαι τῶν μεθόδων καὶ τεχνῶν τοῦ πονηροῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀηττήτου δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ. Μάτην οὖν πεπλάνηνται οἱ φυσιούμενοι διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς τελουμένων ἀσκήσεων καὶ τοῦ αὐτεξουσίου, καταργεῖν τὴν ἁμαρτίαν φημίζοντες, τὴν διὰ μόνης τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καταργουμένην, ὡς ἅτε νε-

1. Ματθ. κβ', 11 κ. ἑ. 2. Λουκ. ιε', 11-22.

κρωθεῖσαν διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπου, ἂν μὴ καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύσῃ ῥοπῆς. Καὶ ὅτι πάλιν οὐδὲν κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, προθυμίας οὐκ οὔσης, καὶ ταῦτα ἀμφότερα δείκνυσι Ἰούδας καὶ Πέτρος. Ὁ μὲν γὰρ πολλῆς ἀπολαύσας βοηθείας οὐδὲν ὠφελήθη[1], ἐπεὶ μὴ ἠθέλησε, μηδὲ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισήνεγκεν. Ὁ δὲ Πέτρος, καίπερ προθυμηθείς, ἐπειδὴ μηδεμιᾶς ἀπήλαυσε βοηθείας, κατέπεσε[2]· καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν δύο τούτων ἡ ἀρετὴ ὑφαίνεται. Διὸ παρακαλῶ, φησί, μήτε τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ῥίψαντας καθεύδειν, μήτε σπουδάζοντας, νομίζειν οἰκείοις πόνοις τὸ πᾶν κατορθοῦν.

ξθ'. Οὔτε γὰρ ὑπτίους εἶναι ἡμᾶς βούλεται ὁ Θεός· διὰ τοῦτο οὐ τὸ πᾶν αὐτὸς κατεργάζεται. Οὔτε ἀλαζόνας βούλεται εἶναι· διὰ τοῦτο οὐ τὸ πᾶν ἡμῖν ἔδωκεν, ἀλλ' ἑκατέρου τὸ βλαβερὸν ἀνελών, τὸ χρήσιμον ἡμῖν εἴασε. Καλῶς δὲ καὶ ὁ ψαλμῳδὸς διδάσκει, ἐὰν μὴ Κύριος, λέγων, οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἀγρυπνεῖ ὁ φυλάσσων καὶ κοπιῶν[3]. Ἀμήχανον γὰρ ἐπιβῆναι ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον καὶ καταπατῆσαι λέοντα καὶ δράκοντα[4], εἰ μὴ πρότερον, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάρας ἑαυτὸν, δυναμωθῇ παρὰ τοῦ εἰπόντος τοῖς Ἀποστόλοις· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ[5]. Διὸ δὴ καὶ προσετάχθημεν ἐν τῇ προσευχῇ δέεσθαι τοῦ Δεσπότου, μὴ εἰσενεγκεῖν ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ[6]. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τῆς δυνάμεως καὶ βοηθείας τοῦ Χριστοῦ ῥυσθῶμεν τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ[7] καὶ καταξιωθῶμεν τῆς ἀπαθείας τυχεῖν, μάτην κοπιῶμεν, ἐξ οἰκείας δυνάμεως ἢ σπουδῆς δοκοῦντές τι κατορθῶσαι. Ὁ τοίνυν βουλόμενος ἀναστῆναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου[8] καὶ ταύτας ἀπράκτους ἀπεργάσαι καὶ τῆς θείας δόξης μέτοχος γενέσθαι, ὀφείλει δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς καὶ ἀκορέστῳ πόθῳ καὶ ζεούσῃ ψυχῇ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ζητεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ θείαν ἀντίληψιν· ταύτης δὲ ὁ θέλων μετασχεῖν, καθαρὰν ἀπεργάζεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πάσης ἡδυπαθείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐναντίων παθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν. Περὶ τῶν τοιούτων γὰρ ψυχῶν φησὶν ὁ Θεός· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω[9]. Καὶ ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν· ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν[10].

ο'. Συνετὸν ἄγαν καὶ εὔληπτον λόγον πρὸς τοὺς λογισμοὺς εἴρηκέ τις τῶν ἀρχαίων· δίκαζε, λέγων, τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ βήματι τῆς καρδίας, ἤτοι ἡμέτεροί εἰσιν ἢ τῶν ὑπεναντίων· καὶ τοὺς μὲν οἰκείους ἡμῖν καὶ ἀ-

1. Ματθ. κζ', 5. 2. Ματθ. κς', 70 κ. ἑ. 3. Ψαλμ. 126, 1.
4. Ψαλμ. 90, 13. 5. Λουκ. ι', 19. 6. Ματθ. ς', 13.
7. Πρβλ. Ἐφεσ. ς', 16. 8. Πρβλ. Ἐφεσ. ς', 11.
9. Λευϊτ. κς', 11, 12, Β' Κορ. ς', 16. 10. Ἰωάνν. ιδ', 23.

γαθοὺς ἐν τῷ ἐνδοτέρῳ τῆς ψυχῆς ταμείῳ ὑποτίθεσο, ἐν ἀσύλῳ θησαυρῷ τούτους φυλάττων· τοὺς δὲ ἐναντίους, μάστιξι λογικῆς διανοίας τιμωρήσας, ἐξόριζε, μὴ τόπον, μὴ κατοίκησιν ἐν τῇ περιχώρῳ τῆς ψυχῆς σου τούτοις διδούς, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἰπεῖν, τελείως ἀπόσφαττε μαχαίρᾳ προσευχῆς καὶ θειοτέρας μελέτης· ἵνα τῶν ληστῶν ἀναιρουμένων, ὁ ἀρχιληστὴς φοβηθῇ· καὶ γὰρ ὁ ὤν, φησίν, ἀκριβὴς τῶν λογισμῶν ἐξεταστής, ἔστι καὶ ἀληθὴς τῶν ἐντολῶν ἐραστής.

οα'. Ὁ τὰ πολεμοῦντα καὶ παρενοχλοῦντα πυκτεύων ἐκκόψαι, πλείονας ὁπλίτας συμμάχους ἐπιστρατηγείτω τῇ μάχῃ· φημὶ δὴ ταπείνωσίν τε ψυχῆς καὶ κόπον σώματος καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν τῆς ἀσκήσεως ταλαιπωρίαν καὶ τὴν ἐκ τεθλιμμένης καρδίας μετὰ πλήθους δακρύων προσευχήν, καθὼς ψάλλει ὁ Δαβίδ· ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου[1]· καί, τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς[2]· καὶ πάλιν, ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός[3]· καί, τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων[4].

οβ'. Ὁ μὲν ἀντίδικος τῆς ζωῆς ἡμῶν διάβολος[5] διὰ πολλῶν λογισμῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κατασμικρύνει καὶ πολλάκις λήθῃ ταύτας καλύπτει, ἵνα, ὑπενδόντες τοῖς πόνοις, μὴ λογιζώμεθα τῶν πταισμάτων τοὺς θρήνους· ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἀμνημονῶμεν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, κἂν ἀδικῶμεν τῇ μετανοίᾳ ταῦτα συγκεχωρῆσθαι, ἀλλὰ μνημονεύωμεν ἀεὶ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖν μὴ παυσώμεθα· ἵνα τὴν ταπείνωσιν σύνοικον ἀγαθὴν κτησάμενοι, τοὺς τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας βρόχους ἐκφύγωμεν.

ογ'. Μηδεὶς ἐξ οἰκείας ἰσχύος τοὺς πόνους ὑποφέρειν καὶ ἀρετὴν κατορθοῦν νομιζέτω. Αἴτιος γὰρ ἁπάντων τῶν καλῶν ἡμῖν ὁ Θεός ἐστιν, ὥσπερ οὖν τῶν κακῶν ὁ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπατηλὸς δαίμων· δι' ἅπερ οὖν διαπράττῃ καλά, τῷ αἰτίῳ τὴν εὐχαριστίαν πρόσφερε· ἃ δὲ ὀχλεῖ σοι κακά, τῷ ἀρχηγέτῃ τούτων πρόσριπτε.

οδ'. Ὁ τὴν πρακτικὴν τῇ γνώσει συζεύξας, γεωργός ἐστιν ἐπαινετός, ἐκ δύο διειδεστάτων πηγῶν τὸ τῆς ψυχῆς χωρίον ἀρδεύων. Ἡ μὲν γὰρ γνωστική, πτεροῖ τὴν νεαρὰν οὐσίαν, τῇ τῶν κρειττόνων θεωρίᾳ· ἡ δὲ πρακτική, νεκροῖ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν[6]. Τούτων δὲ νεκρωθέντων, τὰ τῶν ἀρετῶν ἄνθη ὡραίως ἐκβλαστάνει, καρποφοροῦντα τὸν τοῦ Πνεύματος καρπόν, ἀγάπην, χαράν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, χρηστότητα, ἀγαθωσύνην, πίστιν, πραότητα, ἐγκράτειαν[7]· καὶ τότε λοιπὸν ὁ σώφρων οὗτος γεωργός, σταυρώσας τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις[8], ἐρεῖ μετὰ τοῦ θεοφόρου κήρυκος· ζῶ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ ζῶ, τῇ πίστει ζῶ, τῇ τοῦ υἱοῦ

1. Ψαλμ. 24, 18. 2. Ψαλμ. 38, 13. 3. Ψαλμ. 41, 4.
4. Ψαλμ. 101, 10. 5. Πρβλ. Α' Πέτρ. ε', 8. 6. Πρβλ. Κολοσσ γ', 5.
7. Γαλ. ε', 22, 23. 8. Γαλ. ε', 24.

τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ [1].

οε'. Καὶ τοῦτο δέ σε, φιλόχριστε, μὴ λανθανέτω, ὅτι πάθος ἓν τόπον ἐν σοὶ εὑρὸν καὶ ἐν ἕξει ῥιζωθὲν εἰς τὸν αὐτὸν σηκὸν καὶ ἄλλα συνεισφέρει. Κἂν γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκεινται τὰ πάθη καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ δαίμονες, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν πάντες συμφώνως ζητοῦσιν.

ος'. Ὁ τῆς σαρκὸς τὸ ἄνθος τῇ ἀσκήσει μαραίνων καὶ πᾶν θέλημα αὐτῆς ἐκκόπτων, οὗτος βαστάζει τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ αὐτοῦ [2].

οζ'. Οἱ τῆς ἀσκήσεως πόνοι τελευτῶσιν εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας ἀνάπαυσιν· οἱ δὲ τῆς τρυφῆς τρόποι καταντῶσιν εἰς τὰ τῆς ἀτιμίας πάθη.

οη'. Μὴ πολυετεῖς κύκλους τοῦ μονήρους βίου σου ἀνάσχῃ ψηφίζειν· μηδὲ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐρήμου καὶ τῇ σκληρότητι τῶν ἀγώνων καυχήσει ζωγρηθῇς, ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν λόγιον ἐπὶ νοῦν ἔχε, τό, δοῦλος ἀχρεῖος εἶναι [3] καὶ μήπω τὴν ἐντολὴν πεπληρωκέναι· τῷ ὄντι γάρ, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐσμέν, οὔπω τῆς ἐξορίας ἀνακεκλήμεθα, ἀλλ' ἀκμὴν ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα [4], ἀκμὴν περὶ τὴν Αἰγύπτιον πλινθουργίαν ταλαιπωροῦμεν [5], μήπω τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας θεασάμενοι. Ἐπειδὴ οὔπω ἐξεδυσάμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης [6]· οὔπω ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· ἔτι γὰρ τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ φοροῦμεν [7]· οὐκ ἔχομεν τοίνυν ὁδὸν καυχήσεως, ἀλλὰ δακρύειν ὀφείλομεν, δεόμενοι τοῦ δυναμένου σῴζειν [8] ἡμᾶς τῆς μοχθηρᾶς δουλείας τοῦ πικροτάτου Φαραὼ καὶ ἐξελέσθαι τῆς δεινῆς τυρρανίδος καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τοῦ καταπαῦσαι εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ εὑρεθῆναι ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Ὑψίστου. Τούτων δὲ τῶν ὑπὲρ ἔννοιαν ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν ἡμᾶς οὐκ ἐξ ἔργων ἐστὶν ἡμετέρων, ὧν δοκοῦμεν ἐν δικαιοσύνῃ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀμετρήτῳ ἐλέει τοῦ Θεοῦ. Τοιγαροῦν μὴ παυσώμεθα καταφέροντες δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτός, κατὰ τὸν λέγοντα· ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου· λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω [9]· οἱ γὰρ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι [10].

οθ'. Μακρὰν ἀπὸ σοῦ τὸ πολύρρημον ἀποδίωκε πνεῦμα [11]. Ἐν αὐτῷ γὰρ κεῖνται πάνδεινα πάθη· ἔνθεν τὸ ψεῦδος, ἐκεῖθεν ἡ παρρησία, ἄλλοθεν ἡ εὐτραπελία, ἡ αἰσχρότης, ἡ μωρολογία ἑτέρωθεν, καὶ συνελόντι φάναι τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐκ τῆς πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξεται ἁμαρτία [12]· ἀνὴρ δὲ σιωπηλός, θρόνος αἰσθήσεως [13]· ἀλλὰ καὶ λόγον ἡμᾶς διδόναι περὶ παντὸς

1. Γαλ. β', 20. 2. Πρβλ. Γαλ. ς', 17. 3. Λουκ. ιζ', 10.
4. Ψαλμ. 136, 1. 5. Ἔξ. ε', 7 κ. ἑ. 6. Ἐφεσ. δ', 22.
7. Α' Κορ. ιε', 49. 8. Πρβλ. Ἑβρ. ε', 7. 9. Ψαλμ. 6, 7.
10. Ψαλμ. 125, 5. 11. Πρβλ. Ἰὼβ η', 2. 12. Παροιμ. ι', 19.
13. Παροιμ. ιβ', 23.

ἀργοῦ ῥήματος, ὁ Κύριος ἔφη [1]· ὥστε πάνυ ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμός ἐστιν ἡ σιωπή.

π'. Τοὺς λοιδοροῦντας καὶ ὑβρίζοντας ἡμᾶς, ἢ ἄλλως πως ἐπηρεάζοντας, μὴ ἀντιλοιδορεῖν, ἢ ἀντεπηρεάζειν, εὐφημεῖν δὲ μᾶλλον καὶ εὐλογεῖν προστετάγμεθα. Καθ' ὅσον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις εἰρηνεύομεν, μαχόμεθα τοῖς δαίμοσι· μνησικακοῦντες δὲ τοῖς ἀδελφοῖς καὶ μαχόμενοι, εἰρηνεύομεν μετὰ τῶν δαιμόνων· οὓς τέλειον μῖσος μισεῖν [2] καὶ ἀδιάλλακτον ἔχειν τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐδιδάχθημεν.

πα'. Φεῦγε πτερνῆσαι τὸν πλησίον γλώσσῃ δολίᾳ, ἵνα μὴ πτερνισθῇς ὑπὸ τοῦ ὀλετῆρος· ἤκουσα γὰρ τοῦ προφήτου βοῶντος, ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος [3]. Καὶ ἐξολοθρεύσαι Κύριος πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια, γλῶσσαν μεγαλορρήμονα [4]. Ὡσαύτως δὲ φεῦγε τὸ ὀνειδίσαι πταῖσμα τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἵνα μὴ τῆς χρηστότητος καὶ ἀγάπης ἐκπέσῃς· ὁ γὰρ χρηστότητα καὶ ἀγάπην εἰς τὸν ἀδελφὸν μὴ ἔχων, οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί [5], καθὼς Ἰωάννης βοᾷ ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς καὶ Χριστοῦ μαθητὴς ἠγαπημένος· εἰ γὰρ Χριστός, φησί, καὶ Σωτὴρ τῶν ἁπάντων ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τέθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι [6].

πβ'. Εἰκότως κέκληται ἡ ἀγάπη τῶν ἀρετῶν μητρόπολις, κεφάλαιόν τε νόμου καὶ προφητῶν [7]· ἅπαντα τοίνυν πόνον ἐπιδειξώμεθα, ἕως τῆς ὁσίας ἀγάπης ἐπιτευξώμεθα· καὶ δι' αὐτῆς καὶ τῶν παθῶν τυραννίδα ἐκτιναξώμεθα καὶ εἰς οὐρανοὺς ὑψωθῶμεν, πτεροῖς ἀρετῶν κουφιζόμενοι καὶ Θεὸν ὀψώμεθα, ὡς δυνατὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει.

πγ'. Εἰ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ὁ τὴν ἀγάπην ἔχων τὸν Θεὸν ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Ταύτης δὲ ἀπούσης, ὄφελος ἡμῖν ἐστι τὸ παράπαν οὐδέν, οὐδὲ λέγειν δυνάμεθα ὅτι ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν· ἐὰν γάρ τις, φησίν, εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστί [8]. Καὶ πάλιν λέγει· Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε [9]· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν [9]. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι ἡ ἀγάπη πρᾶγμά ἐστι τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων περιεκτικώτατον καὶ ἀκρότατον, τῶν διὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς εἰρημένων. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀρετῆς εἶδος, δι' ἧς ἄνθρωπος οἰκειοῦται Θεῷ καὶ συνάπτεται, ὃ μὴ τῆς ἀγάπης ἐξήρτηται καὶ ὑπ' αὐτῆς περιείληπται, ἀρρήτῳ λόγῳ συνεχόμενον καὶ φρουρούμενον.

πδ'. Τοὺς παραβάλλοντας ἡμῖν ἀδελφοὺς ἀποδεχόμενοι, μὴ ὄχλησιν τοῦτο καὶ ἐκκοπὴν τῆς ἡσυχίας λογιζώμεθα, ἵνα μὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀγάπης ἐκπέσωμεν· μήτε δὲ ὡς χάριν αὐτοῖς παρέχοντες δεξιωσώμεθα, ἀλλ'

1. Ματθ. ιβ', 36. 2. Ψαλμ. 138, 22. 3. Ψαλμ. 5, 7.
4. Ψαλμ. 11, 4. 5. Α' Ἰωάνν. δ', 8. 6. Α' Ἰωάνν. γ', 6.
7. Πρβλ. Ματθ. κβ', 40, Ῥωμ. ιγ', 10. 8. Α' Ἰωάνν. δ', 20.
9. Ἰωάνν. α' 18. 10. Α' Ἰωάνν. δ', 12.

ὡς ἡμεῖς μᾶλλον δεχόμενοι χάριν καὶ ὑπόχρεοι ὄντες τοῦ πράγματος, μεθ' ἱκεσίας καὶ ἱλαρότητος ξενίζωμεν, καθὼς ἡμῖν ὑπέδειξεν Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεολόγος αὖθις διδάσκει· τεκνία, λέγων, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ· καί, ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐστέ[1].

πε'. Ὁ πατριάρχης τὴν φιλοξενίαν ἐργασίαν κεκτημένος, πρὸ τῆς σκηνῆς ἐκαθέζετο[2], τοὺς παριόντας προσκαλούμενος, καὶ πᾶσιν ἐξήπλου τὴν τράπεζαν ἀσεβέσι τε καὶ βαρβάροις, μὴ διακρινόμενος· διὸ δὴ καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ἑστιατωρίας κατηξιώθη, ξενίσας Ἀγγέλους καὶ τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν τῆς φιλοξενίας μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς καὶ τῆς προθυμίας ἐπιμελώμεθα, ἵνα μὴ μόνον Ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ὑποδεξώμεθα. Ἐφ' ὅσον γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε[3]. Πάντας μὲν οὖν εὐεργετεῖν καλόν, μάλιστα δὲ τοὺς μὴ δυναμένους ἀμείβεσθαι.

πς'. Οὗτινος ἡ καρδία μὴ καταγινώσκει αὐτοῦ[4], ἐπὶ ἐντολῆς Θεοῦ ἀθετήσει ἢ ἀμελείᾳ ἢ ἐναντίας ἐννοίας ὑποδοχῇ, οὗτος ἂν εἴη ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ καὶ ἄξιος τοῦ ἀκοῦσαι· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται[5].

πζ'. Λόγῳ παιδαγωγεῖν τὰς αἰσθήσεις κατορθῶσαι σπουδάσωμεν καὶ μάλιστά γε ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα καὶ γλῶσσαν, μὴ ἐμπαθῶς, ἀλλ' εἰς κέρδος ἡμέτερον ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν καὶ λαλεῖν ἐπιτρέποντες· οὐδὲν γὰρ τούτων τῶν ὀργάνων πρὸς ἁμαρτίαν ἐστὶν εὐολισθότερον, μὴ τῷ λόγῳ παιδαγωγουμένων. Καὶ οὐδὲν πάλιν πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν ἑτοιμότερον, τοῦ ἡνιοχοῦντος αὐτὰ τοῦ λόγου καὶ ρυθμίζοντος καὶ ἐφ' ἃ δεῖ καὶ βούλεται ἄγοντος. Τούτων γὰρ ἀτακτούντων, καὶ ὄσφρησις ἐκθηλύνεται καὶ ἁφὴ προπετῶς ἐκτείνεται καὶ ἀναριθμήτων παθῶν ἑσμὸς ἐπεισέρχεται. Εὐτάκτως δὲ τῷ λόγῳ τασσομένων αὐτῶν, πολλή τις εἰρήνη καὶ γαλήνη σταθηρὰ πανταχόθεν διαδείκνυται.

πη'. Καθάπερ μύρον πολύτιμον, κἂν εἰς ἄγγος ἀποκλείηται, τὸν ἀέρα τῆς οἰκείας ἀποχρῖσαν εὐωδίας, οὐ τοὺς πλησίον ἑστῶτας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πέριξ ἐμπίπλησι τῆς ἡδονῆς· οὕτω καὶ ἡ τῆς ἐναρέτου καὶ θεοφιλοῦς ψυχῆς εὐωδία, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἀναδιδομένη τοῦ σώματος, ἐνδείκνυσι τοῖς ὁρῶσι τὴν ἔνδον ἀποκειμένην ἀρετήν. Τίς γὰρ ὁρῶν γλῶτταν μὲν μηδὲν ἀπηχὲς καὶ ἀνάρμοστον φθεγγομένην, ἀλλὰ πᾶν εἴ τι καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀκούουσιν, ὀφθαλμοὺς δὲ συνεσταλμένους, ἀκοὴν δὲ τῶν οὐ προσηκόντων μελῶν τε καὶ ῥημάτων μηδὲν δεχομένην, πόδας δὲ κοσμίως βαδίζοντας καὶ πρόσωπον μὴ διακεχυμένον γέλωτι, πρὸς δάκρυα δὲ μᾶλλον καὶ πένθος παρεσκευασμένον, οὐ γνώσεται πολλὴν ἔνδον ἀποκεῖσθαι τῶν ἀρετῶν εὐωδίαν; Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ λέγει· οὕτω λαμψάτω τὸ

1. Α' Ἰωάνν. γ', 18, 19. 2. Γέν. ιη', 1. 3. Ματθ. κε', 40.
4. Α' Ἰωάνν. γ', 21. 5. Ματθ. ε', 8.

φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς[1].

πθ'. Ἥνπερ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν στενὴν ἐκάλεσεν ὁδόν[2], ταύτην πάλιν καὶ ζυγὸν χρηστὸν καὶ φορτίον ἐλαφρὸν εἶπε[3]. Πῶς οὖν τὰ ἀμφότερα συναριθμηθείη, ἐναντία δοκοῦντα εἶναι; Ἀλλ' ἡ πάντως τῇ μὲν φύσει, σκληρά ἐστι καὶ ἀνάντης ἡ ταύτης ὁδός, τῇ δὲ τῶν κατορθούντων προαιρέσει καὶ ταῖς ἐλπίσι ταῖς χρησταῖς, ποθεινή ἐστι καὶ ἐπέραστος καὶ ἡδονὴν μᾶλλον, οὐ θλῖψιν, ταῖς φιλαρέτοις προξενοῦσα ψυχαῖς. Διὸ τῆς εὐρυχώρου καὶ πλατείας τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, μετὰ πλείονος ἂν τις ἴδοι προθυμίας ὁδεύοντας τοὺς ἑλομένους αὐτήν. Ἄκουσον γοῦν τοῦ μακαρίου Λουκᾶ λέγοντος, ὅτι μαστιχθέντες οἱ Ἀπόστολοι, ἀνεχώρουν ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες[4], καίτοι οὐ τοιαύτη τῶν μαστίγων ἡ φύσις. Οὐ γὰρ ἡδονὴν καὶ χαράν, ἀλλ' ὀδύνην καὶ πόνον ἐργάζεσθαι εἴωθεν. Εἰ δὲ μάστιγες ἡδονὴν ἔτεκον διὰ Χριστόν, τί θαυμαστόν, εἰ καὶ ἡ λοιπὴ κακοπάθεια καὶ ὁ ὑπωπιασμὸς τοῦ σώματος τὸ αὐτὸ ἐργάζεσθαι διὰ τὸν αὐτόν;

Ϟ'. Τυραννούμενοι καὶ αἰχμαλωτιζόμενοι ὑπὸ τῶν παθῶν, διαποροῦμεν πολλάκις καθ' ἑαυτούς, διατί ταῦτα πάσχομεν; Χρὴ τοιγαροῦν γινώσκειν, ὡς ἐκ τοῦ ἀπασχολεῖσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς εἰς Θεὸν θεωρίας αἱ τοιαῦται γίνονται ἡμῖν αἰχμαλωσίαι. Εἰ δέ γε προσηλώσει τις τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπερισπάστως τῷ Δεσπότῃ καὶ Θεῷ ἡμῶν, πιστός· ἐστιν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τῶν ἁπάντων, ῥύσασθαι τὴν τοιαύτην ψυχὴν ἀπὸ πάσης ἐμπαθοῦς αἰχμαλωσίας, καθά φησιν ὁ προφήτης· προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ[5]. Τί δὲ γλυκύτερον ἢ ἀσφαλέστερον τοῦ ἔχειν ἀεὶ τὸν Κύριον ἐκ δεξιῶν σκέποντα καὶ φρουροῦντα καὶ μὴ ἐῶντα σαλευθῆναι; Τὸ δὲ τυχεῖν τούτου, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

Ϟα'. Καλῶς εἶπον οἱ πατέρες καὶ ἀναντιρρήτως, ὅτι, φησίν, οὐχ εὑρίσκει ἄνθρωπος ἀνάπαυσιν ἄλλως, εἰ μὴ τοιαύτην ἐνδιαθέτως κτήσηται ἔννοιαν, αὐτὸν μόνον καὶ τὸν Θεὸν εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς μηδ' ὁτιοῦν ὅλως τὸν νοῦν ῥεμβόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνον ποθῶν, ἐκείνῳ μόνῳ κεκολλημένος· ὁ τοιοῦτος εὑρήσει τὴν ὄντως ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν, τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος· ἐκολλήθη γάρ, φησίν, ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου[6].

Ϟβ'. Ἡ φιλαυτία καὶ ἡ φιληδονία καὶ ἡ φιλοδοξία, ἐκδιώκουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην. Ἡ φιλαυτία ἀνεικάστων κακῶν γεννήτρια τυγχάνει, τῆς δὲ μνήμης τοῦ Θεοῦ ἐκλειπούσης, ὁ τῶν παθῶν τάραχος ἐν ἡμῖν χώραν λαμβάνει.

Ϟγ'. Ὁ τὴν φιλαυτίαν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας προθέλυμνον ἀνασπάσας, εὐχερῶς καὶ τῶν λοιπῶν πάντων κυριεύσει παθῶν, τοῦ Κυρίου συνεργοῦν-

1. Ματθ. ε', 16. 2. Ματθ. ζ', 14. 3. Ματθ. ια', 30.
4. Πράξ. ε', 41. 5. Ψαλμ. 15, 8. 6. Ψαλμ. 62, 9.

τος. Ἐξ αὐτῆς γὰρ ἥ τε ὀργὴ καὶ λύπη καὶ μνησικακία καὶ φιληδονία καὶ παρρησία γεννᾶσθαι πεφύκασιν. Ὁ γὰρ ταύτης ἡττώμενος, ὑπόσπονδος καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν ὑπάρχει. Φιλαυτίαν δὲ λέγομεν, τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἐμπαθῆ διάθεσιν καὶ φιλίαν καὶ τὴν τῶν σαρκικῶν θελημάτων ἐκπλήρωσιν.

ϞΔʹ. Ὅπερ τις ἀγαπᾷ, τούτῳ ἀδιαστάτως συνεῖναι πάντως καὶ ἀδιαλείπτως ἐφίεται καὶ πάντα τὰ κωλύοντα αὐτὸν τῆς τοῦ φίλου προσρήσεως καὶ συναυλίας ἀποστρέφεται. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, ἐπιποθεῖ διαπαντὸς ἐντυγχάνειν αὐτῷ καὶ ὁμιλεῖν. Τοῦτο δὲ προσγίνεται ἡμῖν διὰ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς. Ταύτης οὖν ἐπιμελητέον, ὅση δύναμις. Αὕτη γὰρ οἰκειοῦν ἡμᾶς τῷ Δεσπότῃ πέφυκε. Τοιοῦτος ἦν ὁ λέγων· ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου [1]. Ὀρθρίζει γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακρύνας τὸν νοῦν ἀπὸ πάσης κακίας καὶ ἀπεριφράστως τῷ θείῳ ἔρωτι τετρωμένος.

ϞΕʹ. Ἐξ ἐγκρατείας καὶ ταπεινώσεως, τὴν ἀπάθειαν, ἐκ δὲ πίστεως, τὴν γνῶσιν γεννᾶσθαι μεμαθήκαμεν. Ἐκ τούτων δὲ εἰς διάκρισιν καὶ ἀγάπην ἡ ψυχὴ προκόπτει. Τὴν δὲ θείαν ἐγκολπωσαμένη ἀγάπην, πτέρυξι καθαρᾶς προσευχῆς πρὸς τὸ ταύτης ὕψος ἀλήκτως ἄνεισιν, ἕως καταντήσῃ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ [2].

Ϟϛʹ. Διὰ μὲν τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς δουλοῦται ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς χαλινοῦται. Διὰ δὲ τῆς γνώσεως καὶ θεωρίας, ὁ νοῦς πτεροῦται καί, ἀνυψωθεὶς τῶν ἐνύλων, πρὸς τὸν Θεὸν ἐκδημεῖ, τῆς ἀληθοῦς ἐπιτυχὼν μακαριότητος.

ϞΖʹ. Οὗτος ἡμῖν ὁ πρῶτος ἀγὼν ὑπάρχει, μειῶσαι τὰ πάθη καὶ κατὰ κράτος νικῆσαι. Δεύτερος δὲ ἆθλος τὸ κτήσασθαι τὰς ἀρετὰς καὶ μὴ κενήν, μηδὲ ἄπρακτον τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐᾶσαι. Τρίτος δὲ δίαυλος τῆς πνευματικῆς πορείας, τὸ νηφαλίως φυλάττειν τοὺς καρποὺς τῶν ἀρετῶν ἡμῶν καὶ πόνων. Οὐκ ἐργάζεσθαι γὰρ μόνον ἐμπόνως, ἀλλὰ καὶ φυλάττειν [3] ἀγρύπνως προστετάγμεθα.

ϞΗʹ. Ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, φησὶν ὁ Κύριος [4]. Ζώνη μὲν οὖν τῆς ὀσφύος ἀγαθή, δι᾽ ἧς εὐσταλεῖς καὶ κοῦφοι δυνάμεθα γενέσθαι, ἡ ἐγκράτειά ἐστι, σὺν ταπεινώσει καρδίας. Ἐγκράτειαν δέ φημι, τὴν ἀποχὴν πάντων τῶν παθῶν. Τοῦ δὲ πνευματικοῦ λύχνου φωταγωγός, ἡ καθαρά ἐστι προσευχὴ καὶ ἡ τελεία ἀγάπη. Οἱ τοίνυν οὕτως ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαντες, ὄντως ὅμοιοί εἰσιν ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν, οἵ, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος αὐτοῦ, εὐθὺς ἀνοίξουσι καί, εἰσελθών, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι μονὴν παρ᾽ αὐτοῖς ποιήσει [5], καὶ μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ Κύριος εὑρήσει ποιοῦντας οὕτως [6].

1. Ψαλμ. 62, 2. 2. Ἐφεσ. δʹ, 13. 3. Πρβλ. Γεν. βʹ, 15.
4. Λουκ. ιβʹ, 35. 5. Ἰωάνν. ιδʹ, 23. 6. Λουκ. ιβʹ, 36.

ϞΘʹ. Δεῖ τὸν Μοναχόν, ὡς μὲν υἱόν, ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἀγαπᾶν τὸν Θεόν [1]· ὡς δὲ δοῦλον, εὐλαβεῖσθαι καὶ ὑπακούειν αὐτῷ καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατεργάζεσθαι [2]· τῷ πνεύματι ζέειν [3], ἐνδεδυμένον εἶναι τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος [4] καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τυχεῖν τὴν ἀπόλαυσιν καὶ πάντα τὰ διατεταγμένα ἀνυστερήτως ποιεῖν, νήφειν τε καὶ τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ λογισμῶν πονηρῶν καὶ ἐννοίαις ἀγαθαῖς τὴν θείαν ἀπαύστως μελέτην ἐκτελεῖν, ἑαυτόν τε ἀνακρίνειν καθ᾽ ἑκάστην περὶ τῶν λογισμῶν τῶν πονηρῶν καὶ πράξεων, τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦν. Ἐπὶ δὲ τοῖς κατορθώμασι μὴ ἐπαίρεσθαι, ἀλλὰ δοῦλον ἑαυτὸν ἀχρεῖον λέγειν [5] καὶ πάνυ ὑστερούμενον εἰς τὴν τῶν ὀφειλομένων ἐκπλήρωσιν· εὐχαριστεῖν δὲ τῷ Ἁγίῳ Θεῷ καὶ αὐτῷ τὴν χάριν τῶν κατορθωμάτων ἐπιγράφεσθαι, μηδὲν τὸ σύνολον κατὰ κενοδοξίαν ἢ ἀνθρωπαρέσκειαν ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἐν κρυπτῷ πάντα πράττειν καὶ μόνον τὸν παρὰ Θεοῦ ἔπαινον ζητεῖν [6]. Πρὸ πάντων δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὀρθοδόξῳ πίστει περιπεφράχθαι τῇ ψυχῇ κατὰ τὰ θεῖα δόγματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων. Τοῖς γὰρ οὕτω πολιτευομένοις ἀνταπόδοσις πολλή, ζωὴ ἀτελεύτητος, μονὴ ἀκατάλυτος παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ Ὁμοουσίῳ καὶ Τρισυποστάτῳ Θεότητι.

Ρʹ. Τέλος λόγου, τὸ πᾶν ἄκουε, εἶπεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τὸν Θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε· ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος [7]· ἐγώ σοι, φησί, κεφαλαιώδη καὶ ἐπιτιμότερον σωτηρίας ὁδὸν δείκνυμι· τὸν Θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε· φόβον οὐ τὸν εἰσαγωγικὸν διὰ τὰς κολάσεις, ἀλλὰ τὸν τέλειον καὶ τελειοποιόν, ὃν διὰ τὴν στοργὴν τοῦ προστάξαντος ἔχειν ὀφείλομεν· εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸ δέος τῆς κολάσεως μὴ ποιῶμεν τὰς ἁμαρτίας, εὔδηλον, ὡς εἰ μὴ προὔκειτο, τὰ τῆς τιμωρίας ἐποιήσαμεν ἄν, φιλαμαρτήμονα ἔχοντες τὴν προαίρεσιν· εἰ δὲ μὴ διὰ τὴν ἀπειλὴν τῆς κολάσεως, ἀλλὰ αὐτὰ μισήσαντες τὰ φαῦλα, τούτων ἀποσχώμεθα, φιλίᾳ τῇ πρὸς τὸν Δεσπότην ἐργαζώμεθα τὰς ἀρετάς, φοβούμενοι μὴ παραρρυῶμεν [8]. Ἐν γὰρ τῷ φοβεῖσθαι, μή τι τῶν ἐντεταλμένων παρίδωμεν, οὗτος ὁ φόβος ἁγνὸς [9] τυγχάνει, δι᾽ αὐτὸ τὸ καλὸν γινόμενος· καὶ ἁγνίζει τὰς ἡμετέρας ψυχάς, ἰσοδύναμος ὢν τῇ τελείᾳ ἀγάπῃ· ὁ δὲ τοῦτον ἔχων τὸν φόβον καὶ τὰς ἐντολὰς φυλάσσων, οὗτός ἐστιν ὁ πᾶς ἄνθρωπος, ἀντὶ τοῦ ὁ τέλειος καὶ ἀνελλιπής· ταῦτα οὖν ἐγνωκότες, τὸν Θεὸν φοβηθῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρήσωμεν, ἵνα τέλειοι ὦμεν καὶ ἀπηρτισμένοι ταῖς ἀρεταῖς [10]· ἔχοντες δὲ φρόνημα καταβεβλημένον καὶ συντετριμμένην καρδίαν [11] καὶ ἀδιαλείπτως τὴν παρὰ τοῦ θείου καὶ μεγάλου Ἀρσενίου εἰρημένην

1. Δευτ. ϛʹ, 5. 2. Φιλιππ. βʹ, 12. 3. Ῥωμ. ιβʹ, 11.
4. Ἐφεσ. ϛʹ, 11. 5. Λουκ. ιζʹ, 10. 6. Πρβλ. Ῥωμ. βʹ, 29.
7. Ἐκκλησ. ιβʹ, 13. 8. Παροιμ. γʹ, 21, Ἑβρ. βʹ, 1.
9. Πρβλ. Ψαλμ. 18, 10. 10. Πρβλ. Βʹ Τιμ. γʹ, 17. 11. Πρβλ. Ψαλμ. 50, 19.

εὐχὴν προσᾴδοντες τῷ Κυρίῳ· ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με, οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν, ἀλλὰ δός μοι διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου βαλεῖν ἀρχήν. Τὸ γὰρ ὅλον ἡμῶν τῆς σωτηρίας ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς κεῖται καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ

Πόσῳ μείζων ἐστὶν ὁ ἀγὼν ῥῆξαι μὲν τὸν στερρὸν τοῦτον δεσμόν, ἐλευθερωθῆναι δὲ τῆς λατρείας τῆς ὕλης καὶ τὴν τῶν καλῶν ἕξιν κτήσασθαι· ὄντως γενναίας δεῖ καὶ ἀνδρικῆς τῆς ψυχῆς, πρὸς τὴν τῆς ὕλης φυγήν. Ἔστι δὲ τὸ σπουδαζόμενον, οὐχὶ τῶν παθῶν κάθαρσις μόνον· οὐ γὰρ ἀρετὴ τοῦτό γε καθ᾽ αὑτὸ κυρίως, ἀλλὰ παρασκευὴ ἀρετῆς. Δεῖ δέ, πρὸς τῇ καθάρσει τῶν μοχθηρῶν ἕξεων, καὶ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν. Κάθαρσις δὲ ψυχῆς ἐστι, τοῦ μὲν λογιστικοῦ, ἡ τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν, τῶν βιοτικῶν λέγω φροντίδων τε καὶ θορύβων καὶ τῶν φαύλων κλίσεων, ἤτουν ἀτόπων προλήψεων ἀπαλλαγὴ καὶ τελεία ἀπάλειψις· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, τὸ μηδὲν πρὸς τὴν ὕλην ὁρμᾶν, μηδὲ πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀφορᾶν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ γενέσθαι πειθήνιον. Τοῦ δὲ θυμοειδοῦς ἀκολούθως, τὸ πρὸς μηδὲν ἐκταράττεσθαι τῶν συμπιπτόντων. Μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν ταύτην καὶ τὴν τῶν αἰσχίστων δυνάμεων νέκρωσιν ἢ ῥύθμισιν, δεῖ καὶ τῆς ἀναβάσεως καὶ θεώσεως· δέον γὰρ ἐκκλίνοντα ἀπὸ κακοῦ, πρᾶξαι τὸ ἀγαθόν [1]· πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀπαρνήσασθαι μὲν ἑαυτὸν πρῶτον, καθ᾽ οὕτω τὸν σταυρὸν ἀράμενον, ἀκολουθεῖν τῷ Δεσπότῃ [2], πρὸς τὴν τῆς θεώσεως ἀκροτάτην κατάστασιν. Τίς δὲ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ θέωσις; Τοῦ μὲν νοῦ, ἡ τελεωτάτη ἐπιστήμη τῶν ὄντων καὶ τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει. Τῆς δὲ βουλήσεως, ἡ πρὸς τὸ πρῶτον καλόν, παντελής τε καὶ συνεχὴς τάσις καὶ κίνησις. Τοῦ δὲ θυμοειδοῦς, ἡ ἐνεργεστάτη καὶ πρακτικωτάτη πρὸς τὸ ποθούμενον κίνησις, ἀνέκλυτός τε καὶ ἀνένδοτος, μηδενὶ τῶν συμπιπτόντων ἀνιαρῶν ἀνακοπτομένη τοῦ πρόσω, ἀλλὰ μανικῶς τε καὶ ἀμεταστρόφως ὁδεύουσα. Τοσούτῳ δὲ δεῖ σφοδροτέραν εἶναι τὴν πρὸς τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς κίνησιν, τῆς πρὸς τὰ φαῦλα, ὅσῳ τὰ νοητὰ κάλλη, τῶν αἰσθητῶν ὑπερφέρει. Τοσαύτην δὲ πρὸς τὴν σάρκα ποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἐπιστροφήν, ὅση πρὸς κηδεμονίαν καὶ πορισμὸν ἀρκεῖ τῶν ἀναγκαίων πρὸς σύστασιν, ὡς μὴ βιαίως φθαρῆναι τὸ ζῷον. Ταῦτα δὲ κατορθώσασθαι μὲν ῥᾷστον, πρᾶξαι δὲ ἐργωδέστερον· οὐ γὰρ ἀμογητὶ τὰς δυσμοχλεύτους ἕξεις ἐκείνας ἐκριζοῦν ἐστι τῆς ψυχῆς, οὔτε μὴν ἡ τῆς ἐπιστήμης κτῆσις, ἀνιδρωτὶ περιγίνεται· καὶ μέντοι καὶ τὸ πρὸς τὴν μακαρίαν φύσιν ἀτενὲς ὁρᾶν τε καὶ τείνεσθαι, διὰ πολλῶν προσγίνεται μόχθων καὶ

1. Ψαλμ. 33, 15. 2. Ματθ. ις', 24.

χρόνῳ μακρῷ, μέχρις ἂν εἰς ἕξιν τὸ βουλητικὸν ἔλθοι μετὰ τοῦ ἑπομένου τῆς τοιαύτης ὁρμῆς· καὶ πολλῆς τῆς ἐνστάσεως δεῖ τῷ νῷ πρὸς τὴν αἴσθησιν, ἕλκουσαν πρὸς τὰ κάτω, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ σῶμα πάλη καὶ μάχη· ἥτις μέχρι θανάτου ἀδιάλειπτός ἐστιν, κἂν ἡλαττῶσθαι δοκεῖ τῇ μαράνσει τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῇ δουλώσει τῆς αἰσθήσεως, ὑπὸ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπιστήμην τοῦ νοῦ. Πλὴν ἐκεῖνο σημειωτέον· ὅτι ψυχὴ ἀφώτιστος, ἐπειδὴ μὴ πέφυκεν ὑπὸ Θεοῦ βοηθεῖσθαι, οὔτε καθαρθῆναι δύναται γνησίως, οὔτε πρὸς τὸ θεῖον φῶς ἀναβιβασθῆναι, καθάπερ εἴρηται· τὰ γὰρ εἰρημένα περὶ τῶν πιστῶν ἡγητέον λελέχθαι· εἰς δὲ πλείω τούτων σαφήνειαν, διαληπτέον βραχέα περὶ γνώσεως διαφορᾶς. Τῶν γὰρ ἐνταῦθα γνώσεων, ἡ μὲν κατὰ φύσιν ἐστίν, ἡ δὲ ὑπὲρ φύσιν. Ἔσται δὲ δῆλον ἐκ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Κατὰ φύσιν τοίνυν λέγομεν γνῶσιν, ὅσην δύναται λαβεῖν ἡ ψυχὴ δι᾽ ἐρεύνης τε καὶ ζητήσεως, τοῖς φυσικοῖς χρωμένη μορίοις τε καὶ δυνάμεσι· περί τε τῆς κτίσεως, δηλονότι ὅσον ἐφικτὸν τῇ προσδεδεμένῃ τῇ ὕλῃ ψυχῇ· καὶ γὰρ εἴρηται ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως καὶ φαντασίας καὶ νοῦ, ἀμβλύνεσθαι τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοῦ ἐκ τῆς πρὸς τὸ σῶμα συναφείας καὶ ἀνακράσεως. Κἀντεῦθεν μὴ δύνασθαι τῶν νοερῶν εἰδῶν ἐν ἐπαφῇ γενέσθαι, ἀλλὰ δεῖσθαι πρὸς τὸ νοεῖν τῆς φαντασίας, εἰδωλικῆς οὔσης φύσεως, καὶ τῆς ὑλικῆς διαστάσεως καὶ παχυμερίας. Δεῖ τοίνυν συμμέτρων εἰδῶν τῷ ἐν τῇ σαρκὶ νῷ, ἵνα τούτων δυνηθείη ἀντιλαβέσθαι. Ὁ τοίνυν οὕτως ἔχων νοῦς, ὅσην ἂν λάβῃ γνῶσιν κατὰ τὴν οἰκείαν μέθοδον τὴν φυσικήν, φυσικὴν τὴν τοιαύτην γνῶσιν καλοῦμεν. Ὑπερφυὴς δέ ἐστι γνῶσις, ἡ ἐγγινομένη τῷ νῷ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ μέθοδόν τε καὶ δύναμιν· ἤτοι ὁπηνίκα τὰ νοούμενα τὴν ἀναλογίαν ὑπερβαίνῃ, τοῦ μετὰ σαρκὸς νοῦ· ὡς εἶναι τὴν γνῶσιν προσήκουσαν τῷ χωρὶς σώματος νῷ· αὕτη δὲ ὑπὸ μόνου γίνεται τοῦ Θεοῦ· ὁπηνίκα μάλα κεκαθαρμένον εὕρῃ τὸν τοιοῦτον νοῦν ἀπὸ πάσης ὑλικῆς προσπαθείας καὶ τῷ θείῳ ἔρωτι κάτοχον· οὐχ ἡ γνῶσις δὲ μόνον οὕτω διαιρεῖται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρετή. Ἄλλη μὲν γάρ ἐστιν, ὅση τὴν φύσιν οὐχ ὑπερβαίνει, ἣ καὶ φυσικὴ λέγοιτ᾽ ἂν εἰκότως· ἄλλη δὲ ἡ ὑπὸ μόνου ἐνεργουμένη τοῦ πρώτου καλοῦ, ὑπὲρ τὴν φυσικὴν οὖσα δύναμιν καὶ κατάστασιν, ἣν ὑπερφυᾶ προσαγορευτέον προσφόρως· οὕτως οὖν τούτων διῃρημένων, τὴν μὲν φυσικὴν καὶ γνῶσιν καὶ ἀρετήν, ἔχοι ἂν καὶ ἀφώτιστος ἴσως, τὴν ὑπερφυᾶ δὲ οὐδαμῶς· πῶς γάρ, ἄμοιρος ὢν τοῦ ἐνεργοῦντος αἰτίου; Ὁ δὲ πεφωτισμένος, ἀμφοτέρας ἔχειν δύναται· μᾶλλον δέ, τὴν μὲν ὑπερφυᾶ ἀρετήν, οὐδ᾽ ἂν ὅλως κτήσαιτο, μὴ πρότερον τὴν κατὰ φύσιν κτησάμενος· τῆς δὲ ὑπερφυοῦς γνώσεως ἐν μεθέξει γενέσθαι, χωρὶς τῆς κατὰ φύσιν, τὸ κωλῦον οὐδέν· πλὴν ἐκεῖνο χρεὼν εἰδέναι, ὅτι ὥσπερ αἴσθησιν καὶ φαντασίαν ἔχει μὲν καὶ τὰ ἄλογα, ἔχει δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος ταύτας τὰς δυνάμεις, πολλῷ κρείττους καὶ ὑψηλοτέρας· οὕτω δὴ κἀπὶ τῶν φυσικῶν ἀρετῶν τε καὶ γνώσεων, καὶ ἄμφω λέγονται ἔχειν, ἀλλὰ μακρῷ κρειττόνως ὁ πεφωτισμένος καὶ ὑψηλότερον ἔχει τοῦ ἀφωτίστου αὐτάς. Ἔτι

γε μήν, τῆς φυσικῆς εἰρημένης γνώσεως, ὅση περὶ ἀρετὰς καὶ τὰς ἐναντίας ἕξεις καταγίνεται, δισσὴ καὶ αὕτη δοκεῖ· ἡ μὲν ψιλή ἐστιν, ὅτε μὴ πεπείραται ὁ φιλοσοφῶν τῶν τοιούτων διαθέσεων, ἥτις ἔστιν ὅτε διστάζει· ἡ δὲ ἔμπρακτός ἐστι καί, οἷον εἰπεῖν, ἔμψυχος· ὅτε διὰ τῆς πείρας τῶν τοιούτων διαθέσεων ἡ γνῶσις βεβαιοῦται. Ἥτις τρανή ἐστι καὶ πιστή· μηδόλως δισταγμὸν καὶ ἀμφιδοξίαν ἐπιδεχομένη τὸ σύνολον. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τέσσαρά τινα εἶναι δοκεῖ ἀντιπίπτοντα τῷ νῷ, πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν· ἓν μέν, ἡ τῶν ἐναντίων ἕξεων πρόληψις, ἥπερ εἴρηται, πείθειν ἐπιχειροῦσα διὰ μακροῦ τοῦ ἔθους, πρὸς τὰ γεηρὰ καταφέρεσθαι. Ἕτερον δέ, ἡ τῆς αἰσθήσεως ἐνέργεια, τοῖς αἰσθητοῖς κάλλεσιν ἐμφαινομένη καὶ συνεφελκομένη τὸν νοῦν ἑαυτῇ. Τρίτον δέ, ἡ τῆς νοερᾶς ἐνεργείας ἀμβλύτης, ἣν διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα συμπλοκὴν πέπονθε. Οὐ γὰρ ὥσπερ ὅρασις πρὸς ὁρατὸν καί, συλλήβδην εἰπεῖν, αἴσθησις πρὸς αἰσθητόν, οὕτω νοῦς πρὸς νοητόν· νοῦν δὲ λέγω τὸν τῆς ψυχῆς ἐν σαρκὶ οὔσης ἔτι. Ἐπεὶ οἵ γε ἄυλοι Νόες ἐνεργέστερον προσβάλλουσι τοῖς νοητοῖς ἢ ὄψις τοῖς ὁρατοῖς· ἀλλὰ καθάπερ ὄψις λημῶσα, τῶν ὁρᾶσθαι πεφυκότων, οὐ τρανά, οὐδὲ σαφῆ, συγκεχυμένα δὲ μᾶλλον καὶ ἀσαφῆ ἐκμάττεται εἴδωλα· οὕτω δὴ καὶ ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς ἀντιλαμβάνεται τῶν νοητῶν· μὴ δυνάμενος δὲ τὰ νοητὰ κάλλη ἐναργῶς κατοπτεύειν, ἅμα μὲν οὐδὲν ποθεῖν δύναται· κατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς γνώσεως καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐφέσεως· ἅμα δὲ πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατασύρεσθαι κάλλη, τρανώτερον τούτῳ προσπίπτοντα. Ἐμφορεῖσθαι γὰρ ἀναγκαῖον ἑνός γε τοῦ καλοῦ φαινομένου· εἴτ᾽ οὖν ὄντως, εἴτε καὶ μή. Ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα, ἡ τῶν ἀκαθάρτων καὶ μισανθρώπων πνευμάτων ἐπήρεια, παγίδας, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅσας καὶ οἵας ἁπανταχοῦ τῆς ὁδοῦ, φεῦ, ταῖς ψυχαῖς προσπηγνῦσα, πολυειδῶς τε καὶ πολυτρόπως, διὰ τῶν αἰσθήσεων, διὰ λόγου, διὰ νοῦ, διὰ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ὄντων· ὧν εἰ μὴ ὁ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπ᾽ ὤμων ἀναλαβών [1], ὑψηλοτέρως ἀπείρῳ κηδεμονίᾳ τοὺς πρὸς αὐτὸν ὁρῶντας εἰργάζετο, οὐκ ἂν διέφυγεν οὐδαμῶς οὐδεμία ψυχή. Πρὸς γοῦν τὸ ταῦτα πάντα διαφυγεῖν, τριῶν ἡμῖν τούτων δεῖ. Ὧν πρῶτον καὶ μέγιστον, τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁλοψύχως ὁρᾶν· καὶ παρ᾽ αὐτοῦ χεῖρα βοηθείας αἰτεῖν, πᾶσαν ἐπ᾽ αὐτῷ τὴν ἐλπίδα ἀνατιθέντας, ὡς ἀκριβῶς πεπεισμένους, ὡς εἰ μὴ ἐκεῖνος συνάροιτο, πᾶσα ἀνάγκη ἀνθέλκουσιν ἐνεχθῆναι. Δεύτερον δέ, ὃ καὶ τοῦ προτέρου πρόξενον οἶμαι, ἡ συνεχὴς τοῦ νοῦ δι᾽ ἐπιστήμης τροφή. Ἐπιστήμην δὲ λέγω, τῶν τε ὄντων ἁπάντων αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, εἴτε καθ᾽ αὑτά ἐστι καὶ ὅπως ἔχουσι πρὸς τὴν πρώτην ἀρχήν, ὡς ἐκεῖθέν τε καὶ πρὸς τήνδε, καὶ τὴν τοῦ αἰτίου τῶν ὄντων, ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν ὡς ἐφικτὸν θεωρίαν. Καθαρτικώτατον γὰρ τὸ τὰς φύσεις τῶν ὄντων περιεργάζεσθαι, τῆς ἐμπαθοῦς πρὸς αὐτὰ διαθέσεως καὶ τῆς περὶ ταῦτα ἀπάτης ἀπαλλακτικὸν καὶ τὴν [2] πρὸς τὴν πάντων ἀρχὴν ἀναγωγικώτατον. Ἀπὸ τῶν καλῶν καὶ θαυμαστῶν καὶ μεγάλων, τὸ κάλλι-

1. Λουκ. ιε', 5. 2. Ἡ λέξις τὴν μᾶλλον ἀπαλειπτέα.

στον καὶ θαυμαστότατον καὶ μέγιστον, μᾶλλον δὲ τὸ ὑπὲρ τὸ κάλλος καὶ τὴν θαυμασιότητα καὶ τὸ μέγεθος διδοῦν ἐνοπτρίζεσθαι. Περὶ ταῦτα δὲ στρεφομένης τῆς διανοίας ἀεί, οἷόν τέ ἐστι μὴ ποθῆσαι τὸ ὄντως ἀγαθόν· εἰ γὰρ πρὸς ἀλλότριον φέρεται, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸ οἰκεῖον. Τούτων δὲ ἐρασθεῖσα ψυχή, τίνι ἀνάχοιτο προσεδρεύειν τῶν κάτω; Καὶ τῶν ἀφέλκειν πεφυκότων τοῦ ἐραστοῦ; Ἀλλὰ μὴ καὶ πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ δυσχεράνῃ ζωήν, ὡς ἐμποδιστικὴν τῶν καλῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἀμαυρῶς ἐποπτεύειν εἴρηται νοῦς ἐν ὕλῃ τὴν νοητὴν καλλονήν, ἀλλὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ νοητὰ ἀγαθά, ὡς καὶ βραχεῖάν τινα ἀπορροὴν καὶ ἀμυδρὰν ἔμφασιν τοῦ πελαγίζοντος κάλλους ἐκείνου, δύνασθαι πείθει τὸν νοῦν, πάντων ὑπερίπτασθαι τῶν μὴ νοητῶν καὶ πρὸς ἐκεῖνα φέρεσθαι μόνα. Μηδόλως δ᾽ ἀνέχεσθαι τῆς τρυφῆς ἐκείνης ἀποχωρεῖν, οὐδ᾽ ἂν εἴ τι καὶ συμπεσεῖν γένοιτο τῶν ἀνιαρῶν. Τρίτον δὲ προσεῖναι δεῖ, τὴν τοῦ συζύγου σώματος νέκρωσιν. Ἄλλως γὰρ ἀδύνατον τὰς ἐμφάσεις ἐκείνας δέχεσθαι σαφεῖς καὶ τρανάς. Νεκροῦται δὲ σὰρξ διὰ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ χαμευνίας καὶ τραχείας περιβολῆς ἀναγκαίας καὶ πόνων καὶ μόχθων. Οὕτω νεκροῦται σάρξ, μᾶλλον δὲ συσταυροῦται Χριστῷ. Λεπτύνεταί τε καὶ καθαίρεται, καὶ κούφη καὶ εὐσταλὴς γινομένη τοῖς τοῦ νοῦ κινήμασιν ἕπεται ῥαδίως, οὐκ ἀντιτείνουσα, καὶ συνυψοῦται τῷ ὑψηλῷ, ὡς ταύτης γε χωρίς, ἅπασα σπουδὴ ματαία ἐλέγχεται. Αὕτη ἡ σεβασμία τριάς, ἐπειδὰν πρὸς ἑαυτὴν συμφωνήσῃ, τὸν χορὸν τῶν μακαρίων ἀρετῶν ἐγγενᾷ τῇ ψυχῇ. Ἀδύνατον γὰρ ἐν τοῖς τῇ τριτῇ ταύτῃ κεκοσμημένοις, ἢ ἴχνος κακίας εὑρεῖν ἢ τῶν ἀρετῶν ἀπεῖναί τινα· ἀλλ᾽ ἴσως ἐνοχλεῖ τῷ λόγῳ ἡ τῶν χρημάτων ῥῖψις καὶ ἡ τῆς δόξης διάπτυσις, ὡς ἄχρις ἂν προσδέδεται τούτοις ψυχήν, πολλοῖς περιπείρεται πάθεσιν. Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἀδύνατον ἀναπτῆναι ψυχὴν τὴν προσηλωμένην πλούτῳ καὶ δόξῃ, καὶ πάνυ διισχυρίζομαι. Οὐ μὴν δὲ φημὶ δυνατὸν εἶναι τούτοις προσεδρεύειν ψυχήν, τοῖς εἰρημένοις τρισὶν ἐναθλήσασαν ἐφ᾽ ἱκανὸν ὡς εἰς ἕξιν τούτων ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ μηδὲν εἰδυῖα τῷ ὄντι καλόν, ἢ τὸ ὑπὲρ πάντα, τῶν δ᾽ ἄλλων, τὸ ὁμοιότερον τῷ πρώτῳ κάλλιον εἶναι πεπεισμένη καὶ τοῦτο μέχρι τῶν ἐσχάτων, πῶς ἂν ἄργυρον ἢ χρυσοῦν ἢ ἄλλο τι τῶν κάτω συρομένων ἀγαπήσειε καὶ ἀποδέξεται; Ταῦτα δέ μοι καὶ περὶ τῆς δόξης εἰρήσθω. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ καθεκτικώτατον χρῆμα, τὰς φροντίδας λέγω, ἀντιπίπτει τῷ λόγῳ. Περὶ τίνος γὰρ φροντιεῖ ὁ πρὸς μηδὲν τῶν ἐνθάδε παθαινόμενος καὶ στρεφόμενος; Τὸ γὰρ φροντίδων νέφος, ἀπὸ τῆς οἷον ἀναθυμιάσεως τῶν γενικωτάτων παθῶν, φιληδονίας, λέγω, φιλαργυρίας καὶ φιλοδοξίας συνίσταται· ὡς ὅ γε τούτων ἐλεύθερος, καὶ φροντίδος ἀλλότριος. Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἡ φρόνησις ἕτερον εἶναι τῆς σοφίας πεπιστευμένη· καί, τὸ κράτιστον οὖσα τῶν πρὸς τὰ ἄνω φερόντων, τοῖς εἰρημένοις ἐλλείπει. Τῇ μὲν γὰρ τῶν ἀρετῶν ἐπιστήμῃ, συμπεριέχεται καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τουναντίου ἀκριβεστάτη διάκρισις· ὧν προὔργου φρόνησις δεῖται. Τρόπους δὲ χρήσεως καὶ πά-

λης, ἡ πεῖρα καὶ ἡ πρὸς τὸ σῶμα πάλη διδάξει. Ὁ δὲ τοῦ φόβου λόγος οὐκ ἐκλείπει τῷ λόγῳ. Ὅσῳ γὰρ μείζων ὁ ἔρως, καὶ ὁ φόβος συναύξεται· τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ, ὅση ἐλπὶς πρὸς τὸ τυχεῖν, ὃ μᾶλλον οἶδε δάκνειν τοὺς τετρωμένους ἢ μυρίων κολάσεων ἀπειλαί. Τὸ γὰρ αὐτοῦ τυχεῖν μακαριώτατον, τοσοῦτος ὁ φόβος ἀποτυχεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἀθλιώτατον. Ἵνα δὲ καθ᾽ ὁδὸν ἡμῖν ὁ λόγος καὶ ἄλλος προΐῃ, ληπτέον ἀπὸ τοῦ τέλους. Οὕτω γὰρ δοκεῖ πᾶν τὸ γενόμενον ἀπὸ τοῦ οἰκείου τέλους, τήν τε τῶν μερῶν διάκρισιν καὶ τὴν τούτων τάξιν λαμβάνειν τὸ τοίνυν τέλος τῆς ζωῆς ἡμῶν, μακαριότης ἐστίν, ὃ ταὐτόν ἐστι εἰπεῖν, καὶ Βασιλείαν Οὐρανῶν ἢ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι τὸ ὁρᾶν μόνον τὴν βασιλικωτάτην εἰπεῖν τριάδα, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν θείαν δέχεσθαι ἐπιρροὴν καί, οἱονεί, πάσχειν τὴν θέωσιν· καὶ τὸ ἐν ἡμῖν ἐνδεές τε καὶ ἀτελές, τῇ ἀναπληροῦσθαί τε καὶ τελειοῦσθαι ἐπιρροῇ. Καὶ τοῦτό ἐστι τῶν νοερῶν ἡ τροφή, ἡ τοῦ ἐνδεοῦς ἀναπλήρωσις διὰ τῆς θείας ἐκείνης ἐπιρροῆς. Καὶ ἔστι κύκλος τις ἀΐδιος, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχόμενος καὶ εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγων. Ὅσον γὰρ νοεῖ, καὶ ἐφίεται. Καὶ ὅσον ἐφίεται, ἀπολαύει. Ὅσον δὲ ἀπολαύει, πρὸς τὸ νοεῖν πάλιν ῥώννυται καὶ αὖθις ἄρχεται τῆς ἀκινήτου κινήσεως, εἴτ᾽ οὖν τῆς ἀκινήτου ἀκινησίας. Τὸ μὲν οὖν τέλος, ὅσον ἡμῖν ἐφικτόν, τοιοῦτον. Ὅπως δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος ἰτέον, σκεπτέον. Ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς, νοεραῖς οὔσαις οὐσίαις καὶ μικροῦ τῶν Ἀγγέλων ἀποδεούσαις νοῶν, ὁ ἐνταῦθα βίος, ἆθλόν ἐστι καὶ ἀγὼν δεδομένος, ὁ ἐν σαρκὶ βίος. Ἔπαθλον δὲ ἡ ῥηθεῖσα κατάστασις. Δῶρον ὁμοῦ ἀγαθότητος θείας καὶ δικαιοσύνης ἐπάξιον. Τὸ μέν, ὅτι ἐξ ἰδίων ἱδρώτων δοκεῖ τούτων τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, τὸ δ᾽ ὅτι πάντα πόνον ἡ ἀπειρόδωρος δύναμις ὑπερβαίνει. Ἄλλως θ᾽ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ δύνασθαί τε τὸ ἀγαθὸν καὶ πρᾶξαι, αὐτοῦ ἐστι δώρημα. Τίς οὖν ὁ ἐνταῦθα ἀγών; Ψυχὴ λογικὴ ζῳώδει συνέζευκται σώματι, γῆθεν τὴν ὕπαρξιν ἔχοντι καὶ πρὸς τὰ κάτω βρίθοντι. Οὕτω δὲ πρὸς αὐτὸ ἀνακέκραται, ὡς ἓν ἐκ τῶν δύο γίνεσθαι τούτων ψυχῆς καὶ σώματος τῶν ἐναντιωτάτων, οὐκ ἐπακολουθούσης τροπῆς ἢ συγχύσεως τῶν μερῶν, ἄπαγε, ἀλλ᾽ ἐκ δύο τῶν κατὰ φύσιν φερόντων, μίαν ὑπόστασιν γίνεσθαι ἐν δυσὶ τελείαις ταῖς φύσεσιν. Οὕτω γοῦν διφυές τι γενόμενον τὸ μεικτὸν τοῦτο ζῷον ὁ ἄνθρωπος, ἑκατέρας φύσεως παρὰ μέρος τὰ οἰκεῖα πέφυκεν ἐνεργεῖν. Καὶ τῷ μὲν σώματι προσφυές, τὸ τῶν ὁμοίων ἐφίεσθαι. Ὁ ἔρως γὰρ οὗτος φυσικὸς τοῖς οὖσι πρὸς τὰ ὅμοια, ὡς δῆθεν βοηθουμένου τοῦ εἶναι, ὑπὸ τῆς τῶν ὁμοίων συνουσίας καὶ τὸ ἀπολαύειν αὐτῶν διὰ τῆς αἰσθήσεως. Ἔτι τε βαρεῖ ὄντι φίλον ἡ ἄνεσις. Τῇ μὲν δὴ ζῳώδει φύσει, προσφυῆ καὶ ἐράσμια ταῦτα. Τῇ δὲ λογικῇ ψυχῇ, καθὸ νοερᾷ οὐσίᾳ, φυσικά τε καὶ ὀρεκτά, ταῦτα δὴ τὰ νοητά· καὶ τούτων ἀπολαύειν κατὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον. Πρὸ πάντων δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὁ πρὸς Θεὸν ἔρως αὐτῇ φυσικῶς ἐνερρίζωται. Καὶ βούλεται μὲν ἀπολαύειν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων νοητῶν, οὐ δύναται δὲ ἀνεμποδίστως τοῦτο ποιεῖν. Ὁ μὲν δὴ πρῶτος ἄνθρωπος ἀνεμποδίστως,

ὥσπερ διὰ τῆς αἰσθήσεως τῶν αἰσθητῶν, οὕτω δὴ τῶν νοητῶν διὰ τοῦ νοῦ, ἀντιλαμβάνεσθαί τε καὶ ἀπολαύειν ἠδύνατο· χρεὼν δὲ ἦν ἐκείνῳ, τὸ μὴ τοῖς χείροσιν, ἀλλὰ τοῖς κρείττοσιν ἐνασχολεῖσθαι. Ἀμφότερα γὰρ δυνάμενος ἐπ᾽ αὐτῷ ἦν, εἴτε τοῖς νοητοῖς συνεῖναι διὰ τοῦ νοῦ, εἴτε τοῖς αἰσθητοῖς διὰ τῆς αἰσθήσεως. Λέγω δέ, οὐχ ὅτι οὐκ ἐχρῆν τὸν Ἀδὰμ αἰσθήσει κεχρῆσθαι. Οὐ γὰρ μάτην αὐτῷ περιέκειτο τὸ σῶμα. Ἀλλ᾽ ὅτι τῶν αἰσθητῶν ἐντρυφᾶν, οὐκ ἐχρῆν, ἀλλὰ τῆς καλλονῆς ἀντιλαμβανόμενον τῶν κτισμάτων, πρὸς τὸ αἴτιον ἀνατρέχειν ἔδει. Καὶ τούτου κἀντεῦθεν κατατρυφᾶν μετὰ θαύματος, διπλᾶς ἔχοντα τὰς ἀφορμὰς τοῦ θαυμάζειν τὸν κτίσαντα. Οὐ μὴν δέ, τοῖς αἰσθητοῖς προσπαγῆναι καὶ ταῦτα θαυμάζειν, οὐ τὸν ποιήσαντα, τοῦ νοητοῦ κάλλους ἀφέμενον. Ὁ μὲν οὖν Ἀδὰμ οὕτως· ἐπεὶ δὲ κακῶς ἐκεῖνος τῇ αἰσθήσει χρησάμενος, τὸ αἰσθητὸν ἐθαύμαζε κάλλος, ὡραίου δόξαντος αὐτῷ τοῦ καρποῦ πρὸς ὅρασιν καὶ καλοῦ εἰς βρῶσιν [1], οὗ γευσάμενος, ἀφῆκε τὴν ἀπόλαυσιν τῶν νοητῶν. Ἐντεῦθεν ὁ δίκαιος Κριτής, ὧν αὐτὸς κατεφρόνησε, τῆς θεωρίας, φημί, τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὄντων, ἀνάξιον ἑαυτὸν κρίνας, ἀφείλετο αὐτόν, θέμενος σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀΰλων οὐσιῶν [2]. Οὐκ ἔδει γὰρ τοῖς βεβήλοις ἀνεῖσθαι τὰ ἅγια. Ὧν δ᾽ ἠράσθη, τούτων συνεχώρησε τὴν ἀπόλαυσιν, αἰσθήσει ζῆν ἐάσας καὶ μικροῖς νοὸς ἴχνεσιν. Ἐντεῦθεν ἡμῖν ὁ πρὸς τὰ τῇδε ἀγών, βαρύτερος γέγονεν, οὐ γὰρ ἐπ᾽ ἐξουσίας ἀπολαύειν τῶν νοητῶν, ὥσπερ τῶν αἰσθητῶν τῇ αἰσθήσει, καθάπερ εἴρηται. Εἰ καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος ὅτι μάλιστα βοηθούμεθα, καθαιρόμενοι καὶ ὑψούμενοι. Πλήν, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, τούτοις ἐνασχολεῖσθαι χρή, οὐ τοῖς αἰσθητοῖς· κἀκεῖνα θαυμάζειν καὶ βούλεσθαι. Τῶν δ᾽ αἰσθητῶν μηδὲν καθ᾽ αὐτὸ θαυμάσαι, μηδ᾽ ἀπολαῦσαι θελῆσαι. Τῷ ὄντι γὰρ οὐδένα πρὸς τὰ νοητὰ λόγον ἔχειν δοκεῖν. Ὅσῳ δὲ τῆς οὐσίας ἡ οὐσία, τοσούτῳ καὶ τοῦ κάλλους τὸ κάλλος θαυμασιώτερον. Τοῦ καλλίονος δὲ τὸ αἴσχιον καὶ τοῦ τιμιωτέρου τὸ ἀτιμότερον ποθῆσαι, ποίαν οὐχ ὑπερβάλλει παραπληξίαν; Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν κτισμάτων ἀμφοῖν. Τί δ᾽ ἂν εἴποις περὶ τοῦ ὑπὲρ ταῦτα, ὅταν καὶ τούτου τὴν ἄμορφον ὕλην καὶ ἀκαλλῆ προτιθέαμεν; Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ ἀγών, τὸ προσέχειν ἑαυτοῖς μετ᾽ ἀκριβείας, ἵνα τῶν τε νοητῶν ἀεὶ ἀπολαύωμεν, πρὸς αὐτὰ καὶ νοῦν καὶ ὄρεξιν ἀνατείναντες, μηδέποτε ὑπὸ τούτων κλαπῶμεν τῶν αἰσθητῶν, ὑποσπασθέντες πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς αἰσθήσεως, ὡς θαυμάσαι αὐτὸ καθ᾽ αὐτό. Ἀλλ᾽ εἴ τι χρὴ καὶ αἰσθήσει χρήσασθαι, διὰ τοῦτο χρηστέον, ἵνα ἐκ τῶν κτισμάτων τὸν κτίστην καταλαμβάνωμεν, ἐν αὐτοῖς ὁρῶντες ἐκεῖνον, ὡς ἐν ὕδασιν ἥλιον· ἐπειδὴ εἰκόνες εἰσὶν ἐν τοῖς οὖσι τοῦ πρώτου πάντων αἰτίου, κατὰ τὸ αὐτοῖς χορητόν [3]. Τὸ μὲν οὖν κατόρθωμα τοῦτό ἐστιν. Ὅπως δὲ τοῦτο κατορθωτέον, σκεπτέον· εἴρηται γάρ, ὅτι τὸ σῶμα ἀπολαύειν ἐφίεται τῶν οἰκείων διὰ τῆς αἰσθήσεως. Ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῇ προθέσει τῆς ψυχῆς καί, ὅσῳ μᾶλλον

1. Γέν. γ', 6. 2. Πρβλ. Β' Βασ. κβ', 12. 3. Γραπτέον μᾶλλον χωρητόν.

ἔρρωται, μᾶλλον ἐφίεται. Πρὸς τοῦτο τοίνυν πεφρόντιστο τῇ ψυχῇ, τὸ πάσαις αἰσθήσεσι χαλινὸν ἐπιθεῖναι, ἵνα μὴ τῶν αἰσθητῶν ἀπολαύσωμεν, ὡς εἴρηται. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον ἐρρωμένον τὸ σῶμα, μᾶλλον ὁρμᾷ, μᾶλλον δὲ ὁρμῶν, δυσκάθεκτον γίνεται, ἐσπούδασται τῇ ψυχῇ ἡ αὐτοῦ νέκρωσις διὰ νηστείας, ἀγρυπνίας, στάσεως, χαμευνίας, ἀλουσίας καὶ πάσης ἄλλης κακοπαθείας. Ἵνα, καταμαράνασα τὴν δύναμιν αὐτοῦ, εὐήνιον ἔχῃ καὶ εὐπειθὲς πρὸς τὰς ἑαυτῆς πράξεις τὰς νοεράς. Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ προκείμενον εἰς κατόρθωσιν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα, εὔξασθαι μὲν ῥᾷστον, ποιῆσαι δὲ δυσχερές, καὶ πολλαπλάσιά ἐστι τῶν κατορθωμάτων τὰ σφάλματα, κἂν πάνυ προσέχῃ τις, πυκνὰ τῆς αἰσθήσεως ὑποκλεπτούσης, τρίτον ἐπινενόηται φάρμακον, ἡ προσευχὴ καὶ τὸ δάκρυον. Ἡ μὲν γὰρ προσευχή, εὐχαριστίαν ἔχει τῶν δεδομένων ἀγαθῶν καὶ αἴτησιν τῆς τε τῶν σφαλμάτων ἀφέσεως καὶ δυναμοποιοῦ πρὸς τὸ μέλλον δυνάμεως. Ὡς ἄνευ γε τῆς θείας ῥοπῆς, καθάπερ καὶ πρότερον εἴρηται, οὐδὲν ἂν κατορθώσοι ψυχή. Ἔτι τε ἕνωσιν πρὸς τὸν ποθούμενον καὶ ἀπόλαυσιν καὶ τῆς βουλητικῆς δυνάμεως πρὸς ἐκεῖνον νεῦσιν ὁλικήν, τοῦ κατορθώματος μέρος ἦν τὸ κράτιστον, τὸ πεῖσαι τὴν βούλησιν ταῦτα βούλεσθαι, ὡς οἷόν τε σφόδρα. Τὸ δὲ δάκρυον, πολλὴν ἔχει τὴν δύναμιν. Ὑπέρ τε γὰρ τῶν ἐσφαλμένων ἱλεοῦται τὸν Δεσπότην καὶ τὰς προσγενομένας ἡμῖν ἀπὸ τῆς αἰσθητῆς ἡδονῆς κηλῖδας καθαίρει καὶ πρὸς τὰ ἄνω πτεροῖ τὴν ὄρεξιν· ταῦτα μὲν οὕτως. Τὸ μὲν οὖν κατόρθωμα, ἡ τῶν νοητῶν θεωρία καὶ πόθησις παντελής. Διὰ δὲ τούτου ἡ τῆς σαρκὸς δουλαγώγησις, ἧς μέρη, καὶ νηστεία καὶ σωφροσύνη καὶ ἕτερα, πάντα δι᾽ ἕτερον ἐπιτηδευόμενα. Διὰ δὲ ταῦτα, καὶ μετὰ τούτων ἡ προσευχή, ἑκάτερον δὲ τούτων εἰς πλείω μέρη διείληπται. Ὥσπερ γὰρ αὐτὰ δι᾽ ἄλλα, οὕτω δι᾽ αὐτὰ ἕτερα. Μηδεὶς δὲ οἰέσθω τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν σώματι προσήκειν· ἡ γὰρ φιληδονία, τῷ σώματι μόνῳ, ἥτις φάρμακον εὗρεν ἁρμόδιον, τὴν τοῦ σώματος κάκωσιν. Τὰ δὲ ῥηθέντα δύο, ἀγνοίας ἐστὶ γεννήματα. Ἀπειρίᾳ γὰρ τῶν ὄντως καλῶν ἡ ψυχὴ καὶ ἀνεπιστημοσύνῃ τῶν νοητῶν, τὰ νόθα εἰσεποιήσατο. Τῷ μὲν πλούτῳ δοκοῦσα παραμυθεῖσθαι τὸ ἐνδεές, ἅμα δὲ καὶ διὰ φιληδονίαν ὁ πλοῦτος σπουδάζεται καὶ διὰ φιλοδοξίαν καὶ καθ᾽ αὐτὸ ὡς ἄλλο τι καλόν. Περὶ οὗ φαμέν, ὅτι ἀγνοίᾳ τῶν ὄντως καλῶν γίνεται τοῦτο. Ἡ δὲ φιλοδοξία, οὐ δι᾽ ἔνδειαν μὲν σωματικήν, παραμυθεῖται γὰρ οὐδὲν τῶν τοῦ σώματος, ἀπειρίᾳ δὲ καὶ ἀγνοίᾳ τοῦ πρώτου καλοῦ καὶ τῆς ἀληθινῆς δόξης, καὶ ταύτης αἴτιον καί, συλλήβδην εἰπεῖν, πάντων ῥίζα τῶν κακῶν ἡ ἄγνοια πέφυκεν. Οὐκ ἔστι γὰρ ὡς δεῖ τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν κατειληφότα, ὅθεν τε προῆλθεν ἕκαστον καὶ πῇ καταστρέφει, εἶτα τοῦ οἰκείου τέλους ἀλογήσαντα πρὸς τὰ γήινα καταφέρεσθαι. Οὐκ ὀρέγεται γὰρ ψυχὴ τοῦ φαινομένου καλοῦ. Εἰ δὲ ὑπὸ τῆς ἕξεως τυραννεῖται, μάλιστα μὲν καὶ τῆς ἕξεως κρατῆσαι δύναται. Πλήν, ἀλλ᾽ ὅτε οὔπω ἡ ἕξις ἦν, δι᾽ ἄγνοιαν ἠπατᾶτο, ὥστε τῶν μάλιστα πρῶτον σπουδάσαι δεῖ καὶ περὶ τῶν ὄντων ὀρθῶς

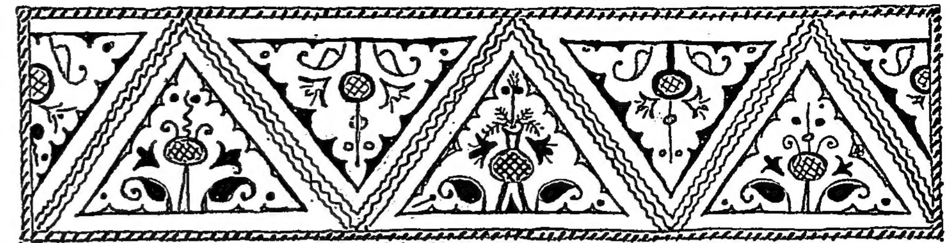
δοξάσαι, εἶθ᾿ ἑπομένως πτερῶσαι μὲν τὴν βούλησιν, πρὸς τὸ πρῶτον καλόν, καταφρονῆσαι δὲ τῶν παρόντων ἁπάντων, καταγνόντα πολλὴν τούτων τὴν ματαιότητα. Τί γὰρ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἡμῖν τέλος συμβάλλεται; Καὶ ἵνα ἐν βραχεῖ συνέλω τὸ πᾶν, ἓν μόνον ἐστὶν ἔργον λογικῆς ἐν σώματι ψυχῆς, τὸ τοῦ οἰκείου τέλους ἐφίεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τῆς βουλήσεως ἡ ἐνέργεια, νοήσεως ἄτερ, ἀκίνητός ἐστι, διὰ τοῦτο τὸ νοερῶς ἐνεργεῖν προσλαμβάνομεν. Εἴτ᾿ οὖν διὰ τὸ βούλεσθαι τὸ νοεῖν, εἴτε καὶ δι᾿ αὐτό, καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι. Ὃ καὶ μᾶλλον δοκεῖ. Καὶ γὰρ ἡ μακαριότης, ἧς οὐ πρόξενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τύπος ἡ ἐνταῦθα τοῦ σπουδαίου ζωή, ἀμφοτέρας ἔχει τὰς ἐνεργείας, τήν τε νόησιν καὶ τὴν βούλησιν· ἤγουν ἀγάπην καὶ ἡδονήν. Εἴτ᾿ οὖν ἄμφω αἱ ἐνέργειαι, εἴτε θατέρα κυριωτάτη, φιλοσοφείτωσαν μὲν οἱ βουλόμενοι. Πρὸς δὲ τὸ παρόν, ἄμφω τιθέαμεν τὰς ἐνεργείας. Ὧν τὴν μὲν θεωρίαν, τὴν δὲ πρᾶξιν καλοῦμεν. Ἀδύνατον δὲ θατέραν χωρὶς τῆς ἄλλης εὑρίσκεσθαι, ἐπὶ τῶν ἀκροτάτων τούτων ἐνεργειῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ὑποδεεστέρων, καὶ μετ᾿ ἐκείνας ἐνδέχεται. Ὅσα δὲ τούτων ἐμποδιστικὰ τῶν ἐνεργειῶν ἢ καὶ πρὸς τὰ ἐναντία ὁρῶσι, κακίας καλοῦμεν. Ὅσα δὲ βοηθητικὰ ἢ καὶ τῶν ἐμποδιστικῶν ἀπαλλακτικά, ἀρετάς. Ἐνεργείας δὲ τὰς μὲν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν, κατορθώματα· τὰς δὲ τῶν ἐναντίων, διαπτώματα καὶ ἁμαρτήματα. Πάσης δὲ ἐνεργείας εἰδοποιόν, εἴτε πρὸς τὸ χεῖρον, εἴτε πρὸς τὸ βέλτιον, ὁ σκοπὸς ὁ ἀκρότατος, ὃν ἐνέργειαν ἴσμεν σύνθετον ἐκ νοήσεως καὶ βουλήσεως.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ὁ δὲ Χριστός, ὁ ἔχων τὴν δόξαν καὶ τὴν προσκύνησιν
καὶ τὴν εὐχαριστίαν εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων, δώη
ἡμῖν τῆς ζωῆς ἡμῶν
τὴν ἑτοιμασίαν.

Ἀμήν.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ" ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10 — ΑΘΗΝΑΙ